Arkivexemplar

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XXV.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1924

HÄFTEN 1—6

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

Efterföljare:

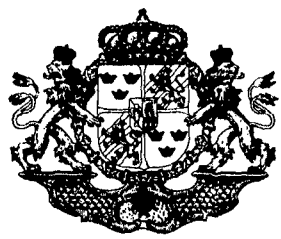
Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1924: 1-6.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19241

Arkivexemplar

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XXV.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1924

HÄFTEN 1—6

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM 1924
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
233883

INNEHÅLL — INDEX

N:r 1.

Arbetsmarknaden under december månad 1923	1	Le marché du travail pendant le mois de décembre 1923.
Levnadskostnaderna på landsbygden i Sverige	3	Coût de la vie à la campagne en Suède.
Kollektivavtalens lönesatser under fjärde kvartalet 1923	10	Les taux des salaires d'après les conventions collectives pendant le quatrième trimestre 1923.
Olycksfall i arbete år 1920	12	Les accidents du travail en 1920.
Emigrationsfrågan och emigrationspolitiken i Schweiz	15	L'émigration en Suisse.
Den italienska emigrationen	24	L'émigration italienne.
Kortare meddelanden	35	Courtes notices.
Folkmängdens fördelning efter hushåll i Sverige	35	Population par ménages en Suède.
Den norska industristatistiken	36	Statistique industrielle en Norvège.
Omorganisation av socialförvaltningen i Rumänien	37	Réorganisation de l'administration sociale en Roumanie.
Kommunala understöd till nödhjälpsarbetare och genom konflikt arbetslösa	37	Secours donnés par les communes aux ouvriers employés à des travaux de chômage et aux travailleurs chômés par des conflits du travail.
Arbetsmarknaden i England under november 1923	38	Le marché du travail en Angleterre en novembre 1923.
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under november 1923	39	La commission de chômage pendant le mois de novembre 1923.
Arbetstidslagstiftningen i Finland	39	La législation sur la durée du travail en Finlande.
Invandringen till Kanada budgetåret 1922/23	40	L'immigration au Canada pendant l'année de budget 1922/23.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete	41	Rapports des inspecteurs du travail sur les accidents graves du travail.
Centrala skiljenämndens beslut	45	Résolutions de la cour centrale de l'arbitrage.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Dec[illegible]aber 1923	46	Les bureaux de placement publics en Suède. Décembre 1923.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 30 november 1923	52	Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 30 novembre 1923.
Levnadskostnader under fjärde kvartalet 1923. Prisstatistik och indexberäkningar	54	Coût de la vie pendant le quatrième trimestre 1923.
Författningar rörande sociala frågor	80	Lois concernant les questions sociales.

N:r 2.

Arbetsmarknaden under januari månad 1924	81	Le marché du travail en janvier 1924.
Arbetstillgången under fjärde kvartalet 1923	83	L'offre et la demande du travail pendant le quatrième trimestre 1923.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna under 1923	89	Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières en 1923.
Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1923	94	L'offre et la demande du travail dans la marine marchande en 1923.
Utvandringen till främmande världsdelar år 1923	97	L'émigration en 1923
Översikt över hyresnämndernas verksamhet under åren 1917—1923	100	Les commissions de location de 1917 à 1923.
Lantarbetarnas löneförhållanden år 1923	112	Les salaires des ouvriers agricoles en 1923.
Skogsarbetarnas löneförhållanden vintern 1923—24.	116	Les salaires des ouvriers forestiers pendant l'hiver 1923—24.
Fylleriförseelserna under fjärde kvartalet 1923	120	Les délits d'ivresse pendant le quatrième trimestre 1923.
Den nya engelska lagen om ersättning för olycksfall i arbete	125	La nouvelle loi anglaise sur la réparation des accidents du travail.

Kortare meddelanden	141	Courtes notices.
Arbetslönerna i Danmark under andra kvartalet 1923	141	Les salaires au Danemark pendant le deuxième trimestre 1923.
Arbetslönerna inom jordbruket i Förenta staterna 1913—1923	141	Les salaires des ouvriers agricoles aux Etats Unis de 1913 à 1923.
En amerikansk arbetsmarknadsindex	141	Index du marché du travail aux Etats Unis.
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under december 1923	142	La commission de chômage pendant le mois de décembre 1923.
Arbetsmarknaden i England under december 1923	143	Le marché du travail en Angleterre en décembre 1923.
Arbetsmarknaden i Tyskland under november och december 1923	144	Le marché du travail en Allemagne pendant les mois de novembre et de décembre 1923.
Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark 1922/23	144	L'assurance contre le chômage au Danemark.
Arbetstidslagstiftningen i Tyskland	144	La législation sur la durée du travail en Allemagne.
Fattigvården i Sverige år 1922	145	L'assistance publique en Suède en 1922.
Landsorganisationen i Sverige 1898—1923	146	La confédération générale du travail en Suède.
Kollektivavtal i Norge år 1922	146	Conventions collectives en Norvège en 1922.
Arbetsinställelser i Norge år 1922	147	Grèves et lock-outs en Norvège en 1922.
Invandringen till Förenta staterna under senare halvåret 1923	148	L'immigration aux Etats Unis pendant les derniers six mois de 1923.
Yrkesinspektionens verksamhet under fjärde kvartalet 1923	149	L'inspection du travail pendant le quatrième trimestre 1923.
Sveriges offentliga arbetsförmedling Januari 1924	150	Les bureaux de placement publics en Suède. Janvier 1924.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 december 1923	156	Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 décembre 1923.
Livsmedelspriser och levnadskostnader. Januari 1924	157	Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Janvier 1924.
Författningar rörande sociala frågor	160	Lois concernant les questions sociales.

N:r 3.

Arbetsmarknaden under februari månad 1924	161	Le marché du travail en février 1924.
Svenska Amerikalinjens emigranter 1922/23	163	Les emigrants de la compagnie de navigation Suède—Amérique en 1922/23.
Invandringskontrollen i Förenta staterna	176	Le contrôle de l'immigration aux Etats Unis.
Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1923	179	Les bureaux de placement publics en Suède en 1923.
1922 års danska levnadskostnadsundersökning	191	Enquête danoise sur le coût de la vie en 1922.
Halvkommunalt bolag för uppförande av medelklassbostäder i Paris	195	Société à demi communale pour construire à Paris des habitations pour la classe moyenne.
De engelska järnvägs- och dockarbetarstrejkerna	201	Les grèves des chemins de fer et des dockers en Angleterre.
De stora arbetskonflikterna i Norge	215	Les grands conflits du travail en Norvège.
Kanada som invandringsland	218	Le Canada comme pays d'immigration.
Kortare meddelanden	223	Courtes notices.
Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i januari 1924	223	Session du Conseil d'Administration du Bureau International du Travail en janvier 1924.
Lönenivåns förändringar i Kanada under 1923	223	Les salaires au Canada en 1923.
Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland under 1923	224	Les salaires contractuels en Allemagne en 1923.
Lantarbetarlönerna i England 1921—1923	225	Les salaires des ouvriers agricoles en Angleterre de 1921 à 1923.
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under januari 1924	225	La commission de chômage pendant le mois de janvier 1924.
Arbetsmarknaden i England under januari 1924	226	Le marché du travail en Angleterre en janvier 1924.
Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1924	226	Le marché du travail en Allemagne en janvier 1924.
Arbetstidsfrågan i Belgien	226	La question de la durée du travail en Belgique.
Folkomröstning om arbetstiden i Schweiz	227	Referendum sur la durée du travail en Suisse.
Lagstiftningen om kollektivavtal i Finland	227	La législation sur les conventions collectives en Finlande.
Utvandringen från Danmark år 1923	228	L'émigration de Danemark en 1923.
Utvandringen från Norge år 1923	228	L'émigration de Norvège en 1923.
Pensionsstyrelsens årsberättelse för 1922	229	Rapport annuel de la direction des pensions de retraite pour 1922.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Februari 1924	230	Les bureaux de placement publics en Suède. Février 1924.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 januari 1924	236	Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 janvier 1924.
Livsmedelspriser och levnadskostnader. Februari 1924	237	Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Février 1924.
Författningar rörande sociala frågor	240	Lois concernant les questions sociales.

N:r 4.

Arbetsmarknaden under mars månad 1924 . .	241	Le marché du travail en mars 1924.
De kvinnliga statsfunktionärernas löne- och pensionsvillkor	243	Traitements et rétraites des femmes au service de l'Etat.
De sociala arbetsuppgifternas centralisering i kommunalförvaltningen	250	Centralisation des questions sociaux dans l'administration communale.
Byggnadsverksamheten i rikets större städer år 1923	254	La construction dans les plus grandes villes de la Suède en 1923.
Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1922	259	Main-d'œuvre, durée du travail et salaires dans l'agriculture suedoise en 1922.
Industrien i Sverige år 1922	269	L'industrie en Suède en 1922.
Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1922	272	L'emploi des femmes et des enfants dans l'industrie en Suède en 1922.
Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn	276	Prix de détail des denrées alimentaires à Stockholm, à Christiania et à Copenhague.
Levnadskostnadernas förändringar i Sverige och utlandet	278	Les fluctuations du coût de la vie en Suède et à l'étranger.
Kollektivavtalens lönesatser under första kvartalet 1924	280	Les taux des salaires d'après les conventions collectives pendant le premier trimestre 1924.
De engelska arbetsgivarnas program för arbetslöshetsförsäkringens organisation	283	Le programme des patrons anglais pour l'organisation de l'assurance contre le chômage.
Debatten om invandringslagstiftningen i Förenta staterna	288	La législation d'immigration aux Etats Unis.
Kortare meddelanden	293	Courtes notices.
Arbetslöner och levnadskostnader i Förenta staterna 1923	293	Salaires et coût de la vie aux Etats Unis en 1923.
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under februari 1924	293	La commission de chômage pendant le mois de février 1924.
Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1924 .	294	Le marché du travail en Allemagne en février 1924.
Arbetsmarknaden i England under februari 1924 . .	294	Le marché du travail en Angleterre en février 1924.
Byggnadsverksamheten i Preussen 1919—1922 . . .	294	La construction en Prusse de 1919 à 1922.
Internationella fackföreningskongressen i Wien . .	295	Le congrès international des syndicats ouvriers à Vienne
Landsorganisationen i Sverige år 1923	296	La confédération générale du travail en Suède en 1923.
Regeringsförslag om rusdrycksförbudets upphävande i Norge	296	Projet du gouvernement norvégien sur l'abrogation de l'interdiction des boissons alcooliques.
Socialförsäkringsfrågan i Frankrike	297	La question des assurances sociales en France.
Bankmannastrejken i Wien	298	La grève des employés de banque à Vienne.
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete	299	Rapports des inspecteurs du travail sur les accidents graves du travail.
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Mars 1924	304	Les bureaux de placement publics en Suède. Mars 1924.
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 29 februari 1924	310	Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 29 février 1924.
Arbetslösheten i utlandet	311	Le chômage à l'étranger.
Levnadskostnader under första kvartalet 1924	311	Coût de la vie pendant le premier trimestre 1924.
Författningar rörande sociala frågor	336	Lois concernant les questions sociales.

N:r 5.

Arbetsmarknaden under april månad 1924 . .	337	Le marché du travail en avril 1924.
Arbetstillgången under första kvartalet 1924 .	339	L'offre et la demande du travail pendant le premier trimestre 1924.
Löneutvecklingen inom olika näringsgrenar under åren 1913—1922	345	Les fluctuations des salaires dans differentes branches d'industrie de 1913 à 1922.
Socialstyrelsens utlåtande rörande lösdrivarvården	367	Rapport de l'Administration du travail sur le traitement des vagabonds.
Undersökning rörande manliga tvångsarbetare i Sverige år 1923	377	Enquête concernant les vagabonds aux travaux forcés en Suède en 1923.
Fylleriförseelserna under första kvartalet 1924	406	Les délits d'ivresse pendant le premier trimestre 1924.
Den danska arbetslöshetslagstiftningen . . .	410	La législation danoise sur l'assurance contre le chômage.
Kortare meddelanden	413	Courtes notices.
Sveriges delegation vid 1924 års arbetskonferens . .	413	Délégués de la Suède à la conférence du travail en 1924.
Internationella arbetsbyråns styrelsessammanträde i april 1924	413	Session du Conseil d'Administration du Bureau International du Travail en avril 1924.

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under mars 1924 413
Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1924 . . . 414
Arbetsmarknaden i England under mars 1924 . . . 414
Undersökning rörande arbetslöshetsklientelet i England 414
Utvandringen till främmande världsdelar under första kvartalet 1924 416
Invandringen till Förenta staterna under första kvartalet 1924 417
Invandringsrestriktioner i Sydafrika 417
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 418
Yrkesinspektionens verksamhet under första kvartalet 1924 421
Sveriges offentliga arbetsförmedling. April 1924 422
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 mars 1924 428
Arbetslösheten i utlandet 429
Livsmedelspriser och levnadskostnader. April 1924 429
Författningar rörande sociala frågor 432

La commission de chômage pendant le mois de mars 1924.
Le marché du travail en Allemagne en mars 1924.
Le marché du travail en Angleterre en mars 1924.
Enquête concernant les aspirants aux secours de chômage en Angleterre.
L'émigration pendant le premier trimestre 1924.
L'immigration aux Etats Unis pendant le premier trimestre 1924.
Restrictions d'immigration en Afrique du Sud.
Rapports des inspecteurs du travail sur les accidents graves du travail.
L'inspection du travail pendant le premier trimestre 1924.
Les bureaux de placement publics en Suède. Avril 1924.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 mars 1924.
Le chômage à l'étranger
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Avril 1924.
Lois concernant les questions sociales.

N:r 6.

Arbetsmarknaden under maj månad 1924 . . 433
De ekonomiska föreningarnas sparkasserörelse 435
Kooperativa förbundets verksamhet under 1923 446
Arbetsförhållandena vid svenska tobaksmonopolet 1915—1923 450
Arbetslönernas fluktuationer i Sverige åren 1913—1923 454
Kontrollen över pantlånerörelsen 459
Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg år 1923 461
Socialiseringsnämndens förslag angående statens järnvägar 467
Sparbanksinsättarnas yrkesfördelning 1912—1922 475
Löner, arbetstid och arbetstillgång i Förenta staternas industri under januari 1924 . . . 478
Trafikstrejken i London och dess närmaste följdverkningar 481
Kristidens hyresreglering i Frankrike 485
Kortare meddelanden 494
Arbetslönerna i Danmark under tredje kvartalet 1923 494
Förslag till ny lantarbetarlag i England 494

Ungdomsförmedling och yrkesvalsbyrå i Stockholm 494
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under april 1924 495
Arbetsmarknaden i England under april 1924 . . . 496
Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1924 . . 496
Statens byggnadsbyrås verksamhet 1917—1923 . . 496
Svenska arbetsgivareföreningen år 1923 497
Fackföreningsrörelsen i olika länder år 1922 . . . 498
Ny dansk rusdrycksförsäljningslag 500

Socialförsäkringsfrågan i Frankrike 500
Den nya amerikanska invandringslagen 501
Sveriges offentliga arbetsförmedling. Maj 1924 502
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 30 april 1924 508
Arbetslösheten i utlandet 509
Livsmedelspriser och levnadskostnader. Maj 1924 509
Författningar rörande sociala frågor 512

Le marché du travail en mai 1924.
Les caisses d'épargne des sociétés coopératives.
L'union coopérative en 1923.
Les conditions du travail dans les manufactures du monopole des tabacs de 1915 à 1923.
Les fluctuations des salaires en Suède de 1913 à 1923.
Le contrôle des monts-de-piété.
Accidents survenus au cours du chargement et déchargement des navires en 1923.
Rapport de la commission de socialisation sur les chemins de fer de l'Etat.
Les métiers des déposants aux caisses d'épargne de 1912 à 1922.
Salaires, durée du travail et marché du travail dans l'industrie aux Etats Unis en janvier 1924.
La grève aux services des communications à Londres et ses résultats.
La législation française sur les loyers.
Courtes notices.
Les salaires au Danemark pendant le troisième trimestre de 1923.
Proposition d'une nouvelle loi anglaise concernant les ouvriers agricoles.
Bureau de placement pour les mineurs à Stockholm.
La commission de chômage pendant le mois d'avril 1924.
Le marché du travail en Angleterre en avril 1924.
Le marché du travail en Allemagne en avril 1924.
Le bureau des habitations de l'Etat de 1917 à 1923.
L'union suédoise des patrons en 1923.
Les syndicats ouvriers dans certains pays en 1922.
Nouvelle loi danoise sur la vente des boissons alcooliques.
La question de l'assurance sociale en France.
La nouvelle loi américaine sur l'immigration.
Les bureaux de placement publics en Suède. Mai 1924.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 30 avril 1924.
Le chômage à l'étranger.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Mai 1924.
Lois concernant les questions sociales.

Arbetsmarknaden under december månad 1923.

Under december månad undergick läget på arbetsmarknaden en fullt normal utveckling. Den för julmånaden karakteristiska förbättringen av arbetsmarknadsläget, som under år 1922 på nytt kunde inregistreras, gjorde sig under förevarande rapportmånad gällande i ännu högre grad. Julmarknadens livlighet berörde i första hand samtliga yrkesgrupper inom handel och samfärdsel, men sträckte sina verkningar även till andra näringsgrenar. Jordbruket och byggnadsverksamheten uppvisade, som vanligt, en säsongmässig försämring av arbetstillgången, men siffrorna voro avsevärt gynnsammare än tidigare år. Fastän arbetsmarknadsläget inom metall- och maskinindustrien ännu icke kunde betecknas såsom fullt normalt, uppgick antalet arbetsansökningar för samtliga yrkesgrupper på varje hundratal lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i riket till 195 mot 321 under år 1922 och 473 år 1921. På grund av den under månaden ganska rikliga tillgången på tillfälligt arbete förekom ingen större anvisning av nya arbetslösa till de statliga och kommunala nödhjälpsarbetena, och den kontanta understödsverksamheten var fortfarande inställd. Fackföreningarnas arbetslöshetsprocent uppgick vid december månads ingång till 9·1, vilket avsevärt understeg motsvarande siffra för åren 1921 och 1922, då resp. 28·8 och 17·2 % rapporterades.

För jordbruket betecknar som bekant december månads ingång en kraftig inskränkning av allt utearbete, vilket även ledes återspeglas i arbetsförmedlingarnas rapporter för den gångna månaden. Endast i Skåne fanns under månadens första hälft någon nämnvärd tillgång på arbete, förnämligast vid betupptagning, vilket arbete på grund av höstens ogynnsamma väderlek avsevärt försenats. För övrigt rapporterades fortsatt brist på ladugårdspersonal och yngre drängpojkar. Den ganska tidigt inbrytande vintern förhindrade jordbruksarbetet, men möjliggjorde istället skogsbrukets påbörjande, vilket speciellt för Mellansveriges vidkommande ökade arbetstillgången.

Inom industri och hantverk fick byggnadsverksamheten till följd av väderleken vidkännas någon nedgång i arbetsmöjligheterna, utan att dock någon större arbetslöshet inrapporterades. Arbetsansökningarna uppgingo endast till något mer än hälften mot föregående år, vilket tyder på ett omfattande bostadsbyggande med ty åtföljande livlighet inom av byggnadsverksamheten beroende näringsgrenar. Jord-, sten- och glasindustrien fick till följd av utearbetenas försvårande vidkännas minskade arbetstillfällen. Arbetssökandesiffran inom metall- och maskinindustrien höll sig konstant, medan tillgången å arbete minskades. Julmarknadens rikligare behov av konsumtionsvaror beredde livsmedelsarbetarna ökad arbetstillgång, vilket även var fallet med vissa arbetargrupper inom beklädnadsindustrien. För grov- och diversearbetare medförde vintervädret riklig sysselsättning med snöskottning o. dyl.

Handeln och samfärdseln var under månaden synnerligen livlig och gav god arbetstillgång åt samtliga yrkesgrupper. För verksamheten under julmånaden anmälde affärsvärldens arbetsgivare ökat behov av manlig och kvinnlig kontors- och butikspersonal ävensom transportarbetare av skilda slag. Återgången till mera normala förhållanden berörde även restaurangrörelsen, som under månaden anmälde ökat behov av arbetskraft, varigenom arbetssökandesiffrorna avsevärt nedgingo.

Isförhållandena under december medförde icke några svårare avbräck för sjöfarten, och tillgången på hyror var ännu tillfredsställande.

För det husliga arbetet medförde månaden en stegrad efterfrågan på tillfällig arbetskraft för rengöringsarbete och uppassning. Omsättningen å fast tjänstepersonal var icke av någon större omfattning, beroende på att arbetssökande, som frånträda sin plats under julmånaden, sällan söka ny anställning förrän efter helgen. Bristen å kunniga ensamjungfrur gjorde sig således ännu starkare gällande under december.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under december samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913—1922	196	203	171	148	134	138	129	123	115	127	174	187
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	*308*	*231*	*165*	*135*	*146*	*141*	*140*	*126*	*129*	*191*	*195*
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	*130*	*95*	*79*	*78*	*88*	*113*	*94*	*86*	*113*	*134*
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	*262*	*187*	*150*	*162*	*155*	*151*	*142*	*159*	*222*	*207*

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·8	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·8	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	*20·3*	*19·9*	*15·6*	*10·6*	*9·3*	*9·7*	*8·7*	*7·9*	*8·1*	*9·1*	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 52.

Levnadskostnaderna på landsbygden i Sverige.

Av socialstyrelsen har numera offentliggjorts en sammanfattande redogörelse för de budgetstatistiska undersökningar rörande lantarbetare och därmed jämställda, som för år 1920 verkställts inom styrelsen och av vilka vissa preliminära resultat tidigare publicerats i Sociala Meddelanden.[1]

Undersökningens praktiska syfte har varit att komplettera den genom socialstyrelsens levnadskostnadsundersökning för åren 1913—1914 erhållna normalbudgeten för städernas arbetare med en motsvarande budget för de mindre bemedlade på landsbygden,[2] och framträda de därvid vunna resultaten bäst genom en jämförelse mellan levnadsförhållandena på landet och i staden. En omständighet, som erbjudit vissa svårigheter, ligger däri, att undersökningarna i fråga ej avse samma tid, varför de betydande förändringarna i prisnivån under mellanliggande tid kunna inverka på resultatet av jämförelsen. Det må nämnas, att prisstegringen i städer och stadsliknande samhällen å viktigare livsmedel samt bränsle och lyse under tiden 1914 till 1920 (årsgenomsnitt) beräknats uppgå till c:a 198 %, medan motsvarande siffra för de totala levnadskostnadernas stegring stannar vid omkring 169 %. Prisstegringen har emellertid varit mycket olikartad för de särskilda nyttigheter och tjänster, som ingå i de mindre bemedlades budget, varav följer, att konsumenterna — trots beständigheten i de en gång antagna vanorna — säkerligen i viss utsträckning genom omläggning av sin förbrukning sökt anpassa sig efter de förändrade prisförhållandena. Då tillräckligt material ej föreligger för att bedöma, i vad mån dessa omläggningar varit ägnade att påverka levnadsföringen på land och i stad, måste man i här refererade undersökning förutsätta, att den genom 1913—1914 års undersökning erhållna kvantitativa budgeten varit åtminstone i sina allmänna drag representativ för de mindre bemedlade i stadssamhällena även år 1920 och att endast utgiftsbudgeten förändrats till storlek och sammansättning på grund av prisernas stegring under mellanliggande tid.

I fråga om plan och utförande ansluta sig de båda levnadskostnadsundersökningarna nära till varandra. Primärmaterialet utgöres sålunda även i 1920 års undersökning av hushållsböcker, i vilka vederbörande hushållsföreståndare upptecknat samtliga kontanta inkomster och utgifter under redogörelseåret. På grund av naturahushållningens betydande omfattning på landsbygden har det emellertid dessutom befunnits nödvändigt att begära särskild redovisning för förbrukningen och värdet av självproducerade produkter och från arbetsgivaren erhållna livsförnödenheter.

---

[1] Jfr årg. 1921, sid. 571 ff. och årg. 1922, sid. 211 ff.

[2] Jfr Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914. Del I. Utredningens huvudresultat (Stockholm 1921).

Landsbygdsundersökningen omfattar 372 lanthushåll, och räkenskaperna hänföra sig väsentligen till kalenderåret 1920. Av uppgiftslämnarna voro 200 statare, 43 torpare, 86 daglönare utan jord (»daglönare») och 43 daglönare med jord (»arbetarsmåbrukare»). I allmänhet voro familjerna något större än vid motsvarande undersökning för städernas vidkommande. Enligt hushållsböckernas uppgifter omfattade nämligen lantarbetarfamiljerna i medeltal 5·04 medlemmar och 3·73 konsumtionsenheter (enligt den s. k. amerikanska konsumtionsenhetsskalan), medan motsvarande tal för städernas vidkommande voro resp. 4·44 och 3·32.

I ekonomiskt avseende synas lanthushållen vara något sämre situerade än stadsfamiljerna, även om behörig hänsyn tages till penningens mindre köpkraft i staden än på landet. Genomsnittsinkomsterna för de förra belöpte sig till 3 783 kr. och för de senare (omräknade till 1920 års nivå) till 4 987 kr. eller per konsumtionsenhet beräknat till resp. 1 002 och 1 504 kr. Skillnaden blir än större, om hänsyn tages till att lantarbetarfamiljen använde i medeltal 365 kr. av sin bruttoinkomst till driftkostnader (inköp av djur och fodermedel för djuren samt inköp och underhåll av jordbruksredskap o. d.), varigenom endast 3 418 kr. per hushåll och 903 kr. per konsumtionsenhet återstod för lanthushållets egen förbrukning. Av detta belopp hade 61·1 % åtnjutits kontant och 38·9 % in natura i form av fri bostad, fri vedbrand och självproducerade eller från arbetsgivaren erhållna förnödenheter, medan städernas arbetare praktiskt taget endast hade kontanta inkomster.

En jämförelse mellan hushållsföreståndarnas löneinkomster (enligt föreliggande hushållsböcker från land och stad) samt den allmänna lönestatistikens uppgifter ger vid handen, att medan budgetstatistiken för städernas vidkommande berör ett befolkningsskikt, som i ekonomiskt avseende icke oväsentligt höjer sig över de mindre bemedlades stora massa, de representerade lantarbetarhushållen kunna betecknas såsom ganska typiska för landsbygdens mindre bemedlade, i det att deras löneinkomster endast oväsentligt överstiga motsvarande allmänna lönenivå. På grund härav har det befunnits lämpligt att vid jämförelse mellan förhållandena på landet och i staden låta stadsarbetarna representeras icke endast av samtliga i 1913—1914 års undersökning deltagande 1 355 hushåll, utan även av ett urval bland dessa, vilkas löneinkomster närmare överensstämma med den ur lönestatistiken framgångna medelnivån. I de tabeller, där landsbygdsundersökningens resultat sammanfattas, meddelas således för lantarbetarna genomsnittstal för samtliga i 1920 års budgetundersökning representerade hushåll och för stadsarbetarna tvenne serier av siffror, varav de med *a* betecknade avse samtliga 1 355 i 1913—1914 års undersökning ingående hushåll, medan talen under *b* endast gälla en mindre del därav, nämligen de 381 familjer, där hushållsföreståndarens löneinkomster befunnits nära sammanfalla med lönestatistikens genomsnittssiffror för arbetare i städer och stadsliknande samhällen.

Sifferserierna i *tab. A* visa, att landsbygdshushållen — i trots av att deras livsmedelsbudget i stor utsträckning är baserad på producentpriser — använde en större del av sina utgifter till livsmedel än städernas arbetare. Utgifterna

Tab. A. Årsutgifternas fördelning bland mindre bemedlade på landsbygden och i stadssamhällena.

	Landsbygden 1920	Stadssamhällena 1913/1914 a	Stadssamhällena 1913/1914 b	Stadssamhällena 1920 (beräkn.) a	Stadssamhällena 1920 (beräkn.) b	Landsbygden 1920	Stadssamhällena 1913/1914 a	Stadssamhällena 1913/1914 b	Stadssamhällena 1920 (beräkn.) a	Stadssamhällena 1920 (beräkn.) b
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	%	%	%	%	%
I. Födo- o. njutningsämnen	556·9	256·9	218·2	757·9	643·7	62·1	46·3	53·0	50·8	58·1
1. Matvaror	534·6	238·5	207·5	705·1	618·5	59·6	42·9	50·4	47·3	55·4
2. Drycker	10·2	7·7	5·1	20·1	13·3	1·2	1·4	1·3	1·3	1·2
3. Tobak	9·5	3·5	2·2	10·6	6·7	1·0	0·6	0·5	0·7	0·6
4. Förtäring utom hemmet	2·6	7·4	3·4	22·1	10·2	0·3	1·4	0·8	1·5	0·9
II. Bostad	36·5	66·5	48·5	88·1	64·3	4·1	12·0	11·8	5·9	5·8
III. Bränsle och lyse	51·7	24·7	18·8	86·5	62·0	5·8	4·4	4·6	5·8	5·6
IV. Inventarier	24·5	22·8	10·5	62·7	27·9	2·7	4·1	2·6	4·2	2·5
V. Beklädnad	134·9	70·9	50·4	240·5	165·0	15·0	12 8	12·2	16·1	14·9
VI. Tvätt och renhållning	10·9	7·6	5·3	21·8	15·0	1·2	1·4	1·3	1·5	1·3
VII. Hygien	12·2	9·0	5·7	19·6	12·0	1·4	1·6	1·4	1·3	1·1
VIII. Intellektuella ändamål	6·7	9·2	6·0	23·1	14·6	0·7	1·7	1·5	1·5	1·3
IX. Förenings- o. försäkringsavgifter	12·5	26·5	17·5	45·6	28·9	1·4	4·8	4·2	3·1	2·6
X. Gåvor, understöd till anhöriga	5·6	6·9	3·1	16·8	7·6	0·6	1·2	0·8	1·1	0·7
XI. Skatter	23·1	25·8	14·5	67·0	37·6	2·6	4·6	3·5	4·5	3·4
XII. Nöjen o. förströelser	2·6	5·9	2·9	13·6	6·6	0·3	1·1	0·7	0·9	0·6
XIII. Resor	11·8	9·3	4·5	22·0	10·7	1·3	1·7	1·1	1·5	1·0
XIV. Ränta å lån	0·1	1·2	1·0	2·6	2·1	0·0	0·2	0·2	0·2	0·2
XV. Telefon, post- och skrivutensilier	1·2	1·6	0·9	3·7	2·0	0·1	0·3	0·2	0·2	0·2
XVI. Lottsedlar	0·6	2·7	1·6	2·9	1·7	0·1	0·5	0·4	0·2	0·2
XVII. Utgifter för tjänare	3·5	4·5	0·8	11·2	2·0	0·4	0·8	0·2	0·8	0·2
XVIII. Övriga utgifter	2·2	2·7	1·3	6·5	3·2	0·2	0·5	0·3	0·4	0·3
Årsutgifter per konsumtionsenhet i allt	897·5	554·7	411·5	1 492·1	1 106·9	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

för tobak voro likaledes något större på landet än i staden, medan förhållandet var motsatt beträffande förtäring utom hemmet. Dryckeskonsumtionen var ur kostnadssynpunkt ganska likartad. Procenttalen i tabellen ge vidare vid handen, att den betydande olikhet, som före världskriget förefanns med avseende på storleken av bostadsutgifterna på landet och i staden, år 1920 förminskats, därigenom att hyresprocenten för städernas arbetare starkt sjunkit. Ej heller i fråga om beklädnadsutgifterna synas procenttalen ge stöd för antagande av mera betydande skillnad mellan land och stad. De särskilda klädespersedlarna torde dock ofta anskaffas billigare på landet än i staden, därigenom att de i stor utsträckning förfärdigas i hemmet av husmodern

själv, medan städernas arbetare i övervägande grad äro hänvisade till inköp av färdigsydda kläder. När trots detta beklädnadsutgifterna belasta utgiftsbudgeten i ungefär samma utsträckning på landet som i staden, synes detta antyda, att ett visst fog föreligger för det ofta framförda talet om särskilt betungande kostnader för jordbruksarbetaren på grund av slitning av arbetskläder och skodon under hans utearbete i ofta oblid väderlek. För »övriga ändamål» använde landsbygdsfamiljerna en tiondel av utgifterna, medan familjerna i städerna utgåvo väsentligt mera (13—20 %). Särskilt voro utgifterna för intellektuella ändamål, förenings- och försäkringsavgifter, skatter samt nöjen och förströelser avsevärt lägre på landet än i staden.

Tab. B belyser skiljaktigheterna mellan stads- och landsbygdsbudgeterna i fråga om födans sammansättning efter kostnad.[1]

Ehuru starka skäl tala för att de för år 1920 framräknade procenttalen ge en något missvisande bild av den faktiska livsmedelsbudgetens relativa sammansättning, i det att dessa tal, som förut antytts, förutsätta kvantitativt oförändrade inköp och förskjutningarna från 1913/1914 till 1920 endast återspegla detaljprisernas olikartade förändringar, synas dock vissa slutsatser trots materialets brister kunna dragas ur tabellernas sifferserier. Man finner sålunda, att, medan utgifterna för kött och fläsk i stadsarbetarbudgeten uppgingo till 13 à 16 % av födoämnesutgifterna, motsvarande siffra för landsbygdens mindre bemedlade låg ej oväsentligt högre (18·5 %). Däremot utgåvo stadsarbetarna mångdubbelt mer för charkuterivaror. Förbrukningen av fisk och smör synes i ungefär samma utsträckning belasta de olika budgeterna. Kostnaderna för mjölk och grädde utgjorde mer än $^1/_5$ av livsmedelskontot på landsbygden mot endast $^1/_7$ à $^1/_8$ för städernas vidkommande. Lanthushållen utgåvo å andra sidan mindre för ost, ägg samt fett och flott.

Av vegetabilierna komma i främsta rummet mjöl och bröd med ungefär samma utgiftskonto för både landsbygds- och stadshushållen. Fördelningen på de olika varuslagen var däremot väsentligt olika. Medan de under detta konto redovisade utgifterna för lantarbetarna endast till en ringa del (7·5 %) härrörde från inköp av bagarbakat bröd, steg motsvarande andel för städernas vidkommande till omkring 60 %. Dessa tal ge ett siffermässigt belägg för det kända förhållandet, att arbetarhustrurna på landsbygden själva baka sitt bröd,[2] medan städernas mindre bemedlade — på grund av arbetarbostädernas ofta bristfälliga utrustning med bakugnar o. d. anordningar samt de dyra bränslekostnaderna och möjligen också av bekvämlighetsskäl — föredraga att täcka sitt brödbehov genom inköp av färdigbakat bröd. Beträffande utgifterna för övriga vegetabiliska varuslag må endast påpekas, att potatis ur kostnadssynpunkt spelade en väsentligt större roll i landsbygds- än i stadsbudgeten, men att förhållandet synes vara motsatt i fråga om andra rotfrukter och grönsaker samt frukter och bär.

[1] Den omständigheten, att de olika landsdelarna äro representerade i olika proportion i de båda levnadskostnadsundersökningarna, försvårar i viss mån jämförelser angående födans sammansättning på landet och i staden.

[2] Härav förklaras lantarbetarnas osedvanligt stora utgifter för »kryddor», under vilken rubrik även inköp av jäst redovisas.

Tab. B. Födans sammansättning efter kostnad per år och konsumtionsenhet bland mindre bemedlade på landsbygden och i stadssamhällena.

	Landsbygden 1920	Stadssamhällena 1913/1914		Stadssamhällena 1920 (beräkn.)		Landsbygden 1920	Stadssamhällena 1913/1914		Stadssamhällena 1920 (beräkn.)	
		a [1]	b [1]	a	b		a	b	a	b
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	%	%	%	%	%
A. Matvaror	534·6	238·3	207·5	705·1	613·5	96·0	92·7	95·1	93·0	95·3
1. animaliska	320·6	135·2	113·4	430·4	361·9	57·6	52·6	52·0	56·8	56·2
a. kött och fläsk	102·9	35·0	29·5	122·6	103·9	18·5	13·6	13·5	16·1	16·1
b. charkuterivaror	4·6	8·9	7·7	33·9	29·5	0·8	3·5	3·5	4·5	4·6
c. fisk	16·8	8·7	7·1	23·4	19·1	3·0	3·3	3·3	3·1	3·0
d. mjölk och grädde	116·5	35·5	29·3	105·3	87·7	20·9	13·8	13·4	13·9	13·6
e. smör	47·4	20·7	16·2	60·9	48·2	8·5	8·0	7·4	8·0	7·5
f. margarin	8·4	8·8	9·8	23·9	26·6	1·5	3·4	4·5	3·2	4·1
g. ost	5·8	6·0	5·1	19·4	16·5	1·1	2·4	2·3	2·5	2·6
h. ägg	16·2	8·9	6·2	32·3	22·5	2·9	3·5	2·9	4·3	3·5
i. fett och flott	1·4	1·6	1·9	4·9	5·8	0·3	0·6	0·9	0·7	0·9
k. övriga animaliska födoämnen	0·6	1·1	0·6	3·8	2·1	0·1	0·5	0·3	0·5	0·3
2. vegetabiliska	214·0	103·1	94·1	274·7	251·6	38·4	40·1	43·1	36·2	39·1
a. bröd	8·0	29·4	27·8	83·3	79·2	1·4	11·4	12·7	11·0	12·3
b. mjöl	96·1	17·3	18·1	49·7	52·0	17·2	6·8	8·3	6·6	8·1
c. gryn	8·1	3·9	3·6	12·3	11·4	1·5	1·5	1·7	1·6	1·8
d. potatis	17·9	6·7	6·3	12·6	11·9	3·2	2·6	2·9	1·7	1·8
e. övriga rotfrukter och grönsaker	3·7	4·1	3·3	10·3	8·3	0·7	1·6	1·5	1·4	1·3
f. frukter och bär	6·7	7·7	5·1	19·3	12·8	1·2	3·0	2·3	2·5	2·0
g. socker och sirap	40·9	17·0	15·4	44·3	40·1	7·3	6·6	7·0	5·8	6·2
h. kaffe	21·9	11·5	10·5	24·2	22·1	3·9	4·5	4·8	3·2	3·4
i. te och choklad	0·9	1·8	1·4	7·1	5·5	0·2	0·7	0·7	0·9	0·9
k. kryddor	8·4	1·7	1·3	6·7	5·1	1·5	0·6	0·6	0·9	0·8
l. övriga vegetabiliska födoämnen	1·4	2·0	1·3	4·9	3·2	0·3	0·8	0·6	0·6	0·5
B. Drycker	10·2	7·7	5·1	20·1	13·3	1·8	3·0	2·3	2·7	2·1
C. Tobak	9·5	3·5	2·2	10·6	6·7	1·7	1·4	1·0	1·4	1·0
D. Förtäring utom hemmet	2·6	7·4	3·4	22·1	10·2	0·5	2·9	1·6	2·9	1·6
Tillsammans	**556·9**	**256·9**	**218·2**	**757·9**	**643·7**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**

Den på grund av materialets delvis mindre goda jämförbarhet bristfälliga utgiftsstatistiken kompletteras genom de i *tab. C* meddelade uppgifterna angående de konsumerade kvantiteterna av en del viktiga livsförnödenheter

[1] a = samtliga 1 355 i 1913—1914 års undersökning ingående hushåll; b = därav 381 hushåll, vilkas löneinkomster sammanfalla med lönestatistikens genomsnittssiffror för 1913 (1914).

såväl i medeltal per hushåll som per konsumtionsenhet. Av tabellen framgår, att totalförbrukningen av kött, salt sill och mjölk var väsentligt större för landsbygdens än för städernas mindre bemedlade, medan förhållandet var motsatt beträffande ost och ägg samt troligen även margarin. Köttkonsumtionen utgjordes för landsbygdens vidkommande till långt övervägande del av fläsk, under det att stadsarbetarnas kosthåll företedde väsentligt större omväxling. Av salt sill förbrukades ungefär dubbelt så mycket på landet som i staden. En jämförelse mellan mjölkkonsumtionen i de olika genomsnittsbudgeterna visar minskning från land till stad för såväl oskummad som skummad mjölk, endast delvis ersatt i stadsarbetarhushållen genom den ovan påtalade ökningen i förbrukningen av ost (och margarin). För samtliga viktigare vegetabiliska varuslag (med undantag av socker och gryn) översteg förbrukningen på landsbygden stadsarbetarnas konsumtion. De förbrukade kvantiteterna av potatis voro t. o. m. dubbelt så stora på landet som i staden, låt vara att kvantitetssiffrorna i intetdera fallet kunna anses vara fullt exakta. Om de i tabellen redovisade brödkvantiteterna reduceras till mjöl, befinnes även totalförbrukningen av mjöl vara väsentligt större i lantarbetarhushållen än bland städernas arbetare. I fråga om mjölkonsumtionens sammansättning synas siffrorna tyda på, att rågmjölet utgör en något större andel av den totala mjölförbrukningen på landet än i staden.

Beträffande övriga varuslag må endast påpekas de i tabellen representerade lantarbetarnas ringa användning av fotogen, som likväl delvis förklaras av, att nära hälften av de undersökta lantarbetarhemmen voro försedda med elektriskt ljus mot c:a 30 % av stadsarbetarnas bostäder — ett förhållande, som dock företrädesvis belyser krisårens nästan revolutionerande omdaning på förevarande område. I fråga om njutningsmedel visar tabellen, att förbrukningen av spritdrycker var ungefär lika stor på landet som i staden och att användningen av maltdrycker var lokaliserad till städerna. En undersökning av de hushåll, som specificerat sina inköp av tobaksvaror, ger vid handen, att städernas arbetare använde röktobak, cigarrer och cigarretter, medan förbrukningen bland landsbygdens mindre bemedlade väsentligen utgjordes av snus (i medeltal per hushåll 6·3 kg. snus för 32·5 kr. samt övriga tobaksvaror för 8·9 kr.).

Av den jämförelse, som här verkställts, framgår, att betydande skiljaktigheter förefinnas mellan de undersökta hushållsbudgeterna både i fråga om *den totala näringsmängden* och *kostens sammansättning*. I efterföljande sammanställning har beräknats kostens näringsvärde, uttryckt i antalet nettokalorier per konsumtionsenhet, varvid hänsyn även tagits till de varuslag, för vilka kvantitetsuppgifter saknats.

	Antal nettokalorier per dag och konsumtionsenhet					
	Landsbygden 1920		Stadssamhällena 1913/1914			
	Abs. tal	%	Abs. tal		%	
			a[1]	b[1]	a	b
Animaliska livsmedel	1 286	36·3	1 238	1 040	41·5	39·3
Vegetabiliska »	2 260	63·7	1 743	1 605	58·5	60·7
Samtliga livsmedel	**3 546**	**100·0**	**2 981**	**2 645**	**100·0**	**100·0**

[1] Jfr noten å föregående sida.

Tab. C. Konsumerade kvantiteter per år av viktigare varuslag bland mindre bemedlade på landsbygden och i stadssamhällena. [1]

	Kvantitet	I medeltal per hushåll			I medeltal per konsumtionsenhet		
		Landsbygden 1920	Stadssamhällena 1913/1914		Landsbygden 1920	Stadssamhällena 1913/1914	
			a [2]	b [2]		a	b
1. kött	kg.	104·5	85·4	90·2	27·3	25·6	22·0
A. färskt kött	»	84·2	70·7	73·9	22·0	21·2	18·0
nötkött	»	11·4	29·2	31·3	3·0	8·7	7·7
kalvkött	»	3·6	10·4	9·6	1·0	3·1	2·3
får- och lammkött	»	1·8	3·4	2·9	0·5	1·0	0·7
fläsk	»	67·4	27·7	30·1	17·5	8·4	7·3
B. konserverat kött	»	20·3	14·7	16·3	5·3	4·4	4·0
nötkött	»	1·0	1·3	1·6	0·3	0·4	0·4
fläsk	»	19·3	13·4	14·7	5·0	4·6	3·6
2. fisk: salt sill	»	32·7	14·9	18·2	8·6	4·4	4·4
kabeljo	»	1·0	1·2	1·3	0·3	0·3	0·3
3. mjölk	l.	1 514·4	873·0	978·9	396·1	261·7	238·6
oskummad mjölk	»	1 009·8	647·5	622·4	262·6	194·1	151·7
skummad »	»	504·6	225·5	356·5	133·5	67·6	86·9
4. smör	kg.	29·7	31·6	30·7	7·8	9·4	7·5
5. margarin	»	7·8	20·4	28·2	2·0	6·2	6·9
6. ost	»	5·8	13·7	14·7	1·5	4·1	3·6
7. ägg	st.	305	443	390	80	133	95
8. bröd: rågbröd, hårt	kg.	12·5	36·8	46·7	3·3	11·2	11·4
» mjukt	»	9·7	156·2	209·0	2·6	46·8	50·9
vetebröd	»	2·5	17·0	18·9	0·7	5·1	4·6
skorpor	»	1·0	11·3	12·2	0·3	3·4	3·0
9. mjöl	»	599·0	193·3	252·8	156·6	58·0	61·6
vetemjöl	»	204·8	129·9	159·4	53·6	39·0	38·9
rågmjöl	»	369·5	55·7	85·1	96·6	16·7	20·7
potatismjöl	»	2·5	3·7	4·2	0·6	1·1	1·0
havremjöl	»	0·3	1·9	2·2	0·1	0·6	0·5
ej spec. mjöl	»	21·9	2·1	1·9	5·7	0·6	0·5
10. gryn	»	27·1	31·9	37·8	7·1	9·5	9·2
havregryn	»	16·1	22·2	25·9	4·2	6·6	6·3
risgryn	»	5·3	6·2	7·7	1·4	1·9	1·9
korngryn	»	4·0	1·4	1·9	1·0	0·4	0·5
mannagryn	»	1·5	1·4	1·6	0·4	0·4	0·4
ej spec. gryn	»	0·2	0·7	0·7	0·1	0·2	0·1
11. ärter, gula, gröna	»	19·3	6·4	8·6	5·1	2·0	2·1
12. bruna bönor	»	2·6	2·9	3·5	0·7	0·9	0·9
13. potatis	»	695·1	312·0	376·5	181·0	93·5	91·8
14. socker	»	93·2	84·9	93·8	24·4	25·4	22·9
15. kaffe	»	20·7	17·2	19·8	5·4	5·1	4·8
16. maltdrycker	l.	1·0	15·3	8·3	0·3	4·7	2·0
17. spritdrycker	»	7·9	7·8	6·4	2·1	2·3	1·6
18. kol	hl.	0·5	5·7	4·8	0·1	1·6	1·2
19. fotogen	l.	26·9	80·8	80·6	7·0	22·9	19·7

[1] Det torde böra påpekas, att de i tabellen meddelade kvantitetssiffrorna närmast hänföra sig till livsmedlen sådana de ingå i skafferiet eller matkällaren och att hänsyn ej kunnat tagas till att exempelvis betydande delar av såsom färska angivna varuslag (t. ex. fläsk) före förtärandet konserverats genom saltning.

[2] Jfr noten å sid. 7.

Härav framgår, att, medan städernas arbetare förbrukade 2 645 resp. 2 981 nettokalorier per dag och konsumtionsenhet, motsvarande siffra för lantarbetarna var 3 546 eller 34·1 resp. 19·0 % högre.[1] Denna anmärkningsvärda skiljaktighet torde väsentligen bero på, att jordbruksarbete kräver en större energiutveckling och därmed även en rikligare näringsmängd än vanligt industriarbete. Någon möjlighet att bedöma, huruvida näringstillförseln rönt inflytande även av den rikliga tillgång på ett flertal viktigare livsmedel, som ofta förefinnes inom lanthushållet, eller av det mera ensidiga kosthållet på landet än i staden, föreligger icke. Tilläggas må dock, att den för landsbygden säregna förrådshushållningen medfört en viss svårighet vid fastställande av de faktiskt förbrukade näringsmängderna, som endast delvis kunnat undanröjas därigenom, att man vid beräkningen av hushållens förbrukning sökt göra vissa avdrag för lagringsförluster etc.

För att belysa olikheterna i fråga om kostens sammansättning har de största förbrukningsartiklarnas (mjölk och grädde, smör, margarin, fläsk, vete- och rågmjöl, bröd, potatis samt socker) andel av den totala näringsmängden beräknats, och upptaga dessa i landsbudgeten 91 % samt i stadsarbetarnas budget 82 à 80 % (b- resp. a-siffror). Dessa tal ge ett siffermässigt belägg för att kosten är mera omväxlande sammansatt inom städernas arbetarhushåll än bland de mindre bemedlade på landsbygden.

Kollektivavtalens lönesatser under fjärde kvartalet 1923.

Under årets fjärde kvartal har träffats endast ett mindre antal kollektivavtal. De betydelsefullaste uppgörelserna äro riksavtalen inom mekaniska verkstadsindustrien och sjöfartsnäringen samt avtal för skogsavverkning och flottning i Värmland och västra Bergslagen.

Riksavtalet mellan Sveriges verkstadsförening och svenska metallindustriarbetareförbundet m. fl. fackförbund blev av arbetsgivarparten uppsagt att utgå vid årsskiftet. Förhandlingar mellan parterna ledde den 18 december till ny överenskommelse, gällande för år 1924, som medförde vissa mindre ändringar i de allmänna bestämmelserna och status quo i fråga om lönerna. Minimilönerna äro i öre per timme:

Ortsgrupp:	I Stockholm m. omnejd)	II (Flertalet städer i övrigt)	III (I huvudsak landsbygd)
Yrkesarbetare, 24 år, 7 år i facket	88	80	74
» 21 » 4 » » »	82	73	67
Grovarbetare, 20 »	75	66	62
Kvinnlig arbetare	57	50	47

Beträffande individuellt utgående löneförmåner överenskoms, i likhet med vad som gällt under år 1923, följande:

[1] Användes i stället för här nyttjade konsumtionsenhetsskala den tyska enhetsskalan, förändras dessa procenttal till 31 resp. 23 på grund av något olika åldersammansättning inom de olika hushållsgrupperna.

Parterna äro ense därom, att vid avtalets ikraftträdande utgående avlöningsförmåner vid de särskilda verkstäderna icke kunna under avtalstiden ändras utan frivillig överenskommelse.

Av kollektivavtalen mellan Sveriges redareförening och de olika sjöfolksorganisationerna blev avtalet för eldare- och däckspersonal utan uppsägning förlängt på ett år eller till utgången av år 1924. För övriga kategorier (maskinbefäl, styrmän, radiotelegrafister och stewarter) hava nya ett-åriga avtal slutits på villkor, som för större delen av personalen innebära bibehållande av de under senare halvåret 1923 tillämpade lönerna och i övrigt mindre jämkningar uppåt. De kontanta månadslönerna (förutom fri kost ombord) utgöra för nedanstående personalgrupper:

Fartygs lastkapacitet (d. v. ton)	500–899	900–1 349	1 350–1 799	1 800–2 999	3 000–4 499	4 500–6 749	Över 6 750
1:ste maskinist	275	310	355	391	439	487	535
2:dre »	180	200	230	244	268	296	325
1:ste styrman	235	260	285	305	320	340	355
2:dre »	175	195	215	225	240	258	266
Radiotelegrafist	—	—	144		157	171	189
Stewart	165	180	200	215	232	250	260
Kock	—	145	150	155	159	163	167
Timmerman, donkeyman	144		155			170	
Befaren eldare och matros	126		135			156	

Till dessa löner komma ålderstillägg och särskilda förhöjningar vid tjänstgöring i oceanfart m. m.

För skogsavverkning och flottning i Värmland med närgränsande delar av Dalarna kommo i slutet av december månad, efter långvariga förhandlingar och partiella arbetsnedläggelser, nya avtal till stånd. Tidigare ha avtalen inom detta område slutits mellan enskilda bolag samt svenska sågverksindustriarbetareförbundet och dess lokalavdelningar, medan vid den nu träffade uppgörelsen arbetsgivarparten representerats av en nybildad sammanslutning, Värmlands och västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening. Uppgörelsen, som direkt berör ett tiotal större bolag jämte en flottningsförening och över 10 000 arbetare, omfattar dels s. k. allmänna bestämmelser för kollektiva löneavtal om skogsarbeten, gällande för tiden 1 oktober 1923—1 oktober 1926, dels ett-åriga löneavtal jämte särskilda avtal för älvflottning och sorteringsställen. Arbetsprisen ha i de nya löneavtalen höjts utöver förutvarande med 5 % å tidlöner och ackordspriser för körningar och kolningsarbeten, 8 % å ackordspriser för huggning av gagnvirke samt resp. 14 och 15 % för huggning av kolved och kastved. Gällande tidlöner äro: för hästdagsverke 8·40 kr. och för mansdagsverke 4·20 kr. Timpenningen vid älvflottning utgör vid bättre belägna flottleder 65 öre och vid sämre belägna 70 öre. Vid sorteringsställen är timlönen 75 öre.

Olycksfall i arbete år 1920.

Enligt den av riksförsäkringsanstalten nu publicerade olycksfallsstatistiken för år 1920, vilken med avseende å uppställningen i huvudsak ansluter sig till de i Sociala Meddelanden förut refererade berättelserna för föregående år, uppgick antalet av de under redogörelseåret inträffade olycksfallen till 51 883, varav 26 938 omfattats av försäkringar i ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag.

Tab. 1. Olycksfall (hos större arbetsgivare) fördelade efter yrkesgrupper.

Yrkesgrupper	Antal arbetsgivare	Antal årsarbetare		Antal anmälda olycksfall		Antal anmälda invaliditetsfall		Antal anmälda dödsfall		Antal olycksfall per 100 årsarbetare			Antal förlorade arbetsdagar per årsarbetare	Antal förlorade arbetsdagar per olycksfall
		Män	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	S:a		
Malmbrytning, anrikning och rostning	142	9 825	183	1 382	1	54	—	15	—	14·1	0·5	13·8	25·51	185
Malmförädling	121	25 235	388	3 524	7	78	1	10	—	14·0	1·8	13·8	11·18	81
Metallindustri	2 277	83 015	4 954	8 734	195	206	6	27	—	10·5	3·9	10·2	7·50	74
Sten-, kol- o. torvindustri	1 349	81 830	2 417	2 444	55	106	—	25	—	7·7	2·3	7·3	12·78	175
Jordbruk, skogsbruk och boskapsskötsel	17 538	142 302	29 844	6 182	241	372	18	83	3	4·3	0·8	3·7	9·03	242
Träindustri	4 226	63 448	2 624	5 537	35	349	2	31	—	8·7	1·3	8·4	14·00	166
Pappers- och grafisk industri	941	45 745	8 714	3 426	151	129	6	43	—	7·5	1·7	6·6	11·38	173
Närings- och njutningsämnesindustri	2 660	25 534	15 909	1 392	446	41	11	9	2	5·5	2·8	4·4	5·08	115
Textil- och beklädnadsindustri	1 548	18 176	31 239	493	262	42	16	5	1	2·7	0·8	1·5	3·21	210
Läder-, gummi- och hårindustri	711	12 765	6 046	504	55	24	4	4	—	3·9	0·9	3·0	4·19	141
Kemisk-tekn. industri	406	12 771	4 519	926	207	38	1	6	—	7·3	4·6	6·6	8·45	129
Byggnadsverksamhet	5 261	32 362	439	1 919	7	113	—	25	—	5·9	1·6	5·9	14·57	248
Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	537	8 980	141	420	—	13	—	15	—	4·7	—	4·6	15·07	327
Handel och varulager	12 100	83 509	40 694	1 640	170	57	6	15	1	2·0	0·4	1·5	2·15	147
Sjöfart och fiske	1 824	24 376	1 149	1 952	24	90	3	78	2	8·0	2·1	7·7	32·12	415
Samfärdsel (ut. sjöfart)	707	34 475	1 082	1 908	23	47	1	24	1	5·5	2·1	5·4	8·92	164
Ämbetsverk, bank- och försäkringsrörelse, offentl. föreställn. m. m.	1 855	18 125	12 540	80	40	6	4	2	—	0·6	0·3	0·5	1·72	370
Kommunala institutioner (ej hänförda till annan grupp)	5 424	35 338	19 841	412	24	19	4	6	—	1·2	0·1	0·8	1·74	220
Hushåll, hotell- o. restaurangrörelse, hälsovårdsinrättningar	6 210	9 055	39 522	204	318	12	19	3	3	2·3	0·8	1·1	2·31	215
Diverse företag o. yrken	619	1 376	588	16	—	1	—	—	—	1·2	—	0·8	0·51	63
Tillsammans, 1920	**66 456**	**718 242**	**222 833**	**48 095**	**2 261**	**1 797**	**102**	**426**	**18**	**6·0**	**1·0**	**4·8**	**8·12**	**168**
» 1919	62 329	692 406	201 763	46 030	1 963	1 817	91	492	7	6·6	1·0	5·4	8·99	168
» 1918	46 127	679 136	193 215	47 916	1 918	2 033	110	612	27	7·1	1·0	5·7	11·17	196

Av olycksfallen inträffade 45 356 hos s. k. större arbetsgivare (med minst 5 arbetare), 2 333 hos mindre arbetsgivare och 4 194 bland statsanställda. För de två senare grupperna saknas vissa uppgifter, och hava på grund härav några beräkningar angående olycksfallsfrekvens o. d. ej heller kunnat verkställas. Det är därför endast de hos större arbetsgivare inträffade olycksfallen, som kunnat bli föremål för en mera ingående statistisk bearbetning. Ifrågavarande olycksfalls fördelning på olika yrkesgrenar m. m. framgår av förestående *tab. 1.*

Beträffande olycksfallens orsaker har en särskild undersökning genomförts, varav resultatet sammanställts i *tab. 2.* För undersökningen i fråga har såsom riskmått använts antalet *förlorade arbetsdagar per årsarbetare.*[1] Tabellen,

Tab. 2. Olycksfallen fördelade efter orsaker.

Olycksfallsorsaker	Antal olycksfall		Antal förlorade arbetsdagar				
	Inalles	Per 100 årsarbetare	per olycksfall	per årsarbetare på grund av			
				sjukdom	invaliditet	död	Summa
Motorer	101	0·011	134	0·003	0·011	—	0·014
Transmissioner	425	0·045	628	0·016	0·133	0·136	0·285
Arbetsmaskiner	8 529	0·911	137	0·177	0·899	0·176	1·252
Handverktyg och enklare redskap	7 276	0·777	105	0·138	0·574	0·104	0·816
Hissar, kranar och andra lyftverktyg	1 370	0·146	240	0·039	0·127	0·184	0·350
Fordon i trafik, ej tillhörande spårbanor, med animal drivkraft	2 232	0·239	186	0·073	0·163	0·208	0·444
Fordon i trafik, ej tillhörande spårbanor, med mekanisk eller elektrisk drivkraft	354	0·038	368	0·014	0·037	0·088	0·139
Vagnar, tillhörande spårbanor	2 129	0·227	240	0·054	0·156	0·337	0·547
Transportledningar	398	0·043	217	0·013	0·056	0·024	0·093
Sjöfart	170	0·018	2 164	0·006	0·026	0·361	0·393
Luftfart	4	0·000	418	0·000	0·002	—	0·002
Ångpannor, ångkokapparater, ångledningar samt andra kärl under tryck	108	0·012	794	0·002	0·002	0·088	0·092
Elektrisk ström	153	0·016	1 928	0·004	0·038	0·272	0·314
Explosion av sprängämnen	120	0·013	1 250	0·006	0·082	0·072	0·160
Giftiga och frätande ämnen	250	0·027	168	0·005	0·040	—	0·045
Eldfarliga och heta ämnen	1 632	0·174	66	0·032	0·035	0·048	0·115
Intensivt ljus och strålande värme	8	0·001	19	0·000	—	—	0·000
Rök, gaser, komprimerad luft	19	0·002	2 381	0·000	—	0·048	0·048
Halkning och fall	3 713	0·397	184	0·117	0·310	0·305	0·732
Nedfallande föremål, sammanstörtande av föremål och ställningar samt ras	3 137	0·335	214	0·092	0·305	0·321	0·718
Lyftning, bärande och hanterande av föremål	8 075	0·863	59	0·172	0·221	0·120	0·513
Föremål, på vilka den skadade trampat	359	0·038	25	0·006	0·004	—	0·010
Slag, stöt eller bett av djur (inkl. olycksfall under ridning)	562	0·060	239	0·020	0·067	0·056	0·143
Annan person, som avsiktligt förorsakat olycksfallet	49	0·005	252	0·001	0·004	0·008	0·013
Övriga orsaker	4 183	0·447	198	0·081	0·241	0·561	0·883
Samtliga orsaker, 1920	**45 356**	**4·845**	**168**	**1·071**	**3·533**	**3·517**	**8·121**
» » 1919	47 993	5·367	168	1·162	3·643	4·186	8·991
» » 1918	49 834	5·713	196	1·304	4·355	5·512	11·171

[1] Vid invaliditets- och dödsfall lägges till grund ett beräknat antal förlorade arbetsdagar, nämligen resp. 75 per invaliditetsprocent och 7 500 vid hel invaliditet eller död.

som omfattar samtliga olycksfall hos större arbetsgivare, giver i sammanträngd form en bild av de angivna olycksfallsorsakernas andel i olycksfallsrisken. Ur tabellen framgår därjämte, huru stor del av den förlorade arbetstiden som härrör från sjukdom, invaliditet och död. De olycksfall i arbete, som under år 1920 träffat hos större arbetsgivare anställda arbetare, hava under de gjorda förutsättningarna beträffande det tillämpade riskmåttet förorsakat en förlust i arbetstid av 8·121 dagar per årsarbetare eller icke mindre än omkring 7·6 miljoner arbetsdagar.[1] Av denna förlorade arbetstid har 13·2 % föranletts av sjukdom, 43·5 % av invaliditet och 43·3 % av den skadades död.

Jämsides med uppgifterna om antalet förlorade arbetsdagar har i tabellen även för varje olycksfallsorsak angivits antalet olycksfall.

Såsom framgår av tabellen, skulle en jämförelse mellan de olika olycksfallsorsakerna, grundad enbart på olycksfallsfrekvensen, leda till tämligen missvisande resultat. Medan exempelvis den arbetstid, som gått förlorad på grund av olycksfall, förorsakade av arbetsmaskiner, endast är 4 gånger så stor som den arbetstidsförlust, som förorsakats av olycksfall på grund av elektrisk ström, äro maskinolycksfallen likväl 56 gånger så talrika som de elektriska olycksfallen.

Liknande resultat kunna påvisas vid en jämförelse mellan de olika yrkesgruppernas riskförhållanden. Medan olycksfallsfrekvensen enligt tab. 1 inom exempelvis metallindustrien är icke oväsentligt större än inom träindustrien, är den verkliga olycksfallsrisken det oaktat nära dubbelt så stor inom den senare industrien. Metallindustrien är också jämte malmförädlingen den grupp, som företer minsta antalet förlorade arbetsdagar per olycksfall (74 resp. 81). Motsatta ytterligheten representeras av gruppen sjöfart med 415 dagar per olycksfall, en siffra, som dock innebär en anmärkningsvärd nedgång i jämförelse med 1919, då motsvarande dagantal var 779.

[1] En närmare redogörelse för de här tillämpade förutsättningarna lämnas i Soc. Medd. årg. 1922, sid. 559—561.

Emigrationsfrågan och emigrationspolitiken i Schweiz.

Berättelse över en studieresa av t. f. byråchefen *Bertil Nyström*.

Den schweiziska emigrationens art och omfattning. I Schweiz, som sedan länge varit tätt befolkat såväl i förhållande till landets totalareal som framför allt med hänsyn till den odlingsbara delen av denna, är utflyttning till grannländerna en gammal företeelse. I äldre tider hade denna företrädesvis militär karaktär och innebar rekrytering av de andliga och världsliga furstarnas »schweizargarden». Efter hand kommo de civila elementen att dominera, och det blev företrädesvis såsom hantverkare, köpmän och värdshusvärdar schweizarna sökte sin lycka i främmande länder. Till denna »Abwanderung», vilken pågår än i dag och som — att döma av de sparsamma, företrädesvis militärstatistiska data, som föreligga angående densamma — torde omfatta åtskilliga tusen människor per år, kom från mitten av 1800-talet en verklig »Auswanderung» efter schweiziskt språkbruk, d. v. s. en massutflyttning till transoceaniska länder. Denna emigration följdes med uppmärksamhet av de statliga myndigheterna, framför allt efter tillkomsten av den nedan närmare berörda emigrationsbyrån. Denna har upprättat en noggrann emigrationsstatistik, grundad på av de koncessionerade emigrantagenterna meddelade individualuppgifter, och enligt denna utgjorde antalet utvandrare (oberäknat vanliga affärs- eller nöjesresande) från Schweiz till transoceaniska länder nedanstående år:

1868:	5 007	1890:	7 712	1915:	1 976
1870:	3 494	1895:	4 268	1920:	9 276
1875:	1 772	1900:	3 816	1921:	7 129
1880:	7 255	1905:	5 049	1922:	5 787
1885:	7 583	1910:	5 178		

Dessa siffror böra sammanställas med landets totala folknumerär, vilken år 1920 uppgick till 3 880 320 personer. Närmare uppgifter om emigranterna under de tre sistnämnda åren lämnas i nedanstående tabell:

	Antal emigranter				Emigranterna tillhörde följande yrkesgrupper							
År	Män	Kvinnor	Summa	därav utlänningar[1]	Jordbruk m. m.	Industri	Handel	därav hotellrörelse o. d.	Kommunikationer	Allmän tjänst och fria yrken	Personlig tjänst m. m.	Studerande, rentierer o. d.
1920	6 169	3 107	9 276	1 288	2 779	2 424	1 994	454	140	746	517	676
1921	4 340	2 789	7 129	1 027	2 280	1 841	1 295	367	83	638	525	467
1922	3 485	2 302	5 787	868	1 651	1 631	1 130	298	82	477	570	246

Av emigranterna plägar flertalet komma från de tyskspråkiga kantonerna Zürich, Bern och S:t Gallen samt från det italiensktalande Ticino. Avfärden sker merendels över de franska oceanhamnarna Cherbourg och le Havre, men rätt betydande kontingenter resa även över Hamburg, Bremen, Antwerpen, Rotterdam, Marseille och Genua. Målet har för drygt tre fjärdedelar av emigranterna plägat vara Amerikas förenta sta-

[1] Avser blott utlänningar, som voro bosatta i Schweiz, sålunda oberäknat det stora antal utländska emigranter, som endast genomrest landet.

ter, men särskilt efter tillkomsten av »3 %-lagen», varigenom det medgivna antalet i Schweiz födda invandrare fastställts till 3 752 per år, har man i stigande grad börjat uppmärksamma andra immigrationsländer, i första rummet Argentina, Brasilien och Kanada.

Att utvandringen i Schweiz representerar något gammalt och välkänt torde till god del förklara det lugna och fördomsfria sätt, varpå hela denna företeelse allmänt betraktas och bedömes i Schweiz såväl av myndigheterna som av den allmänna opinionen. Man erkänner visserligen, att emigrationen berövar hemlandet många av dess i sina bästa år stående invånare, men framhåller å andra sidan, att det faktiskt finnes personer inom skilda yrken, vilka oaktat all nedlagd möda icke kunna finna lämplig sysselsättning i eget land. Det påpekas också, att många emigranter återvända till hemlandet med vidgade kunskaper och hopsparat kapital samt att schweiziska ingenjörer, tekniker och köpmän i främmande land gärna beställa maskiner och andra varor från moderlandet och därig... om främja dess industri. När farhågor yttras för att emigrationen skall medföra mera djupgående skadeverkningar för land och folk, sker detta vanligen under hänvisning till den sedan länge pågående främlingsinvasionen, vilken medfört, att c:a 15 % av landets befolkning nu utgöras av utlänningar. En del av dessa bestå visserligen av genom landets naturskönhet och fria samhällsskick ditlockade kapitalister och rentierer, vilka kunna anses såsom önskvärda åtminstone ur ekonomisk synpunkt, men det övervägande flertalet invandrare utgöres av hantverkare och arbetare från mindre fordringsfulla grannfolk — det har beräknats, att på varje utvandrad schweizare komma två invandrade italienare eller tyskar. Man hoppas dock genom reformer i lagstiftning och undervisning kunna underlätta assimilationen av dessa nya befolkningselement.

Den schweiziska emigrationslagstiftningen. Det är mot bakgrunden av nu berörda uppfattning av utvandringens väsen och berättigande man bör betrakta och bedöma den schweiziska utvandringslagstiftningen och emigrationspolitiken samt därmed sammanhörande institutioner. Redan 1874 års förbundsförfattning förutsatte en viss reglering av emigrantväsendet, och i enlighet härmed utfärdades en utvandringslag av den 24 december 1880, vilken den 22 mars 1888 ersattes medelst en annan, som har giltighet än i dag. Huvudsyftet med denna framgår av dess rubrik »förbundslag angående den rörelse, som bedrives av emigrantagenter». Principen har härvid varit att inskränka ifrågavarande rörelse till ett mindre antal (f. n. 36) av förbundsrådet godkända fasta agenturer, vilka måste hava särskilt tillståndsbevis (patent) och ställa säkerhet för att de fullgöra alla de förpliktelser, som lagen ålägger dem. Detta sker genom deposition av ett belopp av 40 000 francs (i statsobligationer e. d., s. k. kaution), och dessutom skall huvudagenten ställa borgen på 3 000 francs för varje underagent han sysselsätter. Koncession lämnas endast till sådana personer, som åtnjuta gott rykte och fullt medborgerligt förtroende samt ha fast hemort i Schweiz. De skola vidare vara förtrogna med utvandringsfrågor och i stånd att på ett säkert och sakkunnigt sätt ordna utvandrarnas resa. Lagen ålägger dem långtgående förpliktelser i fråga om de personer, som de åtagit sig att transportera. Dessa förpliktelser, vilka i regel fixeras genom särskilda utvandringskontrakt, innebära skyldighet att sörja för utvandrarnas och deras tillhörigheters säkra befordran till den avtalsenliga bestämmelseorten för ett pris, som skall vara fastsatt i kontraktet och i intet fall och på intet sätt får höjas, ävensom att till en av schweiziska regeringen godkänd och i kontraktet avtryckt tariff försäkra bagaget mot skada och förlust samt familjefadern mot olycksfall under resan. Uppstår uppehåll eller förhinder under resan, utan att utvandraren själv är skuld därtill, har agenten att sörja för förplägnad och härbärge, och om den avsedda reserouten icke existerar och ej leder ända fram till målet, måste agenten sörja för befordran på en annan minst lika god väg som den i kontraktet angivna.

Utvandringslagen fullständigas dels genom verkställighetsförordningen av den 10 juli 1888, dels genom särskilda administrativa förordningar, av vilka den viktigaste

torde vara cirkuläret den 12 februari 1889 angående kolonisationsföretag. Rörande sådana föreskrev lagen skyldighet för vederbörande att lämna förbundsrådet noggranna och fullständiga upplysningar angående företagets art samt bemyndigade förbundsrådet att på grundval härav avgöra om och i så fall under vilka betingelser enskilda, korporationer eller agenter fingo medverka vid ett sådant. Lagen lämnade dock inga närmare bestämmelser om vad med kolonisationsföretag skulle förstås, men cirkuläret utgår ifrån, att ett sådant föreligger i varje fall, då man genom propagandamedel, såsom utdelning av prospekt eller broschyrer, beviljande av förskott för resan eller uppsättningen o. s. v., söker leda utvandringen till en viss trakt eller ett visst land. Den omständigheten, att i sådana fall såväl beslutet att utvandra som valet av utvandringsland föranledes genom främmande ingripande, ävensom att beviljande av reseförskott ofta drager med sig betungande arbetsförpliktelser för mottagaren, anses i fråga om dylika företag väl motivera en strängare prövning och mera avvisande hållning från myndigheternas sida än i fråga om vanlig spontan utvandring.

Den schweiziska emigrationsbyrån. Handhavandet av utvandringslagen ligger närmast i händerna på förbundsrådets politiska departement, inom vilket en särskild byrå hade att syssla med dithörande frågor. Genom förbundsrådsbeslut av den 31 december 1900 ersattes denna departementsbyrå medelst ett självständigt »Auswanderungsamt», vars chef direkt underställdes vederbörande departementschef.

Sedan år 1914 har detta verk även fått till uppgift att tillvarataga immigranternas intressen, i den mån dessa äro schweiziska medborgare eller på sin återresa från transatlantiska länder till sin hemort passera Schweiz. Utvandringsbyrån har slutligen sedan år 1918 anbefallts att kontrollera jämväl den ovanberörda utvandringen till europeiska länder, vilken icke inneslöts i den tidigare statliga uppsikten.

Tillsynsmyndighetens arbetsområde innefattar f. n. i huvudsak följande:

1) Beredning av ansökningar från agenter om koncession och om tillåtelse för dessa att anställa underagenter.

2) Uppsikt över agenternas, underagenternas och biljettförsäljarnas rörelse, innefattande bl. a. inspektion av deras registratur och korrespondens.

3) Upptagande av kautioner och avgifter samt bokföring angående dessa ävensom över erlagda böter och mot agenter fällda domar.

4) Undersökning och avgivande av yttrande i fall, där agenterna brutit mot lagens bestämmelser, ävensom därmed sammanhängande skriftväxling med myndigheter och konsulat.

5) Utredning och avgivande av förslag till åtgärder i sådana fall, där utvandringslagen överträdes av andra personer.

6) Avgivande av yttrande till förbundsrådet rörande ansökningar från ombud för kolonisationsföretag samt rörande åtgärder mot obefogat deltagande i sådana företag.

7) Yttranden i principiella frågor rörande utvandringsväsendet.

8) Uppsikt över de i tidningar och andra publikationer införda annonserna rörande utvandringsväsendet.

9) Utarbetande av utvandringsstatistik samt insamling av turlistor och pristariffer.

10) Publicering av upplysningar rörande utvandringsväsendet.

11) Upprätthållande av förbindelse med utvandringsföretag och rederier, med schweiziska representanter i utlandet samt med hjälporganisationer och privatpersoner för att tillvarataga de schweiziska utvandrarnas intressen.

12) Ledsagande av utvandrargrupper till inskeppningshamnen och upprätthållande av förbindelsen med transportbolagen.

13) Insamling av utländska in- och utvandringslagar samt rapporter över förhållandena i invandringsländerna.

14) Upprätthållande av förbindelse med föreningar och privata till förebyggande av lättsinnig utvandring samt i och för utrustning av fattiga men målmedvetna utvandrare.

15) Uppsikt över värvning och emigration av personer till andra europeiska stater.
16) Uppsikt över agenter, som besörja transporten av återinvandrare.
17) Lämnande av råd, upplysningar och rekommendationer till utvandrarna.

Den för tillgodoseende av dessa arbetsuppgifter anställda personalen utgjordes vid verkets första organisation år 1900 av, förutom chefen, en sekreterare, en registrator och »nödigt antal kanslister». Efter hand hava nya tjänster tillkommit, så att där f. n. tjänstgöra sex manliga tjänstemän och fem kvinnliga skrivbiträden. Byrån besitter i förbundshuvudstaden Bern ändamålsenliga, centralt belägna lokaler om tillhopa 7 rum.

Av byråns arbetsuppgifter är kontrollen över emigrantagentväsendet ett rätt så maktpåliggande uppdrag. Endast bokföringen över det rätt skiftande agentbeståndet (f. n. 36 huvudagenter med c:a 200 underagenter och en kautionssumma av över 3 milj. francs) samt över transaktionerna med dessa tager rätt mycken tid i anspråk. En rätt vansklig uppgift är vidare handläggningen av de 60 à 70 klagomål, som årligen pläga inkomma över otillåtna annonser och värvningar, vilseledande uppgifter till utvandrare, försenade resor och bagagetransporter, anspråk på skadestånd och försäkringsbelopp, förbjuden landstigning i invandringslandet o. s. v. I regeln visa sig dylika besvär kunna avgöras genom förhandlingar utan rättsliga åtgärder. Med anledning av upprepade klagomål över att resebyråerna till egen fördel utnyttjade uppkomna valutadifferenser, utfärdades år 1920 nya formulär för utvandringskontrakt, å vilka vederbörande agent för möjliggörande av kontroll måste angiva ej blott totalbeloppet av den överenskomna totala resekostnaden (i schweiziska francs), utan även originalprisen för järnvägs- och fartygsbiljetter i franska francs, dollars, pund sterling o. s. v.

Den arbetsuppgift, som mest tager i anspråk byråns arbetskrafter, är emellertid upplysningsverksamheten, och åt dennas organisation har byråns direktör sedan dess grundande, herr J. Möhr, ägnat sitt huvudintresse. Denna informationsverksamhet, vars omfattning kan bedömas därav, att enbart skriftliga förfrågningar inkommo till ett antal av 4 928 år 1919, 6 058 år 1920, 3 624 år 1921 och c:a 4 000 år 1922, har i hög grad underlättats därigenom, att byråns relativt talrika personal möjliggjort frågebrevens besvarande utan tidsutdräkt ävensom en viss, ur kunskaps- och arbetssynpunkt synnerligen betydelsefull specialisering på olika grupper av länder.

Materialet för upplysningsverksamheten utgöres i första hand av ett notismaterial från hela världen, ordnat i samlingspärmar efter resp. länder (beträffande Förenta staterna och Kanada även efter stater). Varje pärm innefattar fem avdelningar, nämligen 1) hänvisningar, 2) tidningsurklipp och notiser, 3) kopior av utgående skrivelser m. m., 4) besvarade frågeformulär, rapporter, utdrag av inkomna brev och 5) ut- och invandringsföreskrifter i olika länder, resor m. m.

Första avdelningen utgöres av korta anteckningar med utförliga källhänvisningar, hämtade ur i byråns bibliotek förvarad litteratur, vilken förutom tidskrifter innefattar uppslagsböcker, vetenskaplig geografisk litteratur samt officiellt tryck uti emigrationsfrågan berörande ämnen, varvid särskilt visat sig givande de berättelser och aktsamlingar, som publicerats av det brittiska Department of Overseas Trade, det tyska Reichswanderungsamt, det italienska emigrationskommissariatet, Förenta staternas handelsdepartement m. fl. liknande institutioner, med vilka utvandringsbyrån organiserat regelmässigt utbyte av publikationer och notiser. — Avdelning 2 utgöres av in- och utländska tidningsurklipp och notiser, de förra dels hämtade ur tidningar, på vilka byrån prenumererar, dels tillhandahållna av en urklippsbyrå, de senare mestadels härrörande från konsulatberättelser o. d. — Den tredje avdelningen erbjuder stort intresse, ty den ger en sammanfattande bild av byråns hela upplysningsverksamhet. Av varje på inkommen förfrågan avlåtet svar tagas några kopior, och på grundval av dessa utarbetas i mån av behov mera allmänna översikter över förhållandena i de viktigaste immigrationsländerna, vilka dupliceras eller tryckas. I dessa meddelanden söker man sammanfatta möjligast tillförlitliga och aktuella uppgifter rörande resp. län-

ders naturbeskaffenhet, klimat, kommunikationer, jordbruk, löneförhållanden, tillgång och pris på odlingsjord, gällande invandringsföreskrifter m. m., ävensom angående förefintliga officiella upplysningsinstitutioner och schweiziska konsulat. Även de tryckta berättelserna äro mycket kortfattade (1/2—1 ark), detta med hänsyn dels till den publik, för vilken de närmast äro avsedda, dels till den omständigheten att byrån har till princip att så snart nytt källmaterial föreligger kassera de gamla upplysningsbreven och utarbeta nya, fullt aktuella sådana. — Avdelning 4 innesluter, förutom av schweiziska beskickningar och konsulat avgivna berättelser och på emigrationsbyråns begäran besvarade frågeformulär, ett stort antal utdrag av brev från schweiziska utvandrare i olika delar av världen. Verket vinnlägger sig nämligen om att söka upprätthålla den direkta förbindelsen med de personer, som tagit dess råd i anspråk, och uppmanar därför varje utvandrare att, när han nått bestämmelseorten, meddela emigrationsbyrån sina intryck och särskilt angiva, i vad mån de av byrån lämnade uppgifterna visat sig överensstämma med de faktiska förhållandena. Flertalet utvandrare hör man icke av, men åtskilliga — kanske 10 % — visa sig ha en tacksamhetskänsla kvar mot det statliga verk, som tog sig an deras intressen, då utvandringen ägde rum, och sådana personer skriva sedan hem till »Auswanderungsamt» och meddela, huru de ha fått det i det främmande landet, hurudana arbetstillfällena, arbetslönerna och levnadskostnaderna på platsen äro, o. s. v. »Auswanderungsamt» upprätthåller sedan ständig förbindelse med sådana personer, vilket varit till stor fördel för verksamheten såväl som för utvandringslystna schweizare, vilka senare vänt sig till verket för erhållande av råd och upplysning. — Vad avdelning 5 innesluter, framgår av namnet. Under de senaste årens starka skiftningar i fråga om sättet för invandringens reglering i de särskilda immigrationsländerna har det emellertid varit förenat med stora svårigheter att alltid hava fullt aktuella uppgifter i förevarande avseende.

Genom det nu skildrade systemet, nämligen insamling, registrering och kritisk sovring av ett möjligast rikhaltigt och fullständigt uppgiftsmaterial rörande alla världens länder, europeiska såväl som utomeuropeiska, samt detta materials skyndsamma sammanfattning och nyttiggörande genom allmänfattliga och till varje upplysningssökandes speciella behov och intentioner i möjligaste mån hänsynstagande upplysningsbrev, anser man sig bäst tillgodose informationsverksamhetens syftemål, nämligen att tillhandahålla fullt objektiva och tillförlitliga upplysningar, vilka kunna antagas föranleda den tilltänkte emigranten att sorgfälligt pröva och genomtänka sitt förehavande. Längre kan man knappast nå, ty, såsom direktör Möhr framhöll, låta sig schweiziska utvandrare icke utan vidare dirigera hit eller dit utan sätta sin egen vilja igenom.

Arbetslöshetskrisen och emigrationsfrågan. Att icke blott kontrollen över emigrantväsendet utan även upplysningsverksamheten i emigrationsfrågan omhänderhas av en statlig institution anses i Schweiz som en stor fördel, ty därigenom erhåller man garanti för en möjligast objektiv och oegennyttig handläggning av dessa spörsmål, med vilka i våra dagar äro förknippade så många privatekonomiska intressen. Däremot är man väl medveten om, att bestämda gränser äro dragna för emigrationsbyråns förmåga att tjäna såsom organ för den statliga emigrationspolitiken, när tidsförhållandena föranleda dennas utveckling i mera aktiv riktning och det sålunda blir fråga ej blott om råd utan även om dåd. Detta har särskilt framträtt under de senaste åren, då depressionen legat tung över den schweiziska industrien och framkallat en arbetslöshet, som, när den var som svårast (december 1921), omfattade c:a 65 000 personer och ännu hösten 1923 berörde c:a 15 000. Under detta läge höjdes i pressen och annorstädes krav på aktivt ingripande från statens sida, särskilt genom grundande av en koloni, för vilken såsom lämpligt område utpekades Centralborneo, som borde inköpas från Holland. Emigrationsbyrån tog saken under omprövning och avgav däröver år 1921 ett utlåtande, som sammanfattades i följande punkter:

»Frågan kan tydligen endast gälla att i en viss transoceanisk stat förvärva ett större landområde och kolonisera detta med schweizare. Ett sådant projekt är utförbart allenast under följande betingelser:

1. En transoceanisk stat måste förklara sig beredd att till antagligt pris avträda ett tillräckligt stort landområde med så gynnsamt klimat, att spannmål där kan odlas och mjölkboskap hållas.

2. Tillräckliga medel måste anvisas för att inköpa ett sådant område, säkerställa äganderätten till jorden, genom ortskunniga ingenjörer eller lantmätare låta uppstycka området i lotter, anlägga vägar, bygga en trafikled till närmaste kommunikationscentrum, skaffa tak över huvudet för de anländande kolonisterna och magasinera livsmedel åt dem för 5—6 månader, ävensom hemforsla dem av kolonisterna, som ej uppfylla de fordringar, som måste ställas på dem.

3. Blott sådana personer skola utväljas till nybyggare, vilka obehindrat kunna invandra i den främmande staten, äro vana vid hårt kroppsarbete, nöja sig med enkel kost och primitiv bostad, kunna övervinna mödor och svårigheter och avstå från alla nöjen samt slutligen besitta åtminstone så mycket egna medel, att de kunna inköpa verktyg och husdjur.

4. I åratal måste man bortse från ränta på det nedlagda kapitalet, enär det dröjer länge, innan kolonisten kommer i det läget, att han har produkter att avyttra, och ännu längre, innan han kan avsätta dem med vinst, vilket på grund av de höga transportkostnaderna inträffar först, då en järnvägs- eller ångbåtsstation anlagts i kolonins närhet.

Varje kolonisationsföretag, som ej tar dessa omständigheter med i räkningen, måste misslyckas. Efter vår mening är en liten inlandsstat knappast i det läget, att den på ett tillfredsställande sätt kan genomföra ett dylikt företag, enär meningsskiljaktigheter lätt kunna uppstå mellan ifrågavarande stat och den, inom vilken kolonien ligger, emedan vidare staten knappast torde hava fria händer vid urvalet av kolonister samt slutligen enär staten måste utgiva stora summor för uppodling av ett främmande land och det oaktat i bästa fall kan bereda arbetstillfällen för några hundra personer. Vida lättare än genom staten kan en koloniseringsplan förverkligas av ett kapitalkraftigt och väl organiserat bolag, ev. med understöd och under uppsikt av staten, ty ett bolag har större rörelsefrihet och kolonisterna ha kvar en statlig instans, till vilken de i nödfall kunna vända sig, om de anse sig kränkta i sina rättigheter.»

Det skulle ock visa sig, att en för sådant ändamål lämpad korporation redan förefanns i Schweiz.

Föreningen för inre kolonisation och industriellt lantbruk (Schweizerische Vereinigung für Innenkolonisation und industrielle Landwirtschaft). Denna förenings egenartade namn anger i viss mån dess tillkomsthistoria. I juli 1918, då krigstidens livsmedelsbrist var som svårast, sammanslöto sig ett hundratal schweiziska industriföretag till en förening »för industriellt lantbruk» i syfte att genom nyodlingar i stor skala förbättra sina arbetares allt knappare försörjning med livsförnödenheter. För detta ändamål arrenderade föreningen, vars huvudsäte var landets förnämsta industristad Zürich, av kommuner och enskilda sankmarker o. d. oodlade men odlingsbara områden, vilka genom dränerings- och andra meliorationsarbeten gjordes lämpliga för spannmåls- och potatisodling, som av föreningen dreves i egen regi. Redan vid föreningens grundande hade man dock klart för sig, att om till följd av råvarubrist eller av andra skäl arbetsbrist skulle inträda vid industriföretagen, man genom dessa arbeten hade möjligheter att lämna praktisk arbetslöshetshjälp, liksom man hoppades, att på de nyodlade markerna skulle resa sig kolonier av arbetarbostäder, i den mån kristidens uppdrivna byggnadskostnader gingo tillbaka. Tidsförhållandena bragte dessa synpunkter och önskemål till hastig aktualitet, och under den industriella depressionens tryck utvecklades föreningen från en speciell industrisammanslutning till en all-

männyttig förening för inre kolonisation, vilken bland sina 158 medlemmar räknar 4 offentliga subventionsgivare, nämligen edsförbundet, kantonerna Zürich och Schaffhausen samt staden Winterthur, 2 kantonala sektioner (i Bern och Basel), 2 arbetsgivarföreningar, 120 industriföretag samt 30 enskilda personer.

Såsom föreningens drivande kraft har alltifrån början framträtt d:r Hans Bernhard, vilken, ursprungligen lantbrukare och lantbruksskolelärare, nu verkar såsom docent i geografi vid Zürichs universitet. Det är dennes omfattande, i föreningens skriftserie framlagda undersökningar rörande bebyggelsen i Schweiz och förutsättningarna därstädes för en inre kolonisation, som bilda bakgrunden för föreningens arbetsprogram och verksamhet. Han har påvisat, hurusom den starka befolkningsökningen i Schweiz, vilken under tiden 1860—1910 bragte upp landets folkmängd från $2^1/_2$ till $3^3/_4$ milj. invånare, varit inskränkt till 1 759 av landets 3 019 kommuner. Största ökningen förete centralpunkterna för den östschweiziska textilindustrien, Zürich-traktens metall- och maskinindustri, Väst-Schweiz' urindustri samt Mellersta Schweiz' hotellrörelse. I stark kontrast mot dessa orter, av vilka flertalet mångdubblat sin befolkning, stå de 1 260 kommuner, som 1910 hade färre invånare än femtio år tidigare. Många av dessa representera alptrakter, där invånarna börjat tröttna på sin avskildhet och sitt hårda arbete och varest därför särskilt ungdomen vandrat till städerna med deras bekvämare liv och lättare förtjänstmöjligheter. Städernas dragningskraft har emellertid även sträckt sig till vissa låglandsbygder, speciellt sådana, där gamla hemindustrier haft svårt att reda sig mot fabrikernas konkurrens eller där lantbruket, särskilt under inflytande av vinodlingens minskade räntabilitet, antagit mera extensiva driftformer. Det ligger i sakens natur, att en så ojämn fördelning av befolkningen över landarealen och det därmed förbundna lösslitandet av allt större människoskaror från sambandet med jorden och naturen skulle medföra sociala vådor, och dessa framträdde tydligt under den senaste tidens näringssvårigheter och arbetslöshetskris. För att i sin mån motverka dessa skadliga tendenser har föreningen uppställt ett program för inre kolonisation, vars huvudpunkter äro städernas decentralisering och befrämjande av landsbygdens ekonomiska, sociala och kulturella liv. I det förra avseendet skjutes trädgårdsstadsrörelsen fram mot hyreskasernsystemet, men kräves bestämt, att de nya småhusen ej blott skola äga en liten prydnadstäppa utan även en ordentlig kökträdgård (à 300—500 kvm.) eller helst så stor odlad areal, att därigenom säkerställes hushållets behov av vegetabiliska födoämnen och möjliggöres hållande av husdjur (c:a 0·5—1 har). Föreningen har med understöd av statsförbundet samt vissa kantoner och kommuner, vilka medel delvis anvisats ur arbetslöshetsanslaget, i närheten av städerna Zürich och Winterthur åstadkommit trenne bostadskolonier av sistnämnda typ, avsedda för 20—25 industriarbetarhushåll.

Föreningen har emellertid framhållit såsom sin mening, att föga sannolikhet finnes för att den schweiziska industrien inom rimlig tid skall återvinna samma ställning och volym den ägde före kriget, vilket antagande förefaller sannolikt särskilt med hänsyn till denna industris natur av högt kvalificerad förädlingsindustri, delvis av lyxkaraktär. Under sådana förhållanden har det blivit nödvändigt att söka överföra vissa delar av industriarbetarbefolkningen till andra näringsgrenar, i första hand jordbruket. I viss mån ett steg på denna väg har varit föreningens åtgärd att åt c:a 1 000 arbetslösa i Zürich-trakten gratis tillhandahålla planteringsland, vartdera om 1 000 kvm., jämte redskap, gödsel och utsäde, i och för odling av potatis och grönsaker under sakkunnig ledning. Man ville därigenom bereda de arbetslösa ett naturatillskott till deras knappa penningunderstöd samt genom nyttigt arbete skydda dem mot sysslolöshetens demoraliserande inflytande.

Av större betydelse än dessa »Pflanzwerke» har emellertid varit den på åstadkommande av verkliga bondgårdar inriktade kolonisation, som föreningen bedrivit i samband med nyodlingsföretag i mera lantliga trakter. Hittills hava på detta sätt åstadkommits tvenne jordbrukskolonier om resp. 5 och 4 brukningsdelar, till åbyggnader och areal (7—10 har) motsvarande vanliga schweiziska småbondehemman. Ett frukt-

bringande uppslag i kolonisatoriskt avseende har föreningen funnit genom att påyrka »realersättning» — d. v. s. tillhandahållande av annan likvärdig brukningsdel i grannskapet i stället för till stadsflyttning lockande kontantersättning — vid »kulturförstörande anläggningar», varmed närmast avsetts det sättande under vatten av hela dalgångar, som nödvändiggjorts i och för vissa i samband med de schweiziska statsbanornas pågående elektrifiering stående kraftverksanläggningar. På uppdrag av vederbörande koncessionsinnehavare har föreningen nyligen avgivit förslag till »utflyttning» (Umsiedlung) av samtliga lantgårdar å ett dylikt uppdämningsområde om 1 115 har i Wäggidalen, söder om Zürichersjön.

Det ligger i sakens natur, att dylik nydaning av bondebruk skall intressera jordbrukets organisationer, och föreningen har jämväl trätt i samarbete med schweiziska jordbrukarförbundet (Gesellschaft schweizerischer Landwirte) bl. a. i syfte att med gemensamma krafter söka genomföra en schweizisk kolonisationslag, som säkerställer nödiga medel och jordarealer för en inre kolonisation efter stora mått.

Föreningen såsom organ för utlandskolonisation. Ehuru den inre kolonisationen för föreningen är en huvuduppgift, har man ej varit blind för, att dylika åtgärder ej förslå, när det gäller att snabbt bringa lättnad, då arbetslösheten, såsom nu är fallet, vuxit ut till överbefolkning. Visserligen är Schweiz' tillgång på odlingsjord större än man kunde vänta i ett så tätt befolkat land — föreningen uppskattar den direkt odlingsbara arealen till minst 50 000 har — men skapandet av existensmöjligheter på denna väg har dock sina bestämda gränser, i synnerhet som tillgängligt kapital måste bindas på ganska lång tid. Under intryck av den långvariga arbetslöshetskrisen beslöt därför föreningen att utbygga den inre kolonisationen medelst en systematisk kolonisation av schweizare i utlandet. I början av år 1922 ingav föreningen till förbundsrådet en utredning rörande denna fråga. Häruti framhölls, att ett framgångsrikt bekämpande av rådande arbetslöshet och överbefolkning nödvändiggjorde en kolonisatorisk utvandring, men att denna borde organiseras hand i hand med den inre kolonisationen, emedan man blott på detta sätt kunde erhålla garanti för att den senare, i längden viktigare uppgiften icke bleve försummad, enär vidare båda slagen av kolonisering krävde enahanda tekniska förberedelsearbeten samt slutligen emedan man blott på den av föreningen antydda vägen kunde undvika förebråelser för att man framkallade emigration utöver det nationalekonomiskt absolut nödvändiga måttet.

Efter långvariga underhandlingar fattade förbundsrådet den 2 december 1922 ett beslut, enligt vilket föreningen erkändes såsom centralbyrå för kolonisatorisk utvandring (Zentralstelle für kolonisatorisches Auswanderungswesen). I enlighet härmed fick föreningen i uppdrag att inhämta kännedom om kolonisationsväsendet i utlandet samt arbets- och kolonisationsmöjligheter för schweizare därstädes, att häröver meddela intresserade muntliga och skriftliga upplysningar, att förmedla arbete till länder utom Europa, att på uppdrag av statsmyndigheterna uppgöra förslag till kolonisationsåtgärder och efter planernas godkännande bringa dem i verkställighet, att ombesörja de blivande kolonisternas utbildning för sitt fack samt att med uppmärksamhet följa förefintliga schweiziska kolonier i utlandet. För kontroll av denna nya sida av föreningens arbete erhöll förbundsrådet rätt att insätta en representant i föreningens styrelse. Såsom sådan utsågs emigrationsbyråns direktör J. Möhr, varigenom på samma gång garanti vanns för nödigt samarbete mellan de båda officiella emigrationsinstitutionerna.

Redan några dagar därefter trädde föreningens »utlandsavdelning» i verksamhet, vilket innebar en utökning av föreningens tjänstemannapersonal till 18 personer, däri dock inräknat åtskilliga ingenjörer, lantmätare och andra »fältmän» ävensom tvenne ombud i utlandet (Kanada och Förenta staterna). Avdelningen grep sig omedelbart an med sina praktiska arbetsuppgifter, och riktade då närmast uppmärksamheten på Frankrike och Kanada.

Vad förstnämnda land beträffar, visade sig många schweizare villiga att där för-

värva bondgårdar, av vilka ett flertal voro till salu som en följd av den franska jordbruksbefolkningens decimering genom kriget. Från föreningens sida krävdes härvidlag egentligen inga andra prestationer än att ur fackmannasynpunkt granska de ifrågasatta affärerna och skydda köparna mot uppskörtning från säljarna och deras agenter.

Vida större svårigheter mötte organiserandet av kolonisationen i Kanada, men detta företag var så till vida tacknämligare, som möjlighet härigenom erbjöds att placera ett större antal obemedlade arbetslösa. Efter underhandlingar med vissa av landets jordbesittande korporationer utsändes vid årsskiftet 1922/23 en föreningens tjänsteman, vilken på grund av föregående vistelse i Kanada ägde god kännedom om landets förhållanden. Då hans upplysningar läto gynnsamma, beslöts att igångsätta ett kolonisationsföretag och hemställdes hos förbundsmyndigheterna om anvisande ur arbetslöshetsanslaget av 500 000 francs att användas till reseförskott (i form av lån mot revers) åt hugade kolonister. Sedan medlen beviljats, inhämtades ansökningar, och sådana inkommo till ett antal av över 2 000. Efter verkställd lämplighetsprövning och sedan av personliga skäl även åtskilliga av de godkända kandidaterna avgått, återstodo 650 kolonister, vilka anträdde resan till Kanada. Vid ankomsten till invandringshamnen mottogos dessa emigranter av ombud för den kanadensiska regeringen och underhöllos på dess bekostnad under färden till staden Winnipeg, »prärie-staternas» centrum. Därifrån sändes schweizarna vidare till olika kanadensiska farmare, hos vilka man förmedlat arbetsanställning under ett års tid i syfte att bereda emigranterna uppehälle och möjlighet att grundligt sätta sig in i det nya landets seder och jordbruksmetoder. Efter utgången av detta »läroår» skulle man tänka på att söka på goda villkor förskaffa dem egna jordbruk. Avsikten var att om möjligt förlägga dessa icke till prärie-staterna med deras särskilt för en schweizare så främmande natur, utan till British Columbia, vars kuperade terräng kunde förväntas giva en alplandsbo en viss hemkänsla och där de klimatiska och agrikulturella förhållandena i viss grad möjliggjorde en tillämpning av schweizarnas specialkunskaper i fråga om fruktodling och intensiv kreatursskötsel.

Sommaren 1923 hade d:r Bernhard själv besökt Kanada och tagit kännedom om dessa emigranters förhållanden, vilka han i stort sett funnit tillfredsställande. Han framhöll dock bestämt hela kolonisationsföretagets karaktär av experiment på lång sikt, vars slutliga resultat först kunde framträda efter åtskilliga års förlopp.

Den italienska emigrationen.[1]

Efterföljande redogörelse blir huvudsakligen ägnad åt den italienska emigrationens utveckling och karaktär före kriget. Under och efter kriget hava denna emigrations villkor blivit i synnerlig grad förändrade, och några klara riktlinjer för dess framtida utveckling kunna knappast ännu skönjas. Den kris- och omvälvningsperiod, vari vi ännu leva, har bragt den italienska emigrationen liksom så många andra internationella företeelser i ett skede, vilket torde få betraktas som ett mer eller mindre långvarigt provisorium. På tvenne håll har emigrationens utländska marknad — om man så får uttrycka sig — blivit högst väsentligt begränsad, nämligen dels i Europa, dels i Förenta staterna. Att den starka minskning av utvandringen, som härav följt, icke kan bliva bestående för mycket lång tid, kan man förstå, om man betänker, att det överskott av vuxna manliga italienare, som under krigsåren sannolikt skulle hava emigrerat, om tiderna varit normala, men som i stället måst kvarstanna i hemlandet, beräknats uppgå till över 1 miljon, frånräknat antalet stupade och lemlästade. Och det folköverskott, som nu endast i begränsad utsträckning kan avledas genom emigration, växer med varje år. Nödvändigheten skall till slut skapa medel att utjämna divergensen mellan folkmängd och inhemska försörjningsmöjligheter. Det torde ingalunda kunna anses uteslutet, att den italienska emigrationen efter hand skall återuppträda ungefärligen i sina gamla former. Måhända kunna också goda skäl anföras för den uppfattningen, att den framtida emigrationen i vissa avseenden skall erhålla en ny karaktär. Förmodanden kunna framställas i den ena eller andra riktningen. Det måste emellertid i varje fall anses vara av väsentligt intresse, även med hänsyn till den framtida utvecklingen, att undersöka de förutsättningar och villkor, som gåvo den italienska emigrationen dess gestaltning före kriget.

Ett huvudsakligt avseende skall här fästas vid den *transoceana* emigrationen. Närmast för jämförelses skull må därjämte ett visst beaktande skänkas åt den till europeiska länder riktade emigrationen.

Emigrationens omfattning och riktning.

De viktigaste statistiska källor, vilka stå till buds vid ett studium av det italienska emigrationsfenomenet, äro följande tre: den italienska statistiska byråns passtatistik, det italienska emigrationskommissariatets på transoceana ångares passagerarlistor baserade statistik och den amerikanska immigrationsstatistiken. Den sistnämnda är den, som lämnar de bästa siffrorna i fråga om utvandringen till Förenta staterna, Argentina och Brasilien. Emigrationskommissariatets statistik, som redovisar den transoceana utvandringen över vissa hamnar, börjar först med året 1902.[2] Den ger med de amerikanska någorlunda överensstämmande siffror i fråga om Förenta staterna, men redovisar för låga siffror för Argentina och Brasilien. Den statistiska byråns statistik, som räknar antalet åt tillämnade emigranter utlämnade pass, ger intill år 1901, då erhållandet av pass var förenat med kostnad, för låga siffror, i det att en del perso-

[1] Förevarande uppsats är i huvudsak identisk med första delen av en av aktuarien i socialstyrelsen J. Richert till vetenskapsakademien inlämnad berättelse rörande en med stipendiemedel företagen studieresa till Italien.

[2] Under de allra senaste åren har emigrationskommissariatet även fört en egen statistik beträffande den icke-transoceana emigrationen.

ner, som med säkerhet kunna antagas ha utvandrat utan pass, icke blivit redovisade. Från nämnda år, då erhållande av pass blev avgiftsfritt, måste däremot de redovisade siffrorna i regel anses vara högre än det verkliga utvandrarantalet, ty icke alla, som uttagit pass, hava realiserat sin avsikt att utvandra. (Undantag utgöra siffrorna för utvandringen till Argentina, vilka även för senare år torde hava blivit redovisade något för låga i passtatistiken.) I stora drag torde dock den statistiska byråns statistik giva en tämligen riktig föreställning om utvecklingens förlopp. Denna statistik är ju också den enda, som för en längre tidsperiod ger en samlad bild av såväl den transoceana som den europeiska emigrationen från olika trakter av Italien och som därjämte belyser emigrationens gestaltning i en del speciella avseenden, såsom i fråga om frekvensen av familjeutvandring o. s. v.

I nedan anförda tablå redovisas i enlighet med den nämnda passtatistikens siffror utvandringens storlek och fördelning på olika länder under femårsperioder fram till år 1910. Till jämförelse meddelas den amerikanska immigrationsstatistikens siffror för Förenta staterna, Argentina och Brasilien. Beträffande Förenta staterna må även hänvisas till tabellen å sid. 29, där årssiffror, hämtade ur detta lands immigrationsstatistik, framförts ända till år 1922. (Den italienska passtatistiken har för senare år icke varit mig tillgänglig.)

Årsperioder	Årsmedeltal utvandrare, enl. italiensk passtatistik, till											Årsmedeltal invandrare från Italien, enl. amerikansk statistik		
	Förenta staterna		Argentina		Brasilien		Andra transoceana länder		Icke transoceana länder		Tillsammans	Förenta staterna[1]	Argentina	Brasilien
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%				
1881—1885	14 952	9·7	26 532	17·2	8 371	5·4	8 527	5·6	95 759	62·1	**154 141**	21 901	36 524	9 731
1886—1890	34 094	15·4	51 769	23·4	34 379	15·7	10 178	4·3	91 279	41·2	**221 699**	39 561	62 653	45 249
1891—1895	41 436	16·2	31 117	12·1	65 981	25·7	8 257	3·2	109 720	42·8	**256 511**	57 647	32 048	75 629
1896—1900	61 546	19·8	42 247	13·6	50 064	16·1	7 152	2·4	149 426	48·1	**310 435**	72 732	52 891	50 814
1901—1905	199 670	36·0	55 702	10·1	40 021	7·2	11 704	2·1	246 953	44·6	**554 050**	191 954	57 907	25 968
1906—1910	266 220	40·9	91 217	14·0	20 652	3·2	13 826	2·1	259 373	39·8	**651 288**	217 222	101 331	16 173

Årsmedeltalet transoceana utvandrare, som under 1880-talets första hälft utgjorde c:a 60 000, motsvarande något över $^1/_3$ av det totala antalet utvandrare, hade under andra hälften av samma årtionde mer än fördubblats. Därefter hava den transoceana och den icke transoceana utvandringen vuxit uti inbördes tämligen lika proportion; den förra har ända fram till åren före kriget representerat i genomsnitt 50 à 60 % av totalutvandringen. En särdeles kraftig tillväxt ägde rum under 1900-talets första decennium, då såväl den transoceana som den icke transoceana utvandringen blev ungefärligen dubbelt så stor som under 1890-talet. (Vid dessa uppskattningar har behörig hänsyn tagits även till den amerikanska statistiken.)

Före sekelskiftet var den transoceana utvandringen till största delen riktad till Argentina och Brasilien. Emigrationen till Argentina hade en högkonjunktur i slutet av 1880-talet, då den argentinska jorden erbjöd rika möjligheter till europeisk kolonisation. I den mån dessa möjligheter förminskades, minskades också emigrationssiffrorna, men den till Argentina riktade emigrationen når åter en avsevärd höjd vid tiden omkring sekelskiftet, då i stället säsongvandring av norditalienare till det argentinska skördearbetet blivit en allt vanligare företeelse. Emigrationen till Brasilien nådde sin kulmen i början av 1890-talet, men har sedan blivit avsevärt reducerad till sitt omfång. Synnerligen nedslående erfarenheter beträffande arbetsförhållandena på de stora kaffeplantagerna hava här verkat avskräckande. — Alltsedan början av 1900-talet har den transoceana emigrationen från Italien huvudsakligen varit inriktad på Förenta staterna. Enligt detta lands

[1] Fiskalår, räknade från den 1 juli det ena kalenderåret t. o. m. den 30 juni det andra.

invandringsstatistik (jfr sid. 29) uppgick antalet emigranter från Italien till Förenta staterna under fiskalåret 1900—1901 till 135 996, men under fiskalåren 1905—1906, resp. 1906—1907 hade antalet stigit till 273 120, resp. 285 731. Härmed synes en kulminationspunkt hava nåtts. Genom 1907—1908 års kris nedbragtes siffran hastigt, ända till 128 503, men därefter inträder en ny stegring, vilken under åren före kriget återför de italienska emigrationssiffrorna så gott som alldeles till det tidigare topplägets nivå: 265 542 resp. 283 738 emigranter för fiskalåren 1912—1913 och 1913—1914. Efter det med kriget följande långa avbrottet finna vi, att emigrationen till Förenta staterna under ytterligare ett par år hämmas genom bristen på tonnage men därpå hastigt nog växer på nytt; den för fiskalåret 1920—1921 redovisade siffran, 222 260, närmar sig redan de högsta tidigare uppnådda siffrorna. Men de år 1921 införda amerikanska invandringsrestriktionerna hava som bekant satt en utomordentligt snäv gräns för den nuvarande italienska emigrationen. Endast c:a 42 000 i Italien födda personer få nu årligen invandra i Förenta staterna.[1]

Under årtiondena närmast före kriget delade sig emellertid sålunda de italienska emigranternas huvudmassa i två riktningar: till Förenta staterna och till Europa. Den enorma ansvällning av emigrantströmmen, som under dessa år ägde rum, möjliggjordes genom de goda konjunkturer med stigande priser och löner, vilka alltsedan slutet av 1890-talet kunna sägas hava förhärskat såväl i Förenta staterna som i Europa, avbrutna utav visserligen häftiga men dock relativt kortvariga kriser.[2]

Den nyare emigrationen har i relativt större omfattning än den äldre utgått från Syditalien. Emigrationen till europeiska länder, vilken ju i stort sett ökats i ungefär samma grad som den transoceana, har visserligen varit en i huvudsak norditaliensk företeelse. Men den transoceana, i allt högre grad till Förenta staterna riktade emigrationen har i Syditalien ökats i en våldsam proportion, medan dess omfång i Norditalien i tämligen ringa mån förändrats. Följden härav har blivit en i det hela mycket starkare ökning av den syditalienska än av den norditalienska emigrationen. Till belysning härav må tjäna följande på den italienska passtatistiken baserade siffror, hämtade ur Coletti's arbete Dell'emigrazione italiana:

Emigranter (i medeltal pr år) från

Årsperioder	Norditalien Antal	%	Mellersta Italien Antal	%	Syditalien Antal	%	Hela Italien
1876—1886 . . .	92 031	68·3	14 832	11·0	27 911	20·7	**134 774**
1887—1900 . . .	151 539	56·2	31 603	11·7	86 528	32·1	**269 670**
1901—1909 . . .	210 812	35·3	107 913	18·1	278 421	46·6	**597 246**

Jämte Nord- och Syditalien upptages här även det mellersta Italien, som lämnat relativt mindre betydande — dock, som man finner, under årens lopp ökade — bidrag till emigrationen.

Definitiv och temporär emigration.

Från sekelskiftet har den italienska emigrationsrörelsen även i andra avseenden än i fråga om sin riktning haft en väsentligen annan prägel än 1880- och 1890-talens utvandring. Den betydande gren av denna tidigare utvandring, som dirigerades till Argentina och Brasilien, hade nämligen, såsom i det föregående antytts, i väsentlig grad haft karaktären av en kolonisationsrörelse; massor av emigranter etablerade sig som jordbrukare i de sydamerikanska staterna. I Förenta staterna har det däremot hört till undantagen, att italienska invandrare blivit jordbrukare. Den stora massan av italienare i Förenta staterna har sökt sysselsättning vid industriella arbeten och vid anläggningsarbeten, utnyttjande industriens och byggnadsverksamhetens goda konjunk-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 971.
[2] Jfr en av förf. i Statsvetenskaplig tidskrift, årg. 1920, publicerad uppsats.

turer — liksom de till Centraleuropa vandrande italienarna. Och italienarna hava, till skillnad från nordeuropeiska invandrare i Förenta staterna, i regel icke sökt att etablera sig i det främmande landet, utan deras ambition har endast varit att på så kort tid som möjligt förtjäna en viss penningsumma. Den nyare italienska emigrationen har med andra ord i övervägande grad haft prägeln av en temporär utvandring, den äldre hade i avsevärt större utsträckning en definitiv karaktär.

Härmed sammanhänger, att *familjeutvandringen* i den nyare emigrationen spelat en avsevärt mindre roll än i den äldre. Detta förhållande kommer till synes bl. a. i nedan anförda procentsiffror, som angiva växlingarna i frekvensen av utvandrare i familjegrupper. Dessa siffror hänföra sig visserligen närmast till de personer, som sökt pass för utvandring och vilkas antal ju i större eller mindre grad plägat divergera från de verkliga utvandrarnas. Men en i stora drag riktig bild av familjeutvandringens frekvens torde dock erhållas genom de här uträknade medeltalen. Dessa angiva procenttalen familjeutvandrare i genomsnitt för femårsperioder, dels för hela riket, dels för vissa landskap. Siffrorna avse familjeutvandringens frekvens inom den totala emigrationen. Det skulle givetvis ha varit av intresse att få ett direkt siffermässigt uttryck för dess frekvens inom den transatlantiska emigrationen, ty i den till europeiska länder riktade emigrationen, som ju väsentligen har karaktären av en säsongemigration, kan utvandring i familjegrupper enligt sakens natur endast undantagsvis hava ägt rum (i Venetien tyckes detta i viss utsträckning hava varit fallet). Sådana siffror finnas emellertid icke tillgängliga.[1] I stället meddelas till jämförelse de procenttal, som angiva den transatlantiska emigrationens storlek i förhållande till den totala utvandringens.

Årsperioder	Utvandrare till transoceana länder i % av hela antalet utvandrare								Familjeutvandrare i % av hela antalet utvandrare							
	Piemonte	Lombardiet	Venetien	Kampanien	Basilicata	Kalabrien	Sicilien	Hela Italien	Piemonte	Lombardiet	Venetien	Kampanien	Basilicata	Kalabrien	Sicilien	Hela Italien
1881—85	25·3	40·2	12·0	77·8	92·7	75·1	63·1	**37·9**	27·3	30·8	27·2	31·5	38·3	25·5	45·3	**27·9**
1886—90	43·7	63·5	36·9	90·4	92·1	92·0	86·9	**58·8**	33·6	46·6	34·4	39·3	47·3	26·5	46·9	**35·4**
1891—95	40·2	66·0	32·6	90·1	90·6	93·5	92·8	**57·2**	32·8	55·1	36·0	36·9	47·0	37·9	53·9	**39·4**
1896—00	41·2	44·0	13·1	91·7	92·2	93·1	93·5	**51·9**	24·0	40·2	25·5	45·8	43·8	30·5	54·1	**35·5**
1901—05	38·5	22·1	7·7	90·7	96·6	93·5	88·5	**55·4**	18·8	13·8	12·9	35·7	34·7	18·6	31·7	**23·3**
1906—10	42·7	26·8	13·7	93·6	96·7	97·5	94·3	**60·2**	17·8	13·9	12·5	28·3	31·8	24·1	29·2	**20·1**

Det faller genast i ögonen, att de här anförda siffrorna utvisa en i förhållande till den transoceana utvandringens storlek relativt stor familjeutvandring i de tre norditalienska landskapen (Piemonte, Lombardiet och Venetien). I dessa landskap har antalet utvandrare till transoceana länder i allmänhet icke uppgått till hälften av hela utvandrarantalet, medan motsvarande relation beträffande de fyra här upptagna syditalienska landskapen i regel överstigit 90 %, men i fråga om procenttalen familjeutvandrare blir divergensen mellan de norditalienska och de syditalienska landskapen, särskilt för tidigare årsperioder, mycket mindre betydande. Denna omständighet torde huvudsakligen få tillskrivas det förhållandet, att utvandringen till Argentina och Brasilien i de norditalienska landskapen spelat en relativt större roll än i de syditalienska, där i stället utvandringen till Förenta staterna redan tidigt dominerat. Bland de

[1] I ital. statistiska byråns tidigare publikationer anföras motsvarande procenttal för den s. k. »egentliga» emigrationen, en något oklar kategori, som knappast kan anses användbar här. Sådana procenttal hava för övrigt endast beräknats för tiden före år 1904.

syditalienska landskapen framträda Basilicata och Sicilien med en relativt hög, Kalabrien åter med en relativt låg frekvens av familjeutvandrare.

I fråga om samtliga landskap yppar sig den nyss antydda minskningen av familjeutvandringens frekvens i och med det nya århundradets början. Beträffande riket i dess helhet hade antalet familjeutvandrare, som i början av 1890-talet — då utvandringen till Brasilien hade sin högkonjunktur — uppgick till i genomsnitt nära 40 % av hela antalet utvandrare, i början av 1900-talet sjunkit till i genomsnitt endast något över 20 %. Den transoceana utvandringens storlek i förhållande till totalutvandringen hade likväl under denna tid icke undergått någon väsentlig förändring. Här visar sig den ovan antydda förändringen i den transoceana emigrationens karaktär, i det att densamma från att i väsentlig mån hava haft prägeln av en kolonisationsrörelse, riktad till Argentina och Brasilien, blivit dirigerad i övervägande grad till Förenta staternas industriella arbeten och anläggningsarbeten samt, i den mån den fortfarande haft Argentina som mål, i alltmera utpräglad grad blivit en ren säsongemigration.

Förändringens karaktär må något närmare belysas genom följande siffror, hänförande sig till de tre landskapen Piemonte, Kampanien och Sicilien, där betydelsen av familjeutvandringens växlande frekvens framträder så mycket klarare, som den transoceana utvandringens storlek i förhållande till totalutvandringen i dessa landskap hållit sig någorlunda konstant under de sista årtiondena.

Årsperioder	Piemonte				Kampanien				Sicilien			
	Procenttal utvandrare till			Procenttal familjeutvandr.	Procenttal utvandrare till			Procenttal familjeutvandr.	Procenttal utvandrare till			Procenttal familjeutvandr.
	För. stat.	Argentina	Brasilien		För. stat.	Argentina	Brasilien		För. stat.	Argentina	Brasilien	
1891—1895 . . .	3·9	25·7	8·5	32·8	44·4	11·9	22·3	36·9	69·4	4·0	10·1	53·9
1896—1900 . . .	4·0	30·6	4·9	24·0	51·4	12·8	20·8	45·8	70·7	9·3	8·3	54·1
1901—1905 . . .	14·4	19·5	2·9	18·8	68·3	8·0	12·4	35·7	73·6	8·3	3·6	31·7
1906—1910 . . .	17·7	22·1	2·0	17·8	79·2	7·0	4·5	28·3	72·5	18·8	1·8	29·2

Den betydande minskning av procenttalet familjeutvandrare, vilken i fråga om Piemonte kommer till synes redan i slutet av 1890-talet, torde icke kunna tydas annorlunda än som ett symptom på att utvandringen till Argentina — som i denna landsdel spelar en avsevärd roll — redan vid denna tid fått en väsentligt starkare prägel av ren säsongemigration. — En bekräftelse på att så varit förhållandet får man av de i det följande meddelade siffror, som angiva en samtidigt sjunkande frekvens av kvinnor bland utvandrarna till Argentina.

Siffrorna för Kampanien och Sicilien, där utvandringen till Förenta staterna dominerat, utvisa en karakteristisk sjunkande frekvens av familjeutvandrare från 1900-talets början. Anmärkningsvärda äro de relativt höga procenttal familjeutvandrare, som dessa landskap förete för årsperioden 1896—1900. Utvandringen till Förenta staterna tyckes under dessa år i större utsträckning, än vad senare blev fallet, hava haft karaktären av en definitiv överflyttning och bosättning i det nya landet. Att så verkligen varit förhållandet framgår av flera i den första årgången av italienska emigrationskommissariatets tidskrift införda rapporter från italienska legations- och konsulattjänstemän i Förenta staterna. Man trodde sig i själva verket vid sekelskiftet kunna förutspå, att de italienska utvandrarna till Förenta staterna i ökad utsträckning skulle komma att bosätta sig där ute på allvar. I stället blev motsatsen fallet: åtminstone under det första decenniet av den därefter följande massutvandringens period fick den italienska emigrationen i ökad grad en prägel av temporär utvandring.

Till ytterligare belysning av här berörda företeelser må anföras följande procenttal, vilka utvisa växlingarna i frekvensen av *kvinnor* bland emigranter från Italien till Förenta staterna och Argentina, i enlighet med sistnämnda länders invandringsstatistik. (Motsvarande specificerade uppgifter saknas i den italienska statistiken.) Man torde hava rätt att betrakta även dessa siffrors variationer såsom indicier på i vilken grad emigrationen haft en definitiv eller endast en temporär karaktär.

År (årsperioder)	Antal emigranter till Argentina	Därav kvinnor, i %	Antal emigranter till Förenta staterna[1]	Därav kvinnor, i %	År	Antal emigranter till Argentina	Därav kvinnor, i %	Antal emigranter till Förenta staterna[1]	Därav kvinnor, i %
1881—1885 .	[2] 36 524	30·9	[2] 21 901	18·0	1910 . . .	102 019	23·6	215 537	21·7
1886—1890 .	[2] 62 653	34·6	[2] 39 561	22·1	1911 . . .	58 185	26·8	182 882	26·9
1891—1895 .	[2] 32 048	34·3	[2] 57 647	[3] —	1912 . . .	80 583	23·7	157 134	30·4
1896—1900 .	[2] 52 891	27·1	[2] 72 732	27·0	1913 . . .	114 252	24·6	265 542	23 8
1901	58 314	25·8	135 996	21·8	1914 . . .	—	—	283 738	26·5
1902	32 314	28·4	178 375	18·3	1915 . . .	—	—	49 688	45·6
1903	42 358	26·9	230 622	18·9	1916 . . .	—	—	33 665	40·9
1904	67 598	26·3	193 296	22·7	1917 . . .	—	—	34 596	48·4
1905	88 950	25·0	221 479	17·5	1918 . . .	—	—	5 250	60·1
1906	127 348	23·2	273 120	20·9	1919 . . .	—	—	1 884	42·3
1907	90 282	25·2	285 731	21·4	1920 . . .	—	—	95 145	48·2
1908	93 479	22·7	128 503	33·6	1921 . . .	—	—	222 260	34·7
1909	93 528	26·3	183 218	[4] 19·2	1922 . . .	—	—	40 319	43·4

Givetvis måste siffrorna i fråga här tillmätas ett speciellt intresse, då de direkt avse den till de nämnda bägge länderna dirigerade utvandringen, till skillnad från de i det föregående anförda procenttal, som endast angiva frekvensen av familjeutvandrare inom den italienska emigrationen i dess helhet. De ha därför här reproducerats icke endast för femårsperioder, utan även för särskilda år. Vad Förenta staterna beträffar, hava siffror av detta slag varit tillgängliga även för krigsåren och de därpå följande åren, vilka även här redovisas.

De argentinska siffrorna markera den redan berörda, i slutet av 1890-talet märkbara förändringen i den till Argentina ställda utvandringens karaktär. Kvinnorna, som under 1880-talets andra och 1890-talets första hälft representerade c:a 35 % av de italienska emigranterna till nämnda land, hava därefter icke utgjort mera än c:a 25 %. Man finner här en tydlig återspegling utav den av italiensk statistik angivna minskningen i frekvensen av familjeutvandrare från exempelvis *Piemonte*, från vilket landskap ju emigrationen i väsentlig mån dirigeras just till Argentina.

Vad emigrationen till Förenta staterna angår, finner man, att före kriget utvandringen av kvinnor till detta land i det hela spelat en mindre roll. Man lägger emellertid märke till, att procenttalet kvinnor bland utvandrarna dock här var relativt högt under 1890-talets andra hälft, då det utgjorde i genomsnitt 27 %; det sjunker under följande årtionde till i genomsnitt något över 20 %. Här framträder åter det ovan anmärkta förhållandet, att de italienska utvandrarna till Förenta staterna före sekelskiftet i större utsträckning än senare blevo bofasta därstädes.

I fråga om de för särskilda år anförda procenttalen må anmärkas, att dessas växlingar i väsentlig mån influeras av utvandrarströmmens tillfälliga sammandragningar och utvidgningar: utvandrarantalets ökning resp. minskning gör sig hastigare märkbar

[1] Uppgifterna avse fiskalår (år 1901 = perioden 1/7 1900—30/6 1901 o. s. v.).
[2] Årsmedeltal.
[3] För denna period äro fullständiga uppgifter icke tillgängliga.
[4] Från och med detta år finnes antalet kvinnor redovisat endast för kategorien »invandrande italienare», icke speciellt för invandrarna från Italien. Skillnaden blir obetydlig.

i fråga om de ensamma manliga utvandrarna än i fråga om andra kategorier. Emellertid torde ett visst beaktande få skänkas åt den icke obetydliga stegring i frekvensen av utvandrande kvinnor — från c:a 20 till c:a 25 % — vilken framträder vid en jämförelse mellan åren 1906—1907 och åren 1913—1914, d. v. s. mellan det tidigare och det senare av de ungefär lika höga *topplägen*, som den italienska utvandringen till Förenta staterna nådde före kriget. Kan man häri se ett tecken till att den italienska utvandringen till Förenta staterna just före kriget åter var på väg att i ökad utsträckning få karaktären av en definitiv överflyttning och bosättning i Amerika?

Vissa uttalanden i Bollettino dell'emigrazione, det italienska emigrationskommissariatets tidskrift, tyckas bekräfta, att så verkligen varit förhållandet.

Under krigsåren, då utvandrarströmmen starkt begränsades, framträdde helt naturligt kvinnorna såsom en relativt betydande grupp bland utvandrarna. Men värt att lägga märke till är det höga procenttal kvinnliga emigranter — icke mindre än 34·7 % — vilket registrerats även för fiskalåret 1920—1921, då emigrationen åter kan sägas hava fått ett normalt omfång. Denna siffra torde böra ses i samband med den nyss berörda stigande frekvens av kvinnor bland utvandrarna, vilken framträdde redan före kriget och möjligen kunde antagas hava en viss signifikativ betydelse.

Sådan den italienska emigrationen till Förenta staterna brukat te sig, har den emellertid i alldeles övervägande grad varit en emigration av män. Man finner i detta avseende en frappant skillnad mellan den italienska emigrationen — såväl den norditalienska som den syditalienska — å ena sidan, och å andra sidan de nordeuropeiska folkens emigration. En denna skillnad belysande jämförelse meddelas i följande tablå:

Årsperioder	Procenttal kvinnor bland till Förenta staterna utvandrande						
	engelsmän	irländare	tyskar	skandinaver	italienare	norditalienare	syditalienare
1/7 1900—30/6 1905 . .	38·7	55·5	39·4	38·3	19·6	19·9	19·6
1/7 1905—30/6 1910 . .	38·4	47·6	41·2	37·0	22·2	23·0	22·0

Medan kvinnorna bland till Förenta staterna utvandrande italienare före kriget representerade i genomsnitt endast något över 20 %, uppgick sålunda för de nordeuropeiska folkens vidkommande motsvarande siffra till inemot 40 %, beträffande irländarna t. o. m. till c:a 50 %. Den nordeuropeiska emigrationen har ju också, såsom känt är, i väsentligt större utsträckning än den italienska inneburit en definitiv överflyttning till Förenta staterna.

Återinvandring och återutvandring.

Ett bland de mest anmärkningsvärda dragen i den italienska emigrationens gestaltning, sådan denna tett sig under decennierna före kriget, har sålunda varit, att den i väsentlig mån haft karaktären av endast en temporär utvandring till de främmande länderna. Detta utmärkande drag har i det föregående blivit belyst genom den ringa frekvensen av kvinnor och av familjegrupper bland de utvandrande. Ett mera direkt vittnesbörd om samma sak finner man i de siffror, som angiva antalet från transoceana länder *återvändande* italienska emigranter.

En sammanställning av dylika siffror kan erhållas genom italienska emigrationskommissariatets på ångbåtarnas passagerarlistor grundade statistik. Dessa siffror erhålla givetvis sitt egentliga intresse först vid en jämförelse med utvandringssiffrorna. I efterföljande tablå har ett försök till en sådan jämförelse gjorts. För att sådana variationer beträffande årssiffrorna, som kunna antagas bero på rena tillfälligheter, så vitt möjligt må elimineras, har en gruppering utförts i fyra sexårsperioder, den första börjande med år 1890 och den sista slutande med år 1913. (För åren efter 1913 hava ju ifrågavarande siffror blivit influerade av alldeles exceptionella om-

ständigheter.) Återvandringssiffrorna hava beträffande vart och ett av de tre berörda transoceana länderna sammanställts dels med motsvarande utvandringssiffror för *samma* sexårsperioder, dels med utvandringssiffrorna för sexårsperioder, vilka ligga *fyra år längre tillbaka* i tiden. Genom den första av dessa sammanställningar åsyftas närmast en belysning av förhållandet mellan utvandrarnas och de samtidiga återvandrarnas antal, genom den andra en belysning av förhållandet mellan återvandrarnas antal och de utvandrarkontingenters storlek, vilka resp. återvandrare kunna antagas hava tillhört. I överensstämmelse med uppskattningar, som kommit till synes i den italienska litteraturen, har jag här antagit fyra år som ett ungefärligt medeltal för den tid, en till hemlandet återvändande emigrant plägat tillbringa i Amerika. Givetvis måste användandet av ett medeltal av dylikt slag för emigration till skilda länder och under skilda epoker anses som en mycket summarisk förenkling av verkligheten. De på detta sätt erhållna siffrorna hava emellertid fått en viss prägel av sannolikhet. De synas vara baserade på säkrare statistisk grund än den beräkning av förhållandet mellan återinvandrare och utvandrare, vilken år 1911 publicerats av italienska emigrationskommissariatet. Kommissariatet jämför där återinvandrarnas antal åren 1905—1906 med utvandrarnas antal åren 1901—1902 och räknar alltså med endast tvååriga perioder. En sådan beräkning måste givetvis i mycket högre grad än den här gjorda riskera att influeras av rent tillfälliga årliga växlingar. — I den här utförda beräkningen hava som *utvandrarsiffror* använts de ur den amerikanska immigrationsstatistiken hämtade siffrorna. Beträffande Förenta staterna har därvid måst räknas med fiskaliska år. I stället för t. ex. året 1908 har här tagits fiskalåret 1908—1909, o. s. v., varigenom det antagna tidsavståndet mellan utvandring och återinvandring noga räknat blir 3 $^1/_2$ år.

Årsperioder	Antal återvändande italienska emigranter i genomsnitt per år från								
	Förenta staterna	I % av det samtidiga utvandrarantalet	I % av utvandrarantalet 3 $^1/_2$ år tidigare	Argentina	I % av det samtidiga utvandrarantalet	I % av utvandrarantalet 4 år tidigare	Brasilien	I % av det samtidiga utvandrarantalet	I % av utvandrarantalet 4 år tidigare
1890—1895	15 423	27	29	30 369	91	55	7 420	11	12
1896—1901	25 974	31	46	25 884	48	59	17 068	33	24
1902—1907	103 883	45	68	28 423	39	63	22 175	119	75
1908—1913	137 568	73	63	46 424	51	50	11 983	56	73

Uppmärksamheten må här fästas vid siffrorna i de kolumner, vilka redovisa återinvandrarnas antal i förhållande till de tidigare utvandrarnas. Den relativt låga frekvensen av återvandrare från Förenta staterna före sekelskiftet torde få anses som ett symptom av den förut berörda tendensen till definitiv överflyttning, som kunde förmärkas hos de äldre årgångarna av emigranter till detta land. Att frekvensen av återvandrare från Argentina redan i början av 1890-talet skulle hava varit så hög, som siffrorna angiva, synes icke vara orimligt i betraktande av de svårigheter, som redan då torde hava mött jordbrukskolonisationen där. Den särdeles stora återvandringen från Brasilien efter sekelskiftet bör ock kunna anses någorlunda karakteristisk för förhållandenas utveckling i detta emigrationens olycksland, ehuruväl man kan förmoda, att en viss del av de för dessa år redovisade återvandrarna från detta land i själva verket tillhört *äldre* årgångar av emigranter än dem, till vilka de här satts i relation.

Det största beaktandet förtjäna siffrorna beträffande Förenta staterna och Argentina för perioden närmast före kriget. Vad Argentina beträffar, torde för ett rätt bedömande av återvandringsfrekvensen även den kolumn här böra observeras, vilken anger återvandrarnas antal i förhållande till de *samtidiga* utvandrarnas: en avsevärd del särskilt av de från Norditalien kommande emigranterna till detta land hava ju varit säsongvandrare, vilka utvandra och återvandra under loppet av ett och samma

år. Man finner emellertid, att den för den sista årsperioden redovisade siffran i denna kolumn blir ungefär densamma som motsvarande siffra, erhållen enligt det andra beräkningssättet (redovisad i kolumnen bredvid.) Med tämligen stor säkerhet torde man sålunda kunna antaga, att under åren före kriget bland de italienska emigranterna till Argentina i genomsnitt c:a 50 % plägat återvända till hemlandet på längre eller kortare tid. Detta relationstal stämmer också väl med den uppskattning av frekvensen av återvandrare bland utvandrarna till Argentina, vilken gjorts av italienska emigrationskommissariatet.

Frekvensen av återvandrare bland emigranterna till Förenta staterna — beträffande vilket land antagandet om en fyraårig uppehållstid bäst torde motsvaras av verkligheten — blir, som man finner, för perioden närmast före kriget i tablån redovisad till över 60 %. Denna siffra må jämföras med det resultat, man erhåller vid utnyttjande av Förenta staternas egen statistik beträffande från unionen utvandrande. Från och med fiskalåret 1907—1908 redovisar nämnda statistik antalet »emigrants» från Förenta staterna till andra länder. Därjämte redovisas, från och med fiskalåret 1908—1909, en kategori benämnd »non-emigrants», bestående dels av sådana utlänningar, som visserligen lämnat unionen under året, men icke där varit bosatta utan antingen varit där på kortare besök eller endast på genomresa (t. ex. från Kanada till Italien), och dels utav sådana, vilka haft sin ordinarie uppehållsplats i Förenta staterna och uppgivit sig skola lämna unionen endast för en kort tid (mindre än ett år). Vad italienarna beträffar, finner man, att endast ett relativt fåtal bland dessa »non-emigrants» redovisats såsom havande kommit från Italien på kort besök (för mindre tid än ett år) till Förenta staterna. Däremot har en betydande del — i regel ungefär hälften — av gruppen »non-emigrants» utgjorts av sådana, som uppgivit sig skola fara hem till Italien på endast några månaders besök. — I tablån å nästa sida, där utvandring och återvandring beträffande såväl Italien som andra länder blivit belyst med hjälp av de amerikanska siffrorna, har den sistnämnda delen av gruppen »non-emigrants» blivit redovisad som *besökare*, och gruppen »emigrants» har betecknats såsom *återvandrare* i egentlig mening.[1]

Italienska emigrationskommissariatets i näst föregående tablå anförda siffror beträffande återvandringen av italienare från Förenta staterna inbegripa ju även sådana, som komma hem på helt kort besök, alltså »besökare» såväl som »återvandrare» i egentlig mening. Sammanräknar man nu enligt den amerikanska statistiken dels antalet italienska »återvandrare» för sexårsperioden 1908—1913 och dels antalet »besökare», för vilka i stället får räknas med sexårsperioden 1909—1914 (eftersom denna kategori icke finnes redovisad för fiskalåret 1907—1908), så erhålles summan 715 014, eller 119 169 personer i genomsnitt per år. Insättes denna siffra i stället för den i den nyss anförda tablån redovisade, erhålles siffran 55 % såsom ett genomsnittligt uttryck för frekvensen av återvandrare och besökare bland de italienska emigranterna till Förenta staterna under åren före kriget. Denna siffra är, som man finner, något lägre än den förut erhållna, 63 %. Man torde emellertid komma verkligheten rätt nära, om man antager, att 50 à 60 % av de italienska utvandrarna till Förenta staterna före kriget plägade återvända för en längre eller kortare tid till Italien. Detta antagande överensstämmer också med vad som av emigrationskommissariatet och i allmänhet i italienska framställningar brukat anföras såsom sannolikt. Och av dessa 50 à 60 % skulle, enligt vad av de amerikanska siffrorna tyckes framgå, 40 à 50 % bestå av »emigrants» eller återvandrare i mera egentlig mening (jfr tablån på nästa sida).

Förenta staternas här berörda statistik beträffande ut- och invandring torde väl förtjäna att något närmare utforskas.

Det synes mig, som om det italienska emigrationskommissariatet, i en några år före

[1] I den amerikanska statistiken finnes ej någon grupp »besökare» särskilt redovisad, men den erhålles genom att man från gruppen »non-emigrants» subtraherar dem, för vilka uppgivits »Residence outside United states».

kriget publicerad, tämligen summarisk kommentar till de amerikanska siffrorna rörande den italienska emigrationen, på ett missvisande sätt tolkat innebörden i de siffror, som angiva antalet »non-emigrants». I nämnda kommentar förklaras nämligen dessa siffror vara betecknande för i vilken grad emigrationen haft prägeln av endast säsongvandring. Såsom ovan anmärkts, består emellertid gruppen »non-emigrants» till avsevärd del av sådana, vilka lämna Förenta staterna på ett kort besök i resp. hemland i Europa och sedan återvända till Förenta staterna, där de hava sin ordinarie uppehållsort. Det synes mig vara tydligt, att det större eller mindre antalet av denna grupp av besökare snarast anger, i vilken grad emigrationen till Förenta staterna fått prägeln av en definitiv utvandring, en verklig överflyttning till Förenta staterna. Storleken av gruppen egentliga återvandrare (»emigrants» enligt den amerikanska klassifikationen) torde i stället kunna anses som ett indicium på i vilken utsträckning utvandringen till Förenta staterna endast varit temporär.

Att denna tolkning är rimlig, tyckes mig bestyrkas genom en jämförelse i nämnda hänseenden mellan nordeuropeisk och italiensk emigration till Förenta staterna.

Ett försök till en dylik jämförelse har gjorts i nedanstående, förut omnämnda tablå, vilken blivit uppgjord enligt följande principer. Antalet »återvandrare» och »besökare» från Förenta staterna till olika länder i Europa hava sammanräknats för sexårsperioderna 1908—1913, resp. 1909—1914. (Antalet »besökare» kan som nämnt icke erhållas för fiskalåret 1907—1908.) Dessa summor hava därefter satts i förhållande till utvandrarantalets storlek beträffande resp. länder dels för sexårsperioden 1908—1913, dels för den fyra år tidigare perioden 1904—1909.

	Antal under årsperioden 1908—1913 från Förenta staterna kommande *»återvandrare»* i % av antalet utvandrare till Förenta staterna		Antal under årsperioden 1909—1914 från Förenta staterna kommande *»besökare»* i % av antalet utvandrare till Förenta staterna	
	under perioden 1908—1913	under perioden 1904—1909	under perioden 1908—1913	under perioden 1904—1909
England	13	12	29	27
Irland	8	6	30	25
Tyskland	18	15	33	28
Skandinavien	11	8	34	25
Italien	50	44	18	11
a) Norditalien	47	39	18	15
b) Syditalien	50	45	11	10

Frekvensen av »återvandrare», vilka kunna antagas fortfarande hava sitt egentliga hem i Europa, tyckes sålunda hava varit avsevärt större bland Italiens emigranter än bland de nordeuropeiska ländernas, medan motsatsen varit fallet i fråga om frekvensen av sådana i Förenta staterna bosatta »besökare», vilka uppgivit sig skola lämna Förenta staterna endast för några månaders besök i det gamla hemlandet. Man torde här hava ett nytt slående vittnesbörd om att den italienska emigrationen till Förenta staterna i väsentligt högre grad än den nordeuropeiska haft prägeln av endast en temporär utvandring. Siffrorna tyckas giva fog för det antagandet, att den italienska emigrationens särprägel i detta hänseende dock varit något mindre framträdande beträffande den norditalienska än beträffande den syditalienska emigrationen.

Det kan givetvis mycket väl inträffa, att även »återvandrare» på nytt efter någon längre eller kortare tid lämna sina hem i Europa och åter emigrera till Förenta staterna. I själva verket synes en sådan återutvandring av emigranter efter en tids vistelse i hemmet särskilt i Syditalien hava blivit en företeelse, som kan betecknas

nära nog som regel. I en år 1910 för den italienska statistiska byråns räkning av A. Caputo gjord utredning förmäles, att dylik upprepad utvandring till Amerika i de syditalienska landskapen varit synnerligen vanlig; många hade utvandrat 3 à 4 gånger. En av emigrationskommissarien Rossi i Bollettino dell'emigrazione år 1908 lämnad redogörelse för erfarenheterna från en resa i Syditalien ger liknande vittnesbörd. I ett av denne besökt samhälle hade sålunda nästan alla f. d. emigranter, med vilka han sammanträffat, varit minst 3 à 4 gånger i Amerika, icke få hade varit där ända till 5 gånger. Uttalanden i den några år före kriget för emigrationsproblemets undersökning tillsatta stora parlamentskommissionens rapporter tyckas även giva vid handen, att här berörda företeelse blivit mycket allmän, ehuru någon egentlig statistisk belysning av fenomenets omfattning icke kunnat presteras. Ett försök till en statistisk uppskattning göres av amerikanaren Færster, vilken med ledning av vissa i Förenta staternas immigrationsstatistik under en följd av år meddelade siffror angående antalet »invandrare, som varit i Förenta staterna förut», beräknar, att under åren 1897—1906 c:a $^2/_5$ av de italienska emigranter, som återvänt från nämnda land, skulle hava utvandrat dit på nytt. Den på detta sätt erhållna siffran torde vara en minimisiffra.

En mera konkret framställning av den italienska utvandringens specifika karaktär i detta och i andra här berörda avseenden lämnas i tvenne av undertecknad i tidskriften »Hem i Sverige» publicerade artiklar, vari emigrationsfenomenets ekonomiska och sociala förutsättningar göras till föremål för undersökning.

Johan Richert.

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

Folkmängdens fördelning efter hushåll i Sverige. Statistiska centralbyrån har under hösten 1923 till Kungl. Maj:t avlämnat första delen av redogörelsen för 1920 års folkräkning, avseende befolkningens fördelning på rikets särskilda förvaltningsområden samt efter hushåll. Ur socialstatistisk synpunkt är det härvid i främsta rummet hushållsfördelningen, som erbjuder speciellt intresse. Hushållet eller matlaget utgöres enligt den i redogörelsen lämnade definitionen dels av de egentliga familjemedlemmarna, föräldrar, barn och andra anhöriga, dels av de biträden eller tjänstehjon, som behövas vare sig ensamt för familjen eller för yrke och näringsverksamhet, allt under villkor att dessa personer enligt regel sammanleva och omedelbart åtnjuta sin dagliga kost av familjens överhuvud. Till hushåll äro därför ej hänförda kasernerad militärhjon i fattigvårds- och liknande anstalter samt fångar, vilka i stället sammanförts under rubriken: till hushåll ej räknade personer.

Enligt 1910 års folkräkning utgjorde hela antalet hushåll i riket 1 471 568[1]; år 1920 hade det stigit till 1 607 273. Hushållens absoluta antal har alltså under decenniet ökats med 135 705 eller 9·22 %. I likhet med vad som iakttagits vid föregående folkräkningar, har hushållens antal tillväxt i något starkare proportion än folkmängden, vilken under årtiondet 1911—1920 steg med 6·92 %. Under årtiondet 1881—1890 ökades hushållens antal med 9·83 %, men folkmängden endast med 4·80 %, under årtiondet 1891—1900 med resp. 8·11 och 7·35 % samt 1901—1910 med resp. 7·55 och 7·51 %.

Med avdrag av de till hushåll ej räknade utgjorde medelstyrkan av hushållen, eller medeltalet personer inom varje hushåll:

	1860	1870	1880	1890	1900	1910	1920
Å landsbygden	4·43	4·28	4·11	3·94	3·94	3·92	3·94
I städerna	3·36	3·21	3·17	3·12	3·10	3·21	3·08
I hela riket	4·28	4·07	3·94	3·76	3·72	3·72	3·64

Med den definition, som här ovan givits åt hushållet, vore det tydligen felaktigt att av hushållens medelstyrka vilja direkt sluta till medeltalet barn i varje familj, om också antalet inom familjekretsen kvarvarande barn utgör en mycket inflytelserik faktor i fråga om medelstyrkan av hushållen. En annan, starkt verkande faktor är antalet av de biträden inom hushållet, vilka avse dels personlig tjänst, dels deltagande i familjens näringsverksamhet. Detta antal är numera betydligt mindre än förr, i det att av den stora tjänstepersonal, som i forna tider hörde till det gemensamma hushållet eller matlaget, allt flera utträtt ur detta förhållande för att bilda egna mindre hushåll eller matlag. Ej heller är det så vanligt som förr, att vuxna söner och döttrar stanna i hemmet för att biträda föräldrarna i deras arbete. I dessa förändringar har man att söka de förnämsta orsakerna till, att de större familjegrupperna söndersplittras i mindre, och att medelstyrkan av ett matlag vid de senaste folkräkningarna visat sig lägre än åren 1860, 1870 och 1880.

Hushålls- eller familjegruppens stora betydelse såsom grundval för samhället påkallar en särskild uppmärksamhet å de ensamt levandes antal och förändringarna däri. Antalet personer, levande i hushåll av blott *en* person, utgjorde i procent av hela folkmängden:

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1918, sid 496.

	1860	1870	1880	1890	1900	1910	1920
Å landsbygden	2·90	3·63	4·12	4·81	4·97	4·89	4·25
I städerna	9·01	9·25	10·24	10·89	11·14	9·42	10·03
I hela riket	3·51	4·36	5·05	5·96	6·30	6·01	5·95

De ensamt levande hava sålunda för varje folkräkning visat sig vara allt fiera, dock har tillväxten under de två sista årtiondena varit mindre än förut, och för landsbygden redovisar innevarande folkräkning till och med minskning. Ser man på förhållandena relativt, visar det sig åter, att antalet ensamboende personer minskats under de två sista årtiondena. I förhållande till hela folkmängden äro de ensamt levande, av lätt insedda orsaker, vida talrikare i städerna än på landsbygden.

Den norska industristatistiken. Norges statistiska centralbyrå har med den nu utgivna industristatistiken för år 1921 påbörjat en ny serie av denna statistik. Intill 1895 publicerades densamma av centralbyrån i form av femårsberättelser, men överflyttades den fortlöpande statistiken därefter till riksförsäkringsanstalten, som fick i uppdrag att utgiva årliga sammanställningar av det genom arbetsgivarnas försäkringsuppgifter erhållna materialet. Vid sidan härav har centralbyrån vid tvenne tillfällen anordnat mer omfattande industriräkningar. År 1921 bestämdes emellertid, att centralbyrån från och med detta år åter skulle omhändertaga hela industristatistiken, som dock fortfarande skulle grunda sig på riksförsäkringsanstaltens primäruppgifter, vilka erhöllo en sådan uppställning, att de för centralbyrån avsedda uppgifterna uppfördes på ett särskilt blad, som kunde avskiljas från blanketten i övrigt och göras till föremål för särskild bearbetning. Statistiken blir sålunda begränsad till att omfatta sådana företag, som ingå i den obligatoriska olycksfallsförsäkringen, d. v. s. praktiskt taget hela den egentliga industrien samt hantverket i den mån detsamma arbetar med maskinkraft. De till riksförsäkringsanstalten inkommande uppgifterna från jord- och skogsbruk samt handel och samfärdsel göras däremot icke till föremål för någon bearbetning, och byggnadsverksamheten, vars uppgifter ha en från de övriga något avvikande uppställning, behandlas i en särskild avdelning.

Industriens utveckling sedan 1897 — det första år, för vilket riksförsäkringsanstaltens statistik föreligger — framgår av följande tablå:

År	Antal företag	Antal årsarbetare	Utbetalad arbetslön	År	Antal företag	Antal årsarbetare	Utbetalad arbetslön
1897 . . .	4 532	62 149	46 469	1910 . . .	6 605	100 942	97 788
1898 . . .	4 851	68 512	52 941	1911 . . .	6 835	104 882	104 457
1899 . . .	5 153	73 810	59 787	1912 . . .	7 186	115 951	122 823
1900 . . .	5 183	74 250	61 048	1913 . . .	7 510	120 476	135 500
1901 . . .	5 174	73 973	61 194	1914 . . .	7 625	118 945	138 764
1902 . . .	5 193	73 133	60 936	1915 . . .	7 890	123 842	153 542
1903 . . .	5 321	73 986	61 797	1916 . . .	8 545	130 135	190 337
1904 . . .	5 355	74 673	62 688	1917 . . .	8 798	132 341	256 905
1905 . . .	5 410	77 965	64 713	1918 . . .	8 787	124 024	338 137
1906 . . .	5 687	84 264	72 440	1919 . . .	8 970	122 564	[1] —
1907 . . .	5 993	90 239	80 300	1920 . . .	9 298	132 279	[1] —
1908 . . .	6 070	93 734	86 761	1921 . . .	8 520	91 102	412 284
1909 . . .	6 316	93 709	88 405	1922 [2] . . .	—	102 452	387 155

Då olycksfallsförsäkringslagen under dessa år icke undergått någon förändring, vad försäkringens omfattning beträffar, äro siffrorna för de olika åren fullt jämförbara så tillvida, att de ge en bild av den med mekanisk drivkraft utrustade industriens utveckling. Däremot lämnar tablån en något missvisande framställning av näringslivets allmänna utveckling, enär ökningen av antalet företag och årsarbetare icke endast beror på tillkomsten av nya företag, utan till stor del också på övergång till mekanisk drivkraft i förut existerande anläggningar.

Antalet årsarbetare har beräknats på grundval av det redovisade antalet arbetstimmar (2 400 timmar per årsarbetare under 1920—1922, 2 700 under 1917—1919 samt 3 000 under tidigare år).

[1] För åren 1919 och 1920 har ingen statistik utgivits.
[2] Preliminära siffror, publicerade i Statistiske Meddelelser 1923, n:r 12.

Då stora delar av industrien under 1921 arbetade på reducerad tid (under 8 timmar per dag), har minskningen av antalet årsarbetare under detta år blivit ännu större än vad som motsvarar den faktiska nedgången av arbetsstyrkan inom industrien. För att få mera exakta uppgifter om denna arbetsstyrkas verkliga storlek hade å de för statistiken använda formulären begärts upplysningar jämväl om antalet sysselsatta arbetare under sista avlöningsperioden i varje månad, men ha dessa frågor blivit så ofullständigt besvarade, att materialet ej kunnat bli föremål för någon bearbetning.

Beträffande de i statistiken meddelade lönesummorna har det med hänsyn till dessa siffrors summariska beskaffenhet ej heller ansetts lämpligt verkställa några beräkningar över genomsnittslönerna inom olika industrigrupper, men kunna dessa siffror, sammanställda med uppgifterna om antalet årsarbetare, givetvis ge en bild i grova drag av lönenivåns växlingar.

Omorganisation av socialförvaltningen i Rumänien.[1] Enligt en lag av den 4 november 1923 har det hittillsvarande hälsovårds- och socialministeriet uppdelats i tvenne, det ena för ärenden rörande hälsovårds- och sociala välfärdsinrättningar, det andra för arbetarlagstiftning, socialförsäkring och kooperation. Ärenden tillhörande sistnämnda ämnesgrupp — omfattande såväl producent- som konsumentkooperationen — överflyttas från jordbruksministeriet, där de hittills hört hemma. (Official Bulletin of the International Labour Office.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Kommunala understöd till nödhjälpsarbetare och genom konflikt arbetslösa. Genom utslag den 31 maj 1923 har regeringsrätten avkunnat tvenne betydelsefulla prejudikat angående kommuns befogenhet att, i annan ordning än fattigvårdslagen stadgar, lämna understöd åt medlemmar av kommunen, som vore anställda vid statligt nödhjälpsarbete eller arbetslösa på grund av arbetskonflikt (lockout). Målen äro utförligt refererade i regeringsrättens årsbok (årg. 1923, referat n:r 30) och i sammandrag publicerade i Svenska stadsförbundets tidskrift, varur följande redogörelse återgives.

I. I samband med begäran om ytterligare anslag för understödsverksamhet för ovälkad arbetslöshet hade arbetslöshetskommittén i Motala socken hemställt, att kommunalfullmäktige i socknen intill dess en blivande revision ägt rum å de löner, som utbetalades av Södra Sveriges statsarbeten till nödhjälpsarbetarna vid väganläggningen epidemisjukhuset—Holms bruks station, måtte befullmäktiga kommittén att vid verkligt behov av kommunens beviljade medel få understödja den eller dem, som vore i behov av ekonomiskt bidrag på grund av arbetsförtjänstens knapphet. Kommunalnämnden, som avgivit yttrande i ärendet, hade tillstyrkt framställningen med tillägg dock, att kommunalfullmäktige skulle hos statens arbetslöshetskommission söka tillåtelse till ovannämnda tillvägagångssätt.

Vid ärendets behandling hos kommunalfullmäktige den 15 maj 1922 yrkades dels bifall till kommitténs hemställan, dels bifall till kommunalnämndens förslag och dels avslag å de gjorda framställningarna. Ordföranden förklarade sig efter framställda propositioner i de olika yrkandena anse kommunalnämndens förslag vara av kommunalfullmäktige antaget. I anledning av gjort yrkande om votering uppställdes såsom kontraproposition i huvudvoteringen kommitténs förslag med 17 röster mot 9, som avgåvos för avslagsyrkandet, varefter kommunalfullmäktige med 16 röster mot 11, som tillföllo kommunalnämndens förslag, beslöto godkänna arbetslöshetskommitténs förslag oförändrat.

Häröver anförde Arvid Bohm och Wiktor Andersson, jämte andra, besvär hos kungl. maj:ts befallningshavande i Östergötlands län med yrkande, att som ifrågavarande beslut för kommunen och dess skattdragare kunde medföra oberäkneliga följder i fråga om kommunens skyldighet att träda emellan, då det gällde att komma upp till det belopp, som en arbetare ansåge sig hava rätt att fordra i arbetsförtjänst för att kunna existera, samt ett dylikt beslut, vilket ej heller fattats med kvalificerad majoritet, enligt klagandenas förmenande saknade stöd i gällande lag, kungl. maj:ts befallningshavande måtte upphäva beslutet.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 401, årg. 1923, sid. 665.

Genom utslag den 22 augusti 1922 prövade kungl. maj:ts befallningshavande skäligt, enär vad klagandena i sina besvär anfört icke vore av beskaffenhet att kunna föranleda det klandrade beslutets upphävande, lämna besvären utan avseende.

I besvär hos kungl. maj:t fullföljde Bohm och Andersson den förut i målet förda talan.

Målet föredrogs den 31 maj 1923 inför kungl. maj:t i regeringsrätten; och som kommunalfullmäktiges beslut innebure, att understöd av kommunens medel skulle beredas vissa kommunmedlemmar i annan ordning än gällande fattigvårdslag stadgade eller eljest enligt särskild lag eller författning vore medgivet, samt kommunalfullmäktige måste anses härigenom överskridit sin befogenhet, prövade kungl. maj:t lagligt att med ändring av kungl. maj:ts befallningshavandes utslag upphäva fullmäktiges klandrade beslut.

II. Vid sammanträde den 23 april 1922 företogo kommunalfullmäktige i Ytterlännäs socken en av socknens arbetslöshetskommitté till kommunalfullmäktige överlämnad framställning från de organiserade sågverksarbetarna vid Bollsta sågverk om beredande av arbete eller understöd åt genom utbruten sågverkslockout arbetslösa sågverksarbetare. Kommunalfullmäktige beslöto därvid efter omröstning med 12 röster mot 11 röster, »att för de genom sågverkslockouten arbetslösa sågverksarbetarna, som utan särskild hjälp av kommunen skulle falla fattigvården till last, i främsta rummet anordna sådant arbete, vars avkastning kan återkomma till kommunen eller, där sådant arbete ej kan åstadkommas, lämna understöd i den omfattning, att nöden kan hållas utanför dörren». I sammanhang härmed beslöto kommunalfullmäktige tillika att för ändamålet bevilja ett anslag av 5 000 kronor att utgå av för oförutsedda behov i kommunens stat upptagna medel, vilket belopp skulle ställas till kommunalnämndens i socknen disposition, som skulle hava att handhava den beslutade verksamheten.

Häröver anförde Ångermanälvens flottningsförenings driftaktiebolag besvär hos kungl. maj:ts befallningshavande i Västernorrlands län med yrkande, att som besluten avsäge en fråga, som uppenbarligen icke vore en kommunens gemensamma hushållningsangelägenhet, samt härtill komme, att besluten fattats efter sluten omröstning och utan att hava erhållit erforderlig kvalificerad majoritet, samma beslut måtte såsom olagliga och kränkande skattebetalarnas inom kommunen rätt undanröjas.

I utslag den 29 november 1922 yttrade kungl. maj:ts befallningshavande: Som klandrade besluten icke kunde anses avse sådan kommunens gemensamma ordnings- och hushållsangelägenhet, varmed det tillkomme kommunalfullmäktige att taga befattning, alltså och då med hänsyn härtill kommunalfullmäktige vid klandrade beslutens fattande överskridit sin befogenhet, funne kungl. maj:ts befallningshavande skäligt samma beslut till kraft och verkan upphäva.

I besvär hos kungl. maj:t yrkade kommunalfullmäktige undanröjande av kungl. maj:ts befallningshavandes utslag och fastställande av kommunalfullmäktiges klandrade beslut.

Målet föredrogs den 31 maj 1923 inför kungl. maj:t i regeringsrätten; och som kommunalfullmäktiges klandrade beslut innebure, att understöd av kommunens medel skulle beredas vissa kommunmedlemmar i annan ordning än gällande fattigvårdslag stadgade eller eljest enligt särskild lag eller författning vore medgivet, samt kommunalfullmäktige måste anses hava härigenom överskridit sin befogenhet funne kungl. maj:t ej skäl att göra ändring i det slut, kungl. maj:ts befallningshavandes utslag innehölle.

Arbetsmarknaden i England under november 1923. Läget å arbetsmarknaden undergick under november månad någon förbättring. Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 10·9 till 10·5 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 11·7 till 11·5 %. Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna registrerade arbetssökande minskades under månaden från 1 296 000 till 1 257 000.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjades under november, var 38 och antalet från föregående månad pågående 15. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till c:a 54 000, mot 56 000 föregående månad och 9 000 i november 1922. Löneförhöjningar rapporterades under månaden för över 400 000 arbetare, under det att 950 000 fått vidkännas lönesänkningar.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under november 1923. Hela antalet till kommissionen rapporterade arbetslösa uppgick den 30 november till 13 800, vilket från föregående månad innebär en ökning med 1 928. De arbetslösa fördelades på följande näringsgrenar:

Jordbruk och skogshushållning:		Trämasse- och pappersindustri	92
Jordbruk	372	Grafisk industri	52
Skogshushållning	109	Ej särskilt specificerade	1 080
Industri och hantverk m. m.:		Sjöfart och fiske	376
Gruvdrift och malmförädling	1 747	Handel och samfärdsel:	
Jord-, sten- och glasindustri	1 459	Kontors-, bank- o. d. personal	137
Metall- och maskinindustri	2 733	Butiks- och magasinspersonal	219
Trävaruindustri	632	Hotell- och restaurangpersonal	26
Byggnadsverksamhet	927	Transportarbetare	436
Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	71	Allmän o. litterär verksamhet	9
Textilindustri	69	Ej särskilt specificerade	34
Beklädnadsindustri	75	Husligt arbete	52
Närings- och njutningsmedelsindustri	122	Annat arbete	2 845
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	126	Summa	**13 800**

Av ovanstående arbetslösa hava 1 223 rapporterats tillhöra det lokala arbetskraftsöverskottet, nämligen från gruvindustrien 169, från järnbruksindustrien 617, från verkstadsindustrien 402 och från gruppen affärsanställda 35.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes i slutet av november 1 127 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag), som under månaden bedrivits endast av Stockholms stad, 79 arbetare.

Vid november månads ingång voro 119 statliga nödhjälpsföretag igång mot 155 vid början av oktober månad. Under november månads lopp ha 2 förut nedlagda arbeten återupptagits och 28 företag avslutats. Antalet igång varande företag vid utgången av månaden utgjorde sålunda 93. Antalet sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten utgjorde som följer:

	Antal arbetare	Kostnader (i kronor)
Vid södra Sveriges statsarbeten	3 075	897 740
» Norrlands statsarbeten	21	160 204
» statens järnvägars automobilvägar	177	43 000
Summa	**3 273**	**1 100 944**

Läggas till ovan angivna utgifter kostnaderna för hyreshjälp m. m., vilka uppgingo till 35 671 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under november belöpa sig till 1 136 615 kronor samt under årets elva första månader till inalles 28½ miljoner kronor.

— Arbetstid —

Arbetstidslagstiftningen i Finland. I december 1918 tillsatte statsrådet en kommitté med uppgift att uppgöra förslag till reformering och förenhetligande av gällande bestämmelser om arbetstiden. Denna kommitté har numera framlagt ett förslag till lag om arbete inom industrien och därmed jämförbara yrken, avsett att ersätta icke blott lagen om åtta timmars arbetstid av den 27 november 1917 (med senare i lagen den 14 augusti 1918 tillkomna ändringar) utan även förordningen angående arbetet i industriella och vissa andra yrken av den 18 augusti 1917.[1]

Vid utarbetandet av det nya lagförslaget har kommittén i huvudsak följt den förut gällande lagstiftningen, men vid sidan därav även sökt, så långt ske kunnat, taga hänsyn till Washingtonkonventionens bestämmelser. Sålunda har t. ex. den nuvarande lagbestämmelsen, som begränsar arbetstiden till högst 96 timmar under en tvåveckorsperiod, ändrats till 48 timmar per vecka, men i gengäld har maximitiden per dag utsträckts från 8 till 8½ timmar. I vissa fall, där tekniska skäl, naturförhållanden o. d. så kräva, kan en ytterligare utsträckning av den dagliga arbetstiden medgivas, dock under förutsättning, att den lagstadgade arbetstiden per vecka icke överskrides.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1918, sid. 1023.

Vid företag med kontinuerlig drift har arbetstiden, då den nu gällande lagen därom saknat tillräckliga bestämmelser, i stor utsträckning måst regleras genom särskilda dispenser av regeringen. I det nya förslaget har man sökt avhjälpa denna olägenhet genom att för dylik drift fastställa en generell begränsning av arbetstiden till 168 timmar per treveckorsperiod.

Vissa arbeten av intermittent beskaffenhet, vakttjänstgöring o. d. skola enligt förslaget helt undantagas från lagens tillämpning.

Övertidsarbete skall i allmänhet vara medgivet under högst 10 timmar per vecka (i vissa fall 40 timmar per fyra veckor), dock icke mera än 150 timmar under ett år. För brådskande fall skall emellertid yrkesinspektör kunna medgiva ytterligare 150 övertidstimmar per år och arbetstidsnämnden därutöver 100 timmar, då särskilt trängande skäl föreligga.

Sagda arbetstidsnämnd, som är att anse som en motsvarighet till det svenska arbetsrådet, men i motsats mot detta hittills endast haft att avgiva yttranden i frågor rörande lagens tillämpning, skulle enligt förslaget få sin myndighet utsträckt, så att densamma i ett flertal fall finge självständigt meddela dispens. Frågor, berörande större arbetsområden eller av mera principiell räckvidd, skulle dock fortfarande förbehållas statsrådets avgörande.

(Industritidningen.)

— Ut- och invandring —

Invandringen till Kanada budgetåret 1922/23. Enligt den av Kanadas Department of Immigration and Colonization avgivna redogörelsen för budgetåret 1 april 1922—31 mars 1923, hade under sagda år invandrat 72 887 personer, därav 948 svenskar, 507 norrmän, 382 danskar, 21 isländare och 1 171 finländare. I jämförelse med närmast föregående år hade invandringen från Sverige mer än fördubblats, från Finland till och med fyrdubblats, men totalsiffran från samtliga länder minskats med 19 %, såsom framgår av nedanstående tablå över den sista tioårsperiodens invandringssiffror.

Budgetår:	1913/4	1914/5	1915/6	1916/7	1917/8	1918/9	1919/20	1920/1	1921/2	1922/3
Invandrare, i tusental	385	145	49	75	79	58	117	148	90	73

En fördelning av invandrarna efter yrkesgrenar visar, att jordbrukarna och jordbruksarbetarna utgjorde den talrikaste gruppen, 27 142 personer inberäknat familjemedlemmar. Härav voro 769 svenskar. Av de övriga svenska immigranterna redovisas 8 såsom tillhörande gruppen mekanisk industri, 4 gruvarbetare, 19 andra arbetare, 1 handelsanställd, 73 kvinnliga tjänare och 74 utan angivet yrke.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

1. Vid en filtfabrik drives en ulltorkmaskin genom en lodrät rem från en mellantransmissionsaxel i taket. Tillslagningen sker genom att överföra remmen från en lös till en fast skiva vid torkmaskinen. Avståndet mellan axeln i taket och lösskivans axel är 4 meter.

Mellantransmissionen i taket får sin dragning från huvudaxeln, som befinner sig i vävsalen bredvid ulltorken. I väggen mellan de båda rummen finnes ett urtag, i vilket dragremmen går.

På grund av det stora motstånd, som torkmaskinen gör vid igångsättning, brukar remmen från huvudaxeln ibland hoppa av dragskivan inne i vävsalen.

Vid ett tillfälle skulle en ulltvättare B. sätta igång torkmaskinen, varvid remmen hoppade av i vävsalen. Spinnmästaren lade på den igen, men den hoppade ånyo av.

Under tiden sökte B. föra tillbaka den lodräta remmen till lösskivan genom att slå armarna om remmen och draga den uppåt. Spinnmästaren hade ännu en gång fått på huvuddragremmen, varvid den lodräta remmen inne i ulltorken, som nu kommit över på lösskivan, sattes i rörelse och drog B. med upp mot taket. Han följde med runt kring skivan och föll ned på andra sidan. Spinnmästaren, som hörde rop, stannade genast huvudaxeln och skyndade in i ulltorken, där han fann B. ligga sanslös på golvet intrasslad i remmen. Han hade fått svåra skador å hjässan och tvenne brott på högra armen.

2. En stationskarl biträdde med växling på en bangård. Han ställde sig i ett spår, där växlingsrörelse pågick, och märkte ej, att ett tågsätt kom bakifrån, utan han blev omkullkastad och erhöll härvid så svåra skador, att han avled efter tre dagar.

3. En gruvarbetare G. skulle borra upp ett gammalt borrhål, i vilket fanns kvar dynamit från en föregående misslyckad sprängning. G. rensade först borrhålet och trodde, att han hade fått bort all gammal sprängladdning, men troligen fanns något kvar, ty då borret sattes i hålet inträffade en explosion, och G. erhöll därvid så svåra skador i bröstet och ansiktet, att han avled några timmar efteråt.

4. I en karbidfabrik var en elektrod, som vägde 7 ton, upphängd över ugnsrummet i fyra linor, som genom ett block förbundos med ett spel. Omedelbart efter ett skiftombyte nedföll elektroden i ugnen, varvid smält karbid stänkte upp och antände kläderna på en arbetare. Kamraterna sökte genast släcka elden, men innan detta lyckades, hade mannen blivit så svårt bränd över hela kroppen, att han avled dagen efter.

Orsaken till olyckan var, att ugnen under skiftombytet lämnats öppen, varvid värmen blev så stark, att de förut rätt försvagade linorna brunno av.

Yrkesinspektören har nu bestämt, att linorna skola utbytas mot kätting till den del, som kan uppvärmas från ugnen, samt att i närheten av arbetsplatsen en dusch skall anordnas för omedelbar användning vid eldfara.

5. Vid ett järnvägsbygge användes ett pumpaggregat, bestående av en centrifugalpump kopplad till en 10 hästkrafters fotogenmotor. Motorns svänghjul var 380 millimeter i diameter och vägde 30 kg., och dess varvantal var normalt 850 varv per minut.

En ingenjör S. var sysselsatt med att inspektera aggregatet. Vid ett tillfälle, då pumpen gick utan belastning, varvid varvantalet något ökades, sprang svänghjulet sönder, och en bit träffade S. på vänstra axeln, så att han föll baklänges. S. fick axeln ur led samt ett brott å vänstra överarmen. I fallet erhöll han även muskelsträckning i ryggen.

Man har funnit, att händelseförloppet vid olyckan var följande. Vid tomgången brast överfallet på vevstakslagret, varvid vevstaken blev fastkilad mellan vevaxeln och vevhuset. Vevaxeln

tvärstannade, och härigenom söndersprängdes svänghjulet. En medverkande orsak till katastrofen har man trott vara, att kryssklilen trängde för hårt i navet och förorsakade, att för stora spänningar uppstått i godset. En spricka gick även längs med kilspåret inuti detsamma.

6. En elektrisk montör vid ett järnbruk skulle undersöka och reparera en transformator, varvid han underlät att slå ifrån den högspända strömmen. Han kom i beröring med ledningen och ljöt en ögonblicklig död. Hans ålder var 50 år.

7. En sulfatfabrik har en brokran, avsedd för lossning av fartyg. Kranen består av en fackverksbro på två bockar. På bron går en löpvagn, som bär en gripskopa, och mellan löpvagnens hjul hänger en manöverhytt. I ett slutet rum ovanför manöverhytten är drivmaskineriet placerat och tillgängligt endast från brokranens plattform. Avståndet mellan denna plattform och manöverhyttens golv är 2 meter. Skopans rörelse uppåt begränsas på så sätt, att strömmen frånkopplas genom en strömbrytare, bestående av en 2 meter lång bygel, vilken lyftes av skopan.

Som tillfällig kranförare tjänstgjorde en övermontör H. Då han vid ett tillfälle skulle hissa upp skopan från en pråm, märkte han, att strömmen var bruten. Bygeln hade nämligen hakat upp sig vid föregående tömning. Utan att återföra kontrollern eller slå ifrån huvudströmbrytaren, som även var placerad inne i manöverhytten, steg han upp på broplattformen, öppnade luckan till maskinrummet och kröp fram över kuggväxlarna och lintrummorna för att nå strömbrytarbygeln.

När bygeln kom ned i sitt kontaktläge satte sig maskineriet igång. H. sökte krypa tillbaka över lintrummorna, men fastnade i kuggväxlarna med högra armen och benet. En verkmästare, som hörde H:s rop, skyndade upp och stoppade motorn. Då H. drogs fram, voro både armen och benet skilda från kroppen, och han avled efter en kort stund.

Olyckan får tillskrivas H:s ovana vid arbetet. Strömbrytarbygeln brukar ibland hänga upp sig, men det är lätt att draga ned den igen, enär man gott kan nå den med en käpp eller rent av med bara händerna från ett av fönstren i manöverhytten. H. var ansedd som en ovanligt skicklig montör.

8. I en gruva voro fyra arbetare sysselsatta med rensning av tak och väggar efter en sprängning. Man skulle just gripa sig an med ett malmblock i taket, vilket tidigare motstått deras ansträngningar. Genast som en arbetare stötte till med brytspettet, lossnade malmblocket och rasade ned tillsammans med några mindre stenar. Alla arbetarna blevo ikullslagna, och en av dem fick i fallet huvudet krossat och dödades genast.

Med hänsyn till föregående resultatlösa arbete hade man ej väntat, att blocket skulle sitta så löst. Troligen har blocket likväl lossnat genom en sprängning, som under mellantiden skett c:a 6 meter därifrån.

9. Ett sågverk har en timmerelevator så anordnad, att stockarna avlastas från elevatorn genom sneda slanor, vilka höjas alltefter som timmervältan växer. Slanorna hänga i kättingar fästade i övre delen av elevatorn, och man måste vid höjningen kliva hit upp.

En timmerrullare skulle företaga denna höjning. Elevatorn stoppades, och han klättrade upp till toppen. Under arbetet halkade han och föll ned 4·5 meter på den skarpa spetsen av en av elevatorns medbringarkrokar. Kroken gick in i ryggen på höger sida i jämnhöjd med midjan och slet upp ett sår ända till skulderbladet. Han blev skyndsamt nedtagen och förd till sjukhus, men han avled av skadorna efter fjorton dagar.

För att minska risken för olycksfall har yrkesinspektören föreslagit, att rundjärnshandtag skola anbringas på lämpliga ställen på elevatorn.

10. Vid en mindre såg, som drives för s. k. legosågning, biträdde en bonddräng L. med framforslandet av timmer. Timret lastas på en kälke, som med ett spel drages fram till sågen. Spelet, som är maskindrivet, utgöres av en lina och lintrumma med frikopplingsanordning. L:s egentliga arbete var att sköta om pålastningen av kälken.

Vid ett tillfälle tillkopplade han oombedd timmerspelet, men då kälken kommit fram till såg-

bänken, kunde han ej stoppa, och för att rädda sig från att komma emellan lasset och spelet ämnade han klättra upp på detsamma. Han fattade därvid tag med högra handen i draglinan, men märkte ej, att han tog för nära speltrumman, utan handen och armen blevo upprullade på trumman och kroppen fastklämd mot spelet.

Man märkte genast olyckan och lossade L. ur hans läge, men han hade erhållit så stora skador, att han avled efter två timmar.

11. Några hemmansägare voro sysselsatta med gruskörning från en grusgrop. Gruset hade tagits så, att en djup grotta bildats. En del av körarna ansågo, att valvet borde sprängas med dynamit, enär fara för ras förelåg, särskilt om töväder skulle inträffa. Någon sprängning blev emellertid ej av, utan lastningen fortsattes.

Plötsligt inträffade ett ras, varvid två man blevo inklämda, den ene blott med ena armen, men den andre, som befann sig längst inne i grottan, blev fullständigt krossad, så att inälvorna blottades.

12. Vid ett kraftverksbygge voro på skibordet vid dammen uppresta fällbara bockar, förenade inbördes med bröstbalkar. Den sista bocken var gjord så, att den kunde förenas med landfästet, men föreningsbalken var vid olyckstillfället ej inlagd.

Några betongarbetare fingo order att fälla ned två stycken av bockarna för att bereda rum för ett decauvillespår. Två stycken klevo upp på var sin bock och lyfte ned den här befintliga balken. De fortsatte sedan med nästa balk, och för att förhindra den bock, på vilken denna balk låg, att stjälpa bundo de ett rep mellan denna och nästföljande bock. En av arbetarna råkade likväl trampa på repet med den påföljd, att samtliga intill befintliga bockar rasade, och en arbetare blev så svårt klämd tvärs över veka livet, att han avled samma dag.

Man kan visserligen tillskriva arbetarna en viss tanklöshet att ej beakta, att balken från sista bocken till landfästet var borta, men då de voro betongarbetare och ovana vid det ifrågavarande arbetet, borde en tydligare instruktion lämnats dem för arbetets utförande.

13. Några arbetare skulle en söndagsmorgon utföra reparationer på torkmaskinen i pappsalen vid en sulfatfabrik. Plötsligen förlorade flera av dem medvetandet och måste av tillstädeskommande personer föras ut i friska luften, där de alla kvicknade till utom en 17-årig pojke, som ej gick att få liv i. Orsaken var tydligen inandning av giftiga gaser.

Vid kokning av sulfatmassa användes en koklut, som bland andra ämnen också innehåller svavelföreningar, såsom natriumsulfit, härstammande från i smältugnarna tillsatt natriumsulfat. Till följd denna halt av svavelnatrium bildas vid kokprocessen en del organiska svavelföreningar, som kvarstanna i den s. k. svartluten (avfallsluten från kokningen). Denna svartlut innehåller dessutom hela mängden vid kokningen använt alkali, vilket skall återvinnas och användas på nytt. För den skull indunstas luten, som därpå smältes i smältugnar under bläster. Härvid bildas soda, vilken sedan försättes med bränd kalk, då den övergår till kaustik soda för att således användas på nytt för kokningen.

Svartlutens indunstning försiggår i särskilda seriekopplade indunstningsapparater. Den från sista indunstningsapparaten erhållna ångan användes för torkning av massan.

Enligt ovanstående håller svartluten organiska svavelföreningar, vilka vid lutens indunstning frigöras. Dessutom bildas stora mängder svavelväte. Dessa svavelföreningar, som således huvudsakligen utgöras av svavelväte, men även metylmerkaptan och metylsulfid, äro alla ytterst giftiga och gå tillsammans med ångan till torkmaskinen.

De giftiga gaserna i torkcylindrarna absorberas tydligen ej av kondensatet, utan de ökas under veckans lopp till en starkt koncentrerad gasblandning. På söndagsmorgonen, sedan driften avslutats, blåsas nämligen cylindrarna tomma samt öppnas avtappningen på kondensatcisternen (under veckan går kondensatet till tvättning av massa).

Reparationsarbetena började kl. 6 f. m. Denna söndag pågick driften vid stora maskinen till omkring kl. 6·15 f. m., varför renblåsningen av torkcylindrarna skedde först efter denna tid. Fabrikens övriga avdelningar hade stoppats som vanligt strax före kl. 6, varför vattnet i avloppskanalen minskats. När därför bottenkranen på kondensatbehållaren öppnades, strömmade som vanligt

kondensat och gas ut i kanalen (röret slutar c:a 4 meter utanför väggen), men då vid detta tillfälle troligen litet vatten fanns i kanalen, hade gasen möjlighet att genom vattenlåsen gå tillbaka in i lokalen. Förmodligen har detta inträffat förut, men i lokalen hava då inga personer funnits, som blivit direkt påverkade av gasen, och det är blott i koncentrerad form gaserna verka dödande. Svavelväte i koncentrerad form är märkvärdigt nog alldeles luktlöst och kan ej märkas annat än genom en svagt söt smak.

Till förhindrande av dylika olyckshändelser skall nu kondensatcisternen flyttas utanför pappsalen i ett hus för sig. Röret för bottenavtappningen kommer att förlängas och avloppsröret för ångan att ledas från cisternens högsta punkt upp över taket på byggnaden.

Veterligen hava liknande olyckshändelser tidigare inträffat i två fall, nämligen en gång i Sverige samt en gång i Finland, men då säkerligen samma fara förefinnes vid de flesta av landets sulfatfabriker och då dessa gaser äro så ytterst giftiga (man kan nu fastslå, att de verka direkt dödande), vore det synnerligen önskvärt, att en undersökning gjordes vid samtliga sulfatfabriker till förhindrande av dylika olyckshändelsers upprepande.

14. En mudderpråm var under utbogsering till tömningsplatsen. Under vägen började prämen få slagsida, och för att få den på rätt köl igen tillsades prämkarlen att tömma en del av prämen. Han öppnade då förrummet. Färden fortsattes sedan, dit tömningen brukade ske, och prämkarlen öppnade nu mittelrummet. Prämen ställde sig härigenom med fören i vädret och började sjunka med aktern. Man backade intill med bogserbåten och ropade till karlen att hoppa ombord, men detta tordes han ej. Han tillsades att hoppa i sjön, och en lina kastades till honom. Ögonblicket därefter gick prämen runt, och mannen försvann. Han var 40 år gammal.

Orsaken till olyckan synes ligga i det något egendomliga sättet att, då prämen hade tendenser att sjunka med aktern, likväl tömma för- och mittelrummen först.

15. En maskinpassare B. vid en större pappersmaskin i ett pappersbruk märkte, att massa fastnade på en filtledvals närmast torkcylindern. I stället för att begagna den vattenslang, som finnes vid maskinen för renspolning av valsarna, försökte han att med högra handen rensa valsen med den påföljd, att handen och armen drogos in mellan valsarna, så att axeln och ansiktet trycktes mot den heta valsen.

Tack vare att man genast blev varse olyckan, kunde B. räddas till livet, men han erhöll armbrott samt svåra brännskador på kroppen och i ansiktet.

Centrala skiljenämndens beslut.

13. Skiljedom i tvist mellan aktiebolaget Centralvaruhuset, å ena, samt svenska handelsarbetareförbundet och dess avdelning n:r 20, å andra sidan, angående löneförmåner för kvinnliga elever; beslutad i Stockholm den 6 december 1923.

I ett den 17 mars 1923 mellan ovannämnda parter träffat kollektivt arbets- och löneavtal för den hos bolaget anställda butiks- och expeditionspersonalen hava under § 4 intagits bestämmelser om minimilöner i enlighet med följande tariff:

»Manligt biträde, fyllda 23 år	275	kr. pr månad
» » » 22 »	250	» » »
» » » 21 »	225	» » »
Yngre manligt biträde, begynnelselön	175	» » »
Kvinnligt biträde, fyllda 23 år	200	» » »
» » » 22 »	180	» » »
» » » 21 »	175	» » »
» » » 20 »	160	» » »
» » » 19 »	150	» » »
» » » 18 »	135	» » »
» » » 17 »	125	» » »
Manliga kontrollörer och expeditionschefer	300	» » »
Kvinnliga kontrollörer och expeditionschefer	200	» » »
Skrivbiträde i kontrollen	175	» » »
Kassörskor	225	» » »
Biträde åt dekoratören	175	» » »
Paketinslagerskor och lagerbiträden	42	» » vecka»

Förutnämnda paragraf i avtalet innehåller dessutom en bestämmelse av följande innehåll:

»Manligt biträde betraktas som elev, tills densamma genomgått överenskommen lärotid. Lärotiden fastställes till tre (3) år. Under elevtiden betalas lön enligt överenskommelse.»

Parterna hava nu enats om att till skiljenämndens avgörande hänskjuta frågan, huruvida bolaget avtalsenligt äger rätt att anställa kvinnliga elever mot andra lönevillkor än dem, som fastställts i avtalet.

Inför skiljenämnden har bolaget hävdat, att det måste ligga i sakens natur, att bolaget — oavsett att bestämmelse därom saknades i avtalet — ägde sådan rätt, då nämligen en kvinna lika litet som en man kunde användas såsom handelsbiträde utan att först hava erhållit erforderlig utbildning. Härtill har från motsidan genmälts, att kvinnor kunde av bolaget användas såsom biträden utan föregående utbildning, vilket också framginge därav, att i avtalet fastställts minimilön för så unga kvinnliga biträden som flickor på 17 år.

Centrala skiljenämnden meddelar i tvisten följande

Dom.

Centrala skiljenämnden finner, att bolaget icke enligt avtalet äger anställa kvinnliga elever mot andra lönevillkor än i avtalet angivits, såframt dessa elever mera regelbundet få utföra arbete, som eljest utföres av personal, å vilken avtalet äger tillämpning.

Från beslutet var ledamoten Berg skiljaktig och yttrade:

»Enär den omständigheten, att kollektivavtalet innehåller särskild bestämmelse rörande manlig elev, men däremot ej något om kvinnlig elev, enligt min mening icke kan anses medföra, att A.-B. Centralvaruhuset skulle vara förhindrat att i affären använda kvinna i elevställning och avlöna henne såsom sådan enligt överenskommelse, oberoende av avtalets lönetariff, finner jag arbetarsidans därutinnan framställda påstående ej kunna vinna bifall».

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

December månad år 1923.

Under hänvisning till efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under december månad.

Översikt av verksamheten under *december* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	3 795	2 108	2 048	2 948	2 724	2 262	**6 743**	**4 832**	**4 310**
Stockholms län	1 538	400	393	241	209	177	**1 779**	**609**	**570**
Uppsala stad och län	611	177	155	106	140	105	**717**	**317**	**260**
Södermanlands län	269	115	91	157	163	117	**426**	**278**	**208**
Östergötlands län	1 163	191	170	313	229	171	**1 476**	**420**	**341**
Norrköping	734	151	116	105	109	82	**839**	**260**	**198**
Jönköpings län	572	156	146	127	97	72	**699**	**253**	**218**
Kronobergs län	81	26	21	48	41	26	**129**	**67**	**47**
Norra Kalmar län	111	35	31	35	47	28	**146**	**82**	**59**
Södra Kalmar län	436	142	131	78	57	36	**514**	**199**	**167**
Gotlands län	28	23	23	17	21	7	**45**	**44**	**30**
Blekinge län	678	275	245	152	132	76	**830**	**407**	**321**
Kristianstads län	921	281	225	275	301	172	**1 196**	**582**	**397**
Malmöhus län: Malmö	2 412	435	420	842	742	571	**3 254**	**1 177**	**991**
Malmöhus län: Lund	368	101	100	81	62	57	**449**	**163**	**157**
Malmöhus län: Landskrona	373	89	81	16	18	9	**389**	**107**	**90**
Malmöhus län: Hälsingborg	661	217	216	177	156	125	**838**	**373**	**341**
Malmöhus län: Ystad	150	63	46	105	54	36	**255**	**117**	**82**
Malmöhus län: Trälleborg	272	114	112	26	21	19	**298**	**135**	**131**
Malmöhus län: Eslöv	163	94	73	14	34	10	**177**	**128**	**83**
Malmöhus län: Skurup	38	39	34	13	23	12	**51**	**62**	**46**
Malmöhus län: Hvellinge	67	43	34	6	22	4	**73**	**65**	**38**
Hallands län	267	119	100	61	67	34	**328**	**186**	**134**
Göteborgs och Bohus län	472	214	197	141	119	78	**613**	**333**	**275**
Göteborg	3 419	1 342	1 310	771	863	614	**4 190**	**2 205**	**1 924**
Älvsborgs län	141	76	70	65	66	31	**206**	**142**	**101**
Skaraborgs län	292	150	106	206	252	128	**498**	**402**	**234**
Värmlands län	348	116	112	85	102	66	**433**	**218**	**178**
Örebro län	544	294	247	208	234	172	**752**	**528**	**419**
Västmanlands län	646	166	154	158	145	103	**804**	**311**	**257**
Kopparbergs län	575	49	49	193	137	106	**768**	**186**	**155**
Gävle stad och län	300	171	171	100	98	89	**400**	**269**	**260**
Västernorrlands län	312	139	134	35	34	25	**347**	**173**	**159**
Jämtlands län	105	37	34	110	108	103	**215**	**145**	**137**
Västerbottens län	226	52	48	124	93	78	**350**	**145**	**126**
Norrbottens län	141	78	77	80	113	70	**221**	**191**	**147**
Tillsammans december 1923	**23 229**	**8 278**	**7 720**	**8 219**	**7 833**	**5 871**	**31 448**	**16 111**	**13 591**
» november 1923	*25 791*	*10 298*	*9 214*	*12 776*	*9 912*	*7 359*	*38 567*	*20 210*	*16 573*
» december 1922	40 111	7 530	7 208	8 031	7 471	5 693	48 142	15 001	12 901
» » 1921	74 255	9 961	9 623	7 592	7 344	5 191	81 847	17 305	14 814
» » 1920	14 365	5 660	5 029	6 947	8 285	5 234	21 312	13 945	10 263

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					dec. 1923	nov. 1923	dec. 1922	dec. 1923	nov. 1923	dec. 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	2 572	3 024	1 854	1 479	163	127	363	80	81	85
Industri och hantverk	7 556	8 682	966	909	899	723	2005	94	90	94
Sjöfart och fiske	3 601	3 703	1 198	1 173	309	289	386	98	98	98
Handel och samfärdsel	2 029	2 297	970	901	237	314	508	93	96	95
Husligt arbete	—	—	4	4	—	—	.	.	—	.
Annat arbete	4 432	5 523	3 286	3 254	168	209	213	99	98	99
Summa	**20 190**	**23 229**	**8 278**	**7 720**	**281**	**250**	**533**	**93**	**89**	**96**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	447	494	769	333	64	70	67	43	48	42
Industri och hantverk	364	458	240	174	191	248	265	73	75	70
Sjöfart och fiske	124	131	56	52	.	.	.	.	.	.
Handel och samfärdsel	1 202	1 426	1 014	748	141	191	145	74	78	74
Husligt arbete	3 611	5 534	5 749	4 560	96	120	95	79	79	81
Annat arbete	163	176	5	4	.	.	.	.	.	.
Summa	**5 911**	**8 219**	**7 883**	**5 871**	**105**	**129**	**107**	**75**	**74**	**76**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	3 019	3 518	2 623	1 812	134	113	253	69	73	69
Jordbruk	2 769	3 252	2 394	1 616	136	112	237	68	72	67
Skogshushållning	250	266	229	196	116	145	404	86	88	90
Industri och hantverk	7 920	9 140	1 206	1 083	758	630	1656	90	87	89
Gruvdrift och malmförädling . . .	338	355	22	22	.	.	.	.	.	.
Jord-, sten- och glasindustri . . .	635	672	5	5	.	.	.	.	.	.
Metall- och maskinindustri . . .	2 552	2 946	160	133	1 841	1204	4576	83	84	91
Trävaruindustri	399	466	32	29	.	.	.	.	.	.
Byggnadsverksamhet	1 926	2 131	401	384	531	425	940	96	98	95
Läder-, hår- och gummiindustri . .	95	115	12	9	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	132	161	9	5	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	255	297	82	64	.	.	421	.	.	76
Närings- och njutningsmedelsindustri	428	684	360	322	190	233	280	89	93	91
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	135	159	35	33	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	98	106	42	36	.	.	.	.	.	.
Grafisk industri	136	142	10	7	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	791	906	86	34	.	.	.	.	.	.
Sjöfart och fiske	3 725	3 834	1 254	1 225	306	287	379	98	98	97
Handel och samfärdsel	3 231	3 723	1 984	1 649	188	243	298	83	85	83
Kontors-, bank- o. d. personal . .	449	466	101	84	461	.	.	83	.	.
Butiks- och magasinspersonal . . .	917	1 005	419	368	240	367	363	88	87	82
Hotell- och restaurangpersonal . .	664	859	604	448	142	176	168	73	78	78
Transportarbetare	1 060	1 229	725	654	170	221	389	90	92	87
Allmän och litterär verksamhet . .	131	151	110	82	137	186	.	75	79	.
Ej särskilt specificerade	10	18	25	18	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	3 611	5 534	5 753	4 564	96	120	95	79	79	81
Annat arbete	4 595	5 699	3 291	3 258	173	222	216	99	98	99
Summa	**26 101**	**31 448**	**16 111**	**13 591**	**195**	**191**	**321**	**84**	**82**	**86**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 1 077 platser, varav 898 manliga och 179 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 724, 557 och 167 samt under nästlidna månad resp. 2 002, 1 647 och 355.

	Arbetsförmedlings-anstalter	Jordbruk m. m.			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskin-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.
	Manliga avdelningen	**2 758**	**1 625**	**1 283**	**266**	**229**	**196**	**355**	**22**	**22**	**669**	**5**	**5**	**2 913**	**153**	**127**
1	Stockholms stad	69	1	1	1	1	1	—	—	—	12	3	3	403	43	30
2	Stockholms län	540	220	217	28	35	32	—	—	—	5	2	2	192	19	18
3	Uppsala stad och län . .	136	46	33	10	2	2	—	—	—	24	—	—	39	2	2
4	Södermanlands län . . .	63	59	40	7	—	—	—	—	—	—	—	—	42	11	6
5	Östergötlands län . . .	232	79	60	13	17	16	10	2	2	23	—	—	358	1	1
6	Norrköping	75	41	39	—	—	—	—	—	—	1	—	—	64	—	—
7	Jönköpings län	41	24	15	4	3	3	10	1	1	4	—	—	193	8	8
8	Kronobergs län	4	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—
9	Kalmar län	47	29	19	9	9	4	—	—	—	4	—	—	85	—	—
10	Gotlands län	26	18	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	79	37	22	—	16	11	1	—	—	123	—	—	75	—	—
12	Kristianstads län . . .	275	185	133	48	18	16	1	—	—	139	—	—	63	7	7
13	Malmöhus län: Malmö .	50	77	70	—	—	—	—	—	—	250	—	—	369	5	3
14	Hälsingborg . .	70	15	14	—	—	—	4	—	—	3	—	—	44	—	—
15	Övriga anstalter	386	365	305	—	—	—	—	—	—	17	—	—	225	10	10
16	Hallands län	34	37	18	1	—	—	1	—	—	9	—	—	28	6	6
17	Göteborgs och Bohus län	72	59	42	12	23	23	—	—	—	8	—	—	21	3	3
18	Göteborgs stad	47	12	12	—	—	—	—	—	—	9	—	—	409	21	18
19	Älvsborgs län	16	9	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	6	6
20	Skaraborgs län	156	110	66	6	5	5	—	—	—	—	—	—	20	2	2
21	Värmlands län	7	6	2	8	22	22	59	—	—	20	—	—	25	—	—
22	Örebro län	148	122	96	39	43	29	101	19	19	4	—	—	23	1	1
23	Västmanlands län . . .	102	52	40	5	3	3	148	—	—	1	—	—	116	—	—
24	Kopparbergs län	11	2	2	14	4	4	20	—	—	6	—	—	69	2	2
25	Gävle stad och län . . .	8	2	2	—	—	—	—	—	—	6	—	—	29	3	3
26	Västernorrlands län . .	5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—
27	Jämtlands län	12	3	2	27	14	12	—	—	—	—	—	—	2	—	—
28	Västerbottens län . . .	45	9	8	34	14	13	—	—	—	—	—	—	4	1	1
29	Norrbottens län	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**494**	**769**	**333**	—	—	—	—	—	—	**8**	—	—	**33**	**7**	**6**
1	Stockholms stad	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	6	6
2	Stockholms län	23	38	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län . .	10	11	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län . . .	30	52	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län . . .	36	41	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	5	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
7	Jönköpings län	14	21	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	2	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	5	20	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	2	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	12	32	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län . . .	46	106	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö .	11	29	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—
14	Hälsingborg . .	19	11	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	24	67	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	11	24	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	75	50	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	3	16	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
19	Älvsborgs län	2	9	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	22	65	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	7	15	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	50	81	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län . . .	26	33	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	4	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län . .	6	1	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	5	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län . . .	11	12	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaru-industri			Byggnads-verksamhet			Läder-, hår- o. gummi-industri			Textil-industri			Beklädnads-industri			Närings- o. njut-ningsmedels-industri			Kem.-tekn. o. belysnings-industri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
460	**32**	**29**	**2 131**	**401**	**384**	**100**	**10**	**8**	**123**	**1**	—	**152**	**1**	**1**	**560**	**280**	**275**	**147**	**26**	**26**	
45	14	12	451	130	120	6	2	1	2	—	—	28	—	—	353	243	242	6	9	9	1
32	—	—	116	26	26	13	1	1	—	—	—	18	—	—	13	—	—	—	—	—	2
13	—	—	20	—	—	4	—	—	—	—	—	6	—	—	13	—	—	—	—	—	3
5	1	1	11	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	3	—	—	4
20	—	—	206	21	21	3	—	—	8	—	—	2	—	—	14	—	—	6	—	—	5
27	—	—	174	8	8	2	—	—	56	1	—	6	—	—	9	—	—	1	—	—	6
24	3	3	31	—	—	2	—	—	1	—	—	5	—	—	4	—	—	19	—	—	7
2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	—	—	8
22	1	1	22	4	4	2	—	—	2	—	—	—	—	—	4	—	—	3	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
12	—	—	20	3	2	5	—	—	1	—	—	7	—	—	6	—	—	—	—	—	11
24	1	1	44	—	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	8	5	4	6	—	—	12
59	5	4	341	34	31	11	3	2	8	—	—	35	1	1	28	1	—	53	—	—	13
3	—	—	74	9	9	12	—	—	3	—	—	4	—	—	12	—	—	1	17	17	14
15	3	3	81	8	8	25	4	4	9	—	—	6	—	—	46	21	20	1	—	—	15
14	—	—	38	12	12	2	—	—	7	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	16
10	—	—	87	45	45	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	17
52	—	—	125	30	29	5	—	—	15	—	—	12	—	—	18	8	8	9	—	—	18
1	—	—	12	10	10	—	—	—	4	—	—	6	—	—	1	—	—	—	—	—	19
—	—	—	9	5	5	2	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	6	—	—	20
13	—	—	19	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	21
6	3	3	43	6	4	—	—	—	—	—	—	11	—	—	1	1	—	—	—	—	22
5	—	—	55	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	23
8	—	—	20	4	4	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	24
20	—	—	14	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	25
10	—	—	34	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	—	—	26
1	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	27
14	1	1	22	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
3	—	—	54	35	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	29
6	—	—	—	—	—	**15**	**2**	**1**	**38**	**8**	**5**	**145**	**81**	**63**	**124**	**80**	**47**	**12**	**9**	**7**	
1	—	—	—	—	—	5	1	—	17	—	—	74	36	28	66	45	30	8	8	6	1
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	2	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	1	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	3	4	4	3	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	4	2	3	2	—	1	1	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	1	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	1	—	—	—	—	12
4	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	4	31	18	13	21	2	1	3	—	—	13
—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	2	—	—	2	1	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	7	—	—	—	1	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	7	—	—	6	4	1	10	6	2	11	12	3	1	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	4	5	2	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	2	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**57**	**1**	**1**	**134**	**7**	**4**	**881**	**27**	**27**	**3703**	**1198**	**1173**	**323**	**76**	**64**
1	Stockholms stad	11	—	—	60	4	1	261	15	15	485	236	225	177	41	37
2	Stockholms län	1	—	—	3	2	2	95	—	—	23	4	4	5	3	3
3	Uppsala stad och län	1	—	—	3	—	—	19	1	1	3	—	—	1	1	1
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	8	—	—	42	4	4	2	—	—
5	Östergötlands län	1	—	—	1	—	—	23	1	1	16	—	—	7	—	—
6	Norrköping	11	—	—	13	1	1	8	1	1	86	13	13	4	—	—
7	Jönköpings län	3	—	—	2	—	—	7	1	1	3	—	—	5	1	1
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	1	—	—	—	—	—	13	—	—	176	41	41	2	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	4	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	48	—	—	88	39	37	1	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	1	—	—	25	—	—	17	3	3	15	6	6
13	Malmöhus län: Malmö	—	—	—	11	—	—	188	—	—	200	49	49	44	4	4
14	Hälsingborg	2	—	—	4	—	—	11	—	—	321	154	154	2	—	—
15	Övriga anstalter	1	1	1	4	—	—	39	—	—	117	20	18	2	—	—
16	Hallands län	—	—	—	1	—	—	2	—	—	87	6	6	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	1	—	—	1	—	—	4	—	—	32	11	11	4	—	—
18	Göteborgs stad	4	—	—	24	—	—	60	4	4	1690	447	438	45	19	11
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	8	2	2	2	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1
21	Värmlands län	1	—	—	1	—	—	6	1	1	7	3	3	1	—	—
22	Örebro län	1	—	—	—	—	—	13	—	—	4	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	1	—	—	2	—	—	19	—	—	7	1	1	2	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	2	—	—	2	—	—	103	75	75	—	—	—
26	Västernorrlands län	15	—	—	1	—	—	1	—	—	165	82	82	—	—	—
27	Jämtlands län	2	—	—	—	—	—	2	—	—	7	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	5	1	1	19	5	5	1	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**49**	**41**	**35**	**8**	**3**	**3**	**25**	**9**	**7**	**181**	**56**	**52**	**143**	**25**	**20**
1	Stockholms stad	20	16	10	3	—	—	—	2	—	68	25	24	76	12	8
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	1	1
6	Norrköping	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	5	5
13	Malmöhus län: Malmö	6	6	6	4	3	3	19	5	5	4	1	1	40	4	3
14	Hälsingborg	2	—	—	—	—	—	1	—	—	7	6	6	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	2	2	1	1
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	18	18	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	3	—	—	1	—	—	—	—	—	42	17	14	8	—	—
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
692	**210**	**203**	**80**	**15**	**14**	**1 159**	**640**	**593**	**32**	**9**	**9**	**11**	**20**	**18**	**—**	**4**	**4**	**5 523**	**3 286**	**3 254**	
338	151	144	35	11	10	347	176	172	19	8	8	2	3	3	—	1	1	684	1 016	1 013	1
33	—	—	1	1	1	54	10	10	—	1	1	—	—	—	—	—	—	366	76	76	2
8	3	3	3	—	—	31	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	277	116	107	3
3	1	1	1	—	—	10	5	5	—	—	—	—	—	—	—	1	1	69	32	32	4
6	2	2	1	—	—	53	12	11	2	—	—	—	1	1	—	—	—	148	55	55	5
14	5	5	4	—	—	48	58	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	131	23	22	6
3	—	—	2	—	—	9	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	110	110	7
1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	19	19	8
—	—	—	1	—	—	34	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	91	91	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
6	—	—	1	—	—	20	18	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	185	162	158	11
40	14	14	1	—	—	15	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	194	40	39	12
91	5	5	13	1	1	155	49	49	5	—	—	1	—	—	—	—	—	500	201	201	13
2	—	—	1	—	—	16	7	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	71	15	15	14
12	10	10	—	—	—	33	41	41	1	—	—	—	—	—	—	—	—	411	60	60	15
2	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	58	58	16
5	—	—	1	—	—	10	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	196	73	73	17
100	10	10	9	1	1	189	212	205	2	—	—	8	16	14	—	2	2	587	560	558	18
2	1	1	1	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74	48	48	19
6	1	1	1	1	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77	25	25	20
—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	172	84	84	21
4	2	2	—	—	—	17	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	128	89	85	22
2	—	—	—	—	—	16	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155	88	88	23
2	—	—	—	—	—	14	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	408	34	34	24
5	4	4	1	—	—	34	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	82	82	25
2	—	—	—	—	—	8	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61	56	51	26
1	—	—	2	—	—	4	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	38	18	18	27
2	—	—	1	—	—	8	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	16	14	28
2	1	1	—	—	—	7	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	39	38	29
318	**209**	**165**	**779**	**589**	**429**	**70**	**85**	**61**	**119**	**101**	**78**	**2**	**5**	**—**	**5 584**	**5 749**	**4 560**	**176**	**5**	**4**	
148	114	85	367	250	181	24	26	19	68	48	38	2	5	—	1 889	2 126	1 824	62	4	3	1
2	—	—	18	11	11	—	—	—	5	7	7	—	—	—	186	151	126	1	—	—	2
—	—	—	1	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92	123	94	—	—	—	3
4	3	3	5	11	8	3	—	—	1	3	3	—	—	—	104	93	72	8	—	—	4
3	2	2	16	14	10	1	—	—	6	1	1	—	—	—	231	162	122	11	—	—	5
—	1	1	2	7	1	3	1	—	—	1	—	—	—	—	78	92	76	7	—	—	6
—	—	—	3	1	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	101	66	54	2	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	42	34	23	—	—	—	8
1	1	1	8	4	4	1	1	1	—	3	—	—	—	—	93	73	50	2	1	1	9
5	2	1	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	8	3	—	—	—	10
5	5	5	6	7	7	1	1	1	—	—	—	—	—	—	125	86	51	—	—	—	11
7	1	1	30	27	21	—	2	2	4	1	—	—	—	—	178	156	110	—	—	—	12
97	46	36	59	33	27	12	27	20	5	5	1	—	—	—	487	559	450	23	—	—	13
1	3	3	15	13	10	—	—	—	1	—	—	—	—	—	117	122	100	7	—	—	14
3	2	2	12	5	3	8	4	4	3	4	4	—	—	—	192	147	116	5	—	—	15
—	6	6	4	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	42	34	19	1	—	—	16
—	—	—	11	13	8	—	—	—	1	—	—	—	—	—	31	38	20	4	—	—	17
13	9	5	56	21	9	13	17	9	11	5	2	—	—	—	545	755	568	40	—	—	18
2	—	—	5	12	6	—	—	—	1	3	1	—	—	—	54	41	21	—	—	—	19
9	4	4	7	11	6	—	—	—	2	1	1	—	—	—	159	164	100	—	—	—	20
1	—	—	7	12	10	—	—	—	1	1	1	—	—	—	69	74	46	—	—	—	21
2	—	—	26	7	7	—	—	—	2	3	3	—	—	—	126	143	113	—	—	—	22
3	—	—	12	20	11	3	2	2	—	4	1	—	—	—	113	86	67	—	—	—	23
2	2	2	32	28	20	1	—	—	3	—	—	—	—	—	151	103	82	—	—	—	24
—	4	4	2	5	4	—	4	3	—	2	1	—	—	—	82	78	72	3	—	—	25
—	—	—	4	8	6	—	—	—	—	1	1	—	—	—	28	22	16	—	—	—	26
1	—	—	32	33	32	—	—	—	1	4	4	—	—	—	69	60	58	—	—	—	27
1	1	1	25	11	10	—	—	—	2	2	2	—	—	—	83	66	54	—	—	—	28
3	3	3	13	17	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	87	53	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 30 november 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar [1]		Arbetslösa					Arbetslediga på grund av				Arbetslöshetsdagar	
		Hela antalet	Därav kvinnor	till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans Antal	Tillsammans %	Därav kvinnor	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
Bleck- o. plåtslagaref.	29	1 072	—	33	4	**37**	**3·5**	—	58	—	8	2	803	729
Bokbindareförbundet	12	663	433	17	—	**17**	**2·6**	10	17	—	4	5	567	318
Bryggeriindustriarb.-f.	23	2 749	536	86	6	**92**	**3·3**	44	125	—	23	—	2 179	2 371
De förenade förbunden	53	3 236	451	190	27	**217**	**6·7**	33	92	14	14	2	2 362	4 363
Elektriska arbetareförb.	44	1 395	—	97	3	**100**	**7·2**	—	27	—	21	2	791	2 142
Gjutareförbundet . . .	78	2 993	3	313	17	**330**	**11·0**	—	126	—	31	4	2 108	6 104
Grov- o. fabriksarb.-f.	139	13 660	1 304	1 800	180	**1 980**	**14·5**	44	704	77	105	774	8 188	37 107
Gruvindustriarb.-f. . .	12	766	—	175	26	**201**	**26·2**	—	37	37	10	—	593	3 747
Handelsarbetareförb. .	86	6 106	1 438	394	24	**418**	**6·8**	2	180	—	66	2	5 167	12 952
Hatt-o.pälsindustriarb.-f.	14	771	501	78	—	**78**	**10·1**	66	10	—	2	3	342	436
Hattarbetare	5	279	207	71	—	**71**	**25·4**	65	6	—	—	3	67	264
Pälsvaruarbetare . .	9	492	294	7	—	**7**	**1·4**	1	4	—	2	—	275	172
Kommunalarbetareförb.	69	7 327	122	208	7	**215**	**2·9**	9	324	—	22	—	3 549	3 409
Litografiska förbundet	15	746	—	15	—	**15**	**2·0**	—	22	—	5	—	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	31	3 080	976	261	10	**271**	**8·8**	75	34	—	28	1	2 778	7 036
Metallindustriarb.-f. .	91	39 103	[2] .	[2] .	[2] .	**3 815**	**9·8**	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	36 194	94 799
Järnbruksarbetare . .	34	7 858	.	.	.	**479**	**6·1**	.	.	.	.	.	6 531	9 684
Verkstadsarbetare . .	57	31 245	.	.	.	**3 336**	**10·7**	.	.	.	.	.	29 663	85 115
Murareförbundet . . .	34	1 980	—	363	121	**484**	**24·4**	—	28	1	7	—	1 156	6 596
Måleriarbetareförb. . .	36	1 406	1	138	13	**151**	**10·7**	—	21	—	8	1	1 175	2 277
Pappersindustriarb.-f. .	51	6 759	261	117	110	**227**	**3·4**	63	345	—	53	2	3 012	2 950
Sadelm.-o.tapetseraref.	17	389	19	6	—	**6**	**1·5**	—	10	—	6	15	84	134
Sko-o.läderindustriarb.-f.	33	6 880	1 914	238	13	**251**	**3·6**	65	171	—	41	18	3 859	4 987
Skrädderiarbetareförb.	37	4 251	2 676	282	38	**320**	**7·5**	283	122	—	9	—	2 874	7 338
Stenindustriarbetaref. .	43	2 163	—	67	8	**75**	**3·5**	—	66	27	23	3	576	1 191
Stuckatörförbundet . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sågverksindustriarb.-f.	79	6 540	3	1 017	254	**1 271**	**19·4**	—	326	10	113	201	3 552	16 667
Textilarbetareförbundet	44	6 582	3 563	104	29	**133**	**2·0**	53	345	—	46	24	2 192	2 174
Tobaksindustriarb.-f. .	10	3 054	2 468	97	—	**97**	**3·2**	47	147	—	12	1	2 343	1 216
Transportarbetareförb.	22	913	—	112	—	**112**	**12·3**	—	24	—	—	—	386	2 060
Träarbetareförbundet .	116	7 094	14	1 055	51	**1 106**	**15·6**	1	237	200	52	6	5 671	19 543
Tunnbinderiarbetaref. .	12	270	—	41	—	**41**	**15·2**	—	15	3	—	—	250	1 054
Typografförbundet . .	13	449	11	32	—	**32**	**7·1**	2	7	—	4	1	387	889
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	5	337	—	18	—	**18**	**5·3**	—	7	—	1	—	297	498
Summa [3]	**1 248**	**132 784**	.	.	.	**12 110**	**9·1**	.	.	.	.	.	**98 485**	**245 082**

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende. — [2] Uppgift saknas. — [3] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna november 1922—november 1923.

	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
Sverige	17·2	21·7	21·4	20·8	19·9	15·6	10·6	9·8	9·7	8·7	7·9	8·1	9·1
Norge	10·6	13·2	12·4	12·4	11·9	9·0	8·6	7·7	6·5	6·4	7·5	7·8	8·4
Danmark	15·2	20·3	21·5	23·2	16·0	11·5	9·1	8·1	7·4	7·6	7·4	7·6	11·4
England	14·2	14·0	13·7	13·1	12·8	11·8	11·8	11·1	11·1	11·4	11·3	10·9	10·5
Tyskland	2·0	2·8	4·4	5·5	5·6	7·0	6·2	4·1	3·5	6·3	9·9	19·1	—
Nederländerna	11·3	15·1	19·3	13·7	13·0	10·4	9·6	9·3	10·6	12·9	13·2	13·0	—
Belgien	3·8	3·8	3·9	3·1	2·6	2·4	3·6	2·6	2·2	1·9	1·5	1·9	—
Kanada	6·2	6·4	7·8	6·4	6·8	4·6	4·5	3·4	2·9	2·2	2·0	—	—
Nya Syd-Wales	8·6	8·4	10·8	4·1	10·5	14·8	6·3	10·0	10·0	8 6	7·6	—	—

Såväl Danmark som England hade, efter vad härav framgår, vid november månads utgång större arbetslöshet än vårt land. Den norska siffran låg fortfarande något lägre än den svenska, men hade även den gått upp under senaste månaden. Den tyska statistiken har blivit försenad, så att uppgift för november ej ännu var tillgänglig vid häftets pressläggning (den 15 januari 1924).

Levnadskostnader under fjärde kvartalet 1923.

Prisstatistik och indexberäkningar.

På grundval av från 49 ombudsorter inhämtade prisuppgifter har socialstyrelsen numera verkställt beräkningar rörande levnadskostnadernas allmänna förskjutningar från juli 1914 till 1 januari 1924. I efterföljande sammanställning lämnas redogörelse för de förändringar, som under det senast tilländalupna kvartalet träffat de olika posterna.

I indexberäkningen ingående huvudposter.

Livsmedel, bränsle och lyse. De prisuppgifter, som beträffande posterna livsmedel, bränsle och lyse användas vid indexberäkningen, avse samtliga kvartalets sista månad. För livsmedel insamlas uppgifter varje vecka å färskvaror (smör, ägg, kött, fläsk och fisk), varefter medeltal tagas för samtliga veckor under månaden; övriga varor noteras en gång i månaden, omkring den 15. Vid sistnämnda tidpunkt inhämtas jämväl noteringar å bränsle- och lyseartiklar. Under hänvisning till sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 64—65) och tabellerna över kreaturs- och fiskpriser i vissa större städer (sid. 76—79) må följande anföras rörande de under kvartalet iakttagna prisväxlingarna å de särskilda varuslagen.

Medelpriset å *mjölk* har under kvartalet undergått höjning med 1 öre per liter för oskummad och handskummad vara, under det att priset å separerad mjölk varit oförändrat. Det lägsta sötmjölkspriset under december utgjorde 18 öre och noterades i Lund; den högsta noteringen uppvisade Kiruna, 32 öre. Genomsnittspriset för samtliga orter var 24 öre per l.

Den under hela föregående kvartalsperiod pågående stegringen av *smör*priserna fortgick jämväl under oktober och november, ehuru i väsentligt minskad omfattning; i slutet av december har någon sänkning förmärkts. Priserna å *ost* ha däremot visat fortsatt uppgång, och under kvartalet har en ökning av medelpriset ägt rum med 28 öre per kg. för helfet och 27 öre för halvfet ost.

Med avseende å *färska ägg* har inträffat den för årstiden vanliga prisuppgången. Genomsnittspriset, som under september månad utgjorde 2·85 kr. per tjog, hade sålunda i oktober stigit till 3·28 kr., i november till 3·77 kr. och i december till 3·89 kr.

Medelpriset å *potatis*, som under september var 58 öre per 5 l., sjönk i oktober till 54 öre, vilket pris bibehållits oförändrat till kvartalets slut.

Noteringarna å *bruna bönor* uppvisa en prisökning, sedan den nya skörden kommit i marknaden, av i genomsnitt 23 öre per kg.

I fråga om *mjöl* äro medelpriserna desamma som i september, med undantag av att vetemjöl gått ned 1 öre per kg. under november månad; noteringarna för vissa slag av *bröd* ha ytterligare sjunkit något.

Under föregående kvartal konstaterades, att jämsides med en delvis sjunkande tendens å kreatursmarknaden samtliga slag av *kött* utom nötkött varit föremål för större eller mindre prissänkning. Under det nu gångna kvartalet sjönko de för nötkreatur, får och svin, levande vikt, i enlighet med från slakthusen lämnade uppgifter (sid. 76—77), beräknade medelpriserna, under det att kalvar stego i pris. Följande sammanställning visar, hur dessa fluktuationer påverkat detaljpriserna å kött.

Genomsnittlig prisförändring sept—dec. å	Nötkreatur	Kalvar	Får	Svin
Slaktdjur, levande vikt . . . . . %	− 8	+ 6	− 8	− 15
Kött, detaljhandelspris . . . . . »	− 3	0	− 8	− 6

Utsträckes jämförelsen till att omfatta ett helt år, erhållas åter följande relationstal:

Genomsnittlig prisförändring dec. 1922—dec. 1923 å	Nötkreatur	Kalvar	Får	Svin
Slaktdjur, levande vikt . . . . . %	+ 12	− 4	− 1	− 39
Kött, detaljhandelspris . . . . . »	− 3	− 6	− 6	− 21

Särskilt beträffande fullvuxna nötkreatur, men även ifråga om kalvar och får, har sålunda marginalen mellan producent- och konsumentpris under året minskats. De senaste månadernas starka prisfall å svin har däremot ännu icke till fullo återverkat på fläskpriserna. Med avseende på samtliga köttsorter är fortfarande prisstegringen sedan förkrigstiden vida starkare än på motsvarande slag av slaktdjur.

Å *salt sill* har utbudet i marknaden av ny fångst medfört en stegring av priset med mer än 10 %.

*Socker*priset har under det gångna kvartalet fluktuerat mera än vanligt, i det å ena sidan sänkningar å inalles 11 öre per kg. företagits i tre olika repriser — två gånger under senare hälften av oktober och en gång i början av november — å andra sidan två höjningar därefter gjorts, den ena i mitten av november med 2 öre och den andra i slutet av samma månad med 4 öre per kg. Medelpriset å bitsocker utgjorde i december 98 öre per kg. mot 1·03 kr. i september.

Vad slutligen *bränsle* och *lyse* beträffar, ha de under kvartalet inträffade prisfluktuationerna i stort sett varit av ringa betydelse.

*Sammanfattning av livsmedelspris*ernas *förändringar sedan juli 1914.* Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna (inberäknat bränsle och lyse) ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med december 1923, meddelas i tabellen å sid. 56 tvenne indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.). Av dessa indexserier är det den »vägda», som kommer till användning vid beräknandet av de totala levnadskostnadernas förändringar.

Livsmedelskostnadernas (inkl. bränsle och lyse) förändringar 1914—1923.
Indextal (juli 1914 = 100).

År	Medeltal för						Aritmetiska (»oväg-da») medeltal	»Väg-da» indextal	Relativ sedel-cirkula-tion[2]
	Mejeri-prod., ägg o. marga-rin (10 varu-slag)[1]	Bröd, mjöl och gryn (11 varu-slag)	Kött (8 varu-slag)	Fisk (9 varu-slag)	Övriga födoämnen (6 varu-slag)	Bränsle och lyse (7 varu-slag)			
1914 Juli	100	100	100	100	100	100	100	100	105
3:e kv.	101	109	98	102	103	107	108	108	121
4:e kv.	110	118	95	102	112	108	108	107	128
1915 1:a kv.	112	124	106	103	128	112	114	113	133
2:a kv.	114	135	122	102	135	119	121	121	130
3:e kv.	124	133	137	118	129	135	129	124	131
4:e kv.	141	124	140	142	130	151	138	128	136
1916 1:a kv.	143	124	144	150	137	159	143	130	144
2:a kv.	146	125	157	152	138	167	148	134	151
3:e kv.	152	126	182	176	150	187	162	142	156
4:e kv.	170	131	193	196	168	192	175	152	168
1917 1:a kv.	179	159	192	203	202	207	190	166	185
2:a kv.	190	161	193	188	225	228	197	175	201
3:e kv.	203	158	190	202	228	264	208	181	210
4:e kv.	237	161	212	251	221	330	235	201	233
1918 1:a kv.	275	173	285	286	241	347	268	227	260
2:a kv.	283	188	445	323	237	352	305	255	285
3:e kv.	304	189	506	377	234	372	330	277	307
4:e kv.	414	244	490	430	266	395	372	320	339
1919 1:a kv.	400	255	467	354	295	414	364	335	340
2:a kv.	403	256	474	307	284	389	352	328	328
3:e kv.	383	264	476	303	259	370	343	311	318
4:e kv.	383	274	407	294	240	393	332	308	314
1920 1:a kv.	331	278	360	272	243	410	316	293	316
2:a kv.	303	296	349	255	243	447	316	295	320
3:e kv.	308	301	355	277	241	500	331	304	326
4:e kv.	325	293	329	266	237	488	323	301	322
1921 1:a kv.	276	257	287	245	225	407	283	266	312
2:a kv.	228	240	265	218	209	339	250	240	295
3:e kv.	224	236	254	226	204	276	237	231	280
4:e kv.	225	203	212	206	194	219	210	210	265
1922 1:a kv.	179	191	192	205	194	217	196	188	260
2:a kv.	154	183	188	180	197	210	185	180	256
3:e kv.	160	174	197	186	199	196	186	180	243
4:e kv.	173	162	186	174	180	192	178	172	235
1923 1:a kv.	163	158	182	169	172	193	173	166	239
2:a kv.	150	157	179	159	173	195	169	162	239
3:e kv.	152	155	176	164	174	192	169	162	239
4:e kv.	175	155	171	171	174	188	172	164	232
Okt.	169	155	173	172	172	189	172	165	228
Nov.	177	155	171	171	173	187	172	164	234
Dec.	179	154	168	171	178	188	173	164	233

[1] Från och med 1920 9 varuslag.

[2] För ytterligare belysning av frågan rörande penningens under kristiden minskade köpkraft har i denna kolumn insatts av professor Gustav Cassel beräknade och genom välvilligt tillmötesgående styrelsen tillhandahållna indextal rörande den relativa sedelcirkulationen. (Rörande principerna för cirkulationssiffrornas beräkning hänvisas till professor Cassels bok: Dyrtid och sedelöverflöd.)

Bostad. Enligt vad som framgått av uppgifter från ett flertal hyresnämnder i riket, har vid senaste undersökningstillfället, den 1 oktober 1923, den genomsnittliga stegringen av bostadshyrorna sedan 1914 beräknats till 78 %, vilken siffra nu kvarstår oförändrad.

Beklädnad. Uppgifterna angående beklädnadsartiklar avse de priser, som gällde omkring den 20 i kvartalets sista månad. I fråga om insamlingsförfarandet etc. hänvisas till Soc. Medd., årg. 1920, s. 549 samt 1922, s. 155.

Nedanstående tabell åskådliggör de prisförändringar, som till beklädnadsposten hörande artiklar varit underkastade från juli 1914 fram till januari 1924.

Beklädnadsartiklar.
Medelpris för socialstyrelsens ombudsorter.

Beklädnadsartiklar	1914 (mitten)	Dec. 1916	1918	1920	1921	1922	1923	Jan. 1923	April 1923	Juli 1923	Okt. 1923	Jan. 1924
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tyger och garner:												
Ylletyg (till damklänning) . pr m.	2·50	5·00	13·50	12·00	6·75	4·45	4·05	4·20	4·15	4·05	4·00	3·95
Bomullstyg (till dito) . . . pr m.	0·50	0·80	2·50	2·15	1·45	1·05	0·95	1·00	0·95	0·95	0·95	0·95
Ullgarn . . » kg.	6·50	20·00	50·00	36·40	16·50	11·95	10·85	11·45	10·85	10·75	10·65	10·50
Herrkläder:												
Herrkostym, best. .	65·00	90·00	205·00	270·00	222·00	169·00	155·00	158·00	156·00	155·00	154·00	153·00
» konf. .	40·00	60·00	130·00	179·00	141·00	108·00	98·00	101·00	99·00	98·00	97·00	97·00
Vinteröverrock, best.	70·00	95·00	195·00	260·00	214·00	166·00	151·00	154·00	152·00	151·00	151·00	148·00
» konf.	40·00	60·00	123·00	167·00	131·00	102·00	93·00	96·00	95·00	94·00	93·00	89·00
Bomullsskjorta . .	2·00	3·00	7·25	7·00	4·75	3·70	3·45	3·55	3·50	3·45	3·45	3·40
Tröja (ullbomull) .	1·50	2·50	8·00	6·00	5·25	4·25	3·70	4·05	3·75	3·70	3·55	3·45
Kalsonger »	1·75	2·75	8·50	6·50	5·50	4·55	3·95	4·30	4·05	3·90	3·80	3·70
Yllestrumpor . . .	1·25	2·50	5·50	5·00	3·25	2·35	2·15	2·20	2·15	2·15	2·15	2·15
Arbetsblus	1·75	—	—	7·90	5·75	4·35	4·10	4·15	4·10	4·10	4·05	4·05
Skodon:												
Kängor, smorläder .	8·50	16·50	29·00	33·50	22·50	15·50	13·75	14·00	13·75	13·75	13·75	13·75
Stövlar	16·50	31·50	63·00	65·00	41·50	28·75	26·00	26·25	26·00	25·75	26·00	25·75
Kängor av boxkalv:												
mans-	13·00	19·50	39·25	44·25	31·75	22·00	19·25	19·75	19·25	19·00	19·00	19·00
dam-	11·50	17·00	36·75	41·50	29·75	21·50	19·00	19·50	19·00	18·75	18·75	18·75
barn-	7·00	10·50	19·50	19·50	15·50	12·00	11·00	11·25	11·00	11·00	11·00	11·00
Halvsulning och klackning . . .	3·50	5·50	8·25	11·15	9·95	8·00	7·15	7·45	7·25	7·05	7·00	6·95

Den nu slutförda undersökningen visar, att ett fortsatt prisfall ägt rum, ehuru sänkningen liksom under närmast föregående kvartal är obetydlig. Den genomsnittliga stegringen av beklädnadskontot sedan 1914 torde för närvarande kunna beräknas till 92 % (mot 94 % ett kvartal tidigare).

Jämföras prissiffrorna för de olika artiklarna vid mitten av år 1914 och vid slutet av år 1923, visar det sig, att herrkläder stigit med c:a 130 %. Underkläder uppvisa en genomsnittlig stegringssiffra av över 100 %, under det att för bomullstyg ökningen ej är mer än 90 % och för ylletyg 60 %. Ull-

garn företer en uppgång med cirka 60 % och strumpor med 70 %. Genomsnittsstegringen för skodon är 57 % och för halvsulning 99 %.

Skatter. Skatteberäkningarna verkställas två gånger årligen, varvid omräkning av kommunalskatten äger rum den 1 april samt av krono- och landstingsskatterna den 1 oktober (se härom Soc. Medd., årg. 1922, s. 947). Skatteindexen kvarstår sålunda vid detta beräkningstillfälle oförändrad och avser de skatter, som förfallit till betalning under kalenderåret 1923.

Övriga utgifter. Beräkningarna rörande denna post avse dels priser omkring den 20 i kvartalets sista månad, dels taxor såvitt möjligt fr. o. m. kvartalsskiftet. Den nu avslutade undersökningen ger vid handen, att den genomsnittliga prisnivån icke undergått någon förändring sedan föregående kvartal, och den procentuella stegringen från juli 1914 till januari 1924 uppgår sålunda liksom vid förra undersökningstillfället till 87 %.

I efterföljande tablå meddelas indextal för vissa viktigare poster inom gruppen »övriga utgifter», med utgångspunkt från 1914 års siffra, som satts lika med 100. Jämförbara uppgifter föreligga från och med år 1919.

	1914 (mitten)	1919	1920	1921	1922	1923	1923				1924
							jan.	apr.	juli	okt.	jan.
Inventarier (möbler, kökssaker m. m.)	100	295	306	269	211	193	195	193	192	191	190
Tvätt och renhållning	100	372	293	229	186	167	165	166	171	164	163
Hygien (sjukvård och hälsovård)	100	199	220	230	208	196	199	199	193	193	192
Intellektuella ändamål	100	234	255	293	229	220	220	220	220	220	220
Förenings- och försäkringsavgifter	100	134	175	187	187	175	176	175	175	175	175
Nöjen och förströelser	100	205	233	236	217	208	208	208	208	208	208
Resor (järnvägs- och spårvägsresor)	100	193	241	259	219	219	219	219	218	218	218
Telefon, post- och skrivutensilier	100	165	229	240	205	180	181	181	179	179	179
Arbetshjälp i hemmet	100	200	252	279	222	198	202	196	196	196	196
Samtliga poster	**100**	**216**	**233**	**231**	**200**	**188**	**190**	**188**	**188**	**187**	**187**

Sammanfattning. Levnadskostnadsindex.

Under det att de å sid. 56 angivna indexsiffrorna, vilka framräknas månatligen, endast gälla de förändringar, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse, avser socialstyrelsens vid varje kvartalsskifte meddelade levnadskostnadsindex förutom nyssnämnda poster jämväl kostnaderna för bostad, beklädnad, skatter och »övriga utgifter».

Den nu senast utförda beräkningen rörande levnadskostnadernas förskjutningar sedan juli 1914 avser prisläget omkring den 1 januari 1924 och hänför sig som förut till en s. k. normalfamilj (man, hustru och två barn) med en utgiftsstat före kriget av c:a 2 000 kr. Beträffande tillvägagångssättet vid framräknandet av denna index hänvisas till Soc. Medd. årg. 1918, s. 186.

Förhållandet mellan utgifterna för *årsbudgetens särskilda huvudposter*, be-

räknade enligt prisläget dels vid mitten av år 1914 och dels vid tidpunkten för resp. indexberäkningar, belyses genom efterföljande översikt.

	Födo- och njutnings-ämnen	Bostad	Bränsle och lyse	Be-klädnad	Skatter	Övriga utgifter	Summa utgifter	Ökn. l. minskn. i % fr. närmast föreg. beräkn.
1914 juli	100	100	100	100	100	100	**100**	—
1916 dec.	152	108	168	160	109	125	**139**	+ 39·2
1917 maj	174	108	190	170	109	130	**152**	+ 9·1
sept.	180	112	240	210	109	150	**166**	+ 9·3
1918 1 jan.	214	112	275	250	109	175	**192**	+ 15·6
1 april	229	112	280	270	114	185	**203**	+ 5·8
1 juli	258	112	286	285	114	195	**219**	+ 8·2
1 okt.	281	112	305	350	114	220	**242**	+ 10·5
1919 1 jan.	323	120	381	350	114	225	**267**	+ 10·0
1 april	327	120	367	320	160	215	**265**	— 0·5
1 juli	318	120	326	310	160	210	**257**	— 3·0
1 okt.	311	130	294	330	160	215	**257**	—
1920 1 jan.	307	130	307	345	160	220	**259**	+ 0·5
1 april	287	130	333	370	290	230	**265**	+ 2·4
1 juli	287	130	372	390	290	235	**270**	+ 1·8
1 okt.	298	155	400	390	290	245	**281**	+ 4·3
1921 1 jan.	286	155	380	355	290	245	**271**	— 3·6
1 april	247	155	316	295	372	235	**249**	— 8·0
1 juli	231	155	264	270	372	225	**236**	— 5·5
1 okt.	228	163	231	250	372	220	**231**	— 2·0
1922 1 jan.	202	163	207	240	372	210	**216**	— 6·5
1 april	184	163	196	225	264	200	**195**	— 9·5
1 juli	178	163	188	210	264	195	**190**	— 2·8
1 okt.	180	163	183	205	263	195	**190**	—
1923 1 jan.	166	163	188	203	263	190	**183**	— 3·7
1 april	164	163	188	199	211	188	**177**	— 3·3
1 juli	158	163	185	196	211	188	**174**	— 1·7
1 okt.	163	178	183	194	201	187	**177**	+ 1·8
1924 1 jan.	162	178	181	192	201	187	**176**	— 0·4

Som av sammanställningen framgår, utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till det senaste undersökningstillfället, den 1 januari 1924, 76 % och kan sålunda betecknas med indexsiffran 176. Detta innebär, att en normalfamilj med en årsbudget före kriget av 2 000 kr. numera måste giva ut 3 528 kr. för att kunna uppehålla sin tidigare levnadsstandard.

I jämförelse med indexsiffran vid närmast föregående kvartalsskifte visar den nu framräknade en nedgång med 1 enhet eller 0·4 %. Bidragande till sänkningen hava varit förskjutningar i *nedåtgående* riktning av posterna livsmedel, bränsle och lyse samt beklädnad. Livsmedelspostens nedgång hänför sig huvudsakligen till de tidigare omnämnda prisfallen å potatis, fläsk och socker, vilka ej till fullo motvägts av samtidiga prishöjningar å mjölk och mejeriprodukter m. m. I detta sammanhang erinras om att prisuppgifterna på livsmedel samt bränsle och lyse äro de i följande tabell sid. 64—65 angivna och för december månad insamlade. Inom de båda övriga grupperna har sänkningen varit av mindre betydelse. Hyres- och skatteposterna samt »övriga utgifter» kvarstå *oförändrade* vid detta tillfälle.

Internationell översikt.

I anslutning till den föregående redogörelsen för levnadskostnaderna under fjärde kvartalet 1923 lämnas i omstående tabeller en översikt av partiprisens förändringar i Sverige samt levnadskostnadernas förskjutningar i de länder, som äga en användbar statistik häröver. Beträffande såväl primärmaterialets beskaffenhet som de använda beräkningsmetoderna och vissa i samband därmed vidtagna förändringar hänvisas till förut lämnade redogörelser i denna tidskrift (årg. 1923, sid. 146, 420 och 932).

Av *tab. A* över detalj- och partiprisernas förändringar i Sverige framgår, att såväl de förra som de senare under de sista månaderna varit i det allra närmaste stabila.

Jämföres utvecklingen i Sverige, Norge och Danmark (*tab. B* och *C*), finner man enligt senast tillgängliga jämförbara uppgifter, att Sverige alltjämt har att uppvisa den lägsta totalindexen; därnäst kommer Danmark. Även indexsiffrorna för de särskilda huvudposterna äro i allmänhet lägst i Sverige och högst i Norge. Särskilt anmärkningsvärd är för Norges vidkommande nedgången av levnadskostnadsindex med 7 enheter från andra till tredje kvartalet, trots det att indextalet för livsmedel under samma tid steg med 5 enheter. Denna nedgång förorsakades av den starka minskningen av skatteposten vid övergången till nytt budgetår. Såsom tidigare i denna publikation påpekats, äro de i tab. B upptagna danska gruppindextalen i vissa fall omräknade i syfte att göra dem mera jämförbara med de svenska. I officiell, okorrigerad form voro de danska gruppsiffrorna för juli 1923: livsmedel 188; bostad 160; bränsle och lyse 282; kläder, skodon och tvätt 239; skatter, kontingenter o. d. 254; övriga utgifter 206.

Inom övriga europeiska länder med högvärdig valuta — England, Holland, Schweiz — har utvecklingen under senaste halvåret nära anslutit sig till den för de tre skandinaviska länderna karakteristiska, d. v. s. inga större förändringar ha ägt rum; i England har emellertid månad för månad indexsiffran svagt stigit. Finland visar uppgång, likaså Belgien och Italien, under det att Frankrikes senaste siffra tenderar nedåt. Vad Tyskland beträffar, har prisuppgången under de senaste månaderna varit än våldsammare än förut, och trots det att indexsiffror framräknas för varje vecka, kunna de knappast anses kommensurabla. Till jämförelse meddelas, att levnadskostnadsindexen för tredje veckan i november var 83.1 biljoner och för fjärde veckan 153.5 biljoner. Slutligen kan beträffande Förenta staterna och övriga i tabellen upptagna utomeuropeiska länder såsom ett gemensamt drag framhållas, att prisnivån där undergått endast obetydliga förskjutningar.

Tab. A. Detalj- och partipriser i Sverige.

Tid	Socialstyrelsens detaljprisindex		Kommerskollegii partiprisindex									Göteborgs Handelstidnings partiprisindex
	Samtl. levnadskostnader	Livsm., bränsle, lyse	Samtl. varor	Samtl. råvaror	Samtl. fabrikat	Vegetabil. livsm.	Animal. livsm.	Fodermedel	Bränsle	Textilvaror (råvar. o. fabrik.)	Lädervaror (råvar. o. fabrik.)	
juni/juli 1915	(115)	122	.	.	.	.	.	.	.	.	.	145
» 1916	(130)	136	.	.	.	.	.	.	.	.	.	183
» 1917	159	175	.	.	.	.	.	.	.	.	.	239
» 1918	219	261	.	.	.	.	.	.	.	.	.	334
» 1919	257	319	.	.	.	.	.	.	.	.	.	324
» 1920	270	294	375	381	370	271	285	293	664	471	311	366
» 1921	236	234	222	212	231	230	212	189	210	242	186	218
» 1922	190	179	174	153	192	183	157	161	140	216	133	164
» 1923	174	161	164	151	176	149	145	140	153	213	127	160
sept./okt. »	177	165	162	151	171	141	157	128	152	211	128	155
okt./nov. »	.	165	161	150	170	140	157	128	151	211	127	153
nov./dec. »	.	164	160	151	168	137	162	133	151	214	127	151
dec./jan. 1924	176	164	160	150	169	138	158	138	148	216	127	150

Tab. B. Levnadskostnader i Sverige, Norge och Danmark. Indextal för de särskilda huvudposterna (livsmedel, bostad, bränsle och lyse, kläder, skatter, övriga utgifter).

Tid	Sverige						Norge						Danmark					
	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.
juni/juli 1915	123	.	113	.	.	.	.	.	.	.	.	.	128	100	130	110	100	100
» 1916	134	.	150	.	.	.	.	.	.	.	.	.	146	102	175	160	100	121
» 1917	177	110	215	190	109	140	.	.	.	.	.	.	166	105	220	190	100	146
» 1918	258	112	286	285	114	195	271	111	517	304	.	210	187	108	275	260	100	197
» 1919	318	120	326	310	160	210	289	123	335	420	352	277	212	113	292	310	162	224
» 1920	287	130	372	390	290	235	311	147	478	336	487	276	253	130	563	355	227	247
» 1921	231	155	264	270	372	225	290	161	366	292	732	344	239	141	401	242	526	203
» 1922	178	163	188	210	264	195	227	168	265	249	770	295	188	155	301	214	377	195
» 1923	158	163	185	196	211	188	213	173	242	230	738	262	192	160	282	236	329	207
sept./okt. »	163	178	183	194	201	187	218	173	248	227	462	258	.	.	.	.	.	.
okt./nov. »	.	.	.	.	.	.	217	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
nov./dec. »	.	.	.	.	.	.	221	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
dec./jan. 1924	162	178	181	192	201	187	226	—	—	229	—	—	—	—	—	—	—	—

Tab. C. Levnadskostnader. Internationell översikt.

Tid	Sverige	Norge	Danmark	Finland	England	Tyskland	Frankrike (Paris)	Belgien	Holland (Amsterdam)	Schweiz	Italien		Förenta staterna	Kanada	Sydafr.	Australien
											Rom	Milano				
juni/juli 1915	(115)	.	116	.	125	.	.	.	.	.	99	.	105	97	105	108
» 1916	(130)	.	136	.	148	.	.	.	.	.	116	.	118	102	112	116
» 1917	159	.	155	.	180	.	.	.	142	.	146	.	142	130	122	118
» 1918	219	252	182	.	203	.	.	.	183	.	197	286	174	146	131	118
» 1919	257	280	211	.	208	.	238	.	195	.	205	280	177	155	145	129
» 1920	270	302	262	.	252	.	341	453	217	.	313	441	217	190	179	153
» 1921	236	302	237	1110	219	.	307	379	208	216	387	494	180	155	162	149
» 1922	190	255	199	1109	184	5392	302	366	187	162	429	488	167	147	135	139
» 1923	174	239	204	1087	169	765000	334	419	173	165	452	491	170	146	131	148
sept./okt. »	177	232	.	1150	175	1500 m.	331	453	173	166	—	487	172	149	131	—
okt./nov. »	.	.	.	1172	175	365700 m.	.	458	.	.	—	502	.	150	—	.
nov./dec. »	.	.	.	1171	177	65·7 b	.	463	.	.	—	—	.	—	—	.
dec./jan. 1924	176	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

Utgifter för livsmedel, bränsle och lyse för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av c:a 2 000 kronor.[1]

A. Juli 1914 = 100.

Ort	1914		1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1923	
	Juli	2:dra halvåret										3:dje kvartalet	4:de kvartalet
Stockholm	100	106	123	140	179	283	330	307	239	181	163	163	165
Södertälje	100	106	121	138	178	273	319	298	229	174	158	157	160
Uppsala	100	108	125	142	185	281	334	314	249	184	165	160	169
Nyköping	100	104	119	138	180	268	319	293	229	173	159	158	160
Eskilstuna	100	105	120	136	183	267	319	289	228	170	157	155	161
Linköping	100	107	123	143	188	277	330	306	243	187	172	170	173
Norrköping	100	105	121	138	179	267	320	298	230	177	162	160	166
Motala	100	104	125	146	190	280	332	310	240	181	166	164	167
Jönköping	100	104	122	141	179	271	326	304	237	177	162	160	162
Växjö	100	105	123	142	178	267	322	300	233	182	168	164	167
Kalmar	100	104	120	140	182	260	297	277	222	172	155	154	153
Västervik	100	103	119	136	175	261	307	291	223	171	156	155	156
Visby	100	106	122	137	170	249	305	289	229	175	157	155	158
Karlskrona	100	105	127	145	181	253	303	284	229	180	164	162	163
Kristianstad	100	108	130	149	192	283	318	296	236	178	163	161	163
Malmö	100	104	124	142	187	281	318	295	233	181	166	166	163
Lund	100	105	127	145	186	278	312	292	230	178	160	158	159
Landskrona	100	106	130	146	189	275	325	306	244	184	166	165	165
Hälsingborg	100	105	126	145	185	276	313	293	236	179	161	160	159
Ystad	100	105	131	148	188	281	312	297	231	178	159	155	159
Halmstad	100	106	127	146	187	274	310	290	232	178	161	158	162
Göteborg	100	106	127	147	192	299	337	318	254	191	178	175	180
Lysekil	100	105	119	139	180	268	312	297	229	177	163	159	168
Vänersborg	100	104	122	143	186	285	330	303	241	183	168	163	171
Borås	100	106	127	145	187	282	322	306	243	190	174	170	178
Tidaholm	100	103	121	142	177	260	307	285	233	178	162	159	164
Karlstad	100	108	122	143	182	274	327	311	240	181	169	169	172
Örebro	100	107	123	142	182	267	321	300	231	174	158	158	159
Kopparberg	100	107	121	142	183	272	331	312	243	177	—	167	—
Västerås	100	105	123	142	182	276	333	307	233	173	157	156	160
Falun	100	105	119	139	180	275	326	308	245	180	163	163	166
Domnarvet o. Borlänge	100	105	121	142	186	288	334	—	—	—	—	—	—
Ludvika	100	103	116	137	180	268	328	302	238	172	157	157	159
Gävle	100	107	120	142	184	278	325	312	244	178	161	158	163
Söderhamn	100	108	121	140	184	280	334	317	249	184	169	165	169
Sundsvall: staden	100	105	120	144	184	282	337	318	241	180	166	168	170
sågverksdistriktet	100	103	117	143	189	283	333	317	246	184	169	168	174
Nyland	100	103	114	140	184	266	322	—	—	—	—	—	—
Östersund	100	106	118	139	181	270	317	305	252	187	162	160	161
Umeå	100	106	117	141	187	269	324	308	248	187	176	174	180
Luleå	100	104	117	137	182	270	322	310	249	190	167	165	169
Boden	100	107	119	138	183	277	330	—	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	100	104	115	128	168	257	323	309	251	187	162	160	160
Kiruna	100	104	116	130	169	262	325	316	263	196	170	166	169
Samtliga orter	**100**	**105**	**121**	**139**	**181**	**270**	**320**	**298**	**237**	**180**	**164**	**162**	**164**

[1] Såsom framhållits i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 748, hava dessa tabeller varit föremål för en omräkning, varvid de tidigare publicerade indextalen för åren 1914—1919 undergått smärre förändringar.

Det må observeras, att samtliga ovan meddelade indexsiffror äro medeltal för de angivna tidsperioderna.

B. Den genomsnittliga utgiftssumman för samtliga orter = 100.

Ort	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1923	
												3:dje kvartalet	4:de kvartalet
Stockholm	119	120	121	119	117	124	123	122	120	121	120	121	120
Södertälje	105	108	106	104	103	106	105	105	102	102	103	103	103
Uppsala	102	103	103	101	102	103	104	104	105	103	101	99	103
Nyköping	98	99	98	97	98	98	99	97	95	96	97	98	97
Eskilstuna	101	103	102	100	104	101	103	100	99	98	99	99	101
Linköping	96	97	98	98	100	98	99	98	98	101	102	102	101
Norrköping	100	103	103	102	102	101	103	103	101	103	103	104	105
Motala	93	94	97	97	98	97	97	97	95	95	96	96	96
Jönköping	95	93	93	92	91	92	94	94	92	92	92	92	91
Värnamo	—	—	—	—	—	—	—	89	89	88	88	88	87
Växjö	89	88	90	89	86	86	89	88	86	89	91	90	89
Kalmar	102	101	01	102	102	97	94	94	95	97	97	97	95
Västervik	93	93	192	91	90	90	89	91	88	90	90	91	89
Visby	97	96	96	92	89	87	91	92	91	93	92	92	91
Karlskrona	101	100	05	103	100	93	95	95	97	101	101	101	99
Kristianstad	96	96	102	101	100	99	94	94	95	94	95	95	94
Malmö	101	101	104	103	105	105	101	100	100	103	104	105	101
Lund	99	99	103	102	101	101	96	97	96	99	98	98	96
Landskrona	99	97	105	102	101	99	99	100	100	101	100	101	99
Hälsingborg	99	98	103	102	101	101	97	97	98	99	98	99	96
Ystad	98	96	103	100	99	99	93	94	93	95	94	93	93
Halmstad	101	99	103	102	101	99	95	95	96	97	97	97	97
Varberg	—	—	—	—	—	—	—	92	92	91	92	92	93
Göteborg	102	102	106	106	107	112	107	108	108	108	111	110	111
Lysekil	101	101	100	101	100	100	99	101	99	101	102	101	104
Vänersborg	99	98	99	100	100	103	101	99	100	100	101	99	102
Borås	98	99	102	102	101	102	98	100	100	104	105	103	106
Lidköping	—	—	—	—	—	—	—	94	93	95	96	95	97
Tidaholm	97	97	99	100	96	95	94	94	97	98	98	97	98
Karlstad	99	101	99	100	98	99	100	102	100	100	103	104	103
Arvika	—	—	—	—	—	—	—	101	99	99	102	101	104
Filipstad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98
Örebro	100	101	101	100	99	98	99	99	97	97	97	98	96
Kopparberg	93	93	93	94	94	93	96	97	95	92	—	96	—
Västerås	100	100	101	101	100	101	104	102	98	97	97	97	98
Falun	99	99	97	98	98	100	101	101	103	100	100	101	101
Avesta	—	—	—	—	—	—	—	98	94	90	90	90	91
Domnarvet o. Borlänge	93	93	93	94	95	96	97	—	—	—	—	—	—
Ludvika	97	97	94	95	97	99	100	98	98	94	95	96	95
Mora	—	—	—	—	—	—	—	103	104	97	94	94	93
Gävle	101	101	99	101	101	102	101	104	102	99	99	98	99
Söderhamn	96	97	95	95	97	98	99	101	101	99	100	99	99
Sundsvall: staden	104	103	101	105	104	106	108	108	104	103	105	107	106
sågverksdistriktet	98	98	93	99	101	101	101	103	101	100	101	102	103
Nyland	100	98	92	97	99	95	98	—	—	—	—	—	—
Kramfors	—	—	—	—	—	—	—	101	105	104	103	102	103
Östersund	102	102	99	101	101	101	101	104	109	107	102	102	100
Umeå	97	95	90	94	96	93	95	96	98	99	102	102	103
Vilhelmina	—	—	—	—	—	—	—	109	117	113	113	113	111
Luleå	103	104	100	101	104	103	105	108	110	111	107	107	107
Boden	101	103	100	100	103	104	105	—	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	116	115	110	106	107	110	117	119	123	122	116	116	114
Kiruna	118	116	110	107	107	111	117	122	129	127	121	120	119
Samtliga orter	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Medelpris per år (1913—1923) och per månad (dec. 1922—dec. 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	25	× 38	47	44	35	25	23
2	handskummad	»	8	8	15	× 24	—	26	20	13	12
3	separerad	»	6	6	12	× 19	23	19	13	9	9
4	Smör: borda- (mejeri-)	kg.	236	239	× 401	× 587	729	657	496	375	366
5	mat- (lands-)	»	213	218	× 358	× 546	727	651	486	358	350
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	× 305	× 372	624	524	389	277	275
7	halvfet, »	»	121	119	× 234	× 332	500	374	267	178	187
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	—	—	433	376	293	178	184
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	343	725	681	578	428	320	271
10	» konserverade	»	137	151	307	615	716	533	393	348	260
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	× 955	× 1200	1271	963	947	699	771
12	»	5 l.	28	30	× 58	× 68	71	60	60	47	50
13	färsk	»	46	80	146	287	102	191	124	119	180
14	Ärter, gula	kg.	31	35	× 63	× 66	78	69	58	48	50
15	Bruna bönor	»	48	49	199	× 173	214	180	83	97	72
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	× 42	× 50	× 75	91	71	52	45
17	råg-, » » »	»	22	23	× 36	× 41	× 56	56	46	31	27
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	—	—	× 73	73	63	44	38
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	× 68	× 82	99	101	72	52	50
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	× 75	× 73	111	176	85	61	58
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	× 62	× 73	96	111	108	86	75
22	hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	189	182	110	97
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	× 60	× 75	96	105	93	73	65
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	× 45	× 49	64	71	65	50	44
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	× 117	× 180	230	254	217	172	157
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	× 68	× 88	116	128	113	88	77
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	× 88	× 144	167	145	129	103	90
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	219	567	563	398	301	223	209
29	soppkött	»	100	95	198	507	490	333	243	175	169
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	× 215	546	512	493	377	280	256
31	spädkalv	»	72	70	× 148	357	312	274	204	155	149
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	258	626	600	431	310	233	225
33	salt, svenskt	»	114	118	241	546	547	385	264	193	184
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	261	509	557	442	348	270	264
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	× 270	× 388	605	449	321	250	214
36	salt, svenskt »	»	140	137	× 287	× 404	619	470	338	263	227
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	364	275	204	192
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	122	211	202	191	166	140	132
39	gädda	»	108	110	188	317	333	312	260	211	209
40	sill	»	84	85	91	149	110	102	92	79	67
41	strömming	»	88	89	65	123	114	106	91	70	61
42	torsk	»	55	57	111	196	160	139	119	100	94
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	167	295	244	219	199	169	154
44	kolja	»	—	—	—	—	—	152	134	113	111
45	salt: sill, prima	»	45	45	105	145	148	120	87	77	59
46	strömming	»	30	31	78	100	105	74	65	51	45
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	152	293	223	156	113	97	83
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	× 315	× 307	316	331	210	219	244
49	Socker, bit-	»	67	65	× 70	× 92	× 133	× 108	× 170	× 156	107
50	Salt (matsalt)	»	—	10	19	31	32	31	26	21	20
51	Svagdricka	l.	6	6	10	14	16	16	17	15	14
52	Fotogen, Water White	»	20	21	37	—	71	60	53	38	32
53	Ved: björk- (osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	5520	7850	8220	10310	7090	4990	5250
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	4500	6620	6740	8230	5620	3820	3880
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	670	1085	896	964	659	460	449
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	803	—	—	2069	1286	948	840
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	707	—	—	1664	703	444	414
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	418	—	—	1177	452	326	310
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	521	—	—	1249	481	356	337

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — × Maximipris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt. 1923	Nov. 1923	Dec. 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	dec. 1913—dec. 1923	dec. 1922—dec. 1923	
23	23	23	23	23	23	23	23	23	23	24	24	24	+ 71·4	+ 4·3	1
12	13	12	12	13	12	12	12	12	12	12	13	13	+ 62·5	+ 8·3	2
9	9	9	9	9	8	9	8	8	9	9	9	9	+ 50·0	0·0	3
389	388	382	393	357	331	319	304	339	385	391	404	401	+ 66·4	+ 3·1	4
377	368	356	364	344	325	312	290	328	366	376	386	386	+ 75·5	+ 2·4	5
266	267	268	268	269	270	270	270	270	271	281	293	299	+ 81·2	+ 12·4	6
176	177	178	180	180	179	183	184	182	186	196	210	213	+ 73·2	+ 21·0	7
188	187	187	187	188	187	186	184	165	182	185	185	185	+ 34·1	− 1·6	8
411	333	294	269	201	188	183	183	225	285	328	377	389	+ 79·3	− 5·4	9
327	292	258	233	182	—	—	—	—	282	272	274	284	+ 86·8	− 13·1	10
626	635	635	657	660	667	727	923	817	908	877	873	871	—	+ 39·1	11
42	42	42	43	44	44	48	61	53	58	54	54	54	+ 107·7	+ 28·6	12
—	—	—	—	—	—	—	264	95	—	—	—	—	—	—	13
47	48	49	49	50	50	50	50	50	50	50	50	50	+ 61·3	+ 6·4	14
78	77	76	74	72	69	67	66	66	66	67	76	89	+ 93·5	+ 14·1	15
46	45	45	45	45	45	45	45	45	44	44	43	43	+ 38·7	− 6·5	16
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	+ 28·6	0·0	17
39	39	39	39	38	38	38	38	38	38	38	38	38	+ 46·2	− 2·6	18
50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	49	49	49	+ 36·1	− 2·0	19
55	54	53	53	53	53	52	52	52	53	53	53	53	+ 29·3	− 3·6	20
78	78	76	76	75	75	74	74	74	73	73	73	73	+ 78·0	− 6·4	21
101	100	99	99	98	98	97	96	96	96	96	96	96	—	− 5·0	22
66	66	65	65	65	65	65	65	64	64	64	64	63	+ 65·8	− 4·5	23
45	45	45	44	44	44	44	44	44	45	44	44	44	+ 46·7	− 2·2	24
159	159	159	158	157	157	156	156	155	156	156	156	155	+ 106·7	− 2·5	25
79	78	78	78	78	78	77	77	76	76	76	76	76	+ 72·7	− 3·8	26
92	92	92	91	91	90	89	89	89	89	88	89	88	+ 46·7	− 4·8	27
214	213	210	208	208	208	209	210	212	212	210	207	204	+ 68·6	− 4·7	28
170	170	168	166	166	167	168	170	171	171	171	169	167	+ 67·0	− 1·8	29
265	266	264	259	260	259	257	255	251	250	249	248	248	+ 89·3	− 6·4	30
156	153	153	153	150	148	150	147	146	146	147	146	147	+ 98·6	− 5·8	31
215	220	224	231	238	240	242	238	231	221	212	205	203	+ 58·6	− 5·6	32
173	179	180	187	189	189	192	186	187	191	178	175	171	+ 47·4	− 1·2	33
261	270	279	278	260	297	297	—	—	—	226	221	252	+ 100·0	− 3·4	34
246	241	230	222	215	213	210	209	209	208	208	204	194	+ 45·9	− 21·1	35
260	257	246	239	230	227	222	221	219	219	218	214	206	+ 45·1	− 20·8	36
200	204	198	198	193	191	193	190	188	186	191	190	187	—	− 6·5	37
137	137	140	146	137	118	114	115	124	135	139	136	140	+ 77·2	+ 2·2	38
213	212	222	228	205	184	181	191	206	218	221	222	221	+ 97·3	+ 3·8	39
66	62	59	56	60	57	74	89	78	70	68	63	65	+ 80·6	− 1·5	40
64	61	64	67	60	60	60	54	54	59	64	63	64	+ 52·4	0·0	41
94	94	98	93	90	89	89	87	91	94	101	100	96	+ 68·4	+ 2·1	42
161	163	167	160	148	146	146	147	151	152	156	153	153	+ 86·6	− 5·0	43
107	108	115	110	113	112	106	105	102	109	118	118	113	—	+ 5·6	44
60	61	61	60	59	58	57	56	56	57	61	63	64	+ 42·2	+ 6·7	45
47	45	47	46	44	46	47	44	43	44	46	47	46	+ 43·8	− 2·1	46
83	83	84	82	83	82	82	83	82	82	84	86	87	+ 52·6	+ 4·8	47
241	241	242	243	245	246	246	245	244	244	244	244	244	+ 51·6	+ 1·2	48
*113	*113	* 113	* 113	* 113	*113	113	108	103	103	103	94	98	+ 46·3	− 13·8	49
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	19	19	—	− 5·0	50
15	15	15	14	15	15	14	14	14	14	14	14	14	+ 133·3	− 6·7	51
33	33	33	33	33	32	32	32	32	32	31	30	30	+ 42·9	− 9·1	52
5320	5290	5300	5310	5300	5250	5240	5200	5190	5180	5200	5230	5250	+ 101·1	− 1·3	53
3890	3870	3870	3870	3850	3840	3870	3820	3800	3780	3780	3790	3820	+ 82·8	− 1·8	54
432	434	439	448	455	445	445	440	451	474	468	447	439	+ 122·8	+ 1·6	55
869	866	869	858	857	859	860	858	841	815	805	798	796	+ 101·0	− 8·4	56
407	400	414	424	423	431	432	418	405	409	407	403	402	+ 76·3	− 1·2	57
304	302	304	310	314	319	316	312	310	310	308	307	308	+ 94·9	+ 1·3	58
329	324	329	341	341	342	342	347	338	337	335	333	333	+ 79·0	+ 1·2	59

	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala			Nyköping		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
1	Mjölk: oskummad	l.	29	29	29	25	25	25	25	27	27	22	23	23
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	12	12	12	—	—	—
3	separerad	»	11	11	11	6	6	6	10	10	10	8	8	8
4	Smör: borda- (mejeri-)	kg.	393	411	402	395	410	401	398	419	410	375	395	392
5	mat- (lands-)	»	366	383	375	378	389	385	378	396	391	365	378	373
6	Ost: helfet	»	305	312	326	288	292	308	282	300	308	295	298	298
7	halvfet	»	223	247	233	200	200	200	230	250	241	225	223	235
8	Margarin, växt-	»	188	187	189	180	175	175	200	200	197	195	190	195
9	Ägg: färska	tjog	354	397	437	368	387	386	347	393	397	306	373	373
10	konserverade	»	262	269	274	—	—	275	250	267	268	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	969	972	1005	1262	929	1018	1071	1100	1133	963	900	914
12	»	5 l.	55	55	56	67	57	55	72	74	76	48	48	48
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	50	48	50	40	40	41	40	40	40	40	39	39
15	Bruna bönor	»	64	77	94	60	68	88	74	82	85	69	80	83
16	Mjöl: vete-	»	44	44	43	45	44	45	42	41	41	44	43	43
17	råg-	»	28	28	28	27	26	27	24	24	24	29	29	29
18	rågsikt-	»	38	38	38	38	38	38	34	34	34	37	37	37
19	Gryn: havre-	»	46	46	46	46	47	47	45	45	45	51	50	50
20	ris-	»	58	58	58	43	42	42	50	50	50	49	48	48
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	64	64	64	55	56	53	54	56	55	57	57	57
22	knäckebröd	»	103	103	103	87	90	87	92	93	90	74	74	74
23	limpa, söt	»	81	81	82	78	79	79	80	80	79	54	54	54
24	» sur	»	64	64	62	—	—	—	58	58	58	—	47	47
25	Vetebröd: skorpor	»	186	186	183	180	180	180	154	153	152	144	144	142
26	mjukt, bakat med vatten	»	79	79	78	80	80	80	82	82	81	62	61	60
27	mjukt, » » mjölk	»	116	116	119	107	107	107	99	100	95	78	79	81
28	Nötkött, färskt: stek	»	247	240	235	220	220	220	204	204	206	212	215	211
29	soppkött	»	195	193	187	150	150	150	154	156	164	158	166	168
30	Kalvkött: gödkalv	»	264	265	276	235	239	245	254	254	260	231	237	240
31	spädkalv	»	151	157	177	150	150	150	130	145	146	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	239	231	235	253	230	217	201	203	220	225	225	202
33	salt	»	190	180	183	—	200	185	192	200	200	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	297	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	241	234	221	226	224	213	203	201	207	214	212	199
36	salt, svenskt	»	245	237	224	220	219	200	199	200	200	225	225	223
37	» amerikanskt	»	200	—	—	—	—	—	—	—	—	200	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	178	174	166	140	150	132	100	—	175	87	87	85
39	gädda	»	244	237	236	223	220	232	250	250	236	187	184	176
40	sill	»	83	77	78	74	65	64	79	75	67	68	—	—
41	strömming	»	83	74	77	73	59	56	76	76	66	75	51	46
42	torsk	»	143	146	138	141	150	138	148	150	150	114	109	103
43	rödspotta	»	165	163	160	169	175	195	174	152	164	153	152	168
44	kolja	»	141	151	146	142	131	149	160	150	150	107	100	103
45	salt: sill	»	56	59	59	48	51	51	51	51	50	56	55	55
46	strömming	»	76	81	82	75	80	75	40	46	42	—	—	—
47	Kabeljo	»	78	83	85	76	72	78	73	74	82	87	90	93
48	Kaffe	»	259	256	251	240	244	244	254	248	242	243	243	243
49	Socker	»	98	89	93	101	92	97	100	93	97	104	95	99
50	Salt	»	22	22	21	19	19	19	20	20	20	20	20	21
51	Svagdricka	l.	18	19	19	15	15	15	20	20	20	10	10	10
52	Fotogen	»	30	30	30	28	28	28	29	28	28	26	26	26
53	[1])Ved: björk-	famn	6170	6190	6240	6270	6270	6270	5020	5290	5390	5070	5160	5130
54	barr-	»	4120	4060	4200	4200	4200	4200	3200	3760	3830	3250	3310	3240
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	417	417	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	875	875	875	850	850	850	875	875	875	900	900	900
57	eng. hushålls-	»	450	450	450	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	339	321	321	310	300	300	350	344	344	295	295	295
59	eng. kamin-	»	320	320	320	323	325	320	—	—	—	—	—	—

[1]) Motala: ribbved under hela kvartalet 24·90 kr. per famn.

Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			Värnamo			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
22	23	24	22	23	23	23	24	24	22	23	23	21	21	23	18	20	20	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	11	11	8	8	10	—	—	—	2
7	7	7	8	8	8	9	9	9	7	8	8	—	—	—	7	7	7	3
378	390	390	391	413	402	396	414	407	386	408	398	400	400	404	355	371	371	4
365	372	372	373	382	377	369	389	388	375	390	384	372	376	377	320	343	348	5
271	271	271	310	318	317	333	333	333	272	292	294	252	273	278	317	317	329	6
188	188	188	212	219	226	258	258	258	200	234	220	200	—	—	200	205	213	7
198	199	199	189	184	186	203	203	203	178	178	181	194	198	198	170	172	174	8
351	387	378	304	385	372	323	395	391	301	382	387	323	356	352	303	349	332	9
250	260	260	—	—	—	275	274	277	—	200	—	—	275	275	—	—	—	10
1031	1016	953	733	761	683	900	1065	1065	744	723	714	700	679	663	770	770	840	11
67	73	73	51	53	51	61	62	59	45	46	45	40	39	40	45	45	45	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
40	43	43	42	42	43	45	45	45	44	44	45	58	55	55	55	53	50	14
63	65	65	68	78	98	67	102	100	60	63	101	65	70	100	72	88	97	15
44	43	43	42	42	41	43	42	42	42	41	41	43	43	42	43	43	43	16
28	28	28	26	27	28	27	27	27	28	28	28	27	27	27	28	28	28	17
39	38	39	35	35	35	35	35	35	36	36	36	36	36	36	38	37	36	18
50	50	50	50	50	50	50	49	49	50	50	50	50	50	50	50	50	50	19
53	58	58	60	59	60	45	45	45	57	56	56	50	55	50	57	57	60	20
53	53	53	70	70	68	72	74	74	63	62	62	75	78	85	90	90	90	21
70	72	69	111	110	109	101	103	103	91	94	93	110	106	109	97	93	95	22
68	65	65	69	69	61	67	67	67	72	63	68	56	56	49	58	58	58	23
53	55	58	41	47	41	43	43	43	51	48	49	36	36	34	43	43	43	24
155	155	155	160	160	160	197	196	196	132	119	112	169	170	172	133	133	133	25
67	67	67	72	72	71	93	93	93	66	64	61	70	75	72	—	—	—	26
82	82	85	84	86	81	97	97	97	105	110	110	81	81	75	68	68	68	27
233	233	235	224	217	213	216	220	226	215	211	208	197	192	180	193	188	176	28
151	151	154	196	191	187	193	193	193	179	175	174	177	170	163	167	163	156	29
260	257	252	265	267	275	260	261	285	225	225	234	224	226	230	224	222	210	30
159	148	147	162	162	169	—	—	—	138	141	148	130	125	125	125	125	125	31
261	260	255	246	235	228	266	255	252	211	201	198	198	190	191	198	187	178	32
—	—	—	217	202	184	143	162	158	150	150	150	—	—	—	—	—	125	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
234	228	230	200	199	185	227	229	233	184	182	171	200	192	184	180	180	170	35
240	235	235	215	207	190	243	243	238	192	188	172	200	203	194	187	187	177	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
125	125	129	174	175	174	188	198	197	150	150	150	150	150	150	100	100	100	38
255	243	231	248	250	233	238	250	253	216	238	228	213	225	217	200	200	200	39
65	55	64	57	53	54	63	58	60	60	58	60	60	58	70	55	57	58	40
65	58	66	63	54	53	64	51	43	64	57	55	70	67	69	55	57	55	41
138	136	136	126	126	124	95	98	80	127	128	110	108	106	100	—	—	107	42
163	174	161	155	163	153	151	158	150	158	155	146	150	156	146	148	152	152	43
136	123	132	119	134	129	129	138	125	133	142	124	113	113	118	113	114	113	44
49	51	56	55	59	59	58	58	58	50	60	60	60	60	60	53	57	57	45
—	—	—	40	43	40	50	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
80	86	86	95	98	93	78	87	86	76	75	79	100	100	100	—	—	—	47
241	248	248	243	246	245	243	243	243	243	238	238	250	250	250	248	248	248	48
102	93	97	103	94	98	100	91	95	102	93	97	106	97	101	101	94	98	49
20	20	20	20	20	20	19	19	19	17	17	17	20	20	20	18	18	18	50
17	17	17	--	—	—	16	16	16	16	16	16	14	14	14	15	15	15	51
30	30	30	28	28	28	30	29	28	28	26	24	30	30	30	33	30	30	52
5460	5610	5920	6000	6000	6000	5630	5630	5630	5200	5270	5270	5040	4980	5220	4160	4160	4370	53
3680	3920	4150	4800	4800	4740	4100	4130	4130	3600	3490	3560	3210	3090	3560	2900	2900	3090	54
425	425	425	500	500	500	—	—	—	—	—	350	350	350	350	—	—	—	55
705	705	705	746	750	725	880	830	830	725	725	725	750	742	750	—	—	—	56
—	—	—	—	—	—	405	405	405	400	400	400	—	—	—	—	—	—	57
310	310	310	288	280	280	352	354	354	295	—	300	280	280	280	—	—	—	58
300	300	300	332	340	330	360	360	360	300	300	300	338	342	342	—	—	—	59

	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik			Visby		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
1	Mjölk: oskummad	l.	20	20	20	22	22	22	22	22	22	20	22	22
2	handskummad	»	—	—	—	10	10	10	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	8	8	8	8	8	8	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	393	396	392	371	389	377	375	385	394	383	392	388
5	mat- (lands-)	»	364	363	358	354	367	357	340	351	355	358	362	359
6	Ost: helfet	»	306	306	306	318	321	314	300	300	300	302	303	298
7	halvfet	»	204	204	185	200	200	200	—	—	—	213	233	200
8	Margarin, växt-	»	184	182	178	170	170	170	190	190	190	176	189	188
9	Ägg: färska	tjog	307	347	351	295	350	363	294	376	390	282	346	361
10	*konserverade*	»	—	—	—	270	270	270	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	900	900	925	625	617	640	714	714	714	500	484	484
12	»	5 l.	50	50	50	38	46	46	41	42	42	42	40	45
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	52	52	60	49	50	50	45	45	45	46	45	47
15	Bruna bönor	»	78	92	98	64	65	97	75	65	100	63	65	92
16	Mjöl: vete-	»	47	46	46	40	39	39	44	43	43	47	46	46
17	råg-	»	27	27	27	23	23	22	29	29	29	28	28	28
18	rågsikt-	»	40	40	40	35	35	35	38	38	38	39	40	40
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	48	48	48	50	50	50	50	50	50
20	ris-	»	60	60	60	50	54	54	50	50	50	50	60	55
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	86	88	88	87	87	85	100	100	100	64	64	64
22	knäckebröd	»	106	106	108	104	104	106	105	105	105	110	110	110
23	limpa, söt	»	45	45	44	55	55	55	55	50	50	60	60	60
24	» sur	»	36	36	36	33	33	33	40	40	40	35	35	35
25	Vetebröd: skorpor	»	138	145	138	143	142	143	160	160	160	165	165	165
26	mjukt, bakat med vatten	»	59	59	59	62	61	61	75	75	75	65	65	65
27	mjukt, » » mjölk	»	71	71	68	74	73	73	77	77	77	85	85	85
28	Nötkött, färskt: stek	»	215	204	197	196	197	196	217	215	207	178	177	175
29	soppkött	»	175	175	174	173	174	173	155	155	155	153	153	152
30	Kalvkött: gödkalv	»	237	228	224	250	251	250	215	215	215	208	213	225
31	spädkalv	»	152	151	147	153	150	149	110	110	110	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	208	196	188	184	174	179	207	193	180	163	163	158
33	salt	»	205	185	159	—	—	—	150	150	142	162	163	153
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	175	170	162	174	164	155	200	195	173	183	181	162
36	salt, svenskt	»	175	175	153	200	196	172	210	208	193	190	188	175
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	194	197	200	150	150	150	73	75	70	—	—	—
39	gädda	»	254	231	220	169	168	174	177	185	181	170	173	170
40	sill	»	—	—	—	60	60	—	—	—	—	85	—	—
41	strömming	»	55	56	55	65	43	56	44	46	44	50	59	38
42	torsk	»	85	70	72	64	74	73	58	63	70	79	90	98
43	rödspotta	»	150	163	145	138	138	—	—	—	—	—	—	180
44	kolja	»	125	116	125	—	—	—	—	—	—	117	—	123
45	salt: sill	»	56	56	70	57	71	62	50	52	53	59	60	60
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	—	100	80	93	97	96
48	Kaffe	»	238	236	237	227	227	229	240	240	240	256	249	249
49	Socker	»	101	92	96	101	91	96	102	93	97	102	93	97
50	Salt	»	20	20	20	17	16	16	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	16	16	16	15	15	16	12	12	12	11	11	11
52	Fotogen	»	35	33	33	25	25	25	30	29	28	28	28	28
53	Ved: björk-	famn	4580	4580	4580	4340	4340	4340	4750	4450	4450	6230	6320	6320
54	barr-	»	2870	2870	2990	3260	3260	3260	3110	3290	2940	4980	4630	4630
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	900	900	900	800	800	800	850	800	800	825	825	825
57	eng. hushålls-	»	—	—	—	—	—	—	350	325	350	400	400	400
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	275	275	275	300	300	300	325	325	325
59	eng. kamin-	»	363	363	363	265	265	265	300	300	300	350	325	325

Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			Hälsingborg			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
22	22	22	20	20	20	23	23	23	18	18	18	20	20	20	20	20	20	1
16	16	16	9	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
9	9	9	6	6	6	9	9	9	6	6	6	8	8	8	6	6	6	3
378	398	384	355	374	364	370	385	366	365	385	374	368	385	375	360	379	367	4
357	363	353	355	370	360	—	—	—	355	375	364	—	—	—	—	—	—	5
290	290	300	325	325	338	288	298	306	272	283	287	294	303	293	305	305	311	6
200	200	200	230	230	230	182	196	204	170	186	197	—	—	—	—	—	—	7
194	194	194	195	194	188	197	198	197	189	188	194	183	184	175	194	194	194	8
306	367	378	310	387	398	310	377	375	313	388	400	290	389	412	317	379	393	9
—	—	—	—	260	260	230	248	250	—	250	250	—	—	—	243	244	250	10
792	792	792	633	683	700	680	685	685	679	629	650	700	700	681	625	667	693	11
50	50	50	47	48	50	49	49	49	49	48	50	45	46	46	45	46	47	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
60	58	58	50	53	50	53	53	52	54	51	54	48	49	49	55	55	55	14
60	100	100	78	78	96	65	82	91	67	77	89	69	81	79	68	99	92	15
45	45	45	41	40	40	41	41	41	41	40	40	44	43	43	43	43	43	16
28	28	28	24	23	24	28	28	28	30	31	29	25	25	25	29	29	29	17
40	40	40	36	35	35	37	37	37	39	38	38	38	38	39	38	38	38	18
50	50	50	50	50	50	44	44	44	44	44	44	46	46	45	50	50	50	19
54	54	54	—	50	50	50	50	50	40	40	40	60	60	60	52	52	52	20
75	75	75	103	99	99	104	104	104	99	100	101	105	105	105	98	101	101	21
103	103	103	118	118	117	144	144	146	125	124	129	133	134	133	116	122	122	22
53	53	52	38	38	38	45	45	45	41	41	41	43	43	43	49	49	49	23
35	35	35	35	35	35	32	32	32	30	30	30	32	30	31	36	36	36	24
177	177	177	138	138	138	150	150	150	125	125	125	118	114	115	113	113	113	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
83	80	80	79	79	79	89	89	89	70	69	69	80	85	84	61	61	61	27
232	230	229	186	183	181	250	250	250	244	244	242	225	225	224	209	207	206	28
195	189	191	162	162	158	208	208	208	195	194	193	190	197	198	190	188	188	29
267	266	262	250	250	248	271	271	263	300	300	284	297	292	286	247	246	245	30
162	170	177	175	175	175	168	168	166	200	200	200	182	186	178	148	150	150	31
245	245	243	250	250	243	250	225	243	260	250	250	291	285	270	247	240	244	32
180	186	195	210	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175	175	175	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
201	200	190	195	195	181	206	202	177	200	200	162	200	200	182	166	164	143	35
200	200	184	210	210	200	249	249	213	225	225	200	225	225	225	193	193	183	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
125	125	123	147	144	150	135	132	138	150	—	150	—	—	—	138	113	144	38
185	190	182	236	250	218	250	250	250	288	276	295	238	241	250	231	234	230	39
—	—	—	88	55	68	87	68	83	91	75	75	83	78	75	70	65	81	40
43	48	64	57	57	63	67	76	74	—	—	—	—	—	—	76	65	59	41
43	50	55	59	57	55	86	90	77	80	68	66	61	58	60	65	64	60	42
139	142	132	143	158	143	169	150	153	148	148	143	137	146	140	147	138	143	43
—	—	—	121	125	113	108	—	—	150	138	135	—	—	—	78	83	80	44
60	70	71	88	90	84	95	98	96	95	92	95	60	60	60	56	56	58	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	110	110	—	—	—	95	80	95	—	—	—	110	—	—	—	—	—	47
248	248	248	258	256	251	242	246	247	258	254	258	252	249	248	250	250	250	48
103	94	98	101	92	96	98	89	93	101	92	96	101	91	96	100	91	95	49
20	20	20	18	18	18	20	20	20	18	18	18	19	18	18	17	16	16	50
15	15	15	10	10	10	12	12	12	11	11	11	10	10	10	12	12	12	51
30	28	28	28	28	28	26	26	26	28	28	28	26	26	26	26	26	26	52
4860	4940	4940	4910	4910	4910	6780	6780	6780	6380	6380	6380	7600	7600	7600	6240	5860	5860	53
—	—	—	4410	4410	4410	6020	6020	6020	5590	5590	5590	6400	6400	6400	5290	4910	4910	54
—	—	—	350	350	350	637	643	630	583	583	583	—	—	—	375	375	375	55
863	783	783	775	750	775	738	740	740	850	850	850	725	725	725	850	850	800	56
350	350	350	425	425	425	328	330	330	400	400	400	440	400	400	385	385	350	57
325	325	325	320	320	320	285	285	285	270	270	270	300	300	300	305	305	305	58
325	325	325	375	375	375	333	335	335	350	350	350	350	325	325	365	365	365	59

	Varuslag	Kvantitet	Ystad			Halmstad			Varberg			Göteborg		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
1	Mjölk: oskummad	l.	20	20	20	22	22	22	20	20	22	27	28	28
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	10	10	10	15	15	15
3	separerad	»	6	6	6	7	7	7	8	8	8	12	13	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	353	369	367	391	412	401	387	406	398	401	424	412
5	mat- (lands-)	»	—	—	—	355	365	366	362	377	374	378	400	390
6	Ost: helfet	»	274	286	325	266	273	282	262	266	266	300	326	327
7	halvfet	»	175	188	225	190	193	219	171	178	190	200	225	225
8	Margarin, växt-	»	185	185	185	176	176	176	189	189	189	198	198	198
9	Ägg: färska	tjog	294	372	381	328	381	394	301	376	350	329	400	396
10	konserverade	»	—	—	273	—	240	240	—	300	300	—	240	245
11	Potatis: gammal	hl.	550	475	475	935	942	936	800	900	900	842	917	925
12	»	5 l.	45	50	50	51	50	50	50	50	50	60	61	61
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	53	53	53	45	45	45	58	59	59	60	60	60
15	Bruna bönor	»	73	95	95	55	100	100	68	83	86	65	97	100
16	Mjöl: vete-	»	43	42	42	42	41	41	42	41	41	46	45	45
17	råg-	»	28	28	28	25	25	25	24	24	24	29	29	29
18	rågsikt-	»	36	37	37	35	35	35	36	36	36	43	43	43
19	Gryn: havre-	»	50	48	48	50	50	50	49	49	49	50	50	50
20	ris-	»	50	50	50	45	45	45	57	52	52	50	50	50
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	100	100	95	90	90	90	89	89	88	74	74	74
22	knäckebröd	»	116	116	116	110	110	110	120	120	120	89	89	89
23	limpa, söt	»	41	41	41	47	47	47	54	55	55	93	93	93
24	» sur	»	28	28	28	35	35	35	44	45	46	47	47	47
25	Vetebröd: skorpor	»	116	116	116	128	124	124	110	110	105	186	186	186
26	mjukt, bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96	96	96
27	mjukt, » » mjölk	»	100	101	101	83	82	82	95	90	95	110	110	110
28	Nötkött, färskt: stek	»	186	186	186	197	197	191	188	188	188	238	239	237
29	soppkött	»	171	174	174	171	169	164	154	154	154	196	198	192
30	Kalvkött: gödkalv	»	225	225	225	248	247	247	200	—	—	267	268	273
31	spädkalv	»	140	139	138	154	154	154	145	145	141	140	146	145
32	Fårkött: färskt	»	185	175	175	200	196	195	170	166	153	261	249	245
33	salt	»	—	—	—	205	213	210	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	305
35	Fläsk: färskt	»	181	180	161	199	198	182	167	165	158	238	226	215
36	salt, svenskt	»	200	200	195	239	238	222	200	194	189	237	225	220
37	» amerikanskt	»	—	—	—	180	180	180	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	150	150	150	—	—	—	—	—	—	177	184	172
39	gädda	»	225	225	238	250	248	250	—	—	—	250	250	230
40	sill	»	—	—	—	72	58	67	30	—	45	57	52	63
41	strömming	»	55	60	65	73	77	76	—	—	—	100	96	100
42	torsk	»	53	60	61	77	61	54	43	40	29	67	75	62
43	rödspotta	»	125	125	140	154	144	145	—	130	125	171	170	150
44	kolja	»	125	125	125	104	115	77	90	88	63	102	108	104
45	salt: sill	»	83	86	90	45	60	60	59	53	53	57	58	55
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	80	80	100	67	75	74	70	74	75
48	Kaffe	»	245	245	245	244	242	242	229	231	228	226	235	237
49	Socker	»	101	90	96	102	93	97	100	92	96	102	93	97
50	Salt	»	18	18	19	18	18	18	18	18	18	20	20	20
51	Svagdricka	l.	9	9	9	12	12	12	13	13	13	16	16	16
52	Fotogen	»	28	28	28	26	26	26	25	25	25	25	25	25
53	[1]) Ved: björk-	famn	5810	5810	5810	5540	5580	5590	5700	5700	5700	7000	7000	7000
54	barr-	»	5100	5100	5100	4550	4540	4540	3560	3560	3560	5500	5500	5500
55	Bränntorv	100 kg.	325	300	300	400	400	400	500	500	500	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	700	670	670	800	800	800	725	725	725	800	800	750
57	eng. hushålls-	»	325	325	325	425	425	425	350	350	350	355	355	350
58	Koks: gasverks-	»	260	260	260	325	325	325	285	285	285	250	255	250
59	eng. kamin-	»	320	320	320	375	375	375	370	370	370	375	375	350

[1]) Halmstad: bokved okt. 58·70, nov. 59·50 samt dec. 60·30; ribbved okt. 31·40, nov. 33·80 samt

Lysekil			Vänersborg			Borås			Lidköping			Tidaholm			Karlstad			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
25	28	28	22	25	25	26	27	27	18	20	20	20	22	22	25	27	27	1
15	18	18	12	12	13	12	—	—	—	—	—	12	12	12	—	—	—	2
5	5	5	10	10	10	10	10	10	7	8	8	6	7	7	10	10	10	3
408	427	425	398	405	411	388	425	408	380	390	400	385	394	394	413	436	408	4
395	410	415	397	386	389	362	396	398	355	373	382	367	374	366	385	404	394	5
320	330	330	276	286	301	253	268	287	249	270	270	253	288	287	275	306	306	6
188	188	183	—	—	—	173	196	205	155	161	161	195	200	190	204	214	214	7
200	200	200	170	170	170	207	203	203	193	193	193	193	196	195	194	194	194	8
311	390	419	352	388	392	337	387	385	360	389	377	283	311	326	362	397	384	9
—	304	304	—	—	253	252	265	276	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
1050	1050	1050	900	900	900	1050	964	943	775	775	775	625	625	563	1173	1173	1103	11
54	54	56	50	50	50	59	58	60	48	48	48	50	50	50	65	68	68	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
65	65	65	60	60	60	60	60	60	45	43	43	49	50	53	65	65	65	14
65	100	100	75	76	108	70	70	95	65	68	100	60	60	94	65	65	110	15
43	42	40	44	44	43	44	44	43	45	44	44	43	43	43	44	43	43	16
26	26	26	26	26	27	27	27	27	24	24	24	28	25	27	28	27	27	17
39	39	37	40	40	38	40	40	40	38	38	38	38	38	38	37	37	37	18
50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	47	47	47	50	50	50	19
54	54	54	50	50	50	56	54	48	49	48	45	51	51	57	56	56	55	20
78	78	78	70	70	70	83	79	79	90	90	90	90	83	83	75	67	67	21
108	108	108	100	100	100	106	99	101	104	104	104	110	110	110	95	89	95	22
72	72	70	65	65	65	74	74	74	63	63	63	65	65	65	75	75	73	23
54	54	54	40	40	40	48	47	47	—	—	—	54	54	54	56	56	55	24
148	148	148	165	165	160	152	158	157	114	114	114	160	160	159	150	150	150	25
80	80	80	55	55	55	60	—	—	56	56	56	70	70	70	85	85	85	26
80	80	80	90	90	90	86	91	89	65	65	65	93	93	93	114	114	113	27
200	200	200	238	238	238	237	238	236	215	222	223	219	219	218	210	204	198	28
180	180	180	175	175	175	190	191	186	177	177	177	176	172	171	173	172	168	29
220	220	216	238	238	238	262	256	256	262	262	262	250	225	225	250	246	240	30
125	125	125	125	125	125	134	139	139	138	138	138	126	128	125	—	—	—	31
220	215	200	200	200	200	244	237	226	215	215	215	244	225	199	227	212	203	32
—	—	—	150	150	175	—	125	—	220	220	220	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
200	200	200	200	200	200	204	202	200	195	190	186	198	190	171	223	220	205	35
250	250	250	200	200	200	213	206	200	229	229	229	200	190	165	220	217	200	36
—	—	—	220	220	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
—	—	—	150	138	—	150	145	144	98	95	95	—	—	—	178	174	—	38
—	—	—	193	190	213	251	251	238	159	166	168	250	—	268	250	250	243	39
53	56	56	78	67	73	77	69	70	60	50	56	57	63	50	65	58	67	40
—	—	—	80	80	79	93	89	86	60	58	66	78	72	72	75	74	70	41
57	57	56	99	89	78	84	84	72	105	101	90	125	142	119	114	121	113	42
121	124	122	181	163	150	166	160	147	149	135	142	156	168	155	166	164	168	43
57	57	58	111	119	105	121	104	101	95	96	91	87	106	109	118	133	114	44
54	54	54	58	63	62	60	60	60	61	63	63	50	60	60	60	60	60	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	78	80	78	80	81	82	81	81	83	83	90	85	98	96	98	47
246	246	246	241	239	241	248	248	250	238	238	238	249	249	249	250	250	254	48
102	93	97	103	92	98	103	92	98	100	92	96	100	91	95	101	91	97	49
20	20	20	20	19	19	18	18	18	21	21	21	20	20	20	20	20	20	50
15	15	15	15	15	15	—	—	—	13	13	13	15	15	15	18	18	18	51
28	28	28	28	28	27	30	30	27	29	28	27	33	30	30	28	28	28	52
6880	6880	6880	6000	6000	6000	6250	6490	6850	5580	5580	5700	4810	4810	4900	5390	5390	5340	53
5120	5080	5080	3920	3920	3920	4080	4130	3910	3200	3200	3740	3030	2940	3030	4150	4030	4150	54
583	583	583	—	—	—	—	—	—	453	453	453	—	—	—	—	—	—	55
690	656	650	750	750	750	750	750	750	725	731	731	800	800	800	767	750	767	56
444	357	365	500	500	450	400	400	400	413	413	413	—	—	—	350	400	400	57
325	325	325	295	295	295	286	278	263	290	290	280	—	—	275	263	263	263	58
350	350	350	350	350	350	316	324	324	293	293	290	300	300	300	340	340	340	59

dec. 34·40 kr. per famn. Varberg: bokved under hela kvartalet 64·10 kr. per famn.

	Varuslag	Kvantitet	Filipstad			Arvika			Örebro			Västerås		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
1	Mjölk: oskummad	l.	25	27	27	25	28	28	22	22	23	24	24	24
2	handskummad	»	—	—	—	12	13	13	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	10	11	11	8	8	8	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	400	414	414	422	423	420	375	399	391	379	399	397
5	mat- (lands-)	»	373	387	399	368	400	397	368	387	381	376	391	388
6	Ost: helfet	»	276	300	300	250	305	315	285	295	313	282	286	302
7	halvfet	»	217	225	256	203	250	250	223	223	240	199	214	230
8	Margarin, växt-	»	190	190	190	200	202	202	170	170	170	189	194	191
9	Ägg: färska	tjog	332	360	373	346	410	382	301	352	364	313	389	383
10	konserverade	»	275	300	300	—	—	300	250	260	260	247	256	268
11	Potatis: gammal	hl.	1014	914	843	969	1000	969	878	867	892	1071	1051	1036
12	»	5 l.	53	49	49	63	65	65	55	55	55	54	56	57
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	54	54	51	60	57	57	43	43	40	42	45	44
15	Bruna bönor	»	67	67	100	70	64	100	60	60	75	62	66	87
16	Mjöl: vete-	»	44	43	43	44	44	43	44	43	43	42	41	41
17	råg-	»	24	24	24	24	24	25	26	25	26	26	25	25
18	rågsikt-	»	37	37	37	37	37	37	35	35	35	37	36	36
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	50	50	50	45	45	45	47	48	47
20	ris-	»	54	60	60	47	45	47	40	50	50	55	55	55
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	58	60	60	65	65	65	50	50	50	49	49	48
22	knäckebröd	»	81	84	84	95	95	95	76	75	75	78	78	78
23	limpa, söt	»	70	70	70	57	57	57	62	62	62	66	66	66
24	» sur	»	40	40	40	40	40	40	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	175	175	175	150	150	150	150	150	150	153	153	153
26	mjukt, bakat med vatten	»	71	71	71	64	64	64	75	75	75	83	83	83
27	mjukt, » » mjölk	»	78	78	78	73	73	73	80	80	80	76	76	76
28	Nötkött, färskt: stek	»	214	206	198	219	195	192	190	190	190	200	200	200
29	soppkött	»	166	160	158	193	175	171	150	150	150	165	163	163
30	Kalvkött: gödkalv	»	228	230	233	250	237	248	215	204	204	228	224	225
31	spädkalv	»	120	128	127	153	150	140	117	113	131	160	160	160
32	Fårkött: färskt	»	208	200	200	209	176	171	196	190	190	229	226	221
33	salt	»	—	—	—	—	—	—	150	—	150	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	263	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	221	218	202	220	216	203	190	190	190	200	200	198
36	salt, svenskt	»	206	206	200	220	212	200	207	193	193	200	200	200
37	» amerikanskt	»	197	197	200	200	185	175	—	—	—	200	200	200
38	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	163	—	145	95	88	156	136	136	136
39	gädda	»	235	238	248	210	230	247	231	235	231	227	221	204
40	sill	»	73	67	58	97	88	77	75	58	73	59	60	61
41	strömming	»	74	70	69	93	87	84	70	64	63	60	63	64
42	torsk	»	120	113	108	121	123	128	140	126	105	150	151	148
43	rödspotta	»	148	157	147	177	164	175	165	161	149	147	152	152
44	kolja	»	115	123	113	108	110	123	138	148	131	132	134	135
45	salt: sill	»	60	60	60	64	64	62	50	50	50	50	50	50
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50
47	Kabeljo	»	90	89	90	94	94	94	75	—	75	73	76	78
48	Kaffe	»	242	242	244	236	238	240	240	240	240	239	246	245
49	Socker	»	104	95	99	102	93	97	104	95	99	102	93	97
50	Salt	»	20	20	20	16	16	16	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	11	11	10	10	10	10	—	—	—	15	15	15
52	Fotogen	»	30	30	30	33	30	30	29	29	29	25	25	25
53	[1]) Ved: björk-	famn	4570	4570	4570	5800	5930	6000	5920	5920	5920	5470	5520	5480
54	barr-	»	2850	3090	3030	4000	4070	4030	4410	4320	4280	3940	3940	3800
55	Bränntorv	100 kg.	—	375	375	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	725	725	725	750	750	733	800	800	800	794	788	788
57	eng. hushålls-	»	450	450	450	500	500	475	475	475	500	439	426	433
58	Koks: gasverks-	»	288	288	300	290	—	—	275	275	275	280	280	280
59	eng. kamin-	»	300	300	350	—	290	320	350	350	350	300	300	300

[1]) Filipstad: ribbved under hela kvartalet 19·60 kr. per famn.

Falun			Ludvika			Avesta			Mora			Gävle			Söderhamn			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
23	25	25	24	4	24	20	20	20	21	23	23	28	28	28	25	25	27	1
12	13	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—	2
11	12	12	—	—	—	7	7	7	—	—	—	10	10	10	10	10	10	3
406	408	400	393	406	400	384	388	387	412	408	430	397	405	416	408	421	426	4
399	400	399	385	396	393	369	377	378	390	383	407	392	396	403	400	415	422	5
276	276	290	240	250	263	295	300	300	251	295	282	274	281	296	250	279	294	6
197	193	215	155	200	200	190	230	238	—	—	—	150	200	188	175	185	200	7
186	189	189	170	170	170	193	203	192	170	170	170	180	180	182	170	170	170	8
333	385	387	360	366	407	322	366	388	334	357	402	333	370	392	343	389	400	9
275	281	—	—	290	300	—	—	324	300	290	303	—	—	—	—	300	300	10
1122	1148	1166	857	857	857	—	—	875	1000	1071	1071	—	750	703	792	866	848	11
62	62	62	53	53	53	55	53	49	53	53	50	51	50	51	56	56	58	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
45	47	48	45	43	45	46	45	45	45	45	45	49	44	46	45	45	45	14
71	74	83	70	70	77	56	68	71	62	64	72	53	54	86	67	68	76	15
46	45	45	44	43	43	45	45	44	45	45	45	43	42	42	45	45	44	16
26	26	26	24	24	24	26	26	26	28	28	28	26	26	26	26	26	26	17
37	37	37	37	36	36	38	38	38	40	40	40	38	37	37	38	38	38	18
50	50	50	48	48	48	47	47	47	53	52	52	45	45	45	50	50	50	19
48	48	47	50	50	50	47	49	50	59	59	59	53	53	53	61	61	59	20
55	56	56	49	51	51	46	46	46	58	57	58	54	54	50	61	61	61	21
91	93	93	78	78	78	70	79	74	75	75	75	77	77	77	81	81	81	22
84	83	84	77	77	77	50	55	60	56	56	56	64	64	65	75	76	77	23
—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	50	50	43	—	—	—	24
157	155	156	160	160	160	180	180	180	175	175	175	163	163	168	149	150	147	25
83	83	84	85	85	85	70	70	70	83	83	83	70	70	74	93	93	95	26
82	81	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	101	101	106	96	94	90	27
235	234	231	203	195	195	199	200	200	200	195	195	188	193	192	216	215	213	28
178	178	175	163	155	155	164	167	166	168	160	160	161	162	161	177	175	173	29
240	240	239	239	235	239	211	220	220	263	260	260	241	245	240	320	320	320	30
150	150	150	150	—	—	143	140	143	160	155	155	135	138	147	159	155	154	31
236	231	231	208	200	204	200	201	206	180	181	183	184	177	179	184	183	182	32
—	—	—	—	—	—	200	200	—	—	—	—	150	150	170	—	170	160	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	246	—	—	250	—	—	300	34
240	240	240	210	209	202	200	200	198	215	215	215	215	213	198	222	221	218	35
243	245	243	220	213	220	200	200	200	198	198	198	220	219	224	224	224	200	36
185	195	195	—	—	—	—	—	—	190	190	190	—	—	—	200	200	180	37
150	150	160	150	—	—	150	—	153	150	150	153	121	154	150	—	—	—	38
204	200	213	258	269	250	235	241	204	253	245	246	238	248	238	175	175	175	39
60	58	64	58	50	60	51	55	58	53	60	58	—	—	—	—	—	57	40
60	60	64	60	53	65	50	60	55	61	59	59	45	47	68	38	41	50	41
100	100	103	117	119	125	125	135	129	100	109	115	150	150	148	125	125	125	42
175	175	181	181	171	185	150	153	152	144	131	155	175	189	174	150	150	150	43
100	98	100	116	114	117	116	116	128	119	105	108	150	150	150	125	125	125	44
68	69	69	50	60	60	50	58	58	65	70	70	53	54	55	65	71	73	45
40	40	40	—	—	—	38	35	34	39	40	40	30	30	29	—	—	—	46
100	98	97	73	73	80	86	86	82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
246	248	246	263	263	263	256	256	240	240	238	240	250	249	250	250	242	242	48
105	96	100	105	96	100	100	89	95	106	97	104	105	96	100	105	97	101	49
20	20	20	18	17	17	19	19	18	19	20	20	18	18	18	20	20	20	50
—	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—	15	15	15	—	—	—	51
35	35	35	35	35	35	30	30	30	36	35	35	28	28	28	32	32	31	52
4810	4720	4720	3780	3780	3780	4270	4270	4270	3020	3150	3150	5060	5020	5130	3910	4280	4660	53
2940	2940	2940	2810	2810	2810	2490	2490	2490	2140	2140	2140	3490	3420	3490	2820	2670	3040	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
850	800	800	850	825	825	850	850	850	825	825	850	850	850	850	900	900	900	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	400	400	450	450	450	57
325	325	325	375	363	363	375	375	375	—	—	—	340	340	340	—	—	400	58
350	350	350	—	—	—	—	—	—	350	350	375	320	315	305	400	400	350	59

	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: staden			Sundsvall: sågverksdistriktet			Kramfors			Östersund		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
1	Mjölk: oskummad	l.	30	30	30	29	29	30	28	28	30	25	25	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	15
3	separerad	»	16	15	15	15	14	15	12	12	14	12	12	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	401	407	417	407	409	418	422	418	434	398	397	405
5	mat- (lands-)	»	402	408	417	408	410	422	426	424	431	381	382	393
6	Ost: helfet	»	279	301	301	268	288	293	258	270	284	257	282	294
7	halvfet	»	192	212	213	190	215	200	—	—	—	150	—	—
8	Margarin, växt-	»	179	179	179	174	179	173	185	185	185	175	170	170
9	Ägg: färska	tjog	342	370	411	345	373	402	353	374	414	365	391	423
10	konserverade	»	—	305	319	310	304	303	—	300	313	288	324	310
11	Potatis: gammal	hl.	1214	1138	1179	1107	1119	1107	900	900	900	835	848	873
12	»	5 l.	62	58	62	56	58	61	63	56	50	64	53	58
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	47	48	48	48	48	48	55	55	55	52	50	50
15	Bruna bönor	»	67	71	73	65	71	72	73	76	75	74	74	75
16	Mjöl: vete-	»	45	44	44	45	44	44	43	43	43	46	45	45
17	råg-	»	26	27	27	26	26	26	26	26	26	30	30	30
18	rågsikt-	»	38	38	39	38	38	38	37	37	37	41	41	41
19	Gryn: havre-	»	50	49	49	48	49	49	49	49	48	50	50	50
20	ris-	»	60	60	62	60	61	62	62	61	61	56	56	57
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	67	67	67	65	65	66	73	73	73	70	70	70
22	knäckebröd	»	77	77	77	75	75	76	86	86	86	85	84	85
23	limpa, söt	»	70	70	70	70	70	70	80	78	77	75	75	75
24	» sur	»	60	60	60	60	60	60	53	55	55	50	50	50
25	Vetebröd: skorpor	»	171	171	172	165	165	168	165	163	157	190	190	190
26	mjukt, bakat med vatten	»	78	78	78	76	76	76	80	80	80	78	78	78
27	mjukt, » » mjölk	»	128	128	128	128	128	128	90	90	90	89	89	89
28	Nötkött, färskt: stek	»	224	218	214	218	215	219	189	185	187	197	188	188
29	soppkött	»	177	171	170	169	167	171	167	162	163	161	157	158
30	Kalvkött: gödkalv	»	264	265	267	253	256	250	—	—	—	341	320	290
31	spädkalv	»	161	157	165	147	148	158	150	150	150	162	158	165
32	Fårkött: färskt	»	175	168	186	171	164	186	156	—	192	193	167	169
33	salt	»	150	154	178	150	150	175	—	—	—	195	163	165
34	Renkött, färskt	»	—	—	300	—	—	—	—	—	273	225	225	225
35	Fläsk: färskt	»	243	241	219	224	219	207	228	224	225	214	207	205
36	salt, svenskt	»	250	244	230	228	227	224	215	230	230	227	210	200
37	» amerikanskt	»	180	177	174	182	183	184	178	180	178	180	188	188
38	Fisk, färsk: abborre	»	144	—	150	125	—	138	—	—	—	—	146	150
39	gädda	»	200	222	230	193	203	229	—	—	—	225	253	234
40	sill	»	—	—	55	—	—	51	—	—	—	77	79	79
41	strömming	»	36	43	53	33	38	48	45	48	50	73	75	79
42	torsk	»	125	125	137	—	—	—	—	90	90	125	120	121
43	rödspotta	»	189	198	200	—	—	—	—	150	150	135	140	144
44	kolja	»	122	128	138	—	—	—	—	—	90	124	121	121
45	salt: sill	»	70	69	69	65	69	70	58	61	63	61	70	70
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	25	25	25	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	Kaffe	»	247	245	249	239	241	241	250	250	243	237	235	237
49	Socker	»	105	98	101	108	100	103	105	100	102	104	93	99
50	Salt	»	21	20	21	21	21	21	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	16	14	15	13	12	13	15	15	15	18	18	18
52	Fotogen	»	35	35	35	34	34	34	35	35	35	37	37	36
53	[1])Ved: björk-	famn	5080	5080	4970	4300	4320	4280	4000	4000	4000	4220	4350	4370
54	barr-	»	3530	3400	3400	3150	3340	3340	3000	3000	3000	3170	3220	3240
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	700	700	700	—	—	—	800	800	800	1000	1000	1000
57	eng. hushålls-	»	350	350	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	385	385	385
59	eng. kamin-	»	275	275	275	—	—	—	—	—	—	350	350	350

[1]) Sundsvall: staden: bräd-, bak- och ribbved (medelpris) under hela kvartalet 22·10; plankpris) okt. och nov. 17·20 samt dec. 16·80; plankved under hela kvartalet 23·90 kr. per famn. under hela kvartalet björkved 45·60 samt barrved 38·40 kr.

Umeå			Vilhelmina			Luleå			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
28	28	28	30	30	30	25	25	25	29	29	30	30	30	32	24	24	24	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	13	18	2
12	12	12	—	—	—	7	7	7	—	—	—	—	—	—	9	9	9	3
410	404	399	400	415	418	425	444	450	417	421	429	402	416	420	391	404	401	4
418	411	398	374	358	368	399	421	425	402	404	414	385	399	406	376	386	386	5
277	270	296	250	258	270	296	300	300	265	279	296	275	280	295	281	293	299	6
—	—	200	—	—	—	200	—	—	195	210	225	—	—	—	196	210	213	7
170	170	170	170	170	170	171	170	170	171	173	170	179	175	172	185	185	185	8
345	373	400	372	408	436	374	394	450	352	371	386	334	382	407	328	377	389	9
320	—	323	300	—	360	300	300	300	—	—	—	—	—	—	272	274	284	10
1000	867	1067	—	1214	1036	—	—	—	1120	1050	1014	—	—	—	877	873	871	11
73	69	60	63	—	—	62	54	65	63	60	60	63	62	62	54	54	54	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	50	50	54	53	51	57	58	60	51	52	53	51	51	51	50	50	50	14
70	70	90	74	74	73	78	81	89	77	78	79	70	69	71	67	76	89	15
45	45	45	44	44	44	45	45	45	45	45	45	45	45	45	44	43	43	16
30	30	30	29	30	29	30	30	30	28	28	28	—	—	—	27	27	27	17
40	40	40	39	39	39	40	40	40	40	40	40	39	39	39	38	38	38	18
59	55	50	55	55	55	55	55	55	51	50	50	55	55	55	49	49	49	19
60	60	60	60	60	62	60	60	60	50	49	50	52	50	49	53	53	53	20
75	75	75	72	75	76	70	70	70	69	68	68	76	74	74	78	78	78	21
85	85	85	84	83	84	85	85	85	88	88	88	84	81	84	96	96	96	22
84	85	85	80	80	80	59	58	50	71	71	67	77	77	77	64	64	63	23
—	—	—	—	—	—	47	46	40	50	50	50	—	—	—	44	44	44	24
193	195	189	166	166	166	200	200	200	175	175	178	155	155	155	156	156	155	25
88	87	87	85	85	85	75	75	75	80	80	80	100	100	100	76	76	76	26
—	—	—	89	89	89	90	90	90	—	—	—	—	—	—	88	89	88	27
194	193	181	178	178	163	194	175	175	174	161	155	209	195	191	210	207	204	28
147	146	142	138	131	127	169	150	150	133	124	119	152	139	140	171	169	167	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	237	241	228	—	—	275	249	248	248	30
145	142	146	—	—	121	139	127	145	133	123	122	140	136	135	147	146	147	31
178	167	194	172	177	168	186	173	175	175	164	174	173	156	170	212	205	208	32
—	—	—	—	—	—	150	183	150	194	180	—	200	200	170	178	175	171	33
—	—	225	—	—	208	250	248	249	228	212	192	200	200	199	226	221	252	34
205	200	199	224	223	221	242	224	205	225	208	186	226	222	200	208	204	194	35
250	238	250	—	—	—	238	221	200	228	206	196	249	246	243	218	214	206	36
180	180	190	173	173	170	204	200	190	184	187	183	196	194	196	191	190	187	37
96	117	113	—	—	—	100	75	88	—	80	80	—	—	—	139	136	140	38
215	215	225	—	—	—	156	160	143	—	153	175	160	178	179	221	222	221	39
—	—	75	—	—	—	—	—	75	—	—	63	—	73	62	68	68	65	40
66	100	100	—	—	—	75	75	75	60	65	62	67	60	61	64	63	64	41
—	—	—	—	—	—	—	100	75	—	78	69	—	93	81	101	100	96	42
—	—	—	—	—	—	150	128	125	—	125	—	150	138	125	156	153	153	43
—	—	—	—	—	—	—	83	75	—	—	80	—	—	67	118	118	113	44
70	70	69	77	78	73	75	74	74	63	65	72	66	70	75	61	63	64	45
43	43	43	50	50	50	48	47	48	46	45	45	44	44	44	46	47	46	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	—	—	—	—	84	86	87	47
250	250	250	225	224	224	239	248	243	231	242	231	233	233	225	244	244	244	48
105	95	100	110	101	100	105	100	105	110	101	110	106	98	102	103	94	98	49
20	20	20	25	25	23	20	20	20	24	24	24	19	18	18	20	19	19	50
17	17	16	—	—	—	20	20	20	20	20	20	18	18	18	14	14	14	51
35	35	35	35	35	35	40	40	40	40	40	40	38	38	37	31	30	30	52
4660	4660	4430	2440	2930	2810	4360	4360	4450	4050	4050	3920	5220	5220	5270	5200	5230	5250	53
3040	3040	3040	1950	2320	2320	3560	3560	3560	3210	3210	3200	3920	3920	3920	3780	3790	3820	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	468	447	439	55
—	—	—	—	—	—	775	775	775	—	—	—	1000	1000	1000	805	798	798	56
—	—	—	—	—	—	450	450	450	—	—	—	—	—	—	407	403	402	57
—	—	—	—	—	—	350	350	350	—	—	—	—	—	—	308	307	308	58
350	350	350	—	—	—	350	350	350	—	—	—	—	—	—	335	333	333	59

ved under hela kvartalet 27.40 kr. per famn. Sundsvall: distr.: bräd-, bak- och ribbved (medel-
Luoss.—Kiir. ab. har tillhandahållit sin personal ved till följande priser per famn: i Kiruna

Kreatursslag	Stockholm			Eskilstuna			Linköping		
	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
Kreaturspriser. (Öre per kg. levande vikt.)									
Kor:									
Extra prima	92	90	87	80	78	75	88	85	82
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	82	78	73	70	68	65	82	79	74
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	72	68	63	58	53	50	73	70	66
» 3. Mindre feta	50	48	42	45	43	40	59	56	53
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	97	93	87	88	85	85	95	92	90
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	87	83	76	78	75	75	86	83	78
» 2. Mindre feta	50	48	43	55	53	50	70	67	63
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:									
Extra prima	93	89	86	—	—	—	98	95	93
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	83	79	76	—	—	—	90	87	85
» 2. Fullt köttiga (500—700 »)	73	69	66	70	70	70	82	79	76
» 3. Mindre köttiga	63	59	56	55	55	55	69	68	65
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:									
Extra prima	97	93	87	—	—	—	88	84	82
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	82	78	72	—	—	—	82	79	74
» 2. Mindre feta	55	53	47	—	—	—	71	68	64
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	55	53	49
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	123	120	127	105	108	110	114	116	115
» (70—90 »)				95	98	100	81	81	84
Skummjölkskalvar	83	80	87	80	83	85	55	57	59
Får:									
Yngre, feta	75	75	76	76	73	75	72	66	59
Äldre, »	65	65	65	69	65	70	52	46	43
Lamm	—	—	—	80	—	—	—	—	73
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	103	101	89	102	100	91	97	89	83
Rena, större svin (100—170 kg.)	93	91	79	95	93	86	94	86	77
Suggor	73	71	61	75	73	70	73	71	63
Tillförseln till offentliga slakthus.[1]	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
Tjurar, Kor, Övriga nötkreatur	2 843	2 261	—	256	271	211	1 088	970	1 118
Gödkalvar	676	478	—	404	353	389	342	315	372
Spädkalvar	192	156	—	275	297	288	391	411	448
Får och lamm	296	148	—	242	187	96	528	285	176
Svin	1 301	1 150	—	336	605	652	940	592	1 169
Spädgrisar	62	38	—	40	30	60	—	—	—
Hästar och föl	203	156	—	49	68	34	52	61	63
Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror.									
Nötkreatur	5 128	3 959	—	261	284	220	—	—	—
Gödkalvar	8 680	6 353	—	396	356	419	—	—	—
Spädkalvar	3 220	3 547	—	401	450	450	—	—	—
Får och lamm	15 725	11 800	—	274	222	103	—	—	—
Svin[4]	13 584	12 152	—	668	652	695	—	—	—
Spädgrisar	482	554	—	46	37	67	—	—	—
Hästar och föl	340	265	—	55	76	42	—	—	—

[1]) I Göteborg tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset. — [3]) Större kalvar. — [4]) Mindre

Norrköping			Karlskrona			Malmö			Hälsingborg			Göteborg		
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
75	75	75	—	—	—	90	89	86	85	—	—	—	—	—
65	65	65	—	—	—	75	75	75	78	78	75	78	77	73
55	55	55	—	—	—	63	62	59	70	65	65	67	63	63
48	48	48	—	—	—	53	52	47	58	56	55	45	43	43
43	43	43	—	—	—	38	38	38	38	36	35	—	—	—
85	85	85	—	—	—	104	103	100	100	100	—	—	—	—
78	78	78	—	—	—	93	91	89	85	85	88	88	87	83
65	65	65	—	—	—	80	78	75	73	73	75	74	70	70
43	43	43	—	—	—	60	59	55	58	58	61	—	—	—
85	85	85	—	—	—	93	91	88	—	—	—	—	—	—
75	75	75	—	—	—	88	86	81	83	83	78	82	77	73
65	65	65	—	—	—	87	86	81	78	78	73	77	73	68
58	58	58	—	—	—	74	73	68	63	63	63	58	50	50
45	45	45	—	—	—	58	57	53	—	—	—	—	—	—
75	75	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
65	65	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	73	73
50	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	53	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
94	108	120	—	—	—	} —	—	—	—	—	—	103	105	105
88	97	108	—	—	—				—	—	—	88	90	90
70	70	70	—	—	—	79	85	85	65	60	60	60	60	60
63	63	55	—	—	—	78	76	67	90	90	90	67	63	63
43	42	34	—	—	—	50	50	50	—	—	—	49	44	43
70	70	62	—	—	—	[5])100	[5])100	[5]) 88	—	—	—	78	78	78
98	89	85	—	—	—	96	92	86	91	88	83	90	86	83
98	89	85	—	—	—	90	87	84	85	84	81	88	86	83
65	63	60	—	—	—	76	70	70	70	68	67	—	68	68
st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
			31	25	7	85	57	53						
522	422	—	155	194	110	629	674	641	523	460	437	3 838	3 078	2 954
			108	89	63	643	532	447						
[2])601	[2])562	[2]) —	26	10	15	778	550	599	297	264	280	1 638	913	879
[3])305	[3])374	[3]) —	75	97	79	156	128	138	427	462	463	429	423	690
217	179	—	40	41	8	774	431	280	564	479	417	2 006	1 068	903
535	377	—	588	636	539	3 183	3 036	3 840	1 197	1 553	1 642	5 872	4 613	7 177
64	103	—	—	—	5	48	189	365	6	8	91	942	714	555
57	68	—	11	42	30	104	73	63	42	10	32	212	173	217
536	448	—	403	401	245	904	825	608	428	351	338	—	—	—
[3])717	[3])670	[3]) —	181	205	176	847	613	660	295	262	280	—	—	—
[3])451	[3])648	[3]) —	364	416	339	472	526	589	427	462	463	—	—	—
511	559	—	879	942	357	856	567	346	551	471	417	—	—	—
638	500	—	819	910	854	3 141	2 923	3 720	1 197	1 469	1 513	—	—	—
79	120	—	—	3	36	89	208	401	6	8	91	—	—	—
77	122	—	14	48	24	95	69	61	41	10	29	—	—	—

kalvar. — [4]) Ej amerikanskt fläsk. — [5]) Dilamm.

Kreatursprisser för Stockholm, Malmö och Göteborg 1913—dec. 1923.

Medelpris (öre) för kg. levande vikt per år (1913—1923) och per månad (okt. 1922—dec. 1923) för alla tre orterna.

Kreatursslag	1913	1914	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt. 1923	Nov. 1923	Dec. 1923
Kor:																								
Extra prima [1]	61	61	119	309	282	167	112	80	85	77	79	74	73	75	78	85	87	86	88	90	91	91	90	87
Kl. 1.	55	53	106	262	236	148	99	70	74	69	68	64	63	65	66	74	75	74	77	79	80	78	77	74
» 2. . . .	50	48	95	233	203	127	86	60	63	60	57	54	54	56	57	61	64	64	67	69	69	67	64	62
» 3. [2] . . .	41	36	76	184	141	96	64	46	47	44	44	41	41	44	45	47	50	49	49	50	50	49	48	44
Kvigor (o. stutar)																								
Extra prima [3]	66	66	129	339	301	185	125	92	96	91	91	89	87	89	90	97	99	100	101	100	101	101	98	94
Kl. 1.	60	58	117	289	257	163	112	82	86	81	81	79	78	80	81	86	86	88	89	90	90	89	87	83
» 2.	50	47	91	231	198	126	85	64	66	64	62	60	60	63	63	66	66	66	68	69	70	68	65	63
Tjurar:																								
Extra prima [4]	65	63	122	315	267	166	121	86	89	80	82	80	79	83	83	90	93	90	91	93	94	93	90	87
Kl. 1.	62	58	112	278	234	152	108	77	80	73	72	70	70	73	74	81	83	81	83	84	85	84	81	77
» 2.	58	54	103	259	215	139	102	74	75	71	69	68	66	70	71	77	78	76	78	79	80	79	76	72
» 3. [2] . . .	50	44	86	218	175	120	81	59	62	59	57	56	55	58	58	63	66	64	66	66	67	65	61	58
Oxar:																								
Extra prima [5]	63	61	126	342	295	186	120	87	94	87	89	85	85	88	89	95	98	99	98	100	99	97	93	87
Kl. 1. [6] . . .	57	54	115	296	258	159	105	70	75	69	70	68	68	69	70	73	76	77	78	80	80	79	76	73
» 2. [7] . . .	48	45	92	230	200	123	83	53	54	52	50	50	50	53	53	53	56	57	57	58	57	55	53	50
Kalvar:																								
Sötmjölks-																								
(90—100 kg.) [8]	73	67	104	299	285	241	182	129	115	112	113	120	121	117	116	121	121	117	114	109	109	110	109	113
(70— 90 ») [9]	67	62	96	281			157	117		106	107	113												
Skummjölks- .	57	49	83	243	226	173	121	80	77	72	72	78	81	78	78	80	81	77	75	73	73	74	75	77
Får:																								
Yngre [10] . . .	58	55	113	299	257	178	113	82	85	75	73	74	76	84	95	103	104	94	89	83	78	73	71	69
Äldre [11] . . .	53	47	101	278	236	157	96	69	64	59	57	57	58	64	71	78	74	72	70	64	59	55	53	53
Svin:																								
Slakterisvin .	82	74	167	220	359	242	172	134	103	128	139	133	120	109	102	106	112	101	101	101	103	96	93	86
Rena, större .	81	71	157	172	348	236	164	128	96	124	133	128	117	106	97	99	104	93	87	91	93	90	88	82
Suggor	68	58	160	221	279	165	109	91	72	90	98	95	89	86	80	74	71	62	58	61	70	75	70	66

Uppgifterna avse: [1]) 1913 Stockholm och Malmö, 1914 och 1917—juni 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [2]) 1913—1917 St. och M. — [3]) 1914—april 1918 endast M., i övrigt St. och M. — [4]) okt.—dec. 1914 St. och M., april 1917—april 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [5]) 1913 St. och M., 1914 M. och Göteborg, maj 1918—juli 1919 St. och M. samt därefter endast St. — [6]) fr. o. m. aug. 1921 endast St. och G. — [7]) okt.—dec. 1921 samt fr. o. m. april 1922 St. och G. — [8]) 1913—mars 1919 endast M., okt. 1921—sept. 1922 samt fr. o. m. febr. 1923 endast St. och G. — [9]) 1913—mars 1919 endast M. — [10]) nov.—dec. 1921 endast St. och G. — [11]) nov. 1921—mars 1922 endast St. och G.

Medelpriser i parti (öre pr kg.) för slaktad fisk av ordinär storlek (där ej annat uppgives).[1]

Slag	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt. 1923	Nov. 1923	Dec. 1923
Stockholm.															
Abborre, stor. .	128	123	119	126	170	186	156	95	85	94	153	159	155	140	100
liten .	73	63	53	71	111	136	100	56	51	55	105	114	114	100	50
Braxen	—	55	75	75	60	—	138	98	68	73	138	121	108	95	113
Gädda, levande.	174	156	174	194	223	251	222	154	122	—	—	233	198	205	185
slaktad.	162	144	147	153	167	224	183	133	116	174	228	210	184	195	167
Gös	231	228	248	218	229	266	231	179	160	168	205	257	270	275	275
Hälleflundra, stor	144	121	155	173	176	158	164	138	125	136	151	164	159	158	142
liten	105	105	160	140	—	135	132	120	95	130	130	148	140	138	119
Id	83	70	60	65	—	140	91	69	65	68	95	85	77	90	90
Kolja, svensk .	69	69	79	84	93	73	88	79	74	69	69	76	101	106	91
Kungsflundra .	—	—	—	—	—	63	65	—	—	—	—	—	95	87	—
Lake, stor . .	—	125	114	138	133	125	—	—	—	—	80	125	145	153	150
insjö- liten . .	—	—	80	87	80	70	—	—	—	—	40	70	—	110	83
Lax, färsk . .	333	331	350	380	—	440	476	488	316	309	358	365	391	445	406
Piggvar	130	145	155	175	167	162	144	165	130	109	140	238	195	175	155
Röding	227	209	242	250	250	—	286	285	225	175	268	239	242	260	238
Rödspotta, stor.	86	103	114	125	116	100	86	75	80	78	80	85	99	100	91
liten	71	82	101	109	104	83	71	65	57	50	57	62	70	80	69
Sik, stor . . .	153	123	139	150	—	—	196	141	137	142	180	166	160	153	136
liten . . .	135	75	103	—	—	—	180	123	—	140	150	140	143	122	90
Siklöja	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	44	46	35	26	24	21	29	32	—	—	45	36	36	37	35
Sjötunga, stor .	134	170	210	—	215	133	120	145	139	144	155	167	181	224	161
liten	76	75	—	—	—	103	70	78	85	85	94	110	135	190	123
Slätvar	130	134	143	154	159	146	133	150	110	110	—	350	175	163	145
Strömming . .	50	39	30	30	35	48	40	29	35	29	43	49	46	44	35
Torsk, stm. huvud	46	48	42	43	48	50	48	43	40	—	70	55	55	48	41
svensk huvudlös	70	83	71	69	79	65	72	73	74	72	70	113	104	108	81
Vitling, stor. .	33	29	34	31	30	28	35	25	28	24	23	23	37	32	30
liten .	19	20	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ål, levande, stor	—	250	250	250	242	—	—	368	355	—	268	215	223	268	286
liten	—	215	210	—	205	—	250	305	295	—	170	195	206	205	249
Göteborg.															
Sill, stor . . .	39	43	33	30	23	21	21	20	37	57	33	25	42	29	50
» blandad .	24	33	18	18	17	11	—	—	—	32	21	13	26	19	32
» liten . . .	—	—	8	7	7	6	—	—	—	—	12	6	—	—	22
Kolja, stor . .	43	48	69	73	79	54	79	61	44	46	46	59	86	82	78
» halvstor	35	43	61	72	75	51	72	48	36	37	38	47	75	75	75
» liten . .	16	24	37	46	48	32	39	31	22	23	22	28	52	53	56
Vitling	11	15	21	28	24	18	26	26	19	14	12	14	26	26	24
Torsk, stor . .	29	37	26	36	37	27	29	30	29	29	44	75	65	51	39
» liten . .	17	22	26	31	31	18	25	27	12	12	11	19	31	31	25
Långa	51	62	62	56	57	49	61	68	56	55	67	78	65	72	67
Gråsik	18	34	19	25	28	15	32	22	20	15	22	33	37	35	32
Tunga, röd . .	88	151	167	177	185	120	69	97	85	111	101	133	139	169	105
» äkta .	332	192	283	343	368	240	258	306	238	484	710	660	318	257	189
Piggvar	148	155	167	182	171	134	179	250	220	235	359	343	253	194	163
Slätvar	100	111	119	133	162	110	128	228	188	207	262	235	215	178	129
Rödspotta . . .	72	84	112	115	114	97	68	80	116	107	95	86	98	101	87
Hälleflundra . .	144	137	161	163	171	136	160	143	146	171	150	147	149	153	139
Makrill	62	82	—	—	—	—	—	108	22	24	22	40	67	75	—
Tillförsel:															
Antal båtar .	1 752	1 291	991	1068	1 328	1657	1042	1709	1994	1 627	1 562	2 446	1 557	1 377	1 598
» lådor .	28 857	22 186	18 950	88 208	87 176	69 186	17 787	22 742	29 024	24 897	29 543	33 144	20 746	25 014	32 891

[1]) Stockholms-noteringarna avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare i Stockholm. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

De från Göteborg erhållna noteringarna åter avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhamn, och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

Av ombuden meddelade minutpriser (öre pr kg.) å vissa slag av färsk fisk.

	1923		
	Okt.	Nov.	Dec.
Uppsala:			
Flundra	250	250	250
Gös	250	—	—
Nyköping:			
Braxen	—	100	80
Id	—	100	—
Eskilstuna:			
Gös	255	250	260
Linköping:			
Gös	275	270	290
Hälleflundra	275	265	260
Kummel	140	150	140
Lake	145	150	160
Röding	300	300	300
Sik	200	210	170
Sjötunga	185	195	195
Vitling	80	75	75
Ål	275	275	270
Norrköping:			
Vitling	85	85	75
Motala:			
Sjötunga	175	175	175
Jönköping:			
Sik	200	180	150
Värnamo:			
Rödtunga	150	150	150
Kalmar:			
Id	—	100	100
Visby:			
Flundra	90	120	—
Sik	150	160	150
Halmstad:			
Flundra	60	55	50
Vitling	55	55	50
Ål	280	275	—
Göteborg:			
Vitling	70	65	50
Tidaholm:			
Sjötunga	150	—	180
Filipstad:			
Hälleflundra	—	275	250
Sik	200	195	180
Vitling	75	75	65
Arvika:			
Gös	200	—	—
Hälleflundra	240	250	250
Lake	—	150	155
Västerås:			
Gös	250	250	250
Lake	150	150	150
Avesta:			
Gös	275	290	—
Hälleflundra	250	250	250
Lake	—	175	—
Sik	200	200	—
Söderhamn:			
Hälleflundra	—	250	250
Lake	—	135	175
Sik	185	175	200
Vitling	100	100	100
Umeå:			
Sik	225	—	200
Luleå:			
Flundra	200	200	200
Lake	—	125	120
Sik	100	175	175
Malmberget:			
Röding	165	170	—
Sik	145	135	130
Kiruna:			
Hälleflundra	195	195	200
Röding	180	175	175
Sik	165	175	170

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 december 1923—10 januari 1924 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r	Årg. 1923.	Daterad
411.	K. kung. om ändrad lydelse av § 11 i reglementet ang. förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden	7 dec.
412.	K. skrivelse ang. statistiska primäruppgifter rörande kommunernas fattigvård	7 dec.
449.	K. kung. ang. tillämpligheten av viss bestämmelse i 11 § i hälsovårdsstadgan	21 dec.

Arbetsmarknaden under januari månad 1924.

Arbetsmarknadens allmänna läge undergick som vanligt en försämring under januari månad, vilket återspeglas i en ökning av siffran för antalet arbetsansökningar vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna från 195 till 239 på varje hundratal lediga platser. Den synnerligen stränga vintern försvårade avsevärt alla utearbeten, vilket medförde en ganska kraftig stegring av säsongarbetslösheten. Inskränkningen av byggnadsverksamheten, den för väderleksförhållanden känsligaste industrigruppen, har även sträckt sina verkningar till andra delar av arbetsmarknaden. Anvisningen till nödhjälpsarbetena, vilka stått tomma under jul- och nyårshelgerna, återupptogs under månaden och omfattade c:a 2 000 man. I förhållande till december 1923 synes arbetsmarknaden sålunda vara försämrad, men samtliga arbetsförmedlingsanstalter skildra dock läget såsom avsevärt mycket bättre än motsvarande tid föregående år. Antalet ansökningar om arbete enligt arbetsförmedlingarnas månadsstatistik (se sid. 150 ff.) var å manliga avdelningen i år 30 000 mot 50 000 i fjol, vilka siffror böra ses mot bakgrunden av ett normalt antal arbetsansökningar av c:a 20 000 vid denna årstid. Antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser, som nu var 239, uppgick motsvarande tid år 1923 till 346 och år 1922 till 482. Lägges härtill, att fackföreningsprocenten vid årsskiftet stannade vid 14·0 % mot resp. 21·3 och 33·2 % åren 1923 och 1922, torde man kunna säga, att konjunkturarbetslösheten vikit avsevärt och att säkerligen endast en tillfällig säsongsvängning förhindrat en mera normal utveckling av arbetsmarknadsläget.

Med det nya årets inbrott började en livlig verksamhet inom **skogarna**, vilket för Norrlands och Mellansveriges vidkommande skänkte rikliga arbetstillfällen för hithörande yrkeskategorier. **Jordbruket** i mellersta och södra delarna av landet anmälde över lag ett ännu otillfredsställt behov av yngre drängar och flerstädes även ladugårdspersonal.

Inom **metallindustrien** nyanmäldes ett tusental arbetssökande personer, samtidigt som arbetstillgången ökades speciellt inom plåtslagarfacket (för utomhusarbeten å hustak o. dyl). **Läget** inom **gruvdrift och malmförädling** förblev oförändrat med ett arbetssökandeöverskott på c:a tvåhundra man. **Stenhuggerierna** hade god arbetstillgång och rapporterade till och med vissa svårigheter vid anskaffandet av ny arbetskraft. **Byggnadsverksamheten** var efter årstid och väderleksförhållanden ganska livlig, och någon större arbetslöshet bland hithörande yrkeskategorier förefanns näppeligen. Gruppen jord-, betong- och schaktningsarbetare synes hava ganska kraftigt nyrekryterats under den gångna arbetslöshetstiden till följd av arbetslösa industriarbetares träning i utearbeten vid de nödhjälpsarbeten, som bedrivits i form av gatu-, väg- och vattenbyggnader. För övriga yrkesgrupper inom industri och hantverk undergick icke läget någon nämnvärd förskjutning. Den snörika vintern gav riklig tillgång å snöskottningsarbete,

särskilt i städerna; dessa arbetstillfällen äro i stor utsträckning icke upptagna i månadsstatistiken.

Efter julmarknadens avslutande inskränktes arbetstillgången inom handeln och samfärdseln, vilket medförde stigande arbetssökandesiffror för kontors-, affärs- och lagerpersonal.

Den stränga vinterkölden påskyndade inom sjöfartsnäringen uppläggningen av en del tonnage för vintersäsongen, och antalet arbetssökande ökades rätt avsevärt. De för månaden karakteristiska nyårsmönstringarna medförde också en del omsättning av personal.

Å den *kvinnliga arbetsmarknaden* var förmedlingen inom gruppen husligt arbete anmärkningsvärt livlig, och många beställningar av både arbete och arbetskraft ingingo redan för den kommande aprilflyttningen. Även inom industrien var efterfrågan å kvinnlig arbetskraft i stigande.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under januari samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913—1922	196	203	171	148	134	138	129	123	115	127	174	187
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	346	308	231	165	135	146	141	140	126	129	191	195
1924	*239*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	225	168	130	95	79	78	88	113	94	86	113	134
1924	*142*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	364	339	262	187	150	162	155	151	142	159	222	207
1924	*261*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	3·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·3	31·9	30·5	28·3	22·9	20·9	18·2	16·7	15·1	15·5	17·2	21·3
1923	*20·5*	*19·4*	*18·0*	*14·9*	*10·7*	*9·8*	*9·1*	*8·6*	*8·0*	*8·2*	*9·3*	*14·0*

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 156.

Arbetstillgången under fjärde kvartalet 1923

enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

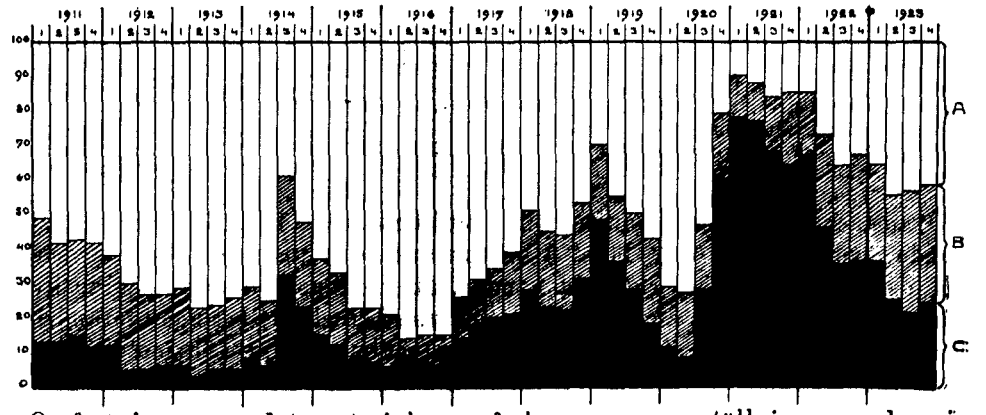
Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under fjärde kvartalet av år 1923 är, liksom föregående redogörelser av samma slag, till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären ha till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 47, varav 21 äro föreståndare för arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm med närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För ifrågavarande kvartal ha besvarade formulär återkommit från 2 110 arbetsgivare med 243 213 arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete, vartill kommer ett mindre antal uppgiftslämnare från jordbruk och andra näringsgrenar. En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under fjärde kvartalet 1923, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs:

såsom *bättre* av 688 arbetsgivare med 94 010 arbetare (39 %),
såsom *oförändrad* av 1 130 arbetsgivare med 119 877 arbetare (49 %) och
såsom *sämre* av 292 arbetsgivare med 29 326 arbetare (12 %).

Nedanstående diagram åskådliggör konjunkturväxlingarna under åren 1911—23, såsom de framgått ur denna statistik:

Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod.

Omfattningen av det material, varpå denna sammanställning grundar sig, framgår av efterföljande tablå:

	Antal redovisade arbetare (medeltal)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod.											
		1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C
1911 . . .	178 648	51	36	13	58	29	13	57	28	15	58	31	11
1912 . . .	197 904	62	26	12	70	25	5	73	22	5	73	21	6
1913 . . .	252 047	71	23	6	77	20	3	76	19	5	74	21	5
1914 . . .	253 115	71	21	8	75	19	6	39	29	32	52	25	23
1915 . . .	264 540	68	22	15	67	21	12	77	15	8	77	16	7
1916 . . .	281 793	79	15	6	86	9	5	85	9	6	85	10	5
1917 . . .	273 888	74	12	14	69	13	18	66	14	20	61	18	21
1918 . . .	258 230	49	23	28	55	22	23	56	22	22	47	22	31
1919 . . .	256 612	30	22	48	45	19	36	50	22	28	57	25	18
1920 . . .	301 335	71	18	11	73	19	8	53	19	28	21	19	60
1921 . . .	219 683	10	12	78	12	11	77	16	16	68	15	21	64
1922 . . .	223 316	15	18	67	27	27	46	36	29	35	33	31	36
1923 . . .	232 019	36	28	36	45	30	25	44	35	21	42	34	24

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse efterföljande sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	4:e kvartalet 1923			3:e kvartalet 1923			4:e kvartalet 1922		
	dec.	nov.	okt.	sept.	aug.	juli	dec.	nov.	okt.
Jordbruk och skogshushållning	134	113	86	94	113	88	253	184	120
Övriga näringsgrenar	207	222	159	142	151	155	330	293	207
Samtliga »	**195**	**191**	**129**	**126**	**140**	**141**	**321**	**269**	**177**

Med ledning av tabellen å sid. 86—87, som utgör en sammanfattning av de lämnade uppgifterna från arbetsgivare inom industri och hantverk, har utarbetats följande allmänna översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper:

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod								
	4:e kvart. 1923			3:e kvart. 1923			4:e kvart. 1922		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri .	34	24	42	36	26	38	15	22	63
Jord- och stenindustri	30	41	29	35	42	23	16	30	54
Trävaruindustri	45	39	16	54	35	11	40	40	20
Pappers- och grafisk industri . . .	45	40	15	53	35	12	46	35	19
Livsmedelsindustri	52	38	10	40	46	14	42	35	23
Textil- och beklädnadsindustri . . .	46	33	21	47	35	18	52	29	19
Läder-, hår- och gummivaruindustri	67	28	5	61	29	10	54	34	12
Kemisk-teknisk industri	21	68	11	24	70	6	14	16	70

Ovanstående tabeller, sammanställda med de i denna tidskrift tidigare publicerade översikterna över läget å arbetsmarknaden under oktober, november och december månader, giva vid handen, att näringslivet under fjärde kvartalet 1923 undergått en av säsongvariationerna i stort sett betingad förändring, dock att marknadsläget inom grupperna malmbrytning och metallindustri icke ännu kunnat betecknas såsom fullt normalt. Jämfört med föregående kvartal visar sig ställningen inom näringslivet som helhet oförändrad, beroende på att försämringen inom sådana industrigrenar, som äro beroende

av årstid och avsättningsförhållanden, kompenserats av en fortgående livaktighet inom andra branscher. Mer än 75 % av samtliga i kvartalsstatistiken rapporterade arbetare äro anställda hos arbetsgivare, som angiva arbetstillgången såsom medelgod eller mer än medelgod. Motsvarande siffror för sista kvartalet 1921 och 1922 äro resp. 36 och 64 %, vilket återspeglar näringslivets tillfrisknande ur arbetsmarknadssynpunkt.

Såsom ovan nämnts var *malmbrytning och metallindustri* den företagsgrupp, som ännu icke övervunnit depressionens verkningar, huvudsakligen beroende på den mellaneuropeiska konfliktens störningar i industriens avsättningsförhållanden. Järnindustriens orderstock hade icke vidkänts någon för arbetstillgången välbehövlig förstärkning, och läget inom maskinindustrien betecknades under kvartalet såsom oförändrat, även om tendensen inom denna bransch pekade mot medelgod arbetstillgång. Skeppsvarven kunde icke rapportera någon gynnsam förändring. Flera företag inom denna huvudgrupp tillskrevo valutaförhållandena orsaken till de mindre omfattande affärerna med utlandet.

Inom *jord- och stenindustrien* försämrades arbetstillgången avsevärt, vilket framför allt berodde på torv- och byggnadsämnesfabrikationens begränsning till följd av den kalla årstidens inbrott. Inom cement- och kalkindustrien i Malmötrakten måste 500 man avskedas vid november månads slut på grund av försämrade avsättningsmöjligheter. Stenhuggerierna hade god arbetstillgång, vilket även i det närmaste var fallet med glasbruken, ehuru konkurrensen här sades vara ganska kraftig med ty åtföljande inverkan på försäljningsprisen. De skånska kolgruvorna rapporterade övervägande medelgod tillgång å arbete och betecknade läget såsom avsevärt bättre än föregående år.

Inom *träindustrien* uppvisade snickeri- och möbelfabrikerna mycket gynnsamma arbetsförhållanden, sannolikt till följd av ökad försäljning av möbler och bohag under det första kvartalet efter hyresmarknadens frigivning. Sågverken fingo däremot vidkännas minskad arbetstillgång på grund av säsongens avslutande. Timret slutsågades i stor utsträckning, och skeppningsperioden led mot sitt slut.

Inom huvudgruppen *pappers- och grafisk industri* hade trämassefabrikerna god och medelgod arbetstillgång, ehuru försäljningssäsongens slut icke medgav ett fullt utnyttjande av produktionsapparaten. Förhållandena voro i stort sett likartade vid pappersbruken. Julens inverkan på bokmarknaden stimulerade boktryckeri- och bokbinderiverksamheten, vilket medförde utökning av arbetarstammen och delvis anlitande av övertidsarbete.

Livsmedelsindustrien gynnades av den livliga julmarknaden, som ökade arbetstillgången framför allt vid kvarnarna, bagerierna, charkuterierna och chokladfabrikerna. Bryggerierna rapporterade däremot minskad avsättning. I samband med sockerbetsskördens påbörjande sattes sockerfabrikerna igång och upplevde under kvartalet sin reguljära högsäsong. Betkampanjen under år 1922 var däremot av mycket ringa omfattning. Inom

	Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete									
				Mycket god		God		Medelgod		Mindre god		Dålig	
		Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
	Malmbrytning o. metallind.												
1	Malmgruvor	46	6 584	—	—	—	—	9	694	15	2 282	22	3 608
2	Malmförädlingsverk	67	19 849	1	34	22	9 787	15	3 008	17	5 554	12	1 466
3	Järn- och stålmanufaktur	74	7 868	1	94	24	3 178	29	3 044	18	1 522	2	30
4	Mekaniska verkstäder	231	26 461	6	3 358	46	5 919	70	8 078	70	6 720	39	2 386
5	Skeppsvarv	19	4 850	—	—	2	1 465	4	379	3	1 694	10	1 312
6	Elektromekanisk industri	24	5 357	1	5	5	807	8	1 248	7	1 903	3	1 394
7	Annan metallindustri	44	2 929	3	87	10	601	18	1 440	7	574	6	227
	Jord- och stenindustri												
8	Kolgruvor	7	2 384	—	—	—	—	5	1 802	—	—	2	582
9	Torvindustri	18	240	—	—	3	57	5	77	6	74	4	32
10	Stenbrott och stenhuggerier	48	5 740	4	274	21	2 946	10	2 183	12	297	1	40
11	Kakel-, porslins- o. lerkärlsind.	15	2 718	—	—	3	80	5	575	4	1 832	3	231
12	Tegelbruk	82	2 548	—	—	10	1 366	23	518	32	440	17	224
13	Glasbruk	27	3 552	—	—	7	1 034	13	1 852	6	548	1	118
14	Cementfabriker, kalkbruk m. m.	36	4 386	1	74	6	600	11	1 831	12	1 556	6	275
	Trävaruindustri												
15	Sågverk	204	23 843	6	1 995	57	8 070	84	9 485	44	2 906	13	387
16	Snickeri- och möbelfabriker	126	6 369	11	348	57	2 758	33	1 917	19	1 215	6	151
17	Annan trävarufabrikation	16	630	1	29	4	199	6	269	3	78	2	55
	Pappers- o. grafisk industri												
18	Trämassefabriker	73	12 392	1	103	38	6 517	26	4 616	6	894	2	262
19	Pappersbruk	30	7 331	2	1 065	5	1 468	14	3 180	7	1 531	2	87
20	Bokbinderier o. annan pappersind.	39	2 391	—	—	15	1 355	18	862	5	129	1	45
21	Boktryckerier o. grafiska anst.	86	4 994	5	337	31	1 457	28	2 113	16	878	6	209
	Livsmedelsindustri												
22	Kvarnindustri	22	1 210	1	181	13	588	6	414	2	27	—	—
23	Bagerier	39	1 691	—	—	12	523	15	856	8	249	4	63
24	Sockerindustri	24	4 156	2	489	15	2 539	7	1 128	—	—	—	—
25	Choklad- och konfektfabriker	27	3 242	1	109	9	1 518	11	859	5	672	1	84
26	Bryggerier och bränn erier	56	3 522	—	—	18	1 459	30	1 596	7	447	1	20
27	Tobaksfabriker	8	2 545	—	—	3	813	4	1 566	—	—	1	166
28	Annan livsmedelsindustri	41	1 826	3	169	28	1 042	13	578	2	37	—	—
	Textil- o. beklädnadsindustri												
29	Bomullsindustri	40	11 623	1	130	12	3 935	18	4 597	7	2 346	2	615
30	Jute- och linneindustri	10	3 110	—	—	3	1 345	3	909	3	767	1	89
31	Ylleindustri	50	7 660	4	224	28	5 542	10	744	7	1 043	1	107
32	Trikåfabriker	23	3 107	1	111	8	1 802	10	1 100	3	87	1	7
33	Skrädderi- och sömnadsyrket	62	5 040	3	131	13	1 121	28	2 487	7	552	11	749
34	Annan hithörande industri	56	3 872	3	107	26	1 324	16	1 195	8	643	3	103
	Läder-, hår- o. gummivaruind.												
35	Garverier och läderfabriker	19	1 649	1	206	10	673	8	770	—	—	—	—
36	Skofabriker	47	5 541	—	—	26	3 639	20	1 811	1	91	—	—
37	Gummivarufabriker	6	2 746	1	505	3	1 892	1	21	1	328	—	—
38	Annan hithörande industri	32	1 462	3	110	13	645	11	601	4	98	1	8
	Kemisk-teknisk industri												
39	Ljus-, tvål-, olje- o. färgfabriker	20	1 022	—	—	8	347	7	480	5	195	—	—
40	Konstgödningsfabriker	7	823	1	216	4	421	1	87	1	99	—	—
41	Tändsticksfabriker	9	5 498	—	—	—	—	9	5 498	—	—	—	—
42	Annan kemisk-teknisk industri	29	2 706	2	330	12	783	7	739	7	779	1	75
43	**Byggnadsverksamhet**	71	2 822	6	501	22	1 006	19	939	13	251	11	125
44	**Kraft-, belysnings- o. vattenverk**	42	5 627	3	1 036	14	1 169	13	1 664	10	1 664	2	104
45	**Handel och varulager**	34	1 738	6	515	12	415	11	724	2	63	3	21
46	**Land- och sjötransport**	24	7 109	3	910	9	3 945	8	1 947	1	60	3	247
47	*Summa* 4:de kv. 1923	**2 110**	**243 213**	**88**	**13 773**	**682**	**88 150**	**720**	**82 481**	**413**	**43 125**	**207**	**15 684**
48	» 3:de » »	2 125	249 312	123	16 347	782	92 856	742	88 125	331	39 521	147	12 473
49	» 2:dra » »	2 090	231 070	104	13 188	788	91 500	687	67 985	339	43 052	172	15 345
50	» 1:sta » »	1 922	204 479	63	10 419	571	63 097	628	58 137	398	53 179	262	19 647
51	» 4:de » 1922	2 080	222 349	58	8 659	528	64 481	664	67 975	472	51 589	358	29 645

Arbetstillgången i jämförelse med näst föregående kvartal						Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft						
Bättre		Oförändrad		Sämre		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd		
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	
1	40	38	5 052	7	1 492	8	722	30	1 962	8	3 900	—	—	15	2 328	31	4 256	1
10	1 498	39	13 605	18	4 746	33	12 573	30	6 200	4	1 076	—	—	23	5 080	44	14 769	2
13	814	41	4 948	20	2 106	37	4 184	30	2 952	7	732	—	—	42	3 485	32	4 383	3
32	4 392	150	17 623	49	4 446	101	14 723	100	9 583	30	2 155	3	351	131	15 141	97	10 969	4
2	1 278	6	1 737	11	1 835	3	1 124	11	2 983	5	743	1	285	10	2 326	8	2 239	5
5	740	17	3 152	2	1 465	7	1 621	14	2 399	3	1 337	1	1 456	16	3 007	7	894	6
16	1 044	23	1 657	5	228	21	1 997	16	663	7	269	1	24	23	1 388	20	1 517	7
—	—	7	2 384	—	—	5	1 802	1	409	1	173	—	—	1	397	6	1 987	8
2	45	7	117	9	78	4	45	10	167	4	28	1	15	15	206	2	19	9
10	939	27	4 480	11	321	28	4 989	12	510	8	241	8	1 884	28	3 348	12	508	10
—	—	6	539	9	2 179	2	59	6	596	7	2 063	—	—	12	1 767	3	951	11
2	158	26	1 561	54	829	14	352	62	2 110	6	86	—	—	48	1 283	34	1 265	12
2	332	22	2 916	3	304	12	1 619	11	1 523	4	410	1	41	18	2 547	8	964	13
1	26	18	2 763	17	1 547	11	2 277	18	1 481	7	578	—	—	17	1 565	19	2 771	14
14	1 688	115	13 387	75	7 768	50	5 725	130	15 577	24	1 541	—	—	132	16 307	72	6 536	15
27	2 062	74	3 341	25	966	64	3 780	47	2 040	15	599	6	461	94	4 472	26	1 436	16
2	58	10	451	4	121	5	194	9	348	2	88	—	—	11	453	5	177	17
3	593	59	9 917	11	1 882	25	3 603	44	8 466	4	323	—	—	52	8 638	21	3 754	18
1	38	19	5 550	10	1 743	9	1 142	14	5 115	7	1 074	—	—	19	3 415	11	3 916	19
10	924	22	1 203	7	264	11	1 179	20	647	8	565	—	—	25	1 756	14	635	20
25	1 557	48	2 729	13	708	31	2 481	40	1 751	15	762	3	155	60	3 363	23	1 476	21
7	221	13	960	2	29	5	442	16	750	1	18	—	—	16	813	6	397	22
2	144	30	1 344	7	203	5	149	28	1 299	6	243	—	—	28	1 192	11	499	23
18	3 150	6	1 006	—	—	12	2 271	12	1 885	—	—	—	—	9	1 262	15	2 894	24
8	1 124	16	1 676	3	442	6	737	17	2 008	4	497	—	—	18	2 246	9	996	25
3	365	36	2 363	17	794	3	115	49	2 767	4	640	—	—	38	2 128	18	1 894	26
—	—	8	2 545	—	—	2	190	4	1 274	2	1 081	—	—	6	2 226	2	819	27
10	566	28	1 207	3	53	15	1 049	25	772	1	5	—	—	33	1 486	8	340	28
2	1 148	29	8 811	9	1 664	7	1 358	23	8 083	10	2 182	5	2 424	26	6 798	9	2 401	29
2	890	5	1 453	3	767	2	750	4	1 402	4	958	2	1 078	7	1 849	1	183	30
5	770	40	6 195	5	695	10	1 346	35	5 747	5	567	1	113	42	6 871	7	676	31
5	236	17	2 865	1	6	4	560	17	2 290	2	257	—	—	22	2 996	1	111	32
17	721	28	3 000	17	1 319	9	1 238	28	2 512	25	1 290	1	63	53	3 782	8	1 195	33
10	516	40	2 513	6	343	16	1 279	34	1 824	6	269	4	139	42	2 389	10	844	34
1	206	17	1 419	1	24	7	782	12	867	—	—	—	—	11	1 115	8	534	35
2	138	44	5 317	1	91	11	1 500	34	3 913	2	128	3	730	41	4 175	3	636	36
2	762	3	1 656	1	328	3	919	2	1 499	1	328	—	—	4	2 332	2	414	37
9	344	21	1 073	2	45	11	329	17	914	4	219	1	15	21	999	10	448	38
2	55	17	949	1	18	4	101	14	766	2	155	—	—	11	689	9	333	39
2	233	4	503	1	87	4	395	3	428	—	—	1	216	4	278	2	329	40
—	—	9	5 498	—	—	9	5 498	—	—	—	—	—	—	2	1 798	7	3 700	41
6	215	17	1 728	6	763	8	576	17	1 571	4	559	—	—	17	1 744	12	962	42
15	661	23	1 227	33	934	31	1 604	20	899	20	319	4	249	41	1 823	26	750	43
1	213	26	3 818	15	1 596	5	477	30	4 472	7	678	—	—	19	1 144	23	4 483	44
15	801	16	889	3	48	9	296	22	1 391	3	48	—	—	12	586	22	1 152	45
9	3 522	9	3 186	6	401	9	3 908	12	3 059	2	142	1	230	15	4 321	8	2 558	46
331	**35 222**	**1 276**	**162 313**	**503**	**45 678**	**688**	**94 010**	**1130**	**119 877**	**292**	**29 326**	**48**	**9 929**	**1 330**	**139 314**	**732**	**98 970**	47
465	52 398	1 360	168 004	300	28 910	816	100 844	1092	121 487	217	26 981	74	10070	1 443	153 873	608	85 369	48
665	72 210	1 211	138 284	214	20 576	891	103 423	958	102 066	241	25 581	48	4 095	1 332	137 793	710	89 182	49
482	50 754	1 077	120 247	363	33 478	786	99 178	858	74 115	278	31 186	26	5 710	1 003	93 756	893	105 013	50
404	48 565	1 171	135 314	505	38 470	790	101 820	933	85 273	357	35 256	21	5 100	996	94 790	1 063	122 459	51

tobaksfabrikationen minskades arbetsstyrkan i viss utsträckning till följd av införande av arbetsbesparande maskiner.

Textilindustrien som helhet utvisade synnerligen riklig arbetstillgång, men förändringarna av läget från föregående kvartal voro ganska växlande inom olika branscher. Således rapporterade bomullsindustrien något försämrad ställning, vilken emellertid kunde sägas bliva kompenserad av förbättrade tillverkningsförhållanden för trikåfabrikerna. Läget syntes vara stabilt inom jute-, linne- och ylleindustrierna, ehuru tendensen var övervägande gynnsam. Brist på kvinnlig arbetskraft förekom inom hithörande branscher.

Gruppen *läder-, hår- och gummivaruindustri* hade stigande arbetstillgång inom samtliga specialbranscher. Över hälften av de redovisade arbetarna var anställd vid företag med mer än medelgod arbetstillgång. Skofabrikationen var livlig och led delvis brist på yrkeskunnig kvinnlig arbetskraft, framför allt nåtlerskor. Den kalla och snörika vintern angavs hava fördelaktigt påverkat avsättningen av galoscher.

För den *kemisk-tekniska industrien* medförde oktoberkvartalet förbättrade konjunkturer, speciellt för ljus-, tvål- och oljetillverkningen, som hade ökad avsättning under julmånaden, samt konstgödningsfabrikerna, som under vinterhalvåret kunde inrapportera ökad arbetstillgång och t. o. m. brist på fullgoda grovarbetare.

Byggnadsverksamheten var trots den framskridna årstiden synnerligen omfattande. Över hälften av de rapporterade arbetarna var anställd hos firmor med mer än medelgod arbetstillgång. Brist på yrkesmän gjorde sig ännu i viss utsträckning gällande icke enbart i Stockholm, där murarstrejken begränsade tilloppet av arbetskraft, utan även i andra delar av landet. Tillgången å hantlangare var relativt god, och ifrågavarande yrkeskategori sades å flera orter hava blivit rekryterad av arbetslösa från den mekaniska verkstadsindustrien. För de elektriska installationsfirmorna hade rapportkvartalet återtagit sin prägel av årets bästa arbetstid.

Handeln och samfärdseln var synnerligen livlig under julkvartalet och erbjöd ganska rikliga arbetstillfällen. Affärsföretagen rapporterade en i stort sett tillfredsställande julmarknad, vilken medförde god arbetstillgång, visserligen i flertalet fall av tillfällig natur. Transportväsendet hade full sysselsättning speciellt under oktober och december månader, i förra fallet beroende på omflyttningen å bostadsmarknaden samt avslutandet av flera byggnadsföretag, under det att livaktigheten under december sammanföll med minuthandelns högsäsong. Arbetstillgången vid hamnarna var god; från Göteborg rapporterades tidvis brist på duglig arbetskraft, speciellt under december. Sjöfarten bedrevs praktiskt taget i full utsträckning.

Jordbruket upplevde under oktober månad en livlig omflyttning av fast personal. Efterfrågan på arbetskraft var mycket stor och motsvarades av en ungefär lika riklig tillgång å sökande; endast inom gruppen ladugårdsskötsel kvarstod brist på kreatursskötare, vilka i flertalet fall jämväl skulle vara kunniga i mjölkning. Arbetet vid betfälten kom icke igång förrän vid oktober månads mitt på grund av de ogynnsamma väderleksförhållandena,

vilka även avsevärt försenade arbetenas slutförande; i vissa delar av Skåne avslöts ej sockerbetsupptagningen förrän några dagar före jul. Den bristande organisationen av denna arbetsmarknad samt olikheten i erbjudna löneförmåner försvårade tillförseln av arbetskraft.

Inom vissa delar av landet kom *skogsbruket* igång redan under december och förbättrade därigenom tillgången å arbete för säsongarbetargruppen.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna under 1923.

Sedan de av fackföreningarna avgivna arbetslöshetsuppgifterna inkommit även för december månad (se sid. 156 i detta häfte), föreligger nu möjlighet att överblicka arbetslöshetens växlingar inom de olika fackorganisationerna under hela det gångna året. En sammanställning härav lämnas i tabellen å sid. 90—91, vari för jämförelse medtagits även motsvarande siffror för år 1922 och sålunda tillfälle lämnas att följa arbetslöshetskurvans successiva nedgång alltifrån den tidpunkt, då krisen nådde sin kulmen, i januari 1922.

Den i Sociala Meddelanden förut för varje månad publicerade statistiken är i denna tabell kompletterad med uppgifter från sådana fackföreningar, vilkas rapporter inkommit för sent för att kunna medtagas i den vanliga månadsöversikten. Genom dessa kompletteringar ha även riksmedeltalen för de olika månaderna undergått vissa förskjutningar.

Av de olika fackförbunden har gruvindustriarbetareförbundet företett det högsta årsmedeltalet, 20·6 %. Därnäst komma grov- och fabriksarbetareförbundet, murareförbundet, sågverksindustriarbetareförbundet samt väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet, samtliga med något över 20 % arbetslöshet. De lägsta siffrorna uppvisa textilarbetareförbundet (1·9 %), litografiska förbundet (2·5 %), kommunalarbetareförbundet (2·9 %) och tobaksarbetareförbundet (3·3 %).

Antalet redovisade medlemmar i de fackföreningar, som deltagit i denna statistik, har i medeltal per månad under år 1923 uppgått till c:a 140 000. Denna siffra motsvarar endast något mer än hälften av resp. fackförbunds hela medlemsantal, och de erhållna arbetslöshetssiffrorna äro följaktligen blott representativa. Det har också från vissa håll ifrågasatts, huruvida icke förevarande statistik av nyss angivna skäl vore ägnad att giva en oriktig föreställning om arbetslöshetens verkliga utbredning bland de organiserade arbetarna. Särskilt har man velat göra gällande, att det endast varit under tider av mer allmän arbetslöshet, som organisationerna brytt sig om att insända rapporter, och att sålunda de fackföreningar, från vilka uppgifter ej erhållits, huvudsakligen varit sådana, som haft ingen eller ringa arbetslöshet. För att få klargjort i vad mån dessa anmärkningar kunde ha någon grund för sig, har socialstyrelsen anordnat en kontrollundersökning, avseende september månad 1923. För denna månad hava från de olika fackförbunden inhämtats

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna

	Fackförbund	År 1922											
		31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1	Bleck- och plåtslagareförbundet . .	42·4	48·0	50·5	49·9	32·4	15·1	9·0	7·2	6·3	10·0	15·7	23·1
2	Bokbindareförbundet	16·6	16·1	9·5	8·2	7·7	9·3	10·2	7·6	7·8	10·3	7·7	16·9
3	Bryggeriindustriarbetareförbundet .	9·3	8·9	9·3	8·5	7·0	5·8	5·2	5·7	5·7	7·0	7·4	7·1
4	De förenade förbunden	19·4	20·7	16·8	15·5	16·5	17·5	11·6	10·5	9·8	9·5	8·6	10·2
5	Elektriska arbetareförbundet	25·2	27·5	31·0	30·0	28·0	25·6	22·4	18·5	16·4	15·3	15·7	20·3
6	Gjutareförbundet	47·2	48·9	48·2	53·1	52·4	42·5	38·6	31·8	32·1	33·1	31·8	38·6
7	Grov- o. fabriksarbetareförbundet . .	46·0	40·0	37·0	33·2	27·7	29·3	22·6	21·6	24·1	23·2	23·8	29·5
8	Gruvindustriarbetareförbundet . . .	49·2	40·4	36·0	29·4	27·6	27·9	25·7	22·7	27·8	24·1	23·9	28·0
9	Handelsarbetareförbundet	12·6	11·5	12·2	12·0	11·9	11·0	11·4	11·7	10·1	9·9	8·5	10·0
10	Hatt- o. pälsindustriarbetareförbundet	18·8	20·7	32·9	28·5	30·2	23·4	25·8	16·5	8·6	7·3	4·9	3·8
11	Därav: Hattarbetare	16·7	17·0	18·5	6·6	8·3	11·3	16·7	8·3	8·7	7·4	0·0	4·8
12	Pälsvaruarbetare	19·0	21·0	34·6	31·2	30 8	25·4	26·0	16·8	8·5	7·3	5·0	2·2
13	Kommunalarbetareförbundet	5·7	5·8	6·2	5·3	2·7	2·5	1·5	2·0	1·3	2·9	2·9	4·4
14	Litografiska förbundet	8·8	11·5	7·9	7·8	6·5	6·0	6·1	6·9	4·4	6·3	5·5	4·8
15	Livsmedelsarbetareförbundet	11·3	9·9	11·8	10·7	8·5	8·6	9·0	8·0	7·7	9·5	10·0	19·1
16	Metallindustriarbetareförbundet . . .	39·8	39·4	40·0	38·0	31·7	29·7	27·6	25·6	22·3	22·5	23·5	25·5
17	Därav: Järnbruksarbetare	32·4	38·7	29·6	27·9	22·6	20·7	17·3	14·8	13·9	14·7	18·0	24·7
18	Mek. verkstadsarbetare . .	41·8	39·7	42·9	40·9	34·7	32·7	30·7	28·4	24·5	24·7	25·0	25·8
19	Murareförbundet	81·4	82·4	70·8	59·4	19·1	6·3	3·8	3·2	6·2	11·7	23·7	35·1
20	Måleriarbetareförbundet	65·8	70·0	56·4	27·1	13·1	4·6	1·9	3·4	2·4	13·6	27·5	50·0
21	Pappersindustriarbetareförbundet . .	40·3	24·1	13·5	16·0	11·5	8·5	6·3	5·5	5·0	4·8	7·6	7·6
22	Sadelmakare- o. tapetserareförbundet	16·7	17·7	17·8	16·6	16·7	13·8	14·1	24·3	8·2	4·4	4·7	10·9
23	Sko- o. läderindustriarbetareförbundet	17·6	20·8	23·1	22·6	28·3	27·9	21·6	19·8	6·4	6·1	6·3	6·6
24	Skrädderiarbetareförbundet	16·2	15·3	13·0	8·6	4·0	6·1	11·2	9·0	7·3	7·8	8·2	18·3
25	Stenindustriarbetareförbundet . . .	43·6	42·3	32·9	26·9	20·3	23·5	12·5	15·1	10·0	10·0	16·9	21·7
26	Sågverksindustriarbetareförbundet .	58·3	41·5	37·0	33·1	24·6	18·5	14·5	11·2	15·8	17·0	25·5	49·7
27	Textilarbetareförbundet	7·0	4·7	5·9	5·5	6·3	6·4	5·3	4·1	2·5	2·6	2·8	3·1
28	Tobaksindustriarbetareförbundet . .	1·5	2·5	2·2	2·8	2·5	2·8	2·6	2·9	2·1	1·8	2·0	2·0
29	Transportarbetareförbundet	21·7	54·0	22·8	34·8	12·5	21·9	23·4	14·9	17·4	13·3	10·3	13·4
30	Träarbetareförbundet	54·1	53·8	52·2	49·7	41·5	33·9	25·5	21·2	20·2	22·0	23·9	28·7
31	Tunnbinderiarbetareförbundet . . .	43·8	39·4	43·5	20·8	19·7	11·3	12·1	14·4	15·4	15·1	24·6	27·0
32	Typografförbundet	14·7	14·9	15·4	15·4	14·9	13·0	10·6	14·6	13·5	10·2	10·4	11·6
33	Väg o. vattenbyggnadsarbetareförb. .	35·3	21·9	23·8	17·6	17·3	16·8	16 5	5·5	12·3	16·5	37·2	—
34	Samtliga förbund	**34·3**	**31·9**	**30·5**	**28 3**	**22·9**	**20·9**	**18·2**	**16·7**	**15·1**	**15·5**	**17·2**	**21·3**

i procent av det redovisade medlemsantalet.

År 1923												Årsmedeltal			
31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12	1921	1922	1923	
30·5	32·5	31·3	19·9	8·2	6·2	6·0	3·4	3·2	2·3	3·5	8·7	19·2	27·2	13·1	1
10·1	8·5	5·1	5·5	8·2	.	12·5	4·9	2·9	2·4	2·6	5·2	16·4	10·7	5·8	2
7·9	9·1	8·0	4·9	4·5	3·3	2·6	2·2	2·8	3·1	3·5	2·6	5·8	7·3	4·6	3
12·1	11·3	9·0	8·6	6·0	7·6	7·5	9·5	7·5	7·3	6·8	8·9	20·1	13·9	8·5	4
20·4	21·2	26·0	23·2	20·2	16·7	13·3	9·1	8·5	7·1	7·1	12·2	20·9	23·7	16·7	5
28·7	25·2	23·0	17·1	15·7	14·8	13·9	12·2	12·6	12·5	12·6	14·7	35·0	41·1	16·8	6
28·6	26·5	23·2	24·8	15·8	18·1	18·1	17·6	17·1	15·4	14·6	25·3	35·4	30·0	20·4	7
24·0	22·9	19·5	19·3	17·5	18·3	16·9	23·3	17·1	26·1	26·2	15·0	26·8	30·9	20·6	8
9·4	8·3	9·5	9·2	8·0	7·2	6·8	5·7	9·4	6·8	6·8	6·8	9·5	11·1	7·8	9
5·4	12·1	13·4	16·7	10·3	15·8	10·4	20·7	2·4	4·0	10·1	8·0	27·0	20·2	11·3	10
6·5	3·7	8·6	10·8	8·3	31·6	31·0	45·2	10·7	19·3	25·4	14·7	.	10·1	18·5	11
4·4	18·7	16·3	20·1	10·9	2·5	7·0	1·9	0·5	1·5	1·4	3·9	.	21·4	7·8	12
4·5	4·9	4·4	2·4	1·8	1·6	3·3	1·4	1·6	1·8	2·9	4·1	2·7	3·7	2·9	13
5·2	4·0	3·6	2·7	2·1	1·9	2·3	1·5	1·6	1·6	2·0	1·6	8·8	6·9	2·5	14
12·2	11·0	12·3	7·7	6·7	6·4	7·2	5·8	5·6	8·2	8·9	19·1	11·0	10·4	9·3	15
26·2	27·8	25·8	19·6	14·3	13·8	11·9	10·8	9·5	9·5	9·8	9·8	29·1	30·9	15·7	16
27·4	39·0	41·6	23·8	9·8	8·5	7·1	6·3	5·3	5·3	6·1	8·1	27·2	23·3	15·4	17
25·9	24·7	21·9	18·5	15·6	15·3	13·2	12·0	10·6	10·7	10·7	10·3	29·6	33·1	15·8	18
43·1	62·0	35·6	14·2	4·3	1·8	1·6	1·7	1·9	4·8	24·3	52·8	31·6	32·6	20·4	19
58·1	56·6	38·9	13·1	5·3	1·7	0·7	3·7	0·4	2·4	10·7	38·2	23·3	27·3	17·5	20
6·4	5·2	4·3	5·8	4·4	3·9	3·1	2·9	3·1	2·8	3·3	5·4	33·0	11·2	4·1	21
13·1	21·4	16·4	11·9	9·2	6·3	7·6	7·0	7·8	2·1	1·5	12·6	18·0	14·9	10·6	22
7·5	7·9	7·2	8·6	12·7	2·9	5·9	4·8	3·8	3·4	3·6	4·0	17·7	17·2	5·9	23
18·9	13·7	9·7	6·7	3·2	4·7	7·9	7·1	7·7	7·0	7·4	19·4	17·4	10·5	8·9	24
22·0	17·2	11·0	5·6	4·2	2·7	2·7	3·9	3·2	2·7	3·6	5·4	25·5	22·9	6·8	25
35·6	19·9	23·6	23·2	12·7	12·3	10·1	13·5	12·9	14·7	19·3	44·4	43·6	29·1	20·3	26
3·9	1·6	2·2	2·3	2·0	1·3	1·2	1·1	1·2	1·8	2·0	2·9	20·2	4·6	1·9	27
2·7	2·6	7·8	2·9	2·7	0·8	2·7	5·9	3·0	3·1	3·2	2·2	5·2	2·3	3·3	28
13·7	18·0	23·0	12·8	12·7	8·9	6·3	6·9	7·4	6·1	14·8	11·8	21·0	21·9	12·1	29
31·5	29·3	31·1	23·7	16·3	13·3	12·4	10·0	9·8	12·0	15·7	23·1	33·7	37·2	18·6	30
33·1	24·5	28·4	11·4	8·5	12·3	16·3	16·5	11·3	14·9	15·1	29·1	31·4	24·0	18·6	31
11·8	14·7	12·3	11·7	10·3	9·8	8·9	8·8	9·4	9·4	7·3	8·9	12·1	13·7	10·3	32
42·4	28·0	33·7	30·6	13·0	8·4	14·4	14·3	9·3	5·0	5·3	[1] .	14·6	20·5	20·2	33
20·5	**19·4**	**18·0**	**14·9**	**10·7**	**9·8**	**9·1**	**8·6**	**8·0**	**8·2**	**9·3**	**14·0**	**26·6**	**22·9**	**12·5**	34

[1] Uppgift saknas.

utdrag ur de av samtliga avdelningar insända månadsrapporterna, utvisande antalet medlemmar, som under månaden erhållit avgiftsbefrielse på grund av arbetslöshet, samt hela antalet fristämplade arbetslöshetsveckor. På grundval av sistnämnda uppgifter har sedan beräknats genomsnittliga arbetslöshetsprocenten under månaden för samtliga organiserade arbetare inom respektive fack. Undersökningen har ej kunnat utsträckas till alla fackförbunden, beroende på att avdelningarnas månadsrapporter i vissa fall ej lämnat erforderliga upplysningar om arbetslöshetsveckorna eller att ett uträknande därav befunnits alltför tidskrävande. Fullständiga uppgifter ha emellertid inkommit från 18 fackförbund, representerande tillsammans 87 % av det i arbetslöshetsstatistiken för september ingående arbetarantalet. Undersökningens resultat framgår av efterföljande sammanställning:

Fackförbund	Fackföreningarnas arbetslöshetsrapporter till socialstyrelsen 30 sept.			Fackföreningarnas septemberrapporter till förbundsstyrelserna		
	Redovisade medlemmar	Därav arbetslösa	%	Hela antalet medlemmar	Medeltal arbetslösa (pr vecka)	%
Bleck- och plåtslagareförbundet	1 181	38	3·2	1 285	35	2·7
Bokbindareförbundet	420	12	2·9	2 661	123	4·6
Bryggeriindustriarbetareförbundet	3 084	86	2·8	3 986	71	1·8
De förenade förbunden	3 114	234	7·5	6 194	488	7·9
Elektriska arbetareförbundet	1 629	138	8·5	3 796	304	8·0
Gjutareförbundet	3 594	454	12·6	4 559	606	13·3
Grov- och fabriksarbetareförbundet	13 678	2 340	17·1	32 124	5 225	16·3
Handelsarbetareförbundet	6 006	566	9·4	6 026	510	8·5
Kommunalarbetareförbundet	9 244	145	1·6	15 258	218	1·4
Litografiska förbundet	744	12	1·6	745	8	1·1
Metallindustriarbetareförbundet	39 639	3 746	9·5	53 933	5 099	9·5
Pappersindustriarbetareförbundet	9 463	295	3·1	19 031	581	3·1
Sko- och läderindustriarbetareförbundet	6 776	225	3·3	8 898	319	3·6
Skrädderiarbetareförbundet	4 929	381	7·7	7 135	470	6·6
Sågverksindustriarbetareförbundet	9 319	1 198	12·9	27 474	3 579	13·0
Textilarbetareförbundet	7 030	83	1·2	16 742	364	2·2
Tobaksindustriarbetareförbundet	3 090	94	3·0	3 090	94	3·0
Transportarbetareförbundet	1 680	124	7·4	12 532	632	5·0
Summa	**124 620**	**10 171**	**8·2**	**225 469**	**18 726**	**8·3**

Såsom av tabellen synes, hade de ifrågavarande organisationerna i september 1923 sammanlagt c:a 225 000 medlemmar, av vilka endast 125 000 blevo medtagna i arbetslöshetsrapporteringen för sagda månad. Undersökningsmaterialets utvidgning med 100 000 förut oredovisade personer har emellertid högst obetydligt förskjutit slutsiffran och i varje fall ingalunda givit

vid handen, att den förut erhållna genomsnittsprocenten skulle vara för hög. Även de särskilda förbundens procentsiffror ha i allmänhet visat sig ganska väl hålla måttet. Vad jämförbarheten mellan de båda undersökningarna beträffar, är i övrigt att märka, att de till förbundsstyrelserna avgivna uppgifterna a priori kunna antagas lämna något lägre arbetslöshetssiffror än uppgifterna till socialstyrelsen, enär i de förra icke redovisas sådana fall, där arbetslösheten varit så kortvarig, att avgiftsbefrielse ej kunnat ifrågakomma. Särskilt torde denna felkälla göra sig gällande inom en sådan organisation som transportarbetareförbundet, där man på grund av arbetets intermittenta natur måst stipulera en längre sammanhängande arbetslöshet som villkor för fristämpling. Inom fack med mera jämn arbetstillgång är regeln i allmänhet den, att befrielse från veckoavgiften erhålles, så snart en medlem varit arbetslös mer än halva veckan, och de fall, där arbetslösheten varit så kort, att fristämpling ej kunnat erhållas, motvägas här av andra fall, där en hel arbetslöshetsvecka redovisas, ehuru arbetslösheten i själva verket blott varat 4—5 dagar.

Även om det sålunda kan anses fastslaget, att man genom den hittills använda representativa metoden erhållit ett lika riktigt resultat rörande arbetslöshetens omfattning i stort bland här ifrågavarande arbetare, som om ett fullt uttömmande primärmaterial stått till buds, är det emellertid uppenbart, att statistikens värde som konjunkturmätare särskilt för vissa fack skulle avsevärt ökas genom bättre anslutning från fackföreningarnas sida. Socialstyrelsen har för vinnande av detta mål från och med innevarande år genomfört en förenkling av de för arbetslöshetsrapporteringen avsedda formulären, som i sitt hittillsvarande skick måhända synts en del föreningar allt för vidlyftiga. Bl. a. ha sålunda uteslutits de förut begärda uppgifterna om antalet på grund av sjukdom, värnplikt, arbetskonflikt m. m. arbetslediga, vilka uppgifter — om ock i och för sig av intresse — icke direkt ha betydelse för frågan om arbetslöshetens storlek. Närmaste anledningen till att dessa uppgifter medtagits, torde också ha varit, att man på så sätt velat uttryckligen påpeka för uppgiftslämnarna, att sjuka, värnpliktiga, strejkande o. s. v. icke borde inräknas bland de i egentlig mening arbetslösa, ett påpekande som med de skärpta distinktioner, man numera infört inom fackföreningsrörelsen, ej vidare torde vara av nöden.

Styrelsen har också förvissat sig om att i sin strävan för åstadkommande av en fullständigare statistik kunna påräkna medverkan och stöd från de olika förbundsstyrelserna, vilka i flera fall genom upprop i facktidningarna eller särskilda cirkulär fäst avdelningarnas uppmärksamhet på önskvärdheten av att de nya, förenklade arbetslöshetsformulären bli så vitt möjligt fullständigt ifyllda.

Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1923.

I. På- och avmönstringar vid sjömanshusen.

Enligt till socialstyrelsen från rikets samtliga sjömanshus ingångna uppgifter uppgick hela antalet under år 1923 påmönstrade sjömän till 42 296 och antalet avmönstrade till 40 903 mot resp. 34 419 och 31 167 år 1922. Av påmönstringarna utgjorde de i inrikes fart 4 151 och av avmönstringarna 3 817 eller resp. 9·8 och 9·3 % (mot 9·1 och 8·7 % år 1922).

Fördelningen på de olika sjömanshusen framgår av efterföljande översikt:

	Påmönstrade	Avmönstrade		Påmönstrade	Avmönstrade		Påmönstrade	Avmönstrade
Haparanda	7	—	Södertälje	58	56	Trälleborg	373	375
Luleå	428	275	Nyköping	483	447	Malmö	2 231	2 222
Piteå	124	134	Norrköping	1 022	987	Landskrona	502	657
Skellefteå	125	132	Västervik	525	470	Hälsingborg	2 635	2 174
Umeå	223	212	Oskarshamn	538	406	Halmstad	715	676
Örnsköldsvik	218	200	Kalmar	752	710	Varberg	114	115
Härnösand	702	588	Visby	272	242	Göteborg	13 712	12 381
Sundsvall	910	700	Karlskrona	340	344	Marstrand	401	365
Hudiksvall	132	150	Ronneby	1 038	2 163	Uddevalla	288	301
Söderhamn	401	353	Karlshamn	476	449	Lysekil	1 023	1 351
Gävle	1 088	1 142	Sölvesborg	405	343	Strömstad	332	353
Stockholm	8 458	8 186	Kristianstad	244	215	Karlstad	384	382
Uppsala	1	5	Simrishamn	201	165	Lidköping	45	87
Västerås	3	16	Ystad	367	374	Summa	**42 296**	**40 903**

Den avgjort största frekvensen kom, efter vad härav synes, på sjömanshuset i Göteborg med 32 % av påmönstringarna och 30 % av avmönstringarna. Därnäst kom Stockholm med 20 % av bådadera.

På de olika månaderna fördelade sig på- och avmönstringarna på följande sätt:

År 1923		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Påmönstrade		6 342	2 335	3 858	4 745	4 128	3 956	2 942	3 032	3 037	2 844	2 626	2 451
Avmönstrade		7 273	2 414	2 271	2 015	2 599	3 149	2 728	2 926	3 066	3 090	3 573	5 799
Påm. per 100 avm.	1923	87	97	170	235	159	126	108	104	99	92	73	42
	1922	95	78	226	222	235	148	129	113	102	84	66	38
	1921	52	74	115	129	152	104	144	143	123	82	78	53
	1920	101	102	176	185	145	119	116	107	88	75	64	31

Sammanlagt utgjorde under 1923 påmönstringarna 103 per 100 avmönstringar, mot 110 år 1922, 93 år 1921 och 100 år 1920.

Av de under året påmönstrade utgjordes 2 514 av fartygsbefälhavare, 6 514 av styrmän och maskinister, 15 805 av däcksmanskap, 10 383 av maskinmanskap och 7 080 av kökspersonal. Bland de avmönstrade voro 2 397 fartygsbefälhavare, 6 060 styrmän och maskinister, 16 057 däcksmanskap, 9 748 maskinmanskap och 6 641 kökspersonal.

Till nationaliteten voro av de under året påmönstrade 42 296 sjömännen 41 598 (eller 98·3 %) svenskar, 165 tyskar, 160 finnar, 144 norrmän, 142 danskar, 77 andra vita samt 10 av andra raser. Bland de under samma tid avmönstrade 40 903 sjömännen voro 39 914 (eller 97·6 %) svenskar, 254 danskar, 223 norrmän, 223 tyskar, 200 finnar, 75 av andra vita raser samt 14 av annan ras.

II. Arbetsförmedlingsverksamheten.

Förmedlingen av sjöfolk inom Sveriges offentliga arbetsförmedling har under år 1923 fortgått enligt samma grunder och å samma platser som närmast föregående år och i hela riket omfattat 48 988 ansökningar om arbete, 20 598 lediga och 19 831 tillsatta platser. I jämförelse med motsvarande siffror för år 1922 hava ansökningarna ökats med 18 %, de lediga och tillsatta platserna däremot med ej mindre än 52 %. I ovannämnda totalsummor ingå 1 774 ansökningar om arbete, 900 lediga och 795 tillsatta platser avseende kvinnliga befattningshavare inom bemanningsgruppen köks- och uppassarpersonal. Åt 109 av 380 arbetssökande utländska undersåtar har anställning beretts.

Förmedlingsverksamhetens fördelning på olika bemanningsgrupper framgår av nedanstående tabell:

Bemanningsgrupper	Ansökningar om arbete		Lediga platser		Tillsatta platser		Per 100 lediga platser	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Ansökningar	Tills. platser
Befälhavare	55	0·1	17	0·1	16	0·1	·	·
Styrmän	936	1·9	433	2·1	415	2·1	216	96
Maskinister	1 152	2·4	559	2·7	506	2·5	206	91
Däcksmanskap	20 641	42·1	7 482	36·3	7 249	36·5	276	97
Maskinmanskap	17 118	34·9	5 341	25·9	5 255	26·5	321	98
Kökspersonal	8 955	18·3	3 392	16·5	3 204	16·2	264	94
Andra	86	0 2	3 374	16·4	3 186	16·1	·	·
Besättningsmän å fiskefartyg	45	0·1	—	—	—	—	—	—
Summa	48 988	100·0	20 598	100·0	19 831	100·0	238	96

Ovanstående siffror visa, att förmedlingsverksamheten i likhet med föregående år huvudsakligen omfattat sjömän av manskapsgrad, för vilka den också självfallet är av större betydelse än för befälet. Anmärkas bör, att under tabellrubriken »andra» upptagits alla de förmedlingar, som avsett till-

fälligt arbete, såsom underhållsarbeten å upplagda fartyg, förhalning av fartyg m. m.; ej mindre än 80 % av dessa anställningar hava förmedlats i Göteborg.

Verksamhetens fördelning på årets olika månader framgår av följande tablå:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Arbetssökande personer . .	4 184	3 749	4 339	4 150	3 837	3 678	3 919	4 198	3 930	4 158	3 888	3 469
Ansökningar .	4 239	3 909	4 498	4 358	4 058	3 758	4 032	4 330	4 046	4 199	3 999	3 562
Lediga platser	1 135	941	1 840	2 104	2 165	1 745	1 857	2 083	1 987	2 035	1 460	1 246
Tillsatta »	1 104	864	1 763	2 052	2 099	1 641	1 814	2 023	1 888	1 937	1 429	1 217
Ansökningar pr 100 lediga pl.	373	415	244	207	187	215	217	208	204	206	274	286

Medelantalet arbetslösa per månad uppgick till 2 242 eller, om man bortser från tillfälligt arbete, till 2 516. Överskottet på arbetskraft var störst under januari med 3 049 och minst under maj med 1 672 personer, som ej kunde beredas anställning. Då praktiskt taget hela den svenska handelsflottan varit i sysselsättning under året, torde man alltså kunna uppskatta det konstanta överskottet av arbetskraft inom sjömansyrket till i runt tal 1 700 personer, eller omkring 7 % av hela handelsflottans bemanning.

För att utröna i vilken mån detta överskott föranletts av tillströmning till yrket av nybörjare, har från vissa förmedlingskontor införskaffats uppgifter på antalet arbetssökande, som ej innehaft sjöfartsbok. Av de inkomna uppgifterna från förmedlingskontoren i Stockholm, Göteborg, Hälsingborg och Malmö framgår, att medelantalet per månad av dylika ansökande uppgått till 510, utgörande 18 % av samtliga arbetssökande personer å nämnda fyra platser. Denna tillströmning av nybörjare, av vilka 19 % avsåg däcksmanskap, 41 % maskinmanskap och 40 % köks- och uppassarpersonal, måste, om man möjligen undantager den sistnämnda bemanningskategorien, som bl. a. innefattar uppassare å emigrantfartygen, anses onödigt stor för tillgodoseende av erforderlig nyrekrytering inom yrket. Härför torde en genomsnittssiffra för däcks- och maskinmanskap av 10 % vara tillfyllest. Anledningen till det oproportionellt stora tilloppet av arbetskraft till sjömansyrket torde delvis vara att söka i den arbetslöshet, som gjort sig gällande inom vissa närliggande industrigrenar, särskilt skeppsbyggeriverksamheten, vilken under det gångna året varit starkt berörd av depressionens verkningar. Det stora antalet arbetssökande inom gruppen köks- och uppassarpersonal i Göteborg torde, såsom förut nämnts i Soc. Medd.[1], vara beroende på möjligheterna att genom anställning å emigrantfartyg kostnadsfritt utvandra till främmande världsdelar.

Förmedlingsverksamhetens omfattning i de olika hamnarna framgår av efterföljande översikt:

[1] Soc. Medd. årg. 1923, sid. 1034.

Hamnar	Antal ansökn. om arbete	Antal lediga platser	Antal tillsatta platser	Ansökn. per 100 lediga platser
Luleå . . .	427	228	193	187
Umeå . . .	301	202	191	149
Härnösand .	1 651	332	332	497
Sundsvall .	1 005	631	631	159
Hudiksvall .	156	64	64	244
Söderhamn .	290	137	137	212
Gävle . . .	843	472	470	179
Stockholm .	7 330	3 794	3 682	193
Oxelösund .	690	270	270	255
Norrköping	1 212	511	510	237
Västervik .	244	106	94	230
Oskarshamn	647	294	294	220
Kalmar . .	929	561	559	165
Visby . . .	68	59	33	115
Karlskrona .	287	95	88	302
Karlshamn .	769	331	329	232
Sölvesborg .	430	337	337	127
Åhus	169	101	101	167
Ystad . . .	264	124	124	213
Trälleborg .	789	183	180	431
Malmö . . .	2 339	985	923	237
Landskrona .	901	325	325	277
Hälsingborg .	4 447	2 010	1 996	221
Halmstad . .	1 046	489	421	214
Göteborg . .	21 459	7 807	7 406	275
Uddevalla . .	295	150	141	197
Summa	**48 988**	**20 598**	**19 831**	**238**

Såsom av ovanstående tabell framgår, har förmedlingsverksamheten varit livligast i rikets största sjöstad, Göteborg, där antalet arbetssökande utgjort 43·8 % och antalet tillsatta platser 37·3 % av resp. siffror för hela riket. Därnäst komma Stockholm med resp. 15·0 och 18·5 %, Hälsingborg med 9·1 och 10·1 % samt Malmö med 4·8 och 4·7 %.

Slutligen må omnämnas, att av de under året förmedlade 19 831 platserna 16 506 avsett anställning å ångfartyg, 1 644 å motorfartyg samt 1 681 å segelfartyg.

Utvandringen till främmande världsdelar år 1923.

Uppgifter rörande utvandringen från Sverige till främmande världsdelar ha nu inkommit även för fjärde kvartalet 1923, varigenom en överblick kan erhållas av emigrationen i dess helhet under nämnda år.

Vad då först beträffar utvandringen under 1923 års *fjärde kvartal*, uppgick densamma till 3 913 personer mot 2 427 personer samma tid år 1922. Sammanlagt 3 506 av ifrågavarande emigranter erhöllo sina utvandringskontrakt godkända av polismyndigheterna i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, 373 i Kristiania, Trondhjem, Kristiansand och Bergen samt 34 i Köpenhamn. Dessutom uppgives 1 person från annat land utvandrat över svensk hamn.

Antalet i Sverige hemmahörande emigranter, som erhållit sina utvandringskontrakt godkända av polismyndigheter i förenämnda städer under såväl *fjärde kvartalet* som under *hela år 1923*, framgår av efterföljande tablå:

1923	Stockholm	Malmö	Hälsingborg	Göteborg	Kristiania	Trondhjem	Bergen	Kristiansand	Köpenhamn	Summa
oktober . . .	165	208	39	1 533	17	148	4	—	25	**2 139**
november . .	87	140	34	743	11	128	2	—	5	**1 150**
december . .	64	113	19	361	7	56	—	—	4	**624**
okt.—dec. .	316	461	92	2 637	35	332	6	—	34	**3 913**
jan.—sept. .	1 767	3 431	511	13 112	231	2 177	22	6 [1]	112	**21 369**
Hela året	**2 083**	**3 892**	**603**	**15 749**	**266**	**2 509**	**28**	**6**	**146**	**25 282**

Motsvarande totalsiffror för de närmast föregående åren framgå av följande översikt, som jämväl utvisar emigrationens fördelning å olika månader.

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Summa
1919 . . .	134	82	265	137	288	207	399	442	515	313	531	186	**3 499**
1920 . . .	219	128	353	234	973	208	554	801	544	1 018	593	453	**6 078**
1921 . . .	254	531	389	531	600	285	447	447	716	463	260	139	**5 062**
1922 . . .	170	293	258	659	1 054	682	472	973	1 026	879	1 048	500	**8 014**
1923 . . .	730	1 332	2 556	3 663	1 811	2 965	3 385	2 517	2 410	2 139	1 150	624	**25 282**

Såsom ovan nämnts ingå i denna statistik endast sådana emigranter, vilka vid avresan från skandinavisk hamn innehaft med vederbörande utvandrareagenter upprättade utvandringskontrakt. Antalet på denna väg registrerade emigranter har under de senare åren i allmänhet hållit sig något lägre än antalet personer, som enligt prästerskapets till statistiska centralbyrån ingivna uppgifter uttagit flyttningsbetyg för utvandring till främmande världsdelar. Under år 1922 uppgingo sålunda de i polismyndigheternas rapporter medtagna utvandrarna till 89 % av det genom prästerskapet redovisade antalet; för åren 1920 och 1921 var motsvarande siffra 86 %. Uppkomsten av denna differens torde bero på olika omständigheter. Den tyngst vägande orsaken är sannolikt att söka däri, att en del personer utvandrat utan att hava uttagit flyttningsbetyg och fördenskull vid avresan icke heller kunnat erhålla utvandringskontrakt, utan rest på vanlig passagerarbiljett, men sedermera längre eller kortare tid efter framkomsten fått sig betygen tillsända från hemorten och därigenom kommit med i prästerskapets redovisning — måhända för ett senare år än det verkliga utvandringsåret. En annan medverkande orsak torde vara, att en del personer, vilka uttagit flyttningsbetyg till utlandet och således i prästerskapets uppgifter blivit räknade som emigranter, sedermera av den ena eller andra anledningen inställt resan, utan att dock rättelse skett i nyssnämnda uppgifter.

Emigrationen under 1923 fördelade sig, i den mån utvandringskontrakten godkänts av polismyndigheterna i någon av de förut nämnda svenska, norska och danska städerna, på rikets olika delar sålunda:

[1] Av dessa emigranter, vilka icke äro medtagna i de tidigare kvartalsöversikterna, utvandrade 3 under mars månad, 1 i april och 2 i maj.

Län	Utvandringskontrakt från Sverige	Norge	Danmark	Summa utvandrare	Län	Utvandringskontrakt från Sverige	Norge	Danmark	Summa utvandrare
Stockholms stad .	756	24	11	**791**	Göteb. o. Boh. län	1344	19	11	**1374**
» län	343	7	1	**351**	Älvsborgs »	1457	15	—	**1472**
Uppsala »	156	9	—	**165**	Skaraborgs »	514	2	3	**519**
Södermanlands »	173	3	—	**176**	Värmlands »	2330	104	—	**2434**
Östergötlands »	613	4	2	**619**	Örebro »	975	8	2	**985**
Jönköpings »	1167	5	4	**1176**	Västmanlands »	493	127	—	**620**
Kronobergs »	817	—	8	**825**	Kopparbergs »	2091	28	—	**2119**
Kalmar »	1671	2	15	**1688**	Gävleborgs »	1266	87	1	**1354**
Gotlands »	90	—	—	**90**	Västernorrlands »	975	700	1	**1676**
Blekinge »	926	2	27	**955**	Jämtlands »	328	824	3	**1155**
Kristianstads »	699	—	15	**714**	Västerbottens »	406	236	3	**645**
Malmöhus »	859	6	37	**902**	Norrbottens »	899	594	—	**1493**
Hallands »	979	3	2	**984**	Hela riket	**22327**	**2809**	**146**	**25282**

Härtill komma 41 emigranter, vilka från annat land utvandrat över svenska hamnar. Inalles ha sålunda på denna väg befordrats 22 368 utvandrare.

Utvandrarnas åldersfördelning framgår av nedanstående översikt:

	Män		Kvinnor		Tillsamman	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Under 15 år	1100	5·8	1047	16·2	2147	8·5
15—20 »	3467	18·4	1162	18·0	4629	18·3
20—30 »	10514	55·8	2661	41·2	13175	52·1
30—40 »	2683	14·3	949	14·7	3632	14·4
40—50 »	790	4·2	334	5·2	1124	4·4
50 år och däröver	275	1·5	300	4·7	575	2·3
Summa	**18829**	**100·0**	**6453**	**100·0**	**25282**	**100·0**

En påfallande ökning föreligger för året i fråga om åldersgruppen 20—30 år, vilken som synes omfattat 52·1 % av samtliga utvandrare (55·8 % av männen och 41·2 % av kvinnorna) mot endast 44·9 % föregående år och 37·2 % år 1921. Gruppen 15—20 år har däremot minskats från 25·4 till 18·3 %.

Ännu mer anmärkningsvärd är den förskjutning, som ägt rum i fråga om könsproportionen. Männen utgjorde nämligen ej mindre än tre fjärdedelar (74·5 %) av utvandrarna, kvinnorna blott en fjärdedel (25·5 %). För 1922 voro motsvarande siffror 63·8 och 36·2 %, och dessförinnan hade kvinnorna under en följd av år varit lika många eller flera än männen. Förskjutningen sammanhänger med det i emigrationsstatistiken av gammalt konstaterade faktum, att den kvinnliga utvandringen är mera konstant än den manliga. I tider av stegrad utvandring, såsom under år 1923, ökas därför städse det relativa antalet manliga emigranter, medan ett motsatt förhållande äger rum, då utvandrarströmmen minskas.

Översikt över hyresnämndernas verksamhet under åren 1917—1923.

Hyresstegringslagstiftningens tillkomst och utveckling.

På grundval av statistiskt material, som enligt särskilt formulär årligen införskaffats från hyresnämnderna, har socialstyrelsen utarbetat och i denna tidskrift tidigare publicerat berättelser över nämndernas verksamhet under tiden från hyresstegringslagstiftningens införande och till 1921 års utgång. Motsvarande uppgifter ha numera erhållits även för år 1922 samt beträffande våra tre största städer jämväl för tiden $^{1}/_{1}$—$^{30}/_{9}$ 1923, då lagstiftningen i fråga upphörde. Med hänsyn till att hyresstegringslagstiftningen numera alltså betecknar en avslutad epok i landets ekonomiska och sociala liv, har det ansetts lämpligt att i det följande lämna en sammanfattande översikt över resultaten av hyresnämndernas arbete under hela deras verksamhetstid, i den mån upplysning härom kunnat vinnas ur de av nämnderna avgivna statistiska uppgifterna.

Till en början må i korthet erinras om hyresstegringslagstiftningens tillkomst och innehåll samt om de förändringar, den undergått under sin sex och ett halvt år långa giltighetstid. Hänsyn tages därvid huvudsakligen till de lagbestämmelser, vilkas verkningar kunnat göras och gjorts till föremål för direkt statistisk behandling.

Den 5 maj 1916 utfärdade Kungl. Maj:t i administrativ väg författningsföreskrifter om medling i hyrestvister i syfte att genom anordnande av frivillig medling inför särskild nämnd — hyresnämnd — mellan tvistande parter moderera den starka höjning av hyresprisen, som befunnes bli en följd av kristidens rubbningar på bostadsmarknaden. Snart nog ansågs emellertid läget på hyresmarknaden göra ett kraftigare ingripande från lagstiftarens sida av behovet påkallat, och den 25 maj 1917 utfärdades den av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt antagna lagen med vissa bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.

De grundläggande föreskrifterna i denna lag, vilka också, med vissa ändringar och modifikationer, bibehållits i princip oförändrade i de följande lagarna i ämnet, voro dels att hyresnämnd ägde med laga verkan nedsätta fordrad eller avtalad hyra, som befunnits oskälig, och dels att uppsägning från hyresvärds sida av hyresavtal förklarades ogiltig, med mindre hyresnämnd lämnat samtycke till densamma. Dessa bestämmelser gällde till en början i fråga om lägenheter av alla slag — alltså även i fråga om kontor, butiker m. m. — dock endast för såvitt de tagits i bruk redan före lagens tillkomst; nya lägenheter voro följaktligen undantagna. Lagen ägde tillämpning

i städer och samhällen med minst 5 000 invånare samt i andra orter, som konungen ägde förordna. De bestämmelser om kommunal bostadsförmedling, grundad på anmälningsskyldighet från hyresvärds sida, som redan den 27 februari 1917 meddelats i särskild förordning, inrycktes i lagen. Slutligen föreskrevs i 1917 års hyresstegringslag, att en hyresökning, som översteg vissa, för olika fall angivna procentsatser (5, 10 eller 15 %), ej kunde utsökas med mindre hyresnämnd fastställt beloppet. Denna föreskrift utbyttes i lagen den 14 juni 1918 mot en bestämmelse, varigenom hyresökning inom 15 %, räknad på hyran för tiden närmast före den 1 okt. 1915, uttryckligen undandrogs hyresnämnds prövningsrätt. Genom 1919 års lag (av 19 juni) höjdes denna gräns till 25 %. Dessutom utsträcktes lagens giltighet även till efter den 25 maj 1917 nybyggda lägenheter, dock icke i fråga om första uthyrningen. Sistnämnda stadgande upphävdes emellertid redan följande år genom lagen av den 30 juni 1920, enligt vilken lagstiftningen åter begränsades till att avse enbart äldre hus. Även affärs- o. d. lägenheter blevo undantagna, men skulle de gamla bestämmelserna i båda dessa fall fortfara att gälla t. o. m. den 1 okt. 1921. Slutligen är att nämna, att gränsen för den fria hyresstegringslatituden nu höjdes till 50 %. I lagen av den 17 juni 1921, som blev den sista i serien, bibehölls sistnämnda procentsats oförändrad. Den kommunala bostadsförmedlingen utsträcktes till att omfatta även större bostadslägenheter, men blevo å andra sidan samhällen med mindre än 15 000 invånare befriade från skyldigheten att anordna sådan förmedling. Med tanke på hyresstegringslagstiftningens förestående avveckling medgavs vidare hyresvärdarna rätt att uppsäga hyresavtal till upphörande den 1 okt. 1923 eller senare, vilken befogenhet dock skulle inträda först efter den 1 juli 1922. Hyresstegringslagen av år 1921 skulle upphöra i och med utgången av hyresåret 1922/23, och 1922 års riksdag avslog väckt proposition om ytterligare förlängning.

Hyresnämndernas verksamhet åren 1917—1923.

Efter denna överblick över hyresstegringslagstiftningens tillkomst och utveckling må i det följande uppmärksamheten riktas på dess verkningar, i den mån dessa kommit till synes i resultaten av hyresnämndernas arbete.

Omfattningen av hyresnämndernas verksamhet. En allmän översikt över omfattningen av hyresnämndernas verksamhet under hela deras tillvarotid meddelas i tab. A, vilken, vad åren 1917—1921 beträffar, bygger på de föregående berättelserna med vissa ur jämförelsesynpunkt betingade kompletteringar och omräkningar.

Av tab. A framgår till en början, att de uppgiftslämnande orterna, som under det första arbetsåret voro 75 och det andra 88, åren 1919—1922 utgjorde 129—133, vilket bör ses i samband med att hela antalet orter med hyresnämnd åren 1917—1922 enligt tillgängliga uppgifter voro resp. 76, 100, 146, 149, 147 och 145. För år 1923 uppgives antalet nämnder till samma

Tab. A. Översikt över hyresnämndernas verksamhet åren 1917–1923.

Verksamhetsår	Antal uppgiftslämnande orter	Antal invånare (1000)	Hela antalet av hyresnämnd behandlade ärenden	Därav hyresregleringsärenden	Antal hyresreglerade lägenheter	Därav: läg., vilkas hyra av nämnden nedsatts	Därav: läg., för vilka begärd hyra icke ansetts oskälig	Därav: bostadslägenheter	Därav: affärslägenheter o. d.	Därav: lägenheter med centralvärme	Hyresregleringens omfattning: å nedanst. antal orter	Hyresregleringens omfattning: regl. bostadsläg. i % av samtl. hyresläg.
1917 (fr. 25/6)	75	1 626	18 277	12 463	32 201	·	·	30 769	1 432	4 204	59	9·7
1918 . . .	88	1 654	39 349	18 825	49 103	[1] 18 606	[1] 15 097	46 748	2 355	5 903	61	13·6
1919 . . .	132	1 790	50 616	22 811	67 258	36 845	30 913	62 861	4 397	6 741	66	19·2
[2] 1920 . . .	129	1 790	60 679	26 498	73 261	38 714	34 547	67 800	5 461	6 708	70	21·1
1921 . . .	130	1 802	34 467	20 225	50 232	37 923	12 309	49 226	1 006	4 646	66	15·6
1922 . . .	133	1 862	11 683	7 287	14 736	12 867	1 869	14 550	186	1 525	67	4·6
1923 (t. o. m. 30/9) .	3	768	[3] 346	[3] 202	789	690	99	787	2	96	3	0·5
Tillhopa	—	—	**215 417**	**107 811**	**287 580**	**145 145**	**94 884**	**272 741**	**14 889**	**29 823**	—	—

siffra som nästföregående år, men deras tillvaro var nu av rätt formell natur, i det att göromålen — om man bortser från de tre största städerna — huvudsakligen torde ha bestått i åtgärder i samband med den förestående avvecklingen. Därvid bortses givetvis från bostadsförmedlingskontorens verksamhet.

Ser man på antalet av dessa nämnder handlagda ärenden, har denna siffra för år 1917 (7 månader) beräknats till ungefär 18 000. I mån av verksamhetens växande omfattning och ökningen av antalet hyresnämnder undergick arbetsbördan en kraftig stegring t. o. m. år 1920, då årssumman översteg 60 000, varefter talen snabbt nedgingo till inemot 12 000 under år 1922 och antagligen endast några hundra under jan.—sept. 1923. Sistnämnda verksamhetsperiod torde därför i det följande kunna lämnas ur räkningen.

I vilken utsträckning de olika hyresstegringslagarna varit normerande för ärendenas handläggning framgår närmare av nedanstående sammanställning:

Antal ärenden, avgjorda enligt hyresstegringslagen av år

1917	*1918*	*1919*	*1920*	*1921*	*Tillhopa*
34 981	50 123	54 324	43 239	31 240	[4] 213 907

Det största antalet ärenden har, som synes, handlagts enligt 1919 års lag.

Av samtliga under redogörelseperioden avgjorda ärenden avsågo hälften (107 811) hyresreglering, medan de övriga (107 606) utgjordes av andra ären-

[1] Siffrorna avse endast lägenheter, reglerade enligt 1918 års lag.

[2] I talen ingå även uppgifter för Råsunda, vilka detta år inkommo för sent för att medtagas i den tidigare redogörelsen.

[3] Beräknade siffror.

[4] För 1 510 ärenden, avgjorda under år 1921, ha uppgifter rörande denna fördelning ej kunnat erhållas.

den, i första hand sådana rörande uppsägning. Det är denna grupp, som föranlett de stora växlingarna under olika år, i det att de egentliga hyresregleringsfallen under hela tiden fr. o. m. 1918 t. o. m. 1921 i stort sett visat relativt obetydliga numerära förskjutningar. Intill sistnämnda år voro uppsägningsärendena till största delen anhängiggjorda i och för hyresförhöjning och sålunda av mera formell karaktär, men bortföll därefter denna grupp med anledning av en i 1920 års lag vidtagen ändring.

Av hyresregleringsärendena ha i genomsnitt c:a fyra femtedelar upptagits på ansökan av hyresvärd, inemot en femtedel efter hemställan av hyresgäst och icke ens en procent på nämndens eget initiativ.[1] De på hyresgästernas begäran behandlade målen ha, relativt sett, under de senaste åren företett en betydande ökning. På sistnämnda grupp kommo nämligen åren 1917—1922 resp. 23·0, 7·8, 7·8, 11·6, 36·0 och 62·0 % av samtliga hyresregleringsärenden, medan de genom hyresvärdarnas initiativ upptagna ärendena utgjorde resp. 74·2, 91·7, 91·6, 88·0, 63·5 och 37·0 %.

Hyresregleringens utveckling 1917—1922 (1923). Övergår man härefter att undersöka antalet hyresreglerade lägenheter, framgår av tab. A, att under hela verksamhetsperioden hyrorna tagits under omprövning för inalles 287 580 lägenheter. Härvid har hänsyn ej kunnat tagas till den omständigheten, att samma lägenheter i stor utsträckning varit föremål för reglering flera år i följd. Till att börja med steg antalet hastigt år från år — från något mer än 32 000 lägenheter år 1917 till inemot 75 000 år 1920 — men desto kraftigare blev sedan avmattningen, så att under år 1922 icke ens 15 000 lägenheter hyresreglerades.

Vid statistikens utarbetande har hänsyn tagits till, om hyresregleringen verkställts på sådant sätt, att begärda hyror blivit nedsatta eller om nämnden blott konstaterat, att fordrade hyresbelopp ej kunnat anses oskäliga. Bortser man från de lägenheter, som reglerats enligt 1917 års lag och för vilka nämnda uppdelning icke kunnat tillämpas, ha de fordrade hyresbeloppen nedsatts för tillhopa 145 145 lägenheter (60·5 %) och godtagits för 94 834 (39·5 %). Siffrorna för de olika åren visa, hurusom nedsättning efter hand förekommit i allt större omfattning. År 1918 var så fallet med 55·2 % av lägenheterna, medan för år 1922 jämförelsetalet stigit till 87·3 %.

Hyresregleringarna ha till övervägande del avsett bostadslägenheter, i det att av dylika under åren 1917—1923 redovisats tillsammans 272 741, gent emot 14 839 affärs- o. d. lokaler, för vilka lagens bestämmelser, som ovan nämnts, upphörde att gälla fr. o. m. 1 okt. 1921. Ser man på bostadslägenheternas fördelning efter rumsantal, ha av dem, för vilka dylik storleksuppgift föreligger, 196 524 eller c:a tre fjärdedelar utgjorts av smålägenheter (om högst 2 rum och kök), under det att de övriga 60 293 lägenheterna varit större våningar. Smålägenheternas relativa andel var högst år 1920 (79·1 %) och minst år 1922 (70·4 %).

I vilken omfattning de hyresreglerade lägenheterna varit försedda med

[1] Denna fördelning avser icke de i Stockholm handlagda hyresmålen, för vilka uppgifter härom icke kunnat erhållas.

centralvärme framgår jämväl av tab. A. Reglering av centralvärmelägenheter har ägt rum i tillhopa 29 823 fall, motsvarande 10·4 % av hela antalet. Frekvensen av dessa lägenheter har i stort sett visat sjunkande tendens, i det att jämförelsetalen för åren 1917—1922 uppgingo till resp. 13·1, 12·0, 10·0, 9·2, 9·2 och 10·3 %. Vad beträffar reglering av enbart ersättning för uppvärmning och varmvatten, har dylik under åren 1918—1922 företagits i tillhopa 15 714 fall, varav 8 690 ärenden (55·3 %) avsett ettåriga och 7 024 (44·7 %) fleråriga kontrakt. Störst var antalet sådana mål år 1920, men därefter blev i mån av bränsleprisens sänkning nedgången betydande.

Större intresse än dessa siffror torde dock de i tabellens sista kolumn meddelade jämförelsetalen erbjuda, vilka utvisa de reglerade bostädernas procentuella andel av hela hyreslägenhetsbeståndet å de orter, för vilka uppgifter därom kunnat erhållas på grundval av 1920 års bostadsräkning. Den ökning av hyreslägenheternas antal genom nybyggnad, som ägt rum under åren 1917—1923, torde icke i nämnvärd mån påverka relationstalen och har därför lämnats utan avseende. Man finner av dessa siffror, att under år 1917 ungefär en tiondel av hela hyreslägenhetsbeståndet å ifrågavarande orter underkastades reglering. Åren 1919 och 1920 steg siffran till c:a en femtedel för att 1922 nedgå till mindre än en tjugondel.

Hyresregleringens lokala omfattning år 1922 (1923). Det torde emellertid böra erinras om, att hyresregleringens relativa omfattning i allmänhet varit skäligen olika å skilda platser. Att här ingå på detaljerade lokala jämförelser skulle dock föra för långt, utan må, i vad som rör åren 1917—1921, det vara tillräckligt att hänvisa till de tidigare publicerade årsberättelserna. Däremot torde det vara på sin plats att ägna en något utförligare behandling åt den verksamhet, som bedrivits av nämnderna under de två sista åren, i främsta rummet under 1922, varom inga uppgifter tidigare offentliggjorts.

I detta syfte har utarbetats tab. B, som lämnar en orienterande överblick över arbetets omfattning under år 1922 å olika orter. Härav framgår bl. a., att av de 133 hyresnämnder, som nämnda år insänt uppgifter om sin verksamhet (se tab. A), inalles 120 varit i arbete, under det att från de återstående 13 meddelats, att inga sammanträden avhållits. Under året handlades tillsammans 11 683 ärenden, varav 7 287 (62·4 %) hyresregleringsärenden och 4 396 (37·6 %) övriga ärenden. Av dessa kommo 7 406 (63·4 %) på de tre största städerna (inkl. förstäder), 3 121 (26·7 %) på övriga större städer och 1 156 (9·9 %) på samhällen med under 10 000 invånare. Vad särskilt hyresregleringsärendena beträffar, kan nämnas, att icke mindre än 62·0 % av dem upptogos på ansökan av hyresgäst.

Tabellen utvisar vidare, att antalet under år 1922 hyresreglerade lägenheter var 14 736, varav 14 550 rena bostadslägenheter. Om antalet reglerade bostadslägenheter sättes i relation till hela hyreslägenhetsbeståndet, erhålles (för inalles 67 orter) en genomsnittssiffra av 4·6 %. Hyresregleringens omfattning var sålunda på det hela taget relativt svag. Förutom de tre storstäderna företedde endast Lund och Ystad någorlunda höga relationstal.

Tab. B. Översikt över hyresnämndernas verksamhet å vissa orter under år 1922.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal avgjorda ärenden	Därav hyresregleringsärenden	Antal hyresreglerade lägenheter	Antal hyresreglerade bostadslägenheter: För hyresåret 1921/22	För hyresåret 1922/23	Tillhopa	Därav småhyresgenh. (t. o. m. 2 r. o. k.)	Antal läg., reglerade för 1922/23 (utan centralvärme) med känd hyressteg.	Sammanlagda hyresbeloppet i kr. för i kol. 9 angivna lägenheter enligt: i sept. 1922 gällande avtal	vad av hyresvärden begärts för 1922/23	vad av hyresnämnden medgivits för 1922/23	Hyressteg. för dessa läg. från 1914/15 till 1922/23, %
Stockholm	3 215	2 299	**3 082**	847	7 151	**7 998**	5 491	5 561	5 392 570	6 127 249	5 445 845	65·4
Vaxholm	10	7	**3**	—	3	**3**	2	2	1 013	1 013	850	36·0
Norrtälje	38	15	**15**	—	15	**15**	14	15	6 000	8 400	7 100	73·2
Sundbyberg	162	147	**100**	—	100	**100**	94	100	48 167	51 797	47 952	58·2
Huvudsta	98	90	**90**	—	90	**90**	89	90	31 740	34 539	31 807	45·8
Duvbo	12	9	**9**	2	7	**9**	8	7	3 500	4 725	3 825	[1] 67·8
Hagalund	13	9	**17**	7	10	**17**	16	9	3 850	4 180	3 892	38·6
Lilla Alby	10	7	**7**	—	7	**7**	7	6	2 500	2 760	2 720	74·4
Uppsala	139	75	**67**	—	67	**67**	37	52	44 481	53 335	45 750	45·0
Nyköping	43	21	**24**	4	19	**23**	16	3	3 850	3 550	3 175	72·1
Eskilstuna	56	20	**155**	2	149	**151**	150	105	23 414	26 020	24 772	50·8
Gnesta	2	1	**1**	—	1	**1**	1	1	375	500	375	25·0
Linköping	101	88	**66**	6	60	**66**	30	43	37 392	44 513	38 901	68·0
Norrköping	271	211	**179**	—	173	**173**	146	163	75 670	89 185	79 590	77·5
Motala	16	5	**5**	2	3	**5**	5	3	615	824	615	78·3
Jönköping	180	83	**71**	—	68	**68**	48	66	38 927	50 813	43 678	70·8
Huskvarna	12	9	**9**	—	9	**9**	8	7	2 799	3 043	3 043	87·3
Nässjö	34	15	**15**	—	13	**13**	12	15	6 084	9 570	7 042	85·1
Eksjö	29	16	**35**	—	35	**35**	12	32	26 085	31 960	25 955	75·3
Värnamo	15	9	**6**	—	6	**6**	6	6	1 602	2 058	1 410	72·8
Tranås	10	5	**5**	—	5	**5**	3	4	1 580	1 880	1 320	87·2
Växjö	26	15	**50**	11	39	**50**	24	27	12 685	16 430	14 285	63·2
Älmhult	3	1	**1**	—	1	**1**	—	1	1 875	2 500	1 750	16·7
Ljungby	2	2	**2**	—	2	**2**	—	1	300	600	500	108·3
Markaryd	11	5	**5**	—	5	**5**	3	2	450	600	450	32·4
Västervik	15	9	**9**	—	9	**9**	7	8	3 825	4 074	3 230	60·7
Visby	30	17	**18**	8	10	**18**	14	9	3 092	4 130	3 659	45·9
Karlskrona	54	40	**22**	—	22	**22**	13	21	11 232	15 614	15 614	70·5
Ronneby	11	4	**3**	1	2	**3**	1	1	360	480	420	40·0
Kristianstad	37	9	**12**	—	12	**12**	3	12	8 240	10 026	9 372	82·7
Ängelholm	17	11	**11**	—	9	**9**	6	10	6 960	8 400	7 570	70·5
Klippan	8	3	**5**	—	3	**3**	2	5	1 356	2 534	2 534	135·5
Malmö	2 330	1 238	**1 238**	2	1 191	**1 193**	673	960	601 008	692 462	633 648	71·6
Lund	131	78	**440**	361	70	**431**	242	41	35 907	39 080	32 861	52·7
Landskrona	160	133	**133**	—	129	**129**	79	114	55 318	69 780	60 224	57·1
Hälsingborg	411	244	**244**	—	235	**235**	130	190	121 893	143 541	123 661	63·5
Ystad	97	84	**140**	—	135	**135**	95	135	45 619	53 360	49 857	38·7
Trälleborg	102	35	**35**	27	7	**34**	17	8	7 964	11 000	8 564	72·5
Arlöv	24	11	**11**	—	10	**10**	7	9	3 998	5 256	4 410	49·8
Svedala	3	3	**2**	—	2	**2**	1	1	185	420	336	81·6
Halmstad	67	39	**56**	13	43	**56**	23	29	19 170	22 696	19 638	75·2
Varberg	78	39	**29**	—	29	**29**	23	29	12 560	15 880	12 650	44·2
Göteborg	911	696	**1 782**	—	1 782	**1 782**	1 379	1 570	947 631	1 099 947	1 005 177	66·1
Uddevalla	92	17	**17**	1	16	**17**	12	16	5 047	5 786	5 082	102·0
Strömstad	4	4	**4**	—	4	**4**	—	3	3 525	4 825	4 075	40·5
Partille	12	9	**12**	—	12	**12**	8	10	7 390	7 940	6 960	93·3
Borås	72	60	**62**	—	62	**62**	50	11	6 086	8 450	6 525	71·0

[1] Hyresstegringen även beroende på anläggande av vatten- och avloppsledning.

Tab. B (forts.). Översikt över hyresnämndernas verksamhet å vissa orter under år 1922.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal avgjorda ärenden	Därav hyresregleringsärenden	Antal hyresreglerade lägenheter	Antal hyresreglerade bostadslägenheter: För hyresåret 1921/22	För hyresåret 1922/23	Tillhopa	Därav småhyresreglerade lägenh. (t. o. m. 2 r. o. k.)	Antal läg., reglerade för 1922/23 (utan centralvärme) med känd hyresstegring	Sammanlagda hyresbeloppet i kr. för i kol. 9 angivna lägenheter enligt: i sept. 1922 gällande avtal	vad av hyresvärden begärts för 1922/23	vad av hyresnämnden medgivits för 1922/23	Hyresstegring för dessa läg. från 1914/15 till 1922/23, %
Ulricehamn .	8	4	4	—	4	4	4	1	800	800	635	131·0
Lidköping . .	57	23	23	—	23	23	15	15	4 818	6 560	5 248	32·4
Skara	45	24	6	—	6	6	2	5	1 544	1 814	1 814	37·7
Skövde . . .	22	18	25	—	25	25	15	21	9 890	12 600	10 060	45·3
Karlstad . .	87	26	33	13	20	33	22	13	8 227	10 156	8 709	89·0
Kristinehamn	71	47	47	11	36	47	37	33	13 407	20 415	15 250	50·6
Arvika . . .	8	5	3	—	3	3	1	1	400	600	420	50·0
Örebro . . .	110	68	80	16	64	80	31	64	77 208	90 302	73 715	74·1
Kumla . . .	7	1	1	—	1	1	1	1	200	400	225	80·0
Västerås . .	152	94	85	12	69	81	56	55	39 190	45 115	40 047	69·0
Sala	30	16	16	—	16	16	13	11	5 140	6 250	5 050	45·7
Falun	26	11	12	3	9	12	6	7	4 035	4 675	4 675	41·1
Ludvika . .	72	64	40	21	19	40	30	14	8 100	8 100	7 850	57·3
Borlänge . .	26	14	14	3	10	13	10	8	4 255	5 690	4 255	77·1
Gävle	254	217	217	6	211	217	200	157	47 788	57 712	50 056	60·0
Söderhamn .	35	12	10	—	10	10	1	1	1 000	1 000	750	56·3
Högbo . . .	9	6	6	2	3	5	3	1	120	120	90	50·0
Sundsvall . .	91	53	51	9	42	51	30	19	19 600	24 500	20 400	102·4
Östersund . .	105	89	89	14	75	89	66	44	25 613	30 924	25 795	64·4
Umeå	51	24	21	6	15	21	14	7	6 050	8 375	7 150	62·5
Luleå	77	43	63	4	59	63	43	8	7 180	8 820	8 365	53·1
Kiruna . . .	8	7	7	—	7	7	7	7	1 104	1 620	1 356	48·7
Summa för 69 orter	10 525	6 453	14 157	1 414	13 559	13 973	9 614	10 006	7 961 554	9 144 273	8 144 584	65·5
S:a för övriga 51 orter	1 158	834	579	186	391	577	474	.	.	.	.	.
Samtliga 120 orter	11 683	7 287	14 736	1 600	12 950	14 550	10 088	.	.	.	.	.

I övrigt må hänvisas till tab. C, varuti för olika ortsgrupper åskådliggöres de reglerade lägenheternas fördelning på storlekskategorier o. s. v. Nämnas må, att på de tre storstäderna föllo 11 102 lägenheter eller 75·3 % av hela antalet, under det att i de mellanstora städerna (med över 10 000 inv.) reglerats 2 470 (16·8 %) och å de smärre orterna 1 164 (7·9 %). Medräknas förstäderna, utgjorde storstadsgruppens andel 11 639 eller 79·0 % av lägenheterna.

Rörande de under *år 1923* i storstäderna verkställda hyresregleringarna, inalles 789, kan nämnas, att för huvudstaden redovisats 667 lägenheter, för Göteborg 65 och för Malmö 57. Å övriga orter torde under denna sista avvecklingsperiod nämndernas verksamhet ha varit mycket ringa.

Hyresregleringens intensitet inom olika ortsgrupper. Ser man på sexårsperioden i dess helhet, framstår klart den principiella skillnaden i fråga om hyresstegringslagens tillämpning mellan de mindre samhällena, där densamma i

Tab. C. Närmare uppgifter rörande de år 1922 hyresreglerade lägenheterna.

Under år 1922 hyresreglerade lägenheter	Stockholm	Göteborg	Malmö	Städer och orter med 20—100 000 inv.	10—20 000 inv.	5—10 000 inv.	under 5 000 inv.	Samtliga lägenheter	Därav lägenheter med centralvärme
I) För hyresåret 1921/22.									
1) vilkas hyra av nämnden nedsatts:									
bostadsläg. smålägenheter	510	—	1	219	57	93	85	965	63
bostadsläg. större lägenheter	258	—	1	164	35	10	20	488	119
affärslägenheter[1]	12	—	1	9	—	—	1	23	5
samtliga lägenheter	780	—	3	392	92	103	106	1 476	187
2) för vilka begärda hyresbelopp icke ansetts oskäliga:									
bostadsläg. smålägenheter	60	—	—	12	6	9	16	103	5
bostadsläg. större lägenheter	19	—	—	8	3	9	5	44	5
affärslägenheter[1]	3	—	—	1	—	—	—	4	1
samtliga lägenheter	82	—	—	21	9	18	21	151	11
1) och 2) tillhopa:									
bostadsläg. smålägenheter	570	—	1	231	63	102	101	1 068	68
bostadsläg. större lägenheter	277	—	1	172	38	19	25	532	124
affärslägenheter[1]	15	—	1	10	—	—	1	27	6
samtliga lägenheter	862	—	3	413	101	121	127	1 627	198
II) För hyresåret 1922/23.									
1) vilkas hyra av nämnden nedsatts:									
bostadsläg. smålägenheter	4 431	1 035	542	800	248	479	180	7 715	340
bostadsläg. större lägenheter	2 087	350	253	362	147	101	54	3 854	711
affärslägenheter[1]	66	—	38	26	5	6	2	143	12
samtliga lägenheter	6 584	1 385	1 012	1 188	400	586	236	11 891	1 242
2) för vilka begärda hyresbelopp icke ansetts oskäliga:									
bostadsläg. smålägenheter	490	344	130	181	100	28	32	1 305	5
bostadsläg. större lägenheter	143	53	45	36	46	24	8	355	38
affärslägenheter[1]	3	—	6	3	2	—	2	16	—
samtliga lägenheter	636	397	223	220	148	52	42	1 718	85
1) och 2) tillhopa:									
bostadsläg. smålägenheter	4 921	1 379	672	981	348	507	212	9 020	345
bostadsläg. större lägenheter	2 230	403	298	398	193	125	62	3 709	749
affärslägenheter[1]	69	—	44	29	7	6	4	159	12
samtliga lägenheter	7 220	1 782	1 235	1 408	548	638	278	13 109	1 327
III) Tillhopa.									
Bostadsläg. smålägenheter	5 491	1 379	673	1 212	411	609	313	10 088	413
Bostadsläg. större lägenheter	2 507	403	299	570	231	144	87	4 241	873
Affärslägenheter[1]	84	—	45	39	7	6	5	186	18
Samtliga lägenheter	8 082	1 782	[2]1 238	1 821	649	759	405	[2]14 736	1 525

[1] I förening med bostad.
[2] I denna summa ingå 221 lägenheter, som icke kunnat uppdelas på kategorier.

huvudsak inneburit ett ingripande gent emot enskilda, verkliga eller förmenta, fall av hyresocker, och i storstäderna, varest man mera åsyftat en för hyresmarknaden i allmänhet normerande reglering av prisen särskilt på smålägenheter.

Detta förhållande belyses därav, att antalet i Stockholm, Göteborg och Malmö (inberäknat förstäderna) under åren 1917—1922 reglerade lägenheter var 211 735, motsvarande 74 % av samtliga reglerade sådana, under det att här bodde mindre än 45 % av samtliga invånare i orter med hyresnämnd.

En åskådlig bild av dessa förhållanden samt deras utveckling under redogörelseperioden ger vidstående diagram, som bör ses i samband med nedanstående tablå över de hyresreglerade *bostadslägenheternas* relativa antal inom våra tre storstäder (med förstäder), de medelstora städerna samt de mindre orterna under vart och ett av åren 1917—1922.[1]

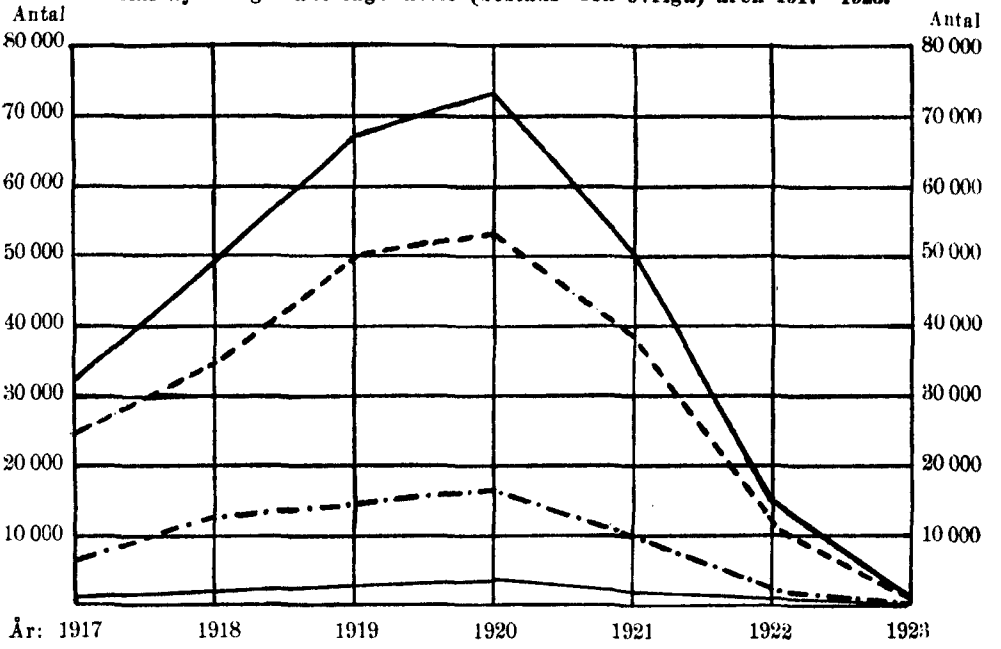
Ortsgrupper	*1917*		*1918*		*1919*		*1920*		*1921*		*1922*	
	Antal hyresreglerade bostadsläg.	i % av samtliga	Antal hyresreglerade bostadsläg.	i % av samtliga	Antal hyresreglerade bostadsläg.	i % av samtliga	Antal hyresreglerade bostadsläg.	i % av samtliga	Antal hyresreglerade bostadsläg.	i % av samtliga	Antal hyresreglerade bostadsläg.	i % av samtliga
Stockholm, Göteborg o. Malmö	23 433	14·7	30 544	19·0	46 073	27·9	48 097	29·1	37 275	22·6	11 465	6·9
Övriga städer med över 10 000 inv.	5 941	4·9	10 312	8·6	13 955	11·2	15 563	12·9	9 953	8·4	2 418	2·0
Mindre städer och orter.	463	1·7	1 053	3·7	1 262	4·4	2 443	8·8	967	3·8	349	1·8
Tillhopa	**29 837**	**9·7**	**41 909**	**13·6**	**61 290**	**19·2**	**66 103**	**21·1**	**48 195**	**15·6**	**14 232**	**4·6**

Skillnaden mellan resp. ortsgrupper framträder med all tydlighet i de angivna jämförelsetalen. År 1920, då nämndernas verksamhet var som livligast, blevo i de största städerna närmare tre tiondelar av hyreslägenheterna reglerade (i »det större Göteborg» inemot 50 %), medan siffrorna för de övriga ortsgrupperna stannade vid resp. 13 och 9 %.

Hyresstegringen under hyresnämndernas kontroll. Huru hyresnämnderna under verksamhetsperioden handhaft sin hyresreglerande uppgift, belyses genom tab. D, i vilken de sammanlagda hyresbeloppen vid olika tidpunkter redovisats med avseende på de lägenheter (utan centralvärme), för vilka hyresstegringen efter hyresåret 1914/15 uppgivits såsom känd. För att erhålla större överskådlighet ha lägenheterna grupperats endast med hänsyn till det hyresår, regleringen avsett, utan avseende på tidpunkten för nämndens beslut.

[1] Tablåns siffror omfatta dock endast de hyresnämndsorter (se tab. A), för vilka uppgifter om hyreslägenhetsbeståndet kunnat erhållas i 1920 års bostadsräkning.

Antal hyresreglerade lägenheter (bostads- och övriga) åren 1917—1923.

Tab. D. Hyresstegringen från hyresåret 1914/15 till hyresåren 1917/18—1922/23.

Hyresår, för vilket regleringen skett	Antal hyresregl. lägenheter (utan centralvärme) med uppgiven hyresstegring	Sammanlagt hyresbelopp (i 1 000 kr.) för dessa lägenheter enligt				Skillnad mell. begärda och medgivna hyresbelopp (i 1 000 kr.)	Medgiven hyresstegring från närmast föregående hyresår i % av begärd	Hyresstegring (i %) från	
		i sept. 1915 gällande avtal	senast (före regleringen) gällande avtal	vad av hyresvärden begärts	vad av hyresnämnd medgivits			hyresåret 1914/15	närmast föregående hyresår
				för det hyresår, regleringen avser					
1917/1918	23 375	10 654	11 008	12 756	12 093	663	62·0	13·5	9·8
1918/1919	39 316	15 717	17 344	20 713	19 532	1 181	65·0	24·8	12·6
1919/1920	50 849	20 993	24 848	30 674	28 729	1 945	66·6	36·9	15·6
1920/1921	54 855	22 080	29 167	37 856	35 231	2 625	69·8	59·6	20·8
1921/1922	37 426	17 004	25 978	31 218	28 077	3 141	40·1	65·1	8·1
1922/1923	10 601	5 251	8 535	9 767	8 704	1 063	13·7	65·8	2·0
Tillhopa	**216 422**	**91 699**	**116 880**	**142 984**	**132 366**	**10 618**	—	—	—

Tabellen ger vid handen, att uppgifter om hyresstegringens belopp meddelats för inalles 216 422 lägenheter, motsvarande c:a tre fjärdedelar av samtliga reglerade. Siffrorna för de olika årens hyressummor giva tillhopatagna

[1] Härmed avses samtliga de orter (se tab. A), för vilka uppgifter om hyresnämndens verksamhet erhållits.

ett mått på hyresnämndernas ekonomiska betydelse. Genom deras händer ha gått till siffran redovisade, fordrade eller avtalade, hyresbelopp å tillhopa c:a 143 miljoner kr., vilket tyder på, att den av nämnderna kontrollerade totala hyressumman skulle närma sig 200 miljoner kr.

I fråga om hyresstegringens omfattning utvisar tab. D, att de för hyresåren 1917/18—1922/23 medgivna beloppen överstego 1914/15 års hyror med i genomsnitt resp. 14, 24, 37, 60, 65 och 66 %. Den s. k. fria hyresstegringslatituden, vilken för åren 1918 och 1919, som nämnts, utgjorde resp. 15 och 25 % samt för de följande åren 50 %, blev sålunda i praktiken rätt väsentligt överskriden, vilket är naturligt i betraktande av att därmed avsetts icke att skapa ett maximistreck för all hyresförhöjning, utan en närmast i arbetsbesparingssyfte tillkommen undergräns för hyresnämndernas fria prövning. Ser man på hyresstegringen från närmast föregående hyresår, vilken belyses av procenttalen i tabellens sista kolumn, gick denna under de tidigare åren oavbrutet upp från c:a 10 % för 1917/18 till 21 % för 1920/21. Mot slutet av perioden höll sig däremot ökningen inom skäligen snäva gränser. Häremot svarar den påfallande förändringen av relationen mellan medgiven och begärd hyresstegring. Under de fyra första åren uppgick den förra till ungefär två tredjedelar av den senare med en viss tendens till ökning, men fr. o. m. hyresåret 1921/22 blev reduceringen vida större, i det att de av husvärdarna fordrade beloppen då godkändes till blott två femtedelar, följande år icke ens till en sjundedel. Hade hyresvärdarnas krav godtagits obeskurna av nämnderna, skulle den genomsnittliga hyresförhöjningen för hyresåren 1917/18—1922/23 ha uppgått till resp. 20, 32, 46, 71, 84 och 86 % på 1914/15 års hyror. För hela perioden belöpte sig differensen mellan begärda och beviljade hyror till över 10·6 miljoner kr. Utgår man ifrån, att hyrorna för de lägenheter, som icke kunnat medtagas i tab. D, nedsatts i samma proportion, torde hela det genom nämndernas hyresreduceringar åt hyresgästerna direkt inbesparade beloppet kunna uppskattas till ungefär 14 miljoner kr. Denna siffra får dock icke anses som något exakt mått på totalresultatet av hyresnämndernas prisreglerande verksamhet, ty på kreditsidan bör även skrivas, att nämnderna genom sin blotta tillvaro förhindrat mycken oskälig hyresstegring, som eljest säkert blivit en följd av den rådande bostadsknappheten. Dock får ej förgätas den debetpost, som otvivelaktigt legat i skärpt hyresstegring för de hyresgästkategorier, som bott i utanför hyresstegringslagen ställda lägenheter, d. v. s. sådana uthyrda i nybyggda hus eller i andra hand i möblerat skick.

Nu lämnade redogörelse avser endast hyresnivåns utveckling i allmänhet under hyresnämndernas kontroll, och det må betonas, att å detta område lokala differenser gjort sig starkt gällande. Dessutom ha förhållandena i regel gestaltat sig ganska olika för skilda kategorier av lägenheter o. s. v. Vill man vinna närmare inblick i dessa spörsmål, kan upplysning härom för åren 1917—1921 erhållas i de ovannämnda årliga översikterna, i vilka nödig hänsyn tagits till dylika mera speciella synpunkter. Även under år 1922 tedde sig hyresprisens utveckling olika å skilda platser, liksom för olika slag

av bostäder, men hade dock en viss stabilisering ägt rum. Med hänsyn härtill torde någon vidlyftigare behandling av de lokala spörsmålen knappast vara av nöden. Nämnas må dock, att hyresstegringen från 1914/15 till 1922/23, som för 69 orter i genomsnitt beräknades till c:a 65 %, å 19 orter understeg 50 % och å 13 var högre än 80 %. Beträffande smärre lägenheter stannade den genomsnittliga hyresökningen vid 59 %, medan den i fråga om större bostäder uppgick till 72 %. Den medgivna hyreshöjningen å föregående års hyra, som i genomsnitt uppgick till c:a 15 % av den begärda, utgjorde å 8 orter mindre än 10 % men å 10 orter mer än 60 % av den sistnämnda.

Den kommunala bostadsförmedlingen åren 1917—1922 (1923).

Som tidigare omtalats, ålades i samband med hyresstegringslagstiftningens införande hyresnämnden eller annan kommunal myndighet i städerna att avgiftsfritt förmedla uthyrning av omöblerade smålägenheter med ledning av från hyresvärdarna inkommande anmälningar om såväl ledigblivna som uthyrda lägenheter. Kommunal bostadsförmedling har också inrättats å ett flertal platser, i främsta rummet i de större städerna, men även i vissa smärre samhällen.

Tab. E. Översikt över de kommunala bostadsförmedlingskontorens verksamhet under åren 1917—1922.

Orter	Antal genom bostadsförmedlingen uthyrda lägenheter under år						
	1917	1918	1919	1920	1921	1922	Tillhopa
Stockholm	1 309	369	422	32	412	127	2 671
Nyköping	27	28	33	20	5	[1] —	113
Eskilstuna	147	17	7	12	9	11	203
Linköping	150	126	29	21	12	19	357
Norrköping	115	119	63	[1] —	[1] —	[1] —	297
Jönköping	25	51	3	9	25	22	135
Västervik	38	89	37	23	7	12	206
Karlskrona	147	126	33	13	[1] —	[1] —	319
Kristianstad	14	4	14	19	9	[1] —	60
Malmö	2 516	2 698	985	479	685	466	7 829
Lund	225	636	458	222	291	242	2 074
Landskrona	32	37	17	6	84	26	202
Ystad	33	78	49	37	32	30	259
Trälleborg	79	54	28	28	21	13	223
Göteborg	162	340	117	10	16	118	763
Uddevalla	67	[1] —	[1] —	12	16	[1] —	95
Borås	115	141	64	3	[1] —	4	327
Trollhättan	58	16	[1] —	15	17	17	123
Kristinehamn	16	36	10	21	[1] —	[1] —	83
Gävle	74	72	15	9	12	15	197
Östersund	59	54	[1] —	[1] —	[1] —	[1] —	113
Luleå	14	66	66	20	[1] —	[1] —	166
Summa (för 22 orter)	5 422	5 157	2 450	1 011	1 653	1 122	16 815
Summa för övriga orter[2]	411	209	124	51	43	24	862
Samtliga orter	5 833	5 366	2 574	1 062	1 696	1 146	17 677

[1] Bostadsförmedling har under året icke förekommit. — [2] Åren 1917—1922 resp. 41, 19, 40, 29, 9 och 6 orter.

Siffermässiga uppgifter rörande denna förmedlingsverksamhet ha årligen efter visst formulär insänts till socialstyrelsen. För åren 1917—1922 ha dylika uppgifter erhållits från resp. 63, 41, 62, 51, 31 och 28 orter. I fråga om arbetsresultaten må i första hand hänvisas till de redogörelser härför, som ingått i de tidigare publicerade berättelserna över hyresnämndernas verksamhet. För vinnande av en allmän överblick över utvecklingen å förevarande område har det emellertid ansetts lämpligt att i tab. E meddela en kort sammanställning av årssiffrorna för 1917—1921, kompletterade med motsvarande för år 1922. Framhållas bör, att då de erhållna uppgifterna om lediganmälda bostadslägenheter samt efterfrågade dylika delvis synas hava varit ofullständiga och betingade av tillfälliga förhållanden och åtgärder, man i denna sammanställning återgivit endast de siffror, som avse de genom bostadsförmedlingskontorens försorg uthyrda lägenheterna, vilka synas giva ett någorlunda tillförlitligt mått på verksamhetens omfattning.

För *år 1923* ha uppgifter rörande bostadsförmedlingens resultat erhållits endast från Stockholm, Göteborg och Malmö, i vilka orter resp. 152, 277 och 1 640 bostadslägenheter uppgivits ha uthyrts genom förmedlingen.

Ser man på utvecklingen under åren 1917—1922, framgår det av tabellen, att omfattningen av kontorens uthyrningsverksamhet i stort sett visat avtagande tendens. Anmärkas må vidare, att verksamhetens omfattning ställt sig mycket olika å skilda orter. Medan antalet genom förmedlingen uthyrda bostäder för hela perioden 1917—1923 uppgivits vara i Stockholm 2 823 och i Göteborg 1 040, var motsvarande siffra 9 469 för Malmö, där bostadsförmedling inrättades redan år 1913.

Lantarbetarnas löneförhållanden år 1923.

I efterföljande två tabeller meddelas resultaten av vissa preliminära beräkningar rörande de kontanta arbetslönerna inom jordbruket år 1923. Denna statistik har sammanställts på grundvalen av uppgifter, som intill den 20 december 1923 inkommit från kommunalstämmoordförandena å landsbygden och som skola läggas till grund för en senare utkommande utförligare redogörelse för arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom jordbruket under sagda år. Vid nämnda tidpunkt var dock insamlingen av uppgifter ej fullt avslutad, i det att sådana ännu saknades från omkring en fjärdedel av de tillskrivna landskommunerna. De på ett fullständigt material baserade definitiva siffrorna kunna därför förväntas giva i någon mån avvikande resultat. Beträffande uppgifternas räckvidd må anmärkas, att de avse kalenderåret 1923, men torde de för de årsanställda arbetarnas vidkommande närmast vara tillämpliga på tjänsteåret 1923—24.

Tab. A. Lantarbetarnas kontantlöner åren 1913—1923.

Lantarbetargrupper	Medeltal, kr.				Löneökning (+) eller lönesänkning (−) i %			
	1913	1920	1922	1923[1]	1913—1920	1920—1923	1922—1923	1913—1923
Tjänstefolk:								
Manliga tjänare . . årslön	326	1 075	609	568	+ 229·8	− 47·2	− 6·7	+ 74·2
Kvinnliga » . . »	197	661	450	425	+ 235·5	− 35·7	− 5·6	+115·7
Statare:								
Körkarlar . . . . årslön	329	1 047	651	618	+ 218·2	− 41·0	− 5·1	+ 87·8
Kreatursskötare . . »	375	1 158	739	707	+ 208·8	− 38·9	− 4·3	+ 88·5
Tillfälliga daglönare:								
Manliga:								
i egen kost sommardaglön	2·97	9·37	5·04	4·72	+ 215·5	− 49·6	− 6·3	+ 58·9
i egen kost vinterdaglön	2·19	7·20	3·89	3·66	+ 228·8	− 49·2	− 5·9	+ 67·1
i arbetsgivarens kost sommardaglön	2·05	6·41	3·48	3·24	+ 212·7	− 49·5	− 6·9	+ 58·0
i arbetsgivarens kost vinterdaglön	1·48	4·71	2·51	2·51	+ 229·4	− 46·7	± 0·0	+ 75·5
Kvinnliga:								
i egen kost sommardaglön	1·77	5·62	3·46	3·27	+ 217·5	− 41·8	− 5·5	+ 84·7
i egen kost vinterdaglön	1·34	4·30	2·66	2·40	+ 220·9	− 44·2	− 9·8	+ 79·1
i arbetsgivarens kost sommardaglön	1·21	3·72	2·39	2·29	+ 207·4	− 38·4	− 4·2	+ 89·3
i arbetsgivarens kost vinterdaglön	0·89	2·79	1·77	1·73	+ 213·5	− 38·0	− 2·3	+ 94·4

I tab. A återgivas för de viktigaste lantarbetarkategorierna beräknade riksmedeltal beträffande kontantlönerna år 1923, sammanställda med motsvarande medeltal för åren 1913 samt 1920 och 1922, varjämte beräknats de procentuella löneförändringar, som ägt rum under perioden 1913—23.

Lönestegringen inom jordbruket nådde sin höjdpunkt år 1920, då kontantlönerna synas ha legat i genomsnitt omkring 220 % över 1913 års nivå. De tre följande åren hava medfört en lönereduktion av 40—50 % från nämnda topplöner. Under det sista året har dock lönesänkningen varit jämförelsevis liten eller i genomsnitt 5 à 6 % mot 20 à 25 % under vartdera av de två föregående åren. I förhållande till 1913 års löneläge företer år 1923 en höjning, som synes kunna uppskattas till i genomsnitt 80 %. I fråga om de olika arbetarkategorierna uppvisar dock denna uppgång rätt stora variationer, huvudsakligen beroende på att de senare årens lönenedgång icke skett fullt likformigt. Lönesänkningen synes nämligen hava varit starkare å ena sidan för manliga än för kvinnliga arbetare och å den andra för daglönare än för årsanställda arbetare. Beträffande manliga dagsverkare har sålunda den genomsnittliga daglönen för 1923 sjunkit under 1917 års nivå; för kvinnliga dagsverkare ävensom för manliga tjänare och statare ligga lönesatserna mellan 1917 och 1918 års medelsiffror, medan kvinnliga tjänare ännu i regel hava högre löner än år 1918.

[1] Preliminära tal.

Den genomsnittliga lönenivån är ock växlande i olika trakter, vilket i viss mån kommer till uttryck jämväl i de kollektivavtal, som under sommaren 1923 ingingos mellan lantarbetsgivarnas och lantarbetarnas organisationer för tjänsteåret 1923—1924 och som i stor utsträckning varit normerande för lönesättningen, särskilt i östra och södra Sverige, där organisationsväsendet inom jordbruket vunnit sin största utbredning.[1] I dessa avtal fastställdes den kontanta årslönen i södra och mellersta Sverige till minst 560 kr. för manlig tjänare i husbondens kost, 610 kr. för statavlönad körkarl och 680 kr. för statavlönad kreatursskötare, vilket innebär en nedsättning av de föregående tjänsteår gällande lönesatserna med c:a 5—7 %. I Västmanland och Bergslagen bibehöllos dock dessa oförändrade (vid resp. 590, 640 och 710 kr.). Uti dessa distrikt ävensom i vissa angränsande industriområden, där endast timlönerna pläga regleras, vidtogs icke heller någon väsentlig ändring i dessa, vilka för dagsverkare utan naturaförmåner utgöra 45—51 öre, under det att timlönen för samma arbetarkategori i övriga avtalsområden sänktes från 45 till 40 öre eller med 11 %. I Uppland skulle dock å egendomar, där timlönen är huvudlöneform, densamma utgå med 43 öre.

För belysning av huru löneförhållandena faktiskt gestalta sig i olika trakter, återgivas i tab. B för fem större landsdelar genomsnittliga lönesiffror med avseende på åren 1922 och 1923, varjämte förändringarna i lönenivån under år 1923 i förhållande till närmast föregående år åskådliggöras genom procenttal.

Såsom härav framgår, är lönenivån liksom förut högst i norra Sverige, utom beträffande tjänarinnor, vilkas löner sedan gammalt här plägat vara lägst i riket. I allmänhet synes det sista årets lönesänkning i denna landsdel ha varit något mindre än annorstädes, och för vissa kvinnliga arbetarkategorier framträder t. o. m. en viss stegringstendens. I de egentliga jordbruksbygderna synes lönesänkningen i stort sett hava varit minst i västra och störst i södra Sverige, vilket innebär en fortsättning av en under de senaste åren skönjbar utvecklingstendens. Denna har medfört, att västra Sverige nu uppvisar en jämförelsevis hög lönenivå, under det att södra Sverige gradvis förlorat sin tidigare relativt höga plats på löneskalan. Uti de föregående årens kollektivavtal hava också i vissa fall högre lönesatser varit fastställda för Skåne (och Halland) än i andra jordbruksområden, men såsom av det förut sagda framgår, borttogs denna Sydsveriges särställning i 1923 års lokala löneavtal. Östra Sverige tilldrager sig uppmärksamheten särskilt därigenom, att tjänarinnelönerna där äro de högsta i riket.

För de lantarbetargrupper, vilkas avlöning till stor del utgår in natura, beror totalavlöningens storlek i väsentlig grad på naturaförmånernas värde. Jämväl härom upplysa primäruppgifterna, men har bearbetning av dessa från ifrågavarande synpunkt ännu ej medhunnits. En antydan om naturaförmånernas värde kan emellertid erhållas genom beräkning av skillnaden mellan daglön i egen och arbetsgivarens kost. År 1913 uppgick denna skillnad

[1] Se Soc. Medd., årg. 1923, sid. 875.

Tab. B. Lantarbetarnas kontantlöner åren 1922 och 1923 inom olika landsdelar.

Lantarbetargrupper	Östra Sverige			Småland och öarna			Södra Sverige			Västra Sverige			Norra Sverige			Hela riket		
	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %
	1922	1923		1922	1923		1922	1923		1922	1923		1922	1923		1922	1923	
Tjänstefolk.																		
Manliga, årslön .	576	535	7·1	581	544	6·4	627	568	9·4	598	561	6·2	724	698	3·6	**609**	**568**	6·7
Kvinnliga, » .	483	455	5·8	422	402	4·7	473	438	7·4	446	426	4·5	406	381	6·2	**450**	**425**	5·6
Statare.																		
Körkarlar, årslön	647	611	5·6	624	598	4·2	668	622	6·9	655	631	3·7	—	—	—	**651**	**618**	5·1
Kreatursskötare, »	760	726	4·5	704	670	4·8	732	684	6·6	738	721	2·3	—	—	—	**739**	**707**	4·3
Daglönare.																		
Manliga:																		
i egen kost																		
sommardaglön	4·95	4·55	8·1	4·72	4·50	4·7	4·86	4·46	8·2	5·02	4·72	6·0	6·08	5·86	3·6	**5·04**	**4·72**	6·3
vinterdaglön .	3·73	3·48	6·7	3·59	3·45	3·9	3·83	3·53	7·8	3·80	3·57	6·1	5·00	4·85	3·0	**3·89**	**3·66**	5·9
i arbetsg. kost																		
sommardaglön	3·46	3·13	9·5	3·22	3·05	5·3	3·36	3·02	10·1	3·45	3·43	0·6	4·19	3·56	15·0	**3·48**	**3·24**	6·9
vinterdaglön .	2·44	2·41	1·2	2·26	2·33	[1] 3·1	2·49	2·42	2·8	2·46	2·60	[1] 5·7	3·19	2·94	7·8	**2·51**	**2·51**	0·0
Kvinnliga:																		
i egen kost																		
sommardaglön	3·37	3·18	5·6	3·21	3·04	5·3	3·31	3·17	4·2	3·63	3·22	11·3	3·75	4·08	[1] 8·8	**3·46**	**3·27**	5·5
vinterdaglön .	2·58	2·31	10·5	2·41	2·21	8·3	2·60	2·39	8·1	2·75	2·31	16·0	3·07	3·14	[1] 2·3	**2·66**	**2·40**	9·8
i arbetsg. kost																		
sommardaglön	2·41	2·29	5·0	2·10	2·05	2·4	2·33	2·22	4·7	2·51	2·39	4·8	2·56	2·46	3·9	**2·39**	**2·29**	4·2
vinterdaglön .	1·80	1·77	1·7	1·51	1·52	[1] 0·7	1·79	1·71	4·5	1·80	1·76	2·2	1·97	1·93	2·0	**1·77**	**1·73**	2·3

beträffande manliga arbetares sommardaglön till 0·92 kr., men steg under de följande åren oavbrutet t. o. m. 1920, då densamma utgjorde 2·96 kr. År 1922 hade emellertid värdesiffran sjunkit till 1·56 kr. eller med 47 %, och under 1923 har den ytterligare nedgått något eller till 1·48 kr., motsvarande 50 % av värdet, när prisnivån låg som högst. För manliga arbetares vinterdaglön utgjorde differensen 1·38 kr. år 1922 och 1·15 kr. år 1923 (sänkning från 1920 54 %). Beträffande kvinnliga arbetare bliva motsvarande tal resp. 1·07 och 0·98 kr. (sänkning från 1920 48 %) för sommardaglönen samt resp. 0·89 och 0·67 kr. (sänkning från 1920 56 %) för vinterdaglönen.

[1] Löneökning.

Skogsarbetarnas löneförhållanden vintern 1923—24.

Alltsedan vintern 1917—18 har socialstyrelsen årligen från jägmästarna i reviren inhämtat uppgifter rörande normala dagsförtjänster vid skogsarbete för huggare och körare (häst och karl), och hava på grundvalen av dessa uppgifter utarbetade översikter över löneförhållandena vid skogsbruket under resp. vintersäsonger publicerats i Sociala Meddelanden. Jämväl innevarande vinter har socialstyrelsen hänvänt sig till jägmästarna med begäran om dylika löneuppgifter, och hava sådana, avseende förhållandena under januari månad 1924, inkommit från samtliga tillskrivna 131 revir.

I tab. A lämnas en sammanfattning av de inkomna löneuppgifterna, vilka så gott som uteslutande avse arbete å ackord. Härvid har uträknats genomsnittlig dagsförtjänst för huggare och körare dels för vart och ett av de 13 överjägmästardistrikt, varpå reviren äro uppdelade, och dels för samtliga revir, varjämte de för reviren uppskattade eller beräknade normallönerna fördelats å vissa lönegrupper.

Såsom härav framgår, kan den genomsnittliga dagsförtjänsten under januari 1924 för riket i dess helhet beräknas uppgå till 5·47 kr. för huggare och till 10·80 kr. för körare (häst och karl). Olika landsdelar uppvisa emellertid ganska växlande lönesiffror. Huggarlönerna variera sålunda inom de olika reviren mellan 3·00 och 8·00 kr., men hålla sig vanligen vid 4·00—5·00 kr. i södra och 5·00—7·00 kr. i norra Sverige, medan körarlönerna i regel synas vara c:a 7·00 à 9·00 kr. i södra och 10·00—15·00 kr. i norra Sverige; i ett par revir har körarlönen uppgivits stiga så högt som till 16 à 18 kr., medan den i ett annat ej skulle belöpa sig till mera än 5·50 kr.

I efterföljande tablå åskådliggöras för riket i dess helhet löneförändringarna från och med vintern 1918—19, då arbetslönerna inom skogsbruket nådde sin toppunkt:

Vintern	Huggare			Körare		
	Medelförtjänst per dag, kr.	Indextal 1918/19 = 100	Indextal Närmast föregående vinter = 100	Medelförtjänst per dag, kr.	Indextal 1918/19 = 100	Indextal Närmast föregående vinter = 100
1918/19	11·68	100	143	29·00	100	155
1919/20	9·99	86	86	23·78	82	82
1920/21	10·67	91	107	23·44	81	99
1921/22	5·00	43	47	10·17	35	43
1922/23	5·22	45	104	10·41	36	102
1923/24	5·47	47	105	10·80	37	104

Efter den starka lönesänkningen vintern 1921—22 (i genomsnitt c:a 55 %) fortsatte arbetspriserna under vintersäsongen 1922—23 att sjunka i Sydsverige och i viss mån även i Mellansverige, medan flertalet norrlandsrevir företedde delvis ganska markerade lönestegringar, varför tendensen åtminstone i stort sett kunde betecknas som stigande. Detta omdöme synes också kunna tillämpas på löneförhållandena inom skogsbruket jämväl under innevarande

Tab. A. Skogsarbetarnas löneförhållanden vintern 1923/24 enligt uppgifter från reviren.

Överjägmästardistrikt	Antal uppgiftslämnande revir	Antal revir, där normala dagsförtjänsten för *huggare* utgjorde i kronor: under 4·00	4·00–4·99	5·00–5·99	6·00–6·99	7·00–7·99	8·00 o. däröver	Medelförtjänst för huggare, kr.	Antal revir, där normala dagsförtjänsten för *körare* (häst och karl) utgjorde i kronor: under 6·00	6·00–7·99	8·00–9·99	10·00–11·99	12·00–13·99	14·00–15·99	16·00 o. däröver	Medelförtjänst för körare, kr.
Södra	7	3	4	—	—	—	—	3·79	—	4	3	—	—	—	—	7·46
Smålands	9	2	7	—	—	—	—	3·97	—	4	5	—	—	—	—	7·67
Västra	9	3	4	2	—	—	—	4·23	1	3	4	1	—	—	—	8·11
Östra	9	3	6	—	—	—	—	4·00	—	6	3	—	—	—	—	7·44
Bergslags	10	3	4	3	—	—	—	4·35	2	1	5	2	—	—	—	8·40
Stockholm—Gävle .	6	—	5	1	—	—	—	4·33	—	2	4	—	—	—	—	7·83
Dalarnes	10	—	4	—	1	4	1	6·50	—	1	3	1	—	5	—	11·85
Mellersta Norrlands	11	—	—	2	6	2	1	6·36	—	—	—	3	4	4	—	12·77
Härnösands	12	—	—	2	5	5	—	6·60	—	—	—	1	5	5	1	13·50
Umeå	11	—	—	1	3	5	2	6·91	—	—	—	1	5	3	2	13·86
Skellefteå	10	—	1	5	2	1	1	5·73	—	—	2	4	3	1	—	11·28
Nedre Norrbottens .	13	—	—	3	4	5	1	6·50	—	—	—	2	7	4	—	12·85
Övre Norrbottens .	14	—	1	3	8	2	—	5·98	—	—	—	3	10	1	—	12·11
Samtliga	**131**	**14**	**36**	**22**	**29**	**24**	**6**	**5·47**	**3**	**21**	**29**	**18**	**34**	**23**	**3**	**10·80**

vinter. I norra Sverige hava skogsarbetarlönerna fortsatt att stiga, fastän relativt mindre än föregående säsong (varom mera nedan), under det att i mellersta och södra Sverige vissa revir förete ytterligare lönenedgång, andra däremot någon stegring. Delvis torde denna kunna sättas i samband med minskad tillgång på arbetskraft vid den industriella arbetslöshetens tillbakagång. Som exempel härpå kan anföras, att jägmästaren i Uddevalla revir meddelat, att tillgången på skogsarbetare inom reviret nu är mindre god än förut på grund av den bohuslänska stenindustriens återuppblomstring.

Sin största betydelse har ju skogsbruket för rikets norra delar (Värmland, Dalarna och Norrland), där under normala förhållanden 100 à 150 tusen personer vintertid torde sysselsättas med skogsarbete. Den härstädes under tiden närmast före krigets början (vintern 1913—14) rådande lönenivån är känd genom den av socialstyrelsen år 1916 utgivna specialundersökningen »Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland».[1] Med utgångspunkt härifrån lämnas i tab. B en översikt av löneförhållandenas utveckling inom detta område under åren 1913/14—1923/24.

Vintern 1918—19, då krigskonjunkturen i förening med de i hög grad försvårade provianteringsförhållandena bragte arbetspriserna inom skogshanteringen till toppunkten, voro, såsom av tab. B framgår, inom de egentliga skogsdistrikten huggarlönerna inemot fyra och körarlönerna över fyra

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1917, sid. 56.

Tab. B. *Skogsarbetarnas löneförhållanden i norra Sverige vintersäsongerna 1913/14—1923/24.*

Överjägmästardistrikt	Medelförtjänst (i kr.) per dag, vintern							Ökning (+) eller minskning (−) i %		
	1913 /14	1918 /19	1919 /20	1920 /21	1921 /22	1922 /23	1923 /24	1913 /14– 1923 /24	1920 /21– 1923 /24	1922 /23– 1923 /24
Huggare.										
Bergslags	3·19	9·17	9·00	9·90	4·38	4·19	4·85	+40·3	−56·1	+ 3·8
Stockholm—Gävle	4·31	18·23	9·80	10·70	4·38	4·08	4·33	+ 0·5	−59·5	+ 6·1
Dalarnes			12·25	14·31	5·68	5·73	6·50	+50·8	−54·6	+13·4
Mellersta Norrlands	3·88	13·10	10·60	12·18	5·64	5·68	6·36	+63·9	−47·8	+12·0
Härnösands	3·25	12·60	11·90	11·50	5·36	5·81	6·60	+103·1	−42·6	+13·6
Umeå		12·94	9·61	10·62	4·84	6·84	6·91	+112·6	−34·9	+ 1·0
Skellefteå	3·42	11·75	9·06	10·00	4·70	5·43	5·73	+67·5	−42·7	+ 5·5
Nedre Norrbottens	3·41	14·92	11·31	11·42	5·48	6·46	6·50	+90·6	−43·1	+ 0·6
Övre Norrbottens		12·96	11·14	11·92	5·77	5·46	5·98	+75·4	−49·8	+ 9·5
Samtliga	**3·57**	**13·26**	**10·65**	**11·54**	**5·21**	**5·63**	**5·99**	**+67·8**	**−48·1**	+ 6·4
Körare (häst och karl).										
Bergslags	8·40	23·17	18·58	20·05	8·00	8·05	8·40	± 0·0	−58·1	+ 4·3
Stockholm—Gävle	9·34	46·95	20·90	20·50	7·82	7·92	7·83	−16·2	−61·8	− 1·1
Dalarnes			31·05	31·72	11·27	11·61	11·85	+26·9	−62·6	+ 2·1
Mellersta Norrlands	8·06	35·90	26·25	27·95	11·50	11·09	12·77	+58·4	−54·3	+15·1
Härnösands	7·25	34·60	31·30	26·81	12·05	13·08	13·50	+86·2	−49·6	+ 3·2
Umeå		34·56	26·22	25·18	11·02	13·73	13·86	+91·2	−45·0	+ 0·9
Skellefteå	6·63	33·00	22·75	22·43	9·30	10·65	11·28	+70·1	−49·7	+ 5·9
Nedre Norrbottens	6·78	29·69	23·27	23·69	10·86	12·85	12·85	+90·9	−45·8	+ 4·0
Övre Norrbottens		29·21	24·96	25·88	11·50	10·86	12·11	+79·9	−53·2	+11·5
Samtliga	**7·56**	**32·52**	**25·30**	**25·33**	**10·57**	**11·27**	**11·89**	**+57·3**	**−53·1**	+ 5·5

gånger högre än före kristiden. Under vintern 1919—20 medförde de förbättrade livsmedelsförhållandena en lönesänkning av omkring 20 %, men löneuppgörelserna under den därpå följande säsongen (1920—21) inneburo åter en viss stegring. Så kom vintern 1921—22, då den starka konkurrensen bland de arbetssökande om de nu väsentligt inknappade skogsdrivningarna föranledde en genomsnittlig löneminskning av inemot 60 % på nästföregående års arbetsförtjänster räknat. I samband med skogsdrivningarnas utvidgning till mera normal omfattning under vintersäsongen 1922—1923 begynte arbetslönerna ånyo att stiga (med i genomsnitt 7 à 8 %), och synes denna stegring hava fortsatt även under innevarande vinter. För området i dess helhet stannar dock löneökningen vid c:a 6 %, men liksom under föregående år företer utvecklingen vissa skiljaktigheter inom olika delar av ifrågavarande område. I de sydligaste av hithörande överjägmästardistrikt (Bergslags- och Stockholm—Gävle), där liksom i de sydsvenska distrikten lönerna före-

gående år tenderade att sjunka, har denna tendens numera upphört, vilket torde böra sättas i samband med arbetarorganisationernas utveckling och arbetsvillkorens kollektiva reglering[1]. Detsamma gäller i fråga om Dalarna och nedre Norrland, varest lönenivån föregående vinter icke undergick några större förändringar och varifrån nu rapporteras den största lönestegringen, åtminstone för huggarnas vidkommande (12 à 14 %). Mindre har denna varit i de nordligaste distrikten, av vilka vissa emellertid vintern 1922—1923 uppvisade en förhållandevis betydande lönestegring. Anmärkas bör, att arbetspriserna synas hava förbättrats relativt mer för huggarna än för körarna, såsom förhållandet jämväl i stort sett varit under föregående vintersäsong.

I förhållande till lönenivån före kriget förete de nu rådande skogsarbetarlönerna inom ifrågavarande område en höjning på i genomsnitt två tredjedelar för huggare, men föga över hälften för körare. Såsom av de i tab. B för olika överjägmästardistrikt uträknade medeltalen framgår, synes dock löneutvecklingen i skilda trakter ha skett skäligen olikformigt, och i områdets sydligare delar (Bergslags- och Stockholm—Gävle överjägmästardistrikt) torde lönerna numera, åtminstone för körarnas vidkommande, vara ungefär desamma eller t. o. m. lägre än vintern 1913—14.

Nu anförda löneuppgifter avse skogsarbetarnas huvudmassa, vilken utgöres av personer, som endast under vissa delar av året ägna sig åt skogshanteringen. Vid sidan av dessa lösa arbetare finnas emellertid, särskilt på skogsegendomar i södra och mellersta delarna av landet, skogstorpare och andra fasta skogsarbetare med för längre tid ingångna arbets- och arrendeavtal.

I de äldre arrendekontrakten voro fasta arbetspriser bestämda, men med avseende på dessa måste under kristiden gång efter annan förhöjningar medgivas med hänsyn till stegringen i den allmänna lönenivån. Dessa kontrakt hava emellertid numera i stor utsträckning ersatts med nyare, enligt vilka arbetspriserna den 14 mars och 14 september varje år skola omräknas och regleras för då begynnande arrendehalvår i enlighet med socialstyrelsens senast fastställda indexsiffra för levnadskostnaderna.

I nedanstående tablå ha sammanställts de av jägmästarna meddelade arbetsförtjänstuppgifterna för fasta skogsarbetare, skogstorpare m. fl. Det må emellertid framhållas, att avgivande av exakta uppgifter härom möter stora svårigheter på grund av de mycket skiftande avtalsformerna. Sålunda tillämpas i arrendekontrakten vanligen grundsatsen nedsatt arrende och lägre arbetspriser än de normala.

Överjägmästardistrikt:		Södra	Smålands	Västra	Östra	Bergslags	Sthlm–Gävle	Dalarnes
Antal uppgiftslämnande revir		7	9	8	7	9	5	3
Genomsnittl. arbetsförtjänst i kr. per dag för	huggare	3·57	3·53	3·16	3·71	3·82	4·30	4·00
	körare (häst och karl)	7·00	6·71	5·95	6·79	7·08	7·70	7·63

Såsom av sammanställningen framgår, understiga numera arbetsförtjänsterna för fasta skogsarbetare i regel icke avsevärt motsvarande för tillfälligt anställda sådana.

[1] Soc. Medd. årg. 1923, sid. 795; årg. 1924, sid. 11.

Fylleriförseelserna under fjärde kvartalet 1923 jämte några sammanfattningssiffror för hela året.

Antal fylleriförseelser. Enligt en inom kontrollstyrelsen verkställd preliminär sammanräkning, vars resultat benäget delgivits socialstyrelsen, utgjorde antalet fylleriförseelser, för vilka personer blivit sakfällda under fjärde kvartalet 1923, tillhopa 8 196, varav 7 967 begåtts av män och 229 av kvinnor.

Antalet fylleriförseelser per kvartal dels under år 1913, såsom representerande förhållandena före världskriget och det individuella kontrollsystemets mera allmänna tillämpning, dels för tiden fr. o. m. år 1917 t. o. m. år 1922, då fortlöpande fylleriförseelsestatistik fördes inom socialstyrelsen, och dels fr. o. m. år 1923, har utgjort som följer:

	Medeltal per kvartal							År 1923			
	1913	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Antal förseelser[1]	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 525	7 053	6 368[2]	7 616[2]	7 627[2]	8 196[3]
Per 100 000 inv.	262	80	81	151	195	127	118	106	127	127	137

Siffrorna för 1913 och 1923 äro direkt jämförbara, varemot vid en jämförelse mellan 1923 års fyllerital och kvartalssiffrorna för åren 1917—1922 hänsyn bör tagas till att sistnämnda siffror äro högre såsom inneslutande jämväl vissa förseelser, för vilka personer anhållits men icke sakfällts, merendels av det skäl, att de ej kunnat med stämning anträffas och inställas inför rätta. Enligt vad gjorda undersökningar givit vid handen, uppgingo dessa fyllerifall till i genomsnitt c:a 9 procent av samtliga, och kan med stöd härav hela antalet under 1923 års fjärde kvartal begångna förseelser uppskattas till i runt tal 9 000. I olikhet med vad som vanligen plägar vara fallet, har fyllerifrekvensen sålunda under årets sista kvartal visat ökade siffror, och har det nu noterade fylleritalet varit högre än för något tidigare kvartal sedan år 1920. Tilläggas må, att siffran torde komma att ytterligare något höjas genom senare inkommande rapporter. Fylleriförseelsernas fördelning på månader för åren 1922 och 1923 ter sig som följer:

	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
År 1922 . .	1 620	1 544	2 305	2 315	2 418	2 424	2 290	2 760	2 981	2 878	2 330	2 347
År 1923 . .	2 228	1 974	2 166	2 477	2 725	2 414	1 956	2 731	2 940	3 456	2 704	2 036

Som av månadssiffrorna framgår, kan emellertid redogörelsekvartalets relativt höga fylleritiffra huvudsakligen tillskrivas den betydande ökningen under oktober, varemot årets två sista månader företett sjunkande tal.

[1] Avser åren 1913 och 1923 blott antalet för fylleri sakfällda enligt kriminalstatistiken, under det att i siffrorna för åren 1917—1922 ingå samtliga anhållna eller utan anhållande sakfällda personer.

[2] De tidigare meddelade siffrorna för första, andra och tredje kvartalet 1923 ha här liksom på övriga ställen i redogörelsen ökats med resp. 24, 15 och 339 senare rapporterade förseelser.

[3] Preliminär siffra.

Hur fylleriförseelserna under redovisningskvartalet fördelade sig på vissa ortsgrupper och olika delar av landet, åskådliggöres av följande tablå, varvid för Stockholm meddelas tvenne sifferserier, nämligen a) antalet sakfällda enligt den officiella statistiken och b) antalet av polismyndigheterna för fylleri anhållna enligt Statistisk månadsskrift, utgiven av Stockholms stads statistiska kontor:

Antal fylleriförseelser under 4 kv. 1923	Stockholms stad a	Stockholms stad b	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket 4 kv. 1923	Hela riket 3 kv. 1923	Hela riket 4 kv. 1922
i städer med mer än 10 000 inv.	2 158	2 301	497	153	745	1 918	541	**6 012**	5 589	6 209
i övriga städer .	—	—	253	142	124	614	133	**1 266**	1 170	1 027
å landsbygden . .	—	—	189	69	148	243	269	**918**	868	319
tillhopa	**2 158**	**2 301**	**939**	**364**	**1 017**	**2 775**	**943**	**8 196**	7 627	7 555
3 kvart. 1923 . .	2 001	2 204	860	381	997	2 479	909	**7 627**	·	·
4 kvart. 1922 . .	·	2 096	708	320	998	2 723	710	**7 555**	·	·

Nykterhetstillståndets försämring under redovisningskvartalet har gjort sig gällande inom samtliga ortsgrupper, tydligast dock i de större städerna. Bland de olika landsdelarna företer endast Småland och öarna sjunkande fyllerisiffror. Störst synes ökningen ha varit i Västsverige. Ser man på utvecklingen å de särskilda orterna, undergingo talen för de tre största städerna endast smärre förändringar. Däremot visade bl. a. Uppsala, Jönköping, Borås och Karlstad samt åtskilliga kuststäder, såsom Södertälje, Kalmar, Landskrona, Gävle, Härnösand och Sundsvall, en mer eller mindre utpräglad ökning av fylleritalen. Det torde kunna antagas, att försämringen för sistnämnda orter till stor del faller på spritdryckssmugglingens konto.

Fylleriförseelsernas fördelning efter de sakfälldas kön och ålder. Av samtliga fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts under 1923 års fjärde kvartal, begingos, som ovan nämnts, 229 eller 2·8 % av kvinnor, varav, såsom efterföljande huvudtabell utvisar, 146 i Stockholm, 49 i Göteborg, 5 i Malmö, 25 i övriga städer och 4 på landsbygden. — Huvudtabellen ger även möjlighet att fastställa, i vilken omfattning fylleriförseelserna begåtts av yngre och av äldre personer varvid åldersgränsen dragits vid 25 år. Av hela antalet förseelser, för vilka uppgifter härom meddelats, hade 1 750 eller 21·4 % begåtts av män och kvinnor i ungdomsåldrarna, medan 6 420 eller 78·6 % kommit på äldre personer. Till jämförelse må meddelas, att under de sju åren 1917—1923 resp. 22·6, 20·8, 23·4, 24·4, 21·4, 19·0 och 19·5 % av de anhållna personerna uppgivits vara under 25 år, varför alltså jämförelsetalet för ungdomsfylleriet blivit lägre än förut. Till någon del torde väl denna skillnad återgå på skiljaktigt beräkningssätt, men likväl synes statistiken giva ett visst stöd för effektiviteten av de skärpta restriktioner i fråga om unga personers spritdrycksinköp, som under den senaste tiden allmänt vidtagits av systembolagen.

Fylleriförseelsernas fördelning efter de sakfälldas inköpsrätt till spritdrycker. På grundval av systembolagens uppgifter ha i huvudtabellen förseelserna vidare uppdelats med hänsyn till om de sakfällda innehaft motbok (med full eller

begränsad inköpsrätt) eller varit avstängda från laglig spritdryckstilldelning.

Såsom framgår av tabellen, föllo ej mindre än 6 774 fyllerifall eller 82·7 % på sistnämnda kategori. Av övriga förseelser hade 1 132 eller nära fyra femtedelar begåtts av personer med endast begränsad inköpsrätt till alkoholvaror. Bland de kvinnliga fylleristerna saknade praktiskt taget samtliga motbok. Dessa siffror giva en antydan om omfattningen av den olagliga rusdryckshandelns och särskilt spritsmugglingens skadliga inverkan på nykterhetstillståndet.

Översikt över under år 1923 inträffade fylleriförseelser. En sammanställning av hela antalet under 1923 hittills inrapporterade fyllerifall, för vilka personer blivit sakfällda, meddelas i följande tablå:

Kvartal, kön o. s. v.	Antal fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts, i										
								Därav inom följ. ortsgrupper			
	Stockholms stad	Östra Sverige	Smål. och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter	Stockholm, Göteborg o. Malmö	Övriga städer med över 10 000 inv.	Mindre städer	Landsbygden
1:a kvartalet . .	1 625	604	319	920	2 421	479	**6 368**	3 425	1 536	863	544
2:a » . .	1 778	763	309	1 031	2 951	789	**7 616**	3 962	1 872	1 072	710
3:e » . .	2 001	860	381	997	2 479	909	**7 627**	3 783	1 806	1 170	868
4:e » . .	2 158	939	364	1 017	2 775	943	**8 196**	3 964	2 048	1 266	918
Tillhopa	**7 557**	**3 166**	**1 373**	**3 965**	**10 626**	**3 120**	**[1]29 807**	**15 134**	**7 262**	**4 371**	**3 040**
därav förseelser begångna av											
män	7 072	3 124	1 370	3 927	10 413	3 100	**29 006**	14 431	7 184	4 360	3 031
kvinnor	485	42	3	38	213	20	**801**	703	78	11	9
personer *med* motbok	1 454	563	247	882	1 915	345	**5 356**	2 770	1 198	868	520
full inköpsrätt begr. »	399	103	31	275	352	15	**1 175**	699	215	176	85
personer *utan* motbok	1 055	460	216	557	1 563	330	**4 181**	2 071	983	692	435
personer födda före 1898	6 103	2 603	1 126	3 133	8 711	2 775	**24 451**	12 364	6 064	3 503	2 520
personer födda 1898 eller senare . .	6 665	2 500	1 015	3 275	8 207	2 269	**23 931**	12 916	5 958	3 282	1 775
	892	646	353	683	2 412	815	**5 801**	2 218	1 299	1 081	1 203

Totala antalet fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts, skulle alltså enligt denna statistik utgöra 29 807, varav 29 006 begåtts av män och 801 (2·7 %) av kvinnor. Tages hänsyn även till de förseelser, varom uppgifter sannolikt inkomma senare, torde totalsiffran för året kunna anslås till c:a 30 000. Om härtill läggas de fyllerifall, för vilka personer anhållits men såsom sedermera oanträffbara e. d. ej kunnat sakfällas — vilka enligt vad tidigare nämnts kunna uppskattas till omkring 9 % av samtliga — stiger

[1] Därav 75 med okänd ålder.

Orter	Antal fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts under				Förseelser, begångna av *män*						Förseelser av *kvinnor*				
					med motbok		*utan* motbok	Summa	Därav födda		*med* motbok	*utan* motbok	Summa	Därav födda	
	okt.	nov.	dec.	hela kvartalet	full inköpsrätt	begr. inköpsrätt			före 1898	1898 eller senare				före 1898	1898 eller senare
Stockholms stad	863	721	574	**2 158**	107	280	1 625	**2 012**	1 738	274	2	144	**146**	132	14
Östra Sverige															
Södertälje . .	22	32	15	**69**	2	11	56	**69**	48	21	—	—	—	—	—
Uppsala . . .	42	42	21	**105**	1	17	85	**103**	90	13	—	2	**2**	2	—
Västerås . . .	19	20	5	**44**	—	9	35	**44**	40	4	—	—	—	—	—
Nyköping . .	14	3	4	**21**	—	1	20	**21**	18	3	—	—	—	—	—
Eskilstuna . .	30	18	15	**63**	—	10	53	**63**	55	8	—	—	—	—	—
Linköping . .	29	23	9	**61**	2	3	56	**61**	55	6	—	—	—	—	—
Norrköping . .	51	55	28	**134**	2	15	113	**130**	107	23	—	4	**4**	3	1
Övriga städer .	136	55	62	**253**	7	32	213	**252**	190	61	—	1	**1**	1	—
Landsbygden .	82	89	18	**189**	12	26	150	**188**	114	70	—	1	**1**	—	1
Småland och öarna															
Jönköping . .	36	15	21	**72**	2	9	60	**71**	54	17	—	1	**1**	1	—
Kalmar . . .	23	23	13	**59**	—	15	44	**59**	47	12	—	—	—	—	—
Västervik . .	8	10	4	**22**	—	3	19	**22**	15	7	—	—	—	—	—
Övriga städer .	57	48	37	**142**	2	24	115	**141**	104	37	—	1	**1**	1	—
Landsbygden .	36	26	7	**69**	2	10	57	**69**	45	23	—	—	—	—	—
Södra Sverige															
Karlskrona . .	20	18	18	**56**	4	8	43	**55**	51	4	1	—	**1**	1	—
Kristianstad .	21	26	11	**58**	7	12	38	**57**	48	9	—	1	**1**	—	1
Malmö	102	136	91	**329**	20	41	263	**324**	299	25	—	5	**5**	4	1
Lund	15	4	15	**34**	—	7	27	**34**	29	5	—	—	—	—	—
Landskrona .	29	24	13	**66**	6	13	47	**66**	52	14	—	—	—	—	—
Hälsingborg .	67	42	43	**152**	5	14	131	**150**	118	32	—	2	**2**	2	—
Ystad	7	2	5	**14**	2	2	10	**14**	8	6	—	—	—	—	—
Trälleborg . .	23	4	9	**36**	—	5	31	**36**	26	10	—	—	—	—	—
Övriga städer .	44	43	37	**124**	11	26	87	**124**	95	29	—	—	—	—	—
Landsbygden .	54	54	40	**148**	9	22	116	**147**	83	60	—	1	**1**	1	—
Västra Sverige															
Halmstad . . .	4	17	9	**30**	2	2	26	**30**	26	4	—	—	—	—	—
Göteborg . . .	625	442	410	**1 477**	45	206	1 177	**1 428**	1 112	316	—	49	**49**	32	17
Uddevalla . .	26	6	8	**40**	3	2	35	**40**	24	16	—	—	—	—	—
Trollhättan . .	39	22	7	**68**	—	6	62	**68**	55	13	—	—	—	—	—
Borås	33	9	30	**72**	1	22	48	**71**	54	17	—	1	**1**	1	—
Karlstad . . .	63	23	31	**117**	3	12	101	**116**	88	28	—	1	**1**	—	1
Kristinehamn .	10	4	3	**17**	—	6	11	**17**	15	2	—	—	—	—	—
Örebro	40	39	18	**97**	—	15	81	**96**	80	16	—	1	**1**	1	—
Övriga städer .	273	200	141	**614**	22	107	482	**611**	427	184	—	3	**3**	3	—
Landsbygden .	125	88	30	**243**	8	46	187	**241**	134	104	—	2	**2**	2	—
Norra Sverige															
Falun	6	14	11	**31**	—	6	25	**31**	26	5	—	—	—	—	—
Gävle	83	65	54	**202**	—	20	181	**201**	170	31	—	1	**1**	1	—
Söderhamn . .	30	28	6	**64**	—	6	58	**64**	54	10	—	—	—	—	—
Härnösand . .	42	21	5	**68**	—	2	66	**68**	43	25	—	—	—	—	—
Sundsvall . .	52	53	36	**141**	—	9	128	**137**	111	26	—	4	**4**	2	2
Östersund . .	11	10	3	**24**	1	1	22	**24**	21	3	—	—	—	—	—
Luleå	5	3	3	**11**	—	—	11	**11**	8	3	—	—	—	—	—
Övriga städer .	67	36	30	**133**	2	18	112	**132**	96	33	—	1	**1**	1	—
Landsbygden .	92	91	86	**269**	—	28	241	**269**	156	103	—	—	—	—	—
Hela riket { städerna	3 067	2 356	1 855	**7 278**	259	697	5 797	**7 053**	5 697	1 352	3	222	**225**	188	37
landsb. .	389	348	181	**918**	31	132	751	**914**	532	360	—	4	**4**	3	1
Summa	3 456	2 704	2 036	**8 196**	290	1129	6 548	**7 967**	6 229	1 712	3	226	**229**	191	38

[1] Därav 26 med okänd ålder.

årets slutsiffra till omkring 33 000 förseelser. Detta skulle innebära en ökning från föregående år (28 212) med närmare 5 000 eller över en sjättedel. Orsakerna till denna försämring av nykterhetstillståndet torde, som förut sagts, delvis kunna tillskrivas den alltjämt rådande smugglingstrafiken, men i viss mån synes även den omständigheten spelat in, att i samband med arbetslöshetens avtagande de bredare folklagrens ekonomiska villkor förbättrats och därmed alkoholförtäringen ökats i vissa kretsar.

Jämförelse mellan fylleriförseelserna i Sverige och dess grannländer. Liksom i föregående kvartalsredogörelser må slutligen i jämförelsesyfte en sammanställning göras mellan den svenska fylleristatistiken och motsvarande uppgifter för Norge enligt »Statistiske Meddelelser». I översikten här nedan ha dessutom medtagits motsvarande kvartalssiffror för Finland, vilka fr. o. m. år 1922 finnas tillgängliga i »Social Tidskrift»:

	Medeltal per kvartal							År 1923			
	1913	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Sverige . .	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 525	7 053	6 368	7 616	7 627	8 196
Norge . . .	10 564	7 777	5 729	9 353	8 635	8 882	11 178	12 441	13 268	11 845	·
Finland . .	·	·	·	·	·	·	10 700	11 630	12 896	16 308	·

De norska fylleritalen visade under tredje kvartalet 1923 någon minskning såväl i städerna som på landsbygden, men året i dess helhet torde förete en ej obetydlig ökning gent emot föregående år. För Finland konstateras för sommarkvartalet starkt stigande tendens med en ökning av c:a en fjärdedel sedan andra kvartalet och ungefär lika mycket jämfört med tredje kvartalet 1922. I båda länderna synes emellertid fyllerifrekvensen hava successivt ökats för varje månad.

Av intresse är jämväl att sammanställa fylleriförseelserna i de fyra nordiska huvudstäderna, såsom skett i nedanstående tablå:

Antal fylleriförseelser i	År 1913	År 1917	År 1918	År 1919	År 1920	År 1921	År 1922	År 1923
Stockholm (424 944 inv.)	17 696	3 705	6 264	11 115	10 120	6 848	7 397	8 069[1]
Kristiania (258 964 inv.)	16 736	13 672	12 217	16 938	13 624	13 750	18 195	22 504
Köpenhamn[2] (700 610 inv.) . . .	8 855	4 865	2 269	4 229	5 046	4 278	4 360	5 195
Helsingfors (177 109 inv.)	23 266	5 133	(2 928)	5 488	12 307	13 550	10 925	18 462

Det framgår härav, att antalet fylleriförseelser, särskilt om hänsyn tages till vederbörande städers folkmängd, ställer sig betydligt lägre i Stockholm än i Kristiania och Helsingfors, för vilka fjolåret därtill medförde en betydande ökning. Då emellertid av gatufylleriet blott en viss, efter ortens praxis växlande del blir föremål för polisingripande och sålunda redovisad i statistiken, kunna dessa siffror knappast göra anspråk på att giva en inbördes fullt jämförbar bild av nykterhetstillståndet i resp. städer, men synas de i allt fall väl ägnade att belysa dettas förändringar å samma ort under resp. år.

[1] Siffran avser antalet *anhållna* personer enligt polisstatistiken.
[2] Med Frederiksberg och Gentofte.

Den nya engelska lagen om ersättning för olycksfall i arbete.

Av socialrådet *Erik Sjöstrand.*

Under den kortvariga höstsessionen slutbehandlades inom parlamentet det förslag till ny lag om ersättning för olycksfall i arbete, som under form av regeringsproposition framlades i våras. Datum för den nya lagens promulgation är den 16 november, och den träder i kraft från och med 1924. Lagen medför åtskilliga förändringar i nu gällande lagstiftning på området, delvis i överensstämmelse med yrkanden, som 1920 framställdes av den s. k. Holman-Gregory's kommitté. I fråga om lagstiftningens utbyggnad i flera principiellt viktiga hänseenden stannar dock den nya lagen efter kommitténs förslag. Innan en redogörelse lämnas för kommittéförslaget och den nya lagen, meddelas här en helt kortfattad återblick på tidigare lagstiftning.

Kortfattad översikt av tidigare lagstiftning.

Upp till 1880 var en arbetare, som skadats under yrkesutövning, för utfående av ersättning i laglig väg hänvisad till att inför domstol väcka talan mot sin arbetsgivare om skadestånd enligt allmänt gällande rättsregler (common law). Vid tillämpningen härav togs ingen speciell hänsyn till arbetarens intresse, utan snarare kringgärdades skadeståndsskyldigheten med allehanda villkor och förbehåll. Först och främst förutsattes naturligtvis, att olycksfallet berott på försummelse från arbetsgivarens sida eller därpå att denne, med kännedom om risken, använt en för arbetsuppgiften icke lämplig person. Vidare undantogos sådana fall, då arbetaren uttryckligen eller implicite kunde visas hava samtyckt till risken eller då han icke iakttagit nödig försiktighet. Ytterligare hade den rättsregeln stadgat sig, att skadeståndsskyldighet icke gällde, om olycksfallet var att tillskriva en annan arbetare eller t. o. m. en förman, vars tillsägelser den drabbade varit skyldig att efterkomma. I sistnämnda fall förutsattes arbetaren hava genom arbetsavtalet fritagit sin arbetsgivare från ansvar.

I mångahanda hänseenden var sålunda möjligheten för en skadad arbetare att utfå ersättning kringskuren. Detsamma gällde utsikterna för efterlevande vid dödsfall genom olycka i arbetet.

I syfte att närmare precisera och utsträcka arbetsgivarens skadeståndsskyldighet antogs 1880 en särskild lag (*Employers' Liability Act*). Ansvarsskyldighet angavs inträda vid skada eller dödsfall till följd av bristfälligheter i arbetsanordningar o. dyl., beroende på försumlighet från arbetsgivarens sida, liksom också då olyckan kunde tillskrivas försumlighet av kamrat i förmansställning. Därmed undanröjdes åtminstone ett av de tidigare gällande förbehållen, men lagen ansågs dock endast medföra ringa gagn för arbetarna, enär det i praktiken visade sig svårt att leda arbetsgivares eller förmäns försumlighet i bevis och dessutom kostnaderna för rättegångs förande voro avsevärda. Härtill kom ytterligare — och detta var det ur arbetarnas synpunkt betänkligaste — att det genom domstolsprejudikat förklarades lagligt att sluta avtal, varigenom arbetaren avsade sig rätt att framställa anspråk enligt lagen.

Sistnämnda förhållande föranledde en livlig agitation inom arbetarvärlden, och 1893 framlades en regeringsproposition avseende att skärpa ansvarsskyldigheten och att göra bestämmelserna härom tvingande. Förslaget strandade på överhusets vägran att slopa avtalsfriheten på detta område, och då frågan fyra år senare ånyo förelades parlamentet, skedde det från helt nya utgångspunkter. Uti den regeringsproposition, som

sedan blev *1897 års lag om ersättning för olycksfall i arbete*, övergavs alldeles det föga framgångsrika försöket att precisera och skärpa arbetsgivarens skadeståndsskyldighet enligt gällande allmänna rättsregler. I stället utgick man från den principen att — frånsett de fall, då den drabbade uppsåtligen eller genom grovt vållande (serious and wilful misconduct) förorsakat olycksfallet — statuera ersättningsplikt för arbetsgivaren, alldeles oberoende av om denne, respektive hans underlydande genom sin försumlighet eller icke förorsakat olyckshändelsen. Under ersättningsskyldigheten inbegrepos sålunda såväl de olycksfall, vilka kunde sägas tima på grund av arbetets riskfyllda natur, som de, vilka kunde härledas till försumlighet från någon arbetskamrats sida. Likaså sökte man närmare precisera, vem ersättningsskyldigheten ålåg, samt att för arbetaren underlätta och förbilliga proceduren för utfående av ersättning i laglig väg.

Det bör här påpekas, att därmed förut gällande lag av 1880 om arbetsgivares skadeståndsskyldighet icke sattes ur kraft och att denna alltjämt äger bestånd. Dess användbarhet begränsar sig ju till de fall, då olyckan är att tillskriva arbetsgivares eller förmans försumlighet, och i praktiken synes den numera spela helt ringa roll, jämfört med den på grundval av 1897 års principer uppbyggda lagstiftningen. Anhängiggjorda mål enligt skadeståndslagen uppgingo år 1898 till 879, år 1908 till 405, år 1918 till 63 och år 1921 till endast 27.

Enligt 1897 års lag är det en förutsättning för ersättningsskyldighets inträdande, att olyckshändelsen skall hava uppkommit på grund av och under arbetet (arising out of and in the course of employment). I princip äger denna förutsättning alltjämt bestånd, men i den nu antagna lagen har införts en måhända icke oväsentlig modifikation.

Lagen av 1897 ägde tillämpning i och vid järnvägar, fabriker, gruvor, brott och verkstäder samt å arbetsföretag i och vid byggnader överstigande 30 fots höjd. Ersättningsbeloppet beräknades med ledning av arbetarens tidigare löneinkomst. I händelse av dödsfall utbetalades i kapital för en gång högst £ 300 till de efterlevande. Vid sjukdom eller invaliditet utgick ersättning per vecka med högst halva genomsnittliga veckolönen, dock ej över £ 1. Det förhållandet, att enligt 1880 års lag även vid invaliditet ersättning utgår i ett för allt, torde, såsom Holman-Gregory's kommitté anmärker, i vissa fall ha föranlett anspråk enligt den äldre lagen. Utbyte av periodiska betalningar mot en engångssumma kan emellertid i varje fall ske även enligt nyare lagstiftning, och arbetsgivaren är berättigad att tvångsvis kräva en sådan anordning, när sex månader förflutit sedan den första veckobetalningen. Uppgörelser i sådant syfte synas också i praktiken vara mycket vanliga.

Vid sidan av lagen medgåvos och medgivas alltjämt frivilliga avtal om ersättningsskyldighet, men dessa äro underkastade registreringstvång, och däri stipulerade förmåner för arbetarna få icke understiga de i lag medgivna.

För tvisters slitande stadgade lagen skiljedom, vare sig denna avkunnades av en nämnd med representanter för bägge parter eller av en enda skiljedomare ad hoc eller slutligen av vederbörande grevskapsdomare.

År 1900 utsträcktes olycksfallsersättningslagen till jordbruket och kom därigenom att bliva tillämplig å en stor ny klass av företrädesvis smärre arbetsgivare.

Ytterligare några år senare befanns lagen i behov av revision, och efter vederbörlig kommittéutredning kom *1906 års olycksfallsersättningslag* till stånd. Denna har sedermera alltjämt ägt bestånd och har — frånsett nedannämnda provisoriska lagstiftning år 1917 — först genom den nu antagna lagen undergått förändring.

Lagen av 1906 utsträckte ersättningsskyldigheten till alla icke uttryckligen undantagna yrken och stipulerade för första gången ersättning även vid yrkessjukdomar. Förut stadgade ersättningsbelopp bibehöllos oförändrade, men till tryggande av efterlevandes rätt bestämdes, att vid dödsfall det i ersättning utgående kapitalet skulle inbetalas till vederbörande grevskapsdomare att av honom förvaltas till de efterlevandes bästa. En bestämmelse infördes i syfte att bringa överenskommelser om engångsersättning vid invaliditet under pröv-

ning av domstol. Under ersättningsberättigade efterlevande innefattades far- och morföräldrar, barnbarn, släktingar i sidoled och utom äktenskapet födda barn. Vid handläggning av hithörande mål bemyndigades grevskapsdomaren att tillkalla en läkare såsom bisittare, och det medgavs parterna att hänskjuta tvist om skadans omfattning och dess orsak till medicinsk expert för slutligt avgörande. Inrikesministern gavs befogenhet att överlämna vissa avgöranden, som förut tillkommit grevskapsdomstolarna, åt nämnder representerande bägge parter. Slutligen träffades bestämmelse om insamlande av statistiska uppgifter rörande lagens tillämpning.

På grund av den genom kriget inträdda stegringen i levnadskostnaderna befanns det sedermera lämpligt att höja de vid total invaliditet utgående ersättningsbeloppen. Genom provisorisk lagstiftning höjdes ifrågavarande ersättning år 1917 med 25 % och år 1919 med 75 %, gällande detta även olycksfall, som inträffat före de provisoriska bestämmelsernas ikraftträdande. Det har tidigare varit bestämt, att tillägget skulle upphöra med utgången av år 1923.

Holman-Gregory-kommitténs förslag om obligatorisk försäkring.

I maj 1919 ansågs tiden inne för att skrida till en revision av 1906 års lag. En kommitté tillsattes inom inrikesministeriet under ordförandeskap av Mr. Holman Gregory, domstolsjurist och dåvarande ledamot av underhuset. I övrigt bestod kommittén av representanter för arbetsgivare och arbetare, statsförvaltningen, den medicinska sakkunskapen m. fl. För kommitténs betänkande, avgivet i juli 1920, har på sin tid summariskt redogjorts i Sociala Meddelanden,[1] men lämnas här en mera utförlig framställning av innehållet. Man skall däri finna en mängd uppslag, som tiden icke befunnits mogen att lagfästa, men som torde komma att förverkligas i en framtid. I samband med redogörelsen för kommitténs yrkanden erbjuder sig också tillfälle att i åtskilliga punkter ingå på förut gällande lagbestämmelser och sättet för deras tillämpning.

I kommitténs uppdrag ingick att utreda önskvärdheten av att »upprätta ett system med olycksfallsförsäkring under statens kontroll och överinseende». Kommittén föreslog obligatorisk försäkring för alla andra arbetsgivare än stat och kommun, oktrojerade bolag, större arbetsgivare med en lönestat överstigande £ 20 000 om året samt husföreståndare, vad beträffar vanligt tjänstefolk. De större arbetsgivarnas befrielse från försäkringsplikt skulle göras beroende av att de underkastade sig statligt granskningstvång beträffande bl. a. sista årets bokslut. Mot kommitténs förslag om obligatorisk försäkring hade en enda ledamot reserverat sig.

Önskvärdheten av försäkringsplikts införande framhölls redan under 1890-talets parlamentsdebatter av Mr. Joseph Chamberlain. Vid framläggandet av propositionen till 1906 års lag karakteriserade den för förslaget ansvarige ministern obligatorisk försäkring som den sannolikt bästa lösningen i en framtid. I här ifrågavarande kommittés betänkande läses, att ingen punkt på kommitténs program vunnit starkare stöd från de hörda vittnenas sida. Samtliga grevskapsdomare förklaras vara enhälliga i yrkandet på obligatorisk försäkring. Sådana fall, då arbetare gått miste om ersättning på grund av arbetsgivares insolvens, vore visserligen kända till helt ringa och knappt nämnvärt antal. Å andra sidan uppgavs förekomma, att arbetare nödgats träffa uppgörelse om lägre ersättningsbelopp än det lagliga inför hot om arbetsgivarens insolvens eller icke ansett det lönt att ens framställa anspråk, men hade det varit alldeles omöjligt att utröna antalet dylika fall. Detta är också mycket förklarligt, då man erfar, att antalet oförsäkrade arbetsgivare uppskattas till icke mindre än c:a 250 000, företrädesvis smärre sådana.

Överhuvud är det också, som kommittén framhåller, ägnat uppväcka animositet, att fullt betryggande garanti icke finnes för utbekommande av laglig ersättning vid olycksfall i arbete.

[1] Årg. 1920, sid. 932 ff.

En närmare inblick i arten av de betänkligheter, som hos flera kommittéledamöter otvivelaktigt gjort sig gällande mot obligatorisk försäkring, erhåller man genom reservationen i denna punkt. Från arbetarnas sida förordades, heter det däri, obligatorisk försäkring såsom en integrerande del i ett omfattande system med statlig försäkring. Av samma skäl restes invändningar däremot från arbetsgivarnas håll, och — tillägges det — det kan komma att visa sig, att den av kommittémajoriteten förordade försäkringsplikten bildar inkörsporten till försäkringens förstatligande (a national scheme of State insurance).

Kommittén förordade emellertid icke statlig försäkringsverksamhet under någon form. Visserligen uttalades av arbetarrepresentanterna starka sympatier för statligt monopol, och även på arbetsgivarsidan fann man vissa skäl tala för en statsanstalt i konkurrens med de enskilda försäkringsföretagen. Men kommittén synes ha varit på det klara med att — bortsett från de skäl, vilka i allmänhet pläga anföras mot statsdrift — här var fråga om en övermäktig uppgift och en total brytning med ett system och en tradition, som hunnit växa sig synnerligen stark. Betecknande i sådant hänseende är, att arbetarrepresentanterna icke funno det opportunt att formellt reservera sig i denna principfråga.

Vid en sådan ståndpunkt till frågan om försäkringsverksamhetens organ kunde det icke undvikas, att i nyss omnämnda reservation nog så befogade invändningar restes mot försäkringsplikten. Det kunde betecknas som oegentligt, att arbetsgivarna förpliktades inbetala premier till en försäkringsverksamhet, som åsyftade enskild vinst. De garantier man sökt skapa mot oskälig vinst genom en med bolagen träffad preliminär överenskommelse vore icke tillfredsställande, enär bolagen tillerkänts viss procentuell andel i bruttot och på den grund ökade premier som följd av ökade ersättningar automatiskt medförde en stegring i bolagens vinst. (Det stipulerades dock i förslaget till överenskommelse, att med stegrad premieinkomst bolagets procentandel i bruttot skulle minskas efter en viss skala.) Det kunde också resas invändningar mot att, som kommittén föreslog, premiesatserna skulle fastställas av en särskild statsfunktionär eller eventuellt av opartisk skiljedomare. I själva verket förelåg här, såsom också i en annan reservation hävdades, ett allvarligt konstitutionellt problem, och kommitténs förslag skulle medföra intrång på den av parlamentet ömt bevakade beskattningsrätten. Från kommitténs utgångspunkt borde rätteligen premiesatserna underställas parlamentets beslutanderätt, en anordning, som emellertid helt naturligt icke kunde förlikas med bolagens intresse.

Såsom nyss nämndes, föreslog kommittén *statskontroll över bolagens premiepolitik* i förening med en överenskommelse om bruttoinkomstens fördelning mellan å ena sidan ersättningar, å den andra förvaltningskostnader, provisioner och vinst. Överenskommelsen skulle träffas med »Accident Offices' Association», en sammanslutning omfattande 48 av de ledande bolagen. Av premieinkomsten (brutto) skulle 30 % få disponeras som förvaltningskostnader, provisioner och vinst, medan återstående 70 % skulle avses för ersättningar. Detta förutsatte givetvis, att bolagens premiepolitik medvetet avpassades efter angivna fördelningsgrund och att premiesatserna underställdes en utomståendes avgörande. Denna uppgift jämte andra skulle läggas i händerna på en statlig tillsynsmyndighet över olycksfallsförsäkringen (Commissioner) med en rådgivande nämnd vid sidan, sammansatt till hälften av representanter för bolagens sammanslutning. I händelse av meningsskiljaktighet mellan tillsynsmyndigheten och nämnden skulle frågan hänskjutas till skiljedom.

Vart tredje år skulle premiesatserna underkastas revision i syfte att anpassa dem efter den stadgade fördelningsgrunden, och om då visade sig, att brist eller överskott uppkommit å den bolagen tillkommande delen, skulle sådant tagas i beräkning vid fastställande av premier för nästa treårsperiod. Såsom motvikt mot att en stegrad bruttoinkomst av premier komme att alltför mycket öka bolagens andel, stadgades vidare, att den för ersättningar reserverade andelen skulle vid stigande brutto successivt ökas upp till 72·5 %. Jämkningar skulle dock kunna företagas i procentsiffrorna, om det kunde visas, att bolagens faktiska kostnader påkallade sådant. Om provisioner var speciellt stadgat, att dessa skulle begränsas till så nära 5 % som möjligt enligt en i lag eller

förordning fastställd graderad skala. Vid beräknandet av den på ersättningar fallande procentandelen skulle hänsyn tagas till oavgjorda ersättningskrav och ännu icke förfallna risker, och mot de sistnämnda skulle finnas en reservfond å 45 % av årliga premieinkomsten, gällande detta såväl bolag som i viss utsträckning ömsesidighetsanstalter (se nedan). Slutligen utfäste sig bolagen att samverka med tillsynsmyndigheten för upprättande av ett system med premierabatter för försäkringstagare, som vidtagit godkända skyddsanordningar.

Till belysande av innebörden i kommitténs förslag torde vara lämpligt att meddela några uppgifter om de vid tiden för kommitténs betänkande bestående *anstalterna för olycksfallsförsäkring*.

Förutom de till Accident Offices' Association anslutna 48 bolagen, vilka arbeta på basis av gemensamma tariffer, funnos 17 bolag, som drevo en självständig tariffpolitik i konkurrens med de förstnämnda. Bestämmelser om reservering av medel, redovisning m. m. finnas meddelade i Assurance Companies Act, 1909.

De mot inkomster (premier och räntor å investeringar) svarande utgifterna uti de till Accident Offices' Association anslutna bolagen fördela sig nedanstående år på sätt som följer:

År	Skadeersättningar inkl. avsättningar för oavgjorda ersättningskrav och utelöpande risker		Provisioner		Omkostnader		Vinst (Förlust)		Reserverade medel	
	£	%	£	%	£	%	£	%	£	%
1911	2 157 695	67·9	413 788	13·0	619 851	19·5	— 46 108	— 1·4	32 529	1·0
1914	1 878 030	48·0	487 622	12·4	765 571	19·6	706 846	18·1	74 354	1·9
1918	2 475 469	47·3	546 375	10·4	993 401	19·0	1 053 421	20·1	165 180	3·2

Under flera år före 1912 hade här ifrågavarande rörelsegren drivits med förlust, men nämnda år reviderades premiesatserna, och sedan har, såsom också siffrorna ovan angiva, en högst betydande vinst uppkommit. Denna har jämväl en annan förklaring. Såväl premier som ersättningar beräknas på grundval av arbetarnas löneinkomster, men medan premierna i vanliga fall äro proportionella mot lönens belopp, stipulerar lagen viss absolut begränsning av ersättningarna. Till följd av lönestegringarna sedan kriget har bolagens premieinkomst väsentligt ökats, medan den lagliga maximeringen hållit ersättningarna nere på en jämförelsevis låg nivå.

I ovanstående tablå lägger man också märke till att provisioner och omkostnader draga närmare en tredjedel av samtliga utgifter och att i ersättningar icke ens ut betalas hälften av vad bolagen inhösta i premier och räntor. Detta betecknar kommittén såsom slöseri och såsom ett otillfredsställande sakernas läge.

Fullständiga och med varandra jämförbara uppgifter föreligga icke om *de ömsesidiga olycksfallsförsäkringsanstalterna*. Med ledning av uppgifter, som det inom en del industrier åligger även dylika anstalter att avlämna, torde man emellertid kunna anse deras verksamhet som i omfattning jämförbar med bolagens. Ersättningarna bestridas antingen genom premier ungefär på samma sätt som hos bolagen eller genom uttaxeringar på grundval av nästföregående års resultat. Praxis synes vara att endast infordra så mycket, som kräves för löpande års utgifter. I en del fall reserveras liksom i bolagen särskilda medel för mötandet av oavgjorda ersättningskrav och icke förfallna risker, men i flertalet fall torde så icke ske. Kommittén föreslog, att anstalterna skulle förpliktas till avsättning framdeles för oavgjorda ersättningskrav samt jämväl för icke förfallna risker i de fall, då deras inkomster grundade sig på premier utan ytterligare ansvarighet för medlemmarna. Dessutom borde anstalterna göras uppgiftsskyldiga i samma utsträckning som bolagen.

Såsom nyss nämndes, föreslog kommittén, att kontrollen över bolagens premiepolitik skulle läggas i händerna på en ny *tillsynsmyndighet*. Denna myndighets uppgifter tänktes icke skola inskränka sig härtill, utan föreslogs omfatta handhavandet å statens vägnar av hela uppsikten över tillämpningen av här ifrågavarande lagstiftning. Hit hörde utnämning av läkare med rätt att avgiva definitivt utlåtande om en arbetares hälsotillstånd (medical referees), fastställandet av begreppet »yrkessjukdom», utnämning av läkare för undersökning av yrkessjukdomar, insamlandet från arbetsgivare av vissa uppgifter angående olycksfallsersättning, rätt att förläna vidgade befogenheter åt förlikningsnämnder m. m., vilka samtliga uppgifter förut tillkommit inrikesministeriet (Home Office). Från den förut bestående tillsynsmyndigheten för sjukkassor o. dyl. föreningar (Registrar of Friendly Societies) föreslogs överflyttandet av rätt att meddela fastställelse å vid sidan av lagen träffade frivilliga överenskommelser om viss ersättning i händelse av olycksfall. Från handelsministeriet skulle överflyttas tillsynen över försäkringsbolag enligt förut omnämnda lag av 1909.

En del helt nya uppgifter föreslogos också av kommittén att överlämna till här ifrågavarande myndighet, såsom viss uppsikt över de vid grevskapsdomstolarna anställda registratorerna, utredning av frågan om särskilda anordningar för läkarvård åt skadade arbetare och för yrkesundervisning åt invalider, vidare utredning av frågan om fastställande av viss skala för invaliditetsgrader, kontroll över en av kommittén föreslagen centralkassa för utbetalning av periodiskt understöd åt efterlevande barn samt utarbetande av system med premierabatter vid vissa godkända skyddsanordningar. Det skulle också tillkomma tillsynsmyndigheten att insamla och bearbeta de mera omfattande och ingående statistiska uppgifter, som föreslogos skola avlämnas av arbetsgivare, försäkringsbolag och ömsesidiga anstalter, samt att till parlamentet ingiva en årlig redovisning med förslag om eventuellt erforderliga lagstiftningsändringar.

Tillsynsmyndigheten skulle utöva sin verksamhet under inseende närmast av vederbörande minister.

Två kommittéledamöter anförde reservation mot förslaget i denna punkt. Speciellt ställde de sig tveksamma mot den föreslagna befogenheten för tillsynsmyndigheten att fastställa bolagens premiesatser. Beräkningen av den nya organisationens kostnader — £ 30 000 om året — syntes dem icke vila på tillräckligt fast grund.

Det bör i detta sammanhang påpekas, att kommittén föreslog *vissa särskilda anordningar vid grevskapsdomstolarna* i syfte att tillvarataga skadade arbetares rätt. Visserligen förelågo inga som helst klagomål över det sätt, varpå domstolarna utövat den dem enligt lagen tillkommande jurisdiktionen. Enligt sakens natur måste dock domstolarnas arbetssätt präglas av viss formalism, vilket åter medförde uppskov och icke oväsentliga kostnader för de tvistande. Vidare funnos inga som helst anordningar träffade för att med råd och annan hjälp tillhandagå skadade arbetare eller för att förlikningsvis åvägabringa uppgörelse i tvister mellan parterna.

Det föreslogs därför, att registratorer vid grevskapsdomstolar skulle erhålla till uppgift att lämna arbetare, som drabbats av olycksfall, eller av dem beroende personer kostnadsfria råd och anvisningar rörande lagens bestämmelser och vad som erfordrades för att tillvarataga deras rätt, ävensom att på anmodan av parterna medla i tvister dem emellan och söka på lämpligt sätt få uppgörelse till stånd. I händelse av tvist om en skadad arbetares tillstånd skulle också tjänstemannen i fråga med bägge parters samtycke kunna hänskjuta tvisten till en opartisk läkare (medical referee), vars utslag skulle vara slutgiltigt.

Kommittén fäste också uppmärksamheten därå, att skiftande praxis utbildat sig vid de 56 grevskapsdomstolar, som hade att fälla utslag i mål om ersättning för olycksfall i arbete. För avhjälpande härav föreslogs periodiska sammankomster mellan domarna respektive registratorerna i och för diskussion om sättet för lagens tillämpning och möjligheten att få större likformighet till stånd.

Jämte de förslag av organisatorisk innebörd, för vilka nyss redogjorts, hade kommittén synnerligen betydelsefulla yrkanden att framställa rörande ersättning för olycksfall m. m., och lämnas i det närmast följande en översikt av betänkandet i denna del.

Ett av kommitténs även ur principiell synpunkt allra viktigaste yrkanden rörde storleken av *ersättningen vid dödsfall*. Denna ersättning har hittills beräknats på grundval av den avlidnes totala löneinkomst under tre år före olycksfallet, dock högst £ 300 och minst £ 150. Oavkortad har sådan ersättning utgått till efterlämnade, som varit helt beroende av den förolyckade. Men någon hänsyn har icke tagits till storleken av efterlämnad familj eller till antalet beroende i övrigt, ej heller till deras behov av understöd, utan nyss angivna, helt mekaniska beräkningsgrund har fått gälla i all sin stränghet. Enligt lagen har kapitalet inbetalts till vederbörande grevskapsdomare, som sedan efter eget beprövande och i mån av behov därav lämnat understöd åt efterlevande. Mycket ofta har kapitalet på detta sätt förbrukats, långt innan understödsbehovet upphört. För att råda bot på detta uppenbara missförhållande föreslog kommittén att, utom ersättning till efterlämnad änka å £ 250 i ett för allt, till varje barn skulle utgå ett visst belopp per vecka, nämligen 10 s. till det första, 7 s. 6 d. till det andra och 6 s. till varje följande, att fortsätta intill fyllda 15 år. Understödet till barnen skulle utlämnas av grevskapsdomstolarna, men bestridas av en central kassa, bildad genom tillskott å £ 500, som varje arbetsgivare skulle vara skyldig erlägga, då hos honom anställd arbetare med barn att försörja drabbats av olycksfall med dödlig utgång. De på familjernas växlande storlek beroende riskerna skulle på detta sätt utjämnas, och ansågs, att det med hjälp av kapitaltillskotten skulle vara möjligt att bereda barnen nyss angivna veckounderstöd under hela deras uppväxttid.

Utom till änka och barn skulle vid dödsfall kunna utgå ett belopp av högst £ 50 till andra, som av den avlidne varit helt beroende. Detta belopp skulle kunna höjas till £ 250, i händelse den förolyckade efterlämnade varken änka eller barn.

Till efterlämnade, som varit delvis beroende av den förolyckade, har utgått ersättning beräknad på grundval av det faktiska understödsbeloppet, alldeles bortsett från frågan i vad mån verkligt understödsbehov förelegat. Kommittén yrkade, att hithörande lagbestämmelse skulle preciseras därhän, att ersättning utginge med belopp motsvarande värdet av det bidrag, som tidigare lämnats dem till bestridande av nödiga utgifter för livsuppehället, dock högst £ 250; såsom nödiga utgifter skulle anses sådana, vilka i allmänhet erfordrades för personer uti liknande samhällsställning.

Den begravningshjälp, som utgått, då den förolyckade icke efterlämnat några beroende, föreslogs höjd från £ 10 till £ 15.

Reservationsvis yrkades något högre ersättning åt änka (£ 300) ävensom åt andra beroende än änka och barn.

Den engelska lagstiftningen gör i ersättningshänseende principiellt ingen skillnad mellan övergående sjukdom, förorsakad av olycksfall, och bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, dock så att vid kortvarig sjukdom gäller viss väntetid, för vilken ingen ersättning utgår. Däremot skiljes helt naturligt mellan total och partiell förlust av arbetsförmågan.

Vid *total förlust av arbetsförmågan* har utgått ersättning per vecka med halva genomsnittliga veckolönen under närmast föregående år eller den kortare tid, som anställning innehafts hos arbetsgivaren. Maximum utgjorde tidigare £ 1 per vecka, men höjdes 1917 till 25 s. och 1920 till 35 s. såsom följd av att tillägg med respektive 25 och 75 % beviljades genom provisorisk lagstiftning, avsedd att skapa gottgörelse för de stegrade levnadskostnaderna.

Någon annan behovsavvägning än som kommer till uttryck i lönen tillämpas icke, och kommittén ansåg sig icke böra förorda övergång till annan beräkningsgrund än lönen. Däremot yrkade kommitténs majoritet (med understöd av en del inför kommittén hörda arbetsgivarrepresentanter), att ersättningen skulle höjas till två tredjedelar av genomsnittliga veckolönen och att i enlighet härmed maximum skulle bestämmas till £ 8. Mot den tidigare uppställda principen, att löneförlusten till lika delar skulle bäras av arbetsgivare och arbetare, anmärkte kommittén, att i verkligheten den tyngsta bördan föll på arbetaren, som fick vidkännas, utom halva lönens förlust, extra kostnader för sjukvård, medicin m. m. För en sådan ståndpunkt ansåg sig också kommittén ha stöd uti andra länders lagstiftning och erfarenheten därifrån. I fråga om minderåriga arbetare med veckolön understigande £ 1 har gällt, att ersättning lämnas för hela lönens belopp, men ansåg kommittén denna bestämmelse föråldrad och förordade samma regler som för vuxna; dock förutsattes härvid, att ökade möjligheter bereddes för en höjning av ersättningssumman efter uppnådd myndighetsålder. I kostnadsavseende hade kommittén förvissat sig om, att den föreslagna höjningen icke behövde förorsaka större ökning i försäkringsbolagens premiesatser än 20 % (under en första treårsperiod).

Mot ersättningskvotens höjande från halva till två tredjedelar av veckolönen reserverade sig en ledamot. Denne erinrade därom, att den i 1897 års lag nedlagda principen om löneförlustens lika fördelning mellan arbetare och arbetsgivare i viss mån fått gälla såsom villkor för att ersättningsplikt stipulerats oberoende av om försummelse förelåg från arbetsgivaren eller icke och t. o. m. utsträckts till fall, då vårdslöshet förekom å arbetarens sida. De extra kostnader för läkarvård m. m., som åberopats av kommittémajoriteten, bestredos i verkligheten ofta av arbetsgivaren, och

kommittén föreslog själv särskilda anordningar i sådant syfte. Jämväl pekades på den fara för skolkning, som varje mera avsevärd ökning i ersättningsbeloppet måste medföra och som bestyrktes av vissa för kommittén tillgängliga uppgifter om varaktigheten av sjukdomsfall.

Samma reservant yrkade maximibeloppets bestämmande till 45 s. i veckan, medan tre andra ledamöter uttalade sig för 50 s. Det anfördes, att det av kommittén föreslagna maximum grundade sig på en då rådande exceptionellt hög lönenivå, vilken framdeles kunde tänkas giva vika. Ett annat motiv gick ut på, att den med bolagen överenskommelsen till väsentlig del skyddade dessa mot ökad förlustrisk och därför kunde tänkas göra dem mindre intresserade av att stå på vakt mot obehöriga ersättningsanspråk.

Vid *nedsättning av arbetsförmågan* har gällt, att veckoersättning utgår med »en i betraktande av de särskilda omständigheterna lämplig» del av skillnaden mellan genomsnittliga veckolönen före olycksfallet och den genomsnittliga förtjänst, arbetaren därefter kan förskaffa sig genom någon lämplig sysselsättning. Liksom vid total förlust av arbetsförmågan är därjämte ersättningen absolut begränsad till £ 1 ävensom till halva veckoinkomsten före olycksfallet. I enlighet med dessa bestämmelser har till grund för ersättning vid partiell arbetsoförmåga lagts en viss proportion av den på invaliditeten beroende löneförlusten (the percentage method), i motsats till de länder, där ersättningen utgår efter en i vetenskaplig väg fastställd skala för olika invaliditetsgrader (the schedule method).

Kommittén var fullt medveten om den osäkerhet, som gällande vaga bestämmelser medfört, och den brist på likformighet, som kommit att prägla olika domstolars utslag i ersättningsmål. En ofta påtalad verkan av den rådande ovissheten har, framhåller kommittén, blivit köpslagan mellan skadade arbetare och ombud för försäkringsanstalter samt träffandet av uppgörelser, vilka, där de sedan blivit föremål för domstols prövning, måst revideras till förmån för den skadade. Emellertid ansåg *sig icke kommittén i stånd att kunna utarbeta en mera modern, fullt tillfredsställande* metod, utan hänvisades, såsom förut nämnts, frågan härom till framtida utredning genom tillsynsmyndigheten.

I överensstämmelse med sitt förslag om ersättning vid total förlust av arbetsförmågan yrkade dock kommittén, att i här ifrågavarande fall maximum höjdes från halva till två tredjedelar av den löneförlust, som arbetaren fått vidkännas såsom en följd av skadan. För att därjämte undanröja de orättvisor, som kunna uppstå genom fluktuationer i lönenivån inom den skadades förutvarande yrke, föreslogs, att då arbetaren kunde visa, att lönenivån inom hans yrke på orten stigit med mer än 20 %, sedan olycksfallet inträffade, han skulle hava rätt till en däremot svarande ökning i ersättningsbeloppet. Om däremot lönenivån inom gamla yrket sjunkit, skulle ersättningen minskas i motsvarande mån.

Ersättning har icke utgått för sjukdom, som varar högst en vecka, och sträcker sig sjukdomen därutöver upp till högst två veckor, utgår ersättning endast för tiden efter första veckan. Vid längre tids oförmåga till arbete utgår däremot ersättning från dagen för olycksfallet. En följd av dessa bestämmelser — som infördes genom 1906 års lag — har oförnekligen blivit, att vid lindrigare olycksfall den drabbade blivit benägen att uppskjuta återgången till arbetet så länge, att ersättning kunnat påräknas även för första veckan. Man har i ett par gruvdistrikt konstaterat, att sedan 1906 sjukdomsfall av minst 14 dagars varaktighet högst avsevärt ökats på bekostnad av kortvarigare fall.

För att råda bot på detta mindre önskvärda förhållande föreslog kommittén, att oberoende av sjukdomens varaktighet skulle gälla en väntetid å tre dagar, för vilken tid ersättning ej skulle utgå. Denna väntetid ansågs erforderlig för att undanröja en mängd smärre krav utan egentlig betydelse.

För att anspråk å ersättning skall kunna framställas, har gällt som villkor, att *underrättelse om olycksfallet* lämnats snarast möjligt och innan den skadade frivilligt lämnat arbetsplatsen. Härifrån har dock kunnat dispenseras, om det befunnits, att arbetsgivaren icke på grund av bristande underrättelse berövats någon möjlighet att bemöta kravet eller om underlåtelsen berott på misstag m. m.

Kommittén fann, att dessa bestämmelser ofta länt till förfång för arbetaren, speciellt i sådana fall, då skadan från början synts lindrig och därför icke anmälts, men sedan kommit att leda till allvarliga följder. Det föreslogs, att arbetsgivaren skulle förpliktas att genom tydligt anslag å arbetsplatsen uppmana arbetarna att underrätta även om de minsta skador samt att han skulle vara skyldig hålla ett register över inträffade olycksfall, till vilket arbetaren skulle hava tillträde. Arbetsgivaren skulle icke gentemot krav å ersättning kunna åberopa ovetskap om olyckshändelsen, därest han brustit i dessa skyldigheter eller om olycksfallet antecknats i registret eller om den skadade kunde visa, att arbetsgivaren eljest ägt kännedom därom. Det skulle dessutom åvila arbetsgivaren att visa, att han genom bristande vetskap icke satts i tillfälle att bemöta framställt krav.

Det har varit stadgat, att *per vecka utgående ersättning kunnat revideras* på ansökan av endera parten och att i brist på överenskommelse beloppet skolat fastställas genom skiljedom (i regel av grevskapsdomaren). Härvid har den praxis utbildat sig, att arbetsgivaren i avvaktan på utslaget inställt utbetalningarna, då han funnit skäl föreligga till minskning i ersättningen, men icke kunnat komma till uppgörelse härom med arbetaren. Detta har ofta medfört, att arbetaren

i många veckor fått gå utan ersättning, innan avgörandet träffats. Kommittén ansåg i princip, att utbetalningarna borde fortsätta till dess uppgörelse träffats eller utslag fällts, men fann sig dock böra lägga i domstolsregistratorns hand att på ansökan av arbetsgivaren suspendera eller minska utgående ersättning i väntan på definitivt utslag.

Från arbetarsidan i kommittén krävdes emellertid ytterligare, att utgående ersättning åt skadad arbetare, i stånd att utföra lättare sysslor, icke skulle kunna nedsättas, med mindre arbetsgivaren visade, att tillgång fanns till lämpligt arbete. Kommittén tillmötesgick kravet såtillvida, att bevisskyldigheten i fråga om arbetsförheten skulle vila på arbetsgivaren samt att denne för att få ersättningen nedsatt ytterligare skulle styrka att lämpligt arbete för den skadade i vanliga fall var tillgängligt å orten. Om åter arbetaren krävde ändring i ersättningsbeloppet, skulle det åligga honom visa, att han var ur stånd erhålla arbete, lämpat efter hans förmåga.

Beträffande minderåriga arbetare har det varit medgivet att revidera ersättning, sedan ett år förflutit efter olyckshändelsen, med hänsyn därvid tagen till den ökade löneinkomst, som arbetaren skulle hava varit i stånd att intjäna, därest han förblivit oskadad. Emellertid har ringa bruk gjorts av denna bestämmelse på grund av bristande kännedom därom och emedan ingen haft i uppdrag att tillvarataga de ungas rätt. Genom prejudikat har dessutom fastställts, att arbetsgivaren varit oförhindrad att gentemot den minderårige begagna sig av sin rätt att redan sex månader efter olycksfallet få periodisk ersättning förvandlad i kapital för en gång, varvid till grund för kapitaliseringen kunnat läggas lönen vid tiden för olycksfallet.

Kommittén yrkade, att revision skulle kunna verkställas redan efter sex månaders förlopp, men att arbetsgivaren icke längre skulle hava rätt att framtvinga sådan gentemot minderårig arbetare (under 21 år).

Av synnerligen stor betydelse har det varit, att den engelska lagstiftningen tillåter frivillig *uppgörelse om ersättning i kapital för en gång*, både i de fall då själva ersättningsanspråket är tvistigt och då det gäller att förvandla periodiskt utgående ersättning i en engångssumma. Såsom nyss antyddes, ligger det också i arbetsgivarens hand att sex månader efter olycksfallet framtvinga uppgörelse om visst belopp i stället för periodiskt utgående ersättning. Yrkanden framfördes inför kommittén att förbjuda sådana uppgörelser på den grund, att det utbekomna kapitalet ofta bortslösades. Kommittén anslöt sig icke till dessa yrkanden av flera skäl: för arbetsgivarna var det synnerligen önskvärt att snarast möjligt få sina ekonomiska förpliktelser preciserade till bestämt belopp, och även för arbetaren kunde anordningen vara till nytta och hjälp, exempelvis om han önskade etablera sig inom affärslivet. Dessutom avlägsnades på så sätt faran för skolkning, vartill ju ett periodiskt utgående understöd kunde tänkas fresta arbetaren.

Beträffande uppgörelse om förvandling av veckounderstöd i kapital för en gång har varit stadgat, att den i ärendet upprättade handlingen skall inlämnas till vederbörande grevskapsdomstol för att registreras och därmed bliva lagligt bindande, men att registrering kan vägras och nytt förfogande träffas, om uppgörelsen befinnes vara otillfredsställande ur arbetarens synpunkt eller ha tillkommit genom svek. Emellertid har i praktiken denna föreskrift ofta nog kringgåtts. Med stöd av domstolsprejudikat har den icke ansetts tillämplig, då uppgörelsen träffats, innan ännu någon veckobetalning ägt rum eller närhelst förpliktelsen att vidare utbetala understöd satts i fråga. I dylika fall har arbetsgivaren (eller oftare försäkringsanstalten) haft fri hand att med arbetaren träffa en uppgörelse, som undandragit sig domstols prövning. I vittnesmål avgivet å samtliga grevskapsdomstolars vägnar förklarades, att med stöd av denna praxis arbetare mången gång förmåtts att nöja sig med ett alldeles otillräckligt belopp, ja att ofta försäkringsbolagen tagit på sig risken att undanhålla domstolarna uppgörelser, som bort komma under deras prövning. Helt nyligen har också överhuset förklarat, att den praxis, som härutinnan utvecklat sig, icke är överensstämmande med lagens anda och mening.

I betraktande härav föreslog kommittén, att alla uppgörelser om ersättning i kapital för en gång, även sådana som rörde omtvistade ersättningsanspråk, skulle underställas domstols prövning. För att underlätta prövningen föreslogs, att domstolens registrator skulle äga infordra utlåtanden från läkare och eventuellt hänskjuta frågan till opartisk läkare för utlåtande, vidare att inkalla bägge parter för domstolen samt att uppskjuta registreringen, då tvekan kunde råda om utsikterna för den skadades återställande. Underrättelse om uppgörelsen skulle, innan registrering skedde, lämnas »godkänd» sjukkassa, som den skadade tillhörde, så att tillfälle bereddes kassan att tillvarataga sitt intresse uti uppgörelsens innehåll.[1]

Beträffande arbetsgivares förut omnämnda rätt att efter sex månader framtvinga uppgörelse om ersättning i ett för allt har varit stadgat, att vid permanent invaliditet beloppet skall motsvara vad som erfordras för inköp i postsparbanken av en livränta, uppgående till 75 % av veckoersättningens årsbelopp, samt att vid övergående arbetsoförmåga beloppet skall fastställas genom skiljedom. Från arbetarhåll yrkades så gott som enstämmigt, att bägge parter skulle givas lika rätt att framtvinga uppgörelse, varom här är fråga, men kommittén stannade vid att förorda den ändring, att arbetsgivarens rätt skulle göras beroende av skiljedomares prövning.

Kontroll över kostnaden för advokathjälp vid uppgörelser av här ifrågavarande slag föreslog

[1] Enligt 1911 års lag om sjuk- och invaliditetsförsäkring är kassa befriad från att lämna sjuk- eller invaliditetshjälp till den del denna täckes av olycksfallsersättning.

kommittén på så sätt, att kostnaden skulle angivas i uppgörelsen och vara underkastad domstolsregistratorns prövning.

För att uti vissa i lagen angivna fall stå till tjänst med utredning av medicinska spörsmål anställas vid grevskapsdomstolarna särskilda läkare, kallade medical referees. Bortsett från deras befattning med yrkessjukdomar hava de huvudsakligen till uppgift:

a) att på bägge parters begäran (förmedlad genom domstolsregistratorn) avgiva definitivt utlåtande om skadad arbetares hälsotillstånd, graden av hans arbetsförmåga eller förhållandet mellan arbetsoförmågan och olycksfallet;

b) att fungera som bisittare på domares kallelse;

c) att på anmodan av domare, skiljeman eller skiljenämnd utlåta sig i varje sak, som synes av vikt för fråga, uppkommen under skiljedomsförfarandet.

En företagen undersökning hade visat, att läkare allt oftare kommit att anlitas för de två förstnämnda uppgifterna, om också i mycket olika utsträckning inom olika domsagor.

I fallet a) gäller det avgörande uti ett medicinskt spörsmål, innan målet kommit under domstolsbehandling. Kommittén ansåg det synnerligen önskvärt att befrämja denna procedur och föreslog, att på ansökan av endera parten domstolsregistratorn skulle äga att hänvisa fråga till läkaren efter parternas hörande och under förbehåll av appellationsrätt till domaren.

Likaså ansåg kommittén, att tillkallandet av läkare att fungera som bisittare i domstolarna var en gagnelig anordning, och föreslog, att utom domaren vardera parten skulle hava rätt att på anfordran få kallelse utfärdad.

De tillkallade läkarna hava emellertid icke tjänstemannaställning, och deras tid upptages långt ifrån helt av sådana uppdrag, varom här är tal. Det ifrågasattes därför av kommittén, om icke för ändamålet kunde anlitas sådana tjänsteläkare (regional medical officers), som numera finnas tillsatta i och för sjuk- och invaliditetsförsäkringen.

I England är det medgivet en arbetsgivare att med sina arbetare träffa *särskild överenskommelse om ersättning för olycksfall* i arbetet, varigenom hans ansvarighet enligt lagen utbytes mot ansvar enligt överenskommelsen. Ett villkor är emellertid, att den särskilda överenskommelsen skall avse minst lika stora förmåner för arbetaren som de i lag stadgade och att, om några avgifter från arbetaren komma i fråga, däremot svarande extra förmåner beredas. Tillsynsmyndigheten för sjukkassor o. dyl. föreningar svarar för att överenskommelsen uppfyller dessa fordringar och utställer efter vederbörlig granskning ett certifikat.

De överenskommelser, som träffats, äro icke särdeles talrika (1918 endast 23 omfattande 63 000 arbetare), men anordningen anses likväl vara av betydelse, framför allt emedan den påkallar båda parternas godvilliga samverkan för ett gemensamt ändamål. Dock ansåg kommittén icke tidigare gällande bestämmelser fullt betryggande för arbetarna. Om t. ex. en överenskommelse utlöpt och de enligt densamma avsatta fonderna förbrukats, anses en arbetare för erhållande av gottgörelse förhindrad att falla tillbaka på lagen. Med hänsyn härtill föreslog kommittén, att tillsynsmyndigheten skulle förvissa sig om att tillfredsställande garantier funnes för utbetalning av ersättning såväl under överenskommelsens giltighetstid som därefter.

I händelse av *arbetsgivares konkurs* har en arbetare, som icke varit försäkrad, för tidigare uppkommen fordran å ersättning haft förmånsrätt intill £ 100. Kommittén föreslog, att förmånsrätten skulle gälla ersättningens fulla belopp.

Redan i ett föregående sammanhang har berörts kommitténs förslag, att utöver kontant ersättning obligatorisk *läkarvård* skulle på arbetsgivarens bekostnad beredas den skadade. Utöver vad som frivilligt åtgöres av en del arbetsgivare och försäkringsanstalter, lämnas sjukvård enligt lagen om sjuk- och invaliditetsförsäkring, men denna vård är icke av den specialiserade karaktär, som erfordras vid olycksfall i arbete. I avvaktan på en planerad utbyggnad i detta avseende av sjukförsäkringen föreslog emellertid kommittén, att läkarvård skulle upptagas bland förmånerna i olycksfallslagen att träda i tillämpning vid en senare tidpunkt.

Kommittén föreslog också, att redan gällande föreskrifter om första hjälp och ambulans vid olycksfall i gruvor, masugnar, gjuterier m. m. skulle utsträckas att gälla andra arbetsområden, som erbjöde speciell risk för olycksfall.

I fråga om *yrkessjukdomar* — vilka tidigare innefattats under olycksfallsersättningslagen — hade kommittén en del ändrade bestämmelser att föreslå, av vilka här ett par må omnämnas. För att anspråk om ersättning för sådan sjukdom skall kunna framställas, fordras intyg av särskild tjänsteläkare (certifying surgeon) eller att arbetaren av läkare avstängts från arbetsplatsen på grund av ådragen sjukdom. För att förenkla proceduren föreslog kommittén, att arbetsgivare och arbetare skulle kunna träffa överenskommelse om ersättning utan att gå till tjänsteläkaren.

Från tjänsteläkarens utlåtande kan vädjas till en opartisk läkare (medical referee), vilken har att med slutligt bindande verkan uttala sig om arbetarens tillstånd vid tiden för tjänsteläkarens undersökning. Emellertid kan den sjukes tillstånd under mellantiden hava förändrats, och kommittén föreslog därför, att den opartiske jämväl skulle uttala sig om tillståndet vid den senare tidpunkten.

Återstår att nämna, att kommittén föreslog *utsträckning av lagstiftningens giltighetsområde* att omfatta:

a) personer sysselsatta med annat arbete än kroppsarbete, då årliga löneinkomsten icke överstiger £ 350 (mot £ 250 enligt tidigare lagstiftning);

b) personer, som av en klubb tillfälligt anställts vid sport- eller nöjestillställning;

c) förare av droskautomobiler, vilka tidigare varit uteslutna, emedan de betraktats som självständiga yrkesutövare;

d) fiskare, anställda å trålare, även om de hava andel i vinst;

e) fiskare med andel i vinst, sysselsatta med sillfiske m. m., försåvitt tillsynsmyndigheten ansåge dem böra omfattas av lagen;

f) inom landet bosatta personer, anställda å brittiska fartyg, men tidigare uteslutna, emedan de icke ansetts tillhöra den egentliga besättningen (ex. musici, postmän, barberare), samt arbetare, som i och för tillträdande av anställning el. dyl. resa med brittiska fartyg.

I samband härmed må också till sist omnämnas, att kommittén hade viss ändring att föreslå i fråga om *ersättning för olycksfall till sjöss*. Enligt sjölagen (Merchant Shipping Act, 1894) är visserligen fartygsägaren skyldig att vid olycksfall lämna den skadade vård och underhåll samt att sedermera bekosta hans hemtransport. Men vid olycksfallet avpolleteras den skadade från tjänsten, och därmed indrages hans lön inkl. den del av lönen, som hemmavarande anförvanter haft att utbekomma å dragsedlar. Visserligen plägar återstående lön innehållas och står till sjömannens förfogande vid olycksfallet, men om anförvanterna få någon del härav är naturligtvis ytterst tvivelaktigt. Ersättning enligt olycksfallsersättningslagen har icke börjat utgå förrän 14 dagar efter den skadades återkomst till hemlandet.

Kommittén föreslog nu, att vid olycksfall till sjöss ersättning enligt olycksfallslagen skulle, liksom i fråga om vanliga olycksfall, utgå redan från tredje dagen efter olycksfallet och sålunda utan uppskov kunna komma anförvanterna till del. Från ersättningen skulle dock gå i avräkning vad fartygsägaren vore skyldig bekosta enligt sjölagen.

Det bör påpekas, att den engelska olycksfallslagstiftningen endast äger tillämpning vid anställning å eller resa med fartyg, som är registrerat i De Förenade Konungarikena eller vars ägare eller redare är bosatt i eller har sin huvudsakliga affärsverksamhet förlagd till De Förenade Konungarikena.

Den nya lagens innehåll.

Den nya lagen betecknar i åtskilliga hänseenden en förbättring av förut gällande bestämmelser, framför allt genom att ersättningen höjts, att vid dödsfall eller bestående allvarlig förlust av arbetsförmågan ersättningsskyldighet stipulerats även i sådana fall, då olycksfallet förorsakats av att den drabbade ej ställt sig gällande föreskrifter i arbetet till efterrättelse, vidare genom att nya arbetargrupper inneslutits, möjligheten för arbetsgivaren att vägra ersättning på grund av bristande kännedom om olyckan kringskurits, frivilliga uppgörelser om ersättning i kapital för en gång underställts domstols prövning, regler uppställts för arbetares avstängning från utgående ersättning och visst skydd beretts för en skadad arbetare, som vid tillfrisknandet ej kan finna lämplig sysselsättning, större garanti skapats för att arbetare erhåller gottgörelse enligt med arbetsgivaren träffad särskild överenskommelse samt vid arbetsgivares konkurs, föreskrifter träffats om anordnande av första hjälp och ambulans vid arbetsplatser o. s. v.

Även är att nämna en mellan inrikesministeriet och försäkringsbolagen träffad överenskommelse om proportionell begränsning av förvaltningskostnader, provisioner och vinst.

Å andra sidan lägger man märke till att den nya lagen på långt när icke innefattar så genomgripande bestämmelser särskilt i organisatoriskt hänseende, som föreslogs av Holman-Gregory-kommittén. Tanken på obligatorisk försäkring har släppts, och någon statlig tillsynsmyndighet förutsättes icke, med sådana av kommittén ifrågasatta nya uppgifter som att kontrollera försäkringsbolagens premiepolitik, att öva uppsikt över de vid grevskapsdomstolarna anställda registratorerna, att företaga utredning om särskilda anordningar för läkarvård åt skadade arbetare och för yrkesundervisning åt invalider, om fastställandet av viss skala för invaliditetsgrader m. m. Ej heller återfinner man den centralkassa, som kommittén föreslog för bestridandet av visst periodiskt understöd åt efterlevande barn. Detsamma gäller den rådgivande och hjälpande verksamhet, som kommittén tänkte utövad av registratorerna vid grevskapsdomstolarna.

Det väsentliga motivet till att det mesta av kommitténs organisationsplan fått förfalla är helt säkert att söka i de förändrade ekonomiska konjunkturerna och nödvändigheten att iakttaga all möjlig sparsamhet med statens medel. En helt naturlig följd av de sedan 1920 förändrade pris- och löneförhållandena har också varit, att av kommittén föreslagna absoluta ersättningsbelopp genomgående nedskurits. Icke heller har industriens läge ansetts medgiva någon sådan förhöjning i ersättningskvoten vid förlust eller nedsättning av arbetsförmågan (räknat i förhållande till arbetslönen), som föreslogs av kommittén, utan har man förblivit vid samma kvot — hälften av arbetslönen vid total invaliditet — som stadgades redan i 1897 års lag, dock med en icke oväsentlig jämkning uppåt för de lägst avlönade. Detta betyder en nedsättning i den kvot, som kommit att gälla enligt 1919 års provisoriska lagstiftning, men det har bestämts, att det provisoriska tillägget även i fortsättningen skall utgå, om skadan timat före utgången av år 1923.

Vid en närmare redogörelse för de nya lagbestämmelserna torde först vara lämpligt att ingå på *den med försäkringsbolagen träffade överenskommelsen*. Enligt denna får under en första treårsperiod 40 % av premieinkomsten disponeras såsom förvaltningskostnader, provisioner och vinst samt återstående 60 % avses för ersättningar, inkl. kostnader för läkarvård och legala expenser. Efter tre år kan sistnämnda proportion höjas till 62·5 % eller annat procenttal icke understigande 60, varom överenskommelse kan träffas. Vid beräkningen i fråga skall sådan hänsyn tagas till oavgjorda ersättningskrav och ännu icke förfallna risker, som kan komma att föreskrivas. Premierna skola avpassas för varje riskklass, så att nämnda proportioner erhållas, och om det vid slutet av ett räkenskapsår visar sig, att det för ersättningar fastställda procenttalet under- eller överskridits, skall däremot svarande jämkning ske i premiesatserna för det följande året. Bolagen åtaga sig att årligen lämna inrikesministern uppgifter till bestyrkande av att överenskommelsen iakttages.

Jämfört med den preliminära överenskommelse, som träffades av Holman-Gregory-kommittén, befinnes den för ersättningar avsedda andelen hava minskats från 70 till 60 %, vad gäller den första treårsperioden. För tiden därefter lämnar den nu träffade överenskommelsen öppen möjligheten till en ökning i nämnda andel. Om huru förfaras skall vid stigande premieinkomst nämnes intet, i motsats till vad som var fallet i den tidigare överenskommelsen. Ej heller är tal om premiernas fastställande av statlig myndighet eller rabatt för försäkringstagare, som vidtagit godkända skyddsanordningar.

Rörande motiven till här beskrivna anordning kan det vara av intresse att citera ett uttalande nyligen i tidskriften »Economist». Överenskommelsen är, säges det, ett exempel på de praktiska engelska metoderna i förvaltningsfrågor. Logiskt sett borde försäkringen göras obligatorisk och ställas under sträng statsuppsikt. Men engelsmännen, som veta, att logiken ofta ställer till en beklaglig oreda i det mänskliga handlandet (makes a sorry mess of human affairs), låta försäkringen vara frivillig, men göra den på samma gång genom avtal med försäkringsanstalterna så tilldragande, att arbetsgivarna hava föga anledning att lämna sina förpliktelser oförsäkrade.

Uttalandet förtjänar anföras såsom en kontrast till Holman-Gregory-kommitténs på en enda röst när enhälliga förslag om obligatorisk försäkring.

I fråga om *ersättning vid dödsfall* betecknar den nya lagen ett betydelsefullt medgivande åt kommitténs yrkande på att för varje efterlämnat barn skall utgå visst tillägg. Det stadgas nämligen, att utöver ersättningen åt änka eller annan anhörig, vilken ersättning som förut skall motsvara den förolyckades sammanlagda löneinkomst under de sista tre åren med maximum £ 300 och minimum £ 200 (förut £ 150), skall till varje barn utgå intill fyllda 15 år en ersättning per vecka motsvarande 15 % av arbetarens veckolön. Som maximum å veckolönen, varå procenttillägget beräknas, skall gälla £ 2 och som minimum £ 1. Detta betyder, att i bästa fall varje barn erhåller 6 s. i veckan, d. v. s. vad kommittén föreslog utom för de två första barnen.

Såsom absolut totalmaximum för ersättning åt efterlevande stipuleras £ 600, vilket med £ 100 överstiger vad regeringen föreslagit. Likaså hade regeringspropositionen stannat vid 10 %, vad gäller tillägget för barn.

Ersättning åt änka, barn och andra anhöriga, som varit endast delvis beroende av den förolyckade, skall liksom förut bero på överenskommelse eller eventuellt skiljedom. Vid bestämmandet av beloppet behöver dock icke, i motsats mot tidigare, tagas ovillkorlig hänsyn till storleken av det bidrag familjeförsörjaren lämnat. I enlighet med ett yrkande av kommittén definieras »delvis beroende» som den, vilken varit delvis hänvisad till den avlidne för bestridandet av nödiga utgifter för livsuppehället, med hänsyn därvid tagen till vad som vanligen erfordras för personer i liknande samhällsställning. Några regler om ersättningens fördelning mellan änka och andra familjeanhöriga meddelas icke i lagen, i motsats till vad kommittén förordade.

Tidigare har vid ersättningssummans utbetalning åt de efterlevande gjorts avdrag för vad som kan hava utbetalts enligt lagen, innan den förolyckade avled, men har nu i anledning av ett yrkande från kommittén bestämts, att något sådant avdrag icke får göras från den barnen tillkommande ersättningen, ej heller så att ersättningen åt övriga helt beroende reduceras till lägre belopp än £ 200.

Begravningshjälpen höjes från £ 10 till £ 15.

Vid *total förlust av arbetsförmågan* skall liksom före kriget ersättning utgå med halva veckolönen, dock så att maximum skall utgöra 30 s., medan det i 1906 års lag var begränsat till £ 1. Genom krigstidens provisoriska lagstiftning kom, såsom förut påpekats, ersättningen vid total arbetsoförmåga att successivt höjas med tre fjärdedelar, vilket betydde, att den på lönen beräknade kvoten stegrades till 87·5 % och maximum till 35 s. Detta provisoriska arrangemang skulle dock upphöra med 1923 års utgång. Den nu antagna lagen lämnar emellertid dem, som drabbats av olycksfall före 1924 års ingång, i okvald besittning av rätten till krigstidstillägget.

Till förmån för arbetare med lägre lön har därjämte nu stadgats, att om den på nyss angivet sätt beräknade ersättningen per vecka skulle understiga 25 s. (d. v. s. om arbetslönen icke uppgått till 50 s.), ett tillägg skall lämnas med halva underskjutande beloppet.[1]

Enligt dessa bestämmelser kommer i jämförelse med före kriget följande ersättning att utgå vid här nedan angiven veckolön:

Veckolön	S.	20	25	30	35	40	45	50	55	60	
Ersättning före kriget	»	10	12/6	15	17/6	20	20	20	20	20	
» nu	»	15	18/9	20	21/3	22/6	23/9	25	27/6	30	(maximum)

Vid *nedsättning av arbetsförmågan* stadgas, att ersättning skall utgå med hälften av den löneförlust arbetaren fått vidkännas som följd av skadan. Om ersättningen i i händelse av total förlust av arbetsförmågan icke skulle ha uppnått 25 s. per vecka (d. v. s. vid arbetslön understigande 50 s.), skall lämnas ett tillägg beräknat efter samma grunder som det nyss beskrivna, gällande vid total förlust av arbetsförmågan. Såsom förut omnämnts, fanns i 1906 års lag ingen bestämd proportion stadgad mellan ersättning och löneförlust, men i praxis torde de flesta domstolar ha tilldömt arbetaren halva löneförlusten, om också avvikelser både uppåt och nedåt förekommit.

I överensstämmelse med kommitténs förslag stadgas vid mera kortvarig sjukdom *tre dagars väntetid*, för vilken ingen ersättning utgår. Vid arbetsoförmåga, som sträcker sig upp till fyra veckor, medgavs under parlamentsbehandlingen ersättning jämväl för de tre första dagarna.

En sannolikt ganska betydelsefull utvidgning av tidigare lagstiftning har vidtagits genom bestämmelse, att vid dödsfall eller bestående allvarlig förlust av arbetsförmågan ersättning skall utgå, även om den drabbade vid olycksfallet handlade i strid mot

[1] Om själva veckolönen skulle understiga 25 s., utgör tillägget halva skillnaden mellan lönen och ersättningens grundbelopp.

gällande föreskrifter i arbetet eller mot given tillsägelse eller ock utan att ha erhållit order, förutsatt dock att handlingen företogs i arbetsgivarens intresse (for the purposes of and in connection with his employer's trade or business). Redan genom 1906 års lag medgavs det, att ersättning skulle utgå vid dylika svårare olycksfall, trots att den drabbade uppsåtligen eller genom grovt vållande (serious and wilful misconduct) förorsakat olycksfallet. I tillämpningen kom emellertid detta medgivande att kringskäras i så måtto, att det genom domstolsprejudikat fastslogs, att ersättningsskyldighet ej existerade, om arbetarens handling föll utanför ramen för hans egentliga arbetsuppgift.

Lagen bestämmer vidare, att arbetsgivaren är pliktig att på eller invid arbetsplatsen (gruva, fabrik och fartyg, å vilket lagen äger tillämpning) anslå ett tydligt meddelande om vad som är att iakttaga i och för *underrättelse om olycksfall* och vid ersättningskravs framställande, gällande detta även yrkessjukdomar. För underlåtelse härutinnan stadgas böter å högst £ 5. Underrättelse om olycksfall kan av arbetare lämnas muntligen eller skriftligen till arbetsgivare eller förman, men även genom anteckning i ett register, som arbetsgivaren är skyldig hålla och till vilket skadad arbetare eller hans ombud skall ha fritt tillträde.

Arbetsgivaren kan icke gentemot krav å ersättning åberopa ovetskap om olyckshändelsen, därest han över huvud visas ha ägt kännedom därom eller han icke uppfyllt ovan angivna skyldigheter eller olycksfallet anmälts för yrkesinspektör eller införts i registret, eller slutligen om den skadade vårdats i ambulansrum å arbetsplatsen.

Den nya lagen förbjuder arbetsgivare att annorledes än på grund av överenskommelse eller i laga ordning fällt utslag *minska eller indraga utgående veckounderstöd* utom i följande fall:

a) då en arbetare, som åtnjutit ersättning för total arbetsoförmåga, faktiskt återgått i arbete;

b) då en arbetare, som åtnjutit ersättning för nedsättning i arbetsförmågan, faktiskt fått sin veckolön ökad;

c) då läkare efter anställd undersökning intygat, att arbetaren helt eller delvis återställts eller att hans arbetsoförmåga icke längre är beroende på olycksfallet samt, om detta intyg bestrides av arbetaren, förhållandet konstaterats genom vädjan till opartisk läkare (medical referee).

För att arbetaren i fallet c) skall beredas tillfälle att styrka sin sak, stadgas, att intyget i förväg skall hava delgivits honom jämte en förklaring från arbetsgivaren, att han inom tio dagar ämnar indraga eller med i förklaringen angivet belopp minska ersättningen. Det står då arbetaren öppet att inom den utsatta tidsfristen inhämta annan läkares mening, och om denna strider mot det av arbetsgivaren åberopade intyget, kan frågan i brist på överenskommelse hänskjutas till den opartiske läkaren för slutligt avgörande, vad gäller det medicinska sakspörsmålet. I avvaktan på utslaget står det arbetsgivaren fritt att hos domstol deponera till betalning förfallande ersättning. Om arbetsgivaren begagnar sig härav, inställas utbetalningarna, men arbetaren har dock, i motsats till vad förut praktiserats, beretts tio dagars frist och därunder haft tillfälle få sin sak prövad av läkare, innan den går till slutligt avgörande.

I samband härmed är att omnämna en under parlamentsbehandlingen tillfogad bestämmelse, enligt vilken skadad arbetare under viss förutsättning har rätt att bliva tilldömd ersättning såsom för total arbetsoförmåga, trots det han återställts så pass, att han kan åtaga sig visst lättare arbete. Förutsättningen är, att arbetaren visar, att han gjort vad på honom skäligen ankommer för att erhålla sådant arbete, men icke lyckats, beroende på den kroppsskada han lidit. Givetvis gäller också som villkor, att arbetaren icke är i åtnjutande av understöd från arbetslöshetsförsäkringen. Bestämmelsen betecknar ett medgivande åt ett förut omnämnt, av Holman-Gregory-kommittén framställt förslag i samma syfte, enligt vilket dock reduktion icke skulle kunna ske med mindre arbetsgivaren visade, att lämpligt arbete för den skadade i vanliga fall fanns tillgängligt å orten. I lagen har däremot bevisskyldigheten i förevarande avseende lagts på arbetaren.

Beträffande *revision av minderårigs ersättning* med hänsyn tagen till den ökade löneinkomst den minderårige skulle ha varit i stånd att intjäna, därest han förblivit oskadad, stadgas i enlighet med kommittéförslaget, att sådan revision kan ske redan sex månader efter olycksfallet (se redogörelsen för kommittéförslaget).

Likaså har i anledning av ett yrkande från kommittén intagits en bestämmelse om *jämkning i utgående ersättning* per vecka vid inträffade fluktuationer i lönenivån. Härom stadgas, att om lönen inom den skadades yrkesbransch (class of employment) befinnes hava stigit eller sjunkit med mer än 20 % sedan tiden närmast före olycksfallet — eller sista revisionstillfället — en jämkning svarande mot löneförändringen kan företagas på ansökan av endera parten, närhelst sex månader förflutit efter olyckshändelsen.

I fråga om frivilliga *uppgörelser om utbetalning i kapital för en gång* stadgar den nya lagen uttryckligen, att uppgörelsen, även då det rör sig om ett tvistigt ersättningsanspråk, skall underställas domstols prövning i och för registrering. Bägge parter äro skyldiga att på anfordran avgiva upplysningar eller själva inställa sig, och om så prövas nödigt, kan utlåtande inhämtas från opartisk läkare. Framgår därvid, att utsikterna för den skadades återställande äro ovissa, må registrering vägras. I uppgörelsen skall angivas arbetarens kostnader för advokathjälp, och om dessa av domstolen befinnas vara oskäliga, kunna de nedsättas och förfogande träffas om på vad sätt överskjutande belopp skall användas. Den »godkända» sjukkassa, som den skadade tillhör, har rätt att göra erinringar mot registreringen och att, om parterna kallas inför domstolen, där vara representerad.

Då arbetsgivaren gentemot minderårig begagnar sig av sin enligt den nya lagen alltjämt bestående rätt att framtvinga uppgörelse i kapital för en gång, äga bestämmelserna om förvandling i livränta efter viss grund (vid permanent invaliditet, se det föregående) icke tillämpning, utan ankommer beloppets storlek på vederbörande skiljedomares prövning. Hänsyn skall därvid tagas till den minderåriges rätt att få ersättning, där denna utgår per vecka, reviderad efter viss tids förlopp.

Om de förutnämnda medical referees bestämmer lagen enligt kommitténs anvisning, att de på endera partens begäran kunna få fråga om skadad arbetares hälsotillstånd m. m. hänskjuten till sig i och för fastställande av det medicinska sakförhållandet, innan målet kommit under domstolsbehandling. Om därvid emellertid befinnes, att på grund av svårigheten att träffa avgörande eller av annat skäl själva sakfrågan bör underställas judiciell prövning, skall vederbörande domstolsregistrator eller domare vägra hänvisning till medical referee. Detta stadgande var måhända det mest omtvistade i hela lagen och har sedermera i »Daily Herald» beskrivits såsom det ur arbetarnas synpunkt farligaste. Det öppnar nämligen, förklarar tidningen, möjlighet för ett försäkringsbolag att mot arbetares bestridande få fråga om hans arbetsförhet avgjord till sin förmån, utan att parterna fått tillfälle utveckla sin talan inför domstol och utan att någon appellationsrätt finnes från utslaget.

Därest en fråga underställdes läkarprövning i ovan angiven väg, krävde man å arbetarhåll som en garanti, att prövningen åtminstone förrättades av en nämnd å tre läkare. På andra håll föredrog man, att läkare endast anlitades som bisittare i domstolen. Den nya lagen bereder också, i enlighet med ett yrkande av kommittén, vidgade möjligheter för att betjäna sig av sistnämnda utväg. Domaren är nämligen skyldig att på endera partens begäran tillkalla läkare att fungera som bisittare. Men detta hindrar icke att en fråga, på sätt nyss beskrivits, i förväg undandrages domstols prövning.

Den nya lagen bereder ökat skydd åt arbetaren i de fall, då han med sin arbetsgivare träffat *särskild överenskommelse om ersättning för olycksfall.* Det stadgas nämligen, att vederbörande tillsynsmyndighet (Registrar of Friendly Societies) icke skall godkänna sådan anordning, med mindre den förvissat sig om att tillfredsställande säkerhet finnes för mötandet av uppkommande risker, inklusive sådana, som ännu icke förfallit till utbetalning, då överenskommelsen utlöper.

I händelse av *arbetsgivares konkurs* stadgas i enlighet med kommitténs yrkande, att arbetare, som icke varit försäkrad, har förmånsrätt till fullt belopp för tidigare uppkommen fordran å ersättning.

I och för *vård av skadade arbetare* skall i varje fabrik finnas låda eller skåp med förbandsartiklar samt, där antalet arbetare överstiger 150, ytterligare en för varje 150-tal. Sådan låda skall stå under inseende av för densamma ansvarig person, som alltid skall vara tillhands under arbetstiden, och i varje arbetsrum skall denne persons namn finnas anslaget. Finnes i fabriken inrett ambulansrum för omedelbar vård av skadad arbetare, äga nu nämnda bestämmelser icke tillämpning.

Inrikesministerns befogenhet att utfärda särskilda föreskrifter om första hjälp och ambulans i fabriker och verkstäder utsträckes till byggnads- och konstruktionsföretag. Likaså kan ministern ålägga innehavare av fabrik, som erbjuder särskilt stora risker för de däri sysselsatta, att vidtaga speciella anordningar för övervakande av säkerheten, undersökning av orsaker till olycksfall m. m.

För att förenkla proceduren i fråga om ersättning för *yrkessjukdom* stadgas, i enlighet med vad kommittén yrkat, att arbetsgivare och arbetare kunna träffa överenskommelse om ersättning, utan att tjänsteläkares intyg fordras. Vid vädjan i tvistiga fall från tjänsteläkares utslag till opartisk läkare har den senare nu att uttala sig om huru arbetarens hälsotillstånd utvecklats, sedan han först undersöktes.

Lagstiftningens giltighetsområde har utsträckts att omfatta:

a) personer sysselsatta med annat arbete än kroppsarbete, då årliga löneinkomsten icke överstiger £ 350 (förut £ 250);

b) personer, som av en klubb tillfälligt anställts vid sport- eller nöjestillställning;

c) personer, som mot avgift av allmänheten bedriva trafik med åkdon eller fartyg, vilka de förhyrt av ägaren för visst belopp, viss andel i förtjänst o. s. v., dock icke mot avbetalningsvillkor;

d) besättning å fiskebåtar, som helt eller delvis avlönas genom andel i vinst eller brutto, för såvitt och på de villkor inrikesministern så bestämmer, med förbehåll dock för parlamentets vetorätt;

e) personer, som ehuru icke tillhörande besättningen äro anställda ombord på fartyg eller fiskebåtar för att taga befattning med fartyg, passagerare, last eller post;

f) besättning å flygmaskiner och luftskepp vid färder utom landets gränser enligt bestämmelser meddelade av inrikesministern, dock med vetorätt för parlamentet.

Det återstår att omnämna några stadganden i lagen, vilka röra andra frågor än de i kommittébetänkandet avhandlade.

Ett av dessa går ut på att *fattighjälp*, som lämnats skadad arbetare under den tid hans ersättningsfråga hållit på att utredas, skall kunna avräknas från det ersättningsbelopp, som slutligen fastställes. Detta gäller dock endast sådan hjälp, som arbetaren icke skulle hava varit berättigad till, om han uppburit ersättning. Fattigvårdsmyndigheterna hänvisas för utbekommande av sin fordran till arbetsgivaren.

Stadgandet tillkom på begäran av fattigvårdsmyndigheterna i Skottland, vilka icke synas hava samma möjligheter som de engelska att från understödstagare återkräva utlämnad hjälp. Från arbetarhåll restes vid parlamentsbehandlingen stark opposition däremot, och det erinrades om den redan i 1897 års lag införda bestämmelsen, att ersättning för olycksfall i arbete icke finge överlåtas eller tagas i mät. Emellertid erinrades å andra sidan, att liknande bestämmelser gälla beträffande förskott till skadad arbetare från sjukkassa eller fattighjälp i hemmet, lämnad åt arbetslös, som sedermera tillerkännes försäkringsmässigt understöd.

Medan 1906 års lag stadgar, att opartisk läkare (medical referee) skall avlönas av statsmedel, stadgar den nya lagen, att sökande skall erlägga viss avgift, då sådan läkare anlitas för utlåtande i fråga, som icke dragits inför domstol, eller rörande registrering av uppgörelse om utbetalning i kapital för en gång etc.

Slutligen bemyndigas regeringen att för verkställighet av *ömsesidighetskonvention* med främmande makt förordna om nödiga förändringar i lagen m. m.

Kortare meddelanden.

— Arbetslöner —

Arbetslönerna i Danmark under andra kvartalet 1923. Den av statistiska departementet på grundval av arbetsgivarföreningens uppgifter utarbetade lönestatistiken utvisar för 1923 års andra kvartal följande förändringar i lönenivån:

Öre per timme:	Köpenhamn 1914	Köpenhamn 1923		Övriga orter 1914	Övriga orter 1923		Hela landet 1914	Hela landet 1923	
Manliga arbetare:		1 kv.	2 kv.		1 kv.	2 kv.		1 kv.	2 kv.
Yrkesarbetare	67·1	182	183	54·8	146	146	61·3	166	165
Icke yrkesarbetare	47·5	145	145	40·8	125	123	45·5	133	132
Tillsammans	61·0	165	165	48·2	133	132	55·0	147	147
Kvinnliga arbetare	32·3	90	90	25·7	78	78	29·6	85	85
Samtliga arbetare	*54·4*	*145*	*145*	*44·9*	*124*	*124*	*50·2*	*134*	*134*

Enär kollektivavtalen i allmänhet icke undergingo några förändringar under andra kvartalet, ha lönerna också hållit sig på i det närmaste samma nivå. Genom den under tredje kvartalet genomförda nya halvårsregleringen (augustiregleringen) ha lönerna numera höjts med 3 %, varför genomsnittliga timförtjänsten under senare delen av året kan beräknas till c:a 138 öre.

(Statistiske Efterretninger.)

Arbetslönerna inom jordbruket i Förenta staterna 1913—1923.[1] I den av Förenta staternas jordbruksdepartement utgivna veckopublikationen »Weather, Crops and Markets» har framlagts efterföljande översikt över lönerna för manliga lantarbetare (A) i arbetsgivarens kost och (B) i egen kost.

År	Genomsnittliga löneinkomster (i dollars) Månadslön A.	Månadslön B.	Daglön Skördetiden A.	Daglön Skördetiden B.	Daglön Annan tid A.	Daglön Annan tid B.	Indextal (1913=100) Månadslön A.	Månadslön B.	Daglön Skördetiden A.	Daglön Skördetiden B.	Daglön Annan tid A.	Daglön Annan tid B.
1913	21·38	30·31	1·57	1·94	1·16	1·50	100	100	100	100	100	100
1914	21·05	29·88	1·55	1·91	1·18	1·45	98	99	99	98	97	97
1915	21·26	30·15	1·56	1·92	1·18	1·47	99	99	99	99	97	98
1916	23·25	32·83	1·69	2·07	1·26	1·62	105	108	108	107	109	108
1917	28·87	40·43	2·08	2·54	1·56	2·02	135	133	132	131	135	135
1918	34·92	48·80	2·65	3·22	2·07	2·63	163	161	169	166	178	175
1919	39·82	56·29	3·15	3·83	2·45	3·12	186	186	201	197	211	208
1920	46·89	64·95	3·60	4·36	2·86	3·59	219	214	229	225	247	239
1921	30·14	43·32	2·24	2·79	1·68	2·18	141	143	143	144	145	145
1922	29·17	41·79	2·20	2·72	1·65	2·15	136	138	140	140	142	143
1923	33·18	46·91	2·45	3·08	1·93	2·47	155	155	156	156	166	165

Efter den allmänna sänkning av lönenivån, som ägde rum under 1921 och 1922, ha samtliga arbetargrupper under det senaste året åter sett sina löneinkomster ökas. Särskilt karakteristiskt är, att differensen mellan daglönerna under och utom skördesäsongen tenderat att minskas, på samma sätt som fallet var under den industriella högkonjunkturen 1918—1920.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

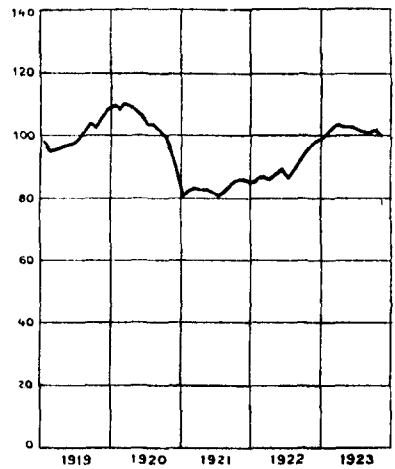
En amerikansk arbetsmarknadsindex. Förenta staternas centralbankstyrelse (Federal Reserve Board) har i sin månadsskrift, Federal Reserve Bulletin, framlagt en indexberäkning rörande arbetstillgången inom Förenta staternas industri. Indextalen ha erhållits genom sammanställning av förefintliga uppgifter, som under de senare åren insamlats av olika offentliga och enskilda institutioner, bl. a. Förenta staternas arbetsstatistiska byrå och motsvarande organ i de särskilda staterna (New York, Massachusetts, Wisconsin m. fl.). Som utgångspunkt har tagits månadsmedeltalet för år 1919, vilket satts =100. Speciella indextal äro uträknade för 33 olika industrigre-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 301.

nar, vilka sammanförts till 10 huvudgrupper och slutligen till ett generalindextal, beräknat genom »vägning» av gruppsiffrorna efter antalet inom resp. industrier sysselsatta arbetare. Indexkurvans utseende framgår av nedanstående tabell och diagram:

Månadsmedeltalet 1919 = 100

	1919	1920	1921	1922	1923
Januari	98	110	80	85	99
Februari	95	109	82	86	101
Mars	95	111	83	87	103
April	96	109	82	86	103
Maj	96	108	83	88	103
Juni	98	107	82	89	103
Juli	100	103	80	86	101
Augusti	102	103	82	88	101
September	104	102	84	91	101
Oktober	103	99	85	95	101
November	105	94	86	97	100
December	108	88	85	98	—

Enligt vad härav framgår, hade arbetstillgången inom den amerikanska industrien nått minimum i januari och juli 1921, då densamma var 80 % av vad den var under högkonjunkturåret 1919. Det är anmärkningsvärt, att nedgången icke var starkare. Sedan dess har en nästan oavbruten förbättring ägt rum, dock med någon tendens till avmattning för senare delen av år 1923.

Läget var givetvis olika inom olika industrier. Gruppindextalen för november 1923 voro: för metallindustrien 91, för textilindustrien 98, för träindustrien 120, för vagnfabrikerna 98, för pappers- och grafisk industri 106, för livsmedelsindustrien 110, för läderindustrien 89, för jord- och stenindustrien 112, för tobaksindustrien 92 samt för kemisk-tekniska industrien 78. I fråga om tidigare månader må hänvisas till tredje häftet av Kommersiella Meddelanden för innevarande år, där samtliga gruppsiffror för perioden januari 1919—oktober 1923 äro återgivna.

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under december 1923. Hela antalet till kommissionen rapporterade arbetslösa uppgick den 31 december till c:a 16 100, vilket från föregående månad innebär en ökning med 2 300. De arbetslösa fördelades på följande näringsgrenar:

Jordbruk och skogshushållning:	
Jordbruk	423
Skogshushållning	89
Industri och hantverk m. m.:	
Gruvdrift och malmförädling	1 705
Jord-, sten- och glasindustri	1 440
Metall- och maskinindustri	3 108
Trävaruindustri	733
Byggnadsverksamhet	1 372
Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	82
Textilindustri	83
Beklädnadsindustri	87
Närings- och njutningsmedelsindustri	200
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	172
Trämasse- och pappersindustri	75
Grafisk industri	68
Ej särskilt specificerade	1 154
Sjöfart och fiske	703
Handel och samfärdsel:	
Kontors-, bank- o. d. personal	175
Butiks- och magasinspersonal	367
Hotell- och restaurangpersonal	36
Transportarbetare	559
Allmän o. litterär verksamhet	5
Ej särskilt specificerade	63
Husligt arbete	31
Annat arbete	3 372
Summa	**16 102**

Av ovanstående arbetslösa hava 1 177 rapporterats tillhöra det lokala arbetskraftsöverskottet, nämligen från gruvindustrien 145, från järnbruksindustrien 602, från verkstadsindustrien 402 och från gruppen affärsanställda 28.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes i slutet av december 1 319 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag), som under månaden bedrivits endast av städerna Stockholm och Oskarshamn, 65 arbetare.

Sedan det sista av Norrlands statsarbeten bedrivna nödhjälpsföretaget med november månad upphört, voro vid ingången av december 92 statliga nödhjälpsföretag igång mot 119 vid före-

gående månadsskifte. Under december månads lopp ha 3 arbeten igångsatts och 24 avslutats. Antalet igång varande företag vid utgången av månaden utgjorde sålunda 71. Antalet sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten utgjorde som följer:

	Antal arbetare [1]	Kostnader (i kronor)
Vid södra Sveriges statsarbeten	1 434	632 419
» Norrlands statsarbeten	—	70 002
» statens järnvägars automobilvägar	132	52 300
Summa	**1 566**	**754 721**

Läggas till ovan angivna utgifter kostnaderna för kursverksamhet, förvaltning m. m., vilka uppgingo till 10 884 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under december belöpa sig till 765 605 kronor samt för hela året till inalles 29·1 miljoner kronor.

Hjälpverksamhetens omfattning under årets olika månader framgår av nedanstående sammanställning:

1923:	Hela antalet arbetslösa	Antal personer, som erhållit arbetslöshetshjälp						Antal kommuner, som haft rätt att utdela understöd	Antal nödhjälpsföretag
		Kontant understöd	Nödhjälpsarbete			Tillsammans			
			Statligt	Statskommunalt	Kommunalt	Antal	%		
Jan. 31	55 500	8 600	14 781	4 299	670	28 350	51·5	51	332
Febr. 28	49 200	8 000	14 346	4 153	1 073	27 572	56·0	58	320
Mars 31	43 400	7 500	13 693	3 719	1 212	26 124	60·2	57	308
Apr. 30	35 200	4 700	14 229	2 770	1 055	22 754	64·6	52	330
Maj 31	24 100	1 300	13 964	2 300	500	18 064	75·0	28	334
Juni 30	20 700	453	15 084	2 031	125	17 693	85·5	6	318
Juli 31	19 100	197	13 263	1 737	112	15 309	80·2	4	260
Aug. 31	15 800	141	9 918	1 527	82	11 668	73·8	4	224
Sept. 30	12 700	—	6 911	1 165	82	8 158	64·2	—	155
Okt. 31	11 900	—	4 820	1 222	83	6 125	51·5	—	119
Nov. 30	13 800	—	3 273	1 127	79	4 479	32·5	—	93
Dec. 31	16 100	—	1 566	1 319	65	2 950	18·3	—	71

Till här lämnade uppgifter rörande statsarbetenas verksamhet torde vara lämpligt att foga vissa siffror till belysande av den statliga hjälpverksamhetens fortskridande avveckling. Den 31 mars 1922, då antalet befattningshavare i kommissionens och statsarbetenas tjänst nådde sitt maximum, voro anställda 1 078 personer, till vilka utbetalades månadsavlöningar med sammanlagt 392 500 kronor. Jämföras dessa siffror med motsvarande den 31 december 1923, visar det sig, att antalet befattningshavare minskats med 67 % till 357 och summan av till befattningshavarna utgående månadslöner med 66 % till 132 500 kronor.

Arbetsmarknaden i England under december 1923. Förbättringen å arbetsmarknaden fortgick även under december månad. Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 10·5 till 9·7 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 11·5 till 10·7 %. Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna registrerade arbetssökande minskades från 1 257 000 den 26 november till 1 174 000 den 17 december. Under månadens sista dagar, efter julhelgen, inträdde åter en minskning av arbetstillgången, och första veckan i januari hade antalet arbetssökande stigit till 1 266 000, en siffra som dock var lägre än vid samma tid föregående år, då antalet uppgick till 1 527 000.

[1] Det ovan redovisade antalet i statliga nödhjälpsarbeten sysselsatta arbetare vid december månads utgång är missvisande såsom uttryck för omfattningen av statens nödhjälpsarbeten under månaden på grund av arbetarnas hemresa under helgdagarna och ikraftträdandet efter jul av de beslutade, skärpta bestämmelserna i fråga om villkor för anställning vid nödhjälpsarbetena. Först efter den 6 januari 1924 torde samtliga permitterade hava återkommit. Enligt till kommissionen under januari månad 1924 lämnad uppgift utgjorde antalet sysselsatta arbetare den 12 januari vid södra Sveriges statsarbeten 2 022 man och vid statens järnvägars automobilvägar 138 man eller sammanlagt 2 160 man.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjades under december, var 12 och antalet från föregående månad pågående lika många. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till c:a 10 300 mot 54 000 föregående månad och 7 400 i december 1922. Löneförhöjningar rapporterades under månaden för 55 000 arbetare, under det att 73 000 fått vidkännas lönesänkningar.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under november och december 1923. De nu föreliggande arbetsmarknadsrapporterna för årets båda sista månader uppvisa en fortgående konjunkturförsämring, om ock ej i fullt så oroväckande tempo som i oktober. Enligt sjukkassestatistiken hade antalet försäkringspliktiga minskats med 4·0 % i november och 3·1 % i december. Arbetslösheten inom fackföreningarna uppgick till resp. 23·4 och 28·2 %. Antalet av offentliga medel understödda arbetslösa, som i början av december stigit till c:a 1·5 miljon, höll sig sedan in i januari ungefär vid samma siffra. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna uppgick antalet ansökningar om arbete per 100 lediga platser under november till 902 (1 141 manl., 554 kv.) och under december till 941 (1 282 m., 495 kv.).

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetslöshetsförsäkringen i Danmark 1922/23. Enligt den nu framlagda preliminära statistiken för räkenskapsåret 1/4 1922—31/3 1923 hade antalet registrerade arbetslöshetskassor under sagda år förblivit oförändrat, nämligen 66, medan antalet medlemmar undergått en minskning från c:a 262 000 till 253 000, alltså med 3 à 4 %, mot c:a 8 % föregående år. Till jämförelse kan anföras, att medlemsantalet år 1914 utgjorde 131 000, år 1920, då rörelsen nådde sin höjdpunkt, däremot var uppe vid 313 000.

Kassornas utgifter uppgingo under året till bortåt 22 miljoner, inkomsterna åter till nära 30 miljoner kronor, vilket haft till följd, att den brist av c:a 7 miljoner, som förefanns vid årets början, utbytts mot en behållning av 1 miljon (4 kr. per medlem). I jämförelse med föregående år visa inkomsterna en ökning med nära 7 miljoner, utgifterna åter en minskning med 11 miljoner. Inkomstökningen faller uteslutande på statens och kommunernas bidrag, vilka utgå i proportion till medlemmarnas egna insatser under föregående år. Tack vare den konjunkturförbättring, som inträtt under redogörelseåret, ha såväl uttaxeringar som understöd under detta år avsevärt nedgått.

Understöd utbetalades under året för sammanlagt 6·4 miljoner understödsdagar, i genomsnitt 25 dagar per medlem. Hela antalet redovisade arbetslöshetsdagar uppgick till 12 miljoner eller i medeltal 49 per medlem. Motsvarande siffror för de tio närmast föregående åren framgå av följande översikt:

Räkenskapsår:	1912 —13	1913 —14	1914 —15	1915 —16	1916 —17	1917 —18	1918 —19	1919 —20	1920 —21	1921 —22	1922 —23
Understödsdagar per medlem	10	11	14	9	8	22	27	12	20	35	25
Arbetslöshetsdagar per medlem	20	20	26	18	15	34	60	27	29	65	49

Antalet understödsdagar har således under redogörelseåret gått ned med 29 % och hela antalet arbetslöshetsdagar med 25 %. Antalet understödda medlemmar har däremot endast minskats med 19 % (från 153 000 till 124 000), vilket visar, att arbetslösheten i genomsnitt varit kortvarigare än förut. På varje understödstagare kommo i medeltal 51 understödsdagar, mot 63 föregående år.

(Social Forsorg.)

— Arbetstid —

Arbetstidslagstiftningen i Tyskland. Den nya tyska arbetstidsförordningen av den 21 december 1923, vilken trätt i kraft från och med innevarande år, föreligger (jämte tillhörande motivering) i tryck i årets första häfte av »Reichsarbeitsblatt». Den nya författningen upphäver icke vare sig den tidigare förordningen av den 23 november 1918 angående reglering av arbetstiden för yrkesarbetare[1] eller den motsvarande förordningen för förvaltningspersonal av den 18 mars 1919, men begränsar tillämpningen av dessa författningar genom en serie med det nuvarande nödläget moti-

[1] Se Soc. Medd. årg. 1919, sid. 687.

verade undantagsbestämmelser. Såsom de viktigaste av dessa framhållas i »Gewerkschaftszeitung» (f. d. Korrespondenzblatt) följande:

1. Den dagliga arbetstiden kan genom kollektivavtal förlängas till högst tio timmar, dock med undantag för hälsovådliga yrken (bl. a. stenkolsgruvor), där åttatimmarsdagen icke får överskridas annat än när samhällets intresse så ovillkorligen fordrar eller då en längre arbetstid genom långvarig erfarenhet konstaterats kunna utan olägenhet tillämpas; i sistnämnda fall får dock arbetstiden ej utökas med mer än en halv timme per dag.

2. Vid arbete, som huvudsakligen utgöres av beredskapstjänst, kan förlängd arbetstid fastställas antingen genom kollektivavtal eller genom av riksarbetsministern meddelad föreskrift.

3. Tillfälliga nödfallsarbeten eller arbete, som erfordras till förekommande av att råmaterial förstöres eller att pågående arbetsprocess misslyckas, undantagas helt från lagens tillämpning.

4. Utöver förutnämnda undantag får övertidsarbete efter arbetsgivarens bestämmande utföras under trettio dagar årligen med högst två timmar per dag.

5. Efter hörande av vederbörande driftsråd får övertidsarbete förekomma högst två timmar per dag för vuxna män samt en timme för kvinnor och minderåriga i följande fall:

a) för vakthållning, rengöring o. d. i arbetslokalerna;

b) för arbeten, som äro tekniskt nödvändiga för upptagande eller upprätthållande av full drift;

c) för lastnings- och lossningsarbeten, som äro nödvändiga till förebyggande av trafikstockningar e. d.

6. Å arbetsplatser, där arbetstiden ej är reglerad genom kollektivavtal, kan yrkesinspektionen efter vederbörande driftsråds hörande medgiva förlängd arbetstid, där så finnes påkallat av tekniska skäl (olyckshändelser, naturhinder) eller av allmänt ekonomiska hänsyn.

Slutligen har stadgats, att kollektivavtal, som gälla vid den nya förordningens ikraftträdande och som fastställa kortare arbetstid än den lagligen medgivna, skola kunna uppsägas med trettio dagars uppsägningstid.

Den nya lagstiftningens innebörd kan sålunda i korthet sägas vara, att det hädanefter överlämnas åt vidkommande parter — arbetsgivare och arbetare — att sinsemellan ordna arbetstidsfrågan. Huruvida åttatimmarsdagen alltjämt skall kunna bibehållas eller en allmän förlängning av arbetstiden genomföras blir en fråga, som ytterst kommer att bero på parternas egen vilja och styrka. Naturligtvis är man å ingendera sidan så särdeles nöjd med denna ordning, som på en för arbetsmarknaden kritisk tidpunkt kastar in ett nytt tvistefrö i de fackliga mellanhavandena. Å arbetsgivarsidan synes man särskilt missnöjd med bestämmelsen om driftsrådens medverkan, som ju lägger ett visst band på arbetsgivarnas handlingsfrihet även å sådana arbetsplatser, där man genom att uppsäga kollektivavtalen tänkt sig kunna bli fri från fackorganisationernas inblandning. Från fackföreningshåll gör man åter med bestämdhet gällande, att åttatimmarsdagen med den nya lagstiftningen alldeles icke får anses övergiven, utan att det nu blir arbetarnas sak att med egna krafter förhindra en försämring av arbetsvillkoren. I sådant syfte har inom förbundsstyrelserna upprättats särskilda avdelningar för arbetstidskontroll, vilka skola ha att noga följa alla förändringar, som vidtagas inom facket beträffande arbetstiden, och tillse, att arbetsgivarna icke egenmäktigt jämka på hittills gällande bestämmelser samt att arbetarna icke heller giva sitt samtycke till förlängning av arbetstiden annat än i de fall, där sådant finnes av särskilda skäl påkallat.

— Fattigvård —

Fattigvården i Sverige år 1922. Enligt den av statistiska centralbyrån utgivna berättelsen angående kommunernas fattigvård uppgick antalet personer i hela riket, som under år 1922 åtnjöto fattigunderstöd, till sammanlagt 274 096, vilket i jämförelse med föregående år innebär en ökning med 21 018 personer eller 8·3 %. Ökningen gäller såväl gruppen tillfälligt understödda, vilken ökats med 12 691 personer (24 %), som varaktigt understödda, där motsvarande siffror varit 8 327 och 4 %. Utvecklingen har sålunda gått i samma riktning som 1921, då hela antalet understödstagare ökades med 4·9 % (17 % bland tillfälligt och 2 % bland varaktigt understödda).

Till följd av det allmänna prisfallet har värdet av full försörjning minskats under 1922 liksom föregående år. Medelvärdet för hela riket är beräknat till 457 kronor, vilket innebär en nedgång med 7·7 % från år 1921.

— Föreningsväsen —

Landsorganisationen i Sverige 1898—1923. Vid början av innevarande år har den svenska landsorganisationen firat sitt 25-årsjubileum. Beslut om organisationens bildande fattades av den för ändamålet inkallade konstituerande kongressen den 7 augusti 1898, och den 25 september s. å. höll landssekretariatet sitt första ordinarie sammanträde. Enligt kongressens beslut skulle sekretariatet träda i funktion senast den 1 januari 1899 (starten skedde i själva verket redan den 1 nov. 1898), och organisationen skulle därefter börja sin verksamhet den 1 april. Inom den föreskrivna anmälningstiden, den 1 mars 1899, hade emellertid endast ett fackförbund, träarbetareförbundet, ingivit anmälan om inträde i organisationen. Under mars månad inkommo dock ytterligare en del anmälningar, så att organisationen den 1 april räknade 6 anslutna fackförbund, i slutet av juni 10 och vid 1899 års utgång 16 förbund (jämte 2 fristående fackföreningar). Organisationens senare utveckling framgår av följande tablå:

År	Antal förbund	Antal fackföreningar	Antal medlemmar	År	Antal förbund	Antal fackföreningar	Antal medlemmar
1899 1/7	16	664	37 523	1912 31/12	27	1 392	85 522
1900 31/12	21	787	43 575	1913 »	26	1 433	97 252
1901 »	25	852	42 329	1914 »	27	1 478	101 207
1902 »	24	797	39 545	1915 »	27	1 502	110 708
1903 »	25	880	47 820	1916 »	28	1 672	140 802
1904 »	30	1 172	81 736	1917 »	28	1 953	186 146
1905 »	30	1 291	86 635	1918 »	30	2 305	222 185
1906 »	30	1 726	144 395	1919 »	31	2 652	258 996
1907 »	28	2 144	186 226	1920 »	31	2 799	280 029
1908 »	28	2 172	162 391	1921 »	32	2 783	252 361
1909 »	27	1 829	108 079	1922 »	33	3 207	292 917
1910 »	27	1 576	85 176	1923 31/7	33	3 339	298 454
1911 »	26	1 449	79 926				

Efter de första årens mera långsamma utveckling inträdde under 1904—07 en period av synnerligt starkt uppsving, visande sig bl. a. i en fyradubbling av medlemsantalet. Efter 1908 och 1909 års hårda strider kom sedan en nedgångstid intill 1911, då medlemsantalet till och med var något lägre än vid 1904 års utgång. Därefter har anslutningen åter ökats. Vid 1917 års utgång hade medlemssiffran åter kommit upp till samma nivå som tio år tidigare, och 1920 hade antalet ökats med ytterligare ett hundratusental. Under de senaste åren ha en del fackförbund sett sina medlemssiffror avsevärt minskas som en följd av den industriella depressionen och den därav föranledda nedgången av antalet inom näringslivet sysselsatta arbetare, men för landsorganisationen i dess helhet har detta motvägts genom ny anslutning av förut fristående fackförbund, i främsta rummet järnvägsmannaförbundet, som i början av 1922 tillförde organisationen c:a 38 000 nya medlemmar och därmed bragte totalsiffran upp till något över 300 000, det högsta antal, som någonsin registrerats. Under de senaste månader, för vilka uppgifter föreligga, har med den begynnande konjunkturförbättringen åter följt stigande medlemsantal inom flertalet fackförbund.

— Kollektivavtal —

Kollektivavtal i Norge år 1922. Det Statistiske Centralbyrå har i serien »Norges Officielle Statistikk» offentliggjort en redogörelse för kollektivavtal (och arbetsinställelser, se nedan) i Norge under år 1922. Redogörelsen är byggd på det material, som enligt medlingslagen skall insändas till riksförlikningsmannen, kompletterat med uppgifter från arbetsgivarnas och arbetarnas huvudorganisationer. Antalet i slutet av år 1922 gällande kollektivavtal uppgick till 252, omfattande tillsammans 5 398 arbetsgivare och 125 202 arbetare, fördelade på följande *näringsgrupper:*

	Arbetsgivare	Arbetare
Jord- och stenindustri	64	3 681
Gruvdrift	16	1 996
Metall- och maskinindustri	524	21 037
Kemisk industri	19	5 050
Elektrisk industri	11	1 067
Textilindustri	43	5 366
Pappersindustri m. m.	274	10 313
Träindustri	287	9 613
Livsmedelsindustri	613	8 333
Beklädnadsindustri	354	4 658
Grafisk industri	295	3 669
Byggnadsverksamhet	919	9 157
Allmänna arbeten	27	16 563
Sjöfart	1 650	18 823
Landtransport	300	5 720
Olika industrier	2	156
Summa	5 398	125 202

De flesta kollektivavtalen voro träffade under år 1922. Endast 33 hade prolongerats från föregående år. Antalet avtalsberörda arbetare, som år 1921 uppgick till 91 162, hade avsevärt stegrats genom utsträckning av avtalens tillämpningsområde till nya arbetargrupper, särskilt inom sjöfarten.

Icke mindre än 131 avtal, berörande 4 839 arbetsgivare och 115 400 arbetare, blevo behandlade inför medlingsinstitutionen. En väsentlig del av dessa avtal — omfattande c:a 82 000 arbetare — fick sin slutliga lösning genom skiljedom enligt lagen av den 31 mars 1922. Dessutom blevo 15 avtal med omkring 7 200 arbetare indirekt beroende av skiljedomsutslag. Tillsammans fingo sålunda inemot 90 000 eller 71 % av hela antalet av kollektivavtalen berörda arbetare sina arbetsvillkor fastställda genom skiljedomstolens beslut.

Redogörelsen upptar summariska uppgifter om avtalens innehåll med avseende å semester, löneformer m. m. samt (i bilaga) en nominativ förteckning över samtliga avtal med angivande av parternas organisationer, antalet berörda arbetsgivare och arbetare, giltighets- och uppsägningstid, vissa löneсatser m. m.

— Strejker, lockouter, medling och skiljedom —

Arbetsinställelser i Norge år 1922. Arbetskonflikternas omfattning var år 1922 mindre än under något tidigare år sedan medlingsinstitutionens tillkomst (1916), vilket tillskrives skiljedomslagen. Antalet konflikter, som varit föremål för medling, framgår av följande sammanställning:

	Arbetsinställelser	Arbetsgivare	Arbetare
1916	16	254	28 941
1917	13	118	2 432
1918	32	513	4 662
1919	45	573	27 899
1920	79	724	16 540
1921	38	1 651	29 839
1922	24	116	2 135

Förutom ovan angivna förekommo år 1922 två mindre konflikter med tillsammans 12 arbetsgivare och 33 arbetare, i vilka medlingsmännen icke ingrepo. Medräknas dessa, uppgår hela antalet arbetsinställelser till 26 (varav 6 lockouter) med 128 arbetsgivare och 2 168 arbetare, fördelade på följande näringsgrupper:

	Arbetsgivare	Arbetare	Förlor. arbetsdagar
Jord- och stenindustri	2	490	18 550
Metall- och maskinindustri	4	257	34 065
Kemisk industri	2	240	9 400
Elektrisk industri	1	90	5 220
Pappersindustri m. m.	1	190	1 330
Träindustri	11	54	8 230
Livsmedelsindustri	34	288	8 318
Beklädnadsindustri	12	74	552
Byggnadsverksamhet	60	473	5 475
Allmänna arbeten	1	12	240
Summa	128	2 168	91 380

Antalet förlorade arbetsdagar, som år 1921 beräknades till inemot 3·6 miljoner, uppgick sålunda 1922 icke ens till 0·1 miljon.

— Ut- och invandring —

Invandringen till Förenta staterna under senare halvåret 1923. Från de länder, som beröras av 1921 års invandringslag, inkommo under tiden 1 juli—31 december 1923 sammanlagt 337 636 invandrare, motsvarande 94 % av hela det för budgetåret 1923/24 medgivna antalet invandrare (357 803). Nedanstående tablå utvisar invandringen från olika länder, i absoluta tal och i procent av den för varje land medgivna årskvoten:

	Antal	% av kvoten		Antal	% av kvoten		Antal	% av kvoten
Albanien	277	96	Lithauen	2 629	100	Ungern	5 081	88
Belgien	1 563	100	Luxemburg	92	100	Österrike	5 988	82
Bulgarien	302	100	Nederländerna	3 607	100	Övriga Europa	86	100
Danmark	3 591	64	Norge	10 122	83	Armenien	110	48
Danzig	301	100	Polen	30 739	99	Palestina	57	100
Estland	440	33	Portugal	2 465	100	Syrien	882	100
Finland	3 921	100	Rumänien	7 340	99	Turkiet	2 483	92
Fiume	59	83	Ryssland	24 405	100	Övriga Asien	92	100
Frankrike	4 044	71	Schweiz	3 752	100	Egypten	18	100
Grekland	3 063	100	Spanien	912	100	Övriga Afrika	104	100
Island	19	25	Storbritannien	77 342	100	Atlantens öar	106	88
Italien	42 057	100	*Sverige*	17 771	89	Australien	274	98
Jugoslavien	4 742	74	Tjeckoslovakiet	13 922	97	Nya Zeeland och Söderhavsöarna	80	100
Lettland	1 437	93	Tyskland	61 411	91			

Av de 41 länder, för vilka kvoter fastställts, hade sålunda 21 redan uppnått maximisiffran, 8 länder hade överskridit 90 % av kvoten, 6 (däribland Sverige och Norge) uppvisade siffror mellan 80 och 90 % och 6 lägre procenttal: Jugoslavien 74 %, Frankrike 71 %, Danmark 64 %, Armenien 48 %, Estland 33 % och Island 25 %. Att maximigränsen ännu ej uppnåtts beror för Sveriges och sannolikt även en del andra länders vidkommande främst på de restriktioner, som härvarande amerikanska konsulat tillämpat vid passviseringen i syfte att möjliggöra invandring även under senare delen av budgetåret för sådana klasser av invandrare, som inbegripas under 3-procentslagen, men i densamma blivit tillförsäkrade företräde framför andra immigranter, nämligen:

Hustrur, föräldrar, syskon, barn under 18 år samt trolovade

1) till medborgare i Förenta staterna;

2) till där boende utlänningar, vilka i laga ordning gjort ansökan om medborgarskap;

3) till personer, som tjänstgjort i Förenta staternas krigsmakt någon tid mellan den 6 april 1917 och 11 november 1918 och fått hedrande avsked därifrån.

Yrkesinspektionens verksamhet under fjärde kvartalet 1923.

	Inspekterade arbetsställen	Sammanlagt arbetarantal	Sammanlagt kraftbelopp	Inspektions- och resedagar	Lämnade skriftliga meddelanden	Ink. protokoll över besiktning av ångpannor	Ink. protokoll över besiktning av kokare o. d.	Ink. intyg över besiktning av hissar och kranar	Ink. anmälningar om olycksfall	Därav olycksfall med dödlig utgång	Framställningar till länsstyrelserna	Anmälningar till åtal	Lämnade eftergifter
Yrkesinspektörerna			*eff. hkr.*										
I distriktet	50	5 850	3 500	73	33	84	—	35	963	7	—	2	24
II »	79	4 643	96 254	39	51	122	1	62	1 655	3	—	33	57
III »	127	4 630	18 010	52	62	101	—	47	713	6	—	1	17
IV »	109	3 950	16 116	66	53	76	—	5	613	7	1	—	52
V »	93	4 479	8 511	74	63	132	5	123	1 311	10	—	3	5
VI »	177	1 885	4 666	76	70	132	34	119	1 531	4	10	17	14
VII »	39	2 679	12 200	38	8	65	5	161	1 137	4	17	8	10
VIII »	113	2 881	23 708	42	59	74	—	10	1 599	6	3	1	9
IX »	61	6 240	38 292	53	48	73	1	18	1 546	6	3	3	4
Yrkesinspektrisen	238	14 511	—	131	96	—	—	—	—	—	—	1	—
Sprängämnesinspektören	2	177	306	8	—	—	—	—	9	1	—	—	—
Summa	**1 088**	**51 925**	**221 563**	[1] **652**	**543**	[2] **859**	[3] **46**	**580**	**11077**	**54**	**34**	**69**	**192**
Underinspektörerna													
I distriktet	349	2 781	915	99	21	46	—	—	—	—	—	—	—
II »	314	874	3 020	62	70	185	—	—	—	—	—	—	—
III »	450	679	5 359	83	49	210	—	—	—	—	—	—	—
IV »	135	481	1 017	60	30	179	—	—	—	—	—	—	—
V »	345	752	2 596	93	53	193	—	—	—	—	—	—	—
VI »	542	3 956	2 734	165	100	70	—	—	—	—	—	—	—
VII »	350	546	6 067	87	43	59	—	—	—	—	—	—	—
VIII »	268	1 197	2 505	73	42	83	—	—	—	—	—	—	—
IX »	101	716	352	39	—	40	—	—	—	—	—	—	—
Summa	[4] **2 854**	[5] **11 982**	[6] **24 565**	**761**	**408**	[7] **1 065**	—	—	—	—	—	—	—
Skogshärbärgesinspektören	[8] **88**	**1 059**	—	**30**	**8**	—	—	—	—	—	—	—	—
Bergmästarna													
Norra distriktet	4	2 740	13 164	4	—	—	—	—	64	—	—	—	—
Gävle—Dala distrikt	6	243	2 055	7	1	—	—	—	114	1	—	—	—
Östra distriktet	4	147	240	3	—	—	—	—	48	—	—	—	—
Mellersta distriktet	12	567	1 012	10	—	—	—	—	70	—	—	—	—
Västra »	—	—	—	—	—	—	—	33	176	—	—	—	—
Södra »	9	2 328	3 604	13	—	—	—	11	275	—	—	—	—
Summa	**35**	**6 025**	**20 075**	[9] **37**	**1**	—	—	**44**	**747**	**1**	—	—	—
Järnvägsinspektörerna													
vid statens järnvägar													
för säkerhetstjänsten	36	1 130	—	16	9	—	—	—	485	1	—	—	—
» trafiktjänsten													
» rullande materiel	9	—	—	22	20	—	—	—	—	—	—	—	—
vid enskilda järnvägar	397	3 329	—	67	132	—	—	—	242	2	—	—	—
Summa	**442**	**4 459**	—	**105**	**161**	—	—	—	[10] **727**	[10] **3**	—	—	—
Elektr. inspektörerna			*kilowatt*										
Norra distriktet	55	134	18 240	—	60	—	—	—	5	—	—	6	—
Östra »	15	16	200	—	15	—	—	—	7	—	—	—	—
Västra »	26	58	2 200	—	22	—	—	—	6	2	—	—	—
Södra »	12	—	120 000	—	9	—	—	—	16	3	—	1	—
Summa	**108**	**208**	**140 640**	—	**106**	—	—	—	[10] **34**	[10] **5**	—	**7**	—

[1] Härav 421 för inspektörerna och 231 för assistenterna. — [2] Härav större besiktning i 246 fall och mindre i 613 fall. — [3] Härav större besiktning i 17 fall och mindre i 29 fall. — [4] Härav 809 inom jordbruk, 698 inom hantverk och 1 347 inom annan verksamhet. — [5] Härav 1 671 inom hantverk och 10 311 inom annan verksamhet. — [6] Härav 11 422 inom jordbruk, 2 062 inom hantverk och 11 081 inom annan verksamhet. — [7] Härav större besiktning i 288 fall och mindre i 777 fall. — [8] Avser antalet inspekterade härbärgen. — [9] Härav 26 för bergmästarna och 11 för gruvingenjörerna. — [10] Dessa olycksfall ingå i de ovan för de olika yrkesinspektionsdistrikten redovisade summorna.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Januari månad år 1924.

Under hänvisning till efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under januari månad.

Översikt av verksamheten under *januari* månad 1924.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	5 000	1 713	1 606	3 503	2 713	1 882	**8 503**	**4 426**	**3 488**
Stockholms län	2 119	513	456	545	418	275	**2 664**	**931**	**731**
Uppsala stad och län	756	232	182	215	176	131	**971**	**408**	**313**
Södermanlands län	804	256	186	313	260	153	**1 117**	**516**	**339**
Östergötlands län	1 563	516	464	565	330	208	**2 128**	**846**	**672**
Norrköping	1 021	138	112	199	155	106	**1 220**	**293**	**218**
Jönköpings län	508	236	202	234	116	74	**742**	**352**	**276**
Kronobergs län	142	18	10	122	69	50	**264**	**87**	**60**
Norra Kalmar län	225	116	108	55	53	32	**280**	**169**	**140**
Södra Kalmar län	522	172	162	146	79	46	**668**	**251**	**208**
Gotlands län	67	45	29	29	27	9	**96**	**72**	**38**
Blekinge län	994	228	215	281	193	135	**1 275**	**421**	**350**
Kristianstads län	999	400	336	461	313	191	**1 460**	**713**	**527**
Malmöhus län: Malmö	3 254	442	442	1 204	805	502	**4 458**	**1 247**	**944**
Malmöhus län: Lund	563	48	48	119	43	41	**682**	**91**	**89**
Malmöhus län: Landskrona	506	132	132	36	33	20	**542**	**165**	**152**
Malmöhus län: Hälsingborg	1 025	186	174	278	153	115	**1 303**	**339**	**289**
Malmöhus län: Ystad	200	41	36	95	48	37	**295**	**89**	**73**
Malmöhus län: Trelleborg	422	94	94	61	33	29	**483**	**127**	**123**
Malmöhus län: Eslöv	261	113	102	36	30	19	**297**	**143**	**121**
Malmöhus län: Skurup	45	28	25	22	20	18	**67**	**48**	**43**
Malmöhus län: Hvellinge	76	37	23	15	34	8	**91**	**71**	**31**
Hallands län	390	98	78	122	75	54	**512**	**173**	**132**
Göteborgs och Bohus län	393	122	98	173	96	46	**566**	**218**	**144**
Göteborg	3 971	1 147	1 119	963	859	576	**4 934**	**2 006**	**1 695**
Älvsborgs län	416	126	114	134	84	49	**550**	**210**	**163**
Skaraborgs län	415	248	136	332	276	158	**747**	**524**	**294**
Värmlands län	420	178	162	167	172	113	**587**	**350**	**275**
Örebro län	598	298	212	399	338	248	**997**	**636**	**460**
Västmanlands län	629	233	183	297	236	157	**926**	**469**	**340**
Kopparbergs län	654	226	225	215	114	95	**869**	**340**	**320**
Gävle stad och län	346	83	83	140	94	78	**486**	**177**	**161**
Västernorrlands län	500	178	174	64	45	29	**564**	**223**	**203**
Jämtlands län	158	80	65	181	122	109	**339**	**202**	**174**
Västerbottens län	210	81	75	150	116	102	**360**	**197**	**177**
Norrbottens län	197	75	72	109	112	77	**306**	**187**	**149**
Tillsammans januari 1924	**30 369**	**8 877**	**7 940**	**11 980**	**8 840**	**5 972**	**42 349**	**17 717**	**13 912**
» december 1923	*23 229*	*8 278*	*7 720*	*8 219*	*7 833*	*5 871*	*31 448*	*16 111*	*13 591*
» januari 1923	50 817	10 106	9 593	11 502	7 902	5 538	62 319	18 008	15 131
» » 1922	91 774	12 457	11 984	10 049	8 663	5 450	101 823	21 120	17 434
» » 1921	30 169	6 944	5 943	10 592	9 652	5 432	40 761	16 596	11 375

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					jan. 1924	dec. 1923	jan. 1923	jan. 1924	dec. 1923	jan. 1923
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	3 688	3 993	2 332	1 617	171	163	317	69	80	77
Industri och hantverk	11 136	11 775	880	805	1 338	899	2237	91	94	95
Sjöfart och fiske	4 356	4 444	1 092	1 080	407	309	498	99	98	97
Handel och samfärdsel	3 036	3 196	616	545	519	237	942	88	93	94
Husligt arbete	2	2	3	3	·	—	·	·	·	·
Annat arbete	6 246	6 959	3 954	3 890	176	168	177	98	99	99
Summa	**28 464**	**30 369**	**8 877**	**7 940**	**342**	**281**	**503**	**89**	**93**	**95**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	627	645	933	373	69	64	74	40	43	40
Industri och hantverk	746	783	281	174	279	191	372	62	73	72
Sjöfart och fiske	197	203	50	47	·	·	·	·	·	·
Handel och samfärdsel	1 946	2 024	1 130	811	179	141	215	72	74	75
Husligt arbete	6 650	8 097	6 444	4 565	126	96	131	71	79	74
Annat arbete	221	228	2	2	·	·	·	·	·	·
Summa	**10 387**	**11 980**	**8 840**	**5 972**	**136**	**105**	**146**	**68**	**75**	**70**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	4 315	4 638	3 265	1 990	142	134	225	61	69	63
Jordbruk	3 934	4 237	2 709	1 528	156	186	221	56	68	60
Skogshushållning	381	401	556	462	72	116	270	83	86	88
Industri och hantverk	11 882	12 558	1 161	979	1 082	758	1926	84	90	91
Gruvdrift och malmförädling . . .	371	372	23	23	·	·	·	·	·	·
Jord-, sten- och glasindustri . . .	728	784	12	11	·	·	807	·	·	95
Metall- och maskinindustri . . .	3 648	3 814	335	285	1 139	1841	3257	85	88	91
Trävaruindustri	762	794	38	32	·	·	·	·	·	·
Byggnadsverksamhet	3 268	3 457	249	236	1 388	531	1202	95	96	99
Läder-, hår- och gummiindustri . .	120	122	9	8	·	·	·	·	·	·
Textilindustri	185	199	14	9	·	·	·	·	·	·
Beklädnadsindustri	459	481	104	59	468	·	·	57	·	·
Närings- och njutningsmedelsindustri	688	812	217	182	374	190	434	84	89	90
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	195	196	36	34	·	·	·	·	·	·
Trämasse- och pappersindustri . .	123	125	37	29	·	·	·	·	·	·
Grafisk industri	194	197	9	5	·	·	·	·	·	·
Ej särskilt specificerade	1 141	1 255	78	66	·	·	·	·	·	·
Sjöfart och fiske	4 553	4 647	1 142	1 127	407	306	492	99	98	96
Handel och samfärdsel	4 982	5 220	1 746	1 356	299	188	455	78	83	81
Kontors-, bank- o. d. personal . .	549	553	67	43	· ·	461	·	·	88	·
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 376	1 448	180	138	802	240	1043	77	88	82
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 059	1 120	811	601	138	142	206	74	73	79
Transportarbetare	1 775	1 874	521	453	360	170	678	87	90	90
Allmän och litterär verksamhet . .	211	217	142	102	153	137	137	72	75	68
Ej särskilt specificerade	12	13	25	19	·	·	·	·	·	·
Husligt arbete	6 652	8 099	6 447	4 568	126	96	131	71	79	74
Annat arbete	6 467	7 187	3 956	3 892	182	173	180	98	99	99
Summa	**38 851**	**42 349**	**17 717**	**13 912**	**239**	**195**	**340**	**79**	**84**	**84**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 1 298 platser, varav 1 071 manliga och 227 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 709, 1 482 och 227 samt under nästlidna månad resp. 1 077, 898 och 179.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**3 592**	**1 776**	**1 155**	**401**	**556**	**462**	**372**	**23**	**23**	**730**	**11**	**10**	**3 763**	**315**	**277**
1	Stockholms stad	77	1	1	2	6	6	2	—	—	14	—	—	609	179	153
2	Stockholms län	849	280	241	48	106	92	—	—	—	14	2	2	166	24	20
3	Uppsala stad och län	207	85	54	11	43	35	11	—	—	41	1	1	71	6	5
4	Södermanlands län	127	143	77	16	22	19	—	—	—	2	—	—	187	14	14
5	Östergötlands län	321	128	89	43	60	51	17	—	—	44	2	2	391	3	3
6	Norrköping	101	27	18	1	2	2	—	—	—	2	—	—	100	1	1
7	Jönköpings län	55	48	17	14	8	8	9	—	—	3	—	—	114	9	9
8	Kronobergs län	13	14	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
9	Kalmar län	59	30	14	—	11	11	—	—	—	26	—	—	137	2	1
10	Gotlands län	16	23	11	—	—	—	—	—	—	4	—	—	2	—	—
11	Blekinge län	104	35	22	1	52	52	2	—	—	128	—	—	93	—	—
12	Kristianstads län	300	165	141	65	39	24	2	—	—	83	—	—	72	6	4
13	Malmöhus län: Malmö	51	13	13	—	—	—	—	—	—	213	—	—	469	9	9
14	Hälsingborg	97	19	12	—	—	—	24	—	—	1	—	—	75	2	1
15	Övriga anstalter	342	126	94	—	—	—	—	—	—	36	—	—	297	7	7
16	Hallands län	56	39	21	1	—	—	—	—	—	18	—	—	28	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	68	48	26	—	4	4	—	—	—	27	3	2	13	—	—
18	Göteborgs stad	67	28	26	—	4	4	—	—	—	18	1	1	523	42	39
19	Älvsborgs län	44	20	8	—	—	—	—	—	—	6	—	—	22	3	3
20	Skaraborgs län	193	198	86	28	8	8	—	—	—	3	2	2	56	2	2
21	Värmlands län	27	19	13	25	40	30	4	—	—	22	—	—	27	—	—
22	Örebro län	165	143	73	37	42	26	130	23	23	13	—	—	20	2	2
23	Västmanlands län	149	113	65	4	5	3	82	—	—	—	—	—	130	2	2
24	Kopparbergs län	27	4	4	14	9	8	89	—	—	7	—	—	104	—	—
25	Gävle stad och län	11	7	7	4	7	7	—	—	—	3	—	—	29	—	—
26	Västernorrlands län	10	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—
27	Jämtlands län	20	8	5	30	53	41	—	—	—	2	—	—	7	—	—
28	Västerbottens län	34	9	8	57	35	31	—	—	—	—	—	—	3	2	2
29	Norrbottens län	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**645**	**933**	**373**	—	—	—	—	—	—	**4**	**1**	**1**	**51**	**20**	**8**
1	Stockholms stad	13	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	31	18	8
2	Stockholms län	55	76	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	28	33	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	33	56	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	38	58	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	13	9	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	12	27	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	5	13	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	13	26	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	2	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	21	39	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	60	120	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	3	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—
14	Hälsingborg	18	9	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	31	40	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	18	18	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	63	25	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	12	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—
19	Älvsborgs län	4	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	29	80	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	23	31	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	61	99	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	58	84	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	5	8	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	7	6	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	3	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	4	13	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	12	12	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaru-industri			Byggnads-verksamhet			Läder-, hår- o. gummi-industri			Textil-industri			Beklädnads-industri			Närings- o. njut-ningsmedels-industri			Kem.-tekn. o. belysnings-industri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
793	**38**	**32**	**3 457**	**247**	**234**	**109**	**7**	**6**	**182**	—	—	**217**	**4**	**3**	**620**	**136**	**134**	**157**	**25**	**24**	
82	9	5	640	62	55	14	—	—	3	—	—	37	1	—	283	124	124	6	5	4	1
41	2	2	226	31	31	5	—	—	—	—	—	24	—	—	39	5	5	—	—	—	2
16	—	—	81	—	—	4	—	—	—	—	—	9	—	—	17	1	—	—	—	—	3
93	3	3	54	2	2	—	—	—	2	—	—	3	—	—	3	—	—	5	—	—	4
26	1	1	291	8	8	4	—	—	11	—	—	3	—	—	14	—	—	18	—	—	5
47	1	1	276	2	2	4	—	—	54	—	—	4	1	1	16	—	—	4	—	—	6
26	—	—	38	1	1	2	—	—	1	—	—	5	1	1	8	—	—	8	—	—	7
4	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	—	—	8
26	1	1	41	1	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	7	—	—	7	—	—	9
—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
11	—	—	44	1	1	2	—	—	1	—	—	5	—	—	8	—	—	2	—	—	11
21	6	5	64	1	1	4	—	—	1	—	—	1	—	—	16	—	—	—	—	—	12
51	5	5	627	13	13	12	2	2	13	—	—	52	—	—	49	—	—	56	—	—	13
3	—	—	149	20	20	18	—	—	2	—	—	6	—	—	10	—	—	1	10	10	14
21	2	2	233	5	5	24	2	2	12	—	—	10	1	1	84	1	—	3	1	1	15
19	—	—	53	7	7	3	—	—	6	—	—	3	—	—	4	1	1	—	—	—	16
13	—	—	35	17	17	—	2	2	3	—	—	1	—	—	2	—	—	6	—	—	17
104	2	2	184	13	11	2	1	—	14	—	—	19	—	—	20	—	—	8	9	9	18
1	—	—	43	2	2	—	—	—	5	—	—	13	—	—	4	—	—	4	—	—	19
3	—	—	16	6	6	5	—	—	1	—	—	—	—	—	8	—	—	5	—	—	20
54	1	1	33	1	1	4	—	—	1	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	21
3	—	—	33	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	3	1	1	—	—	—	22
7	1	1	59	10	10	—	—	—	1	—	—	2	—	—	12	2	2	—	—	—	23
20	—	—	53	19	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	24
33	—	—	21	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	4	—	—	—	—	—	25
54	2	1	90	1	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	4	—	—	—	—	—	26
3	—	—	9	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	27
10	2	2	18	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
1	—	—	88	15	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
1	—	—	—	**2**	**2**	**13**	**2**	**2**	**67**	**14**	**9**	**264**	**100**	**56**	**192**	**81**	**48**	**39**	**11**	**10**	
—	—	—	—	2	2	5	1	1	14	6	5	111	26	15	87	27	15	15	6	5	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	2	1	1	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	9	1	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	3	1	7	6	4	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	6	3	2	2	—	—	—	1	1	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	3	2	2	1	3	3	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	15	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	7	6	5	2	—	—	—	—	—	12
1	—	—	—	—	—	2	—	—	7	2	1	61	35	19	35	11	6	7	—	—	13
—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	14	1	1	5	1	1	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	2	1	1	14	—	—	6	2	2	1	2	1	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	1	1	1	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	5	3	16	7	3	17	19	10	—	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	4	3	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	1	—	2	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	1	1	4	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	2	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**69**	**5**	**5**	**182**	**5**	**2**	**1174**	**64**	**55**	**4444**	**1092**	**1080**	**880**	**43**	**33**
1	Stockholms stad	19	1	1	74	4	2	337	28	21	624	208	204	196	20	11
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	109	2	2	30	2	2	11	4	4
3	Uppsala stad och län	1	—	—	4	—	—	25	2	2	4	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	2	—	—	—	—	—	9	1	1	60	16	16	4	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	5	—	—	42	2	2	31	—	—	11	—	—
6	Norrköping	15	2	2	15	—	—	20	—	—	143	41	41	6	1	1
7	Jönköpings län	3	—	—	1	—	—	17	—	—	3	—	—	3	—	—
8	Kronobergs län	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	2	—	—	—	—	—	27	—	—	231	45	45	1	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	7	2	2	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	58	1	1	243	51	51	3	—	—
12	Kristianstads län	1	1	1	—	—	—	21	5	5	31	4	4	7	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	22	—	—	276	2	2	282	64	64	53	5	5
14	Hälsingborg	2	—	—	3	—	—	20	1	1	451	102	102	2	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	20	—	—	43	—	—	165	41	41	2	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	3	1	1	114	—	—	3	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	1	—	—	1	—	—	3	—	—	36	15	15	3	—	—
18	Göteborgs stad	5	—	—	19	1	—	88	10	8	1817	458	450	60	11	10
19	Älvsborgs län	—	—	—	2	—	—	12	7	7	12	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	2	1	1
21	Värmlands län	—	—	—	2	—	—	6	—	—	3	—	—	—	—	—
22	Örebro län	2	—	—	—	—	—	3	—	—	5	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	1	—	—	4	—	—	36	—	—	6	—	—	5	—	—
24	Kopparbergs län	5	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	4	—	—	2	—	—	61	31	31	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	2	—	—	6	—	—	67	12	12	1	—	—
27	Jämtlands län	1	—	—	1	—	—	—	—	—	8	—	—	2	—	—
28	Västerbottens län	4	1	1	—	—	—	2	1	1	9	—	—	3	1	1
29	Norrbottens län	—	—	—	1	—	—	3	1	1	—	—	—	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**56**	**32**	**24**	**15**	**4**	**3**	**81**	**14**	**11**	**208**	**50**	**47**	**173**	**24**	**10**
1	Stockholms stad	30	23	17	5	—	—	3	—	—	93	19	18	95	12	6
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	5	1	—	2	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	8	3	3	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	—	1	—	2	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	13	1	1
13	Malmöhus län: Malmö	13	6	6	6	2	2	52	3	3	4	4	4	49	11	3
14	Hälsingborg	5	—	—	—	1	1	5	2	2	—	—	—	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	2	—	—	6	5	5	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
18	Göteborgs stad	7	2	1	—	—	—	—	1	—	94	19	17	6	—	—
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

Butiks- o. magasinspersonal			Hotell- o. restaurangpersonal			Transportarbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
960	**106**	**98**	**90**	**22**	**18**	**1 724**	**423**	**375**	**32**	**9**	**9**	**10**	**13**	**12**	**2**	**3**	**3**	**6 959**	**3 954**	**3 890**	
463	83	76	38	5	4	500	133	120	18	1	1	2	—	—	1	—	—	959	843	818	1
48	2	2	1	1	1	70	4	4	4	1	1	—	—	—	1	1	1	433	46	46	2
13	1	—	—	1	1	37	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	254	88	81	3
11	—	—	2	1	1	24	4	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	199	50	50	4
15	2	2	4	2	2	60	9	5	2	—	—	—	2	2	—	—	—	210	297	297	5
16	4	4	3	—	—	54	24	7	—	7	7	—	—	—	—	—	—	140	25	25	6
5	—	—	4	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169	169	166	7
2	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77	4	4	8
8	—	—	2	—	—	28	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	143	197	196	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	16	16	10
9	—	—	1	—	—	27	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	252	78	78	11
20	—	—	—	1	1	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	270	172	150	12
142	1	1	17	—	—	247	35	35	3	—	—	2	—	—	—	—	—	616	293	293	13
6	—	—	3	—	—	37	9	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	114	23	22	14
21	4	4	—	—	—	68	15	15	1	—	—	3	—	—	—	—	—	688	288	288	15
5	—	—	2	2	—	12	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	60	42	42	16
5	—	—	—	1	—	8	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	168	31	31	17
130	5	5	6	2	2	245	123	117	1	—	—	3	11	10	—	2	2	638	424	423	18
6	—	—	—	—	—	13	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	229	89	89	19
6	—	—	—	—	—	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79	30	30	20
2	—	—	—	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	184	117	117	21
6	—	—	—	1	1	7	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	159	83	83	22
4	—	—	1	1	1	28	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	90	90	23
6	1	1	3	2	2	16	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	307	187	187	24
2	—	—	1	—	—	72	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	95	33	33	25
1	—	—	—	—	—	67	9	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	183	152	151	26
4	—	—	2	1	1	12	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	53	17	17	27
3	2	2	—	1	1	10	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	17	16	28
1	1	1	—	—	—	8	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	53	51	29
483	**74**	**40**	**1080**	**789**	**583**	**150**	**98**	**78**	**185**	**133**	**98**	**3**	**12**	**7**	**8 097**	**6 444**	**4 565**	**228**	**2**	**2**	
209	31	17	392	349	254	54	32	30	109	66	43	1	12	7	2 168	2 080	1 436	65	2	2	1
17	—	—	44	24	18	—	—	—	8	10	8	2	—	—	404	304	201	2	—	—	2
—	—	—	17	18	17	—	—	—	2	—	—	—	—	—	166	116	96	—	—	—	3
2	—	—	18	13	8	2	3	2	2	5	4	—	—	—	244	177	110	1	—	—	4
7	1	1	25	17	12	3	1	—	5	5	5	—	—	—	445	239	158	24	—	—	5
2	3	2	16	9	5	4	3	2	2	—	—	—	—	—	123	125	87	17	—	—	6
1	—	—	10	6	6	—	—	—	3	2	2	—	—	—	195	75	54	3	—	—	7
—	—	—	7	8	7	—	—	—	2	2	2	—	—	—	91	46	35	—	—	—	8
—	—	—	9	12	8	—	—	—	—	3	1	—	—	—	177	90	60	—	—	—	9
—	—	—	2	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	17	7	—	—	—	10
4	1	1	14	13	13	2	—	—	—	—	—	—	—	—	236	136	106	—	—	—	11
16	3	3	48	33	24	—	—	—	4	—	—	—	—	—	307	149	123	—	—	—	12
155	24	11	79	53	28	54	27	21	11	8	6	—	—	—	644	592	392	3	—	—	13
4	—	—	26	12	7	—	1	—	—	—	—	—	—	—	172	126	101	20	—	—	14
5	—	—	19	13	13	9	4	4	—	1	1	—	—	—	281	173	130	8	—	—	15
1	—	—	1	3	2	2	4	4	2	1	—	—	—	—	89	48	40	3	—	—	16
1	—	—	18	13	8	—	—	—	2	3	1	—	—	—	84	53	28	2	—	—	17
36	7	3	63	25	13	18	23	15	13	5	3	—	—	—	606	739	508	61	—	—	18
3	—	—	14	11	9	—	—	—	3	2	1	—	—	—	107	63	38	—	—	—	19
5	—	—	20	13	12	—	—	—	3	2	—	—	—	—	260	176	121	—	—	—	20
—	1	—	7	4	4	—	—	—	1	4	4	—	—	—	135	131	88	—	—	—	21
5	—	—	41	11	10	—	—	—	4	3	3	—	—	—	263	223	186	11	—	—	22
2	1	—	23	24	20	1	—	—	—	1	—	—	—	—	210	126	97	—	—	—	23
—	—	—	32	24	21	—	—	—	1	1	1	—	—	—	176	81	70	—	—	—	24
—	—	—	9	6	6	—	—	—	3	2	2	—	—	—	104	79	67	8	—	—	25
1	—	—	7	9	6	—	—	—	1	—	—	—	—	—	51	32	19	—	—	—	26
3	—	—	30	28	25	1	—	—	2	7	6	—	—	—	138	73	69	—	—	—	27
2	—	—	23	17	14	—	—	—	2	—	—	—	—	—	107	85	76	—	—	—	28
2	2	2	16	17	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	90	62	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 31 december 1923.[1]

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar[1] Hela antalet	Därav kvinnor	Arbetslösa till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans Antal	%	Därav kvinnor	Arbetslediga på grund av sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Arbetslöshetsdagar Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
Bleck- o. plåtslagaref.	38	1 290	—	.	.	112	8·7	—	.	.	.	.	997	1 780
Bokbindareförbundet .	11	598	394	.	.	31	5·2	25	.	.	.	.	331	181
Bryggeriindustriarb.-f.	25	2 872	533	.	.	76	2·6	35	.	.	.	.	1 424	1 802
De förenade förbunden	49	3 100	434	.	.	275	8·9	26	.	.	.	.	2 080	6 036
Elektriska arbetareförb.	56	1 499	—	.	.	183	12·2	—	.	.	.	.	996	3 592
Gjutareförbundet . . .	77	2 489	—	.	.	366	14·7	—	.	.	.	.	1 935	6 861
Grov- o. fabriksarb.-f.	140	12 754	1 048	.	.	3 229	25·3	98	.	.	.	.	8 366	63 090
Gruvindustriarb.-f. . .	10	587	—	.	.	88	15·0	—	.	.	.	.	349	1 010
Handelsarbetareförb. .	88	6 117	1 438	.	.	416	6·8	69	.	.	.	.	5 331	13 293
Hatt-o.pälsindustriarb.-f.	13	698	365	.	.	56	8·0	36	.	.	.	.	262	510
Hattarbetare	5	265	191	.	.	39	14·7	33	.	.	.	.	67	150
Pälsvaruarbetare . .	8	433	174	.	.	17	3·9	3	.	.	.	.	195	360
Kommunalarbetareförb.	59	6 652	98	.	.	276	4·1	5	.	.	.	.	3 494	4 986
Litografiska förbundet	15	741	—	.	.	12	1·6	—	.	.	.	.	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	36	3 514	938	.	.	672	19·1	324	.	.	.	.	3 357	11 318
Metallindustriarb.-f. .	89	39 414	.	.	.	3 858	9·8	.	.	.	.	.	36 278	80 765
Järnbruksarbetare . .	33	8 924	.	.	.	721	8·1	.	.	.	.	.	7 453	12 617
Verkstadsarbetare . .	56	30 490	.	.	.	3 137	10·3	.	.	.	.	.	28 825	68 148
Murareförbundet . . .	31	1 942	—	.	.	1 026	52·8	—	.	.	.	.	1 048	12 619
Måleriarbetareförb. . .	35	938	1	.	.	358	38·2	—	.	.	.	.	805	5 182
Pappersindustriarb.-f. .	62	8 201	244	.	.	441	5·4	46	.	.	.	.	4 527	6 697
Sadelm.-o. tapetseraref.	20	530	29	.	.	67	12·6	—	.	.	.	.	385	819
Sko-o.läderindustriarb.-f.	30	5 929	2 015	.	.	237	4·0	38	.	.	.	.	2 679	2 909
Skrädderiarbetareförb.	26	2 467	1 834	.	.	479	19·4	444	.	.	.	.	1 231	7 491
Stenindustriarbetaref. .	40	1 989	—	.	.	108	5·4	—	.	.	.	.	634	2 259
Stuckatörförbundet . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sågverksindustriarb.-f.	107	9 274	3	.	.	4 114	44·4	1	.	.	.	.	6 200	56 200
Textilarbetareförbundet	48	7 224	3 848	.	.	208	2·9	117	.	.	.	.	2 372	3 329
Tobaksindustriarb.-f. .	10	3 006	2 426	.	.	67	2·2	43	.	.	.	.	1 857	2 516
Transportarbetareförb.	28	1 617	492	.	.	191	11·8	—	.	.	.	.	616	2 515
Träarbetareförbundet .	101	6 197	10	.	.	1 429	23·1	6	.	.	.	.	5 517	24 869
Tunnbinderiarbetaref. .	21	327	—	.	.	95	29·1	—	.	.	.	.	294	1 772
Typografförbundet . .	21	705	18	.	.	63	8·2	2	.	.	.	.	637	1 655
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	1 286	132 671	.	.	.	18 533	14·0	.	.	.	.	.	94 002	326 056

[1] *Till följd av att en del fackföreningar redan för decemberuppgifterna använt de nya, för nästa år avsedda uppgiftsformulären (se sid. 93), hava fullständiga uppgifter rörande vissa punkter ej erhållits, och hava härav berörda kolumner därför lämnats tomma för denna månad. Från och med nästa månad, då de nya formulären komma att genomgående användas, erhåller tabellen en härav betingad ändrad uppställning.*

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna december 1922—december 1923.

	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Sverige[1]	21·3	20·5	19·4	18·0	14·9	10·7	9·8	9·1	8·6	8·0	8·2	9·3	14·0
Norge	13·2	12·4	12·4	11·9	9·0	8·6	7·7	6·5	6·4	7·5	7·3	8·5	10·1
Danmark	20·3	21·5	23·2	16·0	11·5	9·1	8·1	7·4	7·6	7·4	7·6	11·4	16·0
England	14·0	13·7	13·1	12·3	11·3	11·3	11·1	11·1	11·4	11·3	10·9	10·5	9·7
Tyskland	2·8	4·4	5·5	5·6	7·0	6·2	4·1	3·5	6·3	9·9	19·1	23·4	28·2
Nederländerna	15·1	19·3	13·7	13·0	10·4	9·6	9·3	10·6	11·4	13·2	13·0	13·4	—
Belgien	3·8	3·9	3·1	2·6	2·4	3·6	2·6	2·2	1·9	1·5	1·9	2·7	—
Kanada	6·4	7·8	6·4	6·8	4·6	4·5	3·4	2·9	2·2	2·0	4·8	—	—
Nya Syd-Wales	8·4	10·8	4·1	10·5	14·8	6·3	10·0	10·0	8·6	7·6	9·9	—	—

Den jämförelsevis starka ökning av arbetslösheten, som ägt rum under december, är åtminstone för vårt lands vidkommande delvis beroende på tillfälliga driftsinskränkningar under julveckan. Sannolikt gäller detsamma också Danmark, som vid årsskiftet fortfarande företedde en något större arbetslöshet än Sverige.

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under januari månad 1924. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Januari har, på samma sätt som förut december, att uppvisa endast obetydliga jämkningar i fråga om livsmedelspriserna. Visserligen har flertalet i budgeten ingående varuslag undergått prisväxlingar antingen i uppåtgående eller nedåtgående riktning, men i stort sett ha dessa förändringar motvägt varandra, ehuru den nedåtgående tendensen haft någon övervikt. Av de 58 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan december 17 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas smör, nöt- och kalvkött samt fläsk. *Prisstegring* har ägt rum beträffande 24 varuslag, däribland potatis, fisk och bränsle. Fullt *oförändrade* under redovisningsmånaden äro medelpriserna å 17 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—januari 1924. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna

[1] Reviderade siffror (jfr sid. 91).

Medelpris per år (1913—1923) och per månad (jan. 1923—jan. 1924)

	Varuslag	Kvantitet	1913 öre	1914 öre	1917 öre	1918 öre	1919 öre	1920 öre	1921 öre	1922 öre	1923 öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	25	× 38	47	44	35	25	23
2	» handskummad	»	8	8	15	× 24	—	26	20	13	12
3	» separerad	»	6	6	12	× 19	23	19	13	9	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	× 401	× 587	729	657	496	375	366
5	» mat- (lands-)	»	213	218	× 358	× 546	727	651	486	358	350
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	× 305	× 372	624	524	389	277	275
7	» halvfet, »	»	121	119	× 234	× 332	500	374	267	178	187
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	—	—	433	376	293	178	184
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	348	725	681	578	428	320	271
10	» » konserverade	»	137	151	307	615	716	583	393	348	260
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	× 955	× 1200	1271	963	947	699	771
12	»	5 l.	28	30	× 58	× 68	71	60	60	47	50
13	» färsk	»	46	80	146	237	102	191	124	119	180
14	Ärter, gula	kg.	81	85	× 63	× 66	78	69	58	48	50
15	Bruna bönor	»	48	49	199	× 173	214	180	83	97	72
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	81	88	× 42	× 50	× 75	91	71	52	45
17	» råg-, » » »	»	22	23	× 36	× 41	× 56	56	46	31	27
18	» rågsikt-, » » »	»	27	29	—	—	× 73	73	63	44	38
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	× 68	× 82	99	101	72	52	50
20	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	× 75	× 78	111	176	85	61	53
21	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	41	43	× 62	× 78	96	111	108	86	75
22	» hårt knäckebröd	»	—	—	—	—	—	189	192	110	97
23	» mjukt, limpa, söt	»	38	40	× 60	× 75	96	105	93	73	65
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	× 45	× 49	64	71	65	50	44
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	× 117	× 180	230	254	217	172	157
26	» mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	× 68	× 88	116	128	113	88	77
27	» ligaste sort » » mjölk	»	60	61	× 88	× 144	167	145	129	103	90
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	219	567	563	398	301	223	209
29	» soppkött	»	100	95	193	507	490	333	243	175	169
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	× 215	546	512	493	377	280	256
31	» spädkalv	»	72	70	× 148	357	312	274	204	155	149
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	258	626	600	431	310	233	225
33	» salt, svenskt	»	114	118	241	546	547	385	264	193	184
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	261	509	557	442	348	270	264
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	× 270	× 388	605	449	321	250	214
36	» salt, svenskt »	»	140	137	× 287	× 404	619	470	338	263	227
37	» » amerikanskt »	»	—	-	—	—	—	364	275	204	192
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	122	211	202	191	166	140	132
39	» gädda	»	108	110	188	317	333	312	260	211	209
40	» sill	»	84	85	91	149	110	102	92	79	67
41	» strömming	»	88	89	65	123	114	106	91	70	61
42	» torsk	»	55	57	111	196	160	139	119	100	94
43	» rödspotta (»spätta»)	»	79	81	167	295	244	219	199	169	154
44	» kolja	»	—	—	—	—	—	152	134	113	111
45	» salt: sill, prima	»	45	45	105	145	148	120	87	77	59
46	» » strömming	»	30	31	73	100	105	74	65	51	45
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	152	293	223	156	113	97	83
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	× 315	× 307	316	331	210	219	244
49	Socker, bit-	»	67	65	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	× 156	107
50	Salt (matsalt)	»	—	10	19	31	32	31	26	21	20
51	Svagdricka	l.	6	6	10	14	16	16	17	15	14
52	Fotogen, Water White	»	20	21	37	—	71	60	53	38	32
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per famn	famn	2560	2630	5520	7850	8220	10310	7090	4990	5250
54	» barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	4500	6020	6740	8230	5620	3820	3830
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	670	1035	896	964	659	460	449
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	803	—	—	2069	1286	918	840
57	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	707	—	—	1664	703	444	414
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	413	—	—	1177	452	326	310
59	» eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	521	—	—	1249	481	356	337

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt. 1923	Nov. 1923	Dec. 1923	Jan.[2] 1924	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	jan. 1914—jan. 1924	jan. 1923—jan. 1924	
23	23	23	23	23	23	23	23	23	24	24	24	24	+ 71·4	+ 4·3	1
13	12	12	13	12	12	12	12	12	12	13	13	13	+ 62·5	0·0	2
9	9	9	9	8	9	8	8	9	9	9	9	9	+ 50·0	0·0	3
388	382	393	357	331	319	304	339	385	391	404	401	385	+ 61·1	− 0·8	4
368	356	364	344	325	312	290	323	366	376	386	386	365	+ 69·8	− 0·8	5
267	268	268	269	270	270	270	270	271	281	293	299	300	+ 82·9	+ 12·4	6
177	178	180	180	179	183	184	182	186	196	210	213	212	+ 75·2	+ 19·8	7
187	187	187	188	187	186	184	165	182	185	185	185	185	+ 34·1	− 1·1	8
333	294	269	201	188	183	183	225	285	328	377	389	360	+ 71·4	+ 8·1	9
292	258	233	182	—	—	—	—	282	272	274	284	279	+ 83·6	− 4·5	10
635	635	657	660	667	727	923	817	908	877	873	871	901	—	+ 41·9	11
42	42	43	44	44	48	61	53	58	54	54	54	56	+ 107·4	+ 33·3	12
—	—	—	—	—	—	264	95	—	—	—	—	—	—	—	13
48	49	49	50	50	50	50	50	50	50	50	50	51	+ 70·0	+ 6·3	14
77	76	74	72	69	67	66	66	66	67	76	89	91	+ 97·8	+ 18·2	15
45	45	45	45	45	45	45	45	44	44	43	43	42	+ 35·5	− 6·7	16
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	+ 28·6	0·0	17
39	39	39	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	+ 46·2	− 2·6	18
50	50	50	50	50	50	50	50	50	49	49	49	49	+ 86·1	− 2·0	19
54	53	53	53	53	52	52	52	53	53	53	53	53	+ 32·5	− 1·9	20
78	76	76	75	75	74	74	74	73	73	73	73	73	+ 78·0	− 6·4	21
100	99	99	98	98	97	96	96	96	96	96	96	96	—	− 4·0	22
66	65	65	65	65	65	65	64	64	64	64	63	62	+ 63·2	− 6·1	23
45	45	44	44	44	44	44	44	45	44	44	44	44	+ 41·9	− 2·2	24
159	159	158	157	157	156	156	155	156	156	156	155	154	+ 105·3	− 3·1	25
78	78	78	78	78	77	77	76	76	76	76	76	75	+ 70·5	− 3·8	26
92	92	91	91	90	89	89	89	89	88	89	88	88	+ 46·7	− 4·3	27
213	210	208	208	208	209	210	212	212	210	207	204	202	+ 66·9	− 5·2	28
170	168	166	166	167	168	170	171	171	171	169	167	166	+ 66·0	− 2·4	29
266	264	259	260	259	257	255	251	250	249	248	248	247	+ 87·1	− 7·1	30
153	153	153	150	148	150	147	146	146	147	146	147	145	+ 98·6	− 5·2	31
220	224	231	238	240	242	238	231	221	212	205	203	208	+ 58·8	− 5·5	32
179	180	187	189	189	192	186	187	191	178	175	171	177	+ 51·3	− 1·1	33
270	279	278	260	297	297	—	—	—	226	221	252	260	+ 109·7	− 3·7	34
241	230	222	215	213	210	209	209	208	208	204	194	188	+ 42·4	− 22·0	35
257	246	239	230	227	222	221	219	219	218	214	206	200	+ 43·9	− 22·2	36
204	198	198	193	191	193	190	188	186	191	190	187	186	—	− 8·8	37
137	140	146	137	118	114	115	124	135	139	136	140	153	+ 96·2	+ 11·7	38
212	222	228	205	184	181	191	206	218	221	222	221	228	+ 98·3	+ 7·5	39
62	59	56	60	57	74	89	78	70	68	63	65	68	+ 94·3	+ 9·7	40
61	64	67	60	60	60	54	54	59	64	63	64	68	+ 65·9	+ 11·5	41
94	98	93	90	89	89	87	91	94	101	100	96	109	+ 87·9	+ 16·0	42
163	167	160	148	146	146	147	151	152	156	153	153	171	+ 108·5	+ 4·9	43
108	115	110	113	112	106	105	102	109	118	118	113	133	—	+ 23·1	44
61	61	60	59	58	57	56	56	57	61	63	64	64	+ 42·2	+ 4·9	45
45	47	46	44	46	47	44	43	44	46	47	46	44	+ 33·3	− 2·2	46
83	84	82	83	82	82	83	82	82	84	86	87	89	+ 56·1	+ 7·2	47
241	242	243	245	246	246	245	244	244	244	244	244	244	+ 51·6	+ 1·2	48
*113	* 113	* 113	* 113	* 113	113	108	103	103	103	94	98	98	+ 53·1	− 13·3	49
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	19	19	19	—	− 5·0	50
15	15	14	15	15	14	14	14	14	14	14	14	15	+ 150·0	0·0	51
33	33	33	33	32	32	32	32	32	31	30	30	30	+ 50·0	− 9·1	52
5290	5300	5310	5300	5250	5240	5200	5190	5180	5200	5230	5250	5260	+ 102·3	− 0·6	53
3870	3870	3870	3850	3840	3870	3820	3800	3780	3780	3790	3820	3840	+ 85·5	− 0·8	54
434	439	448	455	445	445	440	451	474	468	447	439	445	+ 119·2	+ 2·5	55
866	869	858	857	859	860	858	841	815	805	798	796	797	+ 102·3	− 8·0	56
400	414	424	423	431	432	418	405	409	407	403	402	406	+ 78·1	+ 1·5	57
302	304	310	314	319	316	312	310	310	308	307	308	309	+ 98·1	+ 2·3	58
324	329	341	341	342	342	347	338	337	335	333	333	338	+ 84·7	+ 4·3	59

ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med januari 1924, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

	Juli	Årsmedeltal							År 1923				År 1924
	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	Jan.[1]
Aritmetiska (ovägda)tal	100	126	157	208	319	348	321	245	186	173	169	169	172	175
Vägda tal	100	121	139	181	270	320	298	237	180	166	162	162	164	163

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under januari visat en svag nedgång, och den »vägda» indexsiffran är nu en enhet lägre än i december. Det »ovägda» indextalet har däremot höjts med 2 enheter. — Ovanstående indexserier återgivas fullständigare i de häften av Sociala Meddelanden, som innehålla kvartalsrapporter över levnadskostnaderna, senast i årg. 1924, häfte 1, sid. 56.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisförändringarnas inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 1 av Sociala Meddelanden 1924 (sid. 54 ff.), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 januari 1924 till c:a 76 % mot 77 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 oktober 1923.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 januari—10 februari 1924 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
	Årg. 1923.	
475.	K. kung. om ändrad lydelse av kung. den 4 juni 1920 (n:r 286) ang. tjänstgöringstiden för viss driftpersonal vid statens järnvägar	14 dec.
476.	K. kung. om ändrad lydelse av kung. den 4 juni 1920 (n:r 287) ang. tjänstgöringstiden för viss personal vid telegrafverket	14 dec.
477.	K. kung. om ändrad lydelse av kung. den 18 juni 1920 (n:r 308) ang. tjänstgöringstiden för viss personal vid statens vattenfallsverk	14 dec.
	Årg. 1924.	
1.	K. kung. ang. fastställande av det tal, som skall anses motsvara levnadskostnadsökningen, m. m.	12 jan.

[1] Preliminära siffror.

Arbetsmarknaden under februari månad 1924.

Läget på arbetsmarknaden undergick under februari månad en förbättring, vilken återspeglas i den från arbetsförmedlingsanstalterna rapporterade minskningen av antalet arbetsansökningar på varje hundratal lediga platser. Denna siffra uppgick för landet i dess helhet till 214 och understeg motsvarande tal såväl under sistlidna januari månad som under februari 1923, vid vilka tillfällen siffrorna voro resp. 239 och 308. Den även för vårt klimat synnerligen kalla och snörika vintern utövade i vissa hänseenden ett hämmande inflytande på näringslivet, men beredde i stället synnerligen rika arbetstillfällen med snöskottning och körslor. Alla utearbeten försvårades avsevärt, vilket även berörde nödhjälpsarbetena, den enda form varunder arbetslöshetshjälp förekom. Fackföreningarnas arbetslöshetsprocent utgjorde vid månadens början 13·6, mot 14·1 % föregående månad och 20·5 % motsvarande tid förra året. Under det att arbetsmarknaden under februari månad i fjol förlamades av mycket omfattande arbetskonflikter, var arbetsfreden under rapportmånaden relativt tryggad. Avtalsuppgörelser och prolongationer förekommo i stor utsträckning; förhandlingar av större räckvidd pågingo vid järnbruken samt inom byggnadsfacket och tändsticksindustrien.

Inom jordbruket började efterfrågan på arbetskraft och anställningar till den förestående vårflyttningen redan göra sig märkbar. Det aktuella behovet av arbetskraft var förklarligt nog synnerligen ringa och avsåg huvudsakligen personal för djurens skötsel.

Under det att skogsarbetet under januari endast i viss utsträckning kom igång, medförde februari en utvidgning av verksamheten till i stort sett normal omfattning, även om den snörika vintern delvis verkade hämmande.

Av arbetsförmedlingsanstalternas månadsrapporter framgår bl. a. (se sid. 230 ff.), att läget inom samtliga grenar av industri och hantverk förbättrades genom minskning i antalet arbetssökande personer och en samtidig ökning av arbetstillfällena. Den grupp, som kraftigast berördes härav, var metall- och maskinindustrien, där antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser nedgick från 1 139 till 891. Den starka minskningen av arbetssökandeantalet — 800 personer — synes emellertid icke helt kunna tillskrivas förbättrad arbetstillgång inom industrien, utan torde delvis få sin förklaring genom ökade tillfällighetsarbeten å den öppna marknaden. Med hänsyn till årstiden torde läget inom byggnadsindustrien kunna betecknas såsom ganska gynnsamt. Beträffande övriga industrigrupper voro förhållandena fullt normala.

Under det att januari månad för affärsvärlden, speciellt minuthandeln, alltid karakteriseras av dålig omsättning, medförde februari en ökad livaktighet, som även återverkade på efterfrågan av arbetskraft. Arbetslösheten, som inom hithörande grupper varit ganska svårartad, kunde härigenom

ytterligare reduceras. Situationen vid hamnarna var emellertid ganska kritisk på grund av de rådande isförhållandena. Sjöfarten lamslogs i stor utsträckning; endast från Malmö rapporterades god tillgång på arbete.

Inom gruppen husligt arbete kunde på vissa håll förmärkas en begynnande jämvikt mellan tillgång och efterfrågan å dylikt arbete, även om bristen på fullgod arbetskraft ännu var märkbar. För hotell- och restaurangpersonalen medförde ej månaden någon förbättring. Förmedlingen av kökspersonal var ganska livlig, men tillgången på platser för uppasserskor och städerskor var fortfarande knapp.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under januari samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913—1922	196	203	171	148	134	138	129	123	115	127	174	187
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	346	308	231	165	135	146	141	140	126	129	191	195
1924	*239*	*214*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	225	168	130	95	79	78	88	113	94	86	113	134
1924	*142*	*116*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	364	339	262	187	150	162	155	151	142	159	222	207
1924	*261*	*244*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·3	31·9	30·5	28·3	22·9	20·9	18·2	16·7	15·1	15·5	17·2	21·3
1923	20·5	19·4	18·0	14·9	10·7	9·8	9·1	8·6	8·0	8·2	9·8	14·1
1924	*13·6*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 236.

Svenska Amerikalinjens emigranter 1922/23

(juli 1922—juni 1923).

Inledning. Med hänsyn till det socialstyrelsen meddelade uppdraget att verkställa en utredning rörande eventuella åtgärder till skydd och stöd för emigrerande svenska medborgare har styrelsen bl. a. utfört en representativ undersökning angående emigranternas personliga förhållanden, avseende särskilt att belysa frågan, i vad mån utvandrarna vid sin avresa från Sverige kunde anses ha det ordnat för sig med avseende å anställning och utkomst i det nya landet eller vara i behov av särskilda åtgärder till vägledning och stöd vid ankomsten dit. Materialet för undersökningen skulle sålunda utgöras av personliga uppgifter, lämnade av emigranterna vid eller omedelbart före utvandringen. En möjlighet till erhållande av dylika uppgifter, utan att för den skull behöva betunga emigranterna med ifyllande av speciella statistiska formulär, yppades därigenom att styrelsen genom överenskommelse med Svenska Amerikalinjen fick för bearbetning övertaga befintligt primärmaterial rörande med linjens ångare befordrade utvandrare.

Detta material utgöres av frågelistor, vilka jämlikt gällande invandringslagstiftning i Förenta staterna skola ifyllas av dit avresande ångbåtspassagerare för att användas vid kontrollen i invandringshamnarna. De uppgifter, som sålunda lämnats av emigranterna, avse snart sagt alla de levnadsomständigheter, som för en undersökning av ifrågavarande slag kunna vara av intresse. Emellertid inskränkes materialets värde i någon mån därav, att vissa frågor, som tillkommit med hänsyn till speciella klausuler i den amerikanska invandringslagen, i regel besvaras rent schablonmässigt och därför i själva verket ej ge upplysningar om de efterfrågade förhållandena. I främsta rummet gäller detta frågan angående avtalad eller utlovad arbetsanställning, vilken fråga nästan alltid besvarats med ett kategoriskt nej, i många fall sannolikt förestavat av hänsyn till det amerikanska förbudet mot invandring av s. k. kontraktsarbetare. Detsamma gäller naturligtvis de frågor, som avse invandrarens ställning till viss otillåten propagandaverksamhet, de s. k. mormon-, anarkist- och bolschevikklausulerna. De uppgifter, som lämnats om innehavda penningbelopp, hava ej heller något värde för statistisk bearbetning, då belopp överstigande den stadgade minimisumman i allmänhet ej torde ha uppgivits.

Frånser man de punkter, varom redan den allmänna emigrationsstatistiken i vårt land lämnar upplysning — utvandrarnas ålder, kön, yrke och hemort — är det huvudsakligen följande i frågelistorna upptagna spörsmål, som för denna undersökning äro av betydelse:

Slutlig bestämmelseort i Amerika?
Vem har betalat biljetten?
Föregående vistelse i Förenta staterna?
Släkt- eller bekantskapsförbindelser i Amerika?
Avsikt med resan?

En annan punkt i frågelistan, som i detta sammanhang kunnat vara av intresse, är huruvida utvandrarna varit i besittning av biljett fram till den slutliga bestämmelseorten. Att denna fråga ej upptagits till bearbetning beror på speciella omständigheter. I samband med den under kriget genomförda förstärkta statskontrollen över järnvägarna i Förenta staterna avskaffades alla de provisioner, som förut beviljats ångbåtslinjer o. d. för försålda järnvägsbiljetter. Då invandringslagen förbjuder linjerna att vid försäljning av dylika biljetter betinga sig högre pris än järnvägarnas nettopris, blev följden, att man å ångbåtskontoren allmänt upphörde med försäljningen av järnvägsbiljetter och emigranterna i stället hänvisades att efter ankomsten till Amerika skaffa sig dylika å Ellis Island, där speciella biljettkontor för sådant ändamål inrättats. Först under senare delen av år 1923 ha ångbåtslinjerna ånyo erhållit rätt att mot provision försälja järnvägsbiljetter, varigenom de emigranter, som så önska, kunna före avresan förse sig med biljett ända fram till bestämmelseorten. Detta kommer emellertid ej till synes i det föreliggande undersökningsmaterialet, som avser en tidsperiod, innan ifrågavarande anordning genomförts.

Undersökningens omfattning. Undersökningen omfattar, såsom av det förut sagda framgår, endast sådana utvandrare, som befordrats med Svenska Amerikalinjens ångare. Då emellertid denna linje anlitas av omkring $^2/_3$ av de svenskar, som resa till Förenta staterna, torde materialet kunna anses som i de flesta hänseenden representativt för denna emigrantkategori, som ju utgör huvudmassan av de svenska utvandrarna. Av utvandrare till andra transoceana länder har endast medtagits ett fåtal, som på genomresa tagit vägen över Förenta staterna.

Undersökningen avser en tidrymd av ett år, från den 1 juli 1922 till den 30 juni 1923. Undersökningstiden sammanfaller sålunda med fiskalåret 1922/23 i den amerikanska statistiken.

Under detta fiskalår gjordes av Svenska Amerikalinjens ångare tjugu resor till amerikansk hamn (New York) med sammanlagt c:a 20 000 passagerare. Av dessa hava emellertid i undersökningen medtagits endast sådana, som voro svenska medborgare och före avresan bosatta i Sverige samt kunde anses ha till syfte att utvandra eller åtminstone göra ett längre uppehåll i Amerika. Utsöndrats hava sålunda i första hand passagerare av utländsk nationalitet samt sådana svenska medborgare, som varit bosatta i utlandet (i flertalet fall amerikasvenskar, som ännu ej blivit amerikanska medborgare). De återstående passagerarna, vilka före resan uppgivit sig ha haft hemort i Sverige, kunna med stöd av frågelistans uppgifter uppdelas i tvenne grupper, allt efter som de för resan uttagit flyttningsbetyg eller icke. I

förra fallet äro de utan tvekan att hänföra till kategorien utvandrare; ångbåtslinjen är enligt utvandringsförordningen skyldig att med dylika passagerare upprätta s. k. utvandrarkontrakt, och de bliva av prästerskapet i hemorten redovisade i den allmänna emigrantstatistiken. Mer tvistig ställer sig frågan beträffande den andra kategorien, passagerare utan utflyttningsbetyg. Även av dessa hava åtskilliga uppgivit som sin avsikt att stanna i Amerika, vadan de synas vara att betrakta som verkliga emigranter, även om de försummat att iakttaga för utvandring föreskrivna formaliteter. I många fall torde det för övrigt vara så, att flyttningsbetyg någon tid efter avresan uttages och eftersändes av anhöriga i hemorten, så att dessa personer även i prästerskapets uppgifter komma att upptagas som utvandrare.[1] Ej heller de passagerare, som å frågelistan förklarat sig hava för avsikt att efter någon tids vistelse i Förenta staterna återvända till Sverige, hava utan vidare ansetts kunna utsöndras ur undersökningen. I många fall är det här tydligen fråga om personer, som visserligen planera att någon gång i framtiden återvända till hemlandet, men vilkas avsikt med resan dock är att tillsvidare bosätta sig i Amerika och där söka sin utkomst, varför även dessa resande göra skäl för beteckningen emigranter. Med hänsyn till de många gränsfall, som här föreligga, har det ansetts lämpligast att i undersökningen medtaga alla svenska och i Sverige hemmahörande passagerare med undantag av sådana, som uppenbarligen avse endast ett tillfälligt besök i Amerika. Utsöndrats hava sålunda uppgiftslämnare, som uttryckligen angivit sig stadda på affärs-, turist- eller studieresa eller i offentligt uppdrag, ävensom i allmänhet sådana, vilka uppgivit den avsedda vistelsen i Amerika till kortare tid än ett år, inalles c:a 300 personer.

Med den begränsning undersökningen sålunda erhållit, har densamma kommit att omfatta ett antal av 13 661 personer, som med större eller mindre sannolikhet ansetts kunna hänföras under beteckningen utvandrare. Av dessa voro 10 230 (75 %) män och 3 431 (25 %) kvinnor. Uppdelas passagerarna med hänsyn till huruvida flyttningsbetyg medförts eller icke, befinnes könsproportionen inom båda dessa grupper vara densamma, $^3/_4$ män och $^1/_4$ kvinnor.

Denna proportion mellan könen sammanfaller också i det närmaste med förhållandet mellan samtliga manliga och kvinnliga utvandrare till främmande världsdelar under motsvarande tidsperiod. Hela antalet transoceana emigranter under tiden juli 1922—juni 1923 uppgick nämligen enligt i Sociala Meddelanden förut publicerade uppgifter till 17 949, därav 13 701 män (76 %) och 4 248 kvinnor (24 %). Under kalenderåret 1922 voro däremot motsvarande siffror enligt socialstyrelsens statistik (polismyndigheternas uppgifter) 64 % män och 36 % kvinnor samt enligt statistiska centralbyråns statistik (prästerskapets uppgifter) 62 % män och 38 % kvinnor. (Siffrorna gälla såväl hela den transoceana emigrationen som den del därav, som gått till Förenta staterna.) Männens ökade övertalighet sammanhänger tydligen med den kraftiga stegringen av emigrationen under 1923. Av de 13 051 personer, som enligt polismyndigheternas uppgifter utvandrade under förra

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1924, sid. 98.

hälften av 1923, voro ej mindre än 81 % män. Den kvinnliga utvandringen är, såsom även statistiken för tidigare år utvisat, städse mera konstant än den manliga, varför kvinnornas relativa antal ökas under tider av ringa emigration, men minskas då utvandringen växer.[1]

Utvandrarnas uppgifter om avsikten med resan. Av de i undersökningen medtagna 13 661 passagerarna medförde, såsom *tab. A* utvisar, 11 129 (81·5 %) fullständigt utflyttningsbetyg till Amerika, medan 2 532 (18·5 %) reste utan dylikt betyg. Av de sistnämnda hade 1 644 (12·0 % av hela antalet) uppgivit som sin avsikt att efter någon tids vistelse i Förenta staterna åter bosätta sig i hemlandet, medan 888 (6·5 %) förklarat sig ämna för framtiden stanna i Amerika.

Tab. A. Utvandrarna fördelade efter ålder och avsikt med resan.

Ålder	Utvandrare medförande flyttningsbetyg			Utvandrare utan flyttningsbetyg									Hela antalet utvandrare		
				med uppgiven avsikt att stanna i Amerika			med uppgiven avsikt att återvända till Sverige			Tillsammans					
	M.	Kv.	S:a	M.	Kv.	S:a	M.	Kv.	S:a	M.	Kv.	S:a	M.	Kv.	S:a
Under 15 år	344	315	**659**	43	45	**88**	28	27	**55**	71	72	**143**	415	387	**802**
15—20 »	1 926	661	**2 587**	73	38	**111**	117	37	**154**	190	75	**265**	2 116	736	**2 852**
20—25 »	2 814	753	**3 567**	181	53	**234**	441	89	**530**	622	142	**764**	3 436	895	**4 331**
25—30 »	1 818	416	**2 234**	130	57	**187**	405	53	**458**	535	110	**645**	2 353	526	**2 879**
30—35 »	679	257	**936**	68	37	**105**	188	39	**227**	256	76	**332**	935	333	**1 268**
35—40 »	313	137	**450**	53	18	**71**	81	30	**111**	134	48	**182**	447	185	**632**
40—45 »	206	85	**291**	22	16	**38**	28	14	**42**	50	30	**80**	256	115	**371**
45—50 »	106	57	**163**	14	5	**19**	7	10	**17**	21	15	**36**	127	72	**199**
Över 50 »	114	128	**242**	13	22	**35**	18	32	**50**	31	54	**85**	145	182	**327**
Samtliga	8 320	2 809	**11 129**	597	291	**888**	1 313	331	**1 644**	1 910	622	**2 532**	10 230	3 431	**13 661**

Skiljer man i detta hänseende mellan män och kvinnor, visar det sig, att antalet passagerare, som reste utan flyttningsbetyg, var relativt sett ungefär lika stort inom båda könen (18·7 % bland männen och 18·1 % bland kvinnorna), men att antalet av dem, som ämnade återvända till hemlandet, var större bland männen än bland kvinnorna (resp. 12·8 och 9·6 %).

Undersöker man vidare, hur de olika åldersklasserna ur denna synpunkt förhålla sig, befinnes det, att de utan flyttningsbetyg resande utvandrarna inom åldersgruppen 15—20 år utgjort ej fullt $^1/_{10}$ av hela antalet (9 % bland männen och 10·2 % bland kvinnorna), men inom gruppen 35—40 år stigit till nära $^3/_{10}$ (30 % av männen och 26 % av kvinnorna). Relativt många utvandrare utan flyttningsbetyg förefinnas också bland männen inom åldern 30—35 år samt bland kvinnorna i de högre åldersgrupperna. Inom samtliga åldersgrupper mellan 20 och 40 år synas kvinnorna i större utsträckning än männen hava för amerikaresan uttagit flyttningsbetyg, medan inom yngre och

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1924, sid. 99.

äldre grupper förhållandet varit motsatt. Det jämförelsevis stora antalet manliga utvandrare i åldern 20—40 år, som rest utan betyg, kan måhända delvis förklaras därav, att många av dessa rest ut för studier eller liknande syften och sålunda ej haft för avsikt att för framtiden bosätta sig i Amerika, men sannolikt ha också de restriktioner, som gälla för värnpliktigas avflyttning ur riket, härvid spelat in. Siffrorna ge dock ej något stöd för antagandet, att bland dessa passagerare skulle finnas något större antal värnpliktsskolkare, d. v. s. ynglingar (i tjuguårsåldern), som för att undandraga sig värnpliktstjänstgöringen begivit sig till Amerika. Någon anledning att utsätta sig för de risker, som härav kunde uppstå, har för övrigt icke förelegat för andra än sådana utvandrare, som i Sverige hade att undergå värnpliktstjänstgöring under den närmaste framtiden, enär för alla andra emigranter i värnpliktsåldern utvandringstillstånd under den tidsperiod, varom här är fråga, kunde erhållas utan någon svårighet. Sannolikare är, att en del värnpliktiga ej velat underkasta sig den tidsutdräkt, som krävts för erhållande av utvandringstillstånd, utan rest med vanligt pass och sedan måhända fått utflyttningsbetyget eftersänt från hemorten, så snart tillståndsfrågan blivit vederbörligen ordnad. Särskilt torde detta tillvägagångssätt ha praktiserats av en del värnpliktiga i de högre åldersklasserna, som skaffat sig biljett och bestämt tidpunkt för resan, utan att tänka på att de ännu befunnit sig i värnpliktsåldern, och som sedan, då detta vid flyttningsbetygets uttagande påvisats för dem, ansett sig icke kunna ändra den redan fastställda resplanen.

Anmärkas må för övrigt, att det vid denna utredning använda materialet knappast kan anses särskilt ägnat för en undersökning rörande den olagliga utvandringen, enär personer, som av en eller annan anledning önska obemärkt lämna landet, nog ofta föredraga att välja en annan ångbåtslinje än den här ifrågavarande direkta förbindelsen Sverige—Nordamerika.

Den ytterligare uppdelningen av utvandrarna med hänsyn till frågan, huruvida avsikten vore att stanna i Amerika eller återvända till Sverige, blir — såsom i inledningen framhållits — i viss mån svävande, enär uppgiftslämnarna vid frågans besvarande naturligtvis i många fall ej alls haft klart för sig, om de skulle komma att stanna i Amerika eller icke. Sålunda har denna fråga och de båda nästföljande spörsmålen å formuläret, om amerikavistelsens längd och om avsikten att söka amerikanskt medborgarskap, i många fall besvarats på ett sådant sätt, att uppgifterna strida mot varandra. Vad den sistnämnda av dessa frågor beträffar, har någon undersökning rörande de därå avgivna svaren ej ansetts påkallad, då det naturligtvis i regel varit så, att passagerare, vilka uppgivit sig ha för avsikt att stanna i Amerika, också förklarat sig ämna söka medborgarskap därstädes, under det att de, som ämnat återvända till Sverige, svarat nej på den följande frågan. I fråga om passagerare, som uttagit flyttningsbetyg, har någon bearbetning av dessa uppgifter över huvud icke företagits, då ju beträffande dessa ingen tvekan kunnat förefinnas om att de i verklig bemärkelse varit att räkna som utvandrare.

Utvandrarnas uppgifter om släkt- eller bekantskapsförbindelser i Amerika samt om biljettanskaffningen. En av de intressantaste punkterna å frågelistan är spörsmålet om, huruvida utvandraren reser till släktingar, vänner eller bekanta, en fråga vars noggranna besvarande särskilt inskärpes hos varje uppgiftslämnare. Att uppgifterna i denna punkt äro i alla avseenden korrekta tillmätes stor betydelse vid den prövning, som passagerarna underkastas, innan de tillåtas landstiga i Förenta staterna, och ångbåtsbolagen, som i vissa fall kunna bliva ansvariga för invandrarens återbefordring till hemlandet, lägga stor vikt vid att varje passagerare om möjligt skall ha någon bekant att referera till å destinationsorten. Det är också, som av *tab. B* framgår, ett försvinnande litet fåtal av utvandrarna, som icke kunnat uppgiva någon sådan personlig referens.

Av de 13 661 personer, som ingå i undersökningen, voro 12 191 självständiga uppgiftslämnare, d. v. s. sådana, som själva ifyllt och underskrivit föreskriven frågelista. De övriga 1 470 voro medföljande familjemedlemmar, vilka enligt gällande bestämmelser ej behöva ifylla egen blankett, utan upptagas på samma lista som familjens huvudperson. I de fall, där sålunda en av flera personer bestående familj rest till en släkting eller bekant i Amerika, har i tabellen redovisats endast dennes släktskapsförhållande till familjens huvudperson (uppgiftslämnaren). För de medföljande familjemedlemmarna åter har blott angivits släktskapen med uppgiftslämnaren.

Av de 12 191 uppgiftslämnarna hava ej mindre än 8 066, ungefär $^2/_3$ av hela antalet, uppgivit sig resa till personer, med vilka de varit befryndade genom blodsband eller giftermål. I flertalet av dessa fall ställdes resan till i Amerika bosatta syskon till uppgiftslämnarna själva eller syskon till deras föräldrar. Sålunda uppgav sig ungefär var fjärde uppgiftslämnare resa till en bror eller syster, medan var femte å bestämmelseorten hade en farbror, faster, morbror eller moster. Ganska ofta uppgives också en kusin, svåger eller svägerska. Mindre ofta refereras till make, barn eller föräldrar, men de uppgiftslämnare, som sålunda i Amerika kunna vänta att bli mottagna av sina allra närmaste anförvanter, uppgå dock sammanlagt till c:a 5 % av hela antalet.

Det må i detta sammanhang framhållas, att samtliga här berörda uppgifter avse anförvanter å bestämmelseorten, d. v. s. den plats inom Förenta staterna, dit utvandraren uppgivit sig vilja resa. Säkerligen finnas dessutom många utvandrare, som ha anförvanter bosatta å annan ort i Amerika, men detta kommer i förevarande statistik icke till synes.

Av hela antalet utvandrare var det endast 27, som icke kunnat uppgiva någon som helst personlig bekant inom Förenta staterna. Av dessa voro emellertid 18 på genomresa till annat land (Kanada, Mexiko, Kuba etc.) och endast 9 destinerade till Förenta staterna. Bland de sistnämnda märkas en del ingenjörer, vilka i brist på personliga bekanta refererat till svenska ingenjörsklubben i New York, ett par andra personer, som uppgivit sig resa till svenska emigranthotellet i samma stad, o. s. v.

Om sålunda knappast en enda utvandrare befunnit sig i det läge, att han

Tab. B. Sammanställning av utvandrarnas uppgifter om släkt- och bekantskapsförbindelser i Amerika samt biljettanskaffning.

Uppgivna släkt- eller bekantskapsförbindelser å bestämmelseorten i Amerika:	Utvandrare, som själva bekostat sin biljett			Utvandrare, som fått biljettpengar av anhöriga i Sverige			Utvandrare, som fått biljettpengar från Amerika			Utvandrare, som fått biljetten sänd från Amerika			Hela antalet utvandrare		
	M.	Kv.	S:a	M.	Kv.	S:a	M.	Kv.	S:a	M.	Kv.	S:a	M.	Kv.	S:a
Make (trolovad) . .	14	96	110	—	2	2	—	13	13	2	96	98	16	207	[1] **223**
Barn	52	50	102	—	3	3	3	4	7	27	33	60	82	90	**172**
Föräldrar (svärföräldrar)	75	34	109	4	2	6	13	8	21	68	37	105	160	81	[2] **241**
Syskon	1685	397	2082	21	12	33	50	23	73	617	219	836	2373	651	**3024**
Farbror (faster) eller morbror (moster)	1372	271	1643	48	25	73	40	25	65	504	222	726	1964	543	[3] **2507**
Kusiner	730	116	846	12	8	20	6	—	6	85	48	133	833	172	[4] **1005**
Svåger eller svägerska	450	62	512	3	4	7	4	1	5	186	36	222	643	103	**746**
Andra släktingar .	101	11	112	6	—	6	—	1	1	20	9	29	127	21	[5] **148**
Tillhopa	*4479*	*1037*	*5516*	*94*	*56*	*150*	*116*	*75*	*191*	*1509*	*700*	*2209*	*6198*	*1868*	**8066**
Vänner, bekanta o. d.	3324	477	3801	47	18	65	13	6	19	119	94	213	3503	595	**4098**
Inga personliga referenser	24	3	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	3	[6] **27**
Summa uppgiftslämnare	**7827**	**1517**	**9344**	**141**	**74**	**215**	**129**	**81**	**210**	**1628**	**794**	**2422**	**9725**	**2466**	**12191**
Medföljande familjemedlemmar:															
Hustrur	—	386	386	—	—	—	—	6	6	—	84	84	—	476	**476**
Barn	291	278	569	1	—	1	11	12	23	139	137	276	442	427	**869**
Andra anhöriga . .	45	34	79	1	1	2	2	3	5	15	24	39	63	62	**125**
Summa	**336**	**698**	**1034**	**2**	**1**	**3**	**13**	**21**	**34**	**154**	**245**	**399**	**505**	**965**	**1470**
Tillsamman	**8163**	**2215**	**10378**	**143**	**75**	**218**	**142**	**102**	**244**	**1782**	**1039**	**2821**	**10230**	**3431**	**13661**

behövde stå alldeles ensam i det nya landet, måste man dock taga med i räkningen, att de uppgivna vännerna eller kamraterna i många fall torde varit tämligen ytliga bekantskaper, kanhända personer som utvandraren själv aldrig träffat eller stått i närmare förbindelse med, men vilkas namn och adress han erhållit av någon gemensam bekant i hemorten för att kunna anlita i fall av behov. Tillvaron av en dylik bekant eller en mer eller mindre avlägsen släkting i Amerika innebär i varje fall naturligtvis ingen

[1] Därav trolovad i 22 fall.
[2] » svärföräldrar i 23 fall, farfar i 1 fall och morfar i 1 fall.
[3] » hustruns morbror i 3 fall.
[4] » » kusin i 5 fall.
[5] » föräldrarnas kusin i 70 fall, bror- eller systerbarn i 22 fall, far- eller morföräldrarnas syskon i 14 fall, syssling i 12 fall, brors eller systers svåger i 11 fall och andra eller ej angivna anförvanter i 19 fall.
[6] » 18 på genomresa till andra länder än Förenta staterna.

garanti för att utvandraren vid eventuellt trångmål kan erhålla effektivt stöd av en med de främmande förhållandena mera förtrogen landsman. I en del fall kan man emellertid draga vissa slutsatser angående det intresse, de i Amerika bosatta svenskarna hysa för sina utresande landsmän, av de uppgifter, som lämnats angående betalningen för utvandrarnas ångbåtsbiljetter I de fall, där dessa bekostats av släktingar eller vänner i Amerika, torde nämligen all anledning vara att antaga, att bemälda vänner också äro beredda att skaffa invandraren arbete eller på annat sätt sörja för hans utkomst. För konstaterande härav har jämväl gjorts en sammanställning av de å frågelistorna lämnade svaren på frågan: Vem har betalat biljetten?

I de fall, då resan bekostats av någon i Amerika bosatt person, har detta, såsom tabellen visar, oftast skett på så sätt, att biljett blivit inköpt (prepaid) å ångbåtslinjens kontor i Amerika och därifrån tillställts utvandraren. Dessutom förekommer, ehuru i mindre utsträckning, att utvandraren erhållit biljettpengar kontant från Amerika. Uteslutet är måhända icke, att denna form för reshjälp i själva verket förekommit något oftare än vad av tabellen synes framgå, då ju utvandrarnas uppgifter i denna punkt äro alldeles okontrollerbara (utom vad beträffar antalet s. k. prepaid-biljetter, vilket framgår av ångbåtskontorets anteckningar å frågelistorna och sålunda kan beräknas fullt exakt). Detsamma gäller uppgifterna om de fall, där biljetten bekostats av anhöriga i Sverige, vilka nog ej äro alldeles fullständiga, då en del uppgiftslämnare väl ansett detta vara en privatangelägenhet. De uppgifter, som erhållits härom, äro emellertid ej alldeles utan intresse för belysning av utvandrarnas ställning, då man av dem torde kunna sluta till, att ifrågavarande utvandrare i hemlandet har anförvanter, som ej alldeles sakna vilja och förmåga att ge honom sitt stöd — i ett eller annat fall kan dock måhända också tänkas, att reshjälpen lämnats i syfte att personen i fråga ej skall ligga familjen till last.

De i undersökningen ingående emigranternas fördelning efter det sätt, på vilket resekostnaden bestritts, framgår av följande tablå:

	Män	Kvinnor	Tillsamman
	%	%	%
Passagerare, som själva betalat sin biljett	79·8	64·5	76·0
» » fått biljettpengar av anhöriga i Sverige . .	1·4	2·2	1·6
» » » » från Amerika	1·4	3·0	1·8
» » biljett sänd från Amerika	17·4	30·3	20·6
Summa	100·0	100·0	100·0

Bland de manliga utvandrarna har sålunda ungefär var femte, bland de kvinnliga var tredje fått sin resa bekostad av anhöriga i Amerika. Av de uppgiftslämnare, som haft föräldrar eller make i Amerika, har ungefär hälften fått biljett på detta sätt; bland dem, som haft barn att resa till, är motsvarande siffra nära 40 % och bland dem, som rest till egna eller föräldrarnas syskon eller till svåger (svägerska), c:a 30 %. För dem, som rest till kusiner, är siffran däremot endast 14 % och för dem, som uppgivit andra släktingar,

20 %. Inalles ha av de uppgiftslämnare, som haft släktingar att resa till, c:a 30 % fått biljett eller biljettpengar från Amerika, medan bland dem, som endast haft obefryndade bekanta, så varit fallet med ej fullt 6 %.

Till jämförelse med förestående siffror må anföras efterföljande ur den amerikanska invandringsstatistiken för fiskalåret 1922/23 hämtade tablå:

	Samtliga invandrare		Därav skandinaver	
	Antal	%	Antal	%
Invandrare, som rest till släktingar	387 656	74·1	24 896	66·1
» » » » andra bekanta	55 676	10·7	10 940	29·1
» » varken haft släktingar eller bekanta	79 587	15·2	1 794	4·8
Tillsamman	522 919	100·0	37 630	100·0
Därav:				
Invandrare, som själva betalat sin biljett	283 420	54·2	28 203	75·0
» » fått biljett av anhöriga	223 513	42·7	8 669	23·0
» » » » från annat håll	15 986	3·1	758	2·0

De här meddelade uppgifterna angående de till U. S. A. under fiskalåret 1922/23 invandrade skandinavernas släktskapsförbindelser och biljettanskaffning stämma som synes väl överens med de resultat, som erhållits i fråga om Svenska Amerikalinjens passagerare. Med samstämmighet framgår av båda undersökningarna, att antalet utvandrare, som haft släktingar att resa till, utgjort c:a $^2/_3$ av hela antalet, liksom också att ungefär $^1/_4$ av emigranterna fått hjälp med respengarna av anhörig eller från annat håll.

Utvandrarnas yrkesfördelning. De yrkesuppgifter, som meddelas i den svenska emigrationsstatistiken, hänföra sig endast till den totala utvandringen och medgiva ingen inblick i de särdrag, som karakterisera emigrationen till Förenta staterna. På grund härav kunna de vid förevarande undersökning erhallna uppgifterna om utvandrarnas yrken ej göras till föremål för någon direkt jämförelse med emigrationsstatistiken för tidigare år. Fördelningen på olika yrken är emellertid, så långt ske kan, uppgjord i anslutning till det av statistiska centralbyrån tillämpade schemat. Den viktigaste skiljaktigheten är, att hustrur och andra familjemedlemmar utan eget yrke icke fördelats på de olika näringsgrupperna, utan endast summariskt redovisats. Bland männen har vidare den ytterst fåtaliga gruppen »husligt arbete» hänförts till »övriga yrkesutövare», och bland kvinnorna har under rubriken »övriga» sammanförts såväl yrkesutövare utan närmare angivet yrke som familjemedlemmar inom olika näringsgrupper.

Bland de manliga emigranterna voro 9 776 yrkesutövare och 454 utan uppgivet yrke; yrkesfördelningen var som följer:

	Antal	%		Antal	%
Jordbruk och binäringar	**3 573**	**36·6**	Läder-, hår- o. gummivaruind.	111	1·1
Jordbruk	3 331	34·1	Kemisk-teknisk industri	15	0·2
Fiske	81	0·8	Byggnadsverksamhet	1 103	11·3
Skogsbruk	161	1·7	Ej specificerad industri	349	3·6
Industri och hantverk	**4 702**	**48·1**	*Ingenjörer m. fl.*	*234*	*2·4*
Arbetare	*4 468*	*45·7*	**Handel och samfärdsel**	**942**	**9·6**
Gruvbrytning o. metallindustri	1 625	16·6	Handel	513	5·3
Jord- och stenindustri	208	2·1	Järnvägar, telegraf, etc.	109	1·1
Trävaruindustri	735	7·5	Sjöfart	150	1·5
Pappers- och grafisk industri	102	1·0	Annan samfärdsel	170	1·7
Livsmedelsindustri	153	1·6	**Allmän tjänst och fria yrken**	**59**	**0·6**
Textil- och beklädnadsindustri	67	0·7	**Övriga yrkesutövare**	**500**	**5·1**
			Summa	**9 776**	**100·0**

Industrigruppen omfattar sålunda ej långt ifrån hälften av hela antalet yrkesutövare, medan på jordbruket kommer föga över en tredjedel. Att industrien lämnar större bidrag till emigrationen än jordbruket är numera regel i vårt land. Under kalenderåret 1922, som karakteriserades av en jämförelsevis stor jordbruksemigration, tillhörde sålunda av samtliga manliga yrkesutövare ej fullt 40 % jordbruket med binäringar. Enär emellertid av dessa emigrerande jordbrukare den allra största delen torde begivit sig just till Nordamerika, kunde man måhända väntat, att bland Amerikalinjens passagerare finna jordbrukarelementet starkare representerat. Sannolikt skulle så också blivit fallet, om undersökningen begränsats till endast sådana emigranter, som uttagit flyttningsbetyg. Ehuru inga exakta siffror uträknats, kan det nämligen med säkerhet sägas, att av de personer, som hänförts till kategorien »utvandrare utan flyttningsbetyg», största delen varit utövare av industriella eller merkantila yrken, vilka begivit sig till Amerika för vinnande av yrkespraktik eller på grund av arbetsbrist i hemlandet. Det visar sig också, att jordbruksgruppen varit relativt talrikare under förra än under senare delen av undersökningsperioden. Av de manliga yrkesutövare, som emigrerade under tiden juli—december 1922, voro nämligen 38·8 % jordbrukare, mot endast 32·3 % under tiden januari—juni 1923. Förskjutningen får väl sättas i samband med den i början av år 1923 framträdande konjunkturförbättringen på den industriella arbetsmarknaden i Förenta staterna, vilken naturligtvis i främsta rummet utövade attraktion på de arbetslösa industriarbetarna i vårt land.

I vad mån depressionen inom det svenska näringslivet utövat inflytande på utvandringen inom olika yrkesgrenar belyses till någon del av efterföljande tablå, som utvisar antalet i undersökningen ingående arbetare inom de större industrigrupperna i procent av hela antalet manliga arbetare inom respektive grupper enligt senast tillgängliga industristatistik (för 1921):

	%		%
Metallindustri	1·83	Livsmedelsindustri	0·60
Jord- och stenindustri	0·75	Textil- o. beklädnadsindustri	0·56
Trävaruindustri	1·64	Läder-, hår- o. gummivaruindustri	1·24
Pappers- o. grafisk industri	0·81	Kemisk-teknisk industri	0·18

Metall- och träindustrierna uppvisa sålunda den starkaste emigrationen, ej blott med hänsyn till utvandrarnas absoluta antal, utan även i förhållande till hela arbetarstammen inom dessa industrier. En påfallande låg utvandringssiffra företer däremot den tredje av våra stora exportindustrier, pappersindustrien. Möjligt är emellertid, att undersökningen i denna punkt ej alldeles riktigt återspeglar de verkliga förhållandena på grund av materialets begränsning till en enda ångbåtslinjes passagerare. Denna omständighet medför nämligen, att speciellt de norrländska länen vid undersökningen blivit underrepresenterade, enär utvandringen från dessa trakter till stor del går över norska hamnar.

Bland de kvinnliga emigranterna var yrkesfördelningen följande:

Jordbruk	72	Allmän tjänst och fria yrken	80
Textil- och beklädnadsindustri	239	Husligt arbete	1 564
Annan industri	66	Hustrur utan angivet yrke	660
Handel och samfärdsel	180	Övriga	570
		Summa	3 431

Här utgöra sålunda »husarbeterskorna» — såsom de i huslig tjänst anställda vanligen benämnas å passagerarlistorna — den talrikaste gruppen, c:a 46 % av hela antalet. Tydligen hänföres under denna yrkesbeteckning en stor del av de utvandrare, vilka i statistiska centralbyråns redogörelser betecknas som hemmadöttrar inom jordbruket.

I samband med yrkesfördelningen har även gjorts en sammanställning av utvandrarnas uppgifter om *föregående amerikavistelse.* Inalles hava 1 443 utvandrare eller 10·6 % av hela antalet uppgivit sig tidigare ha varit i Förenta staterna. Antalet är relativt större bland kvinnorna än bland männen, resp. 15·7 och 8·9 %. Särskilt höga siffror förete de gifta kvinnorna (hustrur utan angivet yrke), av vilka ungefär en fjärdedel förut varit i Amerika. Bland männen uppvisa sjömännen, såsom naturligt är, den högsta siffran, 28 %.

Utvandrarnas bestämmelseort. Genom de å frågelistorna lämnade uppgifterna om passagerarnas bestämmelseorter erhålles en god inblick i utvandrarnas spridning över olika delar av den amerikanska kontinenten, så mycket värdefullare som motsvarande uppgifter helt och hållet saknas i den fortlöpande svenska utvandringsstatistiken. För erhållande av kännedom om de svenska immigranternas fördelning inom Förenta staterna är man sålunda i allmänhet hänvisad till detta lands statistik, som emellertid är otillfredsställande så till vida, att i de årliga invandringsrapporterna åtskillnad ej göres mellan svenskar, norrmän och danskar. Däremot finnas uppgifter om svenskarnas fördelning på unionens olika stater vid de vart tionde år förrättade folkräkningarna, den senaste i december 1920.[1]

Av 1920 års amerikanska folkräkning framgick, att svenskarna, såsom

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 510.

Tab. C. Utvandrarna fördelade efter destinationsort.

Stater	Män	Kvinnor	Tillsammans	Stater	Män	Kvinnor	Tillsammans
Nya England.				N. Carolina	1	—	1
Maine	57	7	64	S. Carolina	1	—	1
New Hampshire	20	2	22	Georgia	2	1	3
Vermont	5	4	9	Florida	8	2	10
Massachusetts	848	336	1 184	*S. Ö. centralstaterna.*			
Rhode Island	98	51	149	Kentucky	3	—	3
Connecticut	456	167	623	Tennessee	—	—	—
Mellanstaterna.				Alabama	2	—	2
New York	1 966	792	2 758	Mississippi	—	—	—
New Jersey	338	128	466	*S. V. centralstaterna.*			
Pennsylvania	336	108	444	Arkansas	—	—	—
N. Ö. centralstaterna.				Louisiana	—	—	—
Ohio	179	54	233	Oklahoma	2	—	2
Indiana	80	22	102	Texas	18	6	24
Illinois	2 656	881	3 537	*Bergstaterna.*			
Michigan	338	114	452	Montana	67	10	77
Wisconsin	190	35	225	Idaho	38	6	44
N. V. centralstaterna.				Wyoming	43	11	54
Minnesota	1 153	284	1 437	Colorado	58	20	78
Iowa	164	38	202	New Mexico	1	—	1
Missouri	6	—	6	Arizona	14	1	15
N. Dakota	75	13	88	Utah	9	5	14
S. Dakota	42	15	57	Nevada	—	—	—
Nebraska	112	32	144	*Stillahavsstaterna.*			
Kansas	48	13	61	Washington	364	100	464
Sydstaterna.				Oregon	132	37	169
Delaware	2	—	2	California	228	109	337
Maryland	4	—	4				
Columbiadistriktet	6	1	7	Alaska	2	—	2
Virginia	3	1	4	Utom Förenta staterna	47	22	69
W. Virginia	8	3	11	Summa	10 230	3 431	13 661

naturligt är, till övervägande antal voro bosatta i norra delen av landet och i förhållande till hela befolkningen voro talrikast i de mellersta och västra staterna. I Minnesota utgjorde svenskarna sålunda 4·7 % samt i Washington 2·6 % av befolkningen, och därefter följde ytterligare tolv stater, som räknade mellan 1 och 2 % svenskfödda invanare. Bland dessa voro endast två kuststater vid Atlanten, Connecticut och Rhode Island. Absolut taget voro svenskarna talrikast i Minnesota och Illinois — vardera med över 100 000

svenska invånare — och därefter kom New York med 53 000, vilket dock endast motsvarade 0·5 % av hela befolkningen i denna stat.

De tre sist nämnda staterna framstå också vid förevarande undersökning såsom de, vilka dragit till sig det största antalet svenska immigranter. Ordningsföljden är dock något ändrad, så att Illinois, såsom *tab. C* utvisar, kommer i första rummet med 3 537 invandrare, därnäst New York med 2 758 och Minnesota med 1 437. Massachusetts intager — liksom vid 1920 års folkräkning — fjärde rummet med 1 184 invandrare.

I procent av hela antalet vid 1920 års folkräkning redovisade svenskar utgjorde de i undersökningen ingående immigranterna:

	%		%
Mellanatlantiska staterna	4·4	Sydatlantiska staterna	1·0
Nya England	3·0	Bergstaterna	0·9
Nordöstra centralstaterna	2·8	Sydvästra centralstaterna	0·4
Stillahavsstaterna	1·8	Sydöstra centralstaterna	0·3
Nordvästra centralstaterna	1·1	Samtliga stater	2·2

Av de särskilda staterna företedde New York den högsta procentsiffran, 5·2 %. Därnäst kom New Jersey med 4·4 %. Connecticut med 3·5 %, Illinois med 3·4 % samt Massachusetts, Maine och Ohio med 3·2 %

Det vill härav synas, som om de nykomna invandrarna icke i samma omfattning som de äldre amerikasvenskarna begivit sig ut åt västern, utan till övervägande del stannat i de nordöstra staterna. I vissa fall är kanhända vistelsen i östern blott en etapp på vägen till de gamla svenskbygderna längre västerut, men till en del står företeelsen nog också i samband därmed, att de svenska invandrarna numera till större delen äro icke jordbrukare utan industriarbetare och därför i främsta rummet söka sig till de mera industrialiserade staterna. Huvudströmmen går icke längre till Minnesotas jordbruksbygder, utan till Illinois industridistrikt. I vilketdera fallet som helst ha emellertid de allra flesta utvandrarna tydligen begivit sig till trakter, som redan förut ha ett ej obetydligt svenskt befolkningselement och där förhållandena alltså befunnits gynnsamma för svensk bosättning.

Invandringskontrollen i Förenta staterna.

Förenta staternas arbetsdepartement har nu låtit publicera den av generalkommissarien för immigrationen avgivna årsberättelsen för fiskalåret 1922/23. In- och utvandringens totala omfattning och speciellt den immigration, som regleras av treprocentslagen, är ju förut känd genom fortlöpande månads- och veckorapporter, vilka även återgivits i denna tidskrift,[1] och vad årsberättelsen härom ytterligare meddelar är blott en del detaljstatistik angående in- och utvandrarnas fördelning efter ålder, yrke, hemort m. m. Vad som ger berättelsen dess största intresse är emellertid den redogörelse, som lämnas rörande invandringslagstiftningen och de olika kontrollåtgärder, som vidtagits för att utsöndra och utestänga obehöriga invandrare. Denna kontroll gäller icke endast treprocentslagen, utan även de övriga, av hygieniska, ekonomiska och kulturella hänsyn motiverade restriktioner, som Förenta staternas lagstiftning uppställt för invandringen.

Hela antalet utlänningar, som under redogörelseåret sökte inträde i Förenta staterna, uppgick till c:a 694 000. Av dessa blevo 673 406 mottagna, därav 522 919 voro att anse som immigranter och 150 487 som tillfälliga resande. Däremot avvisades 20 619 personer, motsvarande 2·9 % av hela antalet inkommande. Avvisandet motiverades endast i 2 680 fall med treprocentslagen, vilket visar, att de bolag, som handhava immigrantbefordringen, ganska väl lärt att taga sig i akt för överträdelser mot denna lag. Det var i stället de äldre, permanenta invandringsrestriktionerna, som gåvo anledning till flertalet ingripanden, såsom utvisas av nedanstående tablå över de avvisade invandrarnas fördelning ur diskvalifikationssynpunkt:

Personer, som befarats komma att ligga samhället till last	8 239
Analfabeter	2 095
Obehöriga fripassagerare (»stowaways»)	1 929
Kroppsligt sjuka eller vanföra	1 606
S. k. kontraktsarbetare	1 409
Invandrare utan föreskrivna legitimationshandlingar	462
Brottslingar	364
Avvisade på grund av den s. k. kinelagen	321
Psykiskt sjuka eller undermåliga	265
Ensamma minderåriga	262
Invandrare, som från obehörigt håll fått hjälp med biljettanskaffning	206
Medföljande anhöriga till sådana, som blivit avvisade	198
Prostituerade	180
Personer, misstänkta för vit slavhandel	146

[1] Se Soc. Medd. årg. 1923, sid. 749 och 970. — Jfr även sid. 171 i detta häfte.

Passagerare från vissa för lagöverträdelser diskvalificerade ångbåtslinjer .	141
Förut under året avvisade personer	69
Andra orsaker (anarkister, kroniska alkoholister, infödingar från den s. k. spärrade zonen i Asien, m. fl.)	47
Summa	17 939
Avvisade på grund av treprocentslagen	2 680
Tillsammans	20 619

Bland de sålunda avvisade voro inalles 752 skandinaver (svenskar, norrmän och danskar tillsammantagna).[1] Här liksom inom andra nationaliteter utgjordes den talrikaste kategorien av sådana, som befarades falla samhället till last (345 personer). Ett påfallande stort antal skandinaver (175) avvisades också på grund av bristande legitimationshandlingar. Vidare avvisades 49 på grund av treprocentslagen, 63 som »stowaways» och 44 som kontraktsarbetare, varemot andra diskvalifikationsgrunder endast förekommo i spridda fall.

Av samtliga de i denna statistik redovisade folkslagen företedde fransmännen det största antalet avvisade invandrare, inalles 3 415, varav 1 783 hänförda till kategorien befarade understödsbehövande. Den höga siffran förklaras därav, att det här huvudsakligen varit fråga om kanadensare. Av de c:a 34 000 invandrare, som förts under beteckningen fransmän, voro nämligen knappt 3 000 från Frankrike samt några hundratal från Schweiz och Belgien, medan över 30 000 kommo från Brittiska Nordamerika. Då de invandrare, som över landgränserna söka sig in till Förenta staterna, ej bliva underkastade samma förhandskontroll som de, vilka måste anlita ångbåtslägenhet, blir gallringen vid dessa gränsstationer naturligtvis betydligt större än i hamnarna. Vid gränsen mot Kanada avvisades sålunda 8·2 % av samtliga invandrare och vid mexikanska gränsen 3·9 %, men vid hamnstationerna i medeltal endast 1·3 %. För Ellis Island (New York), som enbart mottog mer än halva immigrantströmmen, var siffran till och med blott 1·1 %. Därtill kom, att vid landgränserna tydligen försiggått en ej ringa insmuggling av invandrare, vilka, om de passerat den lagliga kontrollen, skulle blivit avvisade. I årsberättelsen anföras ett flertal exempel på omfattningen av denna olagliga trafik, som stundom till och med bedrives per flygmaskin och ofta kombineras med spritsmuggling. Treprocentslagens genomförande har stimulerat den olagliga invandringen icke blott genom att öka smugglarnas klientel utan också därigenom, att kontrollmyndigheternas arbetskraft i ökad utsträckning tagits i anspråk för expeditions- och registreringsarbete, så att bevakningstjänsten måst åsidosättas eller överlämnas åt mera oskolad personal.

I hamnstäderna är kontrollen vida lättare, då ansvaret för varje förseelse här lägges på vederbörande rederi och ångbåtslinjerna därigenom lärt sig att

[1] Av dessa torde endast ett fåtal varit passagerare från de reguljära ångbåtslinjerna. Svenska Amerikalinjen, som enbart befordrat c:a ⅔ av de svenska invandrarna, fick t. ex. under hela fiskalåret endast 5 passagerare avvisade

samvetsgrant följa gällande restriktioner. Vad som här vållar de största svårigheterna, äro de trots allt talrika rymningarna av sjöfolk. Inalles hava under redogörelseåret rapporterats ej mindre än 23 194 i amerikansk hamn rymda sjömän av främmande nationalitet, mot endast 5 879 föregående år. Av rymningarna inträffade 14 734 enbart i New York. Emellertid får man ej räkna med, att alla dessa rymlingar haft för avsikt att taga sin uppehållsort i Förenta staterna. I många fall har rymningen säkerligen endast föranletts av önskan att komma över på ett amerikanskt fartyg, där hyrorna i allmänhet äro högre än inom de europeiska handelsflottorna.

Till immigrationsmyndigheternas uppgifter hör jämväl att ombesörja deportation av sådana utlänningar, som efter att ha inkommit i Förenta staterna befinnas tillhöra någon av de portförbjudna eller eljest icke önskvärda kategorierna. Deportation skall enligt invandringslagen tillgripas i följande fall:

1) för utlänningar, som på olaglig väg smugit sig in i landet och som ertappas inom tre år efter invandringen;

2) för utlänningar, som inom fem år efter invandringen antingen befinnas tillhöra någon av de kategorier, som enligt lagen borde avvisas, eller också falla samhället till last på grund av sjukdom eller annan orsak, som härleder sig från tiden för invandringen;

3) för brottslingar, anarkister, prostituerade m. fl., oavsett hur lång tid, som förflutit efter invandringen.

Sammanlagt hava på grund av dessa bestämmelser under redogörelseåret deporterats 3 661 utlänningar, varav flertalet (3 033) fallande under ovanstående mom. 2. Huvudmassan av de sistnämnda — 2 389 personer — utgjordes av invandrare, som rätteligen bort avvisas redan vid landstigningen, och bland dessa voro ungefär hälften (1 188) sådana, som befarades komma att ligga samhället till last. Bland de deporterade voro 78 skandinaver, 2 % av hela antalet. Av skandinaverna synes icke fullt halva antalet ha varit sådana, som undgått kontrollen vid landstigningen; däremot kommer på vår ras en relativt stor andel (6—7 %) av dem, som deporterats på grund av senare utbruten sjukdom, speciellt sinnessjukdom.

Antalet deportationer har under redogörelseåret varit något mindre än de båda närmast föregående åren, då över 4 000 utlänningar vardera året utvisades. Proceduren har, såsom i årsberättelsen framhålles, i hög grad försvårats genom det i flertalet europeiska länder gällande passtvånget, och i många fall har man måst avstå från att sätta deportationen i verket, enär personen i fråga icke haft sådana legitimationspapper, att han kunnat få passvisering till hemlandet.

Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1923.

Arbetsförmedlingens organisation. Den offentliga arbetsförmedlingen hade under år 1923 huvud- eller avdelningskontor i verksamhet å följande orter:

Stockholms stad . . .	*Stockholm*,[1] med avdelningskontor å Södermalm.
Stockholms län	*Stockholm*, Södertälje, Norrtälje.
Uppsala län	*Uppsala*, Enköping, Skutskär, Tierp.
Södermanlands län . .	*Eskilstuna*, Nyköping, Strängnäs, Flen, Katrineholm, Gnesta.
Östergötlands län . . .	*Norrköping; Linköping*, Söderköping, Skänninge, Vadstena, Motala, Mjölby, Valdemarsvik, Ödeshög, Åtvidaberg, Kisa, Finspång, Borensberg.
Jönköpings län	*Jönköping*, Eksjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo, Gislaved, Nässjö, Sävsjö.
Kronobergs län	*Växjö*, Ljungby, Älmhult.
Kalmar län	*Västervik*, Vimmerby; *Kalmar*, Oskarshamn, Nybro, Torsås, Mönsterås.
Gotlands län	*Visby*, Hemse.
Blekinge län	*Karlskrona*, Ronneby, Karlshamn, Sölvesborg.
Kristianstads län . . .	*Kristianstad*, Hässleholm, Ängelholm, Tomelilla, Åstorp.
Malmöhus län	*Malmö; Lund; Landskrona; Hälsingborg; Ystad; Trälleborg; Eslöv; Skurup; Hvellinge.*
Hallands län	*Halmstad*, Laholm, Falkenberg, Varberg, Kungsbacka.
Göteborgs och Bohus län	*Göteborg; Uddevalla*, Strömstad, Lysekil, Kungälv, Marstrand.
Älvsborgs län	*Borås*, Vänersborg, Trollhättan, Ulricehamn, Mellerud.
Skaraborgs län	*Skövde*, Skara, Mariestad, Tidaholm, Falköping, Lidköping, Hjo, Töreboda, Grästorp.
Värmlands län	*Karlstad*, Kristinehamn, Filipstad, Arvika, Säffle.
Örebro län	*Örebro*, Askersund, Lindesberg, Karlskoga, Kopparberg, Laxå, Nora, Odensbacken.
Västmanlands län . . .	*Västerås*, Köping, Arboga, Sala.
Kopparbergs län . . .	*Falun*, Avesta, Mora, Leksand, Ludvika, Borlänge.
Gävleborgs län	*Gävle*, Hudiksvall, Söderhamn, Storvik, Ljusdal, Bollnäs.
Västernorrlands län . .	*Sundsvall*, Härnösand, Sollefteå, Ånge.
Jämtlands län	*Östersund*, Strömsund, Sveg.
Västerbottens län . . .	*Umeå*, Skellefteå.
Norrbottens län	*Luleå*, Piteå, Kiruna, Boden.

För *sjömansförmedlingen*, som sedan 1922 helt och hållet omhändertagits av den offentliga arbetsförmedlingen, finnas *specialkontor* i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg samt särskilda *sjömansförmedlingsombud* å 18 orter, nämligen Örnsköldsvik, Härnösand, Sundsvall, Hudiksvall, Söderhamn, Gävle, Oxelösund, Norrköping, Oskarshamn, Kalmar, Visby, Karlshamn,

[1] Vid kontoret finnes fackarbetsförmedling för resp. måleri-, bleck- och plåtslageri- samt bageriyrkena.

Sölvesborg, Åhus, Ystad, Landskrona, Halmstad och Uddevalla. På ytterligare 5 platser, i Luleå, Umeå, Västervik, Karlskrona och Trälleborg, har sjömansförmedling varit anordnad i direkt samband med den offentliga arbetsförmedlingen.[1]

Hela antalet offentliga arbetsförmedlingskontor utgjorde sålunda 137, varav 36 huvudkontor (24 länsanstalter och 12 fristående kommunala anstalter[2]), 97 avdelningskontor och 4 speciella sjömansförmedlingskontor. De enda förändringar i fråga om organisationen, som under året ägt rum, äro, att nya avdelningskontor upprättats på tvenne platser (Sävsjö och Mönsterås), varemot ett förutvarande kontor indragits (Oskarsström).

Förutom dessa ordinarie kontor ha under året *arbetsförmedlingsombud* varit anställda under länsanstalternas ledning å alla de orter, där offentlig understödsverksamhet för arbetslösa bedrivits, för att där tjänstgöra som kommunens platsförmedlings- och kontrollorgan.

Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1923. Verksamhetens omfattning under 1923, jämfört med föregående år, framgår av nedanstående *tab. A* och belyses yttermera av diagrammet å nästa sida, vilket bättre än några siffror åskådliggör de förskjutningar, som under de senaste åren inträtt på detta område.

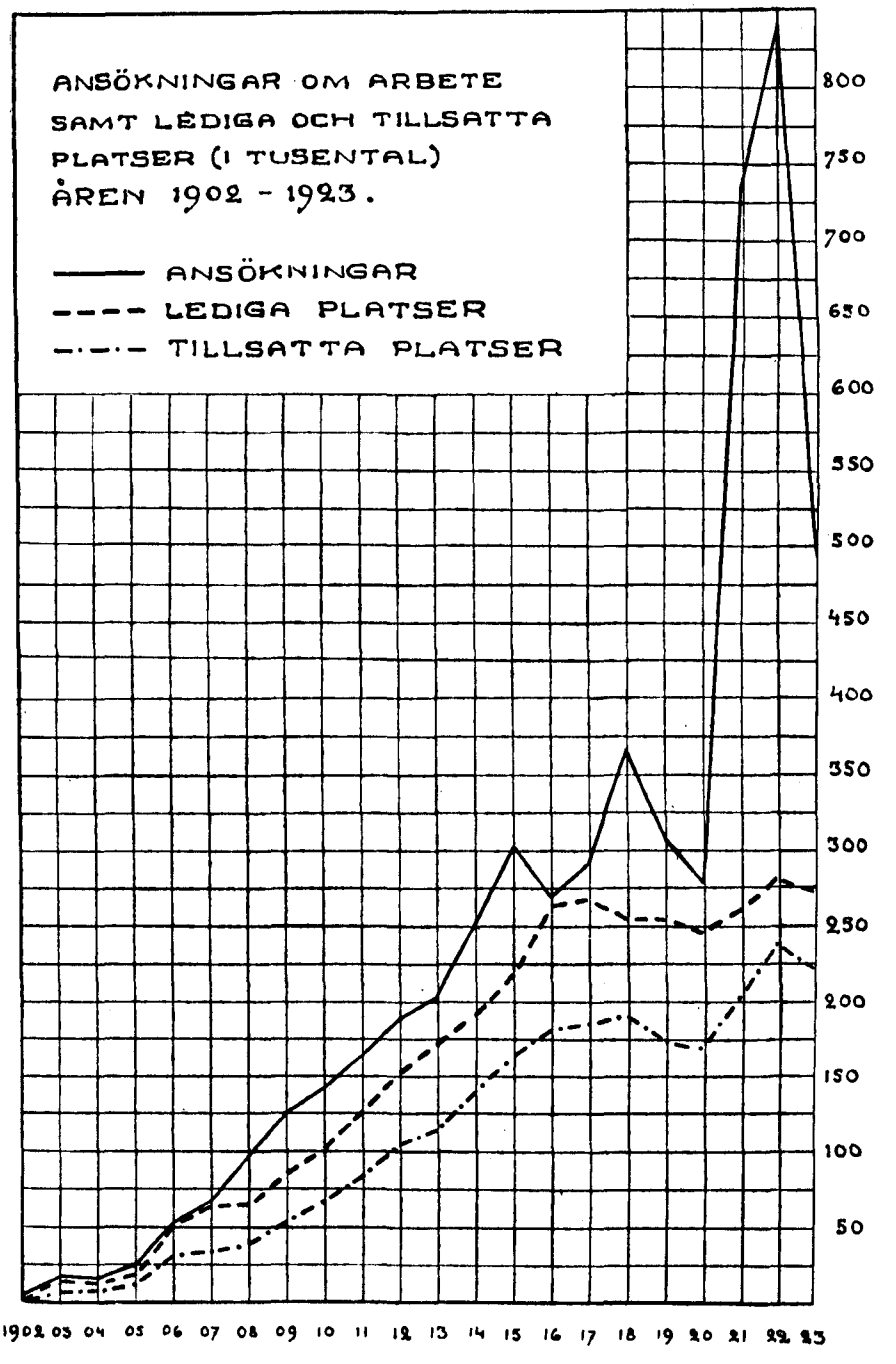
Tab. A. Antalet arbetsansökningar, lediga och tillsatta platser under olika månader[3]

Månad	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Januari	50 817	10 106	9 593	11 502	7 902	5 538	**62 319**	**18 008**	**15 131**
Februari	44 477	10 223	9 325	10 519	7 628	5 212	**54 996**	**17 851**	**14 537**
Mars	41 541	11 993	10 541	11 741	11 052	6 997	**53 282**	**23 045**	**17 538**
April	35 697	15 782	14 068	13 047	13 716	8 180	**48 744**	**29 498**	**22 248**
Maj	26 767	15 096	13 379	11 065	12 982	7 919	**37 832**	**28 078**	**21 298**
Juni	21 973	11 701	10 181	9 614	9 975	6 227	**31 587**	**21 676**	**16 408**
Juli	20 915	11 869	10 403	8 769	9 196	5 515	**29 684**	**21 065**	**15 918**
Augusti	23 730	13 102	10 760	11 539	12 090	7 219	**35 269**	**25 192**	**17 979**
September	24 581	16 523	13 717	15 047	14 948	9 591	**39 628**	**31 471**	**23 308**
Oktober	28 553	19 474	16 504	17 089	15 778	11 312	**45 642**	**35 252**	**27 816**
November	25 791	10 298	9 214	12 776	9 912	7 359	**38 567**	**20 210**	**16 573**
December	23 229	8 278	7 720	8 219	7 883	5 871	**31 448**	**16 111**	**13 591**
Hela året 1923	**368 071**	**149 572**	**135 400**	**140 927**	**123 770**	**86 940**	**508 998**	**273 342**	**222 340**
» » 1922	703 356	164 482	155 452	135 243	118 454	82 670	**838 599**	**282 936**	**238 122**
» » 1921	596 263	136 883	126 703	138 108	123 937	78 428	**734 371**	**260 820**	**205 131**
» » 1920	178 445	119 689	97 512	100 381	126 316	72 678	**278 826**	**246 005**	**170 185**
» » 1919	190 228	117 391	98 546	118 688	135 818	76 484	**308 916**	**253 209**	**175 030**

[1] En särskild redogörelse för sjömansförmedlingen under 1923 har lämnats i Soc. Medd. h. 2, s. 95.

[2] Bland de sistnämnda äro inräknade anstalten i Norrköping samt Malmöhus läns anstalter, 9 till antalet, vilka från länets landsting åtnjuta årligt anslag. Endast 2 anstalter, Stockholms och Göteborgs, kunna alltså anses vara uteslutande kommunala. Erinras bör dessutom, att åtskilliga till länsanstalterna hörande avdelningskontor även uppbära kommunala anslag, varjämte samtliga anstalter åtnjuta statsanslag.

[3] Talen för varje särskild månad angiva hela det under månaden disponibla antalet lediga platser, således med inräknande även av dem, som kvarstått aktuella från föregående månad. Dessa sistnämnda platser ha däremot i siffrorna för hela året inräknats endast en gång, varav förklaras, att dessa äro mindre än de enskilda månadernas siffror tillsammantagna.

ANSÖKNINGAR OM ARBETE
SAMT LEDIGA OCH TILLSATTA
PLATSER (I TUSENTAL)
ÅREN 1902 - 1923.
ANSÖKNINGAR
LEDIGA PLATSER
TILLSATTA PLATSER
800
750
700
650
600
550
500
450
400
350
300
250
200
150
100
50
1902 03 04 05 06 07 08 09 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23

Antalet till arbetsförmedlingen inkomna ansökningar om arbete har under 1923 undergått en kraftig nedgång efter de båda föregående årens oerhört starka ökning. Det är den begynnande återgången till ett normalt jämviktsläge på arbetsmarknaden, som här kommer till synes. Detta motsäges icke av den samtidigt, om också ej lika starkt framträdande minskningen av antalet lediga och tillsatta platser, vilken är att tillskriva nödhjälpsarbetenas fortskridande avveckling. Inalles tillsattes vid dessa arbeten under året 26 873 platser.

Skiljer man på siffrorna från arbetsförmedlingens manliga och kvinnliga avdelningar, visar det sig, att nedgången helt och hållet kommer på männens räkning. Å kvinnliga avdelningen, där konjunkturerna varit i stort sett normala, har, såsom nedanstående tablå utvisar, en jämn ökning av verksamheten varit att anteckna.

Ökning (minskning) i % från föregående år av antalet	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans		
	1921	1922	1923	1921	1922	1923	1921	1922	1923
arbetsansökningar .	+234·1	+ 18·0	— 47·7	+ 37·6	— 2·1	+ 4·2	+ 163·4	+ 14·2	— 39·3
lediga platser . . .	+ 14·4	+ 20·2	— 9·1	— 1·9	— 4·4	+ 4·5	+ 6·0	+ 8·5	— 3·4
tillsatta platser . .	+ 29·9	+ 22·7	— 12·9	+ 7·9	+ 5·4	+ 5·2	+ 20·5	+ 16·1	— 6·6

Huru antalet arbetsansökningar samt lediga och tillsatta platser fördelat sig på årets olika månader framgår jämväl av tab. A. I fråga om platstillgången framträda som vanligt två maxima, ett på våren och ett på hösten. Största antalet lediga platser (manliga som kvinnliga) registrerades under månaderna oktober, september, april och maj i nu nämnd ordning. Antalet ansökningar om arbete visade, vad kvinnorna beträffar, också den sedvanliga stegringen under höst- och vårsäsongerna, medan för männens vidkommande den högsta siffran kom på januari och antalet sedan minskades månad för månad till framemot hösten, då en ny, ehuru ej så starkt markerad stegring åter förmärktes.

Ännu tydligare belyses arbetsmarknadens läge under årets olika månader av de tal, som angiva proportionen mellan å ena sidan antalet lediga platser samt å andra sidan antalet arbetsansökningar och antalet tillsatta platser. Dessa proportionstal återfinnas i efterföljande tablå, som upptager motsvarande siffror jämväl för 1922.

	Ansökningar per 100 lediga platser						*Tillsatta platser per 100 lediga*					
	Män		Kvinnor		Tillsammans		Män		Kvinnor		Tillsammans	
	1922	1923	1922	1923	1922	1923	1922	1923	1922	1923	1922	1923
Januari . . .	737	503	116	146	**482**	**346**	96	95	63	70	**83**	**84**
Februari . . .	725	435	116	138	**479**	**308**	94	91	64	68	**82**	**81**
Mars	553	346	106	106	**381**	**231**	94	88	61	63	**81**	**76**
April	562	226	98	95	**368**	**165**	93	89	61	60	**79**	**75**
Maj	365	177	91	85	**257**	**135**	95	89	62	61	**82**	**76**
Juni	295	188	93	96	**215**	**146**	93	87	61	62	**81**	**76**
Juli	263	176	109	95	**203**	**141**	93	88	61	60	**80**	**76**
Augusti . . .	235	181	97	95	**172**	**140**	89	82	60	60	**75**	**71**
September . .	211	149	98	101	**155**	**126**	87	83	62	64	**75**	**74**
Oktober . . .	238	147	112	108	**177**	**129**	91	85	70	72	**81**	**79**
November . .	401	250	132	129	**269**	**191**	95	89	74	74	**85**	**82**
December . .	583	281	107	105	**321**	**195**	96	93	76	75	**86**	**84**
Hela året	**428**	**246**	**114**	**114**	**296**	**186**	**95**	**91**	**70**	**70**	**84**	**81**

Å manliga avdelningen var antalet ansökningar om arbete under årets första månad fem gånger så stort som antalet lediga platser, men proportionen förbättrades därpå efter hand, så att under september och oktober i genomsnitt svarade blott tre ansökningar mot två platser. Å kvinnliga avdelningen var sammanlagda tillgången på arbetskraft under månaderna april—augusti mindre än efterfrågan, och t. o. m. den ogynnsammaste månaden, januari, företedde ett något lägre relationstal än den bästa månaden å manliga avdelningen.

Det genomsnittliga tillsättningsresultatet var för männens vidkommande ej fullt så gynnsamt som 1922 — då endast 1/20 av de anmälda platserna lämnades obesatta — men framstår dock som bättre än något år dessförinnan. Å kvinnliga avdelningen var relativa antalet tillsatta platser detsamma som förra året.

Verksamheten vid de särskilda anstalterna. Upplysningar rörande verksamhetens omfattning vid de olika anstalterna inhämtas av *tab. B.* En jämförelse med 1922 års siffror visar, att 15 anstalter under år 1923 nått högre slutresultat, d. v. s. större antal tillsatta platser, än föregående år, under det en tillbakagång är att anteckna för 21 anstalter. Anmärkningsvärt är, att inom den förra gruppen återfinnas 11 av de kommunala anstalterna, men endast 4 länsanstalter (Södermanlands, Kristianstads, Hallands och Skaraborgs län). Den enda av de kommunala anstalterna, som icke uppnått 1922 års siffra, är Landskrona, och minskningen är även här ytterst obetydlig (11 platser). Däremot uppvisa åtskilliga av länsanstalterna avsevärt lägre siffror än föregående år, till stor del beroende på minskad anvisning av arbetskraft till nödhjälpsarbetena.

Beträffande förhållandet mellan tillgång och efterfrågan å arbete utvisar tabellen, att relativa antalet arbetsansökningar varit störst i Kopparbergs län (383 ansökningar per 100 lediga platser), medan den huvudsakligen på jordbruksförmedling inriktade anstalten i Skurup i likhet med föregående år uppvisat det lägsta relationstalet (94). Även Gotlands läns arbetsförmedling har under året haft färre ansökningar än lediga platser (97 per 100).

Verksamheten inom olika yrkesgrupper. Verksamhetens fördelning på olika yrkesgrenar framgår av tabellbilagan å sid. 186—189 samt den på grundval därav uppgjorda sammandragstabellen å sid. 190 (*tab. C*). I vad mån förskjutningar i fråga om de olika huvudgrupperna under åren ägt rum utvisas av nedanstående sammanställning.

Relativa antalet tillsatta platser inom olika yrkesgrupper:

	1902—12	1913—22	1919	1920	1921	1922	1923
	%	%	%	%	%	%	%
Jordbruk och skogshushållning	19·5	23·5	25·1	25·6	20·4	17·4	21·9
Industri och hantverk	16·6	15·9	14·7	12·4	23·3	16·4	9·0
Handel och samfärdsel [1]	14·7	13·0	11·2	16·3	11·4	13·7	18·9
Husligt arbete	33·6	29·0	31·0	31·5	28·3	26·1	29·2
Annat arbete	15·6	18·6	18·0	14·2	16·6	26·4	21·0
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

[1] Inklusive sjöfarten, som icke förrän under 1922 upptagits såsom särskild grupp.

Antalet inom industrien tillsatta platser har, relativt sett, varit mindre under 1923 än något föregående år alltsedan den offentliga arbetsförmedlingens tillkomst. I samband med nödhjälpsarbetenas inskränkning har också en minskning ägt rum av antalet tillsatta platser inom gruppen »annat arbete», som under 1922 upptog en i förhållande till tidigare år ovanligt stor andel av förmedlingsverksamheten. Däremot framträder en ökning för grupperna jordbruk och skogshushållning, handel och samfärdsel samt husligt arbete. För så vitt samfärdseln angår, är den större frekvensen närmast beroende på sjömansförmedlingens starka utveckling. Antalet tillsatta platser inom denna bransch hade i jämförelse med 1922 ökats med mer än 50 %.[1]

Vad särskilt *jordbruksförmedlingen* beträffar, framgår densammas växlande omfattning vid de olika anstalterna av de sista kolumnerna i *tab. B.* Mer än hälften av de tillsatta platserna kommo på jordbruket vid 5 anstalter, nämligen Hvellinge (82 %), Skurup (77 %), Eslöv (71 %), Kristianstads län (58 %) och Stockholms län (56 %).

Antalet ansökningar om arbete i förhållande till antalet lediga platser var avgjort störst inom gruv- och malmförädlingsindustrien (4 280 ansökningar per 100 platser). Det lägsta relationstalet förekom inom gruppen husligt arbete (107). Förhållandet mellan antalet lediga och tillsatta platser var gynnsammast inom grupperna sjöfart och fiske samt annat arbete, vilka uppvisade resp. 96 och 99 tillsatta platser på 100 lediga. Lägst i förevarande avseende kom åter liksom föregående år textilindustrien med endast 62 tillsatta platser på 100 lediga.

[1] Jfr Soc. Medd. h. 2, sid. 95.

Tab. B. Verksamheten vid de särskilda anstalterna under år 1923.

Anstalter	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*			*På 100 lediga platser*						*Jordbruksförmedlingen i % av*		
										Ansökningar om arbete			Tillsatta platser					
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Män	Kvinnor	Tillsammans	Män	Kvinnor	Tillsammans	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	59 075	25 640	23 747	42 561	36 251	27 605	101 636	61 891	51 352	230	117	164	93	76	83	0·8	0·1	0·1
Stockholms län	30 507	13 397	12 361	5 998	6 238	3 303	36 505	19 635	15 664	228	96	186	92	53	80	37·3	52·5	56·4
Uppsala stad och län	9 962	4 673	4 139	2 272	2 235	1 659	12 234	6 908	5 798	213	102	177	89	74	84	37·1	45·4	44·4
Södermanlands län	13 303	4 160	3 495	3 811	3 654	2 283	17 114	7 814	5 778	320	104	219	84	62	74	22·4	42·4	39·6
Östergötlands län	18 532	7 038	6 353	6 825	5 254	3 569	25 357	12 292	9 922	263	130	206	90	68	81	31·4	43·6	43·5
Norrköping	8 767	2 416	2 300	2 100	1 838	1 402	10 867	4 254	3 702	363	114	255	95	76	87	17·5	26·6	27·8
Jönköpings län	7 541	2 815	2 540	2 137	1 530	1 072	9 678	4 345	3 612	268	140	223	90	70	83	12·5	22·8	18·2
Kronobergs län	2 299	782	652	1 085	1 079	590	3 384	1 861	1 242	294	101	182	83	55	67	10·7	28·5	20·8
Norra Kalmar län	1 408	669	623	516	577	394	1 924	1 246	1 017	210	89	154	93	68	82	19·2	26·0	21·1
Södra Kalmar län	5 803	2 647	2 369	1 651	1 227	808	7 454	3 874	3 177	219	135	192	89	66	82	12·8	26·5	22·3
Gotlands län	909	718	433	381	617	221	1 290	1 335	654	127	62	97	60	36	49	32·8	49·1	37·6
Blekinge län	8 010	3 849	3 235	3 725	2 712	1 680	11 735	6 561	4 915	208	137	179	84	62	75	17·8	33·0	25·3
Kristianstads län	10 505	6 280	5 166	5 025	5 055	2 973	15 530	11 335	8 139	167	99	137	82	59	72	39·2	61·3	57·8
Malmöhus län: Malmö	24 304	5 617	5 014	14 138	9 773	6 971	38 442	15 390	11 985	433	145	250	89	71	78	2·9	13·0	9·6
Malmöhus län: Lund	3 881	1 428	1 305	1 242	863	683	5 123	2 291	1 988	272	144	224	91	79	87	23·2	42·6	40·4
Malmöhus län: Landskrona	6 020	1 747	1 580	306	319	165	6 326	2 066	1 745	345	96	306	90	52	84	5·1	42·3	38·6
Malmöhus län: Hälsingborg	9 878	3 850	3 641	3 037	1 916	1 497	12 915	5 766	5 138	257	159	224	95	78	89	10·0	17·7	15·3
Malmöhus län: Ystad	2 487	1 006	916	1 367	568	516	3 854	1 574	1 432	247	241	245	91	91	91	27·7	45·6	42·4
Malmöhus län: Trälleborg	4 497	2 839	2 748	550	419	365	5 047	3 258	3 113	158	131	155	97	87	96	15·0	26·1	23·6
Malmöhus län: Eslöv	2 424	1 467	1 392	500	426	313	2 924	1 893	1 705	165	117	154	95	73	90	47·9	70·0	71·2
Malmöhus län: Skurup	752	794	543	318	349	226	1 070	1 143	769	95	91	94	68	65	67	74·7	80·8	77·0
Malmöhus län: Hvellinge	1 310	854	760	192	216	144	1 502	1 070	904	153	89	140	89	67	84	75·8	82·3	82·2
Hallands län	4 315	2 509	1 938	1 440	1 578	944	5 755	4 087	2 882	172	91	141	77	60	71	24·7	42·8	33·4
Göteb. och Bohus län	5 595	2 135	1 948	1 535	1 370	693	7 130	3 505	2 641	262	112	203	91	51	75	14·9	26·2	21·1
Göteborg	45 119	20 860	19 788	13 146	13 203	9 336	58 265	34 063	29 124	216	100	171	95	71	86	1·6	3·6	3·1
Älvsborgs län	3 616	1 672	1 492	1 062	1 125	626	4 678	2 797	2 118	216	94	167	89	56	76	10·9	19·6	13·8
Skaraborgs län	7 414	5 356	3 854	4 352	5 331	3 152	11 766	10 687	7 006	138	82	110	72	59	66	48·8	51·9	47·5
Värmlands län	12 335	4 221	4 054	1 863	2 323	1 505	14 198	6 544	5 559	292	80	217	96	65	85	7·1	17·6	13·7
Örebro län	10 460	3 824	3 441	3 860	3 752	2 988	14 320	7 576	6 429	274	103	189	90	80	85	23·8	34·1	32·0
Västmanlands län	14 140	4 534	4 169	3 593	3 188	2 320	17 733	7 722	6 489	312	113	230	92	73	84	20·9	40·0	37·0
Kopparbergs län	12 832	1 841	1 766	2 717	2 223	1 575	15 549	4 064	3 341	697	122	383	96	71	82	4·1	12·2	10·8
Gävle stad och län	6 435	2 339	2 331	1 821	1 487	1 242	8 256	3 826	3 573	275	122	216	100	84	93	3·4	3·4	2·8
Västernorrlands län	5 991	2 217	2 188	735	599	427	6 726	2 816	2 615	270	123	239	99	71	93	3·6	4·7	3·9
Jämtlands län	2 166	834	734	2 210	1 906	1 557	4 376	2 740	2 291	260	116	160	88	82	84	9·2	12·7	10·0
Västerbottens län	2 497	1 085	1 010	1 662	1 423	1 247	4 159	2 508	2 257	230	117	166	93	88	90	15·5	18·5	16·6
Norrbottens län	2 982	1 459	1 375	1 194	1 146	889	4 176	2 605	2 264	204	104	160	94	78	87	2·6	3·0	2·6
Tillsammans år 1923	**368 071**	**149 572**	**135 400**	**140 927**	**123 770**	**86 940**	**508 998**	**273 342**	**222 340**	**246**	**114**	**186**	**91**	**70**	**81**	**14·4**	**23·4**	**21·1**

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen															
1	Stockholms stad	618	61	49	12	36	36	12	—	—	174	12	10	9 994	1 139	868
2	Stockholms län	12 966	9 079	8 283	320	323	295	705	5	5	331	108	95	3 723	370	353
3	Uppsala stad och län	4 056	2 623	2 212	77	45	33	36	—	—	226	41	37	814	46	41
4	Södermanlands län	3 177	2 394	1 827	51	64	57	28	—	—	33	1	—	4 424	168	138
5	Östergötlands län	7 187	4 296	3 679	140	140	120	220	104	104	230	13	13	3 032	190	183
6	Norrköping	1 803	1 016	967	8	5	4	6	—	—	18	—	—	1 055	21	17
7	Jönköpings län	1 069	751	562	71	45	43	85	7	4	147	185	139	2 047	42	36
8	Kronobergs län	246	266	154	5	—	—	—	—	—	165	18	5	117	6	3
9	Kalmar län	1 122	923	740	51	68	41	—	—	—	283	48	2	771	22	9
10	Gotlands län	380	437	210	—	—	—	—	—	—	34	12	3	12	2	—
11	Blekinge län	1 708	1 420	944	10	76	71	51	—	—	811	73	53	512	22	14
12	Kristianstads län	5 012	4 982	3 945	234	77	59	25	6	6	883	149	147	731	82	67
13	Malmöhus län: Malmö	974	1 506	1 041	—	—	—	21	—	—	414	2	2	4 470	173	151
14	Hälsingborg	1 092	878	714	4	—	—	71	2	2	88	3	3	733	27	19
15	Övriga anstalter	6 145	5 742	4 916	5	46	46	3	2	2	133	8	5	4 087	221	205
16	Hallands län	1 130	1 287	798	12	6	5	6	—	—	296	23	19	372	52	40
17	Göteborgs och Bohus län	648	566	461	16	52	52	—	—	—	1 395	120	114	307	14	8
18	Göteborgs stad	867	1 038	879	2	30	28	—	—	—	62	23	22	8 213	625	547
19	Älvsborgs län	478	406	262	8	2	2	6	1	1	228	91	91	219	68	58
20	Skaraborgs län	4 976	4 076	2 686	32	15	15	—	—	—	205	298	248	429	39	25
21	Värmlands län	758	693	530	423	96	87	3 757	11	8	239	58	51	860	7	5
22	Örebro län	2 699	1 659	1 502	411	330	225	2 831	115	114	85	22	17	960	57	52
23	Västmanlands län	2 930	2 099	1 801	36	26	26	3 857	74	48	73	2	1	2 800	67	66
24	Kopparbergs län	426	229	204	670	75	68	2 440	12	12	595	14	14	2 486	72	71
25	Gävle stad och län	196	73	69	72	26	26	599	9	9	36	—	—	486	19	19
26	Västernorrlands län	211	76	70	97	15	10	2	—	—	9	1	1	94	6	4
27	Jämtlands län	290	138	117	245	218	174	3	—	—	2	3	2	67	3	2
28	Västerbottens län	474	255	231	261	107	104	—	—	—	4	1	1	82	20	20
29	Norrbottens län	75	31	27	101	35	35	130	—	—	13	3	3	54	4	4
	Kvinnliga avdelningen															
1	Stockholms stad	176	12	9	—	—	—	—	—	—	33	23	15	336	153	130
2	Stockholms län	638	1 236	552	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
3	Uppsala stad och län	480	516	361	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	660	922	462	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	763	1 068	635	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
6	Norrköping	101	115	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—
7	Jönköpings län	137	241	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	5	—
8	Kronobergs län	116	265	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	199	426	184	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	43	218	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	381	742	298	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	1 071	1 970	756	—	—	—	—	—	—	18	7	7	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	122	499	114	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136	59	48
14	Hälsingborg	197	142	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	528	806	451	5	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	289	462	165	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	415	354	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	63	173	19	—	—	—	—	—	—	2	2	1	18	8	3
19	Älvsborgs län	31	143	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	762	1 473	640	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	253	456	234	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	710	921	557	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	780	993	598	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	216	265	158	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	88	58	32	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	33	55	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	111	209	113	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	172	206	143	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	34	46	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
786	279	184	7 066	4 029	3 137	187	55	26	40	2	1	369	23	10	3 922	2 839	2 812	136	14	12	1
431	74	63	2 519	403	364	75	15	15	55	5	5	221	10	10	300	31	28	35	5	5	2
217	27	26	303	66	48	40	6	6	1	—	—	57	15	11	185	14	13	—	—	—	3
594	79	68	641	56	53	22	2	1	18	—	—	18	—	—	56	3	2	18	—	—	4
736	109	101	2 340	253	239	48	3	3	81	—	—	27	4	3	217	23	21	102	2	2	5
358	10	9	1 241	71	70	24	1	1	410	7	5	45	1	1	125	8	8	11	1	1	6
380	49	41	738	68	62	36	10	9	23	—	—	49	1	1	83	15	13	304	2	2	7
45	—	—	104	4	4	—	—	—	—	—	—	4	—	—	12	—	—	418	—	—	8
180	19	17	408	45	43	10	—	—	9	1	1	12	1	—	48	2	2	86	16	16	9
2	—	—	28	13	3	1	—	—	—	—	—	1	—	—	11	5	3	1	—	—	10
69	1	—	466	96	66	27	—	—	7	—	—	27	2	1	56	7	6	5	—	—	11
333	36	24	431	65	59	20	5	4	17	2	2	20	4	3	107	26	25	8	—	—	12
458	39	33	3 166	365	331	151	12	6	79	5	2	520	18	12	285	9	4	411	9	9	13
37	12	12	997	179	172	173	—	—	30	—	—	34	—	—	82	10	7	73	103	104	14
277	23	19	1 148	273	239	333	105	105	74	3	1	117	5	4	848	77	76	45	75	75	15
119	—	—	359	125	120	13	—	—	95	—	—	28	1	—	49	14	8	—	—	—	16
100	2	2	426	120	110	3	1	—	55	4	4	5	3	3	20	10	7	54	1	1	17
720	155	121	1 561	991	872	39	35	26	101	33	23	215	46	31	214	71	67	83	21	20	18
17	4	3	357	126	102	4	4	4	70	15	14	25	1	—	31	3	3	36	7	7	19
21	18	9	223	159	147	35	3	3	11	—	—	3	—	—	151	45	32	54	—	—	20
399	12	7	789	33	31	20	—	—	8	—	—	9	—	—	33	1	—	—	—	—	21
87	33	25	458	80	66	7	1	—	—	—	—	247	2	2	40	11	8	7	—	—	22
253	6	5	1 021	148	148	7	—	—	8	1	1	22	—	—	133	5	5	4	—	—	23
387	39	34	603	229	225	—	—	—	—	—	—	15	—	—	21	1	1	9	—	—	24
389	1	1	452	113	113	20	2	2	6	—	—	39	1	1	60	5	5	32	—	—	25
286	1	—	336	64	62	—	—	—	—	—	—	6	—	—	44	2	2	5	—	—	26
73	3	1	225	125	106	5	—	—	—	—	—	10	2	1	25	3	3	3	—	—	27
235	79	73	251	101	101	4	1	1	—	—	—	5	3	3	10	3	3	—	—	—	28
287	10	10	573	219	202	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	—	29
8	7	4	—	—	—	46	53	34	129	24	17	1 252	620	449	904	484	334	165	50	40	1
1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	48	60	37	36	10	6	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	9	8	8	13	9	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	3	—	—	6	12	12	16	12	12	11	17	12	—	—	—	4
—	2	2	—	2	2	—	—	—	21	4	2	73	37	21	86	61	45	—	2	1	5
—	—	—	—	—	—	1	—	—	109	9	8	17	13	12	17	10	9	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	5	1	15	15	11	20	28	18	12	12	2	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	5	5	3	1	1	172	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	5	5	10	7	6	25	28	28	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	5	5	2	13	3	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	31	42	33	26	14	11	—	4	4	12
5	—	—	—	—	—	23	18	18	96	26	19	828	255	183	319	93	50	44	5	3	13
—	—	—	—	—	—	43	—	—	62	3	2	80	3	3	33	10	8	2	—	—	14
2	—	—	—	—	—	23	8	8	19	9	5	62	19	16	18	31	29	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	26	5	3	7	20	17	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	4	—	7	—	—	8	16	5	5	—	—	17
20	6	5	—	—	—	94	4	2	119	80	43	228	131	69	172	145	86	37	19	14	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	2	10	6	3	2	12	5	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	21	1	36	27	24	91	97	60	1	1	1	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	3	1	3	1	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	57	9	5	57	18	12	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	6	6	8	18	14	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	8	9	5	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	3	—	—	7	—	—	14	7	7	20	13	12	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	1	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	3	2	15	17	9	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	8	8	8	6	6	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen															
1	Stockholms stad	237	19	12	1 189	86	66	3 771	442	350	6 714	3 532	3 429	2 541	290	248
2	Stockholms län	54	3	3	115	11	11	1 054	31	30	523	70	58	181	25	24
3	Uppsala stad och län	18	—	—	32	3	3	243	6	6	25	2	1	6	4	2
4	Södermanlands län	13	—	—	56	1	—	665	47	41	696	257	255	55	12	12
5	Östergötlands län	34	3	3	91	3	3	542	45	45	131	16	14	140	21	21
6	Norrköping	88	7	7	181	5	5	149	3	3	1 207	504	502	59	16	13
7	Jönköpings län	31	—	—	21	1	1	286	7	7	40	8	8	46	6	6
8	Kronobergs län	31	—	—	2	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	50	5	5	5	—	—	137	2	2	2 511	957	942	23	1	1
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	14	1	1	75	56	31	—	—	—
11	Blekinge län	2	—	—	3	1	1	367	5	5	1 377	776	764	28	1	1
12	Kristianstads län	—	—	—	12	1	1	315	15	14	203	105	105	41	6	6
13	Malmöhus län: Malmö	17	—	—	231	9	8	2 091	54	53	2 320	977	929	676	34	33
14	Hälsingborg	19	1	1	57	—	—	143	22	19	4 445	1 949	1 937	26	—	—
15	Övriga anstalter	3	1	1	111	2	2	521	12	12	1 982	618	616	26	4	4
16	Hallands län	21	1	—	6	—	—	68	7	7	1 181	463	419	14	2	2
17	Göteborgs och Bohus län	171	5	5	17	—	—	31	—	—	473	157	143	22	3	—
18	Göteborgs stad	97	24	21	171	30	23	772	172	149	21350	7 287	6 953	636	255	182
19	Älvsborgs län	11	—	—	—	—	—	112	17	17	17	—	—	16	2	2
20	Skaraborgs län	—	—	—	7	—	—	27	2	2	26	1	—	31	9	9
21	Värmlands län	398	—	—	9	—	—	472	3	1	55	48	42	22	2	1
22	Örebro län	13	—	—	6	—	—	214	5	4	37	—	—	20	1	—
23	Västmanlands län	8	—	—	62	—	—	887	5	5	47	3	3	225	4	4
24	Kopparbergs län	96	2	2	22	—	—	307	6	6	2	—	—	63	1	1
25	Gävle stad och län	14	1	1	20	—	—	206	2	2	1 357	665	663	23	—	—
26	Västernorrlands län	292	—	—	11	—	—	51	—	—	2 690	928	928	8	1	1
27	Jämtlands län	146	12	12	6	—	—	11	5	4	34	1	1	26	5	5
28	Västerbottens län	12	3	3	1	—	—	37	8	8	283	181	171	25	5	2
29	Norrbottens län	—	—	—	2	—	—	27	7	7	427	228	193	17	7	7
	Kvinnliga avdelningen															
1	Stockholms stad	330	187	131	113	14	8	27	9	6	977	466	419	985	166	129
2	Stockholms län	1	—	—	—	—	—	85	2	1	22	19	13	15	2	2
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
4	Södermanlands län	2	1	1	—	—	—	38	13	12	13	15	15	2	3	2
5	Östergötlands län	2	4	3	3	—	—	—	15	15	—	4	4	34	10	8
6	Norrköping	10	6	5	4	—	—	1	5	5	7	7	7	—	1	1
7	Jönköpings län	2	4	—	—	—	—	—	—	—	2	6	4	28	2	2
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	12	1	—	—	—	—	2	—	—	5	5	5	21	1	1
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	1	5	1	1
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	2	2	2	10	14	14	7	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	38	11	11
13	Malmöhus län: Malmö	91	58	47	39	23	21	367	102	86	58	40	26	684	66	55
14	Hälsingborg	44	—	—	1	—	—	27	16	14	95	61	59	3	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	1	1	1	11	9	9	6	15	14	7	1	1
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3	3	2	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	18	18	18	—	—	—	—	—	—	4	6	8	—	—	—
18	Göteborgs stad	71	88	61	28	1	1	1	—	—	864	328	259	137	34	18
19	Älvsborgs län	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	9	5	4
20	Skaraborgs län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	1	3	—	3	2	2	1	—	—
22	Örebro län	2	1	1	—	—	—	14	1	1	—	—	—	11	4	2
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	1	1
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1	1
25	Gävle stad och län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	24	10	10	6	2	2
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53	38	37	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	21	20	3	1	1
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	8	8

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurangpersonal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel o. samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
4 753	1 575	1 519	484	153	128	5 490	2 602	2 448	257	56	50	22	93	92	3	3	2	10 298	8 300	8 258	1
584	38	36	73	20	18	1 245	213	199	68	3	3	5	2	1	—	—	—	4 924	2 553	2 457	2
147	13	12	16	2	2	373	57	56	7	2	2	—	—	—	—	—	—	3 083	1 701	1 628	3
224	17	15	7	3	3	289	40	29	7	1	1	2	4	4	1	2	2	2 208	1 009	987	4
141	22	21	31	16	16	716	220	211	18	23	23	1	9	9	—	—	—	2 327	1 523	1 519	5
135	40	39	38	10	9	529	214	165	1	4	4	—	—	—	—	—	—	1 276	472	470	6
77	2	2	31	3	3	212	44	39	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1 762	1 569	1 562	7
6	—	—	2	2	2	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 092	486	484	8
27	—	—	16	4	4	226	17	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 236	1 185	1 150	9
3	—	—	4	4	—	33	15	9	2	—	—	—	—	—	—	—	—	308	173	173	10
53	6	6	28	8	11	279	102	76	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2 123	1 253	1 216	11
189	20	20	21	4	2	157	33	29	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1 745	661	647	12
1 081	50	50	126	11	11	1 582	466	461	64	1	1	14	7	7	—	—	—	5 153	1 870	1 870	13
71	—	—	34	—	—	257	113	105	3	—	—	—	—	—	1	—	—	1 408	551	546	14
186	94	94	11	9	9	522	964	962	4	1	1	16	—	—	—	—	—	4 774	1 850	1 850	15
53	6	5	3	7	4	119	16	13	1	—	—	8	1	—	—	—	—	362	498	498	16
35	8	3	13	7	4	181	12	10	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1 621	1 050	1 021	17
1 178	175	154	65	97	87	2 266	2 087	1 951	59	8	7	82	250	237	—	7	5	6 366	7 400	7 383	18
30	1	1	7	3	3	136	8	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1 807	913	914	19
67	16	16	21	15	15	105	18	16	2	1	1	—	—	—	—	—	—	988	641	630	20
14	—	—	2	2	2	313	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3 755	3 247	3 283	21
87	5	3	12	2	2	199	40	36	4	1	1	2	5	5	—	—	—	2 034	1 445	1 379	22
91	1	1	7	9	8	259	59	59	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1 408	2 025	1 988	23
104	1	1	62	41	37	227	49	46	—	—	—	9	3	3	—	—	—	4 288	1 067	1 041	24
66	8	8	6	2	2	774	57	57	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1 580	1 355	1 353	25
38	2	2	—	1	1	499	24	22	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1 309	1 096	1 085	26
39	4	3	31	14	11	140	13	12	3	1	1	—	—	—	—	—	—	782	284	279	27
31	7	7	4	5	5	118	40	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	660	266	240	28
27	8	8	—	—	—	118	56	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 112	851	823	29
1 784	559	398	5 502	3 981	2 843	501	333	278	1 165	810	553	9	109	88	27 206	28 137	21 676	913	54	44	1
62	7	5	482	427	265	6	1	1	91	150	84	—	—	—	4 499	4 323	2 336	9	1	1	2
7	4	4	109	155	121	1	2	2	7	10	10	—	—	—	1 642	1 525	1 144	6	—	—	3
16	5	4	157	190	133	23	5	3	20	43	37	—	—	—	2 821	2 414	1 576	23	2	2	4
85	51	44	318	335	254	55	19	16	84	105	78	—	—	—	5 064	3 535	2 439	236	—	—	5
5	17	17	106	133	89	28	34	29	20	23	15	—	—	—	1 453	1 465	1 143	216	—	—	6
15	4	3	125	143	118	3	1	1	20	32	21	—	—	—	1 695	1 032	796	47	—	—	7
2	2	2	60	85	65	—	—	—	14	12	9	—	—	—	712	709	404	—	—	—	8
16	3	3	132	120	98	4	2	2	7	10	7	—	—	—	1 661	1 193	861	66	3	2	9
5	4	1	45	80	27	4	—	—	6	4	2	—	1	—	272	306	153	—	—	—	10
55	16	12	504	272	209	14	5	3	3	18	13	7	1	1	2 712	1 624	1 120	1	—	—	11
139	22	17	540	484	355	29	19	19	10	25	23	—	—	—	3 121	2 457	1 737	—	—	—	12
1 636	229	166	886	784	463	473	502	361	126	78	44	—	—	—	7 713	6 933	5 265	492	3	2	13
30	23	19	295	241	163	1	14	6	14	10	5	—	—	—	1 831	1 393	1 144	279	—	—	14
38	20	20	176	155	140	105	40	40	20	28	22	128	58	36	3 157	1 949	1 609	169	—	—	15
15	6	6	98	152	112	12	14	15	17	37	26	—	—	—	878	879	597	82	—	—	16
14	6	3	230	198	141	—	3	2	21	22	14	—	—	—	760	743	410	47	—	—	17
316	112	54	856	598	292	158	168	117	142	101	27	—	—	—	8 934	11 205	8 265	886	—	—	18
32	6	6	132	164	112	—	1	—	28	26	16	—	1	—	809	759	447	2	—	—	19
72	26	27	345	383	251	—	—	—	25	38	20	—	—	—	3 014	3 265	2 128	—	—	—	20
2	1	1	114	173	124	5	3	3	19	35	27	2	6	2	1 460	1 637	1 108	—	—	—	21
33	3	3	317	211	183	13	9	9	43	29	25	—	—	—	2 546	2 545	2 190	56	—	—	22
27	4	4	269	266	227	27	11	11	38	51	38	—	—	—	2 421	1 838	1 421	6	—	—	23
13	6	6	436	363	265	6	1	1	37	41	30	—	—	—	1 990	1 584	1 106	—	—	—	24
10	8	7	102	111	93	8	19	18	31	58	39	—	—	—	1 430	1 201	1 022	70	—	—	25
4	2	2	82	106	78	2	—	—	6	11	5	—	—	—	550	386	274	—	—	—	26
32	11	8	516	507	430	1	2	2	17	118	110	—	—	—	1 506	1 039	883	4	—	—	27
23	11	11	250	209	180	—	—	—	16	11	10	—	—	—	1 151	948	868	—	—	—	28
19	9	9	203	202	169	—	—	—	—	—	—	—	—	—	920	881	671	—	—	—	29

Tab. C. Verksamheten inom olika yrkesgrupper under år 1923.

Yrkesgrupper	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*			*På 100 lediga platser*					
										Ansökningar om arbete			Tillsatta platser		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Män	Kvinnor	Tillsammans	Män	Kvinnor	Tillsammans
Jordbruk och skogshushållning m. m.	**67 087**	**50 958**	**41 542**	**9 574**	**15 005**	**7 054**	**76 661**	**65 963**	**48 596**	**132**	**64**	**116**	**82**	**47**	**74**
Jordbruk m. m.	63 713	49 000	39 880	9 569	14 994	7 043	73 282	63 994	46 923	130	64	115	81	47	73
Skogshushållning	3 374	1 958	1 662	5	11	11	3 379	1 969	1 673	172	45	172	85	100	85
Industri och hantverk m. m.	**145 196**	**20 155**	**17 407**	**8 047**	**3 738**	**2 639**	**153 243**	**23 893**	**20 046**	**720**	**216**	**641**	**86**	**71**	**84**
Gruvdrift och malmförädling	14 894	348	315	—	—	—	14 894	348	315	4 280	—	4 280	91	—	91
Jord-, sten- och glasindustri	7 212	1 332	1 098	61	32	23	7 273	1 364	1 121	541	191	533	82	72	82
Metall- och maskinindustri	53 951	3 584	3 025	509	225	181	54 460	3 809	3 206	1 505	226	1 430	84	80	84
Trävaruindustri	8 276	1 120	888	36	15	11	8 312	1 135	899	739	240	732	79	73	79
Byggnadsverksamhet	29 230	8 619	7 295	—	2	2	29 230	8 621	7 297	339	—	339	85	100	85
Läder-, hår- och gummiindustri	1 304	261	212	236	83	62	1 540	344	274	500	284	448	81	75	80
Textilindustri	1 198	78	59	597	200	112	1 795	278	171	1 536	299	646	76	56	62
Beklädnadsindustri	2 150	143	97	2 897	1 309	933	5 047	1 452	1 030	1 503	221	348	68	90	71
Närings- och njutningsmedelsindustri	7 187	3 243	3 164	1 893	1 167	773	9 080	4 410	3 937	222	162	206	98	66	89
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	1 940	256	254	463	121	93	2 403	377	347	758	383	637	99	77	92
Trämasse- o. pappersindustri	1 876	87	76	585	368	267	2 461	455	343	2 156	159	541	87	73	75
Grafisk industri	2 446	153	124	193	39	31	2 639	192	155	1 599	495	1 374	81	79	81
Ej särskilt specificerade	13 532	931	800	577	177	151	14 109	1 108	951	1 453	326	1 273	86	85	86
Sjöfart och fiske	**50 228**	**19 789**	**19 107**	**2 168**	**1 063**	**915**	**52 396**	**20 852**	**20 022**	**254**	**204**	**251**	**97**	**86**	**96**
Handel och samfärdsel	**33 764**	**11 354**	**10 601**	**23 600**	**16 046**	**11 488**	**57 364**	**27 400**	**22 089**	**297**	**147**	**209**	**93**	**72**	**81**
Kontors-, bank- och försäkringspersonal	4 996	717	587	2 039	321	250	7 035	1 938	837	697	635	678	82	78	81
Butiks- o. magasinspersonal	9 537	2 119	2 026	4 507	1 177	862	14 044	3 296	2 888	450	383	426	96	73	88
Hotell-, kafé- och restaurangpersonal	1 155	454	399	13 387	11 228	8 000	14 542	11 682	8 399	254	119	124	88	71	72
Transportarbetare	17 402	7 587	7 135	1 479	1 208	939	18 881	8 795	8 074	229	122	215	94	78	92
Allmän och litterär verksamhet	513	103	96	2 042	1 936	1 310	2 555	2 039	1 406	498	105	125	93	68	69
Ej särskilt specificerade	161	374	358	146	176	127	307	550	485	43	83	56	96	72	88
Husligt arbete	**7**	**12**	**9**	**93 928**	**87 855**	**64 793**	**93 935**	**87 867**	**64 802**	**58**	**107**	**107**	**75**	**74**	**74**
Annat arbete	**71 789**	**47 304**	**46 734**	**3 610**	**63**	**51**	**75 399**	**47 367**	**46 785**	**152**	**5 730**	**159**	**99**	**81**	**99**
Tillsammans år 1923	368 071	149 572	135 400	140 927	123 770	86 940	508 998	273 342	222 340	246	114	186	91	70	81

1922 års danska levnadskostnadsundersökning.

Preliminära resultat.

I många länder hade man före kriget verkställt undersökningar av förbrukningens storlek inom enskilda hushåll. Resultaten av dessa utredningar ha sedan fått en mångsidig användning för olika slags beräkningar av levnadskostnadernas förändringar under krisåren. De stora omläggningar i konsumtionen, som ägt rum under kristiden, ha gjort det önskvärt att företaga förnyade förbrukningsstatistiska undersökningar, och flera länder, bland dem Sverige, ha även, så snart prisnivån visat tendens till stabilisering, igångsatt nya allmänna levnadskostnadsundersökningar. Nyligen ha preliminära resultat för en dylik utredning i Danmark från år 1922 publicerats.[1] Denna ansluter sig till tidigare danska levnadskostnadsundersökningar från åren 1897, 1909, 1915 och 1916, genom vilka förbrukningen inom olika samhällsklasser vid resp. tidpunkter klarlagts.[2]

I slutet av år 1921 riktade det statistiska departementet genom pressen ett upprop till familjer av olika samhällsklasser (arbetare, tjänstemän av högre och lägre grad, självständiga näringsidkare m. fl.) att under det följande kalenderåret föra en särskilt utarbetad hushållsbok och vid årets slut insända den till departementet. Inalles distribuerades på detta sätt omkring 900 böcker, av vilka 624 kommo tillbaka mer eller mindre fullständigt förda. För den nu publicerade preliminära redogörelsen har man valt ut årsräkenskaper från 352 hushåll. Av dessa voro 96 bosatta i huvudstaden, 130 i övriga städer och 126 på landsbygden. Till belysning av hushållens samhällsställning kan nämnas, att totalutgifterna för året uppgingo i medeltal till omkring 6 000 (danska) kronor; familjer med såväl mindre än 4 000 kr. som mer än 12 000 kr. i årsutgift funnos representerade.[3] Flertalet hushåll bestodo av man, hustru och några barn; antalet konsumtionsenheter (räknat efter den s. k. amerikanska skalan) utgjorde i genomsnitt 3·15 per hushåll.

Av de nu publicerade resultaten av undersökningen återgives i efterföljande tabell utgifternas procentuella fördelning på olika huvudposter, varvid dessa senare avgränsats mot varandra på samma sätt som i den svenska levnadskostnadsstatistiken.

---

[1] Statistiske Efterretninger årg. 1924, nr. 3 och 5.

[2] Jfr Soc. Medd. årg. 1912, sid. 523; årg. 1913, sid. 374 och 675; årg. 1915, sid. 1350; årg. 1917, sid. 107; årg. 1918, sid. 1110.

[3] Medelkursen för år 1922 var 100 danska kr. = 80 svenska kr. Levnadskostnadsstegringen under år 1922 beräknades i Danmark till c:a 100 % och i Sverige till 95 % sedan krigsutbrottet.

Utgifternas procentuella fördelning på olika huvudposter.

	Hela riket					Köpenhamn		Övriga städer		Landsbygden	
	Utgift (i kr.) per konsumtionsenhet				Samtl. hushåll	Samtl. hushåll	därav med utgift per enhet 1 600–2 400	Samtl. hushåll	därav med utgift per enhet 1 600–2 400	Samtl. hushåll	därav med utgift per enhet 1 600–2 400
	800–1 600	1 600–2 400	2 400–3 200	över 3 200							
Antal hushåll . .	130	121	61	34	[1] 352	96	31	130	51	[1] 126	39
Utgift per år och hushåll . . .	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Livsmedel . . .	37·7	30·7	23·2	19·6	28·9	27·3	32·7	28·5	30·7	31·0	29·0
Bostad	10·2	9·9	10·1	11·1	10·3	10·8	10·7	9·7	10·1	10·4	8·9
Bränsle och lyse	6·3	5·9	5·2	4·5	5·6	4·8	5·4	5·7	6·0	6·1	6·1
Beklädnad . . .	12·1	11·6	10·9	10·2	11·3	10·7	10·5	11·5	11·7	11·7	12·8
Skatter	5·2	8·3	11·4	10·5	8·5	9·5	8·1	9·6	9·6	6·3	6·7
Övriga utgifter .	28·5	33·6	39·2	44·1	35·4	36·9	32·6	35·0	31·9	34·5	37·0
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

I medeltal för samtliga deltagande hushåll användes inemot 30 % av utgifterna till livsmedel. Utredningen bekräftar den kända regeln (»Engels lag»), att livsmedelspostens andel sjunker med stigande välstånd. Hyresprocenten uppvisar ej någon enhetlig tendens med växlande välståndsgrad. En särskild undersökning av bostadsutgifterna för små och stora familjer har visat, att hyresprocenten för de förra är större än för de senare; en större familj kräver i regel ej en så stark utökning av bostadens storlek, som svarar mot det större antalet familjemedlemmar. Utgifterna för bränsle och lyse förete en tendens till nedgång, när välståndet ökas. Detsamma gäller även för posten beklädnad och därvid i synnerhet för utgifterna för skodon. De återstående posterna, skatter och »övriga utgifter», växa i förhållande till totalbudgeten med stigande välstånd. Av de många olikartade konton, som ingå under samlingsrubriken »övriga utgifter», uppvisa särskilt kostnaderna för sjukvård, tjänare, resor, nöjen och gåvor en stark stegring med förbättrade ekonomiska förhållanden, medan däremot förenings- och försäkringsavgifter sjunka procentiskt räknat.

Hitintills ha ej publicerats några jämförelser mellan resultaten av denna utredning och av tidigare undersökningar; det påpekas dock, att posten »övriga utgifter» år 1922 upptog en betydligt större andel av totalbudgeten än vid föregående tillfällen. Orsaken härtill torde vara, dels att den nu avslutade utredningen omfattar relativt många hushåll från medelklassen, dels att den danska arbetarklassen under tiden från den föregående allmänna utredningen (år 1909) till år 1922 i genomsnitt uppnått en med åtminstone 20 % höjd reallönenivå.

[1] Häri ingå 6 hushåll med en årsutgift per konsumtionsenhet av mindre än 800 kr.

Ett utförligare referat av undersökningen torde komma att lämnas i denna tidskrift, då den definitiva redogörelsen blivit offentliggjord.

Undersökningens resultat ha redan kommit till användning såsom material för uppställandet av en ny budget vid de officiella indexberäkningarna över levnadskostnadernas förändringar. Vid dessa har man förut utgått från konsumtionen inom ett arbetarhushåll enligt 1909 års undersökning och på sedvanligt sätt beräknat, vad denna förbrukning skulle kosta enligt de vid olika tidpunkter gällande priserna. Departementet framhåller, att förutsättningen om en oförändrad sammansättning av förbrukningen blir allt mera osäker, ju längre man avlägsnar sig från den tidpunkt, som den använda budgeten avser; det vore därför riktigast att, när nu en ny hushållsbudget föreligger, övergå till denna vid verkställandet av kommande indexberäkningar.

Övergången till ny hushållsbudget innebär en del statistiskt-tekniska problem, som ännu ej blivit slutgiltigt lösta. I Danmark har man utgått från den allmänna principen, att man borde i görligaste mån bibehålla kontinuiteten med de tidigare beräkningarna. Med hänsyn härtill har man fastslagit, att den nya budgeten dels skall vara en arbetarbudget, dels skall sluta på samma totala utgiftsbelopp som den gamla vid övergångstillfället. Då den gamla budgetens grundbelopp, 2 000 kr. i juli 1914, vid mitten av år 1922 stigit till 3 987 kr., har man ur hushållsboksmaterialet från 1922 års levnadskostnadsundersökning valt ut sådana räkenskaper, som i genomsnitt giva detta senare belopp, och av dessa sammanställt den nya budgeten. Genom särskilda kontrollundersökningar har man vidare övertygat sig om att levnadskostnadsindextalen, räknat från övergångstillfället (juli 1922) till såväl juli 1914 som till juli 1923, bliva oförändrade, vare sig man använder den nya budgeten eller den gamla. I nedanstående tablå återfinnas beräknade utgiftssummor för juli 1914 och för juli 1923 dels enligt den gamla budgeten, dels enligt den nya, vilken senare omräknats till de båda tidpunkterna med användande av de procenttal över huvudposternas förändringar, som erhållits vid de med den gamla budgeten utförda indexberäkningarna.

	Beräknade utgifter i kr.			
	enligt gammal budget		enligt ny budget	
	juli 1914	juli 1923	juli 1914	juli 1923
Livsmedel	950	1 785	831	1 561
Bostad	285	456	248	397
Bränsle och lyse	100	282	81	229
Beklädnad och tvätt	270	644	226	537
Skatter, förenings- och försäkringsavgifter	210	533	203	516
Övriga utgifter	185	381	407	838
Summa	**2 000**	**4 081**	**1 996**	**4 078**
Indextal	100	204	100	204

Den väsentligaste skillnaden mellan budgeterna är tydligen, att i den nya budgeten posten »övriga utgifter» är väsentligt större än i den gamla; alla andra huvudposter äro däremot mindre.

Då indextalen för de totala levnadskostnaderna, såsom ovan nämnts, visade en synnerligen god överensstämmelse, vilkendera budgeten man än använde, har man vid den senast företagna indexberäkningen, avseende januari 1924, helt övergått till den nya budgeten. Resultaten framgå av efterföljande tabell, i vilken vissa omräkningar företagits för att göra gruppindextalen mera jämförliga med de svenska (jfr Soc. Medd., årg 1922, sid. 822 ff.).

	Indextal över levnadskostnadernas förändringar (Juli 1914 = 100)						
	jan. 1921	juli 1921	jan. 1922	juli 1922	jan. 1923	juli 1923	jan. 1924
Livsmedel	278	239	202	188	184	192	.
Bostad	130	141	141	155	155	160	160
Bränsle och lyse	578	401	333	301	277	282	288
Beklädnad	276	242	222	214	218	236	.
Skatter	342	526	526	377	377	329	329
Övriga utgifter	219	203	195	195	204	207	.
Samtliga utgifter	**264**	**237**	**212**	**199**	**198**	**204**	**209**

Vid årsskiftet 1920—1921 nådde levnadskostnadsstegringen sin kulmen. Sedan dess gick prisnivån ned ända till senare halvåret 1922. Från och med år 1923 har en avgjord stegring ägt rum för samtliga poster utom skatter. Fastän fullt jämförbara siffror ej föreligga för januari 1924, kan man dock med säkerhet utgå från att ökningen varit starkast för de rena varugrupperna, beklädnad och livsmedel. Totalindextalet steg under året 1923 från 198 till 209 eller med 5·6 procent.

Halvkommunalt bolag för uppförande av medelklassbostäder i Paris.

Av socialrådet *Erik Sjöstrand.*

De åtgärder, som i Frankrike vidtagits av stat och kommun för bostadsproduktionens främjande, ha hittills begränsat sig till bostäder för arbetarklassen (habitations à bon marché). Den utomordentliga brist på bostäder, som uppkommit under de senare åren, har emellertid riktat uppmärksamheten på att även en medelklassens bostadsfråga existerar. Speciellt gäller detta Paris, som ju rymmer, utom massor av främlingar, talrika utövare av »fria» yrken, funktionärer m. fl., vilka icke sett sin inkomst stiga i kapp med de stegrade levnadskostnaderna och därför haft att kämpa en synnerligen ojämn kamp om disponibelt bostadsutrymme. Alldeles bortsett från i vad mån gällande hyresreglering kan ha bidragit till lägets förvärrande genom att hindra omflyttningen och dämpa byggnadsverksamheten, inses det utan vidare, att de alltjämt svävande prisförhållandena måste så gott som förkväva all enskild företagsamhet för bostäders åstadkommande.

Redan för ett år sedan fattade stadsfullmäktige i princip beslut om uppförande av boningshus, avsedda att mot en måttlig hyra upplåtas till personer ur medelklassen. Det gällde större fastigheter, inrymmande våningar av olika standardtyper, att uthyras till ett pris täckande självkostnaden, högst 4 500 frs. per år. Vidare beslöts i princip, att byggnadsarbetet skulle utlämnas på entreprenad. Mark ställdes av kommunen gratis till förfogande å de gamla fästningsvallarna runt staden. Planen har sedan närmare utarbetats inom kommunalförvaltningen och står nu inför sitt förverkligande, sedan den termin bestämts, inom vilken vederbörande bolag, till vilket byggnadsarbetet och förvaltningen av fastigheterna utlämnas på arrende (se nedan), skall hava påbörjat arbetet, nämligen den 17 mars 1924.

I det följande lämnas under vissa rubriker en beskrivning av byggnadernas antal och läge, våningarnas storlek m. m., vidare kostnadsplanen och till sist verksamhetens finansiering och utförande.

Byggnadernas antal och läge, våningarnas storlek m. m. Ursprungligen avsåg man att bebygga åtta områden, belägna å olika punkter av den staden omgivande fästningsvallen samt med en sammanlagd yta av 11 har. Under förutsättning att marken till hälften upptoges av byggnader, beräknades detta kräva en totalutgift å 200 milj. frs. Det nu fattade beslutet har emellertid allenast avseende å följande fem områden: bastion 16, porte de Ménilmontant, bastion 49, porte de Villiers, bastion 66, porte de Saint-Cloud, bastionerna 79—80, porte d'Orléans. Dessa områden äro vitt skilda från varandra, belägna i nordost, nordväst, sydväst och söder om stadskärnan. De ha utvalts särskilt med hänsyn till såväl terrängens beskaffenhet som läget i förhållande till staden och dess omgivningar. Den sammanlagda arealen uppgår till närmare 8 har.

Ursprungligen hade man räknat med sju våningar utom bottenvåning och källare, men har nu av ekonomiska skäl måst öka antalet till åtta, därmed utnyttjande det maximum, som gällande byggnadslagstiftning medgiver. Betänkligheterna häremot ha fått väga så mycket mindre, som byggnaderna skola få ett mycket fritt läge. Enligt nu godkända planer skulle endast mellan tredjedelen och hälften av markarealen komma att bebyggas.

Det använda byggnadsmaterialet skall vara solitt och varaktigt samt lätt att underhålla, utsmyckningarna skola hålla sig inom måttlighetens gränser och all lyx undvikas.

Bottenvåningen inredes till butiker, resten till medelstora våningar om tre till fem

rum med kök, undantaget dock takvåningen, som reserveras för enkelrum och tvårumslägenheter. Den procentuella fördelningen mellan lägenheter av olika slag och lägenheternas genomsnittliga golvyta framgår av följande sammanställning:

	Procent av hela antalet	Golvyta, kvm.
Tvårumslägenheter	2	45
Trerumslägenheter	15	58
Fyrarumslägenheter	40	70
Femrumslägenheter	43	85[1]

Utom kök skall finnas förstuga, W. C., skrubb, badrum eller i tvårumslägenheterna dusch, centralvärme med 1—3 element, allt efter våningens storlek, samt hiss beräknad för tre eller fyra lägenheter per våning.

En ledande princip har varit, att bostäderna skola utrustas med »medelgod» komfort, och man har speciellt ansett nödigt motivera den skillnad, som i detta avseende förefinnes gentemot kommunala arbetarbostäder. Komforten angives böra vara sådan, som svarar mot medelklassens vanor och behov, samt därjämte så pass stor, att längre fram i tiden en övermäktig konkurrens icke uppstår från i vanlig spekulativ väg uppförda bostäder av motsvarande storleksklass. Hyrorna skola ock, ehuru måttliga, betydligt överstiga dem, som betingas för arbetarbostäder.

Kostnadsplanen. Uti en i mars 1923 framlagd kalkyl beräknades byggnadskostnaden per kvm. uppgå till tre gånger förkrigspriset, d. v. s. till 2 700 frs. eller med tillägg av kostnader för den fria markens iordningställande 3 000 frs. Härvid hade även tagits i beräkning värdet av material, tillvarataget vid befästningsverkens rasering, som staden gratis överlåter. I ett den 15 december 1923 avgivet memorial av arrendebolaget beräknas emellertid byggnadskostnaden till 4 221 frs. per kvm. En del av kostnadsökningen är beroende på våningsantalets ökande till åtta (375 frs.) ävensom på inredning av särskild kökstrappa (75 frs.). I övrigt representeras emellertid skillnaden mot den först kalkylerade kostnadssumman av inträffad prisstegring å material.

Den ökade kostnad, som den åttonde våningen betingar, balanseras av de hyror, som de däri inredda bostäderna anses lämna. Vad den övriga kostnadsstegringen beträffar, har man för åvägabringande av jämvikt i finanserna måst söka utfinna extra besparingar. Först och främst ämnar man i största möjliga utsträckning tillämpa standardiseringsprincipen. Dörrar, fönster och i allmänhet snickeriarbetet liksom grövre järnkonstruktioner, sanitära inredningar, spisar m. m. skola utföras efter en eller, vad gäller dörrar och fönster, ett flertal standardtyper. Vidare har man funnit det vara möjligt att genom uppköp i stor skala betydligt nedbringa priset å material. Detta gäller naturligtvis närmast material till sådant arbete, som, enligt vad man tänkt sig, skall utföras på generalentreprenad. För sådant arbete åter, som uppdelas på ett större antal smärre entreprenörer — beräknat uppgå till 30 % av hela kostnaden — väntar man sig en motsvarande besparing genom att dessa entreprenörer göra gemensamma uppköp med de övriga. Eventuellt kan en sådan operation underlättas genom att arrendebolaget ställer sig som garant.

Man beräknar också materialkostnaden nedbragt genom att i mycket större utsträckning än tidigare använda sig av materialets framforsling på spår i stället för med vanliga åkdon. Man tänker sig därvid, att staden skall vara villig bevilja lättnader för transporter nattetid å spårvägsnätet i brist på anslutning till existerande järnvägar. På själva byggnadsplatsen ämnar man i största möjliga utsträckning använda meka-

[1] Detta enligt ursprungliga planen, som sedermera modifierats. Exempelvis tänker man sig nu golvytan för fyra- och femrumslägenheter ökad till 75·76 resp. 89·45 kvm.

niska hjälpmedel för terrasseringsarbeten, tillhuggning av kvadersten, diverse uppsättningsarbeten m. m.

Det kan vara av intresse att leda uppmärksamheten å dessa detaljer av planen för byggnadsarbetet, enär de beteckna en medveten strävan att »industrialisera» en verksamhet, mot vilken man hittills kunnat ur kostnadssynpunkt anmärka, att den drivits under föråldrade och hantverksmässiga former.

Slutligen har man av sparsamhetsskäl vidtagit en del förenklingar i den ursprungligen planerade inredningen, exempelvis genom borttagande av speglar i kakelugnar, av järnridåer för fönster, paneler i matsalar och vestibuler, döbattanger mellan matsal och salong, genom utbyte av stentrappor mot järn- eller trätrappor m. m. Jämväl har man sökt i största möjliga utsträckning ansluta badrum till kök för att spara på rörledningar.

På detta sätt har man kunnat nedbringa kostnaden till 3 398 à 3 448 frs. per kvm., ungefärligen motsvarande vad som ursprungligen beräknades, med tillägg för den på en åttonde våning fallande kostnaden.

Av hela den fastigheterna tillhörande arealen å 78 700 kvm. beräknas 34 660 kvm. eller 44 % i genomsnitt komma att upptagas av byggnader. Totala byggnadskostnaden räknas enligt det ovanstående till 119·2 milj. frs. Hyresinkomsterna beräknas till 11·1 milj frs. årligen enligt nedanstående uppställning:

	Frs.
24 262 kvm. butikslokaler à 96 frs.	2 329 152
977 femrumslägenheter à 4 100 frs.	4 005 700
952 fyrarumslägenheter à 3 200 frs.	3 046 400
351 trerumslägenheter à 2 300 frs.	807 300
45 tvårumslägenheter à 1 400 frs.	63 000
1 808 enkelrum à 350 frs.	632 800
270 småläghenheter à 900 frs.	243 000
	11 127 352

Efter någon jämkning uppåt av hyresbeloppet (med icke fullt 100 000 frs.) befinnes detta svara mot 9·45 % avkastning å byggnadskapitalet, medan ursprungligen avkastningen beräknades till 10·16 %. Från arrendebolagets sida göres emellertid hållbarheten i denna kalkyl beroende av två förutsättningar: dels att icke materialpriserna ytterligare stegras, och dels att arbetslönerna förbliva vid sin nuvarande höjd. Även med någon ökning i allmänna prisnivån tror man sig dock kunna vidhålla beräkningarna, i förhoppning såväl att billigare kol skall bliva tillgängligt som att tillgången på arbetskraft skall bliva rikligare i och med det, att återuppbyggnadsarbetet i de härjade provinserna efter hand avslutas.

Finansieringen, byggnadsarbetets utförande och fastigheternas förvaltning. Den ur många synpunkter intressantaste delen av hela planen bildar den finansieringsmetod, som valts. Man hade härvid att välja mellan tre olika huvudlinjer: direkt upplåning av staden, medlens anskaffning genom byggnadsentreprenörerna och bildandet av ett särskilt bolag för finansieringen, vilket tillika finge hand om fastigheternas förvaltning under så lång tid, som krävdes för byggnadskapitalets amortering.

Den första utvägen erbjöd fördelen av den billigaste låneanskaffningen, ty det kan icke råda något tvivel om att staden Paris äger möjlighet att erhålla bättre kurs för sina obligationer och gynnsammare emissionsvillkor än någon annan, som kan komma i fråga. Stadens beslutande myndigheter ansågo det emellertid icke lämpligt att för här ifrågavarande ändamål beträda den direkta lånevägen med hänsyn till de stora krav, som staden inom en närmare framtid väntas komma att ställa på lånemarknaden i och för uppförandet av arbetarbostäder samt utsträckning av det underjordiska järnvägsnätet. Därmed förföll också tanken på att lägga byggnadsarbetet respektive de uppförda fastigheternas förvaltning i händerna på stadens egen bostadsbyrå, inrättad

enligt lagen av den 23 december 1912.[1] Att skilja finansoperationerna från företaget i övrigt hade nämligen befunnits medföra omgång och extra kostnader.

Ursprungligen hade man tänkt att lägga låneanskaffningen i händerna på byggnadsentreprenörerna, liksom också att anförtro åt dessa förvaltningen av fastigheterna under amorteringstiden. Men vare sig förvaltningen lämnades åt entreprenörerna eller åt stadens bostadsbyrå, undgick man dock icke behovet av en särskild institution, som hos sig förenade hela bestyret med lånens förräntning och amortering. Ett sådant särskiljande av de olika uppgifterna ansågs emellertid, såsom nyss antyddes, förenat med olägenheter och extra kostnader.

På denna väg framkom man till den sedermera realiserade tanken på ett särskilt *arrendebolag* (société fermière) för byggnadskapitalets uppnegotiering samt för bestridandet av räntor och amortering ur inkomsten av fastigheterna, d. v. s. för deras förvaltning under amorteringstiden, bestämd till 75 år. I samma bolags hand befanns det ur såväl organisatorisk-teknisk som ekonomisk synpunkt fördelaktigast att lägga ledningen av själva byggnadsarbetet.

Visserligen har det, såsom tidigare framhållits, varit en förutsättning för hela planen, att inkomsterna av de uppförda fastigheterna skola täcka självkostnaderna och att företaget sålunda skall vila på affärsmässig grund. Det säger sig emellertid självt, att vid en operation av denna omfattning och under förhandenvarande omständigheter det allmänna måste på ett effektivt sätt träda stödjande emellan. Så sker i detta fall framför allt genom att kommunen — förutom att den upplåter mark gratis — ställer sig såsom garant för de uppnegotierade lånemedlen ävensom för viss minimiutdelning (6 %) å arrendebolagets aktiekapital, varjämte fastigheterna åtnjuta fullständig skattefrihet under de första femton åren.[2] Å andra sidan förbehåller sig kommunen ett avgörande inflytande på byggnadsarbetet, utövat av en *övervakningskommission* under ordförandeskap av Seine-prefekten och bestående av 16 andra medlemmar, varav 4 ledamöter av municipalrådet, 4 stadens tjänstemän, 4 byggnadsteknici utsedda av prefekten samt 4 representanter för arrendebolaget. Högsta ledningen av själva byggnadsarbetet lägges i händerna på fyra arkitekter — vartill utses de fyra första pristagarna i tävlan om bästa planlösningen — under inseende av en kommitté med Paris' stadsarkitekt som ordförande samt bestående i övrigt av två teknici, den ene utsedd av staden, den andre av arrendebolaget.

Slutligen skall för bevakande av såväl stadens som hyresgästernas intresse under bolagets förvaltningstid tillsättas en *kontrollkommission*, bestående av medlemmar av municipalrådet, stadsfunktionärer och representanter för hyresgästerna. Denna kommission äger bl. a. att yttra sig om hyresbeloppen, vilka definitivt fastställas av Seineprefekten.

Det mellan staden och bolaget träffade avtalet innehåller för övrigt en mängd bestämmelser för tillvaratagandet av det allmännas och hyresgästernas rättigheter och intressen.

Den organisation, som sålunda skapats, erbjuder på bostadsproduktionens och fastighetsförvaltningens område ett intressant motstycke till den »blandade förvaltning» (regie intéressée), som sedan lång tid tillbaka kommit till användning vid administrationen av allmännyttiga företag inom kommuner och departement. Under debatt har varit ett förslag att upprätta en liknande organisation på ett närbesläktat område, nämligen då det gällt iordningställandet och bebyggandet av Paris' omgivningar efter en gemensam plan. Det kan vara av intresse att återgiva vad som på tal härom anförts för och emot en sådan anordning.

Fördelarna av en »blandad förvaltning» sägas huvudsakligen vara tre: företagaren drager själv försorg om kapitalanskaffningen och påkallar det allmännas garanti först

[1] Se bostadskommissionens utredningar VII: Bostadsfrågan i utlandet, andra delen, sid. 234 ff.
[2] För att icke avtalet skall behöva underställas den lagstiftande församlingens formella godkännande har valts en formulering av garantibestämmelsen, enligt vilken annuiteterna uppföras å företagets löpande räkning och eventuellt deficit täckes av staden.

i händelse han icke ser sig i stånd att själv bestrida sina förpliktelser; det allmänna kan utöva en i det närmaste lika fullständig kontroll som över egen förvaltning; skötseln blir smidigare och snabbare än när den utövas av det allmänna. Vid koncessionerade företag uppkommer visserligen icke samma ansvarsskyldighet för det allmänna, men det har dock under senare år visat sig, att även koncessionsvillkoren lämnat möjligheter öppna för vissa icke förutsedda risker.

Å andra sidan möter vid »blandad förvaltning» stora svårigheter att på ett tillfredsställande sätt reglera den vinst, som bör tillkomma företagaren. Med vilka säkerhetsföreskrifter man än söker gardera sig mot överraskning, föreligger alltid en vidsträckt latitud för sådana. Under allt detta bär det allmänna i sista hand det ekonomiska ansvaret och kan i sitt strävande att binda den andra partens intresse vid företaget komma att sträcka sin hjälpsamhet längre än ur affärsmässig synpunkt är tillbörligt. En annan olägenhet uppkommer därigenom, att det allmänna i avtal, varom här är fråga, måste förbehålla sig att under viss förutsättning själv ingripa och att detta leder till dualism i förvaltningen. Slutligen sker ju kapitalanskaffningen på bekostnad av det allmänna, och dess garanti påkallas icke blott för lånet, utan oftast jämväl för viss minimiutdelning åt aktieägarna i företaget.

Ur *det mellan staden och arrendebolaget upprättade avtalet* torde vara av intresse att anföra följande till komplettering av det förut sagda.

Bolagets kapital skall utgöra 1¼ miljon frs., varav 1 miljon deponeras hos staden såsom initialgaranti för kapitalanskaffningen och förvaltningen. Under byggnadsarbetets fortgång skall depositionssumman ökas med 2 % av uppkommande kostnader, att återställas i den mån byggnadsarbetet å varje fastighet fullbordas och avsynas.

Skulle staden besluta sig för att bebygga jämväl de tre återstående områden, som omfattas av den ursprungliga planen, äger den frihet att på samma villkor anlita bolaget eller att betjäna sig av annan utväg. I det förra fallet skall bolaget utöka sitt aktiekapital och sin initialgaranti till 2 milj. frs.

Bolaget skall underställa staden villkoren för lånemedlens uppnegotiering — vilka icke preciseras i avtalet — och det står staden fritt att godkänna dem eller att själv träffa anstalter för medlens anskaffning. Skulle det befinnas, att medel icke stå att upplåna på antagliga villkor eller eljest svårigheter möta att realisera planen under de uppställda ekonomiska förutsättningarna, förbehåller sig staden uttryckligen att frigöra sig från avtalet efter att ha vederbörligen gottgjort bolaget för dess kostnader.

Såsom förut nämnts, utlämnas en tredjedel av arbetena åt smärre entreprenörer, och en del härav reserveras för kooperativa företag, arbetarföreningar och andra yrkessammanslutningar. Inlämnade anbud å entreprenad underställas kommunalförvaltningen och den ovannämnda övervakningskommissionen. Vid kontroll av anbud å arbetens utförande i ett för allt tillämpas en särskild metod, enligt vilken som måttstock för bedömandet av skäligt pris får gälla det genomsnittliga pris, som betingas vid entreprenad för speciellt arbete.

Avtalet bestämmer, att en tredjedel av byggnaderna skall vara fullbordad inom ett och ett halvt år efter det ingivna anbud godkänts, de återstående två tredjedelarna inom ytterligare ett halvt år vardera. Skulle byggnaderna dessförinnan vara färdiga till uthyrning, äger bolaget uppbära extra en fjärdedel av det hyresbelopp, som sålunda inflyter tidigare än beräknat.

För rätt att hyra bostad i fastigheterna fordras först och främst att vara fransk medborgare, att hava en medelstor inkomst av arbete samt att minst två år hava varit bosatt i departementet Seine. Undantag härifrån medgives dock för invalider, krigsänkor, förmyndare för »pupilles de la Nation» samt befattningshavare i allmän tjänst inom Seinedepartementet, ävensom i övrigt enligt förslag av den förutnämnda kontrollkommissionen. Samtidigt gäller, att hälften av bostäderna skall reserveras för barnrika familjer, krigsänkor samt familjeföreståndare, som äro invalider eller deltagit i krig. Begreppet »barnrika familjer» har givits en vidsträcktare definition än som gäller i fråga om hyresrätt i arbetarbostäder, och förstås därmed sådana, där familjefadern har tre personer att försörja, utgörande barn under 21 år eller någondera makens föräldrar, som äro invalida eller överskridit 70 år. Under i övrigt lika förhållanden lämnas därjämte företrädesrätt till hälften av samtliga bostäder åt utövare av »intellektuella» yrken, och skall gälla som kriterium, att yrket erkänts såsom sådant av en existerande intressesammanslutning. I tvistiga fall bestämmes företrädesrätten av prefekturen efter förslag av kontrollkommissionen och sedan arrendebolaget fått yttra sig.

Inom fastigheterna reserveras vissa sysslor — i enlighet med den princip, som för vanliga bolag gäller enligt lag av den 30 januari 1923 — för krigsänkor och invalider, nämligen för den förra kategorien hälften av skrivbiträdesbefattningarna och för den senare 90 % av portvaktssysslorna.

Såsom förut nämnts, fastställas hyresbeloppen — på basis av självkostnadsprincipen — av

prefekten, efter det att kontrollkommissionen beretts tillfälle avgiva yttrande. Bolaget skall hava inlämnat förslag härom minst ett år före första upplåtelsen.

Bolaget svarar för fastigheternas underhåll, men skall i förväg underställa prefekten ombyggnads- och större reparationsarbeten och över huvud alla utgifter för underhållet överstigande 50 000 frs. eller avseende arbeten, som sträcka sig över tre år. För bestridande av större reparations- och underhållsarbeten avsättes från början en reserv med 2 % av årliga bruttoinkomster, medan löpande reparationer uppföras bland allmänna omkostnader.

Skulle fastighetsförvaltningen något år uppvisa överskott, användes detta i första hand till täckande av eventuellt föregående deficit — förskotterat av stadskassan — och går därefter till delning med tre fjärdedelar åt staden och en fjärdedel åt bolaget.

Bolaget har att såsom ersättning uppbära dels en garanterad utdelning å aktiekapitalet, dels viss provision å bruttohyran och dels en premie å verkställda besparingar.

Den garanterade utdelningen å aktiekapitalet är under byggnadstiden bestämd till 6 % samt för varje därpå följande förvaltningsår till en räntesats, som med 1¼ % överstiger Banque de France's genomsnittliga diskonto under året.

Provisionen är bestämd till 1¹/₁₀ % å årliga bruttoinkomsten av hyror och liknande avgifter med ett garanterat minimum av 120 000 under varje byggnadsår och det första förvaltningsåret. Den är avsedd att täcka följande kostnader, som i motsats till övriga med byggnadsoperationerna sammanhängande falla uteslutande på bolaget självt: arvoden åt bolagets styrelse, revisorer och verkställande direktör, bolaget ådömda böter och dess kostnader för egna rättegångar, laglig avsättning till bolagets reserv, skatt å utdelning i bolaget överstigande den garanterade — vilken är skattefri — samt kostnader för förvaltning av bolagets vinstmedel.

Besparingspremien utgår med halva det belopp, med vilket utgifterna för fastigheternas förvaltning och löpande underhåll understiger 13 % å bruttoinkomsten av fastigheterna. Till nämnda utgifter räknas också sådana bolagets egna kostnader, som i motsats till de nyss anförda icke falla på bolaget självt.

Besparingspremien är avsedd att motverka eventuella tendenser å bolagets sida att icke iakttaga nödig återhållsamhet i fråga om fastigheternas administrations- och underhållskostnader i förlitande på att hyrorna jämlikt den för hela verksamheten gällande principen skola sättas så högt, att kostnaderna täckas, varmed också skulle följa, att provisionen stegrades.

I samband härmed bör också påpekas, att bolagets utdelning är underkastad viss begränsning i enlighet med vad som gäller koncessionerade o. dyl. företag inom kommunen. Om efter bestridande av bolagets egna omkostnader och verkställd utdelning till aktieägarna med 2 % (skattefritt) utöver den garanterade, överskott skulle föreflnnas vid slutet av ett räkenskapsår, går detta till lika delning mellan staden och bolaget. Om återstoden skulle förslå till ytterligare 2 % skattefri utdelning och likväl lämna ett överskott kvar, går tre fjärdedelar av detta till staden.

Å andra sidan har bolaget i avtalet tillförsäkrat sig viss garanti mot eventuellt deficit å hela verksamheten och därav uppkommande minskning i den bolaget rätteligen tillkommande ersättningen. Skulle bolaget kunna visa, att de av prefekten fastställda hyresbeloppen äro otillräckliga och avvisas dess förslag om hyrornas höjning, äger bolaget kräva, att provision och premie beräknas å så stor hyressumma, som erfordras för jämvikts åvägabringande i finanserna.

Tillsyn över bolagets administration utövas av stadens vederbörande myndigheter samt av den förut omnämnda kontrollkommissionen. Den senare har att avgiva yttrande i ärenden, som dit hänskjutas av kommunalförvaltningen samt speciellt rörande ordningsregler och hyresbelopp.

Avtalet utlöper efter 75 år, då låneobligationerna skola vara slutamorterade. Vid avtalstidens slut träder staden i besittning av fastigheterna, till vilka den emellertid rättsligt sett är ägare alltsedan deras uppförande. Staden kan tidigare frånträda avtalet mot erläggande av skadestånd svarande mot tre års provisioner och premier.

Sedan avtalet vederbörligen godkänts av bägge parter — innefattande detta även en granskning av dess bestämmelser i statsrådet — har det nu trätt i kraft, och som tidigare omnämnts utlöper tidsfristen för arbetenas påbörjande den 17 mars 1924. De förberedande förhandlingarna om bildande av ett arrendebolag hava förts med »Société d'études générales urbaines et rurales», en sammanslutning av personer tillhörande finans- och industrivärlden. Bolaget har därefter konstituerats den 15 november 1923 under namn av »Régie Immobilière de la Ville de Paris» och har omedelbart upptagit sin verksamhet. Likaså har den arbetsledning trätt i verksamhet, varom förut talats, efter det de häri deltagande arkitekterna utsetts vid anställd tävlan om bästa planlösningarna. Emissionen av låneobligationerna har beräknats skola äga rum under andra hälften av mars månad, och har prefekten föreslagit municipalrådet, att arrendebolaget bemyndigas utgiva obligationer för 200 milj. frs. till 6·5 % ränta. Tillika skulle gälla det villkor, att den effektiva räntan, inkl. alla låneomkostnader och skatter, icke med mer än 0·15 % överstiger den, som framgår ur de sista tre veckornas genomsnittskurs för fyra större halvkommunala bolag, respektive de faktiska kost-

naderna för samma bolags senaste lån. Lånevillkoren skola, enligt vad senare bestämts, fastställas av inrikesministern efter finansministerns hörande.

Den senaste tidens kursfall uti francvalutan och den i samband härmed hotande prisstegringen göra naturligtvis utsikterna för företagets omedelbara realiserande i någon mån ovissa. Erinras må nämligen därom, att bolaget i sina beräkningar uttryckligen reserverat sig mot prisstegring å arbetskraft och material samt att staden med hänsyn till liknande omständigheter förbehållit sig att avstå från företaget. Hittills — i slutet av januari — föreligga dock icke några underrättelser om uppskov i operationerna.

De engelska järnvägs- och dockarbetarstrejkerna.

Av socialrådet *Erik Sjöstrand.*

I. Järnvägsstrejken.

Den strejk vid de engelska järnvägarna, som pågått något mer än en vecka i slutet av januari, har icke haft samma omfattning och ännu mindre samma betydelse ur allmän samhällssynpunkt som järnvägsstrejken i september 1919. Vid sistnämnda tillfälle deltogo i strejken alla de huvudgrupper, vari personalen är indelad, men vid detta tillfälle endast lokpersonal och bland denna i huvudsak endast de, som äro anslutna till Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen (A. S. L. E.). Det stora järnvägsmannaförbundet (National Union of Railwaymen = N. U. R.) har nu hållit sig utanför och t. o. m. trätt i bestämd opposition mot de strejkande. Likaså har järnvägsbokhållarnas förening (Railway Clerks' Association = R. C. A.) varit oberörd.

En grundväsentlig skillnad består också däri, att i september 1919 de engelska järnvägarna ännu voro underställda den under kriget inrättade statskontrollen, medan driften numera enligt lagen av den 19 augusti 1921 ligger i händerna på fyra gruppbolag. Följaktligen kom vid det föregående strejktillfället staten att företräda arbetsgivarnas intressen och neddrogs därigenom till part i arbetstvisten, något som givetvis var ägnat att ge konflikten en mycket tillspetsad karaktär. För att endast nämna ett exempel befanns det nödvändigt att uppmobilisera extra skyddskårer och att vidtaga andra utomordentliga åtgärder för ordningens och säkerhetens upprätthållande. Vid detta tillfälle har regeringen förhållit sig helt och hållet passiv, och endast på ytterst få orter synes man ha gripit till sådana åtgärder som att inkalla reservpolis. Trafikministeriet har visserligen haft i beredskap planer på att vid behov ingripa för tryggandet av livsmedelstillförseln o. dyl., men såvitt känt har icke dess mellankomst påkallats.

Den inträffade strejken har framsprungit ur en ren lönetvist och icke haft någon som helst politisk anstrykning. Den har emellertid erhållit en alldeles särskild karaktär av förnämligast två skäl: dels emedan den riktat sig mot ett i laga ordning fällt utslag av järnvägarnas skiljenämnd och dels emedan den företagits utan stöd från de övriga, av utslaget jämväl berörda järnvägsmannaorganisationerna, ja t. o. m. på vissa orter aktivt bekämpats av de senares medlemmar.

Bestämmelser om *skiljedom i arbetstvister vid järnvägarna* finnas meddelade i 1921 års lag. För handläggning av frågor om lön, arbetstid och andra tjänstevillkor skola finnas tvenne instanser, den lägre paritetiskt sammansatt (Central Wages Board), den högre bestående av sex representanter för vardera parten och fyra representanter för trafikanterna (National Wages Board). Trafikanternas representanter utses av resp. fackföreningskongressens styrelse, kooperativa förbundet, handelskammarföreningen och

brittiska industriförbundet, vadan sålunda i verkligheten paritetisk representation förefinnes även här. Opartisk ordförande utses av regeringen. Samtliga tre huvudorganisationer på personalens sida äro företrädda i bägge instanserna, i den högre med två representanter var. Ett avkunnat utslag är emellertid icke juridiskt bindande, utan sanktionen är uteslutande av moralisk art. Beslutet fattas med majoritet, och det står fritt för medlemmarna av nämnden att reservationsvis anmäla en avvikande mening; så skedde senast i januari 1922, då National Wages Board fällde utslag i tvist om arbetstids- och löneförhållanden vid de skotska järnvägarna. Ej heller är strejkrätten lagligen begränsad, om det också vid förhandlingarna på hösten 1919 om inrättande av skiljedomsförfarande synes hava förutsatts även på arbetarhåll, att arbetsinställelse icke finge etableras under ärendets handläggning i de olika instanserna.

Under den nu avslutade strejken hava emellertid diametralt motsatta uppfattningar kommit till synes om innebörden av den moraliska sanktion, som ett fattat beslut medför. Från opartiskt håll har man velat göra gällande, att just frånvaron av juridiskt tvång är ägnad att förläna ett beslut så mycket större auktoritet, som därigenom garanteras en mera självständig och opartisk prövning av tvistefrågorna. Om vederbörande parter vore ovillkorligen bundna av sina representanters beslut i nämnden, skulle dessa berövas all fri prövningsrätt och nedsjunka till rollen av advokater, till skada för nämndens anseende som ett opartiskt forum. Risken av att icke efterkomma ett beslut, som verkar genom sin blotta moraliska styrka, blir också så mycket större, som därigenom undergräves det förtroende, varpå förfarandet vilar, och hela skiljedomsinstitutionen sålunda sättes på spel. Utslagets definitiva karaktär hävdades också av såväl järnvägsbolagen som N. U. R.

Denna uppfattning har på det bestämdaste bestridits av strejkledningen. Även i ett fall som det föreliggande, då utslaget utan reservation undertecknats av samtliga nämndens ledamöter och sålunda jämväl av representanterna för A. S. L. E., hävdas, att beslutet icke är definitivt, utan avsett att såsom förslag till tvistens lösning (recommendation) underställas parterna själva. Det var just i medvetande härom, sägs det, som A. S. L. E:s representanter tecknade sina namn, och »ingen fackföreningsman med självaktning» hade velat deltaga i nämnden, om det förutsatts, att dess beslut skulle betraktas som inappellabla. Jämväl åberopas, att samtliga berörda arbetarorganisationer från början motsatt sig, att nämndens beslut tillerkändes juridiskt bindande kraft.

I själva verket underställdes också beslutet denna gång liksom tidigare särskilda delegerade inom respektive arbetarorganisationer, medan arbetsgivarna på förhand utfäst sig att efterkomma utslaget. N. U. R:s liksom R. C. A:s delegerade godkände utslaget, medan A. S. L. E. beslöt anställa omröstning bland medlemmarna med hänsyn till de löneminskningar, av vilka speciellt lokpersonalen drabbades. Jämväl bemyndigades styrelsen i A. S. L. E. att etablera strejk över hela landet, för den händelse omröstningen skulle gå emot skiljenämndens utslag och järnvägsbolagen likväl träffade anstalter för att bringa utslaget till verkställighet. Omröstningens siffror blevo bekanta under andra veckan av januari och visade $^5/_6$ majoritet för avslag. Förhandlingar ägde nu rum mellan järnvägsbolagen och lokmannaföreningen, likväl utan resultat. Fackföreningskongressens styrelse anordnade ett extra sammanträde och gjorde försök att medla. Efter strejkens slut framlagda dokument ha visat, att dessa försök strandade därpå, att man icke kunde utfinna någon för bägge parter acceptabel form för jämkning i skiljenämndens beslut. Järnvägsbolagen voro beredda att omedelbart upptaga förhandlingar om att mildra de verkningar beslutets tillämpning kunde medföra för enskilda järnvägsmän eller grupper av sådana. De utfäste sig också att icke vidtaga några avskedanden såsom följd av att beslutet trädde i tillämpning, vilket man på lokmannapersonalens sida befarat. Men de ville icke biträda, att utslaget till någon del formellt sattes ur kraft, såsom påyrkades av A. S. L. E. Utslaget trädde därför i kraft på natten till måndagen den 21 januari, och samtidigt utbröt strejken.

Vad beträffar förhållandet mellan *organisationerna på personalens sida* må följande meddelas. Den utan jämförelse mest omfattande av dessa är N. U. R., som enligt vid senaste årskongress framlagd redogörelse räknar inemot 340 000 medlemmar, av vilka dock endast 20 000 à 30 000 i pressen uppgivits tillhöra lokpersonal. A. S. L. E. räknar 62 000 medlemmar, samtliga tillhörande lokpersonalens olika grader. R. C. A. torde omfatta närmare 60 000 medlemmar. Hela den vid järnvägarna anställda personalen utgjorde i november nästlidna år 681 000, och finnas sålunda mer än 200 000, som äro oorganiserade eller medlemmar av fristående yrkesföreningar bland verkstadspersonal m. m.

Strävanden att sammanslå dessa organisationer ha sedan lång tid pågått, och N. U. R. har vid upprepade tillfällen fattat beslut i sådan riktning. Fackföreningskongressens styrelse har också haft i uppdrag att utröna möjligheterna härför. Rivaliteten mellan olika grader och fack har emellertid hittills upprest oöverstigliga hinder. R. C. A. har visserligen haft frågan under allvarligt övervägande och i kongressresolutioner uttalat sig i princip sympatiskt för sammanslagning, men tiden har ännu icke ansetts mogen. Under tiden har det icke varit ägnat att befrämja något mera hjärtligt förhållande, att R. C. A. mot N. U. R. framställt beskyllningar för illojal propaganda, som den senare organisationen påstås ha drivit genom att med sin lägre avgift locka över medlemmar.

Rivaliteten mellan de olika järnvägsmannaorganisationerna är i själva verket endast ett utslag av den betydelsefulla motsättningen mellan industriförbund och på facklig basis bildade organisationer. N. U. R. gör anspråk på att i övervägande grad företräda den engelska järnvägspersonalens intresse och har otvivelaktigt den största förtjänsten av de framsteg, som personalen tillkämpat sig. För att kunna bjuda en samlad front mot arbetsgivarna, som jämlikt 1921 års lag konsoliderats i fyra intimt samverkande gruppbolag, är N. U. R. nu mera angeläget än någonsin att få till stånd en fusion med de andra organisationerna. En sådan tillämpning av industriförbundsprincipen på järnvägarna möter emellertid ett starkt motstånd från framför allt lokpersonalen och vissa verkstadsgrupper, som finna sig ha mera gagn av att förbliva inom sina gamla yrkesföreningar med deras på fackskicklighetens erkännande inriktade lönepolitik. A. S. L. E. anser sig sålunda speciellt företräda lokpersonalens intresse av en starkt differentierad löneskala. Likaså gör den del av järnvägarnas verkstadspersonal, som tillhör en sådan gammal ansedd yrkesförening som Amalgamated Engineering Union (A. E. U.), anspråk på att bliva tillerkänd de distriktslönesatser, som gälla för maskin- och verkstadsarbetare i allmänhet.

I själva verket har sedan flera år pågått ett så gott som öppet inbördeskrig mellan N. U. R. och de i skilda yrkesföreningar organiserade verkstadsarbetarna. Sistnämnda arbetargrupp omfattades icke av den uppgörelse, som kom till stånd efter 1919 års järnvägsstrejk, ej heller var den representerad i den då upprättade skiljenämnden. Verkstadspersonalens lönefråga kom emellertid under behandling av den bestående statliga skiljedomstolen för arbetstvister (Industrial Court),[1] som i juli 1922 avkunnade sitt under namn av »award 728» sedermera bekanta utslag. A. E. U. deltog icke i skiljedomsförfarandet och har sedan vägrat att underkasta sig utslaget, i likhet med två av järnvägsbolagen tillhörande den nordöstra gruppen. Som motiv för den avvisande hållningen har anförts, att domstolens beslut medförde en nivellering av lönenivån till förfång för de högst avlönade verkstadsarbetarna. N. U. R. å andra sidan ansåg sig i domstolens uttalande ha erhållit stöd för sin uppfattning, att verkstadsarbetarnas löner borde regleras på basis av de för järnvägspersonalen i allmänhet gällande principerna, och har med hot om strejk sökt tvinga förutnämnda bägge järnvägsbolag till underkastelse, hittills dock utan resultat.

Den särställning, som A. E. U. sålunda intagit, har emellertid icke undgått att draga med sig vissa andra, för samma förening mindre önskvärda konsekvenser.

[1] Se Soc. Medd. årg. 1920, sid. 319.

Järnvägsbolagen hava nämligen försökt att å sin verkstadspersonal tillämpa samma minskning i ett sedan kriget utgående extra lönetillägg, som genomförts inom maskinindustrien i allmänhet. I denna fråga fann sig A. E. U. hava gemensamma intressen med N. U. R., som med hot om allmän järnvägsstrejk i april 1923 lyckades tillsvidare avvärja bolagens krav. Efter att till en början i likhet med A. E. U. ha ställt sig avvisande mot varje förhandling i fråga om krigstidstillägget, har N. U. R. senare sökt länka in även denna fråga på skiljedomsförfarandets väg och härutinnan rönt visst stöd av järnvägsbolagen. Men A. E. U. liksom andra yrkesföreningar motsätter sig skiljedom.

Allt detta, som i någon mån också kan sägas äga tillämpning på förhållandet mellan N. U. R. och A. S. L. E., anföres här för att illustrera den allt annat än solida sammanhållningen på personalens sida och de svårigheter, som möta N. U. R i dess strävan att skapa en enhetlig front. I det hela torde kunna påstås, att N. U. R. företrätt en försonlighetens och förhandlingsvillighetens politik gentemot bolagen, i känsla av det ansvar, som påvilar en kår med sådan maktställning som den engelska järnvägspersonalen. I fullföljandet av denna politik har ledningen för N. U. R. haft att jämväl räkna med en icke alltid så lätt tyglad opinion inom de egna leden. Det nyssnämnda beslutet på våren 1923 om allmän järnvägsstrejk i verkstadspersonalens lönefråga fattades av en delegeradeförsamling för de N. U. R. tillhörande distriktsråden, vilka ofta visat sig företräda radikalare meningar än förbundets huvudledning. Beslutet annullerades som nämnt längre fram, och N. U. R. har nu uttalat sig för skiljedom i tvisten.

I detta sammanhang böra tilläggas några ord om förbindelserna mellan järnvägarnas personal och andra med transport sysselsatta arbetargrupper. Tidigare voro ju alla hithörande organisationer förenade i den s. k. trippelalliansen — jämväl omfattande gruvarbetarna — vilken emellertid upplöstes som en följd av händelserna kring den 15 april 1921.[1] Det har sedan varit ett gängse tal, att trippelalliansen är både död och begraven, och bokstavligen är detta oförnekligen sant. Men helt naturligt förefinnes mellan de i olika slags transportverksamhet sysselsatta arbetarna en intressegemenskap, som icke utan vidare låter sig avskäras. Redan i december 1921 finner man trevanden i riktning mot samverkan mellan N. U. R. och den nybildade Transport and General Workers' Union, som i sin tur kommit till stånd genom sammanslagning av elva fackföreningar bland dockarbetare m. fl. Nästa steg blev ombildandet av den bestående transportarbetarfederationen i och för anslutning till järnvägsmannaorganisationerna. Samtidigt skedde en omgruppering av sjöfolket, i det att en del av detta under Mr. Havelock Wilsons ledning bröt sig ut från federationen, medan andra sammanslötos till en ny organisation, Amalgamated Marine Workers' Union, som ingick i federationen.

Transportarbetarfederationens sålunda vidgade program skall enligt uppgift i pressen ha godkänts av A. S. L. E., medan N. U. R. hänsköt frågan till sina lokalavdelningar, varvid tillräcklig majoritet för anslutning icke nåddes. Likväl har tanken på samförstånd med övriga transportarbetare vid flera tillfällen sympatiskt upptagits av N. U. R., och vid årskongressen 1922 uttalade sig exempelvis ordföranden i sitt hälsningstal oförbehållsamt för federationens syften.

I London har en distriktskommitté inom N. U. R. redan gått huvudledningen i förväg genom att med vägtrafiksektionen av ovannämnda Transport and General Workers Union ingå på uppgörelse om gemensamt förfarande mot oorganiserade inom respektive fack. Då emellertid distriktskommittén icke intager någon officiellt erkänd ställning inom järnvägsmannaförbundet, är det ovisst, i vad mån huvudorganisationen kan känna sig bunden av en sådan uppgörelse.

[1] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 870.

Den nu avslutade strejken bland A. S. L. E:s medlemmar har, såsom förut framhållits, sitt ursprung i en ren lönetvist. Redan i augusti 1919, d. v. s. innan samma års järnvägsstrejk ägde rum, hade lokpersonalen fått sina löneförhållanden reglerade på basis av en standardlöneskala med tillägg av glidande löner enligt levnadskostnadsindex. Lokpersonalen, som deltog i strejken vid de övriga gruppernas sida, berördes icke av den därefter träffade uppgörelsen, och med en obetydlig modifikation har den i augusti 1919 fastställda standardlöneskalan sedan kommit att gälla. Det därutöver utgående krigstidstillägget har däremot varit växlande till sin storlek allt efter den officiella levnadskostnadsindex, så att för varje fem poängs ökning eller minskning i index inträtt en ökning respektive minskning med 1 s. i veckolönen. Till följd av det sedan 1920 timade prisfallet har på detta sätt tillägget kommit att helt eller till allra största delen försvinna. Standardlöneskalan var för hela den av ovan nämnda uppgörelser berörda personalen baserad på ett tillägg av i genomsnitt 100 % å före kriget utgående löner.

På hösten 1922 framställde bolagen krav å vissa löneminskningar, hänförande sig bl. a. till ersättning för vanlig övertid, natt- och söndagsarbete samt sättet för beräkning av s. k. garanterad vecka och dag. Med det sistnämnda förstås, att var och en, som anmäler sig till tjänstgöring, är garanterad en veckas lön samt att den till 48 timmar fastställda veckoarbetstiden icke får »utspridas» med mer än 8 t. om dagen utan övertidsbetalning.

Det uppgavs från arbetarhåll, att bolagens krav betydde en minskning med c:a 10 s. i veckolönen, något som i pressen uppgavs skola medföra besparing i järnvägarnas driftkostnader med 1 milj. £ i månaden. Upprepade nedsättningar i godsfrakter och persontaxor hade redan företagits av järnvägarna. Efter den senast skedda fraktlindringen i augusti 1922 torde godsavgifterna i allmänhet ha reducerats till en nivå, som med 75 % översteg den före kriget gällande, medan en nedsättning av vanliga passageraravgifter från 75 % till 50 % av nivån före kriget förbereddes och också genomfördes från och med nyåret 1923. Emellertid hade Federation of British Industries redan tidigare gjort sig till tolk för affärsvärldens intresse av betydligt lägre frakter och hos den enligt 1921 års lag inrättade taxemyndigheten för järnvägarna[1] gjort framställning om nedsättning till 50 %. Senare skärpte federationen ytterligare dessa krav, och oaktat i april 1923 en ny fraktlindring medgavs ned till 50 % för jordbruksprodukter samt till 60 % för andra artiklar, betecknades detta som alldeles otillräckligt i industrikretsar.[2] Federation of British Industries gjorde sig under våren 1923 gång efter annan påmind med sina krav, som nu gingo ut på en nedsättning i frakttaxan till 33 1/3 % utöver förkrigsnivån.

Under det ovannämnda fortsatta taxelindringar medgåvos, ledde bolagens strävan att få till stånd en minskning i lönesatserna icke till någon som helst påföljd. Deras krav möttes med blankt avslag från trafikpersonalens organisationer och pressades heller icke tillsvidare. Härvid bör ihågkommas, dels att — tack vare den glidande skalan för krigstidstillägget — bolagens lönekostnader alltjämt befunno sig i nedgång, dels att verkstadsarbetarna på hösten 1922 måst underkasta sig en nedsättning uti det till dem utgående lönetillägget, varigenom bolagen beräknades göra en besparing av 4 milj. £ årligen. Alldeles utsiktslösa tedde sig icke heller förhandlingarna med trafikpersonalen. A. S. L. E. förhöll sig visserligen helt avvisande, men N. U. R. var villigt ingå på förhandling under förutsättning, att följande tre principer upprätthölles: 48-timmars vecka, standardlöneskalan och den »garanterade veckan». Genom att återfalla på standardlönerna syntes N. U. R. lämna fältet öppet för vissa jämkningar i de extra tilläggen.

Järnvägsbolagen framlade under september i modifierad form sina krav för Central Wages Board, som jämlikt reglerna endast kunde konstatera, att någon överens-

[1] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 1054.

[2] Frakterna för kol samt järn och stål m. m. hade redan tidigare nedsatts till 60 %, för järnmalm till 40 %.

kommelse icke uppnåddes. A. S. L. E. hade inför nämnden ingått med motkrav på en förhöjning i 1919 års standardlönesatser för lokpersonalen m. m. i enlighet med vad som begärts redan vid krigets slut. Likaså hade R. C. A. begärt extra tillägg åt kontorspersonal för nattarbete.

Tvisten hänsköts nu automatiskt till den högsta instansen, National Wages Board, som den 8 november 1923 upptog ärendet till behandling inför öppna dörrar och, sedan bägge parterna under den följande veckan fått inför nämnden utveckla sin talan, slutligen den 18 december avgav sitt utlåtande. Att här närmare ingå på förhandlingarna, som på sin tid utförligt refererades i pressen, förbjuder utrymmet och må det vara tillräckligt att i korthet referera beslutets innehåll. Resultatet blev en högst väsentlig reduktion i bolagens krav, som ifrån att ha gått ut på en löneminskning med 4 milj. £ om året nedsattes till 1/2 milj.[1]

Ersättning för söndagsarbete har utgått med 50 % tillägg, undantagandes för skenläggare, som erhållit 100 % tillägg. Bolagen krävde, att för samtliga tillägget skulle utgöra 50 %, medan A. S. L. E. yrkade 100 % för lokpersonalen. Nämnden stannade vid status quo.

Söndagstillägget har utgått jämväl för pass, som sträckt sig in på tiden efter kl. 12 natten till måndag. Bolagens krav, att tillägget skulle upphöra vid midnatt, godkändes.

Vid tjänstgöring på söndag har utgått viss minimibetalning oberoende av antalet faktiska arbetstimmar. Bolagen yrkade, att ersättning endast skulle utgå för faktisk arbetstid med minimum av två timmars ersättning (med 50 % söndagstillägg) för varje gång tjänstgöring påkallades å söndag. Nämnden beslöt, att för annan trafikpersonal än tågpersonal ersättning (med 50 % söndagstillägg) skall utgå för faktisk arbetstid med två timmars ersättning som minimum för varje pass, dock att för personal, som inkallas till tjänstgöring tre gånger å söndag, vanlig ersättning (utan söndagstillägg) skall utgå såsom för hel dag med tillägg av 50 % för antalet faktiska arbetstimmar. För tågpersonal skall utgå fyra timmars minimiersättning (med söndagstillägg) för varje pass. För annan än trafikpersonal skall samma minimum utgöra tre timmars ersättning för ett pass å söndag, fem timmars ersättning för två pass och åtta timmars ersättning för tre pass, i samtliga fall med söndagstillägg.

För ordinarie nattjänstgöring mellan 10 e. m. och 4 f. m. har trafikpersonal erhållit 25 % tillägg. Kontorspersonal med regelbunden nattjänstgöring har var tionde natt erhållit befrielse därifrån eller ersatts med en extra ordinarie daglön. Nämnden beslöt bibehållandet av status quo för trafikpersonalen, men hänvisade frågan om ändrade bestämmelser för kontorspersonalen till vidare förhandlingar mellan parterna samt ifrågasatte, om icke skillnad därvid kunde göras mellan partiell och hel nattjänstgöring.

Löneskalan för förare har växlat mellan 12 och 15 s. per dag, för eldare mellan 9 s. 6 d. och 12 s., allt efter antalet tjänsteår. Milpengar ha utgått vid färd utöver 120 mil med en timmes ersättning för var femtonde mil. Nämnden beslöt, att milpengar skulle börja utgå först efter 150 mils färdlängd samt att förare och eldare å växel- och dylika lok samt sysselsatta i stallar skulle avlönas efter en något reducerad skala, växlande mellan 12 och 14 s. per dag. Dock skulle icke förare, som redan avancerat till en lön av 15 s., drabbas av nedsättning, och vissa garantier träffades för att vid befordran till tågförargrad eller vid tillfällig tjänstgöring i sådan grad också däremot svarande ersättning skulle utgå.

På yrkande av bolagen beslöts, att den till förberedelse- och avslutningsarbeten med lok i stallarna anslagna tiden skulle innefatta vissa bestämda tjänsteåliggganden och att om dessa icke vederbörligen fullgjordes härför utgående ersättning skulle minskas eller indragas.

Det efter glidande skala utgående krigstidstillägget yrkade bolagen skulle bortfalla, när levnadskostnadsindex nedgått till 70 % utöver nivån före kriget. Nämnden ansåg icke tiden mogen för någon förändring härutinnan, men ville därmed icke ha avrått parterna från att, om de så önskade, upptaga frågan till ny behandling.

Gällande överenskommelse om en veckas semester med lön för trafikpersonal efter ett års tjänstgöring fann nämnden icke skäligt göra ändring uti.

Tidigare hade nämnden beslutat, att vid de skotska järnvägarna personal skulle i fall, då så påkallades av ekonomiska skäl, kunna inkallas att tjänstgöra nio timmar om dagen med övertidsbetalning för vad som faktiskt arbetades över åtta timmar.[2] Beslutet hade sedermera genom ömsesidig överenskommelse mellan parterna gjorts tillämpligt å engelska järnvägar, och nämnden ansåg icke skäl föreligga att frångå denna uppgörelse.

Slutligen hade R. C. A. yrkat, att minderårig kontorspersonal vid tjänstgöring utom hemorten skulle erhålla ett extra tillägg, men nämnden fann icke skäligt att uttryckligen förplikta bolagen härtill.

[1] Från A. S. L. E:s sida har dock påståtts, att löneminskningen skulle belöpa sig till närmare två gånger sistnämnda belopp.

[2] Se Soc. Medd. årg. 1923, sid. 318 och 321.

Man torde finna, att de fastställda lönenedsättningarna i övervägande grad drabbade lokpersonal. Framför allt berodde detta på beslutet om ändrade grunder för milpengar, en avlöningsform, som dock enligt bolagens uppgift endast förekommer för 2 400 förare av 36 000. Den genomsnittliga löneminskningen för dessa skulle utgöra 7 s. 5 d. i veckan. Den största nedsättningen skulle enligt uppgift från samma håll drabba 48 förare och utgöra 22 s. 6 d. i veckan. Mistningen av hel söndagsbetalning för tågpersonal och den reducerade löneskalan för förare av växellok m. fl. uppgavs också från A. S. L. E:s håll komma att ganska hårt träffa lokpersonal. För de åtgärder A. S. L. E. i anledning härav vidtog och som ledde till utbrott av strejk natten till den 21 januari, har redan förut i korthet redogjorts.

Enligt uppgift från A. S. L. E. skulle det största antalet strejkande under någon dag ha belöpt sig till 75 000, vilket skulle betyda, att 16 000 N. U. R.-män förenat sig med lokmännen i trots av den egna ledningens ivriga uppmaningar till dem att förbliva på sin post. Visst är, att på flera viktiga platser medlemmar av N. U. R. gjorde gemensam sak med de strejkande. Att åtminstone under de första strejkdagarna solidariteten bland A. S. L. E:s medlemmar varit så gott som fullständig torde kunna påstås. Längre fram rapporterades i pressen och i meddelanden från N. U. R. om en begynnande återströmning till arbetet av medlemmar från bägge organisationerna, men i vilken utsträckning detta ägt rum är det omöjligt att härur bilda sig någon uppfattning om.

I runt tal torde kunna påstås, att strejken omfattade minst två tredjedelar av järnvägarnas hela lokpersonal, och helt naturligt måste detta framkalla en betydande dislokation inom trafiken. Uppgifter hava publicerats från ett av de stora järnvägsnäten, Great Western Railway, som belysa detta. I strejkens början kunde denna järnväg endast upprätthålla 50 % av passagerar- och 20 % av godstrafiken. Efter hand förbättrades läget något, så att efter den första veckan motsvarande procentsiffror höjt sig till 55 resp. 25 %. London, Midland and Scottish Railway beskrevs såsom »den ljusa punkten» ur trafiksynpunkt, och kunde denna linje upprätthålla 50 % av godstrafiken med stigande tendens mot strejkens slut. Med den så väsentligt reducerade personalen gjorde järnvägsbolagen sitt bästa för att betjäna i första rummet passagerartrafiken samt transporten av födoämnen. Närtrafiken torde speciellt i London ha blivit mest lidande, emedan man ansåg denna kunna alternativt bestridas av motorbussar och spårvägar. Men även fjärrtrafiken var högst väsentligt reducerad.

Någon fara för livsmedelstillförseln synes icke ha existerat. Vad exempelvis tillförseln till London beträffar, är denna i så stor utsträckning beroende på transport sjö- eller vägledes, att man icke hyste några allvarliga bekymmer. För att mjölktillförseln skulle försiggå oförhindrat, organiserade ett stort mjölkbolag transport med motorvagnar i anslutning till järnvägsnäten. Transport av andra lättfördärvliga födoämnen skedde i stor utsträckning med passagerartåg. Potatisförråden i huvudstaden beräknades förslå för en vecka, och man hade även beträffande denna vara motortransport att tillgripa i reserv.

Den för konsumenterna största olägenheten hotade i bristande tillförsel av hushållskol. Kolhandlarnas förening i London utgav order om ransonering med 4 cwt. per vecka och hushåll, och på andra orter torde man haft planer på än mer vittgående inskränkning. Under strejkens lopp blev det emellertid möjligt att i allt större utsträckning anordna tillförsel av kol till London.

Mycket hårt drabbades råvarutillförseln till industrien, och vid en längre tids strejk hade otvivelaktigt följderna blivit mycket omfattande. I »Times» för den 2 februari meddelas sålunda, att strejken slutade just i lagom tid för att förhindra en allmän stagnation inom järn- och stålindustrien. Ett betydande antal masugnar nedblåstes av brist på råmaterial, och ännu den 2 februari hade hindren icke helt övervunnits. Kolexporten behövde minst en veckas tid för att återhämta det eftersatta.

Den sårbaraste punkten utgjordes helt naturligt av kolgruvorna, och många dagar av strejken hade icke gått, förrän det rapporterades, att 125 000 kolgruvearbetare i

Södra Wales försatts ur arbete. Efter hand kunde man dock hjälpligt ordna järnvägstransporten av kol till utfartshamnarna, så att denna efter en vecka beräknades omfatta 50 à 60 % av det normala. Liknande svårigheter erfor man på andra håll, och exempelvis från Doncasterdistriktet meddelades, att vederbörande järnvägsbolag såg sig alldeles ur stånd att befordra malmtåg eller sända tomma lastvagnar från dockorna i Hull, Immingham och Goole tillbaka till kolgruvorna.

Det bör tilläggas, att strejken aldrig spred sig till det för världsstadens trafik så ofantligt betydelsefulla underjordiska järnvägsnätet i London, om också personalen där tillkännagav en omisskännlig lust att sluta upp och liksom bildade en reserv att vid behov gripa in på de strejkandes sida. Mellan A. S. L. E. och A. E. U., som sedan oktober 1923 äro förenade i en defensiv- och offensivallians, ägde under strejken överläggning rum om gemensamt uppträdande. Det stannade dock vid, att A. E. U. instruerade sina medlemmar i lokomotivverkstäderna att icke taga befattning med lokomotiv, som bemannats med strejkbrytare.

Den största förtjänsten av den uppgörelse, som kom till stånd natten till den 29 januari, torde böra tillskrivas den av fackföreningskongressens styrelse utsedda medlingskommitté på fem personer, som under strejken aldrig tröttnade att erbjuda bägge parterna sin medling. Man använde sig härvid av en anordning, som vid flera föregående tillfällen prövats med det allra bästa resultat och som för framtiden kan komma att erhålla stor betydelse. Uppgörelsen var av följande innehåll:

> Den av skiljenämnden beslutade ökade färdlängden för beräknandet av milpengar skall träda i tillämpning successivt, så att denna längd omedelbart ökas till 130 mil, ytterligare första veckan i juli till 140 mil samt första veckan i januari 1925 till 150 mil, för så vitt icke parterna under mellantiden enas om annan beräkning.
>
> Om förare å växellok, innan han befordras till tågförare, haft i uppdrag att föra tåg å huvudlinje under en sammanlagd period av 313 dagar (vare sig i en följd eller med avbrott) och därefter på nytt beordras att föra växellok, skall han likväl bibehållas vid den för tågförare gällande löneskalan. För intermittent tjänstgöring å växellok under nämnda försökstid gäller den lägre skalan.

Vidare innehöll uppgörelsen utfästelse, att några avskedanden ej skulle följa av beslutets tillämpning, samt sedvanliga bestämmelser om strejkens omedelbara avblåsning och strejkandes återtagande med bibehållen senioritetsrätt.

Vänskaplig samverkan mellan personalen förklarades vara ett villkor för uppgörelsen, och skulle i brist därpå disciplinära åtgärder tillgripas enligt gällande regler.

Enligt ett tillägg till uppgörelsen skulle frågan om regler för förares befordran göras till föremål för fortsatt överläggning.

Uppgörelsen föregås av en ingress, i vilken bolagen säga sig aldrig ha gjort gällande, att skiljenämndens utslag äro ovillkorligen bindande, samtidigt som de hävda det berättigade i att utslaget bragtes i verkställighet. Emellertid hade det befunnits, att nämndens beslut i tillämpningen komme att drabba vissa personalgrupper synnerligen hårt, varför bolagen förklarade sig beredvilliga att på sätt som nämnts lindra bestämmelserna.

Som »Times» påpekar, betecknar bolagens förklaring rörande skiljedomens bindande kraft intet medgivande från deras sida. Ingen har påstått, att utslaget skulle vara juridiskt bindande, utan det vilar på sin moraliska sanktion. Tidningen gör gällande, att såväl strejken som uppgörelsen därefter rubbar den grundval, på vilken skiljedomsförfarandet vilar, och att parterna måst få den uppfattningen, att nämndens beslut kunnat motstås icke blott utan risk, utan med utsikt till framgång.

Detta resonemang kan knappast motsägas. Man finner också, att ledningen av A. S. L. E. såsom det ur principiell synpunkt viktigaste resultatet av strejken be-

tecknar erkännandet, att skiljenämndens utslag icke äro tvingande. Inför detta har man svårt att frånkomma den slutsatsen, att skiljedomsförfarandet vid de engelska järnvägarna förlorat något av den styrka, som man på skilda håll ville tillägga det vid inrättandet.

Därmed är dock icke sagt, att den i ifrågavarande institution nedlagda fredstanken tagit någon obotlig skada. Medvetandet att ett moraliskt ansvar häftar vid nämndens beslut behöver icke utplånas, därför att ett beslut visar sig medföra hårda verkningar för vissa grupper och på den grund behöver jämkas. Tanken härpå var så litet främmande för bolagen, att de före strejken erbjödo sig att upptaga förekommande fall av hårdhet i tillämpningen till prövning. Och i ett uttalande till protokollet vid slutuppgörelsen hava de velat betona att, om så skett, lokpersonalen »in essence» skulle ha vunnit allt, som sedermera uppnåddes.

En dylik mera lugnt saklig synpunkt på tvistens innebörd gör sig nu också gällande i olika organ, där man, utan att hänge sig åt några illusioner om den bindande kraften i nämndens utslag, lägger desto större vikt på att ärendena i nämnden erhålla en så grundlig och för alla parter tillfredsställande utredning som möjligt. Om man på dessa håll beklagar strejken, så är det icke minst i medvetandet om den i sak ringa meningsskiljaktigheten mellan parterna, vilken väl kunnat förebyggas i nämnden, exempelvis, såsom »Times» erinrar, genom införande i utslaget, liksom en gång tidigare, av förbehåll om gemensam överläggning i tillämpningsfrågor.

Vad den ur många synpunkter och även med hänsyn till skiljenämnden prestige beklagliga splittringen mellan personalens organisationer beträffar, torde man på arbetarhåll ganska allmänt anse, att här öppnar sig ett fält för fackföreningskongressens samordnande verksamhet. Genom sin framgångsrika medling i denna och föregående tvister har kongressens styrelse oförnekligen tillvunnit sig ett anseende, som gör den i högsta grad skickad för en sådan uppgift.

II. Dockarbetarstrejken.

Arbetarnas krav. Den nu lyckligt avslutade dockarbetarstrejken har en ganska lång förhistoria. Redan i våras framlade arbetarna krav på löneförhöjning, och detta krav aktualiserades ytterligare genom den mot transportarbetarförbundets vilja igångsatta partiella strejken i somras. Under denna utfäste sig nämligen förbundsstyrelsen att sammankalla ett delegerademöte för formulering av ett program i lönefrågan. Detta möte ägde rum i York den 29 november 1923, och beslöts då att kräva följande: minimilönens ökning per dag med 2 sh., så att status quo före en i augusti 1922 träffad uppgörelse återvanns, nämligen 12 sh. i större dockor och 11 sh. i smärre, gällande detta oberoende av levnadskostnadernas storlek. För ackordsarbetare begärdes proportionell ökning av ackordspriserna. Därjämte beslöts återupptaga det för mer än tre år sedan aktuella kravet på en garanterad veckolön, vilket åter förutsätter något slags anordning för underhåll av arbetare, som icke kunna beredas permanent sysselsättning i dockor och hamnar. Det insågs, att den senare frågan krävde laglig reglering, men man fann likväl för gott att principiellt kräva arbetsgivarnas anslutning till »den garanterade veckan» och eventuellt deras frivilliga medverkan.

Vid dessa krav har sedermera transportarbetarförbundet orubbligt fasthållit och i allt väsentligt fått dem godkända genom den nu träffade uppgörelsen. Vad som därmed vunnits å arbetarsidan är i själva verket intet annat än en återgång till de av en statens undersökningsdomstol i mars 1920 uppställda villkoren för arbetet i dockor och hamnar, dock så att nedgången i levnadskostnaderna sedan dess betingat en nedsättning i minimilönen.

Den statliga undersökningsdomstolens utlåtande i mars 1920. I januari 1920 tillsattes för första gången en undersökningsdomstol enligt föregående års lag om skilje-

dom i arbetstvister[1], och hade denna till uppgift att utreda frågan om minimilöner och övriga arbetsvillkor för dock- och hamnarbetare. Det efter tre månader avgivna utlåtandet är ett synnerligen märkligt aktstycke, vilket efter domstolens ordförande blivit bekant under namn av »the Shaw Agreement.» På arbetarsidan har det tillmätts så stor betydelse, att det döpts till »the Dockers' Charter.»

Domstolen stannade i frågan om minimilön vid 16 sh. per dag i större dockor, vilket vid då och ännu alltjämt gällande arbetstid om 44 timmar gav en veckolön av £ 4.8.0. En stor del av arbetarna, s. k. casual workers, kunna emellertid icke beredas sysselsättning under veckans alla dagar, och det antogs, att dessa i medeltal sysselsattes 32 timmar, vilket gav en veckolön av £ 3.4.0. Dessa löner baserade sig på diverse uppskattningar av levnadskostnaderna för en arbetarfamilj av normal storlek (man, hustru och tre barn), varvid bör erinras, att det officiella index vid tiden för utlåtandet angav 130 % ökning över förkrigsnivån. De inför domstolen företedda kalkylerna uppvisade emellertid betydande skillnader. Professor A. L. Bowley uppskattade med vissa reservationer kostnaderna för en dylik familjs anständiga uppehälle per vecka räknat till £ 3.17.0. i London och £ 3.13.6. på andra orter. Sir Leo Chiozza Money däremot ansåg, att kostnaderna för en standard, som höjde sig över fattigdomsgränsen (poverty line), borde sättas till £ 5.3.0. i veckan. Från arbetarhåll företeddes än högre kalkyler.

Domstolen valde, såsom av det föregående framgår, en medellinje, då den förordade en minimidaglön av 16 sh., vilket dock för de tillfälliga arbetarna icke lämnade en veckoinkomst, som fullt uppgick till någon av de företedda budgetskalkylerna. Det var uppenbarligen den sistnämnda kategorien av arbetare, som beredde domstolen de största svårigheterna vid fastställandet av en för alla lika minimidaglön. Under förutsättning av fullt arbete alla veckans dagar måste den förordade daglönen betraktas såsom hög vid jämförelse med andra motsvarande arbetargrupper, exempelvis bärare vid järnvägarna. På denna grund reserverade sig också två arbetsgivarrepresentanter i domstolen mot beslutet i denna punkt. För de tillfälliga arbetarnas del var det lika uppenbart, att den förordade daglönen i många fall icke kunde lämna en veckoinkomst svarande mot det för upprätthållandet av en normal levnadsstandard erforderliga.

Det var i medvetande härom, som domstolen ägnade en ingående uppmärksamhet åt frågan om tillfälligt arbete vid dockorna, vilket den ansåg om möjligt »böra uppryckas vid rötterna.» Den fann, att dylikt arbete — speciellt efter kriget — blivit en integrerande del av dockarbetet och nått den omfattning, att det kunde betecknas såsom en allvarlig social sjukdom. »Åsynen av dessa män — som i alla fall hava att bära medborgarskapets förpliktelser — där de samlas vid ingången till dockan, ovissa om huruvida de skola inträda i de arbetandes led, låt vara endast för en halv dag, eller om de skola lämnas ett byte för de frestelser, som åtfölja sysslolöshet, fattigdom och en känsla av övergivenhet, är något, som den av opartiskhet och humanitet besjälade icke kan uthärda med jämnmod.»

Botemedlet häremot var, enligt domstolens förmenande, registrering av dockarbetarna, något som redan praktiserades i Liverpool, och härpå grundat understödssystem för de av brist på permanent arbete lidande. Med en sådan anordning skulle det både ligga i arbetsgivarnas intresse (på grund av kostnaderna) och i arbetarnas att nedbringa den kroniska arbetslösheten och på ett mera smidigt och effektivt sätt utnyttja den tillgängliga arbetskraften.

Domstolen sysselsatte sig också med en ingående utredning av orsakerna till den bristande effektiviteten i dock- och hamnarbetet och hade åtskilliga råd och anvisningar att ge såväl statsmyndigheterna — vilka på den tiden dirigerade en stor del av skeppsfarten — som hamnmyndigheterna och andra arbetsgivare. Att nämna är dess förslag, att i ett förtroendefullt samarbetes intresse arbetarna skulle beredas

[1] Se Soc. Medd. årg. 1920, sid. 319.

representation i hamnstyrelserna samt att ett Whitleyråd skulle upprättas för industrien med förgreningar i orterna. I samband därmed uppehöll sig domstolen vid det prekära i arbetsförhållandena och bristen på välfärdsanordningar, erinrande om något sådant som att refuger, viloplatser och matserveringsställen knappt i nämnvärd utsträckning anordnats i dockor och hamnar, i trots av det ofta mycket långa avståndet från arbetarens hem.

Domstolen rekommenderade vidare ökad användning av maskinella anordningar och ansåg sig kunna konstatera, att någon fördom mot sådana icke längre existerade på arbetarhåll. Den ansåg heller icke uteslutet, att speciella anstalter kunde träffas för att bereda sysselsättning åt arbetskraft, som gjorts överflödig genom maskinerna

Slutligen gjordes en del uttalanden rörande skolkning och medveten obstruktion från arbetarnas sida. Av intresse kan vara att förlusten genom skolkning beräknades till en timmes arbete per dag inom fjärdedelen av en total arbetarstam å 125 000 man. Att nedbringa denna förlustsiffra förklarades vara en hederssak för arbetarna i utbyte mot de förordade förbättringarna.

Organisationsförhållanden. Organisationsförhållandena inom transportarbetarfacket erbjuda åtskilligt av intresse för senaste tidens konflikter. Strax efter trippelalliansens sprängning såsom följd av händelserna på våren 1921 upptogs ett energiskt och framgångsrikt arbete på att sammanslå fackföreningarna inom här ifrågavarande område till en enda, Transport and General Workers' Union. Tidigare hade förefunnits en transportarbetarfederation med anspråk på att företräda massan av hithörande arbetare, men med den nya fackföreningens tillkomst torde federationen ha förlorat det mesta av sin betydelse. Transport and General Workers' Union konstituerades på hösten 1921 och uppgavs från början omfatta c:a 400 000 medlemmar, men skulle enligt senare uppgifter ha reducerats till 300 000 man. Den sökte genast träda i samverkan med järnvägspersonalens organisationer, men någon direkt sådan har dock icke etablerats, utan i stället har via transportarbetarfederationen en lösare koalition slutits mellan dessa bägge parter i den gamla trippelalliansen. En mera fast samverkan har dock upprättats i London, där vägtrafiksektionen av Transport and General Workers' Union träffat uppgörelse med en distriktskommitté inom National Union of Railwaymen om gemensamma åtgärder mot oorganiserade. Uppenbarligen har under sista dockarbetarstrejken gjorts bruk av denna uppgörelse för att stödja dockarbetarna och göra strejken så effektiv som möjligt inom Londons ömtåliga docksystem.

I och med det att Transport and General Workers' Union nybildades och i sig upptog massan av de till den gamla transportarbetarfederationen anslutna fackföreningarna, skedde en utbrytning från federationen av sådant sjöfolk, som stod under Mr. Havelock Wilsons ledning i National Sailors' and Firemen's Union. En del sjömän stannade dock kvar och bildade en till federationen ansluten ny organisation under namn av Amalgamated Marine Workers' Union. Mellan de båda rivaliserande sjöfolksorganisationerna uppstod strax en strid på liv och död, som fackföreningskongressen utan resultat sökt skilja uti och som jämväl fått ett efterspel inför domstol. Även mellan Amalgamated Marine Workers' Union och Transport and General Workers' Union rådde under sommarens dockarbetarstrejk ett mycket spänt förhållande.

Detta gräl mellan kusiner måste dock betraktas som oskyldigt jämfört med den splittring, som framträtt inom dockarbetarnas egen familj. Ett av de sensationella momenten vid fackföreningskongressen i höstas bildade beskyllningen mot den med hamnarbetet icke direkt lierade Workers' Union för att ha »stulit» 5 000 medlemmar i Hull från Transport and General Workers' Union och för att ha sökt muta funktionärer i den senare fackföreningen till att överföra medlemmar till den förra.[1] Efter sommarens strejk, som fördes i strid mot uttryckliga order från Transport and General Workers' Union, konstituerade sig den oansvariga strejkkommittén såsom led-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 1001.

ning för en ny, fristående fackförening under namn av Amalgamated Union of Stevedores, Lightermen and Dockers, vilken strax vid starten uppgavs ha enrollerat 18 000 medlemmar.

Det är också helt naturligt, att inom ett fack, som räknar så många lösa och tillfälliga arbetare, skola föreligga speciellt stora möjligheter för uppkomsten av sprängorganisationer och för allehanda fiske i grumligt vatten. Härtill kommer också den inom hela engelska fackföreningsvärlden så utomordentligt starkt framträdande känslan för grad- och artskillnader i arbetet med därav följande oändliga tvister om »demarkationslinjer». En kärntrupp av de i somras strejkande bildades icke av lösa arbetare, utan av stuvare och pråmkarlar, som göra anspråk på en särställning från massan av hamnarbetare och i sin egenskap av mer eller mindre oumbärliga (key-men) ansågo sig ensamma kunna trotsa avtalet med arbetsgivarna. Man finner därför också i föreliggande konflikt Amalgamated Union of Stevedores, Lightermen and Dockers uppträda med separatkrav på något större löneförhöjning. Officiellt har denna organisation icke deltagit i strejken, men efter hand ha dess medlemmar gjort gemensam sak med de strejkande, så att dessa nu förete en bredare och solidare front än någonsin förut i den brittiska transportarbetarrörelsens historia. Av de i förevarande konflikt indragna 110 000 dockarbetarna (vartill uppges komma 10 000 inom närstående fack) anses 90 % tillhöra Transport and General Workers' Union, medan de övriga huvudsakligen fördela sig på olika grovarbetarförbund. Järnvägspersonalens organisationer ha utlovat sitt stöd genom vägran att befordra gods från hamnarna och det har t. o. m. förekommit att post blivit uppehållen.

På arbetsgivarsidan finnas en mängd rederier, vidare järnvägsbolag samt till sist hamnstyrelserna på olika orter, såsom Port of London Authority, Clyde Trust m. fl. De sistnämnda, som arbeta med i lag fastställda avgifter och taxor och icke hava något vinstsyfte, intaga i organisatoriskt avseende en från kommunalförvaltningen fristående ställning. Londons hamnstyrelse är exempelvis så sammansatt, att en minoritet å 10 ledamöter utses av olika myndigheter, medan återstående 18 ledamöter väljas av trafikanter i hamnen samt ägare av hamnfartyg och lastplatser. På sin tid förevar ett förslag att inordna hamnförvaltningen i London under kommunalmyndigheterna och sålunda tillförsäkra grevskapsrådet ett bestämmande inflytande, men detta förslag förkastades. Tanken upptages nu på nytt å arbetarhåll med den motiveringen, att under rådande regim de stora arbetsgivarna hava ett dominerande inflytande inom styrelsen.

Å arbetsgivarsidan finnes en gemensam organisation, benämnd National Council of Port Labour Employers. Det förhållandet, att denna omfattar offentliga myndigheter vid sidan av enskilda bolag, har uppenbarligen varit ägnat att försvåra en uppgörelse i förevarande konflikt.

Strejkens uppkomst, förlopp och avslutning. Historien om de strejken föregående förhandlingarna är snart berättad. Sedan arbetarna, såsom tidigare omtalats, formulerat sina krav vid ett delegerademöte i York den 29 november, underrättade de därom motparten och uppsade den 1 januari 1924 gällande avtal att utlöpa en månad senare. Dock meddelades samtidigt, att detta icke var liktydigt med en strejkförklaring till den 1 februari, utan att tid komme att lämnas för underhandlingars förande. Det första sammanträdet mellan parterna ägde rum den 16 januari, men avbröts efter endast en timme, sedan arbetsgivarna svarat med rent avslag. Parternas ståndpunkter kunna summeras upp på följande sätt:

Arbetarna:

Förslag om »garanterad vecka» innehölls i 1920 års uppgörelse, men har icke förverkligats.

Sedan två år hava arbetarna fått vidkännas nedsättningar å tillhopa 6 sh. per dag, men bolagsdirektörer och aktieägare hava icke gjort några motsvarande uppoffringar.

Levnadskostnadsindex kan icke godkännas såsom regulator för dockarbetarnas löner, men utgör likväl en faktor att taga i beräkning. I januari var levnadskostnadsindex (77 % över förkrigsnivån) endast 2 poäng lägre än i september 1922, då samma daglön gällde, som nu krävdes.

Rederibolagens bokslut visa avsevärda vinster, utgörande i genomsnitt 9·2 % sista året.

Inom här ifrågavarande verksamhet finnes ett överflöd på mellanhänder.
Den krävda löneförhöjningen behövde icke medföra någon som helst ökning i varupriserna.
Samtidigt som krav framställdes å registrering av tillfällig arbetskraft, påpekades, att man å arbetarsidan ämnade söka få härför erforderlig lagstiftning genomförd i parlamentet.

Arbetsgivarna:
Ökade löner åt dockarbetarna medföra ökade priser för konsumenterna.
Arbetsgivarna utgöras i ett stort antal fall av offentliga myndigheter med uppgift att fullgöra vissa åligganden, icke i vinstsyfte utan så, att avgifter och taxor å fartyg och gods täcka självkostnaderna för verksamheten. Dessa myndigheters enda intresse är att hålla avgifterna så låga för fartygsägarna, att dessa anse med sin fördel förenligt att begagna sig av dockan eller hamnen.
Gällande daglön å 10 sh. (i större hamnar) vore endast ett minimum, och exempelvis i London gäller för största delen av arbetarna ett minimum av 11 sh. 6 d.
Den tillfälliga arbetskraften utgör en jämförelsevis ringa del av de i Londons dockor sysselsatta, och tre fjärdedelar av allt arbete utföres där på ackord. Ackordsarbetarnas lön överstiger avsevärt 10 sh. om dagen.
Det tillkommer arbetarna att visa, att en sådan förbättring inträtt i affärslivet, som motiverar den krävda förhöjningen.
Beträffande »garanterad vecka» hänvisas till den av arbetsgivarnas centralorganisation nyligen hävdade uppfattningen, att fristående arbetslöshetsförsäkring för enskilda industrier icke låter sig genomföra.[1]
Den ökade arbetsprestation, vartill arbetarna utfäste sig i 1920 års överenskommelse, har icke kommit att helt realiseras.

Ett nytt delegerademöte sammankallades nu på arbetarsidan i London till den 29 januari, och beslöts då — samma dag som uppgörelse träffades i järnvägsstrejken — att proklamera allmän arbetsnedläggelse i Storbritanniens hamnar lördagen den 16 februari, försåvitt icke dessförinnan en tillfredsställande uppgörelse nåtts. Förnyade underhandlingar mellan parterna kommo nu strax till stånd och resulterade i ett anbud från arbetsgivarna om 1 sh. ökning i minimidaglönen och ett lika stort tillägg i ackordslönen samt utredning om »garanterad vecka» genom det inom industrien existerande Whitleyrådet. Arbetarna vidhöllo emellertid sitt krav i dess helhet, och den 11 februari konstaterades, att förhandlingarna brustit.

Endast fyra dagar återstodo nu till dagen för det proklamerade utbrottet av en strejk, som hotade bliva den allvarligaste, vilken någonsin inträffat i landet. Det var också med stödet av en allmän opinion, som arbetsministern utan dröjsmål ställde sina tjänster till förfogande och lyckades hålla ett slags förhandlingar gående mellan parterna. Resultatet blev ett ytterligare anbud från arbetsgivarna att hänskjuta till skiljedom frågan om den återstående 1 sh. per dag, som krävdes av arbetarna. Om förloppet av dessa in i det sista fortsatta förhandlingar blev intet med säkerhet bekant, förrän strejken var ett faktum.

I allmänhet torde kunna sägas, att opinionen i landet var gynnsamt stämd mot de strejkande, och man tog bland publiken det hela med anmärkningsvärt lugn. Inom pressen underlät man icke påpeka, att den i förhandlingarnas sista skede bekantgjorda levnadskostnadsindex för den 1 februari visade 79 % ökning över förkrigsnivån eller samma siffra som i september 1922 och att sålunda situationen beträffande lönens köpkraft kunde sägas vara densamma som rådde, innan den nu bekämpade lönenedsättningen genomfördes. Det har också uppgivits från arbetarhåll, att flera av de mindre arbetsgivarna voro villiga att godkänna det framställda lönekravet.

Anslutningen till strejken var praktiskt taget enhällig. En del medlemmar av Amalgamated Union of Stevedores, Lightermen and Dockers fortsatte att arbeta de två första dagarna enligt »go slow»-principen, men förenade sig sedan med de strejkande. I betraktande härav synes det ovisst, om nämnda organisation framdeles skall kunna hävda sin oberoende ställning vid sidan av Transport and General Workers' Union.

Den så gott som fullständiga blockad, som på detta sätt kom till stånd i de brittiska hamnarna, öppnade naturligtvis mycket allvarliga perspektiv. Då man vet, att

[1] En närmare redogörelse för detta betänkande kommer att lämnas i nästa häfte av Soc. Medd.

landet för erhållande av föda är till större delen beroende av import, medför ju en sådan blockad förr eller senare ett outhärdligt tillstånd. Vid strejkens början meddelade trafikministeriet, att disponibla förråd av viktigare livsmedel kunde väntas räcka under en period växlande mellan några få dagar i fråga om frukt till mer än tre veckor i fråga om vete, mjöl och kött.

Likväl kunde det icke undvikas, att redan i början en viss stramhet inträdde på köttmarknaden, beroende på att inkommande laster från Sydamerika m. fl. länder blevo kvarliggande i fartygen. Av fruset kött fanns visserligen tillräckliga kvantiteter lagrade i magasin utom dockområdet, men en mycket stor del av det importerade köttet utgöres numera av sådant, som endast undergått kylteknisk behandling (chilled meat), och detta forslas direkt från skeppen till Smithfields marknad eller andra distributionsplatser. Försöken att transportera detta kött torde i allmänhet ha misslyckats. En följd härav blev, att tillförseln av utländskt kött högst betydligt minskades och att inhemskt kött så gott sig göra lät fick ersätta bristen. En föreställning om läget giver följande statistik över tillförseln till Smithfield, Londons centrala köttmarknad, under veckan 18—23 februari, jämfört med föregående vecka:

	$^{11}/_{2}$—$^{16}/_{2}$	$^{18}/_{2}$—$^{23}/_{2}$
Brittiskt och irländskt kött . . .	2 233 tons	3 362 tons
Importerat kött	7 952 »	3 835 »

Ett extra besvär förorsakades därav, att transportkarlarna på Smithfields marknad anslöto sig till strejken, och forslingen av kött från magasinen till marknaden måste därför förrättas av de enskilda firmornas kontors- och butikspersonal. Detta »strejkbryteri» försiggick i ostört lugn, såsom jag vid ett besök kunde göra mig förvissad om.

Någon egentlig brist på kött torde dock icke ha existerat i detaljhandeln tack vare upplagring i förväg. Vid strejkens utbrott uppstod emellertid en viss tids panik på köttmarknaden, och från olika delar av landet inrapporterades stegringar på 33—50 % i butikerna. Likaså torde priserna ha stegrats på en del andra varor, speciellt frukt. I anledning härav utfärdade regeringen omedelbart en varning med hot att vidtaga extraordinära åtgärder till skydd för konsumenterna. Ryktesvis uppgavs, att maximipriser komme att åsättas eller att varuförråd komme att beslagtagas, och visst är, att regeringen hade planer i beredskap att möta situationens krav. Den närmaste omsorgen härför skall enligt meddelande i tillförlitliga pressorgan ha lagts i händerna på en av regeringens medlemmar under namn av »Chief Civil Commissioner».

Dess bättre behövde icke göras något bruk av de planerade åtgärderna, och situationen undergick sådan förbättring, att priserna på Smithfields marknad vid slutet av strejken knappast höjde sig över de normala.

Vad strejkens inverkan på landets industriella liv beträffar, är det ju klart, att en mängd olägenheter och extra kostnader måste uppstå. Några driftsinställelser i nämnvärd utsträckning behövde dock icke förekomma, framför allt tack vare att kolexporten nästan överallt kunde fortgå oförhindrat. Kollastarna tillhöra nämligen en fristående organisation och berördes icke av här ifrågavarande konflikt. Självklart är emellertid, att högst betydande förluster måste uppstå därigenom, att ankommande laster uppehöllos mera än en veckas tid i hamnarna eller måste dirigeras till kontinentala länder.

Så snart strejken utbrutit, gick regeringen i författning om tillsättandet av en undersökningsdomstol enligt bestämmelserna i 1919 års lag om skiljedom i arbetstvister. Domstolen sammanträdde redan den 20 februari under ordförandeskap av Mr. Holman Gregory och lät vardera parten på övligt sätt framlägga sin ståndpunkt. Samma dag på kvällen återupptogos emellertid de direkta förhandlingarna parterna emellan i arbetsministeriet, och följande morgon kunde meddelas, att uppgörelse träffats, vadan det blev överflödigt att fortsätta med domstolens »vittnesförhör». Uppgörelsen behövde

dock bekräftas av ett delegerademöte på arbetarsidan, vilket skedde först den 25 februari, efter det att villkoren godkänts vid möten arrangerade i orterna.

Till grund för uppgörelsen synes ha legat ett medlingsförslag, som framställdes av arbetsministern redan under veckan före strejkutbrottet. Situationen var då emellertid icke sådan, att man på arbetarsidan ansåg sig kunna frångå strejkbeslutet för att inhämta sina kommittenters mening. Först efter några dagars öppen konflikt var marken beredd för förslagets upptagande.

Endast grundlinjerna av uppgörelsen ha gjorts bekanta i pressen, och innehålla de följande:

1. Av den begärda ökningen i minimidaglönen medgives omedelbart 1 sh. och efter tre månaders förlopp återstoden.
2. Förhandlingar om »garanterad vecka» och registrering av dockarbetare upptagas omedelbart i syfte att förverkliga den av 1920 års undersökningsdomstol framförda tanken.
3. Riksavtalsprincipen upprätthålles, likaså 44 timmars arbetsvecka.
4. Avtalet skall gälla med en månads uppsägningstid.

Det väntas, att arbetet upptages i dockorna redan den dag detta skrives, den 26 februari.

Det må tilläggas, att fackföreningskongressens styrelse i denna konflikt icke uppträdde som medlare, utan helt och fullt stödde arbetarnas krav i en vid extra sammanträde fattad resolution. På sina håll har gjorts gällande, att kongressen därigenom förverkat sin ställning som medlare i framdeles uppkommande arbetstvister. Härom torde emellertid vara för tidigt att yttra sig, och torde kongressen förbehålla sig en fri prövning av varje uppkommande fall.

De stora arbetskonflikterna i Norge.

Inom den norska industrien har under hela den gångna vintern rått en stark spänning mellan arbetsgivare och arbetare, som givit anledning till upprepade konflikter och slutligen under senare delen av februari utlöst sig i en omfattande lockout med åtföljande sympatistrejker. De första stormtecknen visade sig redan tidigt på hösten. De långvariga förhandlingar, som pågått under sommaren för åstadkommande av nya kollektivavtal inom exportindustrierna, hade i mitten av september visserligen inom flertalet branscher förts till lyckligt resultat. Inom ett fack, *sågverksindustrien*, strandade dock alla medlingsförsök, och den 18 september gingo 3—4 000 sågverksarbetare ut i strejk. En månad senare, då strejken ännu pågick och parterna jämlikt medlingslagens föreskrift ånyo möttes inför riksmedlingsmannen, voro nya konflikter under uppsegling på ett flertal områden, bl. a. inom *choklad- och tobaksindustrierna* samt för transportarbetare och sjöfolk. Riksmedlingsmannen sökte förgäves förebygga konflikternas utbrott genom att använda sin befogenhet att förbjuda arbetsinställelse, så länge förhandlingarna pågingo.[1] Den 15 oktober strejkade 1 600 chokladfabriksarbetare, sedan förhandlingarna inom denna bransch i vederbörlig ordning förklarats avbrutna. Samma dag nedlades arbetet vid en tobaksfabrik i Kristiania, i trots av det för denna industri ännu gällande strejkförbudet, och fr. o. m. måndagen den 29 oktober följde därpå lockout för 1 200 tobaksarbetare. För övriga företag inom tobaksindustrien samt trävaru- och pappersindustrierna bebådades sympatilockout till den 15 november. Ett i sista stund framlagt medlingsförslag föranledde lockoutens fram-

[1] Jfr redogörelsen för den norska medlingslagen i Soc. Medd. årg. 1915, sid. 875.

skjutande ytterligare en vecka, och uppgörelse uppnåddes härunder inom alla fack utom tobaksindustrien. Lördagen den 24 november trädde den utvidgade lockouten sålunda till sist i verkställighet. Dess varaktighet blev emellertid icke lång, enär socialministern under den påföljande söndagen lyckades åvägabringa förlikning i den återstående tvisten, så att striden redan på måndagen kunde avblåsas.

Även inom *sjömansyrket* ordnades förhållandena på fredlig väg genom avtal mellan redareföreningen samt matros- och eldarunionen i början av november.

Under tiden hade emellertid en ny, synnerligen svårartad konflikt uppstått vid de *mekaniska verkstäderna*. Anledningen var en av arbetsgivarna den 1 november genomförd sänkning av lönerna med 5 %, i anslutning till motsvarande nedgång av den officiella levnadskostnadssiffran. Åtgärden hade stöd i det inom facket gällande kollektivavtalet, men väckte likväl arbetarnas missnöje på den grund, att den ifrågavarande nedgången i levnadskostnaderna icke berodde på någon sänkning av prisnivån, utan härleddes från en i de smärre inkomsttagarnas intresse genomförd skattelindring. Lönenedsättningen framkallade omedelbart spontana arbetsnedläggelser vid ett flertal verkstäder, vilket av arbetsgivarna besvarades med att inför arbetsrätten väcka ansvarstalan mot de berörda organisationerna och deras styrelser för avtalsbrott. Arbetsrätten fällde den 20 november sitt utslag, innebärande:

att de arbetsnedläggelser saken gällde varit avtalsstridiga, varför arbetarna vore pliktiga att omedelbart återupptaga arbetet;

att de berörda arbetarorganisationerna handlat i strid mot avtalet genom att ej klart och otvetydigt taga avstånd från arbetsnedläggelserna såsom avtalsstridiga;

att landsorganisationen och nyssnämnda fackorganisationer vore förpliktade att sörja för att arbetarna omedelbart återupptogo arbetet; samt

att rättegångskostnaderna skulle lika delas mellan parterna.

Utslaget ledde, såsom väl varit att förutse, icke till något direkt resultat, men gav arbetsgivarföreningen stöd för en fortsatt rättslig aktion. Sedan det visat sig, att arbetarna icke fäste något avseende vid arbetsrättens åläggande, ingavs sålunda till polismyndigheterna anmälan mot de strejkandes aktionsutskott för brott mot § 40 i lagen om arbetstvister, och ifrågasattes därjämte, att vissa artiklar i arbetarpressen, som härrörde dels från aktionsutskottet, dels från redaktionellt håll, fölle under strafflagens § 140 (angående offentlig uppmaning till brottslig handling eller prisande av sådan handling). Angivelserna ledde till åtal mot aktionsutskottets ledamöter och ett tjugotal andra strejkande samt redaktörerna Tranmæl och Scheflo. Genom dom den 9 februari 1924 dömdes de strejkande till böter om 100—120 kronor för utskottsledamöterna och 30—60 kronor för de övriga. Något senare, den 21 februari, föll domen mot de båda tidningsledarna, som vardera ådömdes 500 kronors böter.

Försök att komma till uppgörelse i den reella tvistefrågan hade under tiden ej saknats, ehuru förhandlingarna naturligtvis försvårades genom den av åtalet föranledda spänningen mellan parterna. I mitten av december anordnades en del sammanträden, varvid striden till en början stod mellan arbetarnas krav på ny löneuppgörelse för verkstadsarbetarna och arbetsgivarnas yrkande, att i samband härmed omedelbart skulle upptagas förhandlingar rörande alla de industrier, vilkas avtal utlöpte på våren 1924. Då arbetarna bestämt satte sig emot sistnämnda anordning, ändrade arbetsgivarna sin ståndpunkt därhän, att förhandlingarna skulle begränsas till verkstadsindustrien, på villkor att strejken här omedelbart avblåstes. Arbetarna ställde sig ej absolut avvisande häremot, men uppställde som förutsättning, att den rättsliga aktionen mot strejkledningen skulle avbrytas och det förutvarande avtalet betraktas som annullerat, så att arbetarna, därest de nya förhandlingarna ej ledde till något resultat, skulle stå helt obundna i lönefrågan. Detta avböjdes från arbetsgivarsidan — bl. a. under åberopande av att åtalet nu överlämnats till allmän åklagare och angivelsen sålunda ej kunde återtagas — och förhandlingarna avbrötos därpå utan resultat.

Arbetsgivarnas strävan att söka myndigheternas stöd mot den avtalsstridiga strejken

ledde i början av januari till ett nytt, en smula sensationellt intermezzo. Från socialdepartementet hade den 2 januari utsänts ett meddelande till pressen, vari erinrades om att den pågående strejken av arbetsrätten förklarats olaglig och att åtal anställts mot de för densamma ansvariga. Departementet ansåge sig fördenskull böra framhålla, att de arbetare, som upptoge arbetet vid de berörda verkstäderna, icke med rätta kunde betecknas som strejkbrytare och att myndigheterna vore beredda att vid behov lämna dem allt erforderligt skydd. Detta gav arbetsgivarföreningen anledning att ett par dagar senare i pressen införa en annons under rubriken »Fra socialdepartementet», vari återgavs departementets ovan anförda uttalande och därefter tillkännagavs, att arbetare av alla slag erhölle anställning vid de av strejken berörda verkstäderna. Annonsen, som genom sin rubricering fick sken av att vara en officiell kungörelse, väckte naturligtvis åtskillig uppmärksamhet även utom de strejkandes krets, och departementet såg sig föranlåtet utsända en förklaring, att annonseringen icke tillkommit på dess föranstaltande.

Samtidigt hade läget ytterligare komplicerats genom uppkomsten av en ny konflikt, inom *transportarbetarfacket*. Inom denna bransch hade under hela hösten pågått lokala förhandlingar, vilka emellertid ej lett till resultat, då de sista avtalen i oktober upphörde att gälla. I början av december hotade strejk på flera platser, och en kortare arbetsinställelse utbröt också, den 17—20 december, hos kolimportörerna i Kristiania. På denna punkt kom uppgörelse till stånd, men inom stuveribranschen, där man lyckats hålla förhandlingarna flytande över nyåret, uppgåvos medlingsförsöken slutligen den 12 januari, och fyra dagar senare nedlades arbetet i alla Norges hamnar. Med denna arbetsinställelse var uppslaget givet till den kraftmätning, som sedan satts i gång.

Den 31 december 1923 hade nämligen uppsägningstiden utgått för de kollektivavtal, vars giltighetstid upphörde den 1 april 1924, och de därav berörda organisationerna — särskilt på arbetarsidan — hade med få undantag begagnat sin uppsägningsrätt, så att nästan hela Norges industri stod inför nya avtalsförhandlingar; typograferna och sjömännen voro praktiskt taget de enda yrkesgrupper, som stodo utanför. Det var under sådana förhållanden icke mycket att hoppas på, att någondera parten i de redan pågående konflikterna skulle nedlägga vapnen, innan man fått se, hur förhållandena på övriga områden utvecklade sig. Vid såväl verkstads- som hamnarbetarkonflikterna tillkommo dessutom speciella irritationsmoment, i förra fallet åtalen mot strejkledningen och i senare fallet de i arbetarnas ögon utmanande säkerhetsåtgärder, som företagits speciellt i Kristiania, där man omedelbart efter strejkens utbrott företagit omfattande avspärrningar å hamnområdet och inkallat »Samfundshjälpen» för utförande av nödvändiga arbeten. (Enligt uppgift från arbetsgivarsidan hade Samfundshjälpens medverkan inskränkt sig till uppförande av plank omkring det avspärrade området.) Vid de förhandlingar, som någon tid efter strejkens utbrott upptogos med hamnarbetarna, visade det sig också, att motsättningarna ännu mer skärpts, särskilt genom arbetsgivarnas nya krav på garantier för avtalsbrott genom pekuniära ansvarsförbindelser från fackföreningarnas sida eller uttryckligt medgivande i avtalen, att organisationerna vore ansvariga för alla avtalsbrott från medlemmarnas sida, även där de företoges utan föreningens medverkan. Å arbetarsidan vägrade man bestämt att gå med härpå, under framhållande att verkstadskonflikten, vars erfarenheter tydligen föranlett arbetsgivarnas yrkande, vore en följd av exceptionella förhållanden och att i normala fall ingen anledning funnes att misstro arbetarorganisationernas förmåga och vilja att stå för ingångna avtal.

Då förhandlingarna vid hamnarna på grund av denna kontrovers ånyo strandat, kunde det anses avgjort, att striden icke skulle kunna begränsas till de redan berörda facken. Hamnarbetarstrejken drog dag för dag allt flera företag in i konflikt, därigenom att arbetarna vägrade att befatta sig med kol och råvaror, som lossats av strejkbrytare, och inom byggnadsindustrien uppstodo av liknande anledning stridigheter, då oorganiserade järnarbetare från de blockerade verkstäderna sändes till byggnadsplatserna för

utförande av monteringsarbeten. Inom alla exportindustrier hämmades dessutom produktionen genom svårigheten att få fartygen lastade. Under dessa omständigheter beslöt sig arbetsgivarföreningen för att genom en allmän sympatilockout framtvinga avgörande över hela linjen på en gång. Den första lockoutförklaringen, som utfärdades den 6 februari, avsåg 27 000 arbetare inom metall-, gruv-, trävaru-, tobaks-, textil-, skrädderi-, sko-, sprängämnes- och byggnadsindustrierna. Inom en vecka skulle enligt arbetsgivarföreningens beslut avstängas ytterligare 24 000 arbetare inom bryggeri-, choklad-, sågverks-, pappers- och grafiska industrierna m. fl. Lockouten trädde programenligt i verkställighet för metallindustrien den 14 och för övriga grupper den 21 resp. 28 februari; endast pappersindustriarbetarna gingo händelserna i förväg genom att förklara sympatistrejk samma dag som lockoutproklamationen utfärdades. Denna industri kom alltså med redan på den första lockoutdagen.

Konflikten pågår i oförminskad omfattning, då detta skrives (den 12 mars 1924).

Kanada som invandringsland.

En officiell dansk undersökning.

På grund av en från Kanadas regering och Canadian Pacific Railway till danska regeringen inkommen inbjudan utreste i augusti 1923 en delegation, bestående av redaktören Chr. Reventlow och lantbrukskandidaten M. Gormsen, för att undersöka utkomstmöjligheterna för danska utvandrare i Kanada. Delegationen, som under två månader uppehöll sig i Kanada och därunder företog omfattande resor i landets olika provinser, har efter hemkomsten sammanfattat sina erfarenheter i en den 6 november 1923 daterad berättelse, vilken nu föreligger i tryck i »Udenrigsministeriets Tidsskrift». Ehuru problemen här närmast betraktats ur dansk synpunkt, äro de gjorda iakttagelserna även för svensk publik av stort intresse.

Med hänsyn till det faktum att jordbruket praktiskt taget är den enda näring i Kanada, som kan bjuda invandraren goda framtidsmöjligheter, hade delegationen fått som sin främsta uppgift att undersöka, hur arbets- och levnadsförhållandena inom denna näringsgren kunde väntas gestalta sig för invandrare från Danmark. Särskilt hade avsetts att erhålla upplysning om:

1) vilka landsdelar, som kunde anses bäst lämpade för danska invandrare;

2) utsikterna för invandrare — särskilt sådana, som ej medförde eget kapital — att efter framkomsten få stadigvarande arbete samt beskaffenheten av detta arbete;

3) möjligheten för lantarbetare att få arbete under vintermånaderna;

4) förefintligheten av odlingsbar eller odlad jord för invandrare, som medfört eller hopsparat kapital för förvärvande av eget jordbruk;

5) försäljningsvillkor och pris för jord i sådana trakter, som kunde anses lämpliga för dansk kolonisation, samt om möjligt även uppgifter om jordbrukets räntabilitet och möjligheterna i övrigt för åstadkommande av en större, samlad kolonisation av danskar i Kanada.

För fullgörande av sitt uppdrag har delegationen genomrest Kanada från ost- till västkusten och därunder företagit uppehåll på ett flertal platser, där konferenser hållits med olika myndighetspersoner och enskilda näringsidkare, speciellt jordbrukare av dansk extraktion.

I sin rapport erinrar kommittén till en början, hurusom en ökad invandring i Kanada betraktas såsom ett viktigt samhällsintresse, men att också många krafter finnas, som av enskilda profitsynpunkter drivas att arbeta i samma riktning. Bakom den kraftiga propaganda, som efter världskriget igångsatts för att draga invandrare

till landet, kan man urskilja två skilda intressegrupper. Å ena sidan stå jordspekulanterna, som hoppas på ökad efterfrågan å odlingsmark, järnvägsbolagen, vilka ha både trafik- och jordförsäljningsintressen, samt slutligen arbetsgivarna inom olika näringar och alldeles särskilt de större farmarna, som under skörden behöva så mycken arbetskraft som möjligt, men föga fråga efter, hur denna arbetskraft under resten av året skall få sysselsättning. Gent emot alla dessa ensidiga invandringsivrare står en annan riktning, som också önskar ökad invandring, men även kräver hänsynstagande till de nya invånarnas försörjnings- och assimilationsmöjligheter, det sistnämnda särskilt så, att man söker få invandrare från norra Europa, som lättast smälta samman med den anglosachsiska befolkningen och stärka detta raselement i konkurrensen med den livskraftiga franska rasen.

I praktiken stå de båda nämnda meningsriktningarna naturligtvis icke i något direkt motsatsförhållande till varandra, men divergenserna framträda i vissa speciella fall och kunna då vålla ganska oberäkneliga omkastningar i landets immigrationspolitik.

Ehuru utkomstmöjligheterna i ett land som Kanada mer än i andra äldre kulturländer bliva beroende på den enskildes initiativ och personliga förutsättningar, får det icke förbises, att landets näringsliv står i stort beroende av förhållanden på världsmarknaden, som varken individen eller samhället kan på något sätt behärska. Som särskilt viktiga faktorer härvidlag framhållas Förenta staternas tullpolitik, det brittiska imperiets inre handelspolitik, konkurrensen med de ostasiatiska staterna samt utvecklingen av spannmålsodlingen i Sibirien och Sydryssland.

Delegationen ingår därefter på att skärskåda *utkomstmöjligheterna i Kanadas olika provinser* var för sig. I främsta rummet har uppmärksamhet här ägnats de västliga provinserna, på vilka invandringspropagandan i allmänhet varit särskilt inriktad. Delegationen anför åtskilliga områden, som kunna anses väl ägnade för skandinavisk bosättning, men betonar också vikten av att en invandrare i tid gör sig förtrogen med nybyggarlivets skuggsidor. I allmänhet synes man icke vilja tillråda de skandinaviska kolonisterna att ägna sig åt det extensiva jordbruket på prärien, vilket till sin natur till stor del ännu måste karakteriseras som en spekulation i väderlek, spannmålspriser och jordvärdestegring — spekulationsmoment, som äro tillräckliga att göra tillvaron till ett ständigt osäkerhetstillstånd, utan att dock giva livet den spänning och omväxling, som kan vara lockande för mer äventyrliga naturer. Såsom mera tilltalande framhålles det i bergstrakterna och städernas omgivningar förekommande blandade jordbruket (mixed farming), vilket ger ett omväxlande arbete året runt och lämnar odlaren större tillfälle att göra sina kunskaper och sin energi gällande. Som ett allmänt råd uttalas till sist, att utvandrarna icke allt för mycket böra låta sin resplan bestämmas med hänsyn till järnvägsbolagens och jordspekulanternas önskningar, utan före uppbrottet till den fjärran västern om möjligt tillbringa någon tid i de östra provinserna, av vilka särskilt Ontario synes ha många goda arbetstillfällen att erbjuda. Vill man sedan fortsätta längre bort, är den under mellantiden förvärvade kännedomen om språk och arbetsförhållanden till god hjälp för vidare framkomst.

I den avdelning av rapporten, som behandlar *invandrarens möjligheter att få arbete*, beröres särskilt det inom jordbruket förekommande säsongarbetet under skörden. Detta arbete, till vilket man lockar en mängd invandrare, är tämligen bra betalt under den korta tid det pågår. Hösten 1923 uppgick dagspenningen till 4—5 $ jämte fritt vivre; om det sistnämndas beskaffenhet anmärkes, att mathållningen i allmänhet är god, bostadsförhållandena däremot mycket primitiva. En duglig arbetare kan här på ett par månader samla en sparpenning av 100, kanske 150 $, men står därefter inför en lång arbetslöshetsvinter, då pengarna snart taga slut, helst om han måste ge sig ut på planlösa resor för att söka nytt arbete. För den, som på ett eller annat sätt kan skaffa sig ett stadigvarande hemvist, räcka pengarna naturligtvis bättre till; en god utväg för den, som så kan, är att använda besparingarna till att söka sig in på en lantbruksskola.

Det säkraste för en jordbruksarbetare är nog i regel att söka få årstjänst med den lägre men säkrare inkomst, som härvid erbjudes (25—40 $ i månaden jämte vivre). För att få sådan anställning är det bäst att söka sig till de delar av prärieprovinserna, där blandat jordbruk förekommer, eller ännu hellre till Ontario, där särskilt bostadsförhållandena synas vara bättre än i västern.

Även en sådan årstjänst lär emellertid icke alltid vara så angenäm. Farmarnas kultur- och bildningsnivå är ofta sådan, att de äro mindre behagliga som husbönder, och är arbetaren därtill nykomling i landet, anse sig båda parterna ha skäl att bemöta varandra med misstroende. Icke sällan förekommer, att arbetsgivaren under en eller annan förevändning söker bli av med arbetaren, då den brådaste tiden är över, och för en ensamstående immigrant finnas då små utsikter att på laglig väg skydda sin rätt.

På många håll ser man nog icke ogärna, att det sålunda ständigt finnes en rörlig bottensats av arbetslösa, som i förekommande fall kunna utnyttjas att pressa lönenivån och hindra den fasta arbetarstammens organisationssträvanden. De offentliga organ, som inrättats för arbetsmarknadens reglering, äro ej heller tillräckligt utvecklade för att åstadkomma någon effektiv ordning, allra minst inom jordbruket. Här och var finnas *arbetsförmedlingskontor*, somliga upprättade av staten, provinser eller kommuner, andra av enskilda föreningar och bolag, men samarbetet mellan dessa är vanligen dåligt, och invandraren går ofta i ovetenhet om deras existens. Organisationens bristfällighet framträdde särskilt just på hösten 1923, då en stor apparat måste igångsättas för att placera några tusen engelsmän, som under många fagra förespeglingar lockats över såsom skördearbetare.

På grund av det sålunda anförda har delegationen funnit sig böra erinra blivande utvandrare om nödvändigheten att vara försiktiga gentemot sådana upplysningar om arbetstillgång och arbetsförhållanden, som kunna erhållas genom brev e. d., icke blott då dessa komma från arbetsgivare eller andra, som kunna vara benägna att avsiktligt sprida skönmålningar, utan också då uppgiftslämnarna äro personer, som endast en kort tid vistats i Kanada samt där sett, hur jorden ger riklig skörd och bärgningen därav lämnar goda arbetstillfällen, men ännu ej prövat på vinter och arbetsbrist.

I fråga om *möjligheterna till jordförvärv* uttalar delegationen en generell varning mot övertagande av s. k. homesteads, enär den fria jord, som på detta sätt utbjudes, som regel antingen är av underhaltig beskaffenhet eller saknar sådana kommunikationer, att den med fördel kan odlas.

Den som vill komma i besittning av ett räntabelt jordbruk måste alltså i allmänhet tänka på att köpa jord. Betalningsvillkoren kunna ordnas på många olika sätt, varom upplysningar erhållas genom regeringsmyndigheterna, »Colonisation Association» eller de stora järnvägsbolagen. I prärieprovinserna, där den normala storleken för en farm är en s. k. kvartsektion (160 acres) eller halvsektion (320 acres), kan obruten jord erhållas till ett pris av 15—25 $ per acre, varav 10 % betalas kontant samt återstoden förräntas och amorteras under 34 år (med 7 % årligen). Dessutom erfordras minst 2 000—3 000 $ för de första byggnaderna, kreatur och redskap. — I södra Ontario, där jordbrukskulturen är mera utvecklad, torde en farm om 100 acres kunna erhållas för 8 000—12 000 $, varav 1/3 betalas kontant. Tilläggas c:a 3 000 $ för inventarier, blir det erforderliga rörelsekapitalet ungefär 6 000 $. Man kan i dessa trakter emellertid också reda sig på ett småbruk om t. ex. 30 acres.

Med de goda avbetalningsvillkoren följer emellertid en oundviklig nackdel: farmaren blir under de första åren i hög grad beroende av sina kreditorer. Detta beroende kommer icke så ofta till synes däri, att en jordbrukare blir vräkt från sin gård, ty järnvägs- och fastighetsbolagen veta mycket väl, att det i så fall ofta är omöjligt att få någon annan, som vågar övertaga jorden, och en om ock dålig betalare är alltid bättre än ingen alls. Men den tryckande skuldbördan utövar dock i många fall ett förlamande inflytande på arbetsglädjen och företagsamheten.

Stundom förekommer också, att egendomar utlämnas på arrende, men avgiften utgår då ofta efter den ur många synpunkter ogynnsamma hälftenbruksprincipen, så att arrendatorn får till jordägaren avstå halva grödan.

Som allmän regel kan sägas, att en utvandrare, som äger kapital, bör vänta med att placera detta i en jordegendom, till dess han minst ett år vistats i landet och helst inom det distrikt, där han tänker slå sig ner, så att han ordentligt lärt känna alla förhållanden därstädes. Före köpets avslutande böra följande faktorer alltid noga undersökas:

1. Jordens kvalitet.
2. Hur stor del av jorden, som är odlad eller odlingsbar, och speciellt, huruvida någon del därav varit utsatt för rovdrift, något som mycket ofta är fallet just med salubjuden mark.
3. Klimatets beskaffenhet och särskilt risken för torka eller väta, frost, hagel, svårare ogräs, sädesrost, skadeinsekter (gräshoppor, moskiter, svartfluga) m. m.
4. Byggnaders och hägnaders beskaffenhet samt tillgången å nybyggnads- och underhållsmaterial.
5. Vatten- och dräneringsförhållanden, särskilt med hänsyn till dricksvattnet (på stora delar av prärien är vattnet salthaltigt).
6. Kommunikationsförhållanden, vägarnas beskaffenhet och avståndet till närmaste järnvägsstation.
7. Tillgången till bränsle (ved eller kol) samt elektrisk kraft ävensom försäljningsmöjligheterna för eventuell överloppsved.
8. Kulturella förhållanden: kyrka, skola, läkare, post, telegraf och telefon.
9. Möjligheten att övergå från spannmålsodling till blandat jordbruk.
10. Köpehandlingarnas beskaffenhet, särskilt med hänsyn till gravationsbevis.

Premiärministern i Saskatchewan, som själv är farmare, förklarade vid ett samtal med delegationen, att om han skulle giva de danska invandrarna ett råd, skulle detta bliva följande (som väl i lika hög grad äger giltighet för en svensk): Res till en plats, där det finns skog och vatten, d. v. s. samma natur som där hemma, och om det finnes kapital, så låt det stanna i hemlandet, tills man lärt språket och arbetat sig in i de nya förhållandena, så att man vet, var man placerar pengarna.

Gentemot lämpligheten av *gruppkolonisation* ställer sig delegationen tämligen skeptisk. Under alla omständigheter måste, framhålles det, varje sådant projekt förberedas genom undersökningar av vida grundligare art, än det nu kunnat bli fråga om. Med hänsyn till de betänkligheter man i Kanada liksom i andra invandringsländer hyser mot dylik kolonisation, är det att befara, att erforderliga jordupplåtelser ej skola kunna erhållas annat än i trakter, där man icke har någon annan möjlighet att få invandrare och där sålunda naturförhållandena kunna förutsättas vara mindre gynnsamma för kolonisation. Det kan också på allvar ifrågasättas, huruvida det för kolonisterna själva är fördelaktigt, att deras assimilation med landets äldre befolkning förhindras och de hänvisas att leva sitt liv mer eller mindre som främlingar i det land, där de dock skola ha sin framtid förlagd. Framför allt måste man med hänsyn till den uppväxande andra generationen bestämt taga avstånd från alla strävanden till »fädernearvets bevarande» i språk och levnadsvanor — detta icke blott av hänsyn till barnens materiella chanser, utan framför allt med tanke på deras andliga och moraliska utveckling. För de unga, som icke äga föräldrarnas personliga minnen från hemlandet, verkar det splittrande och hämmande att uppfostras i ett slags dubbelt nationalitetsmedvetande med därav följande divergenser i livsåskådning.

Om samlad bosättning i större skala sålunda i allmänhet icke kan tillrådas, är det å andra sidan tydligt, att det i många fall kan vara fördelaktigt för ett mindre antal familjer av samma nationalitet att vara bosatta i samma trakt, där de, utan att därför isolera sig från omgivningen, kunna vara varandra till ömsesidigt stöd.

Emigranternas behandling under resan (å Canadian Pacific Railway's ångare) ger enligt delegationens uppfattning i allmänhet icke anledning till anmärkning annat än med hänsyn till bemötandet från stuertarnas sida, som icke alltid är så hänsynsfullt. Allvarligare kritik framföres mot de anordningar, som gjorts för passagerarnas mottagande och förplägnad under uppehållet i England (London—Liverpool). Delegationen fann sig också i London böra fästa bolagets uppmärksamhet på dessa missförhållanden.[1] Vid landstigningshamnen i Quebec kunna anordningarna på det hela taget anses drägliga, om ock vissa fall av godtycke och prejeri kunnat konstateras. Mer betänkligt är det missbruk, som synes förekomma vid försäljningen av järnvägsbiljetter, då immigranterna stundom uppgivas bli sorterade efter reskassans storlek och få köpa biljetter så långt pengarna räcka. Passagerarnas okunnighet både beträffande landets språk och geografi gör dem ofta hjälplösa mot dylika prejerier.

Beträffande *samhällsförhållandena i Kanada* gör delegationen till sist några allmänna erinringar.

Sålunda framhålles, att socialförsäkringen ingenstädes utsträckts till jordbruksarbetarna, utan dessa få själva stå risken vid sjukdom, olycksfall m. m. Däremot finnes i flertalet provinser olycksfallsförsäkring för industri-, skogs- och gruvarbetare.

Bankräntan är vid inlåning i allmänhet blott 3 %, vid utlåning däremot 7—10 %. I gengäld är man ibland icke så noga med säkerheten. Inteckningsräntan är minst 6 %, lånetiden vanligen blott 5 år, undantagsvis 8—10 år.

Rusdrycksförbud har i några år tillämpats i Ontario och prärieprovinserna, men har i anledning av den överhandtagande hembränningen och smugglingen nyligen upphävts i Manitoba och Alberta.[2] De andra förbudsprovinserna väntas följa exemplet.

Fackföreningarna hade under krigsåren en stark utveckling, men ha sedan gått tillbaka. Lantarbetarna äro alldeles oorganiserade. Organisationsarbetet har i hög grad försvårats genom invandringen av olikartade befolkningselement, och arbetarpartiet söker liksom i Förenta staterna få till stånd restriktioner mot immigrationen.

Som en sammanfattning av det hela framhålles, att en utvandrare alltid bör vara på det klara med att det icke är av några ideella eller filantropiska bevekelsegrunder, som han blir mottagen i ett främmande land, utan att man där rent affärsmässigt spekulerar i hans arbetskraft och hans kapital. Men detta behöver här lika litet som eljest hindra, att affären blir till fördel för båda parterna, om förutsättning finnes för att taga vara på de möjligheter, det nya landet erbjuder.

---

[1] Det må i detta sammanhang påpekas, att från och med innevarande år såväl svenska som danska amerikalinjen anordnat direkt ångbåtsförbindelse till Kanada.

[2] Jfr. Soc. Medd. årg. 1923, sid. 917 och 1099.

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i januari 1924. Internationella arbetsbyråns styrelse höll sitt 21:sta sammanträde i Genève den 29—31 januari 1924. I styrelsens sammansättning hade sedan föregående sammanträde tvenne förändringar ägt rum. Det engelska regeringsmandatet hade i samband med regeringsskiftet överlämnats åt den nya parlamentariska sekreteraren i arbetsministeriet, Miss Margaret Bondfield, och som tysk regeringsrepresentant hade likaledes en ny ledamot infunnit sig, efter det förutvarande innehavaren av detta mandat, dr Leymann, på grund av uppnådd pensionsålder lämnat statstjänsten.

Mesta tiden upptogs vid detta styrelsesammanträde av överläggningar rörande ratificeringen av arbetsorganisationens konventionsförslag och speciellt arbetstidskonventionen. Särskilt rörde sig naturligtvis diskussionen kring frågan om arbetstidens utsträckning i Tyskland. Från såväl den tyske som den franske arbetsgivarrepresentanten framhölls, att de genomförda jämkningarna varit nödvändiga för att Tyskland skulle kunna fullgöra sina skadeståndsförpliktelser, och från tysk sida betonades därjämte undantagslagstiftningens tillfälliga natur. Från de båda ländernas arbetarombud invändes häremot, att arbetarna ingalunda varit den samhällsklass, som lagt hinder i vägen för skadeståndsfrågans ordnande, men att man icke ansåge denna börda kunna bäras av endast en samhällsgrupp och att det för övrigt vore högst tvivelaktigt, huruvida en förlängning av arbetstiden kunde medföra en sådan ökning av produktionen, som här avsetts. Ett synnerligen betydelsefullt uttalande i frågan gjordes slutligen av det nya engelska regeringsombudet, som erinrade därom, att Englands nuvarande arbetsminister vid Washingtonkonferensen suttit som ordförande i arbetstidsutskottet och att det fortfarande vore hans avsikt att använda allt sitt inflytande för åttatimmarsdagens fullständiga genomförande. I England hade man icke kommit till den uppfattningen, att förlängd arbetstid medförde ökat produktionsresultat, och såge därför ingen anledning att sammanblanda arbetstids- och skadeståndsfrågorna. — Såsom resultat av överläggningen antogs med enhällighet en resolution med anmodan till arbetsbyråns direktör att fortfarande ägna all uppmärksamhet åt ratifikationsarbetet.

Bland övriga vid sammanträdet handlagda ärenden är att nämna, att beslut fattades om uppförande på dagordningen till 1925 års konferens av följande frågor:

1. En allmän rapport över socialförsäkringen.
2. Arbetarnas olycksfallsförsäkring.

Nästa sammanträde hålles i Genève den 8 april.

(Industrial and Labour Information.)

— Arbetslöner —

Lönenivåns förändringar i Kanada under 1923. Den av arbetsdepartementet i Kanada sammanställda fortlöpande lönestatistiken föreligger nu för år 1923. Statistiken grundar sig på uppgifter om de inom olika fack gällande lönesatserna. På grundval av dessa uppgifter har liksom föregående år uträknats en indexserie över lönenivåns förändringar år från år, med början från 1901, men med basperioden förlagd till 1913, vars siffror satts = 100. Indextalen, vilka uträknats som ett ovägt medeltal av siffrorna för sex näringsgrupper (byggnads-, metall- och grafisk industri, järn- och spårvägar samt kolgruvor), te sig som följer:

År	1901	1907	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
Indextal . . .	67·8	83·6	100·0	101·4	101·4	105·7	117·5	139·8	160·4	192·1	186·1	176·8	178·4

Till komplettering av förevarande statistik, vilken huvudsakligen avser yrkesutbildade arbetare, inom olika fack, har liksom föregående år utarbetats en sammanställning av vissa grovarbetarlöner under åren 1911—1922. Genomsnittliga lönestegringen under åren 1913—1920 var här ej oväsentligt större än för de i ovanstående tablå medtagna yrkena, men nedgången under de följande åren gjorde sig också mer kännbart gällande och synes ha fortgått även under 1923. För okvalificerade fabriksarbetare, vilka, om 1913 års timlöner sättas = 100, år 1920 hade kommit upp till ett indextal av 215·3, sjönk siffran sålunda under 1922 till 183·0 och under 1923 till 181·7. Allra störst voro lönenivåns fluktuationer inom skogshanteringen. Från att 1920 ha varit uppe vid 202·7, sjönk indextalet för denna grupp år 1921 till 152·6, och i 1922 års statistik angavs siffran till 146·7. Detta indextal har emellertid i den nu föreliggande redogörelsen befunnits böra justeras till 158·7, och för 1923 noteras en ytterligare uppgång till 170·4.

(Wages and Hours of Labour, Report n:r 6.)

Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland under 1923. Den officiella tyska statistiken över de inom olika näringsgrenar enligt kollektivavtal gällande arbetslönerna har nu framförts till slutet av år 1923. En koncentrerad översikt av utvecklingen på detta område lämnas i nedanstående tablå:

		Veckolön för yrkesarbetare			Veckolön för grovarbetare		
		Nominellt belopp (Mark)	Reallön	Indextal	Nominellt belopp (Mark)	Reallön	Indextal
1913		35·02		*100·0*	24·31		*100·0*
1922	april	889	25·17	*71·9*	802	22·71	*93·4*
	juli	1 477	25·03	*71·5*	1 345	22·79	*93·8*
	okt.	4 981	19·20	*54·8*	4 453	17·19	*70·7*
1923	jan.	24 855	17·05	*48·7*	22 529	15·45	*63·6*
	febr.	62 221	22·23	*63·5*	55 915	19·98	*82·2*
	mars	77 672	27·57	*78·7*	69 836	24·79	*102·0*
	april	78 948	25·96	*74·1*	70 970	23·34	*96·0*
	maj	100 345	22·80	*65·1*	90 025	20·46	*84·2*
	juni	246 000	22·79	*65·1*	220 000	20·42	*84·0*
	juli	974 000	16·80	*48·0*	874 000	15·06	*62·0*
	aug.	25 300 000	23·52	*67·2*	22 600 000	21·00	*86·4*
	sept.	632 000 000	21·42	*61·2*	560 900 000	19·02	*78·2*
	okt.	244 000 000 000	18·22	*52·0*	211 000 000 000	15·74	*64·8*
	nov.	16 552 000 000 000	18·66	*53·3*	14 231 000 000 000	16·04	*66·0*
	dec.	28·81 räntemark	24·58	*70·1*	24·27 räntemark	20·66	*85·0*
1924	jan.	27·76 »	25·76	*73·6*	23·05 »	21·39	*88·0*

De angivna nominella lönebeloppen äro vägda medeltal för åtta yrkesgrupper (gruv-, byggnads-, trä-, metall- och textilarbetare, diverse fabriksarbetare, statsarbetare och typografer). Reallönerna ha beräknats på grundval av det officiella levnadskostnadsindexet under den mot varje lönebelopp svarande konsumtionsperioden, d. v. s. den vecka, som infallit närmast efter lönens utbetalande.

Arbetslönernas reella värde har, såsom tablån visar, undergått mycket stora växlingar under 1923. Vid årets början stod nivån synnerligen lågt, efter den föregående tidens starka valutaförsämring, men under februari och mars förbättrades läget i samband med den stabilisering av penningvärdet, som då höll på att komma till stånd. Under andra kvartalet gick kurvan åter nedåt, som en följd av det industriella sammanbrottet i Ruhr. Juli månad uppvisade de ogynnsammaste siffrorna under hela året, i augusti framträdde däremot en förbättring i samband med införandet av de s. k. indexlönerna, men med den därpå följande valutakatastrofen gick det ånyo utför, trots de nominella lönernas höjning till allt mer svindlande belopp. Först med räntemarkens införande i slutet av året inträdde en återhämtning av lönernas köpkraft.

Ännu ogynnsammare skulle utvecklingen te sig, om man toge med i räkningen de inskränkningar av arbetstiden, som i stor utsträckning ägt rum särskilt under årets senare del. Ännu den 31 juli beräknades av de organiserade arbetarna inom här ifrågavarande fack 84 % arbeta på full tid och 13 % med reducerad arbetstid, medan blott 3 % voro arbetslösa. Vid slutet av november voro motsvarande siffror resp. 31, 45 och 24 % samt vid årsskiftet 38, 33 och 29 %. Den 31 januari 1924 hade en vändning till det bättre åter inträtt, så att relationstalen då voro resp. 48, 24 och 28 %.

(Wirtschaft und Statistik.)

Lantarbetarlönerna i England 1921—1923. Såsom i denna tidskrift förut omförmälts (årg. 1921, s. 1074) skulle enligt en lag av den 19 augusti 1921 upprättas förlikningsnämnder inom jordbruket med uppgift att ersätta de lönenämnder, som jämlikt 1917 och 1920 års »Corn Production Acts» haft att reglera lantarbetarnas löneförhållanden. En översikt över löneutvecklingen inom jordbruket under den tid, dessa förlikningsnämnder fungerat, lämnas i nedanstående tablå[1]:

	År 1921						År 1922					År 1923
	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April –Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.–Dec.
Genomsnittlig veckoarbetstid	50	48	48	48	48	50½	51	51	51	50½	50½	50¾
Genomsnittlig veckolön, sh.	40	38	37	33/6	33	32/6	32	31/6	29	28	28	27/11

Ovanstående siffror äro uträknade som vägda medeltal av gällande löner inom olika distrikt, med hänsynstagande till den odlade arealens växlande storlek inom distrikten. Under 1923 har lönen, såsom av tablån även framgår, på det hela taget hållit sig på en konstant nivå.

(The Year Book of the National Farmers' Union for 1924.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under januari 1924. Antalet till kommissionen rapporterade arbetslösa uppgick den 31 januari till c:a 16 600. I jämförelse med de i decemberrapporten meddelade siffrorna angående hela antalet arbetslösa i landet innebär ovanstående en ökning med c:a 500. Siffrorna äro emellertid icke fullt jämförbara på grund av den omläggning av rapporteringssystemet, som genomförts fr. o. m. år 1924.

Arbetslöshetskommissionen har nämligen icke kunnat undgå konstatera, att sedan all kontant understödsverksamhet med bidrag av statsmedel upphört och annan hjälp inskränkts till vissa yrken, många, som sett sig utan utsikt till erhållande av hjälp eller till att komma i åtnjutande av hjälp i den form, som de önska, efter hand underlåtit att anmäla sig hos de lokala arbetslöshetsorganen. Då enligt kommissionens förmenande de i senaste månadsrapporterna offentliggjorda siffrorna rörande arbetslöshetens omfattning i landet på grund av anförda omständigheter icke givit ett tillfredsställande uttryck för de faktiska förhållandena, har kommissionen beslutat att från ingången av år 1924 genomföra den förändringen i fråga om rapporteringen, att kommittéerna ålagts att hädanefter till kommissionen endast meddela uppgift om antalet anmälda *hjälpbehövande* arbetslösa.

Någon direkt sifferuppgift om *arbetslöshetens totala omfattning* i vårt land är kommissionen följaktligen icke i tillfälle att hädanefter prestera.

De hjälpbehövande arbetslösas fördelning på yrkesgrupper framgår av följande sammandrag:

Jordbruk och skogshushållning:		Trämasse- och pappersindustri	72
Jordbruk	711	Grafisk industri	61
Skogshushållning	131	Ej särskilt specificerade	1398
Industri och hantverk m. m.:		Sjöfart och fiske	628
Gruvdrift och malmförädling	1 522	Handel och samfärdsel:	
Jord-, sten- och glasindustri	1 937	Kontors-, bank- och försäkringspersonal	113
Metall- och maskinindustri	3 001	Butiks- och magasinspersonal	286
Trävaruindustri	753	Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	20
Byggnadsverksamhet	1 292	Landtransport	477
Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	97	Allmän och litterär verksamhet	6
Textilindustri	101	Ej särskilt specificerade	94
Beklädnadsindustri	99	Husligt arbete	35
Närings- och njutningsmedelsindustri	282	Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 381
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	79	Summa	**16 576**

[1] Motsvarande siffror för den tid minimilöner voro gällande återfinnas i Soc. Medd. årg. 1921, sid. 957.

Av förestående arbetslösa hava 1 185 rapporterats tillhöra det lokala arbetskraftsöverskottet, nämligen från gruvindustrien 120, från järnbruksindustrien 538, från verkstadsindustrien 475 och från gruppen affärsanställda 52.

Vid de statliga nödhjälpsarbetena sysselsattes den 31 januari 2 329 arbetare, därav vid södra Sveriges statsarbeten 2 188 samt vid statens järnvägars automobilvägar 141. Antalet igång varande företag utgjorde 66, mot 71 vid månadens början. Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes 2 459 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag) 265 arbetare. Härförutom uppburo 847 personer kommunalt arbetslöshetsunderstöd (utan statsbidrag). Understödsverksamhet med statsbidrag har icke ägt rum under månaden.

Statens utgifter för nödhjälpsåtgärderna uppgingo under januari till sammanlagt 631 316 kronor, varav 500 216 kronor utgått till södra Sveriges statsarbeten.

Arbetsmarknaden i England under januari 1924. Under de tre första veckorna av januari undergick läget å arbetsmarknaden en stadig förbättring. Under sista delen av månaden inträffade däremot ett för många näringsgrenar kännbart avbräck genom den på annat ställe i detta häfte (sid. 201) omförmälda järnvägsmannastrejken.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 9·7 till 8·9 %. Bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade registrerades däremot en ökning från 10·7 till 11·9 %. Det bör emellertid beaktas, att sistnämnda siffror avse den 28 januari, dagen före järnvägskonfliktens biläggande. Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna registrerade arbetssökande utgjorde sagda dag 1 322 000, efter att den 21 januari (före strejkens utbrott) ha varit nere vid 1 253 000. Under första veckan av februari sjönk siffran åter till 1 248 000.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjades under januari, var 37 och antalet från föregående månad pågående 11. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till c:a 83 000, mot 10 000 föregående månad och 19 000 i januari 1923. Löneförhöjningar rapporterades under månaden för nära 1 miljon arbetare, under det att 480 000 fått vidkännas löncsänkningar.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1924. Den utveckling, som arbetsmarknaden genomgick under januari, innebar en tydlig förbättring. Särskilt kom detta till synes inom de näringsgrenar, som arbeta för den inhemska konsumtionen, i första rummet livsmedels- och beklädnadsindustrierna, vilka genom prisstabiliseringen erhöllo ökade avsättningsmöjligheter. För exportindustrierna var ställningen mindre gynnsam på grund av den begränsade kreditgivningen.

Enligt sjukkassestatistiken minskades antalet försäkringspliktiga med 1·6 %, mot 3·1 % föregående månad. Arbetslösheten inom fackföreningarna nedgick å andra sidan från 28·2 till 26·5 %. Antalet av offentliga medel understödda arbetslösa, som i mitten av januari varit uppe vid nära 1·6 miljon, hade vid slutet av månaden sjunkit till c:a 1·4 och den 15 februari till 1·3 miljon. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna uppgick antalet ansökningar om arbete per 100 lediga platser till 614, mot 941 under december 1923.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Arbetstid —

Arbetstidsfrågan i Belgien. Frågan om åttatimmarsdagen fördes i slutet av förra året på dagordningen i Belgien genom en i representanternas kammare väckt motion om vissa ändringar i 1921 års arbetstidslag[1]. Motionen framkom från ett antal medlemmar av det liberala partiet (vilket inom sig innefattar samtliga borgerliga fraktioner utom katolikerna) med förutvarande försvarsministern Devèze i spetsen. Förslagets innebörd angavs vara att, med fasthållande av åttatimmarsdagens princip, möjliggöra en »smidigare» lagtillämpning i särskilt trenne avseenden: genom

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 366 och 902.

frånräknande av sådan tid, som icke upptagits av effektivt arbete, samt genom utsträckt rätt för arbetsgivaren att använda övertidsarbete och att taga igen arbetstid, som förlorats genom naturhinder, råvarubrist, tillfälliga fridagar m. m.

Förslaget väckte kraftigt motstånd icke endast från det socialdemokratiska arbetarpartiet utan även från den demokratiska delen av det katolska partiet, och regeringen såg sig föranlåten att deklarera sin ståndpunkt i frågan genom en den 31 januari 1924 framlagd proposition, avseende vissa jämkningar i 1921 års lag, ehuru mindre vittgående än enligt motionärernas förslag. Enligt propositionen skulle sålunda bestämmelserna om övertidsarbete, som i den belgiska lagstiftningen äro strängare än i flertalet andra länder, lättas därhän, att en arbetsgivare erhölle rätt att utan särskilt tillstånd uttaga 120 överarbetstimmar per år, endast den dagliga arbetstiden ej överstege tio timmar. Vidare föreslogs rätt för arbetsgivare att med sina arbetare träffa fritt avtal om s. k. engelsk arbetsvecka (kortare arbetstid på lördagar mot kompensation under veckans övriga dagar) utan att som förut behöva härför inhämta särskilt tillstånd.

Vid förslagens behandling i kammaren visade det sig emellertid, att varken motionärernas eller regeringens förslag hade representanternas gillande. Det förra förkastades med 136 röster mot 20 (jämte 13 nedlagda röster), det senare med 97 röster mot 66 (samt 6 neutrala).

(Meddelanden från svenska beskickningen i Bryssel.)

Folkomröstning om arbetstiden i Schweiz. Den 17 februari 1924 företogs den i denna tidskrift (årg. 1923, sid. 386) förut omförmälda folkomröstningen om den av schweiziska parlamentet den 1 juli 1922 beslutade ändringen av § 41 i fabrikslagen. Lagändringen i fråga innebar, att regeringen under tider av svår allmän ekonomisk kris skulle kunna medgiva en ökning av arbetstiden till 54 timmar per vecka i stället för nuvarande 48 eller i trängande fall 52 timmar. Omröstningen, som omfattades med ett synnerligt livligt intresse, utföll så, att det vilande lagförslaget förkastades med c:a 431 000 röster mot 314 000.

— Kollektivavtal —

Lagstiftningen om kollektivavtal i Finland. Frågan om åstadkommande av en lagstiftning angående kollektivavtal har i Finland varit på dagordningen redan halvtannat årtionde. Senaten uppdrog nämligen år 1907 åt lagberedningen att uppgöra förslag till fullständiga lagstadganden angående arbetsavtal, och i det av lagberedningen med anledning härav utarbetade förslaget till lag om arbetsavtal, dagtecknat den 14 april 1908, ingick ett särskilt kapitel innefattande stadganden om kollektivavtal.[1] Detta förslag har legat till grund för de motioner om arbets- och kollektivavtal, vilka gjorts såväl vid båda lantdagarna 1917 som vid riksdagen 1919, utan att dessa lagstiftningsinitiativ dock lett till något slutligt resultat. Dessutom tillsatte statsrådet i december 1918 en kommitté för att bland annat uppgöra förslag till lagstiftning angående arbetsavtal, vilken lagstiftning skulle omfatta jämväl kollektivavtal. Denna kommitté indrogs dock i maj 1920, och ovannämnda, åt densamma anförtrodda uppgifter överfördes till lagberedningen, som sedermera till statsrådet inlämnat sina förslag till särskilda lagar angående arbets- och kollektivavtal. Det förstnämnda av dessa förslag har legat till grund för lagen om arbetsavtal, given den 1 juni 1922, och på det senare grundar sig den lag angående kollektivavtal, som av riksdagen den 6 november 1923 definitivt antogs för att träda i kraft under innevarande år.

Kollektivavtal i den nya lagens bemärkelse är ett avtal, som av en eller flera arbetsgivare eller registrerad förening av arbetsgivare **skriftligen** slutes med en eller flera föreningar av arbetare om villkor, som skola lända till efterrättelse vid arbetsavtal eller vid arbetsförhållande i övrigt. Den nya lagen skall sålunda alls icke beröra sådana avtal, i vilka såsom part på arbetarsidan står en tillfällig grupp eller sammanslutning, utan skola rättsverkningarna av dylika avtal bedömas enligt allmänna rättsprinciper.

[1] Jfr Medd. årg. 1910, sid. 804.

Enligt ursprungligen dansk förebild har i lagen såsom påföljd av brott mot kollektivavtalet stadgats plikt, som är ett slags mellanform mellan bötesstraff och skadestånd. Om arbetsgivare eller arbetare, som är bunden av kollektivavtal, medvetet bryter mot bestämmelserna i avtalet, kan han därför ådömas plikt, arbetsgivaren högst femtusen mark och arbetaren ej över femhundra mark, och kan ådömande av plikt upprepas, till dess att det mot kollektivavtalet stridande sakläget är undanröjt. En betydelsefull eftergift har emellertid gjorts genom att lagens bestämmelser i denna punkt erhållit fakultativ karaktär, så att de genom särskilt förbehåll i kollektivavtal kunna sättas ur kraft eller ändras. Det har sålunda lämnats öppet för organisationer, som så önska, att ingå uppgörelser med kollektivavtals rättsverkningar, men utan ansvarspåföljd för organisationernas därav berörda medlemmar. På samma sätt ha lagens bestämmelser om organisationernas ansvarsskyldighet gjorts beroende därav, att i avtalet icke annorlunda bestämts.

(Social Tidskrift.)

— Ut- och invandring —

Utvandringen från Danmark år 1923. Under 1923 utvandrade från Danmark till främmande världsdelar inalles 7 601 personer, därav 1 406 under första, 2 218 under andra, 2 261 under tredje och 1 716 under fjärde kvartalet. I jämförelse med föregående år har utvandringen ökats med c:a 85 %, och på det hela taget kan den anses ha kommit upp till samma storlek som före kriget, då man normalt räknade med 8—9 000 utvandrare per år.

Liksom i vårt land har man med den växande utvandringen kunnat konstatera en ökning av relativa antalet manliga emigranter. Dessa utgjorde under redogörelseåret 68 % av samtliga utvandrare, mot 61 % år 1922. Likaså framträder en relativ ökning av antalet emigranter i de yngre, produktiva åldersklasserna (15—40 år).

(Statistiske Efterretninger.)

Utvandringen från Norge år 1923. Den norska emigrationsstatistiken för år 1923 redovisar för de olika månaderna följande antal utvandrare till främmande världsdelar:

Månader	Norska utvandrare			Utlänningar, som utvandrat över norska hamnar						Förut utvandrade personer, som varit på besök i hemlandet		
				Svenskar			Övriga					
	1921	1922	1923	1921	1922	1923	1921	1922	1923	1921	1922	1923
Januari	256	100	251	14	15	64	2	1	1	157	60	52
Februari	352	269	999	10	28	143	3	2	4	243	138	116
Mars	547	568	1 836	17	30	228	7	12	8	375	249	168
April	648	1 056	2 685	20	35	288	9	6	4	335	308	194
Maj	465	434	2 621	20	78	329	8	3	3	275	172	130
Juni	368	684	2 106	23	36	361	7	15	6	242	244	136
Juli	383	449	1 248	30	50	382	7	3	5	409	184	168
Augusti	316	638	2 154	40	98	346	5	8	14	293	368	342
September	676	942	1 336	53	53	310	9	2	10	721	417	396
Oktober	368	752	1 784	19	68	169	10	11	4	326	375	341
November	146	436	1 053	10	56	189	5	4	—	86	107	104
December	102	128	214	10	25	66	2	2	—	54	37	26
Hela året	**4 627**	**6 456**	**18 287**	**266**	**572**	**2 825**	**74**	**69**	**59**	**3 516**	**2 659**	**2 173**

Antalet svenskar, som utvandrat över norska hamnar, uppgives i denna statistik till 2 825, vilket något överstiger den siffra (2 809), som redovisades i den svenska utvandringsstatistiken i förra häftet av Sociala Meddelanden (sid. 99). Skillnaden förklaras därav, att till grund för sistnämnda statistik endast legat uppgifter från de större hamnar, vilka redovisa utvandringen för varje månad, under det i den norska årsberättelsen medtagas även en del mindre städer, som blott en gång om året inkomma med uppgifter om eventuell utvandring.

(Statistiske Meddelelser.)

— Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring —

Pensionsstyrelsens årsberättelse för 1922. Till belysning av den allmänna pensionsförsäkringens utveckling kunna meddelas följande uppgifter ur pensionsstyrelsens nu föreliggande berättelse för år 1922, sammanställda med motsvarande siffror för närmast föregående år.

Pensionsavgifter:	*För år 1919*	*För år 1920*	*För år 1921*[1]
I förteckningarna upptagna personer . . . . . miljoner	3·62	3·66	3·71
Avgiftspåförda personer . . . . . »	3·36	3·43	3·48
Påförda avgifter . . . . . milj. kr.	21·7	25·1	26·7
Av de försäkrade erlagda avgifter . . . . . » »	19·0	21·2	20·7
Av kommunerna erlagda avgifter[2] . . . . . » »	1·35	1·46	1·92
Pensioner:	*År 1920*	*År 1921*	*År 1922*
Inkomna ansökningar om pension då sådan förut icke utgår[3] (antal personer)	29 962	39 803	56 363
Inkomna ansökningar om jämkning av utgående pension (antal personer)	9 443	6 089	9 247
Avslagna ansökningar (antal personer)	4 982	4 955	6 940
Ansökningar, som föranlett återbetalning av erlagda pensionsavgifter enligt 32 § pensionsförsäkringslagen	2 802	5 154	7 343
Antal nytillkomna pensionärer	23 846	29 847	37 132
varav med enbart avgiftspension	2 289	4 699	8 016
Antal utfärdade pensionstillägg för barn (ej antal barn) . .	525	334	1 147
Antal jämkade pensioner	8 940	5 842	6 535
Antal pensionärer och pensionsbelopp vid årets slut enligt samtliga före 1922 års utgång utfärdade pensionsbrev[4]:			
Antal personer med pensionstillägg eller understöd . .	251 000	263 000	248 000
Motsvarande medelbelopp, exkl. avgiftspension och pensionstillägg för barn . . . . . kr.	73	119	119
Antal pensionstillägg för barn (ej antal barn)	1 106	1 363	1 828
Motsvarande medelbelopp . . . . . kr.	135	131	156
Antal personer med enbart avgiftspension	7 700	14 300	16 100
Motsvarande medelbelopp . . . . . kr.	10	11	12
Under året utbetalda pensionstillägg och understöd, inkl. pensionstillägg för barn[5] . . . . . milj. kr.	18·7	30·5	32·2
Under året utbetalda avgiftspensioner . . . . . » »	0·2	0·3	0·5
Sjukvård:			
Ansökningar om sjukvård	1 838	2 007	2 291
Utan ansökan upptagna sjukvårdsärenden	175	175	235
Till förnyad prövning upptagna sjukvårdsärenden	1 072	1 599	1 211
Beslut om sjukvårdande åtgärder	1 985	1 905	2 254
Under året behandlade personer	1 418	1 474	1 686
Årets kostnader för sjukvård . . . . . kr.	627 000	590 000	503 000
Pensionsförsäkringsfonden:			
Influtna obligatoriska pensionsavgifter efter avdrag av restituerade . . . . . milj. kr.	20·7	21·8	24·0
Allmänna fondens ökning under året . . . . . » »	27·0	25·5	32·3
Fondens avkastning efter avdrag av omkostnader för förvaltning	5·38 %	5·49 %	5·24 %
Allmänna fonden vid årets slut . . . . . milj. kr.	133·5	159·0	191·3
Frivilliga försäkringens fond vid årets slut . . . . » »	0·3	2·7	3·6

[1] Preliminära siffror.
[2] Utan hänsyn till vad kommunerna sedan återbekommit av de försäkrade.
[3] Häri äro inräknade ansökningar om återbetalning av erlagda pensionsavgifter enligt 32 § pensionsförsäkringslagen.
[4] Då även efter utgången av år 1922 ett stort antal pensioner utfärdas, vilka utgå från 1921 och 1922, komma de slutgiltiga antalen för nämnda år att bliva betydligt större.
[5] Härav erlägga landsting och kommuner 1/4 samt staten övriga 3/4.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Februari månad år 1924.

Under hänvisning till efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under februari månad.

Översikt av verksamheten under *februari* månad 1924.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	4 505	1 630	1 531	3 384	2 463	1 965	7 889	4 093	3 496
Stockholms län	2 091	789	695	709	416	342	2 800	1 205	1 037
Uppsala stad och län	768	258	195	170	146	107	938	404	302
Södermanlands län	944	424	355	323	316	175	1 267	740	530
Östergötlands län	1 331	464	361	511	376	232	1 842	840	593
Norrköping	1 009	258	243	168	152	105	1 177	410	348
Jönköpings län	418	162	112	231	147	80	649	309	192
Kronobergs län	179	18	11	103	83	48	282	101	59
Norra Kalmar län	133	41	34	41	49	28	174	90	62
Södra Kalmar län	453	152	124	134	84	36	587	236	160
Gotlands län	38	53	40	21	33	11	59	86	51
Blekinge län	720	247	233	297	173	109	1 017	420	342
Kristianstads län	824	361	277	439	344	211	1 263	705	488
Malmöhus län: Malmö	2 707	369	363	1 106	685	483	3 813	1 054	846
Malmöhus län: Lund	556	48	47	97	66	51	653	114	98
Malmöhus län: Landskrona	370	60	57	24	31	14	394	91	71
Malmöhus län: Hälsingborg	994	232	222	244	123	93	1 238	355	315
Malmöhus län: Ystad	216	46	32	110	53	35	326	99	67
Malmöhus län: Trelleborg	443	142	142	36	27	22	479	169	164
Malmöhus län: Eslöv	168	73	64	20	27	11	188	100	75
Malmöhus län: Skurup	38	42	24	25	32	19	63	74	43
Malmöhus län: Hvellinge	78	38	27	19	31	13	97	69	40
Hallands län	453	222	177	125	108	58	578	330	235
Göteborgs och Bohus län	354	128	101	149	103	42	503	231	143
Göteborg	3 612	1 187	1 160	901	755	545	4 513	1 942	1 705
Älvsborgs län	316	158	127	103	96	42	419	249	169
Skaraborgs län	565	554	280	458	461	289	1 023	1 015	569
Värmlands län	323	182	169	171	197	123	494	379	292
Örebro län	508	288	207	339	341	221	847	629	428
Västmanlands län	649	209	168	277	232	144	926	441	312
Kopparbergs län	299	112	106	178	116	81	477	228	187
Gävle stad och län	378	107	107	135	107	81	513	214	188
Västernorrlands län	300	68	63	52	38	26	352	106	89
Jämtlands län	143	82	75	143	131	124	286	213	199
Västerbottens län	209	58	54	122	97	87	331	155	141
Norrbottens län	99	67	63	105	115	80	204	182	143
Tillsammans februari 1924	27 191	9 324	8 046	11 470	8 754	6 133	38 661	18 078	14 179
» annari 1924	*30 369*	*8 877*	*7 940*	*11 980*	*8 840*	*5 972*	*42 349*	*17 717*	*13 912*
» februari 1923	44 477	10 223	9 325	10 519	7 628	5 212	54 996	17 851	14 537
» » 1922	93 732	12 924	12 177	10 136	8 744	5 628	103 868	21 668	17 805
» » 1921	47 937	10 546	9 364	12 275	9 465	5 378	60 212	20 011	14 742

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					febr. 1924	jan. 1924	febr 1923	febr. 1924	jan. 1924	febr. 1923
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	3 928	4 273	3 080	2 014	139	171	223	65	69	71
Industri och hantverk	9 045	9 611	920	845	1 045	1338	1934	92	91	91
Sjöfart och fiske	4 110	4 281	1 051	1 016	407	407	446	97	99	92
Handel och samfärdsel	2 740	2 931	752	694	390	519	505	92	88	95
Husligt arbete	—	—	1	1	—	·	·	·	·	·
Annat arbete	5 511	6 095	3 520	3 476	173	176	162	99	98	99
Summa	**25 334**	**27 191**	**9 324**	**8 046**	**292**	**342**	**435**	**86**	**89**	**91**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	655	672	1 171	443	57	69	58	38	40	35
Industri och hantverk	651	718	292	203	246	279	297	70	62	76
Sjöfart och fiske	179	181	42	40	·	·	·	·	·	·
Handel och samfärdsel	1 877	1 956	1 083	872	181	179	203	81	72	75
Husligt arbete	6 320	7 764	6 163	4 572	126	186	131	74	71	73
Annat arbete	175	179	3	3	·	·	·	·	·	·
Summa	**9 857**	**11 470**	**8 754**	**6 133**	**131**	**186**	**188**	**70**	**68**	**68**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	4 583	4 945	4 251	2 457	116	142	168	58	61	59
Jordbruk	4 267	4 591	3 735	1 996	123	156	169	53	56	56
Skogshushållning	316	354	516	461	69	72	159	89	83	91
Industri och hantverk	9 696	10 329	1 212	1 048	852	1082	1651	86	84	89
Gruvdrift och malmförädling . . .	157	161	8	8	·	·	·	·	·	·
Jord-, sten- och glasindustri . . .	468	484	31	24	·	·	·	·	·	·
Metall- och maskinindustri . . .	2 847	2 995	336	295	891	1189	3184	88	85	89
Trävaruindustri	638	672	66	54	·	·	·	·	·	·
Byggnadsverksamhet	2 818	2 948	284	224	1 260	1388	1068	96	95	97
Läder-, hår- och gummiindustri . .	100	110	18	11	·	·	·	·	·	·
Textilindustri	174	195	18	7	·	·	·	·	·	·
Beklädnadsindustri	409	440	91	59	·	468	·	·	57	·
Närings- och njutningsmedelsindustri	644	811	278	238	297	374	316	87	84	90
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	176	180	11	11	·	·	·	·	·	·
Trämasse- och pappersindustri . .	108	110	48	42	·	·	·	·	·	·
Grafisk industri	185	185	9	4	·	·	·	·	·	·
Ej särskilt specificerade	972	1 038	79	71	·	·	·	·	·	·
Sjöfart och fiske	4 289	4 462	1 093	1 056	408	407	454	97	99	92
Handel och samfärdsel	4 617	4 887	1 835	1 566	266	299	342	85	78	84
Kontors-, bank- o. d. personal . .	480	490	71	63	·	·	·	·	·	·
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 225	1 258	192	166	655	802	861	86	77	85
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 045	1 119	755	624	148	138	191	83	74	76
Transportarbetare	1 624	1 766	587	535	301	360	341	91	87	93
Allmän och litterär verksamhet . .	229	239	214	162	112	153	150	76	72	70
Ej särskilt specificerade	14	15	16	16	·	·	·	·	·	·
Husligt arbete	6 320	7 764	6 164	4 573	126	126	131	74	71	73
Annat arbete	5 686	6 274	3 523	3 479	178	182	164	99	98	99
Summa	**35 191**	**38 661**	**18 078**	**14 179**	**214**	**280**	**308**	**78**	**79**	**81**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 1 383 platser, varav 1 099 manliga och 284 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 327, 1 104 och 223 samt under nästlidna månad resp. 1 298, 1 071 och 227.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.
	Manliga avdelningen	**3 919**	**2 564**	**1 553**	**354**	**516**	**461**	**161**	**8**	**8**	**481**	**30**	**23**	**2 960**	**807**	**275**
1	Stockholms stad	49	—	—	4	2	1	1	—	—	13	—	—	493	124	113
2	Stockholms län	886	473	397	60	154	141	1	—	—	13	3	3	182	26	22
3	Uppsala stad och län	216	109	59	31	28	22	4	—	—	32	—	—	68	7	6
4	Södermanlands län	150	152	88	8	26	23	1	—	—	—	—	—	143	6	6
5	Östergötlands län	467	226	134	22	39	33	16	—	—	23	—	—	254	4	3
6	Norrköping	145	49	41	1	16	13	—	—	—	2	—	—	92	1	—
7	Jönköpings län	89	81	33	1	—	—	8	—	—	1	2	1	63	2	2
8	Kronobergs län	17	16	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
9	Kalmar län	58	46	20	1	6	6	—	—	—	5	—	—	95	4	4
10	Gotlands län	15	19	7	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	90	43	30	1	10	10	2	—	—	19	1	1	95	17	17
12	Kristianstads län	263	215	141	54	22	17	—	—	—	69	—	—	62	1	1
13	Malmöhus län: Malmö	58	14	11	—	—	—	—	—	—	180	—	—	352	28	25
14	Hälsingborg	83	13	8	—	15	15	14	—	—	2	—	—	73	3	—
15	Övriga anstalter	321	172	116	—	—	—	—	—	—	39	7	7	251	13	13
16	Hallands län	68	68	33	1	—	—	—	—	—	19	6	—	40	2	1
17	Göteborgs och Bohus län	72	52	31	—	7	7	—	—	—	18	3	3	16	3	—
18	Göteborgs stad	58	25	19	—	—	—	—	—	—	12	5	5	348	54	52
19	Älvsborgs län	30	34	11	—	2	2	—	—	—	5	—	—	12	7	5
20	Skaraborgs län	341	472	200	24	9	9	—	—	—	2	2	2	28	—	—
21	Värmlands län	48	36	26	10	27	24	—	—	—	10	—	—	18	3	3
22	Örebro län	154	131	65	37	46	41	65	8	8	12	—	—	30	1	1
23	Västmanlands län	165	97	56	6	5	5	49	—	—	—	—	—	128	1	1
24	Kopparbergs län	20	6	4	17	7	7	—	—	—	1	1	1	54	—	—
25	Gävle stad och län	12	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	48	—	—
26	Västernorrlands län	4	—	—	—	11	11	—	—	—	—	—	—	2	—	—
27	Jämtlands län	17	4	3	28	55	49	—	—	—	—	—	—	3	—	—
28	Västerbottens län	21	8	8	48	29	25	—	—	—	—	—	—	5	—	—
29	Norrbottens län	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**672**	**1 171**	**443**	—	—	—	—	—	—	**3**	**1**	**1**	**35**	**29**	**20**
1	Stockholms stad	9	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	25	27	19
2	Stockholms län	74	83	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	28	23	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	30	78	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	49	85	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	8	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	14	47	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	10	22	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	8	48	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	3	16	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	21	44	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	66	127	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—
14	Hälsingborg	16	9	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	41	76	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	19	38	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	31	21	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	3	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1
19	Älvsborgs län	2	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	76	153	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	24	42	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	53	110	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	45	76	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	20	12	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	4	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	5	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	10	10	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaru-industri			Byggnads-verksamhet			Läder-, hår- o. gummi-industri			Textil-industri			Beklädnads-industri			Närings- o. njut-ningsmedels-industri			Kem.-tekn. o. belysnings-industri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p.	
671	**66**	**54**	**2 948**	**234**	**224**	**99**	**12**	**11**	**124**	**8**	**8**	**194**	—	—	**610**	**188**	**184**	**159**	**5**	**5**	
65	14	10	598	61	56	12	—	—	2	—	—	32	—	—	290	174	174	11	3	3	1
44	6	5	205	19	19	4	—	—	—	—	—	13	—	—	23	—	—	—	—	—	2
30	—	—	33	—	—	4	1	—	—	—	—	10	—	—	18	1	1	—	—	—	3
63	12	12	43	3	3	2	—	—	2	—	—	3	—	—	3	—	—	3	—	—	4
19	2	1	220	22	22	3	—	—	7	—	—	2	—	—	13	1	1	5	—	—	5
49	3	3	254	2	2	2	1	1	53	—	—	5	—	—	16	—	—	4	—	—	6
28	2	1	40	8	8	3	—	—	1	—	—	5	—	—	5	—	—	8	—	—	7
4	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—	—	8
19	2	2	20	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	5	—	—	4	—	—	9
—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
6	1	1	25	4	4	8	—	—	3	—	—	10	—	—	13	—	—	3	—	—	11
17	12	9	47	2	2	2	—	—	3	—	—	2	—	—	8	1	1	—	—	—	12
47	4	4	513	8	8	11	—	—	13	—	—	46	—	—	42	2	2	40	—	—	13
2	—	—	130	2	2	18	—	—	3	—	—	6	—	—	12	—	—	2	—	—	14
14	2	2	221	4	4	19	9	9	13	1	1	13	—	—	84	1	1	6	—	—	15
16	—	—	49	—	—	1	—	—	5	—	—	3	—	—	4	1	—	1	—	—	16
9	—	—	45	4	2	—	1	1	3	—	—	1	—	—	1	—	—	6	—	—	17
110	1	—	184	20	17	6	—	—	6	—	—	18	—	—	25	1	—	8	2	2	18
2	—	—	39	29	29	—	—	—	5	2	2	1	—	—	4	—	—	3	—	—	19
7	2	2	14	—	—	2	—	—	1	—	—	2	—	—	11	6	4	7	—	—	20
31	—	—	26	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3	—	—	1	—	—	21
1	1	—	36	3	3	—	—	—	—	—	—	12	—	—	5	—	—	—	—	—	22
7	—	—	62	23	23	—	—	—	1	—	—	1	—	—	15	—	—	—	—	—	23
4	—	—	30	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
42	1	1	37	1	1	1	—	—	1	—	—	3	—	—	4	—	—	—	—	—	25
16	—	—	28	7	7	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	26
1	—	—	11	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	4	—	—	—	—	—	27
16	1	1	17	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
2	—	—	9	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
1	—	—	—	—	—	**11**	**1**	—	**71**	**10**	**4**	**246**	**91**	**59**	**201**	**85**	**54**	**21**	**6**	**6**	
—	—	—	—	—	—	6	1	—	21	3	3	97	41	25	92	33	22	12	4	4	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	3	2	12	2	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	—	—	9	4	3	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	1	2	1	—	2	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	3	2	1	1	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1	2	1	1	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	5	5	4	2	2	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	4	—	—	12	8	1	73	18	12	33	9	6	7	1	1	13
—	—	—	—	—	—	1	—	—	7	—	—	7	—	—	3	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	4	—	—	1	3	2	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	2	—	—	—	—	17
1	—	—	—	—	—	—	—	—	6	4	—	12	10	6	23	18	11	1	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	5	3	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1	6	2	1	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**59**	**2**	**2**	**175**	**7**	**4**	**970**	**58**	**52**	**4281**	**1051**	**1016**	**315**	**54**	**49**
1	Stockholms stad	15	1	1	71	7	4	298	24	22	553	131	104	159	26	23
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	76	—	—	17	2	2	14	8	8
3	Uppsala stad och län	2	1	1	10	—	—	19	2	2	3	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	1	—	—	—	—	—	6	—	—	60	14	14	3	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	2	—	—	40	—	—	24	—	—	10	—	—
6	Norrköping	13	—	—	14	—	—	15	2	1	137	45	45	3	—	—
7	Jönköpings län	1	—	—	—	—	—	7	—	—	3	—	—	3	2	2
8	Kronobergs län	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	3	—	—	—	—	—	9	1	1	261	39	39	3	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	4	3	2	—	—
11	Blekinge län	1	—	—	—	—	—	30	—	—	168	20	20	4	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	2	—	—	17	1	1	14	—	—	8	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	2	—	—	16	—	—	243	10	10	285	116	116	38	1	1
14	Hälsingborg	1	—	—	4	—	—	20	2	2	466	133	133	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	17	—	—	36	—	—	191	45	45	2	4	4
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	4	1	—	146	27	26	3	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	1	—	—	1	—	—	3	—	—	37	18	18	1	—	—
18	Göteborgs stad	6	—	—	20	—	—	73	11	9	1822	454	448	46	13	11
19	Älvsborgs län	1	—	—	—	—	—	18	2	2	2	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	2	—	—
21	Värmlands län	1	—	—	2	—	—	3	—	—	7	—	—	—	—	—
22	Örebro län	1	—	—	1	—	—	2	—	—	2	1	1	1	—	—
23	Västmanlands län	1	—	—	8	—	—	37	—	—	8	—	—	3	—	—
24	Kopparbergs län	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	4	—	—	5	—	—	9	—	—	2	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	2	—	—	1	—	—	45	2	2	—	—	—
27	Jämtlands län	1	—	—	1	—	—	—	1	1	4	—	—	3	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	9	—	—	3	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**51**	**40**	**40**	**10**	**2**	**—**	**68**	**21**	**19**	**181**	**42**	**40**	**175**	**17**	**14**
1	Stockholms stad	35	12	9	6	1	—	2	2	2	89	12	12	89	9	8
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	5	4	3	—	—	—	3	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—
6	Norrköping	—	1	1	1	—	—	—	—	—	4	4	4	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	8	24	22	3	—	—	44	10	10	2	1	—	56	7	5
14	Hälsingborg	3	—	—	—	—	—	4	3	2	9	6	6	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	3	—	—	2	—	—	1	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	5	8	7	—	—	—	—	—	—	74	18	17	5	—	—
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
880	**142**	**130**	**98**	**21**	**18**	**1 646**	**518**	**481**	**31**	**6**	**5**	**11**	**11**	**11**	—	**1**	**1**	**6 095**	**3 520**	**3 476**	
398	122	111	37	6	6	464	183	159	21	2	1	2	6	6	—	—	—	917	744	737	1
18	1	1	15	—	—	102	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	418	88	88	2
18	2	2	—	—	—	27	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	243	101	98	3
10	1	1	1	1	1	17	7	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	424	202	200	4
19	2	2	4	1	1	52	12	11	—	1	1	—	3	3	—	—	—	129	151	149	5
13	5	5	1	1	1	53	23	22	—	1	1	—	—	—	—	—	—	137	109	108	6
5	—	—	3	—	—	17	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	127	60	60	7
2	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	87	2	2	8
7	1	1	1	—	—	22	2	2	—	2	2	—	—	—	—	—	—	70	90	81	9
1	—	—	—	—	—	3	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	28	28	10
10	—	—	3	—	—	25	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	204	144	144	11
18	—	—	2	3	2	9	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	227	103	102	12
111	1	1	14	—	—	221	29	29	4	—	—	1	—	—	—	—	—	470	156	156	13
7	—	—	2	—	—	27	7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	57	57	14
14	1	1	—	—	—	56	51	51	—	—	—	3	—	—	—	—	—	569	139	139	15
6	1	1	2	—	—	15	10	10	—	—	—	1	—	—	—	—	—	69	106	106	16
6	—	—	—	—	—	7	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	126	39	39	17
121	1	—	5	2	2	215	127	124	1	—	—	4	2	2	—	1	1	524	468	468	18
4	—	—	—	—	—	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	179	76	76	19
16	1	1	1	1	1	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	60	60	20
—	—	—	—	—	—	17	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144	115	115	21
6	1	1	1	—	—	12	8	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	129	88	79	22
6	—	—	2	—	—	29	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	79	79	23
3	—	—	3	2	2	24	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	139	84	80	24
5	—	—	—	1	1	112	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	97	97	25
1	—	—	—	2	—	68	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	129	46	43	26
2	—	—	1	1	1	12	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	52	20	20	27
1	1	1	—	—	—	9	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77	13	13	28
2	1	1	—	—	—	8	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	55	52	29
428	**50**	**36**	**1021**	**784**	**606**	**120**	**69**	**54**	**208**	**208**	**157**	**4**	**5**	**5**	**7 764**	**6 163**	**4 572**	**179**	**3**	**3**	
186	14	11	376	266	241	53	26	24	98	93	75	3	5	5	2 146	1 910	1 501	36	3	3	1
7	2	1	73	37	28	—	—	—	36	23	17	—	—	—	494	266	238	4	—	—	2
—	—	—	6	12	11	—	—	—	4	2	2	—	—	—	129	109	81	—	—	—	3
6	—	—	21	15	14	1	—	—	2	6	4	1	—	—	238	211	136	14	—	—	4
5	4	3	23	26	20	4	2	2	5	7	6	—	—	—	384	248	159	21	—	—	5
2	1	1	6	8	7	2	—	—	2	2	2	—	—	—	118	122	88	12	—	—	6
3	—	—	13	13	11	—	—	—	6	2	2	—	—	—	184	79	56	2	—	—	7
—	—	—	3	10	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	50	33	—	—	—	8
—	—	—	12	7	3	—	—	—	1	5	4	—	—	—	152	72	49	—	—	—	9
—	—	—	4	4	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	12	13	5	—	—	—	10
4	1	1	20	15	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	241	111	80	—	—	—	11
10	—	—	42	32	26	—	1	1	4	—	—	—	—	—	292	177	135	—	—	—	12
134	18	12	85	48	31	30	17	14	8	6	2	—	—	—	594	514	366	3	—	—	13
3	—	—	25	13	11	—	—	—	1	—	—	—	—	—	150	92	71	15	—	—	14
2	1	1	12	7	6	7	1	1	1	5	3	—	—	—	239	174	127	8	—	—	15
1	—	—	5	5	4	—	—	—	4	4	3	—	—	—	90	60	43	1	—	—	16
—	—	—	25	28	19	—	—	—	2	4	1	—	—	—	82	48	19	3	—	—	17
38	4	1	64	27	15	19	19	10	10	9	3	—	—	—	587	630	471	52	—	—	18
6	—	—	11	7	5	—	—	—	2	4	1	—	—	—	80	77	34	—	—	—	19
7	2	2	30	22	18	—	—	—	7	5	5	—	—	—	331	273	193	—	—	—	20
2	1	1	13	17	14	—	—	—	1	2	1	—	—	—	131	134	84	—	—	—	21
2	—	—	38	17	17	1	2	1	5	4	3	—	—	—	224	205	159	5	—	—	22
3	—	—	12	14	13	1	—	—	1	2	1	—	—	—	214	138	92	—	—	—	23
—	—	—	27	13	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	131	91	61	—	—	—	24
—	—	—	8	6	3	—	—	—	3	4	4	—	—	—	112	91	72	3	—	—	25
—	—	—	7	8	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	42	27	20	—	—	—	26
3	—	—	27	29	28	2	1	1	3	19	18	—	—	—	103	72	67	—	—	—	27
1	—	—	19	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	75	67	—	—	—	28
3	2	2	14	17	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86	94	65	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 31 januari 1924.

Arbetslösheten inom de organisationer, som inkommit med uppgifter till socialstyrelsen, har under januari minskats från 14·1 till 13·6 %. Ställningen inom de olika fackförbunden framgår av nedanstående tabell:

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar			Arbetslösa				Föregående månads %
		Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Tillsammans Antal	Tillsammans %	
Bleck- o. plåtslagareförb.	34	1 269	—	**1 269**	196	—	**196**	**15·4**	8·7
Bokbindareförbundet	17	892	1 629	**2 521**	50	54	**104**	**4·1**	5·2
Bryggeriindustriarb.-förb.	28	2 215	491	**2 706**	39	30	**69**	**2·5**	2·6
Byggnadsträarbetareförb.	50	3 790	—	**3 790**	1 298	—	**1 298**	**34·2**	—[1]
De förenade förbunden	36	1 870	500	**2 370**	182	29	**211**	**8·9**	9·5
Elektriska arbetareförb.	60	2 230	—	**2 230**	297	—	**297**	**13·3**	12·1
Gjutareförbundet	99	3 552	9	**3 561**	516	1	**517**	**14·5**	14·2
Grov- o. fabriksarb.-förb.	190	17 077	1 820	**18 897**	5 564	285	**5 849**	**31·0**	24·8
Gruvindustriarbetareförb.	20	1 760	16	**1 776**	220	3	**223**	**12·6**	16·1
Handelsarbetareförb.	90	4 611	1 479	**6 090**	349	107	**456**	**7·5**	6·8
Hatt- o. pälsindustriarb.-f.	12	210	165	**375**	8	—	**8**	**2·1**	8·0
Hattarbetare	5	79	51	**130**	3	—	**3**	**2·3**	14·7
Pälsvaruarbetare	7	131	114	**245**	5	—	**5**	**2·0**	3·9
Kommunalarbetareförb.	87	9 065	389	**9 454**	407	9	**416**	**4·4**	3·8
Litografiska förbundet	15	763	—	**763**	13	—	**13**	**1·7**	1·6
Livsmedelsarbetareförb.	53	3 774	1 390	**5 164**	438	135	**573**	**11·1**	19·1
Metallindustriarb.-förb.	198	51 325	1 519	**52 844**	5 079	46	**5 125**	**9·7**	9·8
Järnbruksarbetare	58	13 566	2	**13 568**	806	—	**806**	**5·9**	8·1
Verkstadsarbetare	140	37 759	1 517	**39 276**	4 273	46	**4 319**	**11·0**	10·3
Murareförbundet	41	2 154	—	**2 154**	1 242	—	**1 242**	**57·7**	52·8
Måleriarbetareförbundet	45	2 210	1	**2 211**	1 261	—	**1 261**	**57·0**	36·6
Pappersindustriarb.-förb.	95	12 311	378	**12 689**	693	23	**716**	**5·6**	5·4
Sadelm.- o. tapetseraref.	24	645	21	**666**	84	—	**84**	**12·6**	12·5
Sko- o. läderindustriarb.-f.	41	5 821	2 493	**8 314**	458	57	**515**	**6·2**	4·0
Skrädderiarbetareförb.	39	1 694	1 548	**3 242**	66	147	**213**	**6·6**	12·4
Stenindustriarbetareförb.	58	2 233	—	**2 233**	97	—	**97**	**4·3**	8·7
Stuckatörförbundet	3	52	—	**52**	18	—	**18**	**34·6**	—
Sågverksindustriarb.-förb.	183	15 264	11	**15 275**	3 683	—	**3 683**	**24·1**	47·3
Textilarbetareförbundet	60	4 149	4 641	**8 790**	108	124	**232**	**2·6**	2·9
Tobaksindustriarb.-förb.	10	577	2 391	**2 968**	13	49	**62**	**2·1**	2·2
Transportarbetareförb.	33	1 625	—	**1 625**	321	—	**321**	**19·8**	12·3
Träindustriarbetareförb.	73	3 781	8	**3 789**	411	1	**412**	**10·9**	—[1]
Tunnbinderiarbetareförb.	20	317	—	**317**	103	—	**103**	**32·5**	29·1
Typografförbundet	23	1 340	49	**1 389**	90	3	**93**	**6·7**	8·2
Väg- o. vattenb.-arb.-förb.	10	541	—	**541**	80	—	**80**	**14·8**	—
Summa	**1 747**	**159 117**	**20 948**	**180 065**	**23 384**	**1 103**	**24 487**	**13·6**	**14·1**

[1] Inom det odelade träarbetareförbundet uppgick arbetslösheten den 31 december 1923 till 23·1 %.

Av de större förbunden företedde särskilt sågverksindustriarbetareförbundet en stark nedgång av arbetslösheten, från 47·3 till 24·1 %. Ökad arbetslöshet framträder däremot i synnerhet inom de förbund, som innesluta byggnadsindustriens arbetare.

Med den omläggning av arbetslöshetsstatistiken, som genomförts fr. o. m. denna månad, har åstadkommits en ej obetydlig ökning av primärmaterialet. Antalet fackföreningar, från vilka uppgifter erhållits, har i jämförelse med föregående månad ökats från 1 286 till 1 747 och antalet redovisade medlemmar från c:a 133 000 till 180 000.

Någon sammanställning av uppgifterna om antalet arbetslöshetsveckor har denna gång icke publicerats, enär dessa uppgifter skulle bli i viss mån missvisande, då redovisningen för vissa förbund avser fyra, för andra fem veckor. Dessa uppgifter komma i stället att publiceras kvartalsvis, varigenom man för samtliga organisationer får att räkna med en redovisningsperiod av tretton veckor.

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna januari 1923—januari 1924.

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.
Sverige	20·5	19·4	18·0	14·9	10·7	9·8	9·1	8·6	8·0	8·2	9·1	14·1	13·6
Norge	12·4	12·4	11·9	9·0	8·6	7·7	6·5	6·4	7·5	7·8	8·4	10·1	—
Danmark	21·5	23·2	16·0	11·5	9·1	8·1	7·4	7·6	7·4	7·6	11·4	16·0	21·0
England	13·7	13·1	12·8	11·8	11·8	11·1	11·1	11·4	11·8	10·9	10·5	9·7	8·9
Tyskland	4·4	5·5	5·6	7·0	6·2	4·1	3·5	6·3	9·9	19·1	23·4	28·2	26·5
Nederländerna	19·3	13·7	13·0	10·4	9·6	9·3	10·6	12·9	11·6	13·0	13·4	16·9	—
Belgien	3·9	3·1	2·6	2·4	3·6	2·6	2·2	1·9	1·5	1·9	2·7	3·6	—
Kanada	7·8	6·4	6·8	4·6	4·5	3·4	2·9	2·2	2·0	4·8	6·2	7·2	—
Nya Syd-Wales	10·8	4·1	10·5	14·8	6·8	10·0	10·0	8·6	7·6	9·9	9·6	—	—

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under februari månad 1924. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Februari har, på samma sätt som förut januari, att uppvisa endast obetydliga jämkningar i fråga om livsmedelspriserna. Visserligen har flertalet i budgeten ingående varuslag undergått prisväxlingar antingen i uppåtgående eller nedåtgående riktning, men i stort sett ha dessa förändringar motvägt varandra, ehuru den nedåtgående tendensen haft någon övervikt. Av de 58

Medelpris per år (1913—1923) och per månad (febr. 1923—febr. 1924)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	25	* 38	47	44	35	25	23
2	» handskummad	»	8	8	15	* 24	—	26	20	13	12
3	» separerad	»	6	6	12	* 19	28	19	13	9	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	286	289	* 401	* 587	729	657	496	375	366
5	» mat- (lands-)	»	213	218	* 358	* 546	727	651	486	358	350
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	* 305	* 372	624	524	389	277	275
7	» halvfet, »	»	121	119	* 234	* 332	500	374	267	178	187
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	—	—	433	376	293	178	184
9	Ägg svenska, färska	tjog	159	171	348	725	681	578	428	320	271
10	» konserverade	»	137	151	307	615	716	533	393	348	260
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	* 955	* 1200	1271	963	947	699	771
12	»	5 l.	28	30	* 58	* 68	71	60	60	47	50
13	» färsk	»	46	30	146	237	102	191	124	119	180
14	Ärter, gula	kg.	31	35	* 63	* 66	78	69	58	48	50
15	Bruna bönor	»	48	49	199	* 173	214	180	83	97	72
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	* 42	* 50	* 75	91	71	52	45
17	» råg-, » » »	»	22	23	* 36	* 41	* 56	56	46	31	27
18	» rågsikt-, » » »	»	27	29	—	—	* 73	73	63	44	38
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	* 68	* 82	99	101	72	52	50
20	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	* 75	* 73	111	176	85	61	53
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	* 62	* 78	96	111	108	86	75
22	» hårt, knäckebröd	»	—	-	—	—	—	139	132	110	97
23	» mjukt, limpa, söt	»	38	40	* 60	* 75	96	105	93	73	65
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	* 45	* 49	64	71	65	50	44
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	* 117	* 180	230	254	217	172	157
26	» mjukt, bil-, bakat med vatten	»	43	46	* 68	* 88	116	128	113	88	77
27	» ligaste sort, » » mjölk	»	60	61	* 88	* 144	167	145	129	103	90
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	219	567	563	398	301	223	209
29	» soppkött	»	100	95	193	507	490	333	243	175	169
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	* 215	546	512	403	377	280	256
31	» spädkalv	»	72	70	* 148	357	312	274	204	155	149
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	258	626	600	481	310	233	225
33	» salt, svenskt	»	114	118	241	546	547	385	264	193	184
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	261	509	557	442	348	270	264
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	* 270	* 388	605	449	321	250	210
36	» salt, svenskt »	»	140	137	* 287	* 404	619	470	338	263	227
37	» » amerikanskt »	»	—	-	—	—	-	364	275	204	192
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	122	211	202	191	166	140	132
39	» gädda	»	108	110	188	317	333	312	260	211	209
40	» sill	»	84	85	91	149	110	102	92	79	67
41	» strömming	»	88	89	65	123	114	106	91	70	61
42	» torsk	»	55	57	111	196	160	139	119	100	94
43	» rödspotta (»spätta»)	»	79	81	167	295	244	219	199	169	154
44	» kolja	»	—	—		—	—	152	134	113	111
45	salt: sill, prima	»	45	45	105	145	148	120	87	77	59
46	» strömming	»	30	31	78	100	105	74	65	51	45
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	152	288	223	156	113	97	83
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	* 315	* 307	316	331	210	219	244
49	Socker, bit-	»	67	65	* 70	* 92	* 133	* 168	* 170	* 156	107
50	Salt (matsalt)	»	—	10	19	31	32	31	26	21	20
51	Svagdricka	l.	6	6	10	14	16	16	17	15	14
52	Fotogen, Water White	»	20	21	37	—	71	60	53	38	32
53	Ved: björk-, osågad, hemkörd (per famn	famn	2560	2630	5520	7850	8220	10310	7090	4990	5250
54	» barr- (»storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	4500	6620	6740	8230	5620	3820	3830
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	670	1085	896	964	659	460	449
56	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	401	411	803	—	—	2069	1286	948	840
57	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	707	—	—	1664	703	444	414
58	Koks: gasverks- (krossad[1]) hemkörd	»	165	157	418	—	—	1177	452	328	310
59	» eng. kamin- »	»	189	190	521	—	—	1249	481	356	337

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — * Maximipris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt. 1923	Nov. 1923	Dec. 1923	Jan.[1]) 1924	Febr.[2]) 1924	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	febr. 1914—febr. 1924	febr. 1923 febr. 1924	
23	23	23	23	23	23	23	23	24	24	24	24	24	+ 71·4	+ 4·3	1
12	12	13	12	12	12	12	12	12	13	13	13	13	+ 62·5	+ 8·3	2
9	9	9	8	9	8	8	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	0·0	3
382	393	357	331	319	304	339	385	391	404	401	385	371	+ 58·5	− 2·9	4
356	364	344	325	312	290	328	366	376	386	386	365	343	+ 63·8	− 3·7	5
268	268	269	270	270	270	270	271	281	293	299	300	300	+ 84·0	+ 10·7	6
178	180	180	179	183	184	182	186	196	210	213	212	210	+ 75·0	+ 18·0	7
187	187	188	187	186	184	165	182	185	185	185	185	184	+ 33·8	− 1·6	8
294	269	201	188	183	183	225	285	328	377	389	360	319	+ 82·3	+ 8·5	9
258	233	182	—	—	—	—	282	272	274	284	279	284	+ 95·9	+ 10·1	10
635	657	660	667	727	923	817	908	877	873	871	900	928	—	+ 46·1	11
42	43	44	44	48	61	53	58	54	54	54	56	57	+ 111·1	+ 35·7	12
—	—	—	—	—	264	95	—	—	—	—	—	—	—	—	13
49	49	50	50	50	50	50	50	50	50	50	51	51	+ 64·5	+ 4·1	14
76	74	72	69	67	66	66	66	67	76	89	91	92	+ 100·0	+ 21·1	15
45	45	45	45	45	45	45	44	44	43	43	42	42	+ 35·5	− 6·7	16
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	+ 28·6	0·0	17
39	39	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	37	+ 42·3	− 5·1	18
50	50	50	50	50	50	50	50	49	49	49	49	48	+ 33·3	− 4·0	19
53	53	53	53	52	52	52	53	53	53	53	53	53	+ 32·5	0·0	20
76	76	75	75	74	74	74	73	73	73	73	73	72	+ 75·6	− 5·8	21
99	99	98	98	97	96	96	96	96	96	96	96	94	—	− 5·1	22
65	65	65	65	65	65	64	64	64	64	63	62	62	+ 63·2	− 4·6	23
45	44	44	44	44	44	44	45	44	44	44	44	44	+ 46·7	− 2·2	24
159	158	157	157	156	156	155	156	156	156	155	154	155	+ 106·7	− 2·5	25
78	78	78	78	77	77	76	76	76	76	76	75	75	+ 70·5	− 3·8	26
92	91	91	90	89	89	89	89	88	89	88	88	88	+ 46·7	− 4·3	27
210	208	208	208	209	210	212	212	210	207	204	202	201	+ 67·5	− 4·3	28
168	166	166	167	168	170	171	171	171	169	167	166	165	+ 66·7	− 1·8	29
264	259	260	259	257	255	251	250	249	248	248	247	246	+ 87·8	− 6·8	30
153	153	150	148	150	147	146	146	147	146	147	145	145	+ 95·9	− 6·5	31
224	231	238	240	242	238	231	221	212	205	203	208	209	+ 57·1	− 6·7	32
180	187	189	189	192	186	187	191	178	175	171	177	172	+ 45·8	− 4·4	33
279	278	260	297	297	—	—	—	226	221	252	260	248	+ 101·6	− 11·1	34
230	222	215	213	210	209	209	208	208	204	194	188	182	+ 38·9	− 20·9	35
246	239	230	227	222	221	219	219	218	214	206	200	193	+ 39·9	− 21·5	36
198	198	193	191	193	190	188	186	191	190	187	186	184	—	− 7·1	37
140	146	137	118	114	115	124	135	139	136	140	153	153	+ 91·3	+ 9·3	38
222	228	205	184	181	191	206	218	221	222	221	228	231	+ 99·1	+ 4·1	39
59	56	60	57	74	89	78	70	68	63	65	68	61	+ 90·6	+ 3·4	40
64	67	60	60	60	54	54	59	64	63	64	68	66	+ 65·0	+ 3·1	41
98	93	90	89	89	87	91	94	101	100	96	109	110	+ 86·4	+ 12·2	42
167	160	148	146	146	147	151	152	156	153	153	171	173	+ 113·6	+ 3·6	43
115	110	113	112	106	105	102	109	118	118	113	133	134	—	+ 16·5	44
61	60	59	58	57	56	56	57	61	63	64	64	65	+ 41·3	+ 6·6	45
47	46	44	46	47	44	43	44	46	47	46	44	47	+ 46·9	0·0	46
84	82	83	82	82	83	82	82	84	86	87	89	89	+ 58·9	+ 6·0	47
242	243	245	246	246	245	244	244	244	244	244	244	251	+ 56·9	+ 3·7	48
* 113	* 113	* 113	* 113	113	108	103	103	103	94	98	98	105	+ 64·1	− 7·1	49
20	20	20	20	20	20	20	20	20	19	19	19	19	—	− 5·0	50
15	14	15	15	14	14	14	14	14	14	14	15	15	+ 150·0	0·0	51
33	33	33	32	32	32	32	32	31	30	30	30	30	+ 50·0	− 9·1	52
5300	5310	5300	5250	5240	5200	5190	5180	5200	5230	5250	5260	5260	+ 102·3	− 0·8	53
3870	3870	3850	3840	3870	3820	3800	3780	3780	3790	3820	3840	3840	+ 86·4	− 0·8	54
439	448	455	445	445	440	451	474	468	447	439	445	435	+ 108·1	− 0·9	55
869	858	857	859	860	858	841	815	805	798	796	797	801	+ 102·8	− 7·8	56
414	424	423	431	432	418	405	409	407	403	402	406	409	+ 79·4	− 1·2	57
304	310	314	319	316	312	310	310	308	307	308	309	310	+ 101·3	+ 2·0	58
329	341	341	342	342	347	338	337	335	333	333	338	340	+ 84·8	+ 3·3	59

varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan januari 21 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas smör och fläsk. *Prisstegring* har ägt rum beträffande 18 varuslag, däribland kaffe och socker. Fullt *oförändrade* under redovisningsmånaden äro medelpriserna å 19 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—februari 1924. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med februari 1924, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

	Juli		Årsmedeltal							År 1923				År 1924[1]	
	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	Jan.	Febr.
Aritmetiska (ovägda) tal	100	126	157	208	319	348	321	245	186	173	169	169	172	175	174
Vägda tal	100	121	139	181	270	320	298	237	180	166	162	162	164	163	162

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under februari visat en svag nedgång, och den »vägda» indexsiffran är nu en enhet lägre än i januari. Det »ovägda» indextalet har likaledes sänkts med en enhet. — Ovanstående indexserier återgivas fullständigare i de häften av Sociala Meddelanden, som innehålla kvartalsrapporter över levnadskostnaderna, senast i häfte 1, sid. 56.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisförändringarnas inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 1 av Sociala Meddelanden 1924 (sid. 54 ff.), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 januari 1924 till c:a 76 % mot 77 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 oktober 1923.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 februari—10 mars 1924 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
19.	K. kung. ang. utlämnande av förlagslån från jordförmedlingsfonden	22 febr.
27.	K. kung. ang. skyldighet för kommunala myndigheter att till socialstyrelsen avgiva vissa uppgifter rörande levnadskostnader	22 »

[1] Preliminära siffror.

Arbetsmarknaden under mars månad 1924.

Det allmänna läget på arbetsmarknaden under mars månad utvecklades i avgjort gynnsam riktning. Den stränga vintern verkade visserligen hämmande å flertalet utearbeten, men förbättringen fortskred det oaktat inom alla yrkesgrenar. Jordbrukets efterfrågan å fast arbetskraft till vårflyttningen var osedvanligt stor och översteg betydligt fjolårets. Inom industrigrupperna utjämnades ytterligare den tidigare avsevärda disproportionen mellan arbetssökandeantalet och platstillgången, och handeln och transportmedlen kunde även rapportera förbättrade arbetsmarknadsförhållanden. Den gynnsamma utvecklingen av läget under mars månad kan bl. a. avläsas i ett minskat antal arbetsansökningar på 100 lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna i riket. Denna siffra, som under mars månad år 1922 och 1923 uppgick till resp. 381 och 231, stannade under rapportmånaden vid 177, mot 214 under sistlidna februari. Antalet vid statliga och statskommunala nödhjälpsarbeten sysselsatta arbetslösa minskades också något och uppgick vid månadens slut till c:a 3 000 personer. Omsättningen av arbetskraft vid dessa arbeten var ganska stor på grund av den rikare arbetstillgången å den öppna marknaden, som lockade nödhjälpsarbetarna åter till deras hemorter; anvisningen av nya arbetslösa till nödhjälpsarbetena visade sig av samma skäl gå ganska trögt å vissa platser. Någon kontant understödsverksamhet med statsbidrag förekom icke.

Anmälningen av lediga platser vid jordbruket till den 24 instundande april var, såsom ovan antytts, mycket livlig. I jämförelse med de närmast föregående åren hade platstillgången ökats ganska märkbart, vilket tyder på förbättrade konjunkturer även för jordbruket. Brist å kvalificerad såväl manlig som kvinnlig arbetskraft försvårade besättandet av de lediga platserna. Vinterkölden lade ännu hinder i vägen för vårarbetets påbörjande, men underlättade i stället arbetet i skogarna, vilket under större delen av mars bedrevs i full utsträckning.

Läget å arbetsmarknaden inom industri och hantverk kunde såsom helhet betraktat betecknas såsom ganska tillfredsställande. Den enda yrkesgrupp, som uppvisade försämrad arbetstillgång, var gruvdrift och malmförädling, vilket synes kunna tillskrivas nedgång i orderstocken vid vissa järnbruk. Metall- och maskinindustrien anmälde ökat behov av specialarbetare och yngre arbetare med ett å två års vana i facket. Varvsarbetarna voro under månaden livligt efterfrågade på grund av omfattande reparationsarbeten å fartygen efter den svåra vintern. Byggnadsverksamheten bedrevs i ungefär samma utsträckning som under föregående månad. Den sedvanliga utvidgningen av byggnadsarbetet under mars månad uteblev nämligen innevarande år till följd av de ogynnsamma väderleksförhållandena; de pågående avtalsförhandlingarna inom facket verkade säkerligen också hämmande.

Inom handel och samfärdsel förbättrades arbetsmarknadsläget över lag, men antalet lediga platser motsvarade långt ifrån den goda tillgång å kvalificerade platssökande, som ännu förefanns, framförallt inom kontorsfacken.

Den efter islossningen utvidgade sjöfarten erbjöd avsevärt förbättrad tillgång å hyror till sjöss. Transportarbetet i hamnarna blev härigenom rikligare och beredde ökade arbetstillfällen åt hithörande yrkeskategorier.

Å den kvinnliga arbetsmarknaden märktes framförallt en stigande efterfrågan å huslig arbetskraft för tillträde av tjänster vid kommande aprilflyttning. Platstillgången var mycket god, och från flera arbetsförmedlingsanstalter rapporterades, att dugliga arbetssökande funnos anmälda i en utsträckning, som i stort sett möjliggjorde fyllande av behovet. För jordbruket var emellertid tillgången å arbetskraft ganska begränsad.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under mars samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913—1922	196	203	171	148	134	138	129	123	115	127	174	187
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	346	308	231	165	135	146	141	140	126	129	191	195
1924	*239*	*214*	*177*	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	225	168	130	95	79	78	88	113	94	86	113	134
1924	*142*	*116*	*113*	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	364	339	262	187	150	162	155	151	142	159	222	207
1924	*261*	*244*	*200*	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	3·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·3	31·9	30·5	28·3	22·9	20·9	18·2	16·7	15·1	15·5	17·2	21·3
1923	20·5	19·4	18·0	14·9	10·7	9·8	9·1	8·6	8·0	8·2	9·5	14·1
1924	*13·6*	*12·8*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 310.

De kvinnliga statsfunktionärernas löne- och pensionsvillkor.

Socialstyrelsens utlåtande.

År 1923 antog riksdagen en lag innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag, vilken lag Kungl. Maj:t sanktionerade den 22 juni samma år. Denna lag skall träda i kraft först den dag konungen med riksdagen bestämmer. Som skäl för uppskov med lagens ikraftträdande uppgavs, att ikraftträdandet ej lämpligen borde ske, förrän de statsanställda kvinnornas löne- och pensionsvillkor samtidigt kunde fastställas. Den s. k. 1921 års lönekommitté, som haft i uppdrag att utreda dessa frågor, överlämnade sitt betänkande den 12 oktober 1923. Genom remiss den 21 november 1923 har Kungl. Maj:t sedermera anbefallt bl. a. socialstyrelsen att yttra sig över förslaget. Styrelsen har i anledning härav den 31 januari 1924 avgivit följande utlåtande:

Kommittén har i sitt förslag till ändring av nuvarande avlöningsbestämmelser för befattningshavare i statens tjänst tillämpat två principer av mera allmängiltig innebörd, nämligen dels principen om olika lön för familjeförsörjare och icke-familjeförsörjare samt dels principen om olika lön för män och kvinnor, enligt vilka principer i förra fallet icke-familjeförsörjare och i senare fallet kvinnor ansetts böra tilldelas lägre löner än familjeförsörjare, resp. män i enahanda befattningar.

Vad beträffar den s. k. *familjetilläggsprincipen*, torde man kunna säga, att densamma, liksom behovsprincipen över huvud taget, är i stort sett främmande för de i vårt land hittills tillämpade lönesystemen för statens befattningshavare. Den omständigheten, att man vid dyrtidstilläggens bestämmande i främsta rummet tillgodosett de befattningshavare, som tillika äro familjeförsörjare, får icke anses innebära något godtagande av ovannämnda princip såsom avlöningsgrund, utan har, vilket även kommittén själv framhåller, motiverats huvudsakligen av statsfinansiella skäl. Att staten — nu närmast med hänsyn till den motsedda ökningen av antalet kvinnliga befattningshavare, vilka ju i regel förutsättas vara ensamförsörjare — skulle frångå sin gamla ståndpunkt i berörda avseende och låta behovsprincipen komma till direkt uttryck i sitt lönesystem, kan styrelsen för sin del varken finna lämpligt eller riktigt.

Först och främst torde hänsynen till en rationell personalrekrytering kräva, att avlöning utgår icke efter levnadsbehovets storlek eller andra, arbetet ovidkommande omständigheter, utan endast efter värdet av den fordrade arbetsprestationen. Inom statstjänsten utmynnar detta betraktelsesätt i kravet på »lika lön i lika befattning».

Styrelsen får längre fram, vid skärskådandet av kommitténs förslag om olika löner för män och kvinnor, tillfälle att närmare belysa frågan ur denna synpunkt.

Vidare lärer det icke vara möjligt att utfinna rättvisa normer för lönernas avpassande efter det faktiska behovet. Det av kommittén förordade systemet med familjetillägg, kan i allt fall ej anses utgöra en tillfredsställande anordning i berörda avseende. Att låta dylika tillägg utgå enbart med hänsyn till familjeförsörjning skulle uppenbarligen innebära ett missgynnande av dem, som draga försorg om behövande föräldrar eller andra anförvanter. Därjämte må ihågkommas, att åtskilliga icke-familjeförsörjare på grund av studieskulder eller andra omständigheter hava en så svag eko-

nomisk ställning, att den, särskilt om härtill kommer försörjningsplikt mot anhöriga, omöjliggör varje tanke på familjebildning, under det att å andra sidan åtskilliga familjeförsörjare hava en relativt god ekonomi, som de ej sällan kunna ha erhållit just genom sitt äktenskap. Av statens befattningshavare torde därför så många icke-familjeförsörjare säkerligen befinna sig i en relativt sämre eller i allt fall ej bättre ekonomisk ställning än flertalet familjeförsörjare, att redan av detta skäl och oavsett riktigheten i och för sig av likalönsprincipen det måste anses olämpligt, att en befattningshavare skall erhålla mindre betalt för sitt arbete, därför att han är icke-familjeförsörjare. Man tänke sig bredvid varandra i samma slags befattning å ena sidan en tjänsteman av framstående duglighet med dålig ekonomi och å andra sidan en medelmåttig tjänsteman i god ekonomisk ställning, av vilka dock den senare i egenskap av familjeförsörjare uppbure högre avlöning än den förre. Även under förutsättning att de båda tjänstemännen vore lika dugliga, skulle nog ett sådant förhållande komma att betraktas som en orättvisa och utgöra en källa till ständigt missnöje.

Den omständigheten, att familjetilläggsprincipen ej vunnit någon nämnvärd tillämpning i det enskilda förvärvslivet, synes jämväl lämna bevis för olämpligheten över huvud taget av ifrågavarande princip.

De synpunkter, kommittén haft att anföra till förmån för familjetilläggsprincipens upptagande i statens lönesystem, äro enligt styrelsens förmenande mindre vägande.

Visserligen underskattar styrelsen ingalunda betydelsen av åtgärder för främjande av familjebildandet, men anser styrelsen dessa åtgärder helst böra vara av sådan art, att de komma befolkningen i dess helhet till godo och ej blott statens befattningshavare samt att i varje fall desamma icke må givas den olämpliga och missvisande formen av lönetillägg. Styrelsen har för övrigt i ett föregående utlåtande i annat ämne haft tillfälle yttra sig över de åtgärder, som styrelsen till främjande av familjebildandet i allmänhet ansett kunna ifrågasättas.[1]

Den av kommittén framförda synpunkten, att ett lönesystem, som icke gjorde åtskillnad mellan familjeförsörjare och icke-familjeförsörjare, lätteligen komme att bereda de senare en löneställning, som icke vore motiverad av deras normala levnadsbehov, samt kommitténs i sammanhang härmed förda resonemang och dragna slutsats anser styrelsen vara tvivelaktiga och i varje fall utan egentlig betydelse för avgörandet av här ifrågavarande spörsmål.

Större uppmärksamhet förtjänar däremot givetvis den statsekonomiska synpunkten, vartill styrelsen emellertid återkommer i det följande vid behandlingen av kvinnornas löner i förhållande till männens.

Beträffande den andra huvudfrågan, nämligen genomförandet i vårt lönesystem av principen om *olika lön för män och kvinnor* i likställda befattningar, får styrelsen redan från början framhålla, att styrelsen ej kunnat av kommitténs utredningar och därpå grundade bevisföring övertygas om riktigheten och lämpligheten av en sådan åtgärd. Att först förklara kvinnorna behöriga att tävla med männen till statens befattningar, men sedan, om kvinna ansetts böra till någon befattning föredragas framför man, låta henne arbeta för lägre avlöning, än den förbigångne mannen skulle erhålla i motsvarande befattning, bör väl skäligen ej kunna ifrågakomma. Det enda rationella synes styrelsen vara, att lönerna, såsom förut berörts, avpassas med hänsyn till arten och omfattningen av befattningens arbetsuppgifter samt att i varje fall till befattningshavare utses den dugligaste och för arbetet mest lämpade, vare sig man eller kvinna, familjeförsörjare eller icke-familjeförsörjare.

Härför kräves emellertid genomförandet av strängare principer än de hittills van-

[1] Utlåtande angående en inom riksdagens första kammare år 1917 väckt motion om åvägabringande av utredning, huruvida och under vilka villkor statsbidrag skulle kunna lämnas som hjälp till personer, vilka ämna ingå äktenskap (Soc. Medd. årg. 1917, sid. 492).

ligen tillämpade i fråga om anställning och befordran i statens tjänst. En ändring i berörda avseende är emellertid enligt styrelsens förmenande motiverad redan av hänsyn till en mera ändamålsenlig rekrytering av statstjänsten i allmänhet. Ännu torde inom flertalet ämbetsverk förhållandet vara, att personer, vilka en gång antagits såsom extra, vanligen få stanna kvar, även om de visat sig mindre lämpliga, i stället för att efter viss tids provtjänstgöring avskedas. Härigenom inskränkas uppenbarligen i hög grad möjligheterna för verken av en god rekrytering. Därjämte torde fortfarande såsom regel gälla, att vid befordran till alla lägre tjänster till och med f. d. förstagradstjänsterna avseende i främsta rummet fästes vid tjänstemeriterna. Detta åter medför, i förening med den mindre rationella rekryteringen, att ifrågavarande befattningar i alltför stor utsträckning erhålla en relativt svag besättning och att framkomsten för de verkligt dugande förmågorna försvåras.

Nu berörda fråga har särskilt aktualiserats därigenom, att verkens personaluppsättningar av statsfinansiella skäl blivit i avsevärd grad beskurna och att det på grund härav gäller att söka så långt möjligt genom kvalitativt starka arbetskrafter få ersatt vad som förlorats i det kvantitativa. Den omständigheten att kvinnorna erhålla tillträde till så gott som alla statstjänster och att härigenom konkurrensen om dessa tjänster torde komma att högst väsentligt ökas, är också ägnad understryka nödvändigheten av att hädanefter endast låta dugligheten få fälla utslaget över hela linjen, när det gäller anställning och befordran.

Genom en konsekvent tillämpning inom statsförvaltningen av ovan angivna anställnings- och befordringsprinciper underlättas och befrämjas i hög grad ett naturligt och rationellt urval, varigenom staten på varje plats tillförsäkrar sig den bästa möjliga och därmed även den i realiteten billigaste arbetskraften, den må nu vara manlig eller kvinnlig, den må tillhöra familjeförsörjare eller icke-familjeförsörjare. Om härvid kvinnorna — och därmed i stor omfattning icke-familjeförsörjare — såsom erfarenheterna från kommunal och privat tjänst synas giva vid handen, i större utsträckning än männen komma att stanna på de mindre krävande och följaktligen mindre avlönade platserna, beror detta ej av deras kön, utan framgår såsom resultatet av en förutsättningslös tävlan. Kvinnorna liksom icke-familjeförsörjarna överhuvud taget beredas, i mån av duglighet och lämplighet, lika stora möjligheter som männen resp. familjeförsörjarna, och detta kan ju ej vara annat än rättvist och för staten gagneligt.

Kommittén har velat göra gällande, att kvinnoarbetet, på grund av kvinnornas större sjuklighet och mindre prestationsförmåga i genomsnitt taget, skulle vid lika löner komma att ställa sig dyrare än det manliga och att de statsfinansiella hänsynen därför motiverade en lägre lönenivå för kvinnorna. I betraktande av hittills gjorda erfarenheter på olika arbetsområden håller styrelsen ej för osannolikt, att kommitténs värdesättning av det kvinnliga arbetet i jämförelse med det manliga kan i viss mån vara riktig. Men härtill, liksom överhuvud taget till den olika beskaffenheten av förhandenvarande arbetskraft, lärer vid ett rationellt anställnings- och befordringssystem vederbörlig hänsyn kunna tagas, utan att man därför behöver tillämpa den oriktiga principen att avlöna innehavare av samma slags befattning olika, ej på grund av deras större eller mindre duglighet, utan på grund av deras olika kön eller olika levnadsbehov. Även ur statsekonomisk synpunkt torde man helt säkert — givetvis under förutsättning att lönerna äro riktigt avpassade efter befattningarnas art och arbetsbörda och att följaktligen avlöningen å en befattning ej bestämmes till högre belopp än som ger möjlighet att erhålla kompetent innehavare av densamma — i längden vinna mest på att ej göra någon åtskillnad mellan befattningshavarna av nu berörda anledningar, utan endast följa den fria konkurrensens sunda principer. I den mån kvinnor vinna tillträde till allt flera befattningar och därigenom komma att i större utsträckning utföra samma arbete som män, beredes för övrigt tillfälle att genom jämförande observationer av de båda könens arbetsprestationer erhålla säkrare och mera objektiv kunskap för bedömandet av mäns och kvinnors lämplighet för olika slag av

arbeten samt därigenom också större möjlighet att på ett ur ekonomisk synpunkt fördelaktigt sätt utvälja och placera tillgänglig arbetskraft.

Mot kommitténs förslag om lägre löner för kvinnor än för män — särskilt om härtill skulle komma lägre lön för icke-familjeförsörjare, till vilka kvinnorna i regel äro att hänföra, än för familjeförsörjare — talar jämväl den omständigheten, att det sålunda genomförda, väsentligt billigare priset å kvinnlig arbetskraft otvivelaktigt vore i hög grad ägnat att locka till en rekrytering av statstjänsten med sådan arbetskraft i vida större omfattning än som, med utgångspunkt från kommitténs värdesättning av det kvinnliga arbetet, vore förenligt med statsförvaltningens välförstådda intressen. Emellertid må i detta sammanhang även betonas vikten av att lönerna över huvud taget och speciellt å de mera krävande befattningarna sättas tillräckligt högt för främjande av statstjänstens rekrytering i största möjliga utsträckning med verkligt dugande arbetskrafter.

Om sålunda styrelsen anser sig böra förorda likalönsprincipens fullständiga genomförande i statens lönesystem, kräves givetvis i anslutning härtill, att kvinnorna icke på grund av sitt kön komma att i något avseende intaga någon förmånsställning framför männen. Styrelsen får därför föreslå, att de pensionsavgifter, som kvinnorna skola erlägga för egen pensionering, fastställas efter uträkning på försäkringstekniska grunder med hänsyn tagen dels till kvinnornas tidigare pensionering (därest icke samma pensionsålder kommer att stadgas för kvinnor som för män), dels till deras större medellivslängd. I fråga om värnpliktstjänstgöringen och det försteg befrielsen härifrån lämnar kvinnorna framför männen vid anställning och befordran, finner styrelsen likaledes skäligt, att männen härför i någon form erhålla vederbörlig kompensation. Erinras må i sådant avseende om ett förslag av Akademiskt bildade kvinnors förening beträffande lärarna, enligt vilket alla män, som fullgjort värnplikt, skulle erhålla första ålderstillägget ett år tidigare än kvinnor och sådana män, som befriats från värnplikt.

Vad beträffar frågan om kvinnliga befattningshavares *pensionsålder*, framgår av kommitténs utredningar, att vägande skäl kunnat anföras till förmån för att kvinnorna även i detta avseende jämställas med männen. I andra länder har också i regel pensionsåldern för befattningshavare i statstjänst satts lika för båda könen. Vid privata företag har visserligen, åtminstone i Sverige, i allmänhet införts en åtskillnad mellan pensionsåldern för män och kvinnor, men torde denna differentiering, såsom kommittén anmärker, icke så mycket hava grundats på särskild erfarenhet inom det enskilda näringslivet rörande den kvinnliga personalens uthållighet vid mera framskriden ålder som fastmer vara ett uttryck för en allmän förmodan beträffande mäns och kvinnors uthållighet vid äldre år.

Kommittén har emellertid ej ansett sig böra taga steget fullt ut och föreslå samma pensionsålder för kvinnor som för män, utan stannar vid en ålder av 64 år för kvinnor under motivering att, innan en mera omfattande erfarenhet vunnits om den kvinnliga arbetskraftens uthållighet vid äldre år, försiktigheten synes bjuda att icke på en gång genomföra en så stark höjning av pensionsåldern för kvinna som med hela sju år. Styrelsen lutar för sin del åt den uppfattningen, att den erfarenhet i ämnet, som föreligger från såväl in- som utlandet, sammanställd med de utredningar och uttalanden av medicinska och andra auktoriteter, som kommittén kunnat stödja sig på, lämna tillräckliga skäl för att redan nu, i samband med genomförandet i övrigt av kvinnans fulla likställighet med mannen beträffande innehavandet av statstjänst, låta denna likställighet jämväl avse pensionsåldern. Däremot synes det styrelsen kunna ifrågasättas, huruvida ej en större differentiering i fråga om pensionsåldern än nu är fallet bör genomföras för olika slag av befattningar, varvid särskilt torde vara lämpligt taga under övervägande en tidigare pensionsålder än 67 år för mera mekaniskt arbete, såsom maskinskrivning o. dyl., varmed kvinnor för närvarande i allmänhet sysselsättas. Med hänsyn härtill och till frågans tveksamma läge i övrigt anser sig

styrelsen kunna tillstyrka kommitténs förslag att gå fram försöksvis och sålunda tillsvidare fastställa kvinnornas pensionsålder till 64 år.

I samband härmed vill styrelsen, såsom ett korrektiv mot att i vissa fall, det må nu gälla man eller kvinna, en befattningshavare kvarstår i sin befattning, oaktat hans arbetsförmåga i alltför hög grad försvagats, livligt förorda det system med förtidspensionering, som kommittén föreslagit beträffande ifrågavarande tjänstemän och som måhända skulle kunna göras ännu mera effektivt.

Därjämte vore det enligt styrelsens förmenande ändamålsenligt, såväl ur tjänstemännens som statsförvaltningens synpunkt, om den gamla bestämmelsen återupplivades, enligt vilken befattningshavare, som så önskade, kunde frivilligt avgå från sin befattning vid en tidigare tidpunkt än pensionsåldern (t. ex. vid 60 år) mot vederbörligen reducerad pension.

Beträffande pensionering av kvinnliga statstjänstemäns barn kan styrelsen icke förorda kommitténs lösning av denna fråga. För kvinnliga tjänstemän bör liksom för manliga, vare sig de äro gifta eller ogifta, stadgas obligatorisk skyldighet att inträda i vederbörande änke- och pupillkassa. Änklingspension bör då givetvis i förekommande fall utgå.

Rörande gift kvinnas ställning har styrelsen redan förut, i sitt den 15 februari 1921 avgivna yttrande angående kvinnors tillträde till statstjänster, framfört sina synpunkter och därvid på anförda skäl förordat bibehållande av den härutinnan nu gällande regeln[1]; och får styrelsen med åberopande av sitt berörda yttrande vidhålla sitt föregående förslag i detta ämne.

Slutligen anser styrelsen sig böra tillstyrka kommitténs förslag, att en löneförbättring genomföres för vissa av de nuvarande kvinnliga befattningarna, särskilt de i den lägsta lönegraden placerade, för vilka avlöningen synes vara alltför knappt tillmätt.

Mot styrelsens yttrande anförde föredraganden, sekreteraren Nilsson, skiljaktig mening av huvudsaklig innebörd, att lönen för kvinnlig befattningshavare borde utgå enligt löneklass, som med två klasser understege lönen för manlig tjänsteman i motsvarande befattning, samt att någon höjning av pensionsåldern för de kvinnliga befattningshavarna icke borde ifrågakomma.

Som bilaga till betänkandet medföljde en av byråchefen B. Nyström utarbetad P. M. angående lönekommitténs statistiska utredningar. I densamma göras en del erinringar mot de av kommittén verkställda beräkningarna rörande *ökningen av tjänstemannakåren* under de senaste tjugu åren samt jämförelsen mellan de olika könens *sjuklighetsförhållanden* och *arbetsprestationer*, och framhålles bl. a. svårigheten att av det knapphändiga material, som legat till grund för dessa beräkningar, draga några mer allmängiltiga slutledningar. Vad särskilt beträffar värdesättningen av det arbete, som inom kontorsbranschen o. dyl. arbetsområden utföres av män och kvinnor, betonas nödvändigheten att vid en jämförelse taga behörig hänsyn till den arbetsdifferentiering, som i allmänhet förefinnes mellan manliga och kvinnliga biträden, och de olikartade förhållanden, varunder arbetet på grund därav utföres. Även då det gäller sådana enklare mekaniska arbeten, som maskinskrivning, stenografi m. m., där själva arbetsprodukten utan större svårighet kan uppmätas och värdesättas, möter det svårigheter att från en arbetsplats erhålla fullt jämförligt material rörande män och kvinnor. Däremot kunna vissa

[1] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 339.

ganska belysande uppgifter erhållas från sådana läroanstalter, där manliga och kvinnliga elever jämsides inhämta kunskaper i berörda ämnen. Författaren framlägger resultatet av en dylik undersökning, baserad på material från en av Stockholms största undervisningsanstalter på detta område.

Undersökningen har omfattat 98 manliga och 101 kvinnliga elever, vilka under åren 1921—1923 genomgått antingen en normalkurs i stenografi och maskinskrivning eller endera av dessa kurser. Härvid hava endast sådana elever medtagits, som åtnjutit elementarundervisning, varvid de manliga eleverna i regel avlagt realskoleexamen, medan de kvinnliga merendels genomgått åttaklassigt flickläroverk. Åldern har varierat mellan 17 och 24 år.

Undersökningens huvudresultat hava sammanfattats i efterföljande tabeller.

Arbetsprestationer av manliga och kvinnliga elever i maskinskrivningskurser.

	Antal elever	Därav (i %), som erhållit nedanstående betygsgrader						Medelbetyg
		A (3)	a (2½)	AB (2)	Ba (1½)	B (1)	ej godkänd	
Manliga	82	3·7	7·3	17·1	31·7	20·7	19·5	1·41
Kvinnliga	93	4·3	12·9	31·2	37·6	8·6	5·4	1·75

I fråga om *maskinskrivning* hava angivits de betyg, som lämnats efter genomgången normalkurs på 160 timmar, varvid för de särskilda betygsgraderna erfordrats följande antal anslag på 3 minuter: Godkänd (B) = 450, Icke utan beröm godkänd (Ba) = 500, Med beröm godkänd (AB) = 600, Med utmärkt beröm godkänd (a) = 700, Berömlig (A) = 800.

Av betygssummorna framgår, att de kvinnliga kontorsaspiranterna i genomsnitt uppnå större färdighet än de manliga. Såsom förklaring härtill har institutets ledare uppgivit, att de senare i regel visat mindre intresse för detta ämne, som med hänsyn till kontorsarbetets nyss berörda differentiering varit av mindre betydelse för dem, medan de kvinnliga kontorsaspiranterna allmänt varit medvetna om nödvändigheten av att vid ansökan om plats kunna prestera ett gott betyg i maskinskrivning. Medverkande vore dock även vissa fysiska särdrag hos kvinnorna, i första rummet händernas större mjukhet och smidighet.

Något annorlunda ligger förhållandet i fråga om ämnet *stenografi*, varuti färdigheten angives genom det antal lektionstimmar, som åtgått för ernående av godkänt betyg, varför erfordras en hastighet av 150 stavelser per minut.

Arbetsprestationer av manliga och kvinnliga elever vid stenografikurser.

	Antal elever	Därav (i %) godkända efter nedanstående antal timmar									Timmar i medeltal
		under 45	45— 50	50— 55	55— 60	60— 65	65— 70	70— 75	75— 80	mer än 80	
Manliga	31	9·7	—	9·7	25·8	35·5	3·1	6·5	6·5	3·2	59·5
Kvinnliga	49	10·2	2·1	6·1	20·4	36·7	8·2	12·2	4·1	—	59·9

Tabellen utvisar, att ungefär samma genomsnittstid åtgått för såväl män som kvinnor för erhållande av godkänt betyg i detta ämne. Vissa differenser mellan män och kvinnor framträda dock, om man ser på talen inom de olika timgrupperna. Av institutets ledning har såsom normaltid för kursen angivits 55—75 timmar och på denna tid hava 70·9 % av männen men 77·5 % av kvinnorna inhämtat den erforderliga skickligheten. På lägre timgrupper komma 19·4 % av männen och 18·4 % av kvinnorna, medan längre tid än den normala använts av 9·7 % av männen och 4·1 % av kvinnorna.

En kritisk granskning av dessa undersökningar tillika med de av kommittén själv verkställda torde giva vid handen, att man knappast kan tala om någon genomsnitt-

ligt lägre prestationsförmåga hos kvinnliga tjänstemän och aspiranter än hos manliga, men däremot synas de giva en viss bekräftelse på den allmänna erfarenheten, att i förevarande avseende variationsbredden är större hos männen än hos kvinnorna.

I fråga om kommitténs undersökning rörande *kvinnornas löneställning* å den allmänna arbetsmarknaden anföres, att de erhållna siffrorna i stort sett bekräftat den uppfattningen, att kvinnornas lägre genomsnittslöner merendels bero på att de — även inom samma yrkesgren — hava andra, lägre värdesatta sysselsättningar än männen. Kommittén har till belysning av löneförhållandena inom kontorsarbetet och därmed jämförliga fack anfört vissa relationstal, hämtade dels ur socialstyrelsens årliga lönestatistik, dels ur vissa, i Sociala Meddelanden offentliggjorda preliminära resultat av den inom styrelsen pågående specialundersökningen rörande de affärsanställdas arbets- och löneförhållanden.[1] Det viktigaste sifferresultatet torde vara påvisandet av att, medan de kontorsanställda kvinnor, som syssla med rent rutinarbete, i genomsnitt uppnå cirka 3/4 av motsvarande manliga funktionärers löner, sjunker för de kvinnliga kontoristerna med mera kvalificerat arbete relationstalet till ungefär 2/3. Undersöker man lönedifferentieringen inom olika åldersgrupper, kan för mera kvalificerade kontors- och butiksanställda i stort sett konstateras sjunkande procenttal med stigande ålder, medan åter för det enklare arbetet gäller, att åldersgruppen över 40 år uppvisar högre tal, alltså relativt sett förbättrade löner för kvinnor vid högre ålder. Förklaringen torde ligga däruti, att de dugligare bland männen vid denna ålder i allmänhet avancerat till andra, högre platser.

I fråga om de *affärsanställdas pensionsålder* kompletteras de av kommittén meddelade kortfattade upplysningarna medelst den förenämnda utredningen rörande de affärsanställdas arbets- och löneförhållanden.

Av intresse äro särskilt bestämmelserna rörande pensionsåldern vid vissa större banker och försäkringsföretag, och dessa åskådliggöras genom nedanstående tablå:

	Antal företag	Därav med nedanstående pensionsålder						
		för män			för kvinnor			
		67 år	65 år	60 år	60 år	55 år	52 år	50 år
Banker	9	—	2	7	1	6	1	1
Försäkringsföretag . . .	8	1	5	2	2	6	—	—

Från dessa allmänna bestämmelser rörande pensionsåldern synas dock i särskilda fall undantag göras, varvid givetvis den grundväsentliga åtskillnaden i fråga om oavsättlighet mellan den privatanställde och den ordinarie statstjänstemannen i hög grad spelar in. Understundom låter man sålunda personer med obruten hälsa och god arbetsförmåga kvarstå i tjänst ett eller annat år efter pensionsålderns inträdande, men å andra sidan synes förtidspensionering tillämpas ej endast för personer, som blivit varaktigt oförmögna till vidare arbete (invalider), utan jämväl för sådana äldre anställda, som befunnits olämpliga eller delvis oförmögna att sköta sin befattning.

Vad nu sagts gäller närmast de stora företagen med genomfört och konsoliderat pensionssystem. I fråga om mindre och yngre firmor ordnas pensioneringen, där sådan förekommer, merendels från fall till fall, och gestaltar sig ofta såsom en,

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 194 (ff.).

vid de särskilda tillfällena rätt så olikartad kompromiss mellan chefens önskan att få en yngre kraft och funktionärens strävan att bibehålla sin fulla lön samt mellan vad en skälig pension skulle utgöra och pensionsfonden eller rörelsen kan anses stå ut med.

Vad som i fråga om pensionsåldern inom affärsvärlden är i ögonen fallande är den genomförda skillnaden mellan man och kvinna. Medan den manliga personalen i allmänhet synes pensioneras vid 60—65 års ålder, torde den genomsnittliga pensionsåldern för den kvinnliga kunna anslås till cirka 55 år. Någon motivering för ifrågavarande bestämmelser finnes icke någonstädes angiven, men hava efter särskild hänvändelse vissa uttalanden gjorts av ett antal företagsledare i framskjuten ställning. Det har genomgående framhållits, att därvid framför allt varit avgörande omsorgen om företagens rationella skötsel samt strävandet att skapa en väl och snabbt fungerande organisation. Erfarenheten ansåges nämligen visa, att arbetets effektivitet minskades och samverkan mellan chefer och anställda samt mellan dessa inbördes kunde försvåras, i fall kvinnor över en viss åldersgräns funnes anställda vid företagen. Anledningen skulle sålunda knappast ligga i ett tidigare åldrande eller större sjuklighet från kvinnans sida, utan i vissa i samband med åldern stående, nervösa och psykiska symptom. Givetvis funnes emellertid undantag, i det att vissa kvinnor även vid uppnådd hög ålder vore i stånd att såväl själva utföra ett kvalificerat arbete som att bidraga till att åstadkomma effektivitet i kontorets hela prestation.

Särskilt uppgives visst slag av arbete, såsom maskinskrivning, stenografering samt sådant expeditionsarbete, som nödvändiggör, att vederbörande ställes i direkt kontakt med allmänheten, vara olämpligt för äldre kvinnor. Sålunda har åtminstone ett större företag infört särskild lägre pensionsålder för kvinnliga stenografer. Dylika bestämmelser torde dock endast i undantagsfall förekomma, i det att sådan kvinnlig personal, som tidigare utfört dylika sysslor, vid högre ålder i regel kunnat beredas mer lämpligare arbete.

De sociala arbetsuppgifternas centralisering i kommunalförvaltningen.

Genom beslut den 7 februari 1924 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till riksdagens andra lagutskott avgiva yttrande, bland annat, över en av herr A. Ljunggren m. fl. den 21 januari 1924 i första kammaren väckt motion (n:r 182) angående ändring av 3 § i lagen om behandling av alkoholister och en av herr K. J. Söderberg samma dag i andra kammaren väckt i huvudsak likalydande motion (n:r 186). Båda motionerna avsågo att göra inrättande av särskild nykterhetsnämnd obligatoriskt i kommuner med 1 500 invånare eller däröver. Styrelsen har i sitt den 18 mars avgivna yttrande funnit sig på anförda grunder böra avstyrka motionärernas förslag. Den ståndpunkt styrelsen härvid intagit är en konsekvens av styrelsens även i annat sammanhang hävdade uppfattning rörande utvecklingen av de kommunala organisationsformerna, speciellt i vad angår handläggningen av olika slags sociala ärenden. Yttrandet är av följande lydelse:

Genom en vid årsskiftet 1922/23 utsänd cirkulärskrivelse har styrelsen sökt utröna, i vilken utsträckning särskild nykterhetsnämnd vore tillsatt inom landets kom-

muner. Av de inkomna svaren framgick, att vid sagda tidpunkt sådan nämnd förefanns i 80 städer och 496 andra kommuner. En del kommuner besvarade icke styrelsens förfrågan, men torde man hava skäl antaga, att svar därifrån, om sådant avgivits, hade utfallit nekande. Antagligen hava ytterligare några kommuner sedermera tillsatt särskild nämnd. De meddelade uppgifterna torde emellertid få anses ungefärligen angiva förekomsten av särskild nykterhetsnämnd inom våra kommuner.

Från nu givna förutsättningar torde tillsättandet av särskild nykterhetsnämnd i regel vara den lämpliga vägen för ernående av vederbörlig effektivitet i det kommunala nykterhetsarbetet. Åtminstone lärer så vara fallet i de kommuner, där hithörande arbetsuppgifter äro av nämnvärd omfattning, och där lämpliga personer för dessas handhavande finnas att tillgå. Anmärkas kan emellertid, att en av våra största kommuner funnit berörda arbetsuppgifter lämpligare kunna anförtros åt fattigvårdsstyrelsen än åt en särskild nykterhetsnämnd.

Styrelsen har på flera sätt sökt verka för att kommunerna självmant skola tillsätta särskild nämnd. I den av socialstyrelsen och kontrollstyrelsen gemensamt utgivna publikationen »Råd och anvisningar till nykterhetsnämnderna» har socialstyrelsen sålunda framhållit önskvärdheten av att särskild nykterhetsnämnd tillsättes. Tillika har styrelsen vid avgivande av förslag till författningsföreskrifter rörande de sedan år 1922 utgående statsunderstöden till nykterhetsnämnder sökt giva dessa föreskrifter ett innehåll, som vore ägnat att stimulera kommunerna till beslut i dylik riktning. Även enskilda krafter ha varit livligt verksamma i samma syfte.

Nu berörda åtgärder från socialstyrelsens liksom från enskildas sida ha gått ut på att på övertygelsens väg förmå vederbörande att beakta vikten av nykterhetsnämndernas arbetsuppgifter och, på det sätt alkoholistlagen anvisar, självmant vidtaga med hänsyn härtill påkallade anordningar. På sådant sätt skulle livskraftiga nykterhetsnämnder mera spontant framväxa i mån av behov.

Motionärernas förslag innebär, att nuvarande fakultativa förpliktelse att tillsätta särskild nykterhetsnämnd skulle för vissa kommuners vidkommande förbytas till obligatorisk sådan. Detta förslag har synts styrelsen ägnat att ingiva vissa betänkligheter.

Kommunernas uppgifter, ej minst på det sociala området, hava under senare tider visat en stadig tendens att växa i omfattning, och anspråken på lämpliga kommunala organ för nämnda uppgifters handhavande hava tilltagit i samma mån. Styrelsen har vid avgivande den 31 maj 1923 av utlåtande över fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande angående barnavårdslagstiftningen haft anledning beröra detta spörsmål.[1] Därvid har styrelsen beträffande ifrågasatta föreskrifter om inrättandet av ett obligatoriskt organ för den offentliga barnavården anfört bland annat följande:

»Styrelsen har ej känt sig övertygad om att i det stora flertalet mindre kommuner, särskilt de rena landskommunerna, hithörande ärenden äro av den omfattning, att arbetsbördan i och för sig skulle göra ett särskilt organ påkallat. Framför allt synes det tvivelaktigt, att för uppgiften lämpliga personer skulle i erforderligt antal kunna såsom ett nytt tillskott tillföras det kommunala livet i småkommunerna.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Allmänt har under senare tider från kommunernas sida klagats över en tendens inom lagstiftningen att utan tillräcklig hänsyn till kommunernas växlande storlek och behov ålägga dem att inrätta särskilda kommunala organ för handhavande av olika uppgifter. Små landsortskommuner på några hundra personer hava erhållit en organisatorisk utrustning, som knappast skiljer sig från de större städernas, oaktat dessa kunna äga en ända till tusen gånger så stor folkmängd. Enligt styrelsens mening borde det därför tagas under övervägande, om icke förvaltningen inom de smärre kommunerna snarare kunde förenklas genom uttryckligen medgivna sammanslagningar av olika kommunala organ.»

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 639.

Det vill synas, som det nu återgivna uttalandet skulle äga tillämpning jämväl i förevarande sammanhang. Särskilt må framhållas, att vad styrelsen anfört angående behovet av kvalitativt framstående sammansättning även måste gälla i fråga om nykterhetsnämnd. Med hänsyn till de synnerligen grannlaga värv, som tillkommer sådan nämnd — dess åtgärder kunna ju faktiskt leda till att personer genom internering berövas sin frihet för ganska lång tid — vore det nämligen uppenbarligen förenat med stor fara att låta berörda uppgifter handhavas av därtill mindre väl skickade personliga krafter.

Styrelsen har ej heller känt sig övertygad, att kommunens storlek alltid bör vara avgörande för frågan, huruvida särskild nykterhetsnämnd bör tillsättas eller ej. Ovan har erinrats om ett fall, där så icke ansetts lämpligt i en av våra största kommuner, och styrelsen har ej anledning betvivla, att kommunen haft sakligt stöd för sin uppfattning. Vidare torde det finnas kommuner med mer än 1 500 invånare, där den allmänna folknykterheten står så pass högt, att tillsättande av särskild nykterhetsnämnd knappast motsvarar ett verkligt behov — åtminstone kan det vara vida mindre trängande än i en liten kommun, där råare alkoholvanor äro rådande. Styrelsen anser sig slutligen i detta sammanhang ej kunna underlåta att erinra om nu rådande knapphet på vårdplatser vid befintliga alkoholistanstalter.

I ovan omförmälda utlåtande föreslog styrelsen, med hänsyn till vad ur detsamma nyss återgivits, att barnavårdsuppgifterna borde kunna anförtros åt annat befintligt kommunalt organ, enligt majoriteten inom styrelsen åt fattigvårdsstyrelsen. För att emellertid i dylika fall åt de speciella barnavårdsärendena trygga en intresserad och sakkunnig handläggning föreslog styrelsen, att viss ledamot inom fattigvårdsstyrelsen borde kunna utses att vara föredragande för sådana ärenden. I det förslag till lag om samhällets barnavård, som Kungl. Maj:t framlagt för innevarande års riksdag, innehåller också 8 § 2 mom. bestämmelser i den riktning, som styrelsen sålunda förordat. Det synes kunna ifrågasättas, om man icke på liknande sätt skulle kunna tillgodose motionärernas önskemål att ernå ökad effektivitet i det kommunala nykterhetsarbetet och på samma gång undgå de olägenheter, som kunde befaras uppstå, därest man i enlighet med deras förslag frånginge grundsatsen om kommunernas bestämmanderätt i fråga om tillsättande av särskild nykterhetsnämnd.

Emellertid är styrelsen tveksam, huruvida man för närvarande över huvud taget bör vidtaga ändring i alkoholistlagen. Givet är, att lagen icke bör göras till föremål för alltför ofta återkommande ändringar. Om behov av flera sådana yppar sig, böra de såvitt möjligt vidtagas i ett sammanhang. Det är ej uteslutet, att lagen snart nog kommer att tarva någon överarbetning. Sålunda föreslås i ett föreliggande betänkande med förslag till lag om vård av sinnessjuka vissa ändringar i alkoholistlagen. Jämväl eljest torde vissa ändringar förtjäna tagas under övervägande. Blott en enda detalj i sådant hänseende må här påpekas, enär den äger direkta beröringspunkter med motionärernas föreliggande förslag. I lagen angives ej, huru skall förfaras, då en kommun tillsatt särskild nykterhetsnämnd, men sedan på nytt önskar låta fattigvårdsstyrelsen fungera såsom sådan. De valda ledamöternas uppdrag utgår ej vid en gemensam tidpunkt, och om kommunen icke anställer nyval, då vissa ledamöter äro i tur att avgå, lärer tvekan uppstå, huruvida de övrigas mandat fortfarande skola gälla. Styrelsen har sig bekant fall, då detta spörsmål varit aktuellt.

Med hänsyn till det anförda anser sig styrelsen icke kunna tillstyrka en lagändring av den innebörd motionärerna föreslagit. Om det emellertid skulle anses lämpligt att för tillgodoseende av motionärernas syfte för närvarande över huvud taget skrida till särskilda lagstiftningsåtgärder, föreslår styrelsen, att åt 3 § andra stycket i lagen om behandling av alkoholister måtte givas följande eller till innehållet liknande, ändrade lydelse:

»Nykterhetsnämnden skall, om ej särskild sådan nämnd blivit tillsatt, utgöras av kommunens fattigvårdsstyrelse; börande i sådant fall kommunen utse lämplig person bland fattigvårdsstyrelsens ledamöter att för den tid han är vald till ledamot vara före-

dragande inom styrelsen för de ärenden, som ankomma på nykterhetsnämnds prövning.»

Styrelsen förutsätter sålunda, dels att den ifrågasatta föredragande ledamoten för nykterhetsfrågor skulle utses obligatoriskt i alla de fall, där fattigvårdsstyrelse fungerar såsom nykterhetsnämnd, och dels att det speciella uppdrag, som därvid komme att åligga denne ledamot, borde meddelas av den myndighet, som utser fattigvårdsstyrelsens ledamöter.

Styrelsen, som för närvarande har att avgiva utlåtande över ett föreliggande förslag till lag angående lösdrivares behandling, överväger, huruvida icke även vid denna lagstiftnings tillämpning medverkan borde sökas av lämpligt kommunalt organ. Härvid har hos styrelsen ytterligare mognat uppfattningen, att de mindre kommunerna icke lämpligen kunna åläggas att för varje ny uppgift tillskapa ett särskilt organ. Tvärtom synes man ha anledning att söka möjliggöra en centralisering av de olika sociala uppgifterna till ett enda organ. Samtidigt torde man böra sträva att göra detta organ så mycket mera kvalificerat och jämväl i övrigt såvitt möjligt trygga en sakkunnig, intresserad och ansvarsmedveten behandling av de olika frågorna. Påpekas må för övrigt, att de uppgifter rörande lösdrivares behandling, som enligt styrelsens åsikt lämpligen borde åvila kommunerna, torde uppvisa nära frändskap med motsvarande uppgifter enligt alkoholistlagen.

Sedan riksdagen nyligen fattat beslut, som medgiver kommun att bereda ledamot av kommunala organ arvode, lär det måhända även från ekonomisk synpunkt möta betänkligheter att utan trängande skäl i lagstiftningsväg tillskapa nya sådana organ.

Tanken på en centralisering av de sociala arbetsuppgifterna torde i vad angår de mindre kommunerna närmast vara att hänföra till följande synpunkter.

Arbetsuppgifterna äro i dessa kommuner till sin omfattning icke större, än att de kunna handhavas av ett gemensamt organ; med hänsyn till kandidatbristen blir för övrigt inrättandet av flera särskilda sådana ofta en tom formalitet, som icke motsvaras av sakligt ökad kapacitet utan snarare tvärtom. Ofta utses en och samma person till ordförande i flera eller i samtliga nämnder inom kommunen, och i realiteten kommer då dessa nämnders hela arbetsbörda att ligga på hans axlar. Den på så sätt samlade arbetsbördan blir för en enda person så pass tyngande, att han ej hinner att på nöjaktigt sätt förbereda ärendena. I regel kan ej heller förväntas, att en enda person skall hysa positivt intresse för alla hithörande slag av ärenden. Genom den ifrågasatta föredragandeinstitutionen får man hoppas, att man efter hand skulle mobilisera flera intresserade och dugande personliga krafter för handhavandet av de sociala uppgifterna inom det kommunala livet.

Beträffande åter de stora och synnerligen de allra största kommunerna torde väsentligen andra skäl göra sig gällande. Här göra arbetsuppgifternas stora omfattning och mångsidighet behovet av en samlande överblick kännbart. Man vill söka förekomma, att onödigt dubbelarbete utföres inom olika organ och vidare — och detta är kanske det mest bärande motivet — att bespara hjälpsökande att under lång tidsutdräkt hänvända sig till än den ena än den andra institutionen, innan de få sitt ärende framställt inför rätt forum.[1]

Styrelsen vill med anledning av det anförda ifrågasätta, om icke utvecklingen över huvud taget bör gå i den riktningen, att man i de mindre kommunerna söker att centralisera olika uppgifter, åtminstone på det sociala området, hos en enda nämnd — denna borde dock i så fall icke benämnas fattigvårdsstyrelse — och att man inom denna nämnd uppdroge åt olika ledamöter att var för sig förbereda och inför nämnden föredraga vissa grupper av ärenden. En sådan grupp skulle utgöras av ärenden, som det f. n. tillkommer fattigvårdsstyrelse i egenskap av nykterhetsnämnd att handlägga.

[1] Jfr Stockholms Stadskollegii utlåtanden och memorial, bihang, år 1923, n:r 44: Förhandlingarna vid den skandinaviska kommunalkonferensen den 21 och 22 juni 1923, sid. 37.

Byggnadsverksamheten i rikets större städer år 1923.

Bostadsproduktionen åren 1913—1923. I denna tidskrift har förut lämnats en kortfattad översikt över byggnadsverksamheten i Sveriges större städer under år 1922, varvid även medtagits vissa siffror utvisande bostadsproduktionens utveckling under åren 1913—1921.[1]

Huru förhållandena i detta avseende gestaltat sig under år 1923 i jämförelse med föregående år, framgår av vidstående, på uppgifter från byggnadsnämnderna grundade tabell, vilken avser Sveriges samtliga större städer (med över 10 000 invånare) vid 1922 års slut, d. v. s. i huvudsak de orter i vårt land, där en verklig bostadsmarknad existerar och en kontinuerlig, på spekulation anlagd byggnadsverksamhet plägat äga rum. Framhållas må, att de meddelade uppgifterna delvis äro att anse som preliminära.

I de 36 städer, som denna tabell omfattar, tillkommo sålunda under år 1923 genom ny-, om- och tillbyggnad 6 040 bostäder.[2] Produktionen av lägenheter och rum åren 1913—1923 framgår av nedanstående tablå:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
Tillkomna bostadslägenheter											
antal . . .	5 989	5 333	3 559	3 932	4 848	3 621	3 101	2 144	4 218	3 187	6 040
indextal . .	100	89	59	66	81	60	52	36	70	53	101
Tillkomna rum (och kök)											
antal . . .	18 732	18 327	11 825	12 139	12 885	9 400	8 563	6 323	12 764	10 815	21 833
indextal . .	100	98	63	65	69	50	46	34	68	58	117

Att döma av tablåns siffror skulle sålunda bostadsproduktionen, efter att under en följd av år visat ett betydande underskott, nu åter kommit fullt i nivå med den före krigsåren normala. Redogörelseårets resultat är nära dubbelt så stort som bostadstillskottet år 1922, och 1921 års relativt höga siffra har överskridits med närmare hälften.

Bostadsproduktionen år 1923 å olika orter. Vad beträffar utvecklingen å de särskilda orterna, visar en jämförelse med talen för år 1922, att produktionen av lägenheter stigit i icke mindre än 28 av våra 36 större städer. I Stockholm (inberäknat Brännkyrka och Bromma) färdigbyggdes sålunda

[1] Soc. Medd. årg. 1923, sid. 364 ff.

[2] Siffran överensstämmer relativt väl med den preliminära beräkning av byggnadsverksamhetens antagliga omfattning år 1923, som verkställdes av socialstyrelsen i oktober 1923 och gav vid handen, att c:a 5 500 nya lägenheter beräknades bliva färdiga under januari—september 1923 och c:a 6 500 under hela året. Erinras må, att dessa siffror avse lägenheter, som beräknats kunna tagas i bruk, medan talen i texten angiva antalet slutavsynade sådana. Se Soc. Medd., årg. 1923, sid. 877 ff.

Antal tillkomna bostadslägenheter under åren 1913, 1922 och 1923 i Sveriges större städer.

Städer	År 1913						År 1922						År 1923 (prel. siffror)					
	Enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa
Stockholm	593	916	680	221	410	**2 820**	110	120	223	133	237	**823**	241	268	393	246	645	**1 793**
Södertälje	6	7	10	10	9	**42**	2	15	16	3	11	**47**	2	6	11	6	11	**36**
Uppsala	14	23	33	18	26	**114**	10	2	21	29	5	**67**	3	6	55	28	18	**110**
Nyköping	1	9	13	1	2	**26**	—	5	5	1	1	**12**	—	25	12	—	6	**43**
Eskilstuna	9	47	9	4	9	**78**	1	13	23	1	2	**40**	—	6	23	3	10	**42**
Linköping	10	63	43	21	41	**178**	8	8	47	25	10	**98**	6	16	69	38	21	**150**
Norrköping	17	40	18	19	12	**106**	1	30	56	37	26	**150**	—	40	75	19	28	**162**
Jönköping	3	4	26	5	19	**57**	3	6	54	6	16	**85**	—	19	91	28	39	**177**
Kalmar	3	—	8	4	8	**23**	2	6	27	20	22	**77**	8	26	77	46	25	**182**
Västervik	2	3	5	2	8	**20**	—	—	2	—	—	**2**	—	7	11	4	8	**30**
Karlskrona	8	11	22	11	9	**61**	—	1	7	5	11	**24**	1	1	14	15	14	**45**
Kristianstad	4	5	38	31	5	**83**	2	12	21	6	—	**41**	48	3	33	31	8	**123**
Malmö	19	92	77	74	162	**424**	8	31	53	18	5	**115**	35	125	137	75	128	**500**
Lund	34	7	22	6	25	**94**	3	1	8	11	3	**26**	6	5	26	20	21	**78**
Landskrona	3	3	18	—	4	**28**	10	1	12	19	8	**50**	3	13	33	23	2	**74**
Hälsingborg	6	2	9	8	8	**33**	1	4	10	17	64	**96**	2	23	82	52	105	**264**
Ystad	9	12	33	8	29	**91**	—	6	11	5	3	**25**	4	6	14	10	12	**46**
Trelleborg	13	2	9	9	17	**50**	15	5	15	12	4	**51**	8	6	23	26	32	**95**
Halmstad	1	—	3	4	1	**9**	2	3	8	4	2	**19**	13	3	44	28	10	**98**
Göteborg	14	424	157	53	209	**857**	29	88	69	48	67	**301**	75	159	221	98	233	**786**
Mölndal	—	[1] 2	[1] 12	[1] 3	—	[1] **17**	6	9	21	10	1	**47**	1	23	61	15	9	**109**
Uddevalla	2	10	4	7	6	**29**	2	19	15	17	3	**56**	—	18	12	10	14	**54**
Borås	12	44	34	13	14	**117**	12	9	52	21	22	**116**	22	23	53	26	38	**162**
Trollhättan	3	40	25	—	5	**73**	2	67	84	11	10	**174**	—	55	69	10	13	**147**
Skövde	2	5	8	4	4	**23**	4	2	8	12	11	**37**	2	7	2	7	21	**39**
Karlstad	2	5	2	2	4	**15**	5	20	52	31	20	**128**	2	17	55	21	30	**125**
Kristinehamn	—	7	14	4	3	**28**	—	8	27	12	10	**57**	—	9	42	12	10	**73**
Örebro	15	44	53	21	51	**184**	1	1	31	11	8	**52**	17	32	39	5	24	**117**
Västerås	2	80	17	19	12	**130**	1	1	3	—	3	**8**	—	5	5	3	—	**13**
Falun	6	4	10	4	8	**32**	7	20	37	2	4	**70**	2	4	8	2	6	**22**
Gävle	5	8	2	2	2	**19**	8	7	44	17	11	**87**	17	29	40	28	8	**122**
Söderhamn	—	4	1	1	3	**9**	2	8	2	4	5	**21**	—	4	9	3	5	**21**
Härnösand	7	9	1	—	—	**17**	3	3	16	11	3	**36**	—	6	10	11	4	**31**
Sundsvall	2	4	8	6	2	**22**	2	6	29	12	7	**56**	1	5	9	9	11	**35**
Östersund	1	13	11	15	22	**62**	2	5	27	8	6	**48**	1	4	19	35	13	**72**
Luleå	3	9	4	2	—	**18**	[1] 5	5	20	4	11	**45**	11	13	26	2	12	**64**
Samtliga	**831**	**1 958**	**1 439**	**612**	**1 149**	**5 989**	**269**	**547**	**1156**	**583**	**632**	**3 187**	**531**	**1 017**	**1 908**	**995**	**1 594**	**6 040**

[1] Siffrorna avse år 1914, då uppgift för 1913 saknas.

under år 1923 tillhopa 1 793 lägenheter, under det att bostadstillskottet närmast föregående år endast uppgick till 823. I Göteborg tillkommo under redogörelseåret 786 bostäder mot 301 år 1922, och för Malmö voro motsvarande siffror resp. 500 och 115. I de tre storstäderna tillsammans nyuppfördes sålunda under fjolåret 3 079 bostäder, under det att 1922 års tillskott blott var 1 239 lägenheter eller c:a två femtedelar därav. — Beträffande övriga större städer finner man, att Väst- och Nordsverige i stort sett visat betydligt svagare ökning än de östliga och de sydliga landskapen. Bland de här belägna städerna företer endast en (Södertälje) lägre tal än år 1922, och blott 2 (Eskilstuna och Norrköping) svag stegring. Inom den förstnämnda gruppen däremot konstateras nedgång för 6 städer, främst Trollhättan, Falun och Sundsvall. Bland övriga hithörande orter uppvisa endast 3 (Halmstad, Mölndal och Örebro) anmärkningsvärt ökad bostadsproduktion, medan i övrigt förskjutningarna från år 1922 varit rätt obetydliga.

De nya lägenheternas storlekstyper. Huvudtabellen ger även möjlighet att fastställa, på vilka olika slag av bostadslägenheter byggnadsverksamheten företrädesvis inriktat sig. Detta åskådliggöres närmare genom efterföljande tablå:

	Av 100 tillkomna lägenheter utgjordes följande antal av				
	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök
År 1913	13·9	32·7	24·0	10·2	19·2
» 1922	8·4	17·2	36·3	18·3	19·8
» 1923	8·8	16·8	31·5	16·5	26·4

I redogörelsen för byggnadsverksamheten år 1921 betonades, hurusom produktionen av smålägenheter, vilken under de tidigare krisåren ökades till att omfatta den allra största delen av bostadstillskottet, efter hand ånyo gick tillbaka, varigenom en viss utjämning mot mera normala förhållanden de senaste åren kunnat förmärkas. Denna tendens mot ökat bostadsutrymme, som särskilt framträdde år 1922, har även under redogörelseåret gjort sig gällande. Tillsammans utgjorde de större lägenheterna (med över 2 rum och kök) c:a 43 procent av hela tillskottet, vilket är betydligt mera än år 1922 (38 %) och år 1913 (29 %).

Orsakerna till denna utveckling äro i främsta rummet att söka i de senaste årens livliga, till väsentlig del genom statens och kommunernas understöd möjliggjorda egnahemsbyggnadsverksamhet, vilken huvudsakligen inriktats på något rymligare bostäder. Härtill kommer, att den under kristiden så betydelsefulla allmännyttiga byggnadsverksamheten, som så gott som uteslutande avsåg smålägenheter, numera gått starkt tillbaka.

Antalet rum (boningsrum och kök, »eldstäder») per lägenhet har under år 1923 ökats till i genomsnitt 3·6 mot 3·4 år 1922, 3·0 år 1921 och 2·7 åren 1917—1920. För fyraårsperioden 1913—1916 var medeltalet 3·2, sålunda avsevärt lägre än de båda senaste åren.

Ser man på totalantalet tillkomna rum (boningsrum och kök), nämligen

21 833 år 1923 och 10 815 år 1922, har ökningen därför varit betydligt större än beträffande lägenheterna, nämligen 102 % mot 90 %.

Huru de tillkomna rummen åren 1922 och 1923 fördelade sig på olika lägenhetskategorier, framgår av nedanstående översikt:

		Rum (boningsrum och kök) i nytillkomna lägenheter om					Rum, tillbyggda äldre lägenheter
		enkelkök, enkelrum m.m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	
År 1922	antal . .	312	1 094	3 468	2 332	3 497	112
	%	2·9	10·1	32·1	21·6	32·3	1·0
År 1923	antal . .	728	2 034	5 709	3 980	9 269	113
	%	3·3	9·3	26·2	18·2	42·5	0·5

Den omnämnda förskjutningen mot rymligare bostäder kommer väl till synes även i dessa siffror. Av de nybyggda rummen komma år 1923 mer än tre femtedelar på större lägenheter mot föga över hälften 1922.

Nettotillskottet av lägenheter. Samtliga i det föregående anförda siffror avse endast bostadsproduktionens bruttoresultat, och för att erhålla det faktiska bostadstillskottet böra talen reduceras med hänsyn till den avgång av äldre lägenheter, som ägt rum genom rivnings- och ombyggnadsarbeten. I normala fall pläga de avgångna bostäderna enligt verkställda uträkningar utgöra omkring 10 % av de nytillkomna, men har detta relativtal under senare år varit betydligt lägre, beroende på gällande hyreslagstiftning samt nödvändigheten av att med hänsyn till den allmänna bostadsbristen inskränka husrivningarna till det minsta möjliga. Åren 1920—1922 uppgick sålunda nettotillskottet till resp. 94, 96 och 95 % av bruttotillskottet, medan 1923 års siffra var 95 %.

För 11-årsperioden 1913—1923 framgå de årliga nettotillskottstalen av följande översikt:

Nettotillskott av bostadslägenheter	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
antal	5 389	4 796	2 997	3 457	4 502	3 318	2 820	2 010	4 060	3 012	5 715
indextal . . .	100	89	56	64	84	62	52	37	75	56	106

Den allmännyttiga byggnadsverksamheten. I det föregående har omnämnts den av staten, kommuner, bostadsaktiebolag, industriella företag o. s. v. bedrivna allmännyttiga byggnadsverksamheten, vilken till följd av kreditsvårigheternas, prisstegringens och hyresregleringens förlamande inverkan på det privata spekulativa bostadsbyggandet efter hand fick allt större betydelse under krisåren. Omfattningen av denna form av bostadsproduktion åren 1914—1923 i våra större städer utvisar följande tablå:

	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
Antal tillkomna bostadslägenheter	5 333	3 559	3 932	4 848	3 621	3 101	2 144	4 218	3 187	6 040
Därav genom allmännyttig byggnadsverksamhet . .	564	458	975	2 862	2 435	2 127	1 154	2 481	752	1 221
%	10·6	12·9	24·8	59·0	67·2	68·6	53·8	58·8	23·6	20·2

Genom det allmännas initiativ ha alltså år 1923 direkt eller indirekt tillkommit inalles 1 221 lägenheter, motsvarande 20·2 % av samtliga. Härav komma 925 eller över tre fjärdedelar på de tre största städerna. Den absoluta siffran är högre än 1922 års (752 lägenheter), men relativt sett innebär fjolårsproduktionen en minskning från närmare en fjärdedel till c:a en femtedel av den totala. I jämförelse med åren 1917—1921, då den allmännyttiga byggnadsverksamheten årligen åstadkom mellan hälften och två tredjedelar av hela bostadstillskottet, betecknar redogörelseåret ett ytterligare steg på vägen mot återgång till förhållandena på detta område före kristiden.

Beträffande de olika formerna av allmännyttig byggnadsverksamhet belyses deras relativa betydelse under de tre senaste åren av följande översikt:

År	Staten		Kommuner		Bostadsföreningar[1]		Bostadsaktiebolag		Industriella företag	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
1921	411	16·6	1 492	60·1	214	8·6	114	4·6	250	10·1
1922	246	32·7	211	28·1	232	30·8	33	4·4	30	4·0
1923	126	10·3	565	46·3	350	28·7	118	9·6	62	5·1

På kommunernas och bostadsföreningarnas andel kommo under redogörelseåret jämnt tre fjärdedelar av det hela mot knappa tre femtedelar under det närmast föregående. Den statliga byggnadsverksamheten visade däremot en stark avmattning, närmast beroende på att kommunikationsverken i betydande mån inskränkt sina bostadsbyggen. Industriens insats var liksom år 1922 skäligen svag.

[1] Inberäknat stiftelser o. d.

Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1922

jämte specialundersökning rörande vissa löne- och arbetsförhållanden (Del 1).[1]

I. Lantarbetarförhållandena år 1922.

Tillgång på lantarbetare. Den av socialstyrelsen verkställda undersökningen rörande arbetsförhållandena inom jordbruket år 1922 är baserad på uppgifter från kommunalstämmoordförandena i 2 121 landskommuner, motsvarande 91·5 % av de tillskrivna kommunerna å rikets landsbygd. Den första punkten å det utsända frågeformuläret upptog spörsmålet angående tillgång på lantarbetare inom kommunen. Svaret skulle innefatta ett allmänt omdöme, huruvida de å orten bosatta eller dit regelbundet återkommande lantarbetarna kunde anses utgöra tillräcklig arbetskraft för de vid jordbruket förekommande arbetena, betraktade som ett helt, samt avgivas med användande av något utav orden: god, tillräcklig eller otillräcklig. Det inkomna materialet utvisar, att av de uppgiftslämnande kommunerna 1 008 eller 47·5 % hade god arbetartillgång, 1 029 eller 48·5 % tillräcklig och 75 eller 3·6 % otillräcklig, medan 9 socknar eller 0·4 % av hela antalet ej ansett sig kunna lämna bestämt svar på frågan.

Den brist på lantarbetare, som under årtiondet före 1921 mer eller mindre kännbart gjort sig gällande, upphörde i det närmaste under sistnämnda år i samband med den av den nu inträdda svårartade depressionen inom de industriella näringsgrenarna föranledda återströmningen av arbetskraft till jordbruket. De ovan anförda siffrorna visa, att år 1922 härutinnan icke medfört någon större förändring. Speciellt beträffande okvalificerad manlig arbetskraft synes tillgången i stort sett hava varit mycket god, men uppgifterna giva också vid handen, att samtidigt härmed arbetare av visst slag, särskilt kvinnliga sådana, stundom ej stått till förfogande i önskad utsträckning.

Arbetstid. I tab. A meddelas genomsnittssiffror för bruttoarbetstid, raster och nettoarbetstid sommar och vinter inom olika län och för riket i dess helhet beträffande egentliga jordbruksarbetare, körkarlar och kreatursskötare. Med sommar avses härvid jordbrukets högsäsong eller de tre månader av sommarhalvåret, då arbetet i allmänhet börjar tidigast och slutar senast, och med vinter de tre månader av vinterhalvåret, då dagen är som kortast och arbetet börjar senast och upphör tidigast. Vad beträffar de tre arbetar-

[1] Utgör en sammanfattning av huvudinnehållet utav den av socialstyrelsen i serien *Sveriges officiella statistik: Socialstatistik* utgivna publikationen med denna titel.

Tab. A. Jordbrukets medelarbetstid år 1922.

Län	Arbetstid i timmar per dag för																	
	egentliga jordbruksarbetare						körkarlar						kreatursskötare					
	Sommar			Vinter			Sommar			Vinter			Sommar			Vinter		
	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto
Stockholms	12·0	2·0	10·0	9·2	1·4	7·8	13·6	2·6	11·0	10·8	1·9	8·9	14·0	3·6	10·4	13·7	3·5	10·2
Uppsala	12·0	2·0	10·0	9·3	1·5	7·8	13·7	2·6	11·1	11·1	2·1	9·0	14·1	3·4	10·7	14·1	3·4	10·7
Södermanlands	12·0	2·0	10·0	8·9	1·3	7·6	13·3	2·4	10·9	10·3	1·7	8·6	14·0	3·9	10·1	14·0	3·9	10·1
Östergötlands	12·0	2·3	9·7	9·3	1·5	7·8	13·1	2·5	10·6	10·6	1·7	8·9	13·7	3·2	10·5	13·5	3·1	10·4
Jönköpings	12·1	2·2	9·9	9·0	1·4	7·6	12·8	2·3	10·5	10·5	1·8	8·7	13·5	2·9	10·6	12·9	2·7	10·2
Kronobergs	11·8	1·9	9·9	9·2	1·3	7·9	12·6	2·1	10·5	10·5	1·7	8·8	13·5	2·6	10·9	12·8	2·4	10·4
Kalmar	11·9	2·0	9·9	8·8	1·3	7·5	12·8	2·2	10·6	10·2	1·6	8·6	13·5	3·0	10·5	13·2	3·1	10·1
Gotlands	12·1	2·3	9·8	9·1	1·4	7·7	13·0	2·6	10·4	10·9	1·9	9·0	13·7	3·0	10·7	13·5	2·7	10·8
Blekinge	11·4	1·7	9·7	9·2	1·2	8·0	12·6	1·9	10·7	10·7	1·5	9·2	13·1	2·7	10·4	12·7	2·7	10·0
Kristianstads	11·4	1·6	9·8	9·5	1·1	8·4	12·3	1·8	10·5	10·5	1·4	9·1	13·2	3·2	10·0	12·8	3·0	9·8
Malmöhus	11·4	1·5	9·9	9·5	1·1	8·4	12·3	1·7	10·6	10·5	1·4	9·1	13·1	3·4	9·7	12·8	3·3	9·5
Hallands	12·2	2·2	10·0	9·5	1·4	8·1	12·9	2·3	10·6	10·5	1·5	9·0	13·5	3·2	10·3	12·8	3·0	9·8
Göteborgs och Bohus	12·1	2·4	9·7	9·2	1·5	7·7	13·0	2·6	10·4	10·3	1·8	8·5	13·6	3·0	10·6	13·0	2·9	10·1
Älvsborgs	12·3	2·3	10·0	9·0	1·4	7·6	12·7	2·3	10·4	10·0	1·6	8·4	13·6	2·9	10·7	13·0	2·7	10·3
Skaraborgs	12·1	2·2	9·9	8·6	1·2	7·4	12·8	2·3	10·5	9·6	1·4	8·2	13·6	3·0	10·6	13·3	2·8	10·5
Värmlands	12·2	2·5	9·7	9·0	1·4	7·6	12·8	2·6	10·2	9·8	1·6	8·2	13·6	3·4	10·2	13·3	3·2	10·1
Örebro	11·7	2·0	9·7	8·9	1·3	7·6	12·6	2·2	10·4	9·7	1·4	8·3	13·7	3·7	10·0	13·6	3·7	9·9
Västmanlands	11·9	2·0	9·9	9·2	1·4	7·8	13·3	2·4	10·9	10·6	1·8	8·8	14·1	3·5	10·6	14·0	3·6	10·4
Kopparbergs	11·6	2·0	9·6	9·5	1·5	8·0	12·1	2·0	10·1	10·0	1·5	8·5	13·6	3·6	10·0	13·5	3·6	9·9
Gävleborgs	11·6	2·0	9·6	9·1	1·5	7·6	12·5	2·2	10·3	10·5	2·0	8·5	13·8	3·5	10·3	13·7	3·5	10·2
Västernorrlands	12·1	2·3	9·8	8·9	1·6	7·3	12·6	2·4	10·2	9·6	1·8	7·8	13·2	3·0	10·2	12·6	2·9	9·7
Jämtlands	12·3	2·7	9·6	9·6	2·0	7·6	12·9	2·7	10·2	10·7	2·2	8·5	13·2	2·9	10·3	12·6	2·7	9·9
Västerbottens	12·5	2·3	10·2	9·3	1·7	8·1	12·6	2·3	10·3	9·7	1·8	7·9	13·0	2·7	10·3	12·8	2·6	10·2
Norrbottens	12·9	2·5	10·4	10·3	2·1	8·2	13·6	2·6	11·0	11·8	2·5	9·3	14·0	2·6	11·4	13·2	2·7	10·5
Hela riket år 1922	11·9	2·1	9·8	9·2	1·4	7·8	12·8	2·3	10·5	10·3	1·8	8·5	13·6	3·2	10·4	13·2	3·1	10·1
» » » 1921	11·9	2·1	9·8	9·2	1·4	7·8	12·8	2·3	10·5	10·3	1·7	8·6	13·6	3·2	10·4	13·2	3·1	10·1

kategorier, man ur arbetstidssynpunkt ansett sig böra särskilja, må här endast framhållas, att skillnaden mellan egentliga jordbruksarbetares och körkarlars arbetstid betingas av det extraarbete, de senare hava att utföra med rykt och skötsel av de vid utearbetet använda dragarna. Nettoarbetstiden betecknar den effektiva arbetstiden, så noggrant detta över huvud är möjligt med hänsyn till jordbruksnäringens egenartade arbetsförhållanden. Det må sålunda framhållas, att inom industrien arbetstiden i regel räknas från arbetarens ankomst till och intill hans avgång från arbetsplatsen, medan på en större lantgård ofta avsevärd del av arbetstiden tages i anspråk för tillryggaläggande av vägen från huvudgården till arbetsplatsen och tillbaka igen.

För *egentliga jordbruksarbetare* utgjorde under sommaren bruttoarbetstiden 11·9 timmar, rasternas längd 2·1 timmar samt nettoarbetstiden 9·8 timmar per dag i genomsnitt för hela riket. De avvikelser, som länsmedeltalen förete från riksmedeltalen, giva vid handen, att arbetstiden är växlande inom olika delar av landet. Jämföras länsmedeltalen för bruttoarbetstiden med varandra, framträda två geografiska områden med relativt kort arbets-

tid, nämligen dels de tre sydsvenska länen, som uppvisa den kortaste arbetsdagen i riket (omkring 11 ½ timmar), och dels mälarprovinserna, där arbetsdagen är upp till en halv timme längre (högst 12 timmar). Detta distrikt övergår gradvis såväl mot söder som mot norr i de återstående, delar av mellersta och södra Sverige samt Norrland omfattande områdena, där arbetstiden sålunda är jämförelsevis lång. Ehuru, såsom nyss framhållits, bruttoarbetstiden är olika i Sydsverige och mälarområdet, är nettoarbetstiden densamma (9·8 à 10·0 timmar), beroende på att rastetiden i det förra området plägar utgöra 1½ timme (endast middagsrast) men 2 timmar i det senare (fördelad på middagsrast och ett par kafferaster). I de två områdena med lång arbetsdag inläggas flera och längre raster, varför den effektiva arbetstiden i regel likväl icke överstiger den i Skåne och mälarprovinserna gängse. Sist beskrivna anordning av arbetstiden representerar ett äldre arbetssystem, som likväl synes alltmer undanträngas av det i Sydsverige och mälarlänen numera allmänt tillämpade systemet med inskränkning av rasternas antal och längd.

Under vintern utgjorde bruttoarbetsdagen 9·2 timmar och nettoarbetsdagen 7·8 timmar i genomsnitt för hela riket, vilka tal understiga motsvarande genomsnittssiffror för sommaren med resp. 2·7 och 2·0 timmar. Även beträffande vinterarbetstiden förefinnas olikheter mellan vissa landsdelar, men är under den kallare årstiden arbetstiden i stort sett kortast, där den är längst under sommaren, och längst, där den under sommaren är kortast.

Körkarlarnas stallarbete medför, att deras genomsnittliga nettoarbetstid överstiger de egentliga jordbruksarbetarnas med 0·7 timme såväl sommar som vinter. I mälarlänen synes detta extraarbete upptaga längre tid än i Skåne. I vissa trakter hava körkarlarna samma arbetstid som de egentliga jordbruksarbetarna, och få de förra då rycka ut något efter de senare.

Kreatursskötarna äro av jämförelsevis ringa betydelse för största delen av Norrland, varför hithörande länsmedeltal i tabellen satts med medievalstil. Deras genomsnittliga bruttoarbetstid har för riket i dess helhet uppskattats till 13·6 timmar under sommaren och 13·2 timmar under vintern. Kreatursskötarnas arbetsdag är sålunda vanligen mycket lång, men kunna under vissa timmar sysslorna inskränkas till tillsyn och passning, då tillfälle till vila och raster beredes. På grund av antydda förhållanden är det emellertid förenat med vissa svårigheter att exakt angiva rastetiden. Den har i genomsnitt beräknats utgöra 3·2 timmar under sommaren och 3·1 timmar under vintern, och nettoarbetstiden skulle sålunda uppgå till resp. 10·4 och 10·1 timmar. Djurskötselns natur medför, att kreatursskötarna äro bundna av tjänsten jämväl under söndagarna, men vanligen beredas de ledighet var tredje söndag.

Framhållas bör, att under sommarmånaderna de egentliga jordbruksarbetarnas och körkarlarnas arbete på lördagen å många gårdar upphör ½—3 timmar tidigare än under veckans fem övriga arbetsdagar ävensom att övertidsarbete mot särskild betalning stundom förekommer.

Beträffande arbetstidens förändring under en längre tidsperiod föreligga uppgifter endast med avseende på de egentliga jordbruksarbetarnas sommar-

arbetstid, för vilken årliga data förefinnas från och med år 1911. Riksmedeltalen för denna period sammanställas i följande tablå:

		1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Medelarbetstid under sommaren, timmar per dag	brutto	12·7	12·7	12·6	12·6	12·5	12·3	12·3	12·3	12·1	11·9	11·9	11·9
	raster	2·2	2·3	2·2	2·2	2·2	2·2	2·2	2·2	2·2	2·1	2·1	2·1
	netto	10·5	10·4	10·4	10·4	10·3	10·1	10·1	10·1	9·9	9·8	9·8	9·8

Såsom härav framgår, har den genomsnittliga sommararbetstiden under perioden förkortats med över en halv timme per dag, vilken förkortning, om man bortser från den ytterligare begränsning, lördagsarbetstiden undergått, motsvarar mer än 4 timmar per vecka. Arbetstidens minskning synes emellertid efter hand hava avstannat, ty genomsnittssiffrorna för 1922 sammanfalla med motsvarande tal för de två föregående åren.

Arbetslön. De löneuppgifter, som inhämtats för förevarande undersökning, avse jordbrukets lägst kvalificerade och lägst avlönade yrkesspecialiteter, för vilka avlöningen i huvudsak regleras genom resp. orters sedvänjor, men icke de yrkes- eller förtroendemän, vilkas lön till väsentlig del utmätes i förhållande till vederbörande arbetares personliga duglighet. Förstnämnda arbetargrupper omfatta emellertid det stora flertalet lantarbetare och förekomma över hela eller åtminstone större delen av riket.

De på grundval av kommunalstämmoordförandenas uppgifter för olika län och riket i dess helhet uträknade genomsnittliga arbetspriserna under år 1922 återgivas i vidstående tab. B. Då vissa av arbetargrupperna äro av ringa betydelse för övre Norrlands jordbruk, angivas till desamma hänförliga löneuppgifter i tabellen för hithörande län med medievalstil. Här meddelas först de för det mindre jordbrukets viktigaste arbetskraft, det ogifta tjänstefolket, beräknade lönerna, vilka utgå i form av kontant årslön samt fri kost och logi. Utöver de här siffermässigt uppskattade löneförmånerna givas särskilt i Norrland klädespersedlar o. d. till stundom ganska högt värde.

För de i regel gifta tjänare, vilka under namn av statare förekomma på större egendomar i de egentliga jordbruksbygderna och som, förutom kontant årslön, uppbära s. k. stat av mjölk, spannmål, potatis m. m. samt innehava för familj avsedd bostad, utgör arbetsinkomsten per år enligt uppgiftslämnarnas värdering i genomsnitt 1 325 kr. (för vanliga körkarlar). Häri ingår hyresvärdet av fri bostad, vilken i Sydsverige vanligen består av två rum och kök men i övriga delar av riket i regel av ett rum och kök, med i genomsnitt 129 kr. samt det uppskattade värdet av fritt bränsle med 99 kr.

Vid sidan av statare förekomma manliga och kvinnliga daglönare, vilka utföra jordbruksarbete mot dagspenning (stundom timlön) med eller utan kosthåll. Särskilt vid Bergslagens bruksegendomar sysselsättas dagsverkare, vilka förbundit sig att under längre eller kortare tid arbeta hos samma arbetsgivare och som på grund härav benämnas fasta daglönare, medan huvudparten av den i de egentliga jordbruksbygderna sysselsatta daglönarklassen gemenligen utgöres av arbetare, som, utan att vara bundna av muntligt eller skriftligt arbetsavtal, mot dags- eller timpenning utföra jordbruks-

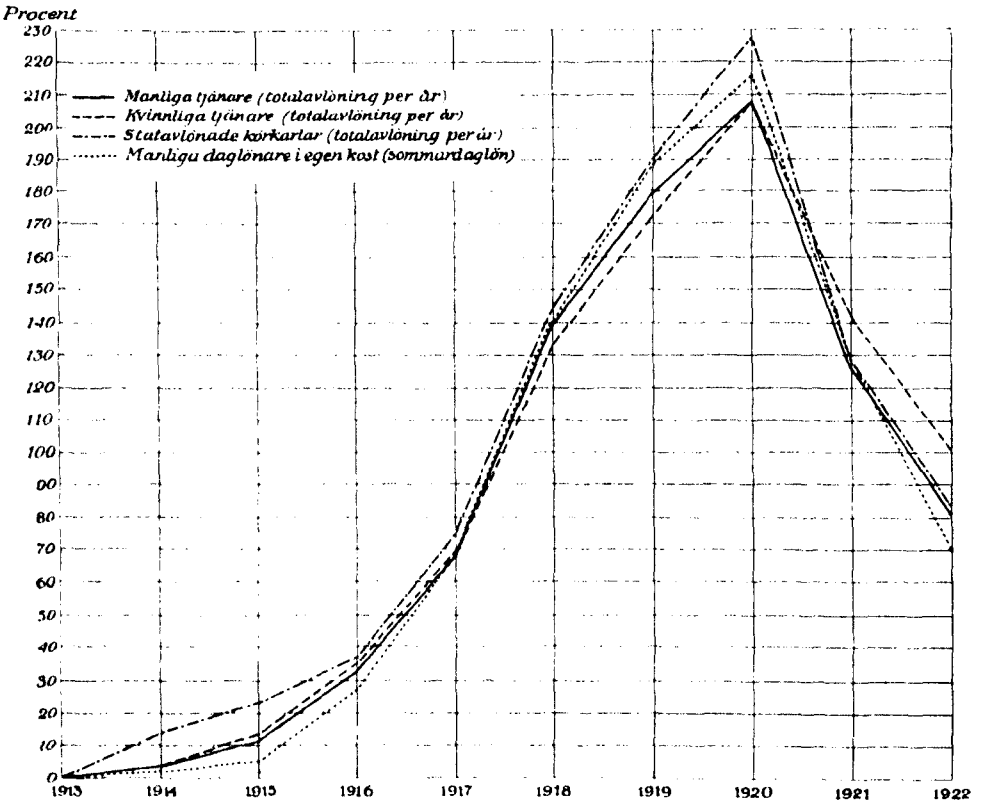
Tab. B. Lantarbetarnas löneförmåner år 1922.

Län	Tjänare				Statavlönade körkarlar (eller andra jordbruksarbetare)		Daglönare (kr. per dag)							
	Manliga		Kvinnliga				Fasta manliga		Tillfälliga manliga				Tillfälliga kvinnliga			
	Kontant årslön, kr.	Kontant samt kost och logi, kr.	Kontant årslön, kr.	Kontant samt kost och logi, kr.	Kontant årslön, kr.	Kontant samt naturaförmåner, kr.	I egen kost		I egen kost		I arbetsgivares kost		I egen kost		I arbetsgivares kost	
							Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter
Stockholms	578	1 261	482	1 070	658	1 360	4·48	3·44	4·96	3·76	3·46	2·44	3·21	2·43	2·33	1·82
Uppsala	573	1 253	539	1 131	645	1 323	4·51	3·42	4·88	3·67	3·43	2·46	3·47	2·59	2·53	1·90
Södermanlands	570	1 240	457	1 007	638	1 315	4·35	3·28	4·72	3·56	3·29	2·28	3·12	2·45	2·23	1·74
Östergötlands	580	1 215	455	980	643	1 327	4·51	3·37	5·14	3·87	3·64	2·56	3·58	2·74	2·46	1·80
Jönköpings	606	1 270	455	998	641	1 279	4·54	3·47	4·80	3·72	3·20	2·32	3·35	2·60	2·15	1·61
Kronobergs	618	1 188	449	917	676	1 288	4·43	3·51	4·76	3·75	3·21	2·40	3·22	2·50	2·15	1·61
Kalmar	552	1 165	405	912	595	1 220	4·03	3·06	4·43	3·41	3·09	2·19	3·07	2·24	2·07	1·47
Gotlands	550	1 108	374	841	609	1 172	4·43	3·15	4·90	3·49	3·37	2·14	3·15	2·30	2·05	1·34
Blekinge	584	1 195	398	877	636	1 369	4·17	3·33	4·61	3·67	3·01	2·34	2·90	2·28	1·97	1·59
Kristianstads	621	1 192	458	938	661	1 349	4·53	3·57	4·87	3·77	3·46	2·51	3·34	2·56	2·32	1·73
Malmöhus	637	1 254	493	994	675	1 466	4·61	3·68	4·89	3·89	3·35	2·49	3·34	2·67	2·40	1·86
Hallands	589	1 216	392	911	655	1 336	4·72	3·60	5·22	3·98	3·48	2·44	3·68	2·87	2·43	1·74
Göteborgs och Bohus	589	1 225	399	911	683	1 341	4·48	3·43	5·24	4·02	3·44	2·58	3·68	2·86	2·51	1·88
Älvsborgs	603	1 248	432	958	672	1 323	4·52	3·55	5·05	3·92	3·40	2·45	3·76	2·88	2·48	1·77
Skaraborgs	602	1 234	478	1 015	631	1 221	4·36	3·19	4·91	3·57	3·48	2·42	3·62	2·62	2·61	1·82
Värmlands	618	1 240	416	908	713	1 403	4·42	3·53	4·85	3·80	3·35	2·65	3·25	2·54	2·25	1·75
Örebro	552	1 187	522	1 064	666	1 324	4·35	3·34	5·02	3·80	3·53	2·36	3·61	2·83	2·67	1·93
Västmanlands	579	1 250	517	1 081	658	1 337	4·39	3·30	4·86	3·65	3·24	2·28	3·28	2·43	2·36	1·75
Kopparbergs	706	1 396	443	992	—	—	5·10	4·44	5·47	4·86	3·81	3·20	3·44	2·94	2·59	2·05
Gävleborgs	719	1 401	390	943	—	—	5·49	4·51	5·94	4·82	4·27	3·25	3·74	3·13	2·62	2·10
Västernorrlands	750	1 411	413	932	—	—	5·68	4·39	6·05	4·85	4·17	3·07	3·70	2·93	2·57	1·96
Jämtlands	745	1 501	406	980	—	—	5·73	4·84	6·29	5·42	4·05	3·16	3·94	3·82	2·51	1·94
Västerbottens	666	1 404	370	936	—	—	6·15	4·90	6·25	4·75	4·28	3·06	3·71	2·91	2·36	1·78
Norrbottens	711	1 458	387	950	—	—	6·79	5·15	7·07	5·30	5·06	3·57	4·07	3·09	2·78	1·88
Hela riket, år 1922	**609**	**1 246**	**450**	**975**	**651**	**1 325**	**4·56**	**3·53**	**5·04**	**3·89**	**3·48**	**2·51**	**3·46**	**2·66**	**2·39**	**1·77**
» » » 1921	784	1 551	541	1 174	807	1 649	6·13	4·60	6·74	5·06	4·75	3·34	4·41	3·33	3·05	2·19
» » » 1913	326	683	197	485	329	720	2·54	1·92	2·97	2·19	2·05	1·43	1·77	1·34	1·21	0·89

arbete. Av dessa tillfälliga daglönare erbjuda de manliga i egen kost ett speciellt intresse därigenom, att det är beträffande dessa lösarbetare industriens konkurrens om arbetskraften mest direkt ger sig tillkänna, och dagsverkspriset för dem tenderar därför att närma sig den nivå, som betecknas exempelvis av de lönesatser, med vilka i norr skogsindustrien, i söder tegel- och sockerindustrierna m. fl. betala sin tillfälliga arbetshjälp. Såsom av tabellen framgår, utgjorde för denna arbetargrupp sommardaglönen 5·04 kr. och vinterdaglönen 3·89 kr. i genomsnitt för hela riket. Inom de olika länen är sommardaglönen högst i Norrbottens län (7·07 kr.) och vinterdaglönen högst i Jämtlands län (5·42 kr.), medan Kalmar län framvisar den lägsta såväl sommar- som vinterdaglönen (4·43, resp. 3·41 kr.). Den relativa skillnaden mellan sommar- och vinterdaglön är särskilt i vissa län i östra och västra Sverige större än i Norrland och Skåne, vilket synes tyda på, att arbetstillgången vintertid för tillfälliga daglönare är knappare i de förra områdena än i de senare.

Lönenivåns fluktuationer åren 1913—1922. Under den senaste tioårsperioden hava lantarbetarlönerna undergått starka variationer, vilka beträffande några betydelsefulla arbetarkategorier belysas genom nedanstående diagram.

Lönenivåns förändringar åren 1913—1922.

Lantarbetarlönerna stego oavbrutet under perioden 1914—1920, tills kulmen nåddes vid 210 à 225 % över 1913 års nivå. Med år 1921 begynte en hastig nedgång, så att vid 1922 års slut löneläget i genomsnitt befann sig omkring 90 % över det, som rådde tio år förut (c:a 80 % för manliga arbetare och 100 % för kvinnliga). Genomsnittslönerna för 1922 lågo i allmänhet mellan motsvarande arbetspriser för 1917 och 1918, men vinterdaglönerna för manliga daglönare hade t. o. m. sjunkit under 1917 års nivå.

Vad angår lönesänkningen under år 1922, belöper denna sig till 20 à 25 % och har, relativt sett, varit något mindre än under närmast föregående år. Nedgången har varit något starkare å ena sidan för daglönare än för årsavlönade arbetare, å den andra för män än för kvinnor.

II. Löne- och arbetsförhållanden för olika arbetargrupper inom det större jordbruket (tjänsteåren 1920—1921 och 1921—1922).

Den fortlöpande lantarbetarstatistik, för vars huvuddrag nu redogjorts, ger en allmän bild av lönenivån och dess förändringar. Men för att erhålla en djupare inblick i jordbrukets faktiska lönesystem och lönebyggnad är det nödvändigt att med vissa mellantider komplettera den mera summariska årliga lönestatistiken medelst på individualuppgifter baserade specialundersökningar, utvisande lantarbetarnas fördelning på olika köns-, ålders-, civilstånds- och yrkesgrupper m. m. samt arbetslönens därav betingade variationer. En dylik undersökning anordnades på sin tid med avseende på år 1911 och har nu förnyats för tjänsteåren 1920—21 och 1921—22, varvid primäruppgifter införskaffats såväl från vissa större lantarbetsgivare som genom vederbörande fackföreningars förmedling från ett större antal lantarbetare. Av de på detta material baserade undersökningarna hava nu publicerats vissa huvudresultat, närmast hänförande sig till de av arbetsgivarna lämnade uppgifterna.

Arbetarnas antal och yrkesfördelning. Uppgifterna avse sammanlagt 20 509 arbetare, som vid början av tjänsteåret 1921—22 voro anställda å 1 319 i olika delar av landet belägna större egendomar med en genomsnittlig åkerareal om 136 har. Av ifrågavarande arbetare, vilka sammantagna kunna anses motsvara en femtedel av det större jordbrukets hela arbetarstam, voro 18 365 (89·5 %) män och 2 144 (10·5 %) kvinnor. Ser man på formen för avlöningen, voro bland männen endast 2·7 % tjänare i arbetsgivarens kost, varav denna arbetarkategoris ringa betydelse för det större jordbruket torde framgå. Så mycket talrikare voro statarna, vilka utgjorde 52·6 % av samtliga redovisade manliga arbetare, medan daglönarna uppgingo till 31·4 % och torparna till 13·3 %. Förhållandena ställa sig dock olika i olika landsdelar, särskilt i norra Sverige, där statare äro fåtaliga, men i stället daglönargruppen stiger till c:a 95 %. Av kvinnorna hava omkring 90 % räknats som daglönare, av vilka flertalet sysselsattes med mjölkning.

Fördelas de manliga arbetarna efter arten av de göromål, som de hade att bestrida, så kunna c:a 20 % betecknas som stall- och ladugårdspersonal, c:a 68 % som jordbruksarbetare i egentlig mening och 9 % som yrkesmän (trädgårdsmästare, smeder, slöjdare o. d.), medan för 3 % icke uppgivits någon bestämd yrkesspecialitet.

Ålder. De redovisade lantarbetarnas medelålder var 40·3 år för männen och 39·0 år för kvinnorna. Dessa genomsnittstal säga dock ej mycket, varemot nedanstående tablå ger en konkret bild av åldersfördelningen bland storbrukets arbetspersonal (i %):

	Antal arbetare	Därav (i %) i åldern					Ej uppgiven ålder
		under 18 år	18—24 år	25—39 år	40—54 år	55 år o. däröver	
Män	18 365	7·0	11·1	32·5	28·2	20·3	0·9
Kvinnor	2 144	4·8	11·0	33·8	36·0	11·9	2·5

I förhållande till industrien karakteriseras jordbruket genom att i dess arbetarstam ingår ett förhållandevis mycket stort antal gamla arbetare. Betraktar man närmare de manliga arbetarnas åldersförhållanden inom olika löneformer, så befinnes genomsnittsåldern för tjänare vara 25·5 år, för statare 41·7 år, för kontantavlönade daglönare 30·6 år och för daglönare, som utom kontantlön även åtnjöto naturaförmåner, 45·4 år samt för torpare 45·7 år. Medelåldern har befunnits vara något lägre å ena sidan å mindre egendomar (med en åkerareal understigande 100 har) än å större och å den andra i rena jordbruksbygder än å orter, där jordbruket i större utsträckning har att konkurrera med industrien om den uppväxande ungdomen.

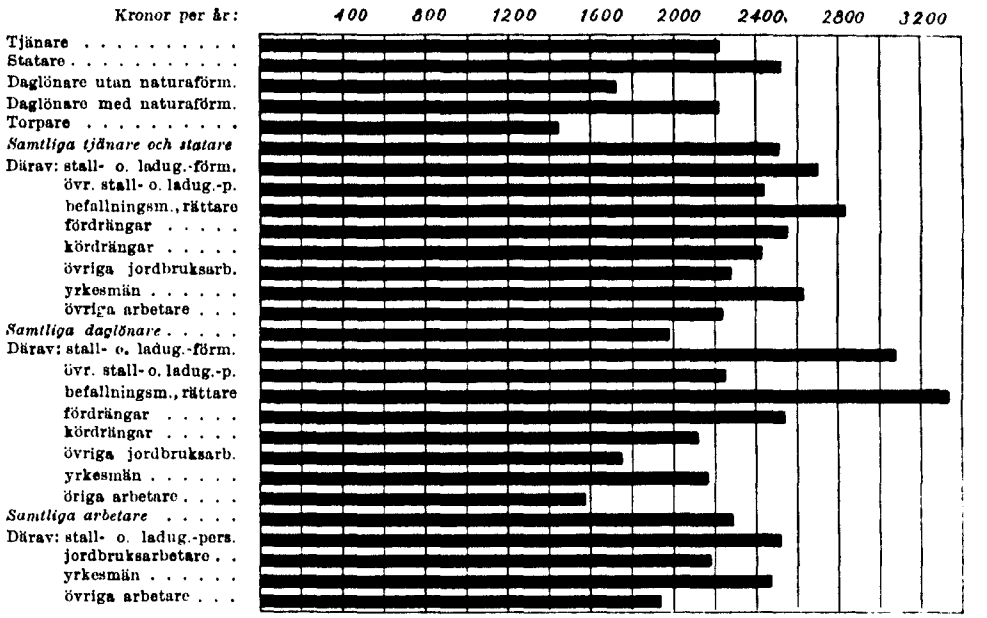
Civilstånd. Av de redovisade manliga lantarbetarna voro 23·4 % ogifta, 72·8 % gifta och 3·8 % änklingar, medan motsvarande procenttal för kvinnorna voro resp. 34·5, 50·4 och 15·1. Utredningen bestyrker det kända förhållandet, att lantarbetarna i regel ingå äktenskap vid mycket unga år. Redan inom åldersklassen 25—29 år voro sålunda över 70 % av männen gifta.

Löneförhållandena tjänsteåret 1920—1921. Under tjänsteåret 1920—21 uppgick medelavlöningen per år för samtliga tjänare och statare samt sådana daglönare och torpare, som under året utgjort minst 200 dagsverken och alltså kunna anses tillhöra gårdens fasta arbetarstam, till 2 284 kr. för män och 839 kr. för kvinnor. Härvid äro ej medräknade extraförtjänster av provisioner, övertidsarbete o. d., vilka för männen beräknats uppgå till i genomsnitt 25 kr. per år och arbetare, men för vissa specialarbetare, särskilt trädgårdsmästare, kunna stiga till betydande belopp. För manliga tjänare och statare uppgick medelårsavlöningen till 2 513 kr. (därav 54·8 % motsvarade det uppskattade värdet av naturaförmåner), för daglönare utan naturaförmåner till 1 727 kr., för daglönare med naturaförmåner till 2 221 kr. (därav 15·5 % värdet av naturaförmåner) och för torpare till 1 444 kr. (därav naturaförmåner, d. v. s. det med dagsverken å huvudgården betalade torparrendet, 31·9 %).

Efterföljande diagram åskådliggör den genomsnittliga årsavlöningen (i kontant och in natura) för manliga tjänare och statare samt daglönare och

torpare med minst 200 dagsverken ävensom för ett antal inom dessa arbetargrupper urskilda yrkesspecialiteter (stall- och ladugårdsförmän, övrig stall- och ladugårdspersonal, befallningsmän och rättare, fördrängar, kördrängar, övriga jordbruksarbetare, yrkesmän, övriga arbetare).

Medelavlöning per år i kontant och naturaförmåner för vissa arbetarkategorier tjänsteåret 1920—1921. (Manliga arbetare.)

En beräkning av den genomsnittliga arbetsförtjänsten per arbetsdag för daglönare och torpare har givit vid handen, att denna för arbetare, som utgjort minst 200 arbetsdagar, belöpte sig till 6·30 kr. för kontantavlönade daglönare, 7·63 kr. för daglönare med naturaförmåner och 5·68 kr. för torpare. Beträffande de i regel mycket unga eller ålderstigna och eljest icke *fullgoda arbetare, som icke uppnått 200 arbetsdagar, var den genomsnittliga* dagsförtjänsten något lägre eller för nyssnämnda tre grupper resp. 6·14, 7·14 och 5·13 kr.

Lönenivån har konstaterats i stort sett vara något högre å de egentliga storbruken (med en åkerareal av minst 100 har) än å de mindre egendomarna. Den ställde sig också högre i industrialiserade socknar än i rena jordbrukssocknar med undantag för det tättbebyggda södra Sverige, där de senare åtminstone med hänsyn till kontantlönerna tenderade mot en högre lönenivå.

Vad beträffar lönens förhållande till levnadsåldern, har undersökningen givit vid handen, att årsinkomsten för de unga manliga arbetarna ganska hastigt stegras ungefär intill det 30:e levnadsåret. För statarna håller sig lönen därefter tämligen oförändrad ända till omkring 55 års ålder, då den

börjar sjunka, medan för tjänare, daglönare och torpare nedgången begynner tidigare. Vad de kvinnliga arbetarna beträffar, synes lönen nå sitt jämviktsläge redan vid 20 à 25 års ålder samt, åtminstone för daglönarnas vidkommande, bibehålla sig vid ungefär samma nivå till 40 à 45 år, då sänkningen begynner.

Undersöker man, huru lönen ställer sig inom olika civilståndsgrupper, finner man, att i fråga om de manliga arbetarna årsinkomsten är högst för de gifta och lägst för de ogifta, medan änklingarna intaga en mellanställning. Nu berörda förhållande sammanhänger dock nära med den skiljaktiga åldersfördelningen inom nämnda grupper. Bland kvinnorna däremot hade gifta lägre löneinkomst än de ogifta och f. d. gifta. Dessa äro ju för sitt uppehälle oftast helt och hållet beroende av den egna arbetsförtjänsten, under det att de gifta kvinnornas inkomster merendels äro att betrakta såsom biförtjänster.

Löneförhållandena tjänsteåret 1921—1922. Då uppgifterna insamlades i början av tjänsteåret 1921—22, hava för detta upplysningar angående arbetslönen kunnat erhållas endast beträffande tjänare och statare, för vilka löneavtal ingås för ett helt år framåt i tiden. Av dessa upplysningar att döma skulle sedan föregående tjänsteår årsavlöningen (i kontant och in natura) hava sjunkit med i genomsnitt 32·2 %. Utredningen ger vid handen, att denna lönesänkning ej varit densamma inom olika landsdelar, utan varit minst i Småland och öarna samt störst i östra Sverige. Nedgången synes vidare hava varit mindre för tjänare och ogifta arbetare än för statare och gift arbetsfolk. Vidare befinnes lönenivån hava sjunkit relativt mindre dels i rena jordbruksområden än i industridistrikt, dels å smärre egendomar än å större, vilka båda faktorer inneburit en viss tendens till utjämning nedåt av det allmänna löneläget. Det har vidare kunnat iakttagas, att inom olika yrkesgrupper de mera okvalificerade arbetarna fått vidkännas relativt större lönesänkning än de, som innehade förmansställning eller voro särskilt utbildade för ett visst yrke.

Industrien i Sverige år 1922.

(Enligt kommerskollegii berättelse.)

Det i 1922 års industriberättelse framlagda siffermaterialet torde berättiga omdömet, att året för vårt lands industri medförde åtminstone inom åtskilliga områden en viss återhämtning efter den svåra depression, som började år 1920 och synes ha nått sitt bottenläge under närmast därpå följande år. Sagda förbättring kan visserligen ej direkt utläsas ur de i tab. 1 nedan återgivna siffrorna för vare sig arbetsställen och personal, vilka förblivit i stort sett oförändrade från år 1921, eller för salutillverkningarnas värde, vilket på grund av det fortsatta prisfallet å den stora massan industriprodukter till och med utvisar betydande nedgång från närmast föregående år. Den industriella produktionen år 1922 karakteriseras dock av en stark kvantitativ ökning för flera av våra viktigaste stapelvaror, särskilt inom trä- och pappersindustrierna. Å andra sidan hava åtskilliga industrigrenar, framför allt inom gruppen malmbrytning och metallindustri, under redogörelseåret arbetat under lika tryckta förhållanden som under närmast föregående år eller i vissa fall ännu sämre.

Tab. 1. Industriella anläggningar i Sverige år 1922.

Industrigrupper	Antal arbetsställen	Förvaltningspersonal	Arbetspersonal: Antal	Arbetspersonal: i % av hela antalet	Arbetspersonal: Antal per arbetsställe	Tillverkningsvärde: i miljoner kr.	Tillverkningsvärde: i % av totalbeloppet	Tillverkningsvärde: i kr. per arbetsställe	Eff. hkr använda i omedelbar maskindrift
Malmbrytning och metallindustri	1 677	12 383	81 734	25·0	49	699·2	18·8	416 928	423 442
Jord- och stenindustri	813	1 756	30 636	9·4	38	118·3	3·2	145 461	69 422
Träindustri	1 757	2 806	50 217	15·4	29	346·6	9·3	197 282	178 359
Pappers- o. grafisk industri	856	4 555	43 628	13·4	51	477·9	12·9	558 349	366 047
Livsmedelsindustri	3 342	5 229	41 039	12·6	12	1 169·4	31·5	349 922	144 957
Textil- och beklädnadsindustri	596	4 019	45 080	13·8	76	412·3	11·1	691 763	82 621
Läder-, hår- och gummivaruindustri	392	1 577	15 082	4·6	38	182·1	4·9	464 434	18 862
Kemisk-teknisk industri	334	1 882	12 906	4·0	39	165·0	4·4	493 933	35 797
Kraft-, belysnings- och vattenverk	665	2 236	5 899	1·8	9	144·7	3·9	217 574	19 353
Summa år 1922	**10 432**	**36 443**	**326 221**	**100·0**	**31**	**3 715·5**	**100·0**	**356 161**	**1 338 860**
» » 1921	10 775	39 300	328 416	100·0	30	4 119·2	100·0	382 296	1 346 290
» » 1920	12 022	45 685	417 381	100·0	35	6 989·9	100·0	581 426	1 358 752
» » 1919	11 205	44 060	392 911	100·0	35	5 617·6	100·0	501 346	1 306 509
» » 1918	10 518	39 282	385 280	100·0	37	5 037·3	100·0	478 950	1 240 949
» » 1917	10 791	36 430	401 325	100·0	37	4 450·1	100·0	412 385	1 200 855

Tab. 2. Industrien inom olika län.

Län	Antal arbetsställen	Antal industriarbetare	Tillverkningens värde		Medelfolkmängd	Antal industriarbetare på 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Miljoner kronor	%			
Stockholms stad	872	32 256	467·1	12·6	423 493	76	1 103
Stockholms län	312	9 128	136·5	3·7	249 034	37	548
Uppsala län	239	6 316	72·4	1·9	138 754	46	522
Södermanlands län	391	9 125	79·8	2·1	192 306	47	415
Östergötlands län	624	18 513	202·4	5·4	307 828	60	657
Jönköpings län	513	13 058	101·2	2·7	229 699	57	441
Kronobergs län	239	7 012	36·4	1·0	158 882	44	229
Kalmar län	387	8 653	80·1	2·2	231 814	37	345
Gotlands län	78	1 533	15·9	0·4	56 346	27	283
Blekinge län	270	7 436	62·2	1·7	148 739	50	418
Kristianstads län	484	7 799	124·2	3·3	243 380	32	510
Malmöhus län	928	34 583	592·8	16·0	491 955	70	1 205
Hallands län	253	5 044	70·8	1·9	149 823	34	473
Göteborgs och Bohus län	666	29 899	376·2	10·1	430 810	69	873
Älvsborgs län	540	22 191	235·6	6·3	304 395	73	774
Skaraborgs län	642	9 075	99·2	2·7	245 694	37	404
Värmlands län	410	13 261	135·4	3·6	271 557	49	498
Örebro län	476	16 752	150·7	4·1	220 937	76	682
Västmanlands län	343	9 364	79·7	2·1	169 294	55	471
Kopparbergs län	424	14 473	109·9	3·0	256 589	56	428
Gävleborgs län	445	17 840	165·3	4·5	271 981	66	608
Västernorrlands län	340	17 558	170·4	4·6	269 246	65	633
Jämtlands län	154	2 576	21·9	0·6	135 361	19	162
Västerbottens län	222	5 600	47·1	1·3	186 535	30	252
Norrbottens län	180	7 176	82·3	2·2	186 466	38	441
Hela riket	**10 432**	**326 221**	**3 715·5**	**100·0**	**5 970 918**	**55**	**622**

Antalet redovisade arbetsställen uppgick för år 1922 till 10 432 och antalet av den vid dem sysselsatta personalen till 362 664, därav 36 443 tillhörande förvaltnings- och 326 221 arbetarpersonalen. Den använda primära drivkraften har uppgivits till 1 780 902 effektiva hästkrafter; härav nyttjades 359 967 för omedelbar maskindrift. Med inräkning jämväl av elektriska motorer uppgick den direkt använda drivkraften till 1 338 860 hästkrafter.

Värdet av industriens för avsalu framställda produkter, d. v. s. de redovisade tillverkningarnas försäljningsvärde fritt banvagn eller fartyg, med frånräkning av rabatter, men med inräkning av emballerings- och andra försäljningskostnader, uppgick till omkring 3 715 miljoner kronor. Medräknas även värdena å halvfabrikat, avsedda för förädling vid framställningsverket, erhålles en summa av 4 048 miljoner kronor. De anförda totalsummorna äro 9·8 resp. 8·8 % lägre än motsvarande summor för år 1921. Nedgången från 1920 till 1921 var dock jämförelsevis mycket större, 41 resp. 43 %.

Industriens fördelning gruppvis och de olika gruppernas relativa betydelse belyses av tab. 1. Vad de vid fabrikerna anställda *arbetarna* beträffar, äro närmare uppgifter om dessas fördelning på olika industrigrenar att finna i efterföljande specialredogörelse rörande kvinnors och minderårigas användande

Tab. 8. Industrien i rikets städer.

Städer med mer än 1 000 industriarbetare:	Antal arbetsställen	Antal arbetare	Tillverkningens värde		Medelfolkmängd	Antal industriarbetare på 1 000 inv.	Tillverkningens värde i kronor per inv.
			Miljoner kronor	%			
Stockholm	872	32 256	467·1	22·0	423 493	76	1 103
Göteborg	406	19 431	280·3	13·2	227 801	85	1 230
Malmö	288	12 819	167·0	7·9	114 199	112	1 463
Norrköping	155	8 595	90·5	4·3	58 356	147	1 551
Borås	110	5 343	62·9	3·0	29 147	183	2 160
Hälsingborg	111	4 840	73·1	3·4	48 023	101	1 522
Gävle	100	4 601	53·9	2·5	38 170	121	1 411
Eskilstuna	117	3 836	34·0	1·6	30 228	127	1 125
Örebro	109	3 810	45·2	2·1	36 063	106	1 253
Jönköping	71	3 491	27·3	1·3	29 540	118	925
Trollhättan	34	3 028	43·3	2·0	16 001	189	2 709
Mölndal	20	2 446	37·5	1·8	13 279	184	2 826
Västerås	49	2 377	33·8	1·6	30 519	78	1 109
Uppsala	83	2 360	29·8	1·4	29 180	81	1 022
Karlskrona	49	2 322	17·9	0·8	28 145	83	635
Landskrona	48	1 911	85·1	4·0	20 067	95	4 241
Linköping	71	1 757	23·8	1·1	27 453	64	868
Karlstad	57	1 620	16·1	0·8	19 431	83	831
Uddevalla	35	1 512	15·8	0·7	13 862	109	1 138
Tidaholm	9	1 437	9·5	0·5	4 586	313	2 062
Halmstad	48	1 425	21·1	1·0	18 465	77	1 141
Nyköping	36	1 359	13·5	0·6	11 708	116	1 150
Lund	60	1 335	12·9	0·6	23 510	57	548
Lidköping	24	1 266	36·3	1·7	8 448	150	4 297
Huskvarna	11	1 265	9·4	0·4	8 059	157	1 172
Kalmar	38	1 249	24·6	1·2	17 326	72	1 422
Söderhamn	27	1 126	10·4	0·5	11 351	99	920
Vänersborg	19	1 113	10·1	0·5	8 998	124	1 120
Trälleborg	36	1 110	30·2	1·4	11 663	95	2 591
Västervik	30	1 082	7·0	0·3	11 850	91	590
Övriga städer	1 340	26 594	386·8	15·8	436 899	61	770
Summa	**4 463**	**158 716**	**2 126·2**	**100·0**	**1 805 820**	**88**	**1 177**

inom industrien. Under rubriken *förvaltningspersonal* hava sammanförts fem personalgrupper med nedanstående antal anställda.

	1921	1922
Företagsledare	5 930 (därav 105 kvinnor)	5 658 (därav 85 kvinnor)
Teknisk förvaltningspersonal	10 157 (» 383 »)	9 390 (» 301 »)
Kontorspersonal	18 443 (» 5 639 »)	16 714 (» 5 172 »)
Lagerbokhållare, m. fl.	3 236 (» 965 »)	3 062 (» 778 »)
Resande i firmans tjänst	1 534 (» 21 »)	1 619 (» 22 »)

Industriens fördelning ortsvis åskådliggöres av ovanstående tab. 2 och 3, den ena för länen, den andra för viktigare städer. De senare äro, som synes, i tabellen upptagna i ordningsföljd efter antalet redovisade industriarbetare. I förhållande till folkmängden har Tidaholm liksom föregående år hävdat sin ställning som Sveriges mest industrialiserade stad (med 313 industriarbetare per 1 000 invånare). Därnäst komma Trollhättan, Mölndal och Borås med resp. 189, 184 och 183 promille.

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien i Sverige år 1922.

Enligt kommerskollegii industriberättelse, varav i det föregående ett referat lämnats, sysselsattes inom den svenska industrien år 1922 tillhopa 326 221 arbetare, mot 328 416 år 1921 och 417 381 år 1920. I vad mån kvinnor och minderåriga ingå i dessa siffror framgår av följande sammanställning:

	Antal			I % av hela antalet arbetare		
	1922	1921	1920	1922	1921	1920
Kvinnor, inalles	62 061	59 258	72 921	19·02	18·04	17·47
därav: vuxna	53 317	50 549	60 289	16·34	15·39	14·44
minderåriga	8 744	8 709	12 632	2·68	2·65	3·03
Män, »	22 629	23 918	36 177	6·94	7·28	8·67
Summa minderåriga	31 373	32 627	48 809	9·62	9·93	11·69
Hela antalet vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen .	**84 690**	**83 176**	**109 098**	**25·96**	**25·33**	**26·14**

Antalet kvinnor — vuxna såväl som minderåriga — har i jämförelse med föregående år ökats både absolut och relativt, varemot de manliga minderåriga minskats. Förskjutningen står tydligen i samband med den depression, som under redogörelseåret drabbade hela vårt näringsliv, men i främsta rummet de stora exportindustrierna, inom vilka den kvinnliga arbetskraften har relativt liten användning. Användningen av kvinnor och minderåriga inom industrien under tiden 1901—1922 framgår av tabellen å nästa sida, vilken jämväl utvisar, i vad mån olika län förete skiljaktigheter med avseende å förekomsten av kvinnor och minderåriga inom industrien. Deras sammanlagda antal var relativt taget störst i Älvsborgs län med 38·1 %, varefter följa Göteborgs och Bohus län med 37·7, Stockholms stad med 37·2, Östergötlands län med 35·2, Hallands län med 32·4 samt Malmöhus län med 32·1 %. Sist kommer Norrbottens län med 8·8 %.

Beträffande kvinnors och minderårigas användande i arbete inom olika industrigrenar meddelas detaljerade uppgifter i tabellen å sid. 274—275.[1]

Kvinnor och minderåriga utgöra tillsammans mer än hälften av arbetsstyrkan inom *textil- och beklädnadsindustrien* (72·8 %) samt dessutom inom följande till andra industrigrupper hörande yrkesgrenar:

Choklad- och karamellfabriker	83·3 %	Gummivarufabriker	63·1 %
Tobaksfabriker	79·9 »	Punsch-, vin- och läskedrycksfabriker . .	60·5 »
Kartongfabriker o. annan pappersindustri .	73·6 »	Päls- och skinnvarufabriker	57·8 »
Fiskberednings- o. konservfabriker . . .	65·5 »	Mejerier	56·4 »

[1] De i denna tabell meddelade siffrorna för de särskilda industrigrupperna överensstämma ej helt med de i tab. 1 å sid. 269 angivna, enär arbetare vid anläggningar, som driva tillverkning hänförlig till två eller flera grupper, här så vitt möjligt fördelats på dessa, medan i förutnämnda tab. 1 sådan fördelning ej ägt rum.

Inom industrien sysselsatta kvinnor och minderåriga i olika landsdelar år 1922.

Län	Hela antalet arbetare	Kvinnor (vuxna och minderåriga)		Minderåriga		Vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
		Antal	% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
Stockholms stad	**32 256**	10 676	33·1	2 084	6·5	12 001	37·2
» län	**9 128**	1 479	16·2	746	8·2	2 018	22·1
Uppsala län	**6 316**	805	12·7	502	7·9	1 179	18·7
Södermanlands län	**9 125**	1 264	13·9	870	9·5	1 974	21·6
Östergötlands län	**18 513**	5 338	28·8	1 761	9·5	6 522	35·2
Jönköpings län	**13 058**	2 037	15·6	1 447	11·1	3 099	23·7
Kronobergs län	**7 012**	744	10·6	1 127	16·1	1 645	23·5
Kalmar län	**8 653**	1 069	12·4	923	10·7	1 782	20·6
Gotlands län	**1 533**	116	7·6	76	5·0	181	11·8
Blekinge län	**7 436**	1 173	15·8	588	7·9	1 587	21·3
Kristianstads län	**7 799**	1 119	14·3	535	6·9	1 507	19·3
Malmöhus län	**34 583**	9 380	27·1	3 158	9·1	11 086	32·1
Hallands län	**5 044**	1 256	24·9	603	12·0	1 634	32·4
Göteborgs och Bohus län	**29 899**	9 621	32·2	3 207	10·7	11 259	37·7
Älvsborgs län	**22 191**	6 811	30·7	2 747	12·4	8 462	38·1
Skaraborgs län	**9 075**	1 894	20·9	762	8·4	2 423	26·7
Värmlands län	**13 261**	1 169	8·8	1 193	9·0	2 178	16·4
Örebro län	**16 752**	2 164	12·9	1 617	9·7	3 361	20·1
Västmanlands län	**9 364**	430	4·6	784	8·4	1 167	12·5
Kopparbergs län	**14 473**	679	4·7	1 113	7·7	1 704	11·8
Gävleborgs län	**17 840**	1 892	10·6	2 106	11·8	3 627	20·3
Västernorrlands län	**17 558**	502	2·9	2 002	11·4	2 460	14·0
Jämtlands län	**2 576**	159	6·2	236	9·2	371	14·4
Västerbottens län	**5 600**	153	2·7	679	12·1	829	14·8
Norrbottens län	**7 176**	131	1·8	507	7·1	634	8·8
Summa för år 1922	**326 221**	**62 061**	**19·0**	**31 373**	**9·6**	**84 690**	**26·0**
» » » 1921	**328 416**	59 258	18·0	32 627	9·9	83 176	25·3
Medeltal för åren 1916—1920	**398 944**	67 856	17·0	48 587	12·2	104 238	26·1
» » » 1911—1915	**357 147**	62 361	17·5	46 515	13·0	96 219	26·9
» » » 1906—1910	**328 012**	57 138	17·4	44 461	13·6	89 409	27·3
» » » 1901—1905	**301 965**	51 304	17·0	42 360	14·0	82 543	27·3

Det är i allmänhet kvinnorna — vuxna eller minderåriga — som i främsta rummet bidraga till de höga procenttalen inom förut nämnda yrkesgrupper. Å andra sidan kan anmärkas, hurusom inom träindustrien de manliga minderåriga utgöra 13·1 % av samtliga arbetare, kvinnorna däremot blott 1·2 %; inom metallindustrien äro motsvarande siffror 5·8 och 3·6 % samt inom jord- och stenindustrien 8·5 och 6·2 %. Absolut taget förekom största antalet minderåriga vid sågverken och hyvlerierna (5 422, därav blott 57 kvinnliga). Inom mekaniska verkstadsindustrien, som för några år sedan tävlade med sågverken i fråga om användningen av minderårig arbetskraft, har antalet under de senaste åren gått synnerligen starkt tillbaka: från 6 187 år 1916 till 4 721 år 1920 samt 2 367 år 1921 och endast 1 269 år 1922.

Kvinnors och minderårigas användande inom industrien år 1922.

Yrkesgrupper	Hela antalet arbetare	Därav: kvinnor (vuxna och minderåriga) Antal	kvinnor (vuxna och minderåriga) % av hela antalet arbetare	minderåriga Antal Manl.	minderåriga Antal Kvinnl.	minderåriga Antal Summa	minderåriga % av hela antalet arbetare	vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen Antal	vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen % av hela antalet arbetare
Egentliga fabriksarbetare									
1. *Malmbrytning och metallindustri*	**78 179**	**2 794**	**3·6**	**4 534**	**353**	**4 887**	**6·3**	**7 328**	**9·4**
Järnmalmsgruvor och anrikningsverk	**7 479**	34	0·5	319	8	327	4·4	353	4·7
Andra malmgruvor och anrikningsverk	**804**	9	1·1	32	2	34	4·2	41	5·1
Verk för framställning av järn o. stål	**12 204**	2	0·0	449	—	449	3·7	451	3·7
Verk för framställning av andra metaller	**267**	—	—	4	—	4	—	4	1·5
Järn- och stålmanufaktur	**12 159**	793	6·5	1 356	142	1 498	12·3	2 149	17·7
Mekaniska verkstäder	**29 799**	280	0·9	1 247	22	1 269	4·3	1 527	5·1
Skeppsvarv och båtbyggerier	**5 336**	1	0·0	218	—	218	4·1	219	4·1
Fabriker för elektriska maskiner	**2 037**	181	8·9	190	21	211	10·4	371	18·2
Fabriker f. elektr. apparater o. ledningar	**2 533**	730	28·8	185	71	256	10·1	915	36·1
Instrument- och urfabriker	**917**	36	3·9	56	3	59	6·4	92	10·0
Metallmanufaktur	**3 566**	384	10·8	388	51	439	12·3	772	21·6
Guld- och silvervarufabriker	**826**	336	40·7	52	32	84	10·2	388	47·0
Annan järn- och metallindustri	**252**	8	3·2	38	1	39	15·5	46	18·3
2. *Jord- och stenindustri*	**20 130**	**1 811**	**6·2**	**2 478**	**452**	**2 930**	**10·1**	**4 289**	**14·7**
Kolgruvor	**2 131**	3	0·1	121	—	121	5·7	124	5·8
Torvindustri	**3 588**	443	12·3	521	173	694	19·3	964	26·9
Brytning jämte grovhuggning av sten	**5 161**	7	0·1	128	—	128	2·5	135	2·6
Finare stenförädlingsindustri	**1 215**	—	—	32	—	32	2·6	32	2·6
Kalk- och kritbruk	**1 709**	7	0·4	20	—	20	1·2	27	1·6
Cementfabriker	**1 317**	14	1·1	105	5	110	8·4	119	9·0
Stengods- och lergodsfabriker	**235**	9	3·8	49	2	51	21·7	58	24·7
Tegelbruk	**5 795**	147	2·5	535	26	561	9·7	682	11·8
Porslins- och kakelfabriker	**2 575**	944	36·7	256	140	396	15·4	1 200	46·6
Glasindustri	**4 492**	228	5·1	696	106	802	17·9	924	20·6
Annan jord- och stenindustri	**912**	9	1·0	15	—	15	1·6	24	2·6
3. *Träindustri*	**49 437**	**579**	**1·2**	**6 486**	**130**	**6 616**	**13·4**	**7 065**	**14·3**
Sågverk och hyvlerier	**37 861**	177	0·5	5 365	57	5 422	14·3	5 542	14·6
Låd- och fanerfabriker	**477**	3	0·6	112	2	114	23·9	115	24·1
Snickeri- och möbelfabriker	**9 429**	197	2·1	805	48	853	9·0	1 002	10·6
Annan trävarufabrikation	**1 670**	202	12·1	204	23	227	13·6	406	24·3
4. *Pappers- och grafisk industri*	**40 180**	**5 557**	**13·8**	**3 013**	**1 160**	**4 173**	**10·4**	**8 570**	**21·3**
Pappersmassefabriker	**16 582**	62	0·4	749	5	754	4·5	811	4·9
Pappersbruk och pappfabriker	**9 576**	1 639	17·1	561	338	899	9·4	2 200	23·0
Kartongfabriker o. annan pappersind.	**4 578**	3 059	66·8	311	737	1 048	22·9	3 370	73·6
Tapetfabriker	**281**	36	12·8	73	7	80	28·5	109	38·8
Grafiska anstalter	**1 383**	112	8·1	271	23	294	21·3	383	27·7
Boktryckerier	**7 780**	649	8·3	1 048	50	1 098	14·1	1 697	21·8
5. *Livsmedelsindustri*	**35 867**	**11 632**	**32·4**	**738**	**1 050**	**1 788**	**5·0**	**12 370**	**34·5**
Kvarnar	**2 526**	7	0·3	64	—	64	2·5	71	2·8
Stärkelsefabriker	**422**	15	3·6	1	—	1	0·2	16	3·8
Pressjästfabriker	**311**	7	2·3	10	2	12	3·9	17	5·5
Bagerier	**3 641**	1 322	36·3	149	86	235	6·5	1 471	40·4
Råsockerbruk (inkl. saftstationer)	**7 791**	85	1·1	1	—	1	0·0	86	1·1
Sockerraffinaderier	**1 067**	191	17·9	23	—	23	2·2	214	20·1
Kombinerade sockerfabriker	**883**	99	11·2	11	—	11	1·2	110	12·5

Yrkesgrupper	Hela antalet arbetare	kvinnor (vuxna och minderåriga)		Därav minderåriga				vuxna kvinnor och minderåriga av båda könen	
		Antal	% av hela antalet arbetare	Antal			% av hela antalet arbetare	Antal	% av hela antalet arbetare
				Manl.	Kvinnl.	Summa			
Choklad- och karamellfabriker	3 596	2 909	80·9	88	791	879	24·4	2 997	83·3
Brännvinsbrännerier	802	—	—	4	—	4	0·5	4	0·5
Destilleringsverk	62	—	—	—	—	—	—	—	—
Bryggerier och mälterier	4 151	1 043	25·1	152	18	170	4·1	1 195	28·8
Fabriker för andra dryckesvaror	435	247	56·8	16	2	18	4·1	263	60·5
Tobaksfabriker	3 390	2 657	78·2	56	50	106	3·1	2 713	79·9
Mejerier	3 867	2 137	55·3	45	25	70	1·8	2 182	56·4
Margarin- och flottfabriker m. m.	546	151	27·7	29	17	46	8·4	180	33·0
Slakterier och charkuterier	1 181	156	13·2	39	7	46	3·9	195	16·5
Fiskberednings- och konservfabriker	798	490	61·4	33	35	68	8·5	523	65·5
Annan livsmedelsindustri	392	116	29·6	17	17	34	8·7	133	33·9
6. *Textil- och beklädnadsindustri*	43 441	29 341	67·5	2 276	3 969	6 245	14·4	31 617	72·8
Bomullsindustri: spinnerier	5 475	3 374	61·6	592	705	1 297	23·7	3 966	72·4
väverier	6 023	4 262	70·8	286	436	722	12·0	4 548	75·5
vaddfabriker	223	117	52·5	7	4	11	4·9	124	55·6
Linne-, hamp- o. juteindustri: spinnerier	1 465	902	61·6	170	128	298	20·3	1 072	73·2
väverier	1 393	1 027	73·7	76	171	247	17·7	1 103	79·2
Ylleindustri: spinnerier	3 650	1 839	50·4	502	383	885	24·2	2 341	64·1
väverier	5 027	3 402	67·7	186	394	580	11·5	3 588	71·4
shoddyfabriker	80	42	52·5	—	3	3	3·8	42	52·5
Trikåfabriker	3 865	3 472	89·8	63	527	590	15·3	3 535	91·5
Band- och gardinfabriker m. m.	996	649	65·2	74	97	171	17·2	723	72·6
Repslagerier och bindgarnsfabriker	562	282	50·2	43	17	60	10·7	325	57·8
Sömnadsfabriker	8 135	7 047	86·6	62	760	822	10·1	7 109	87·4
Hatt- och mössfabriker	1 791	1 438	80·3	61	196	257	14·3	1 499	83·7
Färgerier och impregneringsfabriker	4 420	1 296	29·3	133	115	248	5·6	1 429	32·3
Annan hithörande industri	336	192	57·1	21	33	54	16·1	213	63·4
7. *Läder-, hår- o. gummivaruindustri*	14 759	5 162	35·0	1 473	968	2 441	16·5	6 685	45·0
Garverier	1 946	25	1·8	90	4	94	4·8	115	5·9
Päls- och skinnvarufabriker	916	468	51·1	61	60	121	13·2	529	57·8
Skofabriker	8 346	3 101	37·2	900	659	1 559	18·7	4 001	47·9
Gummivarufabriker	2 201	1 180	53·6	209	167	376	17·1	1 389	63·1
Annan hithörande industri	1 350	388	28·7	213	78	291	21·6	601	44·6
8. *Kemisk-teknisk industri*	12 008	3 829	31·9	618	526	1 144	9·5	4 447	37·0
Färg- och fernissfabriker	267	71	26·6	9	10	19	7·1	80	30·0
Olje-, tvål-, ljus- och parfymfabriker	1 615	682	42·2	59	69	128	7·9	741	45·9
Konstgödningsfabriker	618	20	3·2	20	4	24	3·9	40	6·5
Kolnings- och trädestillationsverk	579	7	1·2	18	1	19	3·3	25	4·3
Krutbruk o. andra sprängämnesfabriker	907	445	44·6	28	72	100	10·0	473	47·4
Tändsticksfabriker	5 373	2 191	40·8	402	308	710	13·2	2 593	48·3
Annan kemisk-teknisk industri	2 559	413	16·1	82	62	144	5·6	495	19·3
9. *Kraft-, belysnings- o. vattenverk*	6 916	71	1·0	58	—	58	0·8	129	1·9
Elektricitetsverk	4 201	33	0·8	49	—	49	1·2	82	2·0
Gasverk	1 534	25	1·6	3	—	3	0·2	28	1·8
Vattenledningsverk	1 181	13	1·1	6	—	6	0·5	19	1·6
Summa	309 917	60 776	19·6	21 674	8 608	30 282	9·8	82 450	26·6
Lagerarb., chaufförer, kuskar m. fl.	16 304	1 285	7·9	955	136	1 091	6·7	2 240	13·7
Samtliga arbetare	326 221	62 061	19·0	22 629	8 744	31 373	9·6	84 690	26·0

Minuthandelspriser å livsmedel i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Tabellen å nästa sida lämnar i anslutning till i Sociala Meddelanden förut regelbundet publicerade sammanställningar av samma slag (jfr årg. 1923, sid. 814) en jämförande översikt av priser och prisförändringar beträffande viktigare slag av livsförnödenheter i detaljhandeln i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.[1] I tabellens första avdelning meddelas de beräknade medelpriserna *i resp. lands mynt* dels för juli 1914, dels för juli och oktober 1923 samt januari 1924.[2] I den senare avdelningen åskådliggöres prisutvecklingen genom att priserna under juli 1914 satts lika med 100 samt prisuppgifterna för de följande tidpunkterna omräknats i förhållande därtill.

Beträffande *prisläget* under januari 1924 i Stockholm vid jämförelse med Kristiania och Köpenhamn är att märka, att den svenska kronans värde numera är avsevärt högre än den norska och danska. Det är därför helt naturligt, att — såsom framgår av tabellens första avdelning — priserna å de flesta noterade varuslag voro lägre i Stockholm än i de båda andra huvudstäderna. Lägre priser än i Stockholm noterades i Kristiania för bröd samt i Köpenhamn för bröd och gödkalvstek. Jämförelsematerialet för Kristiania och Köpenhamn omfattar 20 prisnoteringar, av vilka 10 voro högre i den norska än i den danska huvudstaden.

Tabellens senare del visar, att *prisstegringen* från juli 1914 till januari 1924, mätt genom antalet varuslag, som stigit högst, varit starkast i Köpenhamn. Framräknas ett aritmetiskt medeltal av stegringssiffrorna för de olika artiklarna, erhålles i det närmaste samma siffra för Kristiania och Köpenhamn. Stockholm kan icke för något varuslag uppvisa det högsta indextalet.

Emellertid är denna metod att jämföra prisökningen å olika orter i hög grad ofullkomlig, enär den ej tager hänsyn till de olika varuslagens betydelse för hushållet. Några dylika beräkningar över prisstegringen (»vägda indextal») hava icke publicerats för Köpenhamns vidkommande, men finnas för Stockholm och Kristiania. För sistlidna januari månad voro de vägda indexsiffrorna beträffande livsmedelskostnaderna (häri inbegripet bränsle och lyse) för Stockholm 163 och för Kristiania 241.

Indextalen för de totala levnadskostnadernas förskjutningar från juli 1914 till 1 januari 1924 i de tre skandinaviska länderna voro: Sverige 176, Norge 236, Danmark 209.

[1] Beträffande tidpunkten för uppgifternas insamlande samt förekommande skiljaktigheter i kvalitetsbestämningar hänvisas till Soc. Medd., årg. 1921, sid. 1036.

[2] Till jämförelse meddelas, att medelkurserna i Stockholm för 100 norska och danska kronor voro under juli 1923: n = 61·26, d = 66·30, under oktober 1923: n = 58·99, d = 66·68, samt under januari 1924: n = 54·08, d = 65·29.

Minuthandelspriser å vissa viktigare varuslag i Stockholm, Kristiania och Köpenhamn.

Varuslag	Stockholm				Kristiania				Köpenhamn			
	1914	1923		1924	1914	1923		1924	1914	1923		1924
	Juli	Juli	Okt.	Jan.	Juli	Juli	Okt.	Jan.	Juli	Juli	Okt.	Jan.
	Pris i svenskt mynt (öre)				Pris i norskt mynt (öre)				Pris i danskt mynt (öre)			
Mjölk, oskummad . . l.	17	26	29	29	19	40	42	44	19	37	44	45
Smör, mejeri- . . . . kg.	246	300	393	385	256	505	653	735	235	413	574	573
Margarin, växt- . . . »	139	186	188	182	[1]140	[1]269	[1]287	[1]299	125	189	190	196
Ägg, färska . . . . . tj.	150	202	354	446	180	362	587	512	150	304	481	650
Potatis . . . . . 5 l.	35	76	55	62	35	56	64	71	25	84	63	74
Ärter, gula [11] . . . . kg.	26	52	50	50	40	115	116	120	40	121	123	128
Vetemjöl . . . . . »	32	45	44	42	[2]32	[2] 58	[2]55	[2]54	26	47	45	45
Rågsiktmjöl . . . . . »	28	38	38	38	20	46	43	43	—	—	—	—
Havregryn . . . . . »	34	46	46	46	36	66	66	67	39	92	92	92
Rågbröd, sötlimpa . . »	40	81	81	82	24	46	45	45	[3]24	[3]58	[3]58	[3]58
Vetebröd, bak. m. mjölk »	66	117	116	119	—	82	80	80	40	81	81	81
Nötkött, färskt: stek . »	125	258	247	232	132	398	352	383	—	[4]383	[4]370	[4]367
soppkött »	102	183	195	186	126	327	288	315	125	238	223	232
Kalvkött, stek: gödkalv »	145	274	264	274	141	380	435	480	[5]125	[5]240	[5]234	[5]240
spädkalv »	101	150	151	176	83	220	204	229	—	—	—	—
Fläsk: färskt . . . . »	149	250	241	214	145	361	353	380	[6]140	[7]202	[7]230	[7]217
salt . . . . . »	150	250	245	216	160	389	380	414		[8]298	[8]323	[8]301
Kaffe, Santos[10] . . . . »	166	256	259	256	214	364	375	415	210	[9]445	[9]443	[9]448
Socker, bit- . . . . . »	64	104	98	92	57	145	145	175	43	116	107	102
Fotogen, Water White l.	18	30	30	30	18	35	34	36	18	31	31	31
Kol . . . . . hl.	239	450	450	450	180	455	455	490	170	472	466	491
Koks, gasverks- . . . »	133	339	339	339	165	375	325	450	125	376	410	451
	Relativa tal (juli 1914 = 100)											
Mjölk, oskummad . . l.	100	153	171	171	100	211	221	232	100	195	232	237
Smör, mejeri- . . . . kg.	100	122	160	157	100	197	255	287	100	176	244	244
Margarin, växt- . . . »	100	134	135	131	100	192	205	214	100	151	152	157
Ägg, färska . . . . . tj.	100	135	236	297	100	201	326	284	100	203	321	433
Potatis . . . . . 5 l.	100	217	157	177	100	160	183	203	100	336	252	296
Ärter, gula . . . . . kg.	100	200	192	192	100	288	290	300	100	303	308	320
Vetemjöl . . . . . »	100	141	138	131	100	181	172	169	100	181	173	173
Rågsiktmjöl . . . . . »	100	136	136	136	100	230	215	215	—	—	—	—
Havregryn . . . . . »	100	135	135	135	100	183	183	186	100	236	236	236
Rågbröd, sötlimpa . . »	100	203	203	205	100	192	188	188	100	242	242	242
Vetebröd, bak. m. mjölk »	100	177	176	180	—	—	—	—	100	203	203	203
Nötkött, färskt: stek . »	100	206	198	186	100	302	267	290	—	—	—	—
soppkött »	100	179	191	182	100	260	229	250	100	190	178	186
Kalvkött, stek: gödkalv »	100	189	182	189	100	270	309	340	100	192	187	192
spädkalv »	100	149	150	174	100	265	246	276	—	—	—	—
Fläsk: färskt . . . . »	100	168	162	144	100	249	243	262	100	179	198	185
salt . . . . . »	100	167	163	144	100	243	238	259				
Kaffe, Santos . . . . »	100	154	156	154	100	170	175	194	100	212	211	213
Socker, bit- . . . . . »	100	163	153	144	100	254	254	307	100	270	249	237
Fotogen, Water White l.	100	167	167	167	100	194	189	200	100	172	172	172
Kol . . . . . hl.	100	188	188	188	100	253	253	272	100	278	274	289
Koks, gasverks- . . . »	100	255	255	255	100	227	197	273	100	301	328	361

[1] Gräddmargarin — [2] Amerikanskt vetemjöl. — [3] »Sigtebrød.» — [4] »Oksekød, skært Kød.» — [5] »Kalvekød, Forkød». — [6] »Bov- og Brystflæsk.» — [7] »Fersk Svinebov». — [8] »Saltet Brystflæsk». — [9] Medelpris av olika kaffesorter. — [10] I Stockholm obränt, i Kristiania och Köpenhamn bränt kaffe. — [11] I Kristiania och Köpenhamn skalade ärter.

Levnadskostnadernas förändringar i Sverige och utlandet.

I anslutning till den i slutet av detta häfte (sid. 311 ff.) införda redogörelsen för levnadskostnaderna under första kvartalet 1924 lämnas i omstående tabeller en översikt av partiprisens förändringar i Sverige samt levnadskostnadernas förskjutningar i de länder, som äga en användbar statistik häröver. Beträffande såväl primärmaterialets beskaffenhet som de använda beräkningsmetoderna och vissa i samband därmed vidtagna förändringar hänvisas till förut lämnad redogörelse i denna tidskrift (årg. 1923, sid. 146).

Av *tab. A* över detalj- och partiprisernas förändringar i Sverige framgår, att såväl de förra som de senare under de sista månaderna varit i stort sett stabila.

Jämföres utvecklingen i Sverige, Norge och Danmark (*tab. B* och *C*), finner man enligt senast tillgängliga jämförbara uppgifter, att Sverige alltjämt har att uppvisa den lägsta totalindexen; därnäst kommer Danmark. Även indexsiffrorna för de särskilda huvudposterna äro i allmänhet lägst i Sverige. Undantag bildar allenast bostadsposten, som i både Norge och Danmark är lägre än i vårt land. I fråga om bränsle och lyse samt kläder står Danmark högst, Norge däremot beträffande livsmedel, skatter och »övriga utgifter». Såsom tidigare i denna publikation påpekats, äro de i tab. B upptagna danska gruppindextalen i vissa fall omräknade i syfte att göra dem mera jämförbara med de svenska. I officiell, okorrigerad form voro de danska gruppsiffrorna för januari 1924: livsmedel 194; bostad 160; bränsle och lyse 288; kläder, skodon och tvätt 254; skatter, kontingenter o. d. 254; övriga utgifter 207.

Av de i *tab. C* redovisade länderna var det endast Sverige och Australien, som under 1923 års sista kvartal visade sjunkande levnadskostnader. Indexsiffrorna gingo i övrigt uppåt. Under det nu tilländagångna första kvartalet av 1924 synes utvecklingen delvis ha gått i annan riktning. Av de länder, som uträkna levnadskostnaderna för varje månad, företedde såväl Tyskland som Finland en sjunkande prisnivå, och i England, där kurvan ännu i januari varit stigande, utvisade februari en begynnande nedgång.[1] I Belgien och Italien fortgick däremot prisstegringen, såsom en naturlig följd av valutornas försämring. För månadsskiftet mars/april hava uppgifter hittills endast inkommit från Norge och Finland, vadan någon totalbild av utvecklingen i utlandet under kvartalet ännu ej kan lämnas.

[1] Under mars månad synes i Tyskland åter ha framträtt en tendens till prisstegring. Den senast publicerade indexsiffran (för veckan 11—17 mars) var 107.

Tab. A. Detalj- och partipriser i Sverige.

Tid	Socialstyrelsens detaljprisindex		Kommerskollegii partiprisindex									Svensk Finanstidnings (G. H. T:s) partiprisindex
	Samtl. levnadskostnader	Livsm., bränsle, lyse	Samtl. varor	Samtl. råvaror	Samtl. fabrikat	Vegetabil. livsm.	Animal. livsm.	Fodermedel	Bränsle	Textilvaror (råvar. o. fabrik.)	Lädervaror (råvar. o. fabrik.)	
juni/juli 1915	(115)	122	·	·	·	·	·	·	·	·	·	145
» 1916	(130)	136	·	·	·	·	·	·	·	·	·	183
» 1917	159	175	·	·	·	·	·	·	·	·	·	239
» 1918	219	261	·	·	·	·	·	·	·	·	·	334
» 1919	257	319	·	·	·	·	·	·	·	·	·	324
» 1920	270	294	375	381	370	271	285	293	664	471	311	366
» 1921	236	234	222	212	231	230	212	189	210	242	186	218
» 1922	190	179	174	153	192	183	157	161	140	216	133	164
» 1923	174	161	164	151	176	149	145	140	153	213	127	160
sept./okt. »	177	165	162	151	171	141	157	128	152	211	128	155
dec./jan. 1924	176	164	160	150	169	138	158	138	148	216	127	150
jan./febr. »	·	163	161	150	170	138	158	142	152	221	128	152
febr./mars »	·	162	162	150	173	142	152	143	151	226	131	153
mars/apr. »	173	162	162	149	174	143	148	142	156	225	131	154

Tab. B. Levnadskostnader i Sverige, Norge och Danmark. Indextal för de särskilda huvudposterna (livsmedel, bostad, bränsle och lyse, kläder, skatter, övriga utgifter).

Tid	Sverige						Norge						Danmark					
	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.
juni/juli 1915	123	·	113	·	·	·	·	·	·	·	·	·	128	100	130	110	100	100
» 1916	134	·	150	·	·	·	·	·	·	·	·	·	146	102	175	160	100	121
» 1917	177	110	215	190	109	140	·	·	·	·	·	·	166	105	220	190	100	146
» 1918	258	112	286	285	114	195	271	111	517	304	·	210	187	108	275	260	100	197
» 1919	318	120	326	310	160	210	289	123	335	420	352	277	212	113	292	310	162	224
» 1920	287	130	372	390	290	235	311	147	478	336	487	276	253	130	563	355	227	247
» 1921	231	155	264	270	372	225	290	161	366	292	732	344	239	141	401	242	526	203
» 1922	178	163	188	210	264	195	227	168	265	249	770	295	188	155	301	214	377	195
» 1923	158	163	185	196	211	188	213	173	242	230	738	262	192	160	282	236	329	207
sept. okt. »	163	178	183	194	201	187	218	173	248	227	462	258	·	·	·	·	·	·
dec. jan. 1924	162	178	181	192	201	187	226	173	258	229	462	255	198	160	291	255	329	206
mars apr. »	160	178	183	192	173	185	241	176	—	236	462	275	·	·	·	·	·	·

Tab. C. Levnadskostnader. Internationell översikt.

Tid	Sverige	Norge	Danmark	Finland	England	Tyskland	Frankrike (Paris)	Belgien	Holland (Amsterdam)	Schweiz	Italien (Milano)	Förenta staterna	Kanada	Sydafrika	Australien
juni juli 1915	(115)	·	116	·	125	·	·	·	·	·	·	105	97	105	108
» 1916	(130)	·	136	·	148	·	·	·	·	·	·	118	102	112	116
» 1917	159	·	155	·	180	·	·	·	142	·	·	142	130	122	118
» 1918	219	252	182	·	203	·	·	·	183	·	286	174	146	131	118
» 1919	257	280	211	·	208	·	238	·	195	·	280	177	155	145	129
» 1920	270	302	262	·	252	·	341	453	217	·	441	217	190	179	153
» 1921	236	302	237	1110	219	·	307	379	219	216	494	180	155	162	149
» 1922	190	255	199	1109	184	5392	302	366	187	162	488	167	147	135	139
» 1923	174	239	204	1087	169	765000	334	419	173	165	491	170	146	131	148
sept. okt. »	177	232	·	1150	175	1500 m.	331	453	173	166	487	172	149	131	152
dec./jan. 1924	176	236	209	1152	177	125 bilj.	345	470	178	168	499	173	150	133	148
jan./febr. »	·	·	·	1138	179	110 »	·	480	·	·	510	·	150	133	·
febr./mars »	·	·	·	1126	178	104 »	·	495	·	·	517	·	—	—	·
mars/apr. »	173	249	·	1123	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Anm. Tecknet · betyder, att uppgift saknas, — att uppgift väntas, men ännu ej inkommit.

Kollektivavtalens lönesatser under första kvartalet 1924.

Under årets första kvartal hava träffats kollektivavtal för följande mera betydelsefulla näringsområden:

För de *norrländska malmfälten* undertecknades den 26 februari överenskommelse om prolongation av förutvarande löner till årets slut. Timlönerna för gruvarbetare, fyllda 20 år, äro:

	Kiruna	Malmberget
Brytningsarbete, i dagen	168	150
» , under jord	177	160
Extra arbete i gruvorna, i dagen	147	126
» , under jord	155	138
Annat arbete (nedanför berget)	138	123

Dessa löner förutsätta 5 dagars drift i veckan. Vid inskränkning av arbetstiden till 3 eller 4 skift per vecka erhålla arbetarna kompensation i form av månadstillägg jämte hyresbidrag. Avtalen gälla till den 1 januari 1926, men skola lönerna under år 1925 sänkas med 8 %, så snart arbetstiden utökats till 6 dagar i veckan.

Inom *porslinsindustrien* upprättades vid årsskiftet nya avtal vid fyra fabriker med giltighetstid till årets slut. Timlönerna, som höjts med några öre (utom i Lidköping), äro:

	Manlig arbetare 19 år	Kvinnlig arbetare 18 år
Stockholm	93	58
Göteborg	84	54
Gävle	80	53
Lidköping	73	50

De nya avtalen för *sockerindustrien*, som gälla i två år eller till den 1 mars 1926, innebära en löneförhöjning med 6—8 %. Timlönerna äro:

	Manlig arbetare	Kvinnlig arbetare
Stockholm	108	68
Göteborg	100	63
Skånestäderna	90	58
Landsbygden i Skåne	85	54

För *tobaksmonopolets* arbetsplatser träffades nytt avtal den 7 februari 1924 att gälla till den 1 februari 1925. Timlönerna äro:

	Manlig arbetare		Kvinnlig arbetare	
	21 år	24 år och 3 års tjänst	20 år	22 år och 1 års tjänst
Stockholm, Luleå	100	110	60	65
Göteborg, Sundsvall, Östersund	95	105	57	62
Malmö, Norrköping, Gävle m. fl.	90	99	54	59
Karlskrona	88	96	53	57
Arvika	85	94	51	55
Charlottenberg	83	91	50	54

I avtalet angives vidare som grundläggande regel vid fastställande av ackord, att en god, i resp. arbeten utlärd arbetare bör hava möjlighet att uppnå, manlig arbetare 120 öre, kvinnlig arbetare 75 öre i timmen i högsta ortsklassen (Stockholm) och å övriga orter i proportion härtill.

Utöver den lön, som utgår jämlikt löneavtalet, erhåller arbetare dyrtidstillägg, i den mån socialstyrelsens indextal för levnadskostnadernas stegring utvisar, att levnadskostnaderna ligga mer än 70 % över 1914 års nivå. Dyrtidstillägget utgör i procent av grundlönen vid indextal 171—175 2 %, vid indextal 176—180 5 %, vid indextal 181—185 8 % o. s. v. Under första kvartalet, då index var 176, utgick sålunda 5 % tillägg. Under andra kvartalet — index 173 — är tillägget 2 %.

Inom *tändsticksindustrien*, där avtalen utlöpte den 1 januari 1924, fortgick arbetet utan avtal på förutvarande villkor till kvartalsskiftet 1 april, då nya avtal kommo till stånd, gällande till årets slut. Ackordsprisen hava vid flertalet fabriker lämnats i huvudsak oförändrade, vid andra undergått mindre förhöjningar. Minimitimlönerna, som höjts med 3 öre för manliga och 2 öre för kvinnliga arbetare, äro:

	Manlig arbetare 20 år	Kvinnlig arbetare 18 år
Göteborg	80	50
Jönköping, Kalmar, Lidköping, Uddevalla, Vänersborg, Västervik	73	46
Mönsterås, Vetlanda	70	44
Anneberg	69	43
Tidaholm	67	42

För de *kemisk-tekniska fabrikerna* i Stockholm träffades uppgörelse den 3 februari med i stort sett samma löner, som tillämpades vid mitten av år 1923, före den sista lönenedsättningen den 1 september. Timlönerna äro:

Manlig arbetare, 19 år . . . . . 108 öre
Kvinnlig arbetare, 18 år . . . . . 62 »

För *konstgödningsfabrikerna* i Landskrona, Hälsingborg, Malmö och Limhamn ernåddes överenskommelse den 16 januari om 2-årigt avtal, med förhöjning av timlönen från 85 till 90 öre samt motsvarande ökning av ackorden.

Inom *handelsarbetarfacket* i Stockholm träffades uppgörelse den 22 mars efter en tids öppen konflikt. Veckolönerna höjdes med 3 kr. och äro:

	Expeditions- och lagerarbetare, 21 år	
	Begynnelselön	Efter 2 år hos samma arbetsgivare
Detaljister	48	53
Grossister inom rör- och maskinfacket	51	57
Övriga grossister	49	55

Kvinnliga arbetare, som fyllt 18 år, erhålla i begynnelselön 27 kr., efter 2 års anställning hos samma arbetsgivare 34 kr.

Det nya avtalet gäller till den 1 februari 1926.

Byggnadsindustriens avtal, som löpa per den 1 april, hava varit föremål för underhandlingar under större delen av första kvartalet inför särskilt förordnad förlikningsman. Ett av denne den 18 mars framlagt medlingsförslag blev icke av någondera parten godkänt i oförändrat skick. Vid fortsatta förhandlingar inför förlikningsmannen de sista dagarna av mars och första dagarna i april månad uppnåddes emellertid enighet mellan förhandlingsdelegerade om ett jämkat förslag, som sedermera den 14 april definitivt godkändes. De nya avtalen gälla i två år, till den 1 april 1926. Flertalet ackordsprislistor hava reviderats och undergått förhöjning. Timlönerna för olika fack och orter äro:

	Murare och träarbetare	Grovarbetare		Murare och träarbetare	Grovarbetare
Stockholm	160	145	Norrköping	134	121
Södertälje	150	135	Trälleborg	134	121
Sundsvall	150	135	Örebro	134	121
Göteborg	145	131	Borås	128	116
Uppsala	140	127	Eslöv	128	116
Västerås	140	127	Hässleholm	128	116
Ludvika	140	127	Höganäs	128	116
Trollhättan	140	127	Jönköping	128	116
Eskilstuna	134	121	Kalmar	128	116
Halmstad	134	121	Karlshamn	128	116
Hälsingborg	134	121	Kristianstad	128	116
Karlskrona	134	121	Söderköping	128	—
Katrineholm	134	121	Åhus	128	116
Landskrona	134	121	Ängelholm	128	116
Linköping	134	121	Båstad	122	—
Lund	134	121	Motala	122	—
Malmö	134	121	Tyringe	122	110

De engelska arbetsgivarnas program för arbetslöshetsförsäkringens organisation.

Av socialrådet *Erik Sjöstrand.*

Frågan om en mera rationell organisation av den engelska arbetslöshetsförsäkringen särskilt med tanke på dess omläggning till fristående industriförsäkring har, såsom i flera föregående rapporter visats, sedan lång tid varit föremål för uppmärksamhet såväl av statsmyndigheterna som uti industriella kretsar.[1] På hösten 1922 publicerades av det »gemensamma rådet» för hela arbetarrörelsen en skrift, innehållande svar på en bland fackföreningarna anställd enquête rörande fristående arbetslöshetsförsäkring för enskilda industrier.

De flesta organisationerna uttalade sig för sådan försäkring, men räknat efter antalet medlemmar i vederbörande organisationer förelåg majoritet emot densamma. Skälen för och emot hava i en föregående rapport utförligt debatterats,[2] och må här endast erinras, att de på arbetarsidan anförda argumenten mot s. k. industriell försäkring kunna sammanföras i tre grupper: för det första betraktas arbetslöshetsfrågan i vidsträckta arbetarkretsar såsom en nationell angelägenhet, för vilken samhället i dess helhet och icke enskilda industrier bör göras ansvarigt, vidare förefinnes oöverensstämmelse mellan industriell försäkring och den bestående fackliga organisationsformen, i det att flera arbetarorganisationer omfatta yrken, som vid sådan försäkring måste uppdelas på olika försäkringssystem eller också lämnas utanför denna form av försäkring, och slutligen äro åtskilliga industribranscher alltför svagt organiserade eller sakna eljest möjligheter för att uppbära en egen försäkring.

I sitt sammanfattande utlåtande över svaren på enquêten valde arbetarrörelsens »gemensamma råd» en medelväg och föreslog kombinerad stats- och industriell försäkring.

Enquêten utgjorde svar på en remiss i ämnet från arbetsministern, vilken jämväl infordrade utlåtande från arbetsgivarnas centralorganisation (National Confederation of Employers' Organisations). Efter det arbetarrörelsens svar inkommit, men innan ännu arbetsgivarna avgivit sitt utlåtande, lämnades ett bidrag till frågans diskussion av dåvarande arbetsministern, Sir Montagu Barlow, under form av en P. M. innehållande tre olika alternativ för frågans lösning. För innehållet härav har jämväl redogjorts i en föregående rapport, och må här endast erinras om de ledande synpunkter för en nyorganisation av arbetslöshetsförsäkringen, som angåvos i arbetsministerns P. M., nämligen:

1) att kombinera det finansiella ansvaret för understöds utgående med ansvar för att skaffa sysselsättning, så att strävandena för arbetslöshetens minskning så långt *möjligt stödjas;*

2) att lämna industrierna så vidsträckt tillfälle som möjligt att sörja för egen arbetslöshet i förhoppning att, åtminstone vad gäller industrier med genomsnittlig eller lägre arbetslöshetsrisk, det skall bliva möjligt bereda arbetarna extra förmåner.

Nu har även arbetsgivarnas centralorganisation avgivit sitt utlåtande. Detta är ett synnerligen märkligt aktstycke såsom uttryck för en praktiskt taget enhällig mening inom hela den engelska arbetsgivarvärlden i en för densamma vital fråga. Det har tillkommit efter en omsorgsfull prövning av en särskild kommitté och anses för den

[1] Se för det följande särskilt Soc. Medd. årg. 1922, sid. 924; årg. 1923, sid. 117 och 763 ff.
[2] Soc. Medd. årg. 1923 sid. 122 ff.

betydelsefullaste meningsyttring, som hittills kommit till synes från de engelska arbetsgivarorganisationernas sida.

Utlåtandet har givits en betydligt vidsträcktare läggning än vad remissen närmast kunde tyckas föranleda. Det behandlar hela frågan om arbetslöshetsförsäkringens rationella organisation, dess förhållande till samhällets understödsverksamhet över huvud och till andra försäkringsgrenar, den offentliga arbetsförmedlingens roll i administrationen av försäkringen samt uppgifter i andra hänseenden m. m. Det innehåller också en del märkliga och, som det vill synas, förbindande uttalanden om arbetslöshetsförsäkringens och den offentliga arbetsförmedlingens uppgifter och plats inom det sociala samhällslivet. Efter detta kan sägas, att mera fast mark vunnits för strävandena att bringa hithörande komplicerade problem till lösning.

Utlåtandet omfattar tre huvuddelar, behandlande först försäkringens förhållande till samhällets allmänna understödsverksamhet, därefter frågan om försäkringens omläggning på industriell basis samt slutligen grundlinjerna för en rationell lösning av hela problemet.

Arbetslöshetsförsäkringens förhållande till understödsverksamheten i allmänhet. I förstnämnda avseende erinras om att den första arbetslöshetsförsäkringslagen av år 1911 hade sitt ursprung i den stora fattigvårdskommitténs två år tidigare avgivna betänkande, om också lagen företedde en del avvikelser från kommitténs yrkanden. Fattigvården hade då icke varit föremål för någon genomgripande revision alltsedan år 1834, oaktat man sedan länge haft en känsla av att personer, som blivit nödställda på grund av brist på arbete, i vanliga fall icke borde omhändertagas av fattigvården. År 1905 hade dock antagits en lag, som ehuru i begränsad omfattning åsyftade att i särskild väg sörja för oförvållat arbetslösa.[1]

Fattigvårdskommittén fann, att stor splittring och förvirring rådde inom det allmännas understödsverksamhet. Det fanns en mångfald myndigheter och organisationer för omhändertagande av de arbetslösa eller — som de också kallades — arbetsföra, och dessa betraktades som en enda grupp, oaktat de i själva verket utgjorde den mest heterogena samling, som kunde tänkas. Samma brist på förnuftigt system karakteriserade myndigheternas åtgöranden, vare sig nu dessa voro riktade på att bereda fattighjälp, skaffa arbete, meddela yrkesutbildning, förmedla inträde på konvalescenthem, förhjälpa till utvandring, anordna intagning på lösdrivaranstalt o. s. v.

Den stora frågan om fattigvårdens omorganisation samt om planmässig samverkan inom hela understödsväsendet återstår ännu att lösa med tillgodogörande av fattigvårdskommitténs utredningsresultat.[2] Till stor del beror det otillfredsställande i de nuvarande anordningarna för understöd åt arbetslösa på frånvaron av en noga bestämd samverkan mellan arbetslöshetsförsäkringen och fattigvården. I det rådande exempellöst allvarliga läget ha inom båda dessa förvaltningsområden träffats i hast uppgjorda provisorier, som dessvärre icke vilat på någon gemensam eller fix grundval.

Detta oaktat kan dock det experiment med obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, som inleddes 1911, icke betecknas som misslyckat. Tvärtom har sedan dess erfarenheten visat den praktiska möjligheten av att under normala tider i försäkringsväg träffa anstalter för att förhjälpa oförvållat arbetslösa över perioder av tillfällig och oundviklig arbetslöshet.

Försäkring på industriell basis. Stor uppmärksamhet har på senare tid kommit till del förslaget att ersätta det nuvarande systemet med fristående försäkring för särskilda industrier. Geddeskommittén var inne på denna linje såsom ett medel att avsevärt nedbringa kostnaderna för den offentliga arbetsförmedlingen eller t. o. m. att möjliggöra dennas avskaffande. I utlåtandet framhålles, att om också besparingar

[1] Se *Steffen*: Socialiseringsfrågans förutsättningar och läge i England, Stockholm 1921, sid. 128.
[2] Rörande ett kompromissförslag av en kommitté inom rekonstruktionsministeriet, se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 552 ff.

kunna vidtagas i den nuvarande administrationen av arbetslöshetsförsäkringen och ett mera effektivt bruk kan göras av arbetsförmedlingsanstalterna för detta syfte, det likväl säger sig självt, att en förvaltning efter gemensamma grunder ställer sig mera ekonomisk än en uppdelning på olika industrier.

Tvångsförsäkring på industriell basis är i varje fall praktiskt omöjlig att genomföra i större skala. Betydande och i många fall oöverkomliga svårigheter skulle möta i uppdragandet av bestämda skiljelinjer mellan olika industrier. En stor del av arbetarstammen är rörlig och förflyttar sig från industri till industri, en annan del utgöres av säsong- och andra tillfälliga arbetare. Inom åtskilliga industribranscher finnes ingen yrkesorganisation varken på arbetsgivarnas eller arbetarnas sida.

Ur finansiell synpunkt skulle det icke ens för alla välorganiserade industrier vara möjligt att uppbära en egen försäkring. De industrier, som bero av världsmarknaden, äro utsatta för starkare fluktuationer än de på inhemsk marknad beroende, och de förra kunna därför icke erbjuda samma förmåner i försäkringshänseende som de senare. Den härigenom uppkommande skillnaden i bidrag och understöd skulle framkalla slitningar. Dessutom möter uppdelningen på industrier allvarliga invändningar ur allmän principiell synpunkt. All försäkring grundar sig på utjämning av risker förmedels en genomsnittsberäkning. Samtliga industrier äro i viss mån beroende av varandra, men kunna i mycket växlande grad drabbas av depression och arbetslöshet. Om arbetslöshetsförsäkring göres obligatorisk, bör den vara allmän och likformig.

Enligt 1920 års huvudlag kunde enskilda industrier ställa sig utanför den statliga försäkringen, men hithörande bestämmelser sattes genom lagen av den 1 juli 1921 ur kraft intill den tidpunkt, då försäkringsfonden på nytt kunde betraktas som solvent. I viss mån kan denna anordning beskrivas såsom ledande till industriell försäkring på omvägar. Emellertid är det oriktigt att belasta arbetsgivare och arbetare i industrier, som ha en hög arbetslöshetsrisk, med den tunga börda, som måste följa av att de lämnas utan bistånd från industrier med låg risk. Hela den industriella befolkningen bör dela risken efter lika grunder.

Vidare erinras om Sir Montagu Barlows P. M. med däri angivna ledande synpunkter, för vilka redogjorts i det föregående. Mot den första synpunkten, nämligen att kombinera det finansiella ansvaret för understöds utgående med ansvar för att skaffa sysselsättning, göres gällande, att försäkringen icke avser att förebygga arbetslöshet. Den är endast ett medel att skydda arbetaren mot vad som för honom är en normal risk i hans yrke, liksom exempelvis orderbrist och förlust utgöra normala risker för arbetsgivaren. Den egentliga uppgiften vid handhavandet av försäkringen består i tillsyn över att understöd endast kommer tillgodo arbetsföra och arbetsvilliga personer, vilka verkligen sakna tillfälle att erhålla arbete. Försäkringsmyndighetens verksamhetsområde måste sträcka sig vida utöver det enskilda yrket. Administrationen måste vara så beskaffad, att man äger kännedom om och kan träffa anstalter för mötandet av de möjligheter till ökad respektive minskad sysselsättning, som yppa sig inom olika industrier.

Sant är, att ju mera den normala arbetslöshetsrisken kan begränsas, dess mindre blir bördan av försäkringen. Men den lättnad, som kan vara förenad med en reduktion i försäkringspremierna, är av underordnad betydelse jämfört med andra ekonomiska faktorer, som måste tagas i beräkning.

Vad beträffar den andra huvudsynpunkten uti nämnda P. M., nämligen att bereda extra förmåner åt arbetare inom industrier med genomsnittlig eller lägre arbetslöshetsrisk, erinras, att så kan ske redan nu med användande av bestämmelserna om tilläggsförsäkring (supplementary scheme) i 1920 års huvudlag. Sådana anordningar borde uppmuntras, och som lämpligt angives att sätta de extra förmånerna i förhållande till de bättre resultat, som kunna uppnås genom arbetsgivares och arbetares gemensamma strävanden.

I utlåtandet framhålles vidare, att även i bästa fall en mycket lång tid kommer

att förflyta, innan man inom flertalet industrier kan bilda sig en mera stadgad uppfattning om den framtida situationen i här ifrågavarande avseende. För att återställas på sin tillbörliga plats bland samhällets sociala institutioner måste arbetslöshetsförsäkringen under tiden fortsätta att utvecklas på den i 1920 års lag nedlagda grundvalen med lika fördelning av kostnaderna på samtliga industrier.

I samband med industriell försäkring har också väckts på tal frågan, om bidrag och understöd böra vara lika för alla arbetare eller högre för arbetare med högre lön. Härvid erinras, att det är de icke-yrkeslärda och sämre avlönade arbetarnas brist på tillfälle att sörja för sig, som påkallar statens och arbetsgivarnas mellankomst. En obligatorisk arbetslöshetsförsäkring bör icke göra skillnad mellan arbetare med högre och lägre lön. Den bättre avlönade arbetaren har andra möjligheter att själv träffa anstalter för mötandet av arbetslöshetens risker. Om extra förmåner skola beredas honom, får detta ske på tilläggsförsäkringens väg, i den mån arbetsgivare och arbetare finna det praktiskt möjligt och för bägge parterna förmånligt att samverka i sådant syfte.

Grundlinjerna för obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Genom 1920 års lag lades grundvalen till en obligatorisk försäkring täckande landets hela industriella befolkning, med lika avgifts- och understödsbelopp samt med nödiga försäkringsmässiga garantier. Under trycket av den industriella depressionen har det emellertid befunnits nödvändigt att lossa på garantierna genom provisoriska nödfallsanordningar. Under de 137 veckor, som ligga emellan mars 1921 och oktober 1923, har på grund härav en försäkrad varit berättigad att för sammanlagt 110 veckor erhålla understöd, oberoende av huru många avgifter som erlagts eller t. o. m. om inga alls avgifter erlagts.

Det totala beloppet av utbetalt understöd enligt försäkringslagstiftningen under nyss angivna period av $2^1/_2$ år uppgår till 128 milj. £, varav omkring 75 milj. £ torde ha utbetalts på grund av de provisoriska bestämmelserna. Under samma tid ha fattigvårdsmyndigheterna såsom kontant hjälp i hemmen ytterligare utlämnat åt försäkrade arbetare och deras familjer ett belopp, som sannolikt icke understiger 25 milj. £. I den senast antagna tilläggslagen om arbetslöshetsförsäkring av den 29 mars 1923 har emellertid bestämts, att de provisoriska nödfallsanordningarna skola upphöra från och med mitten av oktober 1924, efter vilken tid följaktligen garantibestämmelserna i 1920 års huvudlag på nytt skola träda i tillämpning.[1] Det är av ytterst stor betydelse, framhålles i utlåtandet, att arbetslöshetsförsäkringens bärande delar återupprättas på sin gamla grundval, och om fortsatta nödfallsanordningar skulle befinnas erforderliga i en modifierad form, bör detta ske genom en lagstiftning ad hoc. Först efter det att 1920 års lagbestämmelser återupplivats, kan man skrida till en prövning av hela systemets verkningar i belysning av normala förhållanden.

Såsom ett nytt uppslag i fråga om *de finansiella bestämmelserna* påyrkas, att statens bidrag, som för närvarande uppgår till något mer än en fjärdedel av det totala, skulle ökas till en tredjedel, d. v. s. utgöra hälften av arbetsgivarnas och arbetarnas sammanlagda.[2] Härigenom skulle det bliva möjligt att förlänga den maximala understödsperioden per år.

Vidare föreslås upphävandet av huvudlagens bestämmelse, att en försäkrad, som inbetalt minst 500 veckoavgifter, äger att vid fyllda sextio år återfå det av honom inbetalda beloppet jämte 2·5 % ränta på ränta, med avdrag givetvis för åtnjutet arbetslöshetsunderstöd. Att försäkringspremierna skulle återbetalas till den försäkrade, om den risk, mot vilken försäkring tagits, icke inträffar, förklaras vara en anomali. Då ifråga-

[1] Dock har den maximala understödsperioden per år utsträckts från 15 veckor enligt huvudlagen till 26 veckor.

[2] I lagen den 29 mars 1923 bestämmes däremot, att sedan en gång underskottet i försäkringsfonden täckts, statens bidrag skall nedsättas till en fjärdedel av arbetsgivares och arbetares sammanlagda, d. v. s. till en något lägre proportion än enligt huvudlagen.

varande rätt upphäves, böra dock de försäkringstagare, som redan genom avgifters inbetalande förvärvat sig rätten, beredas någon däremot svarande ersättning.

Med avseende å *försäkringens administration* erinras till en början, att då ett hela landet omfattande system av offentliga arbetsförmedlingsanstalter upprättades år 1909, man tänkte sig att förmedelst denna apparat kunna erhålla exakta upplysningar om efterfrågan på arbetskraft. Jämväl var det påtänkt, att en av uppgifterna för dåvarande avdelningen för arbetarfrågor inom Board of Trade skulle bliva att fungera såsom ett slags upplysningsbyrå och clearinganstalt för arbetsmarknaden. Med ledning av där tillgängliga underrättelser skulle stats- och kommunalbeställningar regleras och distribueras i syfte att bilda en motvikt mot förekommande arbetslöshet på den fria marknaden, och planer på allmännyttiga företag skulle där underkastas föregående prövning, så att de när som helst vore färdiga att sättas i verket. Till stor del äro de svagheter, som vidlådit arbetsförmedlingsanstalternas administration av arbetslöshetsförsäkringen, beroende på att dessa påtänkta syften aldrig realiserats. En effektiv administration av arbetslöshetsförsäkringen är endast möjlig under förutsättning av en effektiv organisation inom hela området för samhällets åtgärder mot arbetslösheten (in the whole field of unemployment) med vederbörligt hänsynstagande till olika orters behov samt i samverkan med andra sociala institutioner.

En av farorna för att upprätta arbetsförmedlingsanstalter på frivillig grund är, att yrkeslärda arbetare icke anse det nödigt anlita anstalterna och att dessa hota nedsjunka till ett slags nödhjälpsanstalter i stället för att vara en faktor av verkligt ekonomisk betydelse. Måhända är tiden icke ännu mogen för obligatorisk anmälan till anstalterna om lediga platser eller obligatorisk registrering därstädes av arbetare, alldeles oavsett om de draga arbetslöshetsunderstöd eller äro berättigade till sådant. Emellertid finnes intet skäl, varför icke arbetsgivare skulle förpliktas att inom vissa dagars förlopp underrätta anstalterna om anställning av nya arbetare. I fråga om tillfälliga arbetare skulle särskilda anordningar behöva träffas. Arbetsförmedlingsanstalterna böra, på alla platser där sådant låter sig göra, hava den mera ingående kännedom om industrien, dess arbetsförhållanden och dess personal, som annars specialanstalter bestå sig med. En utveckling av anstalterna efter specialiseringens linjer å större industriorter skulle nödvändiggöra betydligt mera lokalutrymme, men samtidigt borde personalens arbetskraft kunna utnyttjas mer ekonomiskt.

De vid sidan av anstalterna i orterna upprättade rådgivande nämnderna kunna icke, sådana de för närvarande äro organiserade, givas exekutiv eller administrativ befogenhet. Tvivelaktigt är, om denna fråga kan behandlas utan samband med den trängande och större frågan om sådan samverkan mellan kommunala myndigheter och olika sociala anstalter, som var påtänkt i den stora fattigvårdskommitténs betänkande.

Förhoppningar hava hysts, att arbetsförmedlingsanstalterna skulle kunna stå till tjänst för myndigheterna i deras strävan att lämna biträde med rådgivning vid yrkesval åt minderåriga. Här föreligger emellertid en kompetenskonflikt mellan undervisningsmyndigheterna och anstalterna. I utlåtandet göres gällande, att bestämmanderätten i detta hänseende över minderåriga icke kan skiljas från den allmänna administrationen av arbetslöshetsförsäkringen.

Förslag hava varit å bane att sammankoppla arbetslöshetsförsäkringen med andra sociala förvaltningsgrenar. Emellertid står arbetslöshetsförsäkring, varken i princip eller ur saklig synpunkt, i den relation till sjuk- och invaliditetsförsäkring, ersättning för olycksfall i arbete eller ålderdomspensionering, att någon sammankoppling är önskvärd. Vad som kräves är samverkan mellan arbetslöshetsförsäkringen och fattigvården, så beskaffad, att dubblering av uppgifterna och oreda undgås samt att inom systemets ram vederbörligt spelrum lämnas åt å ena sidan förtänksamheten, å den andra välgörenheten. Den stora fattigvårdskommitténs förslag borde underkastas en förnyad prövning i belysning av de erfarenheter, som vunnits med arbetslöshetsförsäkringen sedan år 1911 och speciellt under de tre sistförflutna åren.

Debatten om invandringslagstiftningen i Förenta staterna.

Meddelande från svenska generalkonsulatet i New York.

Immigrationsproblemet, nästan ständigt under debatt i Amerika, har på allra senaste tiden blivit särskilt aktuellt genom nödvändigheten av att kongressen i nu pågående session fattar beslut angående bestämmelser att tillämpas efter den 30 juni i år, då den nu gällande Per Centum Limit Act av 1921 utlöper. Det råder ingen brist på material för frågans studerande, tvärtom, den diskuteras och utredes i alla tidningar och tidskrifter med stor iver. De uttalade meningarna äro emellertid både många och divergerande.

Den 13 och 14 december 1923 hölls i New York en immigrationskonferens, vid vilken omkring 500 representanter för arbetsgivare, fackföreningar, sociala institutioner, kyrkor, främmande regeringar och sammanslutningar för bevakande av immigranters intressen voro närvarande. I stort sett lämnade konferensen ännu ett bevis på frånvaron av samlad opinion i immigrationsfrågan. Det hade visserligen i programmet för konferensen angivits, att densamma endast avsåge att erbjuda ett forum för framförande av olika synpunkter på problemet och att intet förslag till uttalande skulle framställas, men man hade givetvis vid åhörandet av förhandlingarna måst skönja grunddragen till en rationell, mera allmänt omfattad politik, därest förutsättningarna för formulerande av en sådan funnits.

Konferensen ägde rum på inbjudan av the National Industrial Conference Board.[1]

Efter konferensens avslutande har Industrial Conference Board antagit en resolution, däri den sammanfattar konferensens resultat och gör ett uttalande i den aktuella lagstiftningsfrågan. Resolutionen, som tillställts vederbörande utskott i kongressen, innehåller bland annat följande uttalande:

»På grund av att utredning saknas på många punkter av vital betydelse för en rationell immigrationspolitik och åtskilliga därpå inverkande förhållanden äro endast ofullständigt kända, föreslå vi tillsättandet av en kompetent kommission med uppdrag att utreda alla de viktigare faktorer, som inverka på frågans bedömande. I avvaktan på resultatet av utredningen bör den nuvarande lagen bibehållas och endast underkastas ändringar, avseende lättare tillämpning och undvikande av onödiga olägenheter för immigranterna.»

Angrepp på huvudprincipen i 1921 års lag, den kvantitativa begränsningen, kommo endast från de många representanterna för främmande grupper av syd- och österuropeiska nationaliteter. Genom åhörande av alla dessa passionerade vädjanden från italienare, ryssar, greker och polacker fick man ett intryck av hur djupt träffade dessa nationaliteter blivit genom lagen. Talarna framhöllo immigrantens ovärderliga insats i Amerikas utveckling, orättvisan i att vägra tillträde för härvarande utlänningars familjer och anhöriga m. m. Icke heller saknades den olycklige armeniern, som framhöll som frihetslandets plikt att mottaga alla skyddslösa och förföljda i andra länder, i synnerhet alla av kriget träffade.

Uppenbarligen föll emellertid mycket av denna sådd på hälleberget. Efter varje sådant inlägg kom nämligen snart ett framhållande av att Amerika har rätt att sätta sina egna intressen i första rummet, och det var intet tvivel om att den amerikanska delen av auditoriet hjärtligt instämde häri.

Som ganska märkligt torde böra framhållas, att från arbetsgivarhåll inga allvarliga angrepp mot den kvantitativa begränsningen förekommo. Man torde häri kunna se

[1] Se Soc. Medd. årg. 1923, sid. 975.

ett vittnesbörd om en viss svängning i uppfattningen bland industrimännen. Dessa synas numera icke utan vidare bekämpa kvantitativa restriktioner, utan vara mera intresserade av att immigrationslagstiftningen så anpassas, att den möjliggör erhållande av just den arbetskraft, varav behov förefinnes, närmast speciellt utbildad arbetskraft.

Att döma av vissa under konferensen framställda förslag skulle industrien helst önska, att de amerikanska myndigheterna insamlade och tillhandahölle uppgifter om önskad arbetskraft och sedan vore verksamma för importerande av sådan arbetskraft, som ej inom landet kunde erhållas, men man inser, att stora svårigheter möta för förverkligande av dessa planer.

Orsaken till förändringen är förmodligen först och främst den, att erfarenheten visat, att de förutspådda ogynnsamma ekonomiska verkningarna av 1921 års lag uteblivit. Det torde ej heller med fog kunna göras gällande, att den ekonomiska utvecklingen under de år 1921 års lag verkat, vilka ju kännetecknats av uppåtgående konjunkturer, hämmats av immigrationsflodens uppdämmande.

Vidare göres numera på många håll gällande, att den billiga utländska arbetskraftens värde för Amerikas utveckling överskattats. De, som hysa denna uppfattning, förmena, att denna arbetskraft onödiggjort användningen av arbetsbesparande metoder. Den skulle även i många fall hava frestat till ett alltför intensivt utnyttjande av landets resurser.

Från andra håll påstås, att inom Amerika »reservoarer av arbetskraft» finnas, som ännu icke utnyttjats. Detta påstående bestrides emellertid livligt av många, och det kan ju icke förnekas, att den infödde amerikanen ofta lägger i dagen en viss motvilja mot sådant arbete, som icke faller under termen »white-collar job» och som hittills huvudsakligen utförts av utlänningar och negrer. En strävan att ersätta den importerade arbetskraften i fråga om det lägre och tyngre arbetet finge därför troligen mera inrikta sig på en allt vidsträcktare användning av arbetsbesparande maskiner än på utnyttjandet av eventuellt befintliga »reservoarer» av inhemsk arbetskraft.

Såvitt konferensen får tagas som ett tillförlitligt uttryck för arbetsgivarnas opinion, skulle man sålunda kunna konstatera ett närmande mellan arbetsgivarnas och de organiserade arbetarnas synpunkter på immigrationsproblemet. Som bekant var American Federation of Labor en av de ivrigaste förespråkarna för 1921 års lag, och denna organisation framställer fortfarande krav på en långt gående kvantitativ begränsning av immigrationen.

Ett stort antal anföranden grupperade sig omkring slagordet »selective immigration».

Fattat i vidsträckt betydelse angiver detta ord ju endast ett utväljande av önskvärda immigranter. I en mera speciell betydelse användes termen emellertid av dem, som lägga huvudvikten på ett urväljande av de i fysiskt och moraliskt avseende bästa immigranterna. Förespråkarna härför hysa uppenbarligen inga tvivel om att metoder för mätning av fysiska och andliga förmögenheter, så tillförlitliga, att de kunna infogas som led i en immigrationspolitik, existera. Man bygger här på erfarenheter av de verkställda intelligensmätningarna på amerikanska soldater under världskriget. Även om dessa krav förmodligen av åtskilliga praktiskt anlagda kongressmän betraktas med en viss misstänksamhet, torde desamma få ett ganska stort inflytande på lagstiftningen. Detta är synligt redan i den s. k. Johnson-billen, vilket strax skall framhållas.

En särskild punkt på programmet, som mycket diskuterades, var frågan om utlänningarnas registrerande. De båda uppfattningarna — för eller emot anmälningsskyldighet och registrering — representeras huvudsakligen av å ena sidan de amerikanska myndigheterna och å andra sidan de inflyttade immigranternas organisationer. Chefen för Department of Labor, Davis, är en obetingad anhängare av principen att alla utlänningar skola vara underkastade anmälningsskyldighet. Han föreslår radikala åtgärder, avseende noggrannare registrering av varje anländande immigrant och årlig folkräkning av härvarande utlänningar i och för urskiljande av dem, som verkligen vilja stanna i landet och bliva amerikanare, och han går t. o. m. så långt som att förorda slutlig deportering av de motspänstiga elementen.

Dessa planer kunna inordnas i en stor grupp av förslag, som alla avse ett mer eller mindre handgripligt tillvägagående mot immigranterna. Man möter här sådana förslag som förbud för immigranterna att bosätta sig i de stora städerna, skyldighet att vid inresan begiva sig till viss plats i landet och stanna där, skyldighet för immigranten att inom en viss tid uppgiva sitt förra medborgarskap etc. — förslag, som aldrig torde kunna genomföras. Stark opposition mot sådana grövre ingrepp i individens frihet, liksom mot införande av anmälningsskyldighet, kommer förutom från immigranterna själva även från amerikanskt liberalt håll.

I centrum för överläggningarna och diskussionen om ny lagstiftning står Johnson-billen. Framlagd av ordföranden i utskottet för immigrations- och naturalisationsfrågor i representanternas hus Albert Johnson, utgör den resultatet av ett långvarigt arbete inom utskottet till frågans lösande. En liknande bill har framlagts i senaten av senator Lodge.

En redogörelse för billen skall här givas, icke emedan densamma kan antagas i allt väsentligt vinna kongressens bifall — detta torde vara osäkert — utan emedan billen belyser de linjer, enligt vilka motståndarna mot stark immigration söka förverkliga sina mål.

Billen upptager kvotprincipen och avser att mera permanent infoga den i immigrationslagstiftningen. Immigranterna indelas i tre grupper, nämligen *non-quota immigrants*, *quota immigrants* och *quota relative immigrants*. Den första gruppen avser:

nära anhöriga (man, hustru, barn, föräldrar) till amerikanska undersåtar;

i Amerika förut bosatta immigranter, som vistats utom Amerika högst ett år;

personer, som varit en längre tid bosatta på den amerikanska kontinenten, jämte deras familjer;

lärare, studerande, etc.;

särskilt yrkesskickliga arbetare, på vilka det är brist inom landet;

immigranter, som deltagit i världskriget på amerikansk sida.

Gruppen quota relative immigrants innefattar nära anhöriga till immigranter, som mottagits i Förenta staterna, varit här bosatta åtminstone två år samt åtminstone ett år i förväg på vederbörligt sätt förklarat sig ämna bliva amerikanska undersåtar. Den tredje gruppen, quota immigrants, innesluter den stora massan av immigranter, som ej tillhöra någon av de båda andra kategorierna.

Vad kvoten beträffar, skall den beräknas till minst 200 av varje nationalitet och därutöver 2 % av härvarande personer av respektive nationaliteter enligt 1890 års census. Enligt uppgift skulle Italiens maximum bliva 3 912 i stället för nuvarande 42 057, Polens 5 156 i stället för 30 977, Greklands 247 i stället för 3 063 och Rysslands 1 992 i stället för 24 405. Dessa siffror äro mycket osäkra, men tydligt är, att immigrationen från Syd- och Östeuropa skulle komma att undergå en ofantlig minskning.

Ser man på hur saken skulle ställa sig för Sveriges del, därest Johnson-billen bleve lag, kan man visserligen påstå, att en höjning i det tillåtna immigrantantalet skulle komma att ske, men detta är en sanning med modifikation. Den nuvarande kvoten är som bekant 20 042. Enligt Johnson-billen skulle resultatet bliva följande: först quota immigrants, som torde kunna beräknas till c:a 10 000, sedan quota relative immigrants, till samma antal, och därutöver non-quota immigrants. Som emellertid de två senare grupperna skulle utgöras av dels nära anhöriga till svenskar, som redan bott här i två år, dels nära anhöriga till svenskar, som redan blivit amerikanska medborgare, samt yrkesskickliga arbetare, importerade på en amerikansk arbetsgivares önskan — *grupper, som knappast kunde komma att uppvisa några högre siffror* — skulle resultatet i själva verket bliva en betydlig minskning i den svenska immigrationen.

Man söker förgäves något anfört skäl för valet av 1890 års census och något uttalande, som förklarar förbigåendet av 1920, 1910 och 1900 års folkräkningar. Skälet är givetvis en medveten avsikt att minska immigrationen från de syd- och östeuropeiska länderna, ehuru detta ej anses böra klart utsägas. I varje fall hava de nu anförda bestämmelserna i Johnson-billen, som man kunde vänta, väckt mycken opposition. En våg av protester har kommit från organisationer, som här bevaka inflyttade utlänningars intressen, och från personer, som anse olika lagstiftning mot olika nationaliteter vara »oförenligt med amerikanska ideal».

Det är ju också säkert, att den föreslagna bestämmelsen om 2 % kvot enligt 1890 åra census skulle medföra flera mindre lyckliga biverkningar. Den skulle inom stora lager av befolkningen uppfattas som en förolämpning. Bland de inflyttade av italiensk, rysk och polsk härstamning, vilka utgöra rätt viktiga faktorer även ur politisk synpunkt, skulle man i en sådan lagstiftning se ett fastslående av att de själva äro mindre önskvärda element än andra grupper i samhället. Detta skulle kanske leda till en ännu fastare sammanslutning inom dessa grupper till hävdande av deras intressen i Amerika. Anhängarna av en sådan lag skulle även hava svårt att värja sig för beskyllningar om att hava låtit sig påverka av anti-katolska och anti-semitiska strömningar, då ju de flesta katoliker och judar invandra från de länder, som skulle träffas hårt av lagen. Vidare skulle en sådan lag säkerligen göra ett mycket dåligt intryck i flera främmande länder och kanske medföra kontroverser med dessas regeringar. Detta kan förutses bliva fallet med de länder, för vilka emigrationen spelar en viktig roll och som skulle träffas kännbart av lagen, särskilt Italien. Enligt tidningarna har italienska regeringen för övrigt redan nu avgivit en allvarlig protest. När amerikanarna vilja förlägga examinationen av immigranterna på främmande botten och sträva mot ett allt noggrannare utväljande av önskvärda immigranter, blir det naturligtvis ytterst viktigt för dem att ernå de främmande myndigheternas samtycke och samarbete. Hur skall programmet om »selective immigration» i en eller annan form kunna förverkligas i ett land, där myndigheterna blivit avogt stämda?

De talrika klagomålen mot utestängandet av härvarande immigranters anhöriga söker billen, som av den redan lämnade redogörelsen framgår, möta genom att medgiva sådana personer tillträde på två vägar, och billen företager därvid en typisk kombination av immigrations- och naturalisationsfrågorna. Nära anhöriga skulle nämligen få tillträde dels såsom non-quota immigrants, om deras anförvant i Amerika är amerikansk medborgare, dels såsom quota relative immigrants, om deras anförvant tydligen ämnar bliva bofast i landet och uppgiva sin gamla medborgarrätt.

En annan punkt, som förtjänar beröras, är ställningen till immigrationen från de intill Förenta staterna liggande länderna. Grunden till kraven på restriktion av denna immigration är den roll dessa länder spela för den olagliga immigranttrafiken. Denna har numera tagit mycket stort omfång, och det påstås, att den utövas yrkesmässigt. Statssekreteraren Davis beräknar, att i medeltal åtminstone 100 personer per dag inkomma olagligen i Förenta staterna. De utgöras av personer, som taga sig över mexikanska och kanadensiska gränserna, förrymda sjömän och personer, som med falska papper begagna sig av de närliggande ländernas undantagsställning i immigrationsavseende.

1917 års invandringslag äger som bekant ej tillämpning på de å den amerikanska kontinenten belägna främmande länderna. I 1921 års lag däremot uppställdes för undantag från lagen krav på omedelbart föregående ettårig vistelse i något av dessa länder. Under 1922 bestämdes i sådant avseende femårig vistelse i stället för ettårig. Johnson-billen föreslår, dels att personer, som vistats sju år i dessa länder, skola få tillträde som non-quota immigrants, dels att vissa andra anordningar skola träffas för effektivt skydd mot olaglig invandring av personer, som ej uppfylla kravet på så lång vistelse på den amerikanska kontinenten. Mr. Davis har föreslagit slopande av undantagsbestämmelserna för dessa länder. De borde, menar han, behandlas alldeles som de europeiska länderna i ifrågavarande avseende.

Johnson-billen innehåller mycket utförliga administrativa bestämmelser, och på denna punkt erkännes tämligen allmänt, att den betecknar ett stort framsteg. Syftet med dessa bestämmelser är att i görligaste mån förlägga examinationen av immigranterna utomlands och omöjliggöra införandet av immigranter till antal överstigande den tillåtna kvoten.

Vid anhållan om inresetillstånd å amerikanskt konsulat skulle immigranten lämna, under edlig förpliktelse, alla de vanliga personliga uppgifterna. Dessutom skulle han förete fullständiga betyg och avskrifter av alla honom vidkommande handlingar, som kunde erhållas av myndigheterna i hans hemland. Vidare skulle immigranten lämna sådana uppgifter som huruvida han själv eller hans föräldrar någonsin varit intagna på sinnessjukhus eller annan sådan institution, huruvida han själv eller någon medlem av familjen erhållit fattigunderstöd m. m. Det vore sålunda meningen att erhålla material för ett bedömande av immigrantens kvalitet ur medicinsk och social synpunkt. Om konsuln anser sig hava anledning betvivla uppgifternas riktighet, skulle han äga fordra, att det ångbåtsbolag, som ämnar transportera immigranten, bestyrker dennes uppgifter och ställer en borgen av 1 500 dollars, vilken skulle förverkas, om immigranten sedermera vägrades tillträde.

Om ansökningen bifölles, skulle ett »immigration certificate» utställas, giltigt för viss tid, högst åtta månader. Passvisering skulle dessutom ske. Antalet utställda certifikat finge givetvis aldrig överstiga den tillåtna kvoten. Under var och en av de tio första månaderna av kalenderåret finge ej utställas mera än 10% av hela antalet, under de två senaste månaderna skulle man disponera över resterande antal, om sådant funnes.

Vid ankomsten till Amerika skulle immigranten undergå ny examination, och om han passerade denna, skulle hans certifikat utbytas mot ett annat, kallat »certificate of arrival». Detta senare skulle vara försett med fotografi och innehålla alla personliga uppgifter samt t. o. m. bära innehavarens fingeravtryck. Denna senare föreskrift, som av många anses innebära ett likställande med brottslingar, har som ovan antytts väckt en del opposition.

Beträffande främmande sjömän å anländande fartyg finnas särskilda bestämmelser. Kaptenen skulle vid ankomsten överlämna s. k. landing cards för varje sjöman, med noggranna personuppgifter och fotografi. Därest sjömannen begåve sig i land, skulle han erhålla ett av dessa kort som legitimation. Dessa bestämmelser komme givetvis ej att kunna hindra rymningen i amerikanska hamnar, men den gåve myndigheterna möjlighet att utan vidare fastslå, att en sjöman, som påträffas i Amerika utan giltigt kort, överträtt författningarna.

. . . . . .

I kongressen har frågan avancerat så långt, att vederbörande utskott i såväl senaten som representanternas hus avgivit sina utlåtanden. I den senare församlingen har Johnson-billen tillstyrkts, i senaten däremot har senator Lodge's bill — identisk med Johnson-billen — väsentligen ändrats, i det majoriteten som basis för kvotberäkningen förordat bibehållande av 1910 års census, men sänkning av procenttalet från 3 % till 2 %.

Senatens utskott har även haft under övervägande ett förslag från senator David A. Reed att basera kvotberäkningen huvudsakligen på antalet här i landet naturaliserade medborgare från respektive länder. Denna nära sammankoppling av immigrations- och naturaliseringsfrågorna är en plan, som framförts även på flera andra håll och som möjligen kommer att vinna allt flera anhängare. När planen att gå tillbaka till 1890 års census för att utestänga den icke önskvärda syd- och österuropeiska immigrationen visat sig möta så mycken opposition, kunde man måhända vinna samma resultat genom att ställa kvoten i relation till procenten naturaliserade inom härvarande främmande nationaliteter.

Mycken uppmärksamhet har under senaste tiden ägnats ett par av den federala underdomstolen i New York avkunnade utslag rörande invandringslagens tillämpning (fallen Markarian och Gottlieb). Båda gå ut på en sådan tolkning av nu gällande lag, att immigranter, som själva äga tillträde utom kvoten — på den grund att de återvända från en kortare vistelse utom Amerika eller av annan laglig anledning — kunna medföra sina anhöriga, som icke förut varit här, och att även dessa anhöriga då skola få tillträde utom kvoten. Immigrationskommissarien Curran uppgives hava uttalat, att inemot 8 000 italienare redan begagnat sig av den sålunda öppnade möjligheten. Sannolikt överdrives emellertid betydelsen av dessa avgöranden av personer, som nu efter Johnson-billens förolyckande önska påverka avgörandet i kongressen i restriktionistisk riktning. De sålunda träffade avgörandena, vilka för övrigt överklagats hos Förenta staternas högsta domstol, spela icke någon roll för den svenska immigrationen, så länge kvoten ännu icke är fylld. Den beräknas komma att fyllas under loppet av april månad.

Kortare meddelanden.

— Arbetslöner —

Arbetslöner och levnadskostnader i Förenta staterna 1923. Den av arbetsstatistiska byrån i Washington utarbetade fortlöpande statistiken över i Förenta staterna gällande arbetslöner har nu fullföljts även för 1923 (siffrorna avse liksom föregående år maj månad). Undersökningens huvudresultat ha framlagts i följande tablå, där såväl lönenivåns växlingar som den samtidigt pågående förkortningen av arbetstiden och levnadskostnadernas förändringar uttryckts genom indextal med utgångspunkt från år 1913, vars siffror satts = 100.

Indextal	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
Genomsnittlig timlön . . .	100	102	103	107	114	133	155	199	205	193	211
Arbetstid per vecka	100	100	99	99	98	97	95	94	94	94	94
Arbetslön per vecka . . .	100	102	102	106	112	130	148	189	193	183	199
Levnadskostnader	100	100	105	118	142	174	177	217	180	167	170

Den genomsnittliga timlönen har för maj 1923 beräknats till 95·2 cents, mot 87·3 cents för 1922.
(Monthly Labor Review.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under februari 1924. Antalet till kommissionen rapporterade hjälpbehövande arbetslösa uppgick vid slutet av februari till ca 15 900, mot 16 600 vid månadens början. Fördelningen på yrkesgrupper framgår av följande sammandrag:

Jordbruk och skogshushållning:		Trämasse- och pappersindustri	91
Jordbruk	697	Grafisk industri	112
Skogshushållning	106	Ej särskilt specificerade	1 137
Industri och hantverk m. m.:		Sjöfart och fiske	571
Gruvdrift och malmförädling	1 458	Handel och samfärdsel:	
Jord-, sten- och glasindustri	1 275	Kontors-, bank- och försäkringspersonal	122
Metall- och maskinindustri	2 988	Butiks- och magasinspersonal	260
Trävaruindustri	822	Hotell-, kafé- och restaurangrörelse . .	25
Byggnadsverksamhet	1 307	Landtransport	554
Läder-, hår-, gummi- o. d. industri . .	76	Allmän och litterär verksamhet . . .	8
Textilindustri	131	Ej särskilt specificerade	101
Beklädnadsindustri	73	Husligt arbete	57
Närings- och njutningsmedelsindustri .	314	Arbete, ej hänförligt till annan grupp . .	3 497
Kemisk-teknisk och belysningsindustri .	116	Summa	15 898

Av förestående arbetslösa hava 1 341 rapporterats tillhöra det lokala arbetskraftsöverskottet, nämligen från gruvindustrien 86, från järnbruksindustrien 495, från verkstadsindustrien 691 och från gruppen affärsanställda 69.

Vid de statliga nödhjälpsarbetena sysselsattes den 29 februari 2 696 arbetare, därav vid södra Sveriges statsarbeten 2 561 samt vid statens järnvägars automobilvägar 135. Antalet igång varande företag utgjorde 61, mot 66 vid månadens början. Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes 2 991 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag) 592 arbetare. Härförutom uppburo 1 315 personer kommunalt arbetslöshetsunderstöd. Understödsverksamhet med statsbidrag har icke ägt rum under månaden.

Statens utgifter för nödhjälpsåtgärderna uppgingo under februari till sammanlagt 584 814 kronor, varav 511 084 kronor utgått till södra Sveriges statsarbeten. Motsvarande siffror för januari voro 631 316 resp. 500 216 kronor.

Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1924. Arbetsmarknadens läge har, efter alla statistiska tecken att döma, förbättrats även under februari. De svårigheter, som åtföljde det ekonomiska sammanbrottet under höstmånaderna, voro dock långt ifrån övervunna och gjorde sig särskilt kännbara för den s. k. tunga industrien (gruvdrift, metallindustri m. m.). Inom hithörande branscher rapporterades från flera håll driftsinskränkningar, som dock i någon mån motvägdes genom de förbättrade arbetsförhållandena i ockupationsdistrikten. Gynnsammare tedde sig i allmänhet konjunkturläget för de näringsgrenar, som arbetade för den inrikes konsumtionen, och speciellt gestaltade sig förhållandena på den kvinnliga arbetsmarknaden betydligt bättre än på den manliga.

Enligt sjukkassestatistiken ökades antalet försäkringspliktiga med 1·7 %, vilket ungefär kompenserar nedgången under januari, då antalet minskades med 1·6 %. Arbetslösheten inom fackföreningarna nedgick även ledes, från 26·5 till 25·1 %. Antalet av offentliga medel understödda arbetslösa, som i mitten av februari varit uppe vid 1·3 miljon, hade vid slutet av månaden sjunkit till c:a 1·2 och den 15 mars till ej fullt 1 miljon. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna uppgick antalet ansökningar om arbete per 100 lediga platser till 545, mot 614 under januari.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i England under februari 1924. Efter järnvägsstrejkens bilägganden den 29 januari inträdde en snabb förbättring av arbetsmarknaden, som fortgick under hela februari månad. Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 8·9 till 8·6 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 11·9 till 10·7 %. Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna registrerade arbetslösa nedgick från 1 253 000 den 21 januari till 1 156 000 den 25 februari.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjades under februari, var 56 och antalet från föregående månad pågående 20. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 144 000 mot 83 000 föregående månad och 37 000 i februari 1923. Löneförhöjningar rapporterades under månaden för 640 000 arbetare, under det att nära 100 000 fått vidkännas lönesänkningar.

(The Ministry of Labour Gazette.)

— Bostadsförhållanden —

Byggnadsverksamheten i Preussen 1919—1922. Under sommaren 1923 anordnades inom tyska riket en undersökning angående bostadsbeståndets förändringar efter kriget, d. v. s. antalet genom ny- eller ombyggnader tillkomna bostadshus och bostadslägenheter samt, i den mån uppgifter därom kunde erhållas, även antalet genom rivningar, eldsvådor m. m. spolierade hus och lägenheter.

Undersökningens resultat framgår, vad Preussen beträffar, av nedanstående tablå:

Kommuner med en folkmängd av	Antal kommuner	Milj. invånare	Antal bostadshus			Antal bostadslägenheter						
			Tillkomna	Avgångna	Nettotillskott	Tillkomna (ny- eller ombyggnader)					Avgångna	Nettotillskott
						1919	1920	1921	1922	Summa		
intill 2 000 .	40 931	12·8	49 374	7 438	41 936	12 364	18 293	26 855	32 697	90 209	9 604	80 605
2—5 000 . .	1 176	3·6	18 906	1 030	17 876	5 181	7 661	11 676	12 118	36 636	1 522	35 114
5—10 000 . .	339	2·3	12 109	434	11 675	3 225	5 877	8 474	8 146	25 722	730	24 992
10—20 000 . .	171	2·3	12 169	278	11 891	2 989	6 099	8 300	9 822	27 210	472	26 738
20—50 000 . .	102	3·1	12 370	216	12 154	3 817	7 902	8 338	10 525	30 582	487	30 095
50—100 000 .	26	1·8	6 307	137	6 170	1 559	3 779	3 982	4 835	14 155	342	13 813
över 100 000 .	27	10·2	21 922	403	21 519	5 610	13 628	17 509	18 623	55 370	1 876	53 494
Summa	**42 772**	**86·1**	**133 157**	**9 936**	**123 221**	**34 745**	**63 239**	**85 134**	**96 766**	**279 884**	**15 033**	**264 851**
Därav Berlin	1	3·8	5 777	25	5 752	1 587	3 315	3 014	4 434	12 350	154	12 196

För ett rätt bedömande av dessa siffror är det naturligtvis nödvändigt att jämföra dem med motsvarande uppgifter från tiden före kriget. Att verkställa en sådan jämförelse möter emellertid svårigheter på grund av de genom fredsslutet inträdda gränsförskjutningarna. Inskränker man sig, för att undvika alltför tidskrävande omräkningar av primäruppgifterna, till de städer, som år 1913 hade över 50 000 invånare, erhållas följande jämförelsetal:

Bruttotillskott	1913		1919		1920		1921		1922	
Bostadshus	Antal	Index	Antal	Index	Antal	Index	Antal	Index	Antal	Index
Städer m. 50–100 000 inv.	1 290	*100*	334	*26*	934	*72*	1 097	*85*	1 400	*109*
» » över » »	4 764	*100*	756	*16*	2 831	*60*	5 709	*120*	5 408	*114*
Lägenheter										
Städer m. 50–100 000 inv.	4 992	*100*	958	*19*	2 177	*44*	2 279	*46*	2 793	*56*
» » över » »	26 506	*100*	3 860	*15*	9 502	*36*	13 719	*52*	13 166	*50*

Ser man på antalet nytillkomna hus, skulle byggnadsverksamheten, härav att döma, under de sista åren ha kommit upp till minst samma omfattning som före kriget — 1913 var dock ett år med relativt ringa byggnadsverksamhet — men tar man hänsyn till antalet lägenheter, ter sig ställningen väsentligen ogynnsammare, beroende på att husens genomsnittliga storlek under de senare åren varit betydligt mindre än förut. Av samtliga efter kriget nytillkomna bostadshus voro i runt tal $^9/_{10}$ smärre byggnader om 1—2 våningar. Vid bedömande av förhållandet mellan bostadstillgång och bostadsbehov får dessutom hänsyn tagas till byggnadsverksamhetens nästan totala stillastående under de fem krigsåren.

(Statistische Korrespondenz.)

— Föreningsväsen —

Internationella fackföreningskongressen i Wien. Enligt beslut vid Romkongressen 1922 skall fackföreningsinternationalen under år 1924 ånyo samlas till kongress i Wien.[1] Tidpunkten för kongressen har nu fastställts till första veckan i juni. Dagordningen upptager, förutom förvaltningsärenden o. d., följande frågor av mera vidsträckt betydelse:

Den organisatoriska förbindelsen mellan fackföreningsinternationalen och de internationella federationerna.

Fackföreningsinternationalens ställning inom den internationella arbetarrörelsen.

Den internationella sociallagstiftningen.

Den internationella kampen mot krig och militarism.

Myndigheternas och arbetsgivarnas internationella angrepp mot arbetarklassens nyförvärvade rättigheter och speciellt mot åttatimmarsdagen.

In- och utvandringsfrågan.

(Die internationale Gewerkschaftsbewegung.)

[1] Jfr. Soc. Medd. årg. 1922, sid. 596.

Landsorganisationen i Sverige år 1923. Vid slutet av år 1923 uppvisade de till landsorganisationen anslutna 33 fackförbunden ett sammanlagt medlemsantal av 313 022, mot 292 917 vid årets början. Ökningen utgör alltså c:a 20 000 personer eller nära 7 % av medlemsantalet. Någon anslutning av förut fristående förbund har under året ej ägt rum, utan är ökningen uteslutande att tillskriva förvärv av nya medlemmar Utvecklingen under årets olika månader framgår av följande tabell:

	Jan.	Febr.	Mars	Apr.	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Antal avdelningar	3 198	3 241	3 258	3 275	3 302	3 327	3 339	3 361	3 369	3 406	3 418	3 448
Tusental medlemmar	290	291	292	295	296	298	298	301	304	307	310	313
Därav män (tusental)	265	265	266	270	271	273	273	275	278	281	284	286
» kvinnor »	25	26	26	25	25	25	25	26	26	26	26	27

Procentuellt sett har ökningen varit ungefär lika stor bland kvinnorna som bland männen (6·6 resp. 6·9 %).

Av de 33 fackförbunden uppvisade 22 ökat medlemsantal, 11 däremot minskning. Den största uppgången kom på skogs- och flottningsarbetareförbundet, som ökat sin medlemssiffra med 6 000. Därnäst kom sågverksindustriarbetareförbundet med c:a 4 900, grov- och fabriksarbetareförbundet med 2 650 och pappersindustriarbetareförbundet med 2 250 medlemmar mer än vid årets början. Bland de förbund, som fått vidkännas minskning, märkes främst järnvägsmannaförbundet med en förlust av 2 800 medlemmar, huvudsakligen berocnde på personalindragningar vid de olika järnvägarna.

(Fackföreningsrörelsen.)

— Nykterhetsfrågan —

Regeringsförslag om rusdrycksförbudets upphävande i Norge. I konselj den 25 mars 1924 beslöts av norska regeringen framläggande av proposition om förbudets upphävande eller, som det tekniskt riktigare heter, lag angående införsel och omsättning av brännvin, vin, fruktvin, mjöd och öl.

Beträffande förbudets verkningar hänvisas i propositionen till uttalanden från statistiska centralbyrån, fylkesmän, polismästare samt i det offentligas tjänst anställda läkare. Efter framhållande av omöjligheten att åvägabringa en fullt verksam kontroll gör socialdepartementet gällande, att enda vägen att komma ur de nuvarande svårigheterna vore förbudets upphävande och upptagande av kampen mot dryckenskapen efter de linjer, som följdes före kriget: arbete för frivillig avhållsamhet och offentlig kontroll över omsättningen av alkoholhaltiga drycker. Därvid vore efter departementets mening den första och viktigaste uppgiften att råda bot på smugglingen och smyghandeln. Med hänsyn härtill gällde det att — i varje fall under de första åren — ordna den lagliga omsättningen så, att smuggling och smyghandel ej skulle löna sig, för vilket syfte det vore av vikt, att de samhälleliga organen kunde behärska prissättningen.

Från denna utgångspunkt föreslås, att införseln av brännvin skall monopoliseras för staten eller ett av konungen godkänt bolag (Vinmonopolet). Vad beträffar den inländska omsättningen, borde enligt departementets mening till utgångspunkt tagas det rättsliga och faktiska tillstånd, som rådde enligt lagen av den 2 augusti 1918.[1] Liksom denna lag vilar därför det nu framlagda förslaget på den grund, som lades genom 1894 års lagstiftning, nämligen att avgörandet av frågan om laglig brännvinsförsäljning inom en kommun skall träffas genom omröstning av befolkningen (lokalt veto). Från denna regel ha emellertid vissa undantag gjorts.

För de första åren, nämligen från lagens ikraftträdande till den 30 juni 1929, skall tillstånd till försäljning och utskänkning av brännvin kunna utan lokal omröstning lämnas av kommunalstyrelserna i de städer, där »brennevinssamlag» funnos före förbudets införande, nämligen Kristiania, Dröbak, Kongsvinger, Hamar, Gjövik, Holmestrand, Aasgaardsstrand, Tönsberg, Arendal, Bergen, Trondhjem, Bodö och Tromsö. På vederbörande kommunalstyrelse skall ankomma att avgöra, om försäljningsrätten skall lämnas till »samlag» eller till bolag, som konungen förlänar importrätt, eller till staten, därest denna skulle önska övertaga försäljningen. Skulle inom två månader efter lagens ikraftträdande sådant tillstånd från kommunalmyndigheternas sida ej komma

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1918, sid. 708.

att lämnas i någon av ovan uppräknade städer, kan konungen till bolag av ovan angivet slag eller till staten lämna sådant tillstånd för utnyttjande i den stad konungen bestämmer, och skall tillståndet även inbegripa rätt till försändande av brännvin utanför staden.

Efter ovan angivna övergångstid skall återgång ske till det tidigare i Norge använda systemet med lokalt veto, ehuru i något förändrad form. Förslaget går sålunda ut på att första gången under det kommunala valåret 1928 och för framtiden vart sjätte år i alla städer med mer än 4 000 invånare omröstning kan äga rum, huruvida stadsstyrelsen skall för den påföljande sexårsperioden lämna tillstånd till försäljning och utskänkning av brännvin.

Själva omröstningsbestämmelserna skilja sig i vissa väsentliga punkter från de i 1918 års lag givna. Rösterna skola sålunda endast kunna avgivas personligen. Avgörandet skall bestämmas av enkel majoritet bland avgivna och godkända röster, alltså ej av uppnådd majoritet inom hela antalet röstberättigade. Begäres ej omröstning, skall det tidigare bestående tillståndet upprätthållas; ifall försäljnings- och utskänkningstillstånd tidigare lämnats, skall detsamma alltså förnyas för ytterligare sex år. Skulle vid det första omröstningstillfället tillstånd icke lämnas inom någon stad, kan konungen liksom under den förut omnämnda övergångstiden giva tillstånd till försäljning (inklusive försändning) av brännvin åtminstone i en stad inom riket.

Utöver den garanti mot missbruk, som kan anses ligga i monopoliseringen, ha från 1918 års lag upptagits åtskilliga bestämmelser, som möjliggöra viss individuell kontroll.

Den i 1918 års lag konungen lämnade befogenheten att ransonera brännvinsförsäljningen har för att underlätta kampen mot smugglingen uteslutits ur det nya förslaget, utan att därmed definitiv ställning tagits till ransoneringsfrågan.

Utskänkning av sprit (brännvin med över 60 volymprocents styrka) skall vara förbjuden och försäljning av sådan vara blott äga rum till medicinskt, tekniskt eller vetenskapligt bruk i överensstämmelse med gällande lag (receptlagen) eller av konungen utfärdade bestämmelser. Receptlagen skall tillsvidare fortfara att gälla.

I bestämmelserna beträffande vin, fruktvin, mjöd och öl har alkoholgränsen för fruktvin höjts till 21 %. Avgifterna för enskilda försäljnings- eller utskänkningsrättigheter skola enligt förslaget fastställas till bestämda belopp och icke utgå i förhållande till omsättningen. För övrigt ha i dessa bestämmelser inga andra ändringar gjorts än sådana, som betingats av gällande traktater eller av lagtekniska skäl.

Straffbestämmelserna äro nya och ha i det väsentliga utformats enligt förslag av den i maj förra året tillsatta kommittén. De avse en skärpning av bestående straffsatser.

Lagen skall träda i kraft den dag konungen bestämmer. Samtidigt upphäves 1904 års lag med tilläggslagar.

Förslaget väntas icke komma till behandling i stortinget förrän i juni.

(Meddelande från svenska beskickningen i Kristiania.)

— Socialförsäkring —

Socialförsäkringsfrågan i Frankrike.[1] Det i denna tidskrift upprepade gånger berörda franska regeringsförslaget om socialförsäkring har i början av innevarande år åter bragts på tal i deputeradekammaren. Det var under debatten om åtgärder mot valutaförsämringen, den 17 januari 1924, som konseljpresidenten kom in på bl. a. denna fråga. Det vore, förklarade han, fortfarande regeringens avsikt att söka få denna fråga bragt till en lösning, så snart säkerhet funnes, att för ändamålet erforderliga penningmedel kunde uppbringas såväl för innevarande som kommande budgetår. Förslaget skulle därför alltjämt kvarstå på kammarens dagordning, men icke tagas upp till behandling, förr än finansieringsfrågan vore fullt ordnad.

Det är knappast ägnat att förvåna, att en dylik regeringsförklaring från de håll, där man varit intresserad för förslagets genomförande, uppfattats såsom ungefär liktydigt med att hela socialförsäkringsfrågan nu kommer att för obestämd tid skrinläggas. Skarpa protester mot förfarandet ha också avgivits från såväl C. G. T. som »Fédération Mutualiste du Travail» m. fl. organisationer, med vad resultat återstår att se.

(Industrial and Labour Information.)

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 434; årg. 1922, sid. 41 och 395; årg. 1923, sid 327.

— Strejker och lockouter —

Bankmannastrejken i Wien. Under fulla tre veckor, från den 18 februari till den 10 mars 1924, har vid samtliga kreditinstitut i Wien pågått en lönestrid, vilken allmänt betecknats såsom den allvarligaste arbetskonflikten i Österrike efter kriget och störande ingripit i hela landets ekonomiska liv.

Strejken föregicks av veckolånga förhandlingar mellan bankföreningen samt bank- och sparkassetjänstemännens riksförbund, vilka förhandlingar den 17 februari genom den sistnämnda partens tillskyndande avbrötos. Dagen därpå trädde tjänstemännen vid de fyra största Wienbankerna i strejk, vilket hade till följd, att bankföreningen, med hot om allmän lockout, i ett ultimatum av samma dag fordrade arbetets omedelbara återupptagande. Detta ultimatum avböjdes av banktjänstemännen, varigenom konflikten den 19 utsträcktes till samtliga kreditinstitut med undantag av en s. k. arbetarbank; som repressalieåtgärd mot denna lockout inbegreps även nationalbanken i strejken, vilken sålunda kom att omfatta omkring 20 000 personer.

Bankernas fordringar gingo i stort sett ut på en förlängning av arbetstiden från 41 till 43½ timmar i veckan, varigenom skulle möjliggöras, att bankerna hölles öppna för allmänheten icke blott såsom hittills under förmiddagen, utan också under någon timme på eftermiddagen. I gengäld voro bankerna villiga att bevilja en generell löneförhöjning om några procent.

Banktjänstemännen å sin sida fordrade, bland många andra krav, en generell löneförhöjning om 15 procent, och vägrade godtaga arbetstidens utsträckning eller den så kallade delade kassatjänsten, om de också förklarade sig villiga att gå med på någon utsträckning av den sammanhängande tjänsten under förmiddagen.

Ofördröjligen efter strejkens utbrott vidtogo förnyade förhandlingar mellan de stridande parterna under anlitande av förbundskanslern Dr. Seipels bona officia. Den 27 februari inträffade ett nytt avbrott i förhandlingarna, men efter några dagar återupptogs medlingsaktionen, och på aftonen den 7 mars uppnåddes omsider enighet i de viktigaste tvistepunkterna. Den definitiva överenskommelsen underskrevs i förbundskanslerns närvaro måndagen den 10 mars, sedan arbetet på morgonen samma dag återupptagits vid samtliga banker.

Den träffade överenskommelsens viktigaste bestämmelser äro följande. Bankerna avstå från sin fordran på förlängning av arbetstiden. Den tid, under vilken bankerna hållas öppna för allmänheten, förlänges från kl. 9—1 till kl. ½9—½3 under sommarmånaderna samt kl. 9—3 under vintermånaderna med ½ timmes paus. Bankkontor i stadens centrala delar skola emellertid från och med den 15 nästkommande september försöksvis hållas öppna kl. ½9—½4 med 1½ timmes paus. Banktjänstemännen tillerkännas en generell löneförhöjning om 5 %. Tillika med tidigare beviljade provisoriska tillägg uppstår en sammanlagd löneförhöjning om 13·5 %. De tjänstemän, vilka kollektivavtalet avser, skola i tre etapper erhålla fasta kontrakt, en tredjedel den 1 april 1924, en tredjedel den 1 april 1925 och återstoden den 1 april 1926. Nationalbanken ansluter sig till storbankernas kollektivavtal.

För bankernas verksamhet medförde strejken naturligtvis mycket svåra rubbningar. Visserligen kunde de mest trängande göromålen ombesörjas med tillhjälp av de tjänstemän, som ej deltogo i konflikten, men i stort sett måste arbetet dock ligga nere, vilket medförde ouppskattbara olägenheter och förluster för näringslivet. Under de första strejkdagarna, 19—27 februari, måste valutanoteringarna inställas och förbud utfärdas mot inköp av främmande mynt.

(Meddelande från svenska beskickningen i Wien.)

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

16. Vid uppsättandet av telefonledningar skulle biträdet till en elektrisk montör medelst ett spö skilja trådarna, som kommit i kontakt med en ovanför dessa befintlig belysningsledning med 220 volts spänning. Han fick därvid strömmen genom kroppen och dog.

Montören och en annan tillskyndande person, som sökte befria mannen från de strömförande trådarna, kommo även i beröring med ledningen, utan att likväl taga någon skada därav.

Den avlidne hade tidigare lidit av ett starkt utvecklat hjärtfel.

17. Tvenne kolarc, som gått upp på en mila, sjönko ned i densamma, varvid emellertid den ene genom att kasta sig åt sidan och rulla utför milan lyckades rädda sig. Han hade under tiden hört kamratens rop om hjälp, men så snart han åter kommit på benen, hade allt varit tyst.

Vid rivningen av milan kunde intet spår av den förolyckades kropp påträffas.

18. En arbetare, sysselsatt med matning av ett tröskverk, hade tillfälligt förflyttat sig från arbetsplatsen för att tillse remmen på tröskverket.

Då han sedan krypande baklänges återvände, kom han ned i inmatningsöppningen vid slagcylindern med det ena benet, varvid detta söndersargades. Efter att hava blivit förbunden på platsen fördes han till lasarettet, där han emellertid påföljande dag avled.

Med anledning av detta och liknande fall av oförsiktighet eller tanklöshet har yrkesinspektören med tillverkarna av tröskverk inom ifrågavarande distrikt träffat sådan överenskommelse, att då inmatningsöppningen är belägen ovanpå tröskverket, bör det som en lucka utförda matningsbordet kunna nedfällas över inmatningsöppningen, så att denna blir täckt, så snart matning ej äger rum. Till förhindrande av att luckan nedfälles åt motsatta hållet, bör den förses med en stoppanordning, varjämte medelst tydligt målad text markeras, att luckan utgör en skyddsanordning, som icke får avlägsnas av arbetaren.

19. En banvakt, som tjänstgjorde som bromsare å ett godståg, hade påstigit detta efter igångsättning, varvid han halkat och fallit från vagnen samt fastnat med kläderna i en lagergaffel och erhållit så svåra skador, att han omedelbart avlidit.

20. I ett ullspinneri skedde en olyckshändelse med dödlig utgång; då något vittne icke funnits att tillgå, har förloppet enligt vederbörande arbetsledningens antagande skildrats sålunda.

En arbetare hade slagit ifrån en kardmaskin och lutat sig över densamma för att släta ut vadd, som skulle kardas.

Han hade ej givit sig tid att vänta, till dess maskinen stannat, utan hade högra handen gripits av den s. k. vändarvalsen och dragits in mellan denna och närliggande cylinder. Vid mannens nödrop skyndade en kamrat till hans hjälp och lossade valsen, så att handen blev frigjord.

Sedan den skadade blivit provisoriskt förbunden, fördes kan till platsens sjukstuga och omkring en timme senare i bil till det ca 6 mil därifrån belägna lasarettet, varest handen blev amputerad vid handleden. Oaktat denna skyndsamma behandling avled den skadade tre dagar därefter, och ansågs dödsorsaken stå i samband med någon sjuklig förändring i kroppen.

Till förebyggande av liknande olycksfall anmodades arbetsgivaren av yrkesinspektören att låta uppsätta plåtskydd, i likhet med vad som brukas vid bomullskardmaskiner i och för bortsugningen av dammet, och blevo dylika också omedelbart anbringade.

På grund av vissa uttalanden vid hållna förhör måste såsom bidragande orsak till olyckan antecknas, att den dödade i livstiden varit vänsterhänt, och att han vid ifrågavarande tillfälle i distraktion använt den andra med arbete mera ovana handen.

21. Vid sotning av gasledningen från en masugn blev den därmed sysselsatte arbetaren genom inandning av utströmmande gas förgiftad, så att han föll död ned på platsen.

Mannen var vid tillfället i fråga ensam, varför någon hjälp icke kunnat lämnas honom, och oaktat återupplivningsförsök gjordes omedelbart efter olyckshändelsen, var det ej möjligt återkalla honom till livet.

Vid olycksplatsen ledes gasen från huvudledningen genom en s. k. sotsäck til varmapparaten för en närbelägen masugn och passerar därvid en klockventil, som stänges, då sistnämnda masugn ej är i drift. Detta var just fallet vid tiden för olyckshändelsen. Sotningen verkställdes vid dylika tillfällen genom en öppning i gasledningen strax ovanför ventilsätet, varvid tätningen mot gasläckage ej blir så effektiv som vid nedhängande sotsäckar, där ett lager av sot alltid tätar kring lucköppningen.

Till förhindrande av liknande olyckshändelsers upprepande har på ifrågavarande plats sotröret neddragits, så att tätning medelst sotsäck ernås, varjämte arbetsledningen låtit uppsätta ett anslag med direktiv för de med sotning och liknande arbeten sysselsatta arbetarna. I detta framhålles bl. a. såsom ovillkorligen nödvändigt, att vid dylika tillfällen minst tvenne arbetare skola vara tillstädes, varav den ene på riskfritt ställe i omedelbar närhet.

22. Vid en verkstad inträffade en acetylengasverksexplosion, varvid arbetaren D. dödades.

Gasverket bestod av en generator, som genom rörledning var förbunden med en gasklocka. Både generatorn och gasklockan voro uppställda i en särskild byggnad. Generatorns övre del utgjordes av karbidbehållaren. Under denna befann sig inuti generatorn en cirkelrund roterande skiva, som vid rotationen sakta förde karbiden ned i generatorsvattnet. Detta matarbord omgavs av en c:a 10 cm. hög ring, som kunde höjas och sänkas. Vid påfyllning av karbid drogs ringen upp, så att dennes underkant befann sig i skivans plan. Karbiden hindrades sålunda att nedfalla i vattnet. Sedan karbidbehållaren fyllts och tillslutits, nedsänktes ringen, och matningen började.

Vid olyckstillfället hade generatorn fullständigt rengjorts och iordningställts för laddning. Karbiden hissades upp i en c:a 100 kg. rymmande plåtbehållare, försedd med bottenspjäll. Arbetaren D. hade för att lättare kunna införa karbiden i generatorns karbidbehållare tagit plats ovanpå karbidbehållaren, under det att en annan arbetare skötte upphissandet. På grund av ett yttrande av D. antogs, att han märkt, att skyddsringen kring matarbordet ej varit uppdragen. Huruvida så varit förhållandet kunde dock ej avgöras. Visserligen var ringen nedfälld efter explosionen, men detta kunde ha skett genom generatorns stöt mot taket. Omedelbart efter det D. öppnat spjället, så att karbiden kunde rinna ned i generatorns karbidbehållare, inträffade explosionen. Halva övre delen av generatorn kastades upp mot taket och åstadkom där ett c:a 4 kvadratmeter stort hål samt nedföll på den kvarvarande delen av generatorn. Arbetaren påträffades död, nedfallen i generatorsvattnet.

Vid explosionstillfället fanns ingen eld i närheten; även den i generatorsbyggnaden befintliga elektriska lampan var släckt, emedan ledningen var avstängd. Sannolikt har någon gnista uppstått vid karbidens nedstörtande i generatorn. För att undvika gnistbildning har arbetsgivaren brukat genomdränka karbiden med fotogen, vilket även vid detta tillfälle iakttagits. Huruvida sådan karbidens indränkning med fotogen kan vara till nytta eller skada torde kunna ifrågasättas; men då vid detta tillfälle gnistbildning efter fotogenbegjutning sannolikt uppstått, så har arbetsgivaren meddelats, att karbiden icke får begjutas med fotogen. Vid laddningar har arbetaren förut flera gånger tagit plats på generatorn, men i regel har så ej varit förhållandet.

Vid den nyuppsatta generatorn har iakttagits, att den till matarbordet hörande skyddsringen ställes icke som förut uppifrån, utan från generatorns sida och så att man kan se, om ringen är uppfälld eller icke. Vattenståndet i generatorn har gjorts högre, och luftrum finnes praktiskt taget icke.

Uppförandet av karbiden sker utifrån byggnaden; arbetaren iakttager påfyllandet genom ett fönster. Från denna plats sker även utryckandet av spjället.

23. Vid en sulfatfabrik hade en arbetare S. varit sysselsatt med en del reparationsarbeten i sodahuset (mixeriet). Då han efter avslutat arbete skulle stänga ett fönster, beläget c:a 2·2 meter från golvet, råkade han falla ned i en under fönstret stående större lutcistern, innehållande vitlut,

varvid han erhöll så svåra brännskador, att han till följd därav avled 8 timmar senare samma dag.

Olyckan inträffade i sodahusets tredje våning, där lutcisternerna, 13 st. till antalet, äro placerade i två rader. Dessa cisterner äro till $^3/_4$ täckta med järnplåt, medan den återstående delen utgöres av en vinkelformig, otäckt öppning. Tvärs över gången mellan de båda raderna lutcisterner löpa två stycken balkar. Ovanför dessa järnbalkar finnes uppförd en mindre lanternin med fönster åt båda sidorna.

För att komma upp till dessa fönster måste man först gå upp på ena lutcisternens lock, vars höjd över golvet är 900 mm., därefter upp på en från nämnda lock mot ett med järnbalkarna parallellt löpande rör upprest stege till järnbalkarna och sedan uppför en med fyra trappsteg jämte överplan försedd trappa, som vid olyckstillfället var uppställd gränsle över järnbalkarna mot väggen, vars fönster skulle stängas. S. hade gått upp på sistnämnda trappa för att stänga fönstret, varvid trappan hade åkt undan ut efter järnbalken. Han hade då mist balansen och fallit ned genom öppningen i den med vitlut nästan fyllda lutcisternen, i fallet dragande trappan med sig till golvet.

Ehuru illa bränd av den starkt frätande luten hade S. lyckats taga sig upp ur cisternen, varefter han gått några steg fram till ett bord å andra sidan cisternen, där han stående anträffades av sina kamrater.

Till förhindrande av dylika händelsers återupprepande har nu anvisning lämnats om övertäckande av samtliga lutcisterners öppningar med ett kors av kraftiga bandjärn samt anordnande av en på balkarna vilande och mellan fönstren löpande platå, vilken på båda sidor förses med kraftiga räck.

24. Tvenne arbetare, K. och B., skulle montera en grind till ett hisschakt och använde sig därvid av en för uppsättande av själva hissanordningen speciellt utförd brygga, som provisoriskt hopspikats av plankor. Densamma inställdes i vertikal led medelst en lina, som löpte över tvenne block, varav det ena fastgjorts i hisschaktets övre del och det andra i bryggan. Linans ena ände hade fastgjorts i bryggan för att tjäna som bärande part; vid hissning eller firning var den andra änden avsedd att användas som draglina.

Den ene arbetaren, K., hämtade ifrågavarande hissanordning från en lägre våning; då han hunnit upp till arbetsplatsen, skulle kamraten B. hjälpa honom att fastgöra draglinan och steg ut på bryggan. B. hade därvid fattat tag i nämnda linpart, då plötsligt bryggan störtar ned, i fallet dragande med sig båda arbetarna.

K. skadades därvid så allvarligt, att han efter några timmar avled; den andre arbetaren däremot undkom utan att hava lidit någon nämnvärd skada.

Av den i anledning av olycksfallet gjorda utredningen framgår, att arbetarna använt bryggan utan att begära tillåtelse därtill och utan att vara förtrogna med dess konstruktion och manövrering.

Förklaringen till det skedda torde, enligt vad som uppgivits av den överlevande från tillfället, vara den, att K. förväxlat linans båda parter och lossat den stadigt fastgjorda bärlinan, vilken han använt som draglina.

När sedan arbetskamraten steg ut på bryggan, blev belastningen för stor för den som bärlina tjänande parten, vilken lossnat vid infästningen på bryggan.

I avsikt att för framtiden kunna i möjligaste mån förebygga dylika olycksfall har yrkesinspektören inom distriktet tillställt hissleverantörerna en skrivelse med vädjan till dem att vid användning av provisoriska hissinrättningar tillse, att bärlinorna må på sådant sätt fästas vid hissplanet, att någon förväxling med draglinan ej kan äga rum, samt att genom tydligt anslag obehörigas användande av hissen förbjudes.

25. I ett rum, där magasinsbrytning ägt rum för omkring fyra år sedan, voro V. och O. sysselsatta med lösbrytning av malmrester. Under platsen, dit rensningen fortgått, sträckte sig rummet längre österut med ett tak mot rummets övre del på några meters längd, vars tjocklek var 1·5 till 3 m. Som berget vid takets ytterkant var söndersprucket, skulle V., fastbunden vid en högre upp fastsatt säkerhetslina, börja lösspetta berg vid kanten, då den del, varpå V. stod, ned-

störtade och han blev hängande i linan. O., som stod bakom hållande i linan, ropade på hjälp och försökte draga upp V. på avsatsen, då även denna del av avsatsen rasade. De nedstörtande bergblocken avskuro linan och krossade V., som begrovs under bergmassan, varemot O. kom ovanpå berget och räddades. Då det parti, varpå O. stod, nedstörtade ca 5 m., hade han fått en så kraftig stöt, att en av ryggradens kotor tagit skada, dock utan att förlamning inträtt.

26. Vid besiktning och provning av en svängkran inträffade ett olycksfall, som lätt kunnat få svårare följder. Kranen är avsedd för en belastning av 5 000 kg. och är helt tillverkad av järn. Den utgöres av en vertikal pelare, vridbar kring en lodrät axel, samt är stagad medelst trenne snedsträvor av U-järn, vilka i sina nedre ändar äro fastskruvade medelst tre st. bultar av $^7/_8$″ diameter i plintar eller stenar under markytan och sålunda oåtkomliga för tillsyn, utan att grävning verkställes kring dessa fästpunkter. Vid provningen tillgick så, att kranen belastades med 6 500 kilogram, som upphissades ett par decimeter över markytan, varefter densamma vreds runt. Härvid hotade kranen att svänga över för fort åt ena sidan, varför två arbetare skulle skynda över och hindra lasten att slå emot stödet. Då karlarna befunno sig under stagen, brusto fästbultarna i desamma med påföljd, att de fingo snedsträvan mellan kranarmen och kranpelaren över sig och blevo mer eller mindre skadade. Vid undersökning visade sig, att de avbrustna fästbultarna under marken voro så gott som helt och hållet avrostade. Av det anförda framgår, huru viktigt det är, att vid besiktning och provningar dolda förbindningar och delar till konstruktioner noga undersökas.

27. En arbetare, som varit sysselsatt med spolning av ett massakar, hade halkat och kommit ned i karet, därvid armarna i rörverket gripit honom och dragit honom runt. Olyckan upptäcktes nästan omedelbart, rörverket stannades, och mannen upptogs ur karet samt fördes till sjukstugan, där han emellertid efter några timmar avled.

Vid rengöring av dylika liggande, cylindriska betongkar bör naturligtvis icke arbetare nedgå uti desamma med spolslangar, utan att dragningen till omröraren frånslages, och dylik order var även given åt arbetarna, som hade rengöringen om hand. Nu är denna order till yttermera visso i tydlig skrift anslagen på själva karen. Fast- och lös-skiva har funnits och använts förut, men synes mannen ha haft så bråttom, att han förbisåg nödvändigheten av att stanna rörverket i karet. Han måste hava halkat å den hala stålbrända cementytan samt klämts till medvetslöshet i karet. Döden vållades enligt uppgift av inre skador.

28. En å kaj stående järnvägsvagn, lastad med sten, skulle förflyttas. Enär järnvägsspåren voro fyllda med is, orkade arbetarna ej skjuta vagnen, varför en vinschgöling (benämnd runnare) skulle påkrokas vagnen och medelst kraft från en av fartygets vinschar förflytta vagnen till önskat ställe. För att dragningen skulle anbringas i vagnens rörelseriktning användes en å kajen befintlig pållare. Emellertid var gölingen ej tillräckligt lång, varför den ökades med en $^1/_2$-tums kätting, som fästes mellan gölingen och järnvägsvagnens dragkrok. Förmannen, som stod nära intill kättingen, tillsade arbetarna att sätta igång vinschen. Härvid brast en malja i kättingen, vilken kraftigt slog åt sidan och träffade förmannen på vänstra underbenet, så att båda benpiporna krossades.

Brottet å maljan visar, att en del av svetsen ej hade tagit väll. Kättingen torde även ha varit för klen, så mycket mer som igångsättningen av vagnen försvårades av is i spåren. Vid olyckstillfället torde 3—4 graders kyla varit rådande.

29. En gruvarbetare, som haft anställning såsom extra pumpvaktare en månad, hade en söndag flera gånger åkt med hissen ned till pumpstationen på 360 m. djup och tillbaka upp igen. Enär han på kvällen dröjde över den tid, då pumpningen skulle upphöra, uppspelades hissen, och man hittade honom liggande död på hissens tak. På hissens båda sidor lågo stängjärnen nedfällda, men om han träffats av svindel, kunde han hava glidit under nämnda järn ut ur hissen samt fallit mot ett vattentak och därifrån glidit ned på hissens tak.

Klar uppfattning om huru olyckan tillgått har icke kunnat erhållas, enär iakttagelserna i schaktet icke fullt passa in med något av de gjorda antagandena om förloppet.

30. K. råkade under arbete i en brädgård få ett skrubbsår på näsan, vilket han tvättade med snö, varefter han fortsatte sitt arbete. Tre dagar efter olycksfallet kände han sig illamående och lade sig till sängs, men under natten inställde sig krampaktig stelhet, varför han fördes till lasarettet, där han avled sex dagar efter det han skadat sig.

Enligt läkarens utlåtande hade stelkramp uppkommit såsom direkt följd av såret på näsroten.

31. En olyckshändelse inträffade i en gruva, där uttagning av malm medelst s. k. skivbrytning sedan en tid pågått. Klockan 3 e. m. avslutades det första skiftet med skjutning av de under skiftet uppborrade hålen. Ungefär en halv timme därefter vidtog nytt skift av gruvarbetarna K. och R., vilka hade sig ålagt att först bryta och rensa i taket och därefter utfrakta det brutna berget. Enligt R:s vittnesmål pågick rensningen i taket ungefär en timme, varvid taket skulle hava tett sig fast och säkert. Därefter vidtog lastningen. Under arbetet härmed lossnade plötsligt en 1·5 à 2 meter bred och lika lång samt upp till 0·4 meter tjock malmskiva ur taket och krossade K., som befann sig därunder, under det att R., som stod något åt sidan, kastades av lufttrycket in mot väggen och blev oskadad. K. dödades antagligen ögonblickligen.

Det bör anmärkas, att skjutning ej hade ägt rum under de närmast föregående dagarna å det ställe i taket, där raset inträffade, och raset torde ej nämnvärt hava påverkats av den salva, som ett par timmar förut lossats i malmskivans bortre fria ända. R. förklarar, att taket var rent och ej »bomt», då lastningen började, och att platsen ej ansågs farlig framgår därav, att gruvingenjören några timmar förut vid inmätning av arbetsrummet haft sitt mätbord uppställt just under den plats, där raset sedermera inträffade. Vid av bergmästaren efteråt företagen besiktning framgick, att taket ej var släppigt eller »lossnigt», utan såg förtroendegivande ut. Olyckshändelsen är att tillskriva dessa fullkomligt oberäkneliga faktorer, som tillhöra själva arbetets natur. På vissa ställen befinner sig berget i hårdare press än å andra, och efter verkställd exkavation utlösa sig dessa spänningar. Detta kan ske spontant utan föregående varning, såsom i förevarande fall, och med katastrofartad verkan. Dess bättre är detta sällsynt, men risken förefinnes, och några fullt betryggande skyddsåtgärder kunna ej vidtagas. Dubbelskift böra undvikas, så att efter verkställd skjutning berget får tid att utvidga sig. Men fallet visar, att detta ej är tillfyllest, enär det kan dröja dagar, innan spänningarna i de blottade delarna av berget utlösas.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Mars månad år 1924.

Under hänvisning till efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under mars månad.

Översikt av verksamheten under *mars* månad 1924.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	4 409	1 865	1 775	3 405	2 824	1 996	7 814	4 689	3 771
Stockholms län	2 876	1 004	945	598	499	341	3 474	1 503	1 286
Uppsala stad och län	802	341	247	185	201	143	987	542	390
Södermanlands län	755	400	281	343	408	222	1 098	808	503
Östergötlands län	1 370	594	471	636	528	314	2 006	1 122	785
Norrköping	839	203	182	174	180	114	1 013	383	296
Jönköpings län	344	173	96	213	186	95	557	359	191
Kronobergs län	157	34	19	102	126	61	259	160	80
Norra Kalmar län	155	62	51	58	54	35	213	116	86
Södra Kalmar län	469	165	123	157	103	65	626	268	188
Gotlands län	40	43	18	30	60	16	70	103	34
Blekinge län	797	279	229	382	261	146	1 129	540	375
Kristianstads län	979	490	358	560	523	272	1 539	1 013	630
Malmöhus län: Malmö	2 400	406	397	1 210	841	549	3 610	1 247	946
Malmöhus län: Lund	556	93	82	103	77	65	659	170	147
Malmöhus län: Landskrona	377	96	89	45	44	25	422	140	114
Malmöhus län: Hälsingborg	1 108	368	353	275	169	128	1 383	537	481
Malmöhus län: Ystad	226	74	60	115	71	47	341	145	107
Malmöhus län: Trälleborg	391	149	145	41	36	31	432	185	176
Malmöhus län: Eslöv	170	97	87	39	37	19	209	134	106
Malmöhus län: Skurup	56	58	49	36	33	24	92	91	73
Malmöhus län: Hvellinge	119	76	65	17	22	8	136	98	73
Hallands län	378	201	135	173	158	107	551	359	242
Göteborgs och Bohus län	321	138	90	153	140	66	474	278	156
Göteborg	3 424	1 595	1 570	986	890	646	4 410	2 485	2 216
Älvsborgs län	300	147	119	129	136	69	429	283	188
Skaraborgs län	645	785	380	534	705	374	1 179	1 440	754
Värmlands län	250	144	123	218	284	176	468	428	299
Örebro län	548	373	286	333	415	261	881	788	547
Västmanlands län	651	330	283	289	298	190	940	628	473
Kopparbergs län	313	136	129	283	278	185	596	414	314
Gävle stad och län	303	101	100	129	113	88	432	214	188
Västernorrlands län	250	105	104	54	37	22	304	142	126
Jämtlands län	98	38	35	165	185	149	263	223	184
Västerbottens län	189	56	52	179	150	117	368	206	169
Norrbottens län	100	66	63	125	113	87	225	179	150
Tillsammans mars 1924	27 165	11 235	9 591	12 424	11 185	7 253	39 589	22 420	16 844
» februari 1924	*27 191*	*9 324*	*8 046*	*11 470*	*8 754*	*6 133*	*38 661*	*18 078*	*14 179*
» mars 1923	41 541	11 993	10 541	11 741	11 052	6 997	53 282	23 045	17 538
» » 1922	97 985	17 720	16 637	11 746	11 048	6 794	109 731	28 768	23 431
» » 1921	46 288	12 044	10 496	12 440	12 379	6 594	58 728	24 423	17 090

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					mars 1924	febr. 1924	mars 1923	mars 1924	febr. 1924	mars 1923
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	5 457	6 013	4 466	3 065	135	139	168	69	65	68
Industri och hantverk	7 979	8 675	961	865	903	1045	1385	90	92	92
Sjöfart och fiske	4 263	4 533	1 774	1 763	256	407	258	99	97	95
Handel och samfärdsel	2 437	2 673	759	686	352	390	446	90	92	96
Husligt arbete	—	—	1	—	—	—	—	—	.	—
Annat arbete	4 500	5 271	3 274	3 212	161	173	176	98	99	99
Summa	**24 636**	**27 165**	**11 235**	**9 591**	**242**	**292**	**346**	**85**	**86**	**88**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	831	850	1 624	601	52	57	46	37	38	32
Industri och hantverk	632	716	289	197	248	246	235	68	70	66
Sjöfart och fiske	220	225	55	51	.	.	.	.	.	.
Handel och samfärdsel	1 917	2 011	1 230	902	163	181	153	73	81	71
Husligt arbete	6 785	8 455	7 987	5 502	106	126	103	69	74	68
Annat arbete	164	167	—	—	.	.	.	—	.	.
Summa	**10 549**	**12 424**	**11 185**	**7 253**	**111**	**131**	**106**	**65**	**70**	**68**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	6 288	6 863	6 090	3 666	113	116	130	60	58	57
Jordbruk	6 020	6 554	5 808	3 414	113	123	130	59	58	56
Skogshushållning	268	309	282	252	110	69	134	89	89	68
Industri och hantverk	8 611	9 391	1 250	1 062	751	852	1171	85	86	88
Gruvdrift och malmförädling . . .	291	300	30	30	.	.	.	.	.	.
Jord-, sten- och glasindustri . . .	429	489	25	19	.	.	.	.	.	.
Metall- och maskinindustri . . .	2 412	2 567	295	249	870	891	2351	84	88	95
Trävaruindustri	467	517	61	51	.	.	943	.	.	87
Byggnadsverksamhet	2 406	2 594	244	221	1 063	1260	846	91	96	90
Läder-, hår- och gummiindustri . .	95	105	22	20	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	149	178	15	9	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	386	422	78	54	.	.	450	.	.	73
Närings- och njutningsmedelsindustri	626	814	329	285	247	297	241	87	87	86
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	168	182	22	17	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	95	96	37	25	.	.	.	.	.	.
Grafisk industri	164	172	5	3	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	923	1 005	87	79	.	.	.	.	.	.
Sjöfart och fiske	4 483	4 758	1 829	1 814	260	408	259	99	97	95
Handel och samfärdsel	4 354	4 684	1 989	1 588	235	266	271	80	85	81
Kontors-, bank- o. d. personal . .	489	498	77	67	.	.	.	.	.	.
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 199	1 267	227	192	558	655	709	85	86	88
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 097	1 168	874	659	134	148	139	75	83	73
Transportarbetare	1 342	1 509	607	536	249	301	276	88	91	91
Allmän och litterär verksamhet . .	209	221	195	127	113	112	121	65	76	72
Ej särskilt specificerade	18	21	9	7	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	6 785	8 455	7 988	5 502	106	126	103	69	74	68
Annat arbete	4 664	5 438	3 274	3 212	166	178	180	98	99	99
Summa	**35 185**	**39 589**	**22 420**	**16 844**	**177**	**214**	**231**	**75**	**78**	**76**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 1 606 platser, varav 1 271 manliga och 335 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 716, 1 345 och 371 samt under nästlidna månad resp. 1 383, 1 099 och 284.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**5 704**	**4 184**	**2 813**	**309**	**282**	**252**	**300**	**30**	**30**	**486**	**25**	**19**	**2 582**	**272**	**235**
1	Stockholms stad	44	1	—	3	1	1	1	—	—	17	—	—	453	108	98
2	Stockholms län	1 507	787	732	97	94	92	100	—	—	10	2	2	177	7	7
3	Uppsala stad och län	335	218	131	8	24	20	7	—	—	30	2	2	50	2	2
4	Södermanlands län	232	244	159	7	8	4	8	—	—	—	—	—	94	8	4
5	Östergötlands län	636	420	302	14	19	17	14	—	—	14	—	—	213	2	2
6	Norrköping	154	80	59	—	2	2	—	—	—	—	—	—	91	3	3
7	Jönköpings län	105	123	49	3	3	3	9	4	4	1	—	—	53	3	2
8	Kronobergs län	21	26	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
9	Kalmar län	106	75	48	2	2	2	—	—	—	7	—	—	70	4	4
10	Gotlands län	32	40	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	161	90	49	2	6	2	1	—	—	73	—	—	53	7	7
12	Kristianstads län	375	335	224	53	32	23	—	—	—	62	2	2	67	13	7
13	Malmöhus län: Malmö	75	17	13	—	—	—	—	—	—	115	—	—	301	14	12
14	Hälsingborg	107	25	16	—	1	1	18	—	—	1	—	—	68	7	4
15	Övriga anstalter	384	226	167	—	—	—	—	—	—	28	8	8	232	22	20
16	Hallands län	112	124	61	3	—	—	—	—	—	10	1	1	15	4	3
17	Göteborgs och Bohus län	90	90	46	—	2	2	2	—	—	30	—	—	14	4	2
18	Göteborgs stad	87	48	42	—	—	—	—	—	—	9	—	—	269	42	37
19	Älvsborgs län	69	57	30	—	—	—	—	—	—	3	—	—	9	4	3
20	Skaraborgs län	457	667	324	3	2	2	—	—	—	7	10	4	41	1	1
21	Värmlands län	67	62	44	6	16	14	—	—	—	2	—	—	6	—	—
22	Örebro län	227	211	126	25	19	19	76	10	10	8	—	—	25	—	—
23	Västmanlands län	230	181	134	5	—	—	55	16	16	—	—	—	115	2	2
24	Kopparbergs län	38	15	14	13	4	4	9	—	—	6	—	—	47	5	5
25	Gävle stad och län	13	3	2	—	1	1	—	—	—	2	—	—	51	5	5
26	Västernorrlands län	3	2	1	—	8	8	—	—	—	—	—	—	4	1	1
27	Jämtlands län	15	6	3	21	17	17	—	—	—	—	—	—	3	—	—
28	Västerbottens län	20	8	7	44	21	18	—	—	—	—	—	—	5	2	2
29	Norrbottens län	2	3	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	2	2
	Kvinnliga avdelningen	**850**	**1 624**	**601**	—	—	—	—	—	—	**3**	—	—	**35**	**23**	**14**
1	Stockholms stad	9	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	24	18	11
2	Stockholms län	87	111	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	29	41	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	61	107	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	64	148	66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	14	12	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	10	34	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	3	24	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	18	33	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	2	23	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	28	71	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	69	206	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	7	21	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	4	3
14	Hälsingborg	17	20	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	42	74	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	24	46	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	35	33	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	9	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
19	Älvsborgs län	2	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	91	238	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	47	65	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	63	137	61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	59	79	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	24	29	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	8	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	10	19	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	15	18	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
517	**60**	**51**	**2 594**	**243**	**220**	**95**	**19**	**19**	**102**	**4**	**3**	**184**	**4**	**3**	**610**	**222**	**214**	**161**	**9**	**8**	
63	12	9	612	73	58	8	—	—	1	—	—	28	1	1	337	205	205	9	1	1	1
62	4	3	217	10	9	11	2	2	—	—	—	11	—	—	20	2	2	—	—	—	2
17	1	1	24	2	2	5	—	—	—	—	—	6	—	—	21	—	—	—	—	—	3
32	—	—	45	9	7	1	—	—	2	—	—	4	—	—	7	1	—	3	—	—	4
26	—	—	173	3	3	5	—	—	10	—	—	3	—	—	18	1	1	3	—	—	5
39	—	—	185	4	4	3	—	—	40	—	—	6	—	—	11	—	—	3	—	—	6
21	5	5	17	—	—	3	—	—	—	—	—	4	—	—	6	—	—	6	—	—	7
1	2	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	48	—	—	8
11	3	3	17	1	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	5	—	—	9
—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
10	—	—	25	14	11	8	—	—	3	—	—	5	—	—	7	—	—	3	—	—	11
12	11	8	48	3	3	1	—	—	5	—	—	1	—	—	10	2	2	—	—	—	12
38	5	5	436	27	27	9	2	2	9	—	—	43	—	—	34	—	—	48	1	1	13
1	—	—	137	19	19	19	—	—	3	—	—	9	—	—	11	—	—	7	2	2	14
18	1	1	224	12	10	10	13	13	12	1	—	13	1	—	70	—	—	7	4	4	15
9	—	—	23	2	2	1	—	—	3	—	—	2	—	—	3	2	2	—	—	—	16
3	—	—	42	—	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	4	—	—	17
74	11	11	138	32	32	5	1	1	1	—	—	19	1	1	11	1	—	6	1	—	18
—	—	—	25	10	10	1	—	—	2	2	2	5	—	—	4	—	—	1	—	—	19
1	—	—	5	—	—	3	—	—	2	—	—	1	—	—	13	8	2	7	—	—	20
12	—	—	27	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—	21
—	—	—	24	5	5	1	1	1	—	—	—	16	—	—	4	—	—	—	—	—	22
3	2	2	45	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	14	—	—	—	—	—	23
13	1	1	26	9	9	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	24
22	—	—	27	2	2	—	—	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	25
9	—	—	21	2	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	26
4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	27
13	1	1	16	2	2	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	28
3	1	1	5	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
—	1	—	—	1	1	10	3	1	76	11	6	238	74	51	204	107	71	21	13	9	
—	—	—	—	—	—	5	—	—	30	1	1	90	31	18	83	53	40	15	13	9	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	3	2	15	2	2	—	—	—	2
—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6	2	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	2	1	8	6	4	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	1	2	2	—	1	1	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	3	3	2	1	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	5	3	1	15	3	2	77	23	16	44	3	2	5	—	—	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	4	—	—	1	1	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	6	—	—	2	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	1	1	1	3	1	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	7	3	15	3	2	12	5	4	1	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	2	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	17	9	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3	3	3	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	4	3	3	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**52**	**1**	—	**155**	**5**	**3**	**937**	**67**	**60**	**4533**	**1774**	**1763**	**314**	**47**	**43**
1	Stockholms stad	16	—	—	61	5	3	289	32	26	629	250	249	178	25	23
2	Stockholms län	1	—	—	—	—	—	90	—	—	31	2	2	4	1	1
3	Uppsala stad och län	—	—	—	9	—	—	14	3	3	5	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	1	—	—	19	7	7	102	18	18	—	—	—
5	Östergötlands län	2	—	—	2	—	—	33	3	3	17	1	—	6	—	—
6	Norrköping	9	—	—	16	—	—	15	—	—	102	24	24	2	1	1
7	Jönköpings län	2	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	3	3	2
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	10	—	—	300	54	53	1	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	27	—	—	203	51	51	3	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	3	—	—	23	3	3	25	5	5	12	1	1
13	Malmöhus län: Malmö	2	—	—	15	—	—	222	2	2	287	169	166	37	1	1
14	Hälsingborg	1	—	—	7	—	—	23	3	3	546	273	273	2	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	17	—	—	25	—	—	222	106	105	1	—	—
16	Hallands län	1	—	—	—	—	—	2	1	—	143	52	52	2	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	2	—	—	1	—	—	1	—	—	25	10	9	3	—	—
18	Göteborgs stad	7	—	—	12	—	—	68	10	10	1807	758	755	43	12	11
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	12	—	—	3	1	1	3	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	1	1
21	Värmlands län	—	—	—	2	—	—	4	—	—	3	—	—	—	—	—
22	Örebro län	5	1	—	—	—	—	2	1	1	3	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	1	—	—	6	—	—	38	—	—	7	—	—	3	1	1
24	Kopparbergs län	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	2	—	—	5	—	—	24	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	1	—	—	2	—	—	34	—	—	1	—	—
27	Jämtlands län	1	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	1	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	6	1	1	10	—	—	2	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	2	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**44**	**36**	**25**	**17**	—	—	**68**	**20**	**19**	**225**	**55**	**51**	**184**	**30**	**24**
1	Stockholms stad	25	21	14	11	—	—	2	1	1	127	33	31	109	19	15
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	4	—	—	1	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	2	1	1	1	1
6	Norrköping	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	2
12	Kristianstads län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	3	3
13	Malmöhus län: Malmö	8	3	2	3	—	—	42	17	16	3	4	4	50	2	1
14	Hälsingborg	6	—	—	1	—	—	7	—	—	6	3	3	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	3	1	1	5	4	4	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	4	12	9	1	—	—	—	—	—	80	9	8	7	1	—
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
814	**143**	**130**	**87**	**38**	**33**	**1 410**	**523**	**474**	**31**	**4**	**2**	**17**	**4**	**4**	—	**1**	—	**5 271**	**3 274**	**3 212**	
387	105	94	43	10	9	411	161	128	18	2	—	—	—	—	—	1	—	801	872	870	1
41	4	4	5	2	2	114	6	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	374	81	81	2
14	1	1	1	1	1	19	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	236	84	82	3
3	1	—	1	—	—	8	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	185	101	80	4
18	—	—	3	2	1	47	18	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	113	125	125	5
14	2	2	1	1	1	38	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	78	78	6
7	1	1	—	—	—	16	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	27	27	7
2	—	—	—	—	—	8	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	5	5	8
8	—	—	1	1	1	13	4	4	1	1	1	—	—	—	—	—	—	68	82	57	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3	3	10
11	3	3	2	—	—	15	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	185	103	102	11
23	2	2	2	2	1	12	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	245	75	74	12
107	2	2	7	1	1	179	31	31	3	—	—	1	—	—	—	—	—	432	134	134	13
6	1	1	2	1	—	25	9	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	115	27	27	14
10	5	5	2	1	1	52	30	30	1	—	—	3	—	—	—	—	—	564	213	213	15
3	1	—	—	—	—	9	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	8	8	16
5	—	—	1	1	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82	31	31	17
112	9	9	3	2	2	204	199	192	1	1	1	7	3	3	—	—	—	541	464	463	18
7	—	—	—	2	2	5	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	151	68	68	19
8	1	1	1	1	1	5	1	1	—	—	—	5	1	1	—	—	—	81	42	42	20
—	—	—	—	—	—	12	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	104	64	64	21
8	1	1	—	—	—	10	4	4	1	—	—	1	—	—	—	—	—	112	120	119	22
3	—	—	3	2	2	29	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	93	121	121	23
5	—	—	5	3	3	17	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	129	94	88	24
3	—	—	—	1	1	77	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	86	86	25
2	—	—	—	1	1	49	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	89	89	26
1	—	—	2	1	1	10	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	13	13	27
3	2	2	2	2	2	8	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	14	14	28
3	2	2	—	—	—	7	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	50	48	29
453	**84**	**62**	**1081**	**836**	**626**	**99**	**84**	**62**	**190**	**191**	**125**	**4**	**5**	**3**	**8 455**	**7 987**	**5 502**	**167**	—	—	
204	45	31	355	252	185	42	23	17	106	71	45	1	3	1	2 125	2 240	1 577	39	—	—	1
6	2	2	51	32	26	—	—	—	10	4	3	—	—	—	411	344	231	—	—	—	2
—	—	—	11	6	5	—	—	—	2	4	4	—	—	—	143	149	112	—	—	—	3
2	—	—	19	24	17	2	2	2	3	2	2	1	—	—	245	267	156	1	—	—	4
3	5	4	37	35	25	5	2	1	3	7	5	—	—	—	481	320	206	23	—	—	5
1	—	—	10	8	3	1	3	3	3	2	—	—	—	—	127	152	99	5	—	—	6
—	—	—	12	9	8	—	—	—	4	9	2	—	—	—	179	134	76	2	—	—	7
—	—	—	1	7	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	97	93	54	—	—	—	8
—	—	—	10	11	10	—	—	—	2	—	—	—	—	—	184	113	79	—	—	—	9
—	—	—	3	6	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	24	29	12	—	—	—	10
7	2	2	33	13	12	1	—	—	—	—	—	—	—	—	258	173	107	—	—	—	11
15	2	2	67	32	29	—	3	3	2	13	12	—	—	—	386	260	175	—	—	—	12
146	15	13	97	56	40	24	22	17	18	7	5	—	—	—	653	658	425	2	—	—	13
2	—	—	19	18	13	2	2	2	2	—	—	—	—	—	182	125	105	17	—	—	14
5	1	1	11	19	20	7	2	2	2	10	8	—	—	—	297	209	160	13	—	—	15
2	—	—	17	15	15	1	2	2	5	3	2	—	—	—	117	87	70	1	—	—	16
—	—	—	19	18	12	—	—	—	3	6	2	—	—	—	94	83	49	—	—	—	17
34	6	2	75	33	20	11	16	6	7	8	2	—	—	—	672	777	589	53	—	—	18
7	—	—	21	16	13	—	1	1	3	5	4	—	—	—	93	93	49	1	—	—	19
5	1	1	22	18	13	—	—	—	5	3	3	2	2	2	392	426	268	—	—	—	20
—	1	—	11	17	14	—	—	—	—	5	1	—	—	—	160	196	128	—	—	—	21
5	—	—	30	16	14	—	2	2	1	5	5	—	—	—	221	255	179	6	—	—	22
2	—	—	21	28	19	1	1	1	—	3	—	—	—	—	202	183	130	—	—	—	23
2	—	—	43	37	27	—	—	—	—	1	1	—	—	—	214	211	140	—	—	—	24
—	1	1	6	9	8	1	2	2	5	4	2	—	—	—	103	93	75	4	—	—	25
—	—	—	4	17	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	20	14	—	—	—	26
1	1	1	40	47	38	1	1	1	1	16	16	—	—	—	111	99	82	—	—	—	27
2	1	1	19	17	14	—	—	—	3	1	1	—	—	—	133	109	85	—	—	—	28
2	1	1	17	20	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103	89	70	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 29 februari 1924.

Arbetslösheten inom de organisationer, som inkommit med uppgifter till socialstyrelsen, har under februari minskats från 13·6 till 12·8 %. Ställningen inom de olika fackförbunden framgår av nedanstående tabell:

Fackförbund	Redovisande avdelningar	Redovisade medlemmar			Arbetslösa				Föregående månads %
		Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Tillsammans Antal	%	
Bleck- o. plåtslagareförb.	42	1 334	—	**1 334**	241	—	**241**	**18·1**	15·4
Bokbindareförbundet	17	861	1 459	**2 320**	43	39	**82**	**3·5**	4·1
Bryggeriindustriarb.-förb.	30	2 459	581	**3 040**	40	40	**80**	**2·6**	2·7
Byggnadsträarbetareförb.	56	5 577	—	**5 577**	1 814	—	**1 814**	**32·5**	28·7
De förenade förbunden	40	2 196	563	**2 759**	225	37	**262**	**9·5**	9·2
Elektriska arbetareförb.	57	2 168	—	**2 168**	310	—	**310**	**14·3**	13·3
Gjutareförbundet	98	3 266	3	**3 269**	505	—	**505**	**15·4**	14·6
Grov- o. fabriksarb.-förb.	189	15 380	1 599	**16 979**	4 923	381	**5 304**	**31·2**	30·2
Gruvindustriarbetareförb.	22	1 530	15	**1 545**	304	2	**306**	**19·8**	15·1
Handelsarbetareförb.	98	4 754	1 524	**6 278**	337	55	**392**	**6·2**	7·5
Hatt- o. pälsindustriarb.-f.	14	289	416	**705**	11	1	**12**	**1·7**	1·3
Hattarbetare	6	79	200	**279**	7	—	**7**	**2·5**	1·5
Pälsvaruarbetare	8	210	216	**426**	4	1	**5**	**1·2**	1·2
Kommunalarbetareförb.	51	6 312	567	**6 879**	262	9	**271**	**3·9**	4·2
Litografiska förbundet	15	756	—	**756**	16	—	**16**	**2·1**	1·7
Livsmedelsarbetareförb.	55	3 635	1 457	**5 092**	344	86	**430**	**8·4**	10·8
Metallindustriarb.-förb.	201	53 456	1 662	**55 118**	4 977	71	**5 048**	**9·2**	9·7
Järnbruksarbetare	55	13 851	12	**13 863**	872	1	**873**	**6·3**	6·0
Verkstadsarbetare	146	39 605	1 650	**41 255**	4 105	70	**4 175**	**10·1**	11·0
Murareförbundet	43	2 252	—	**2 252**	1 311	—	**1 311**	**58·2**	56·8
Måleriarbetareförbundet	33	1 013	—	**1 013**	581	—	**581**	**57·4**	57·0
Pappersindustriarb.-förb.	99	15 211	516	**15 727**	956	42	**998**	**6·3**	5·4
Sadelm.- o. tapetserareförb.	25	567	21	**588**	74	—	**74**	**12·6**	12·5
Sko- o. läderindustriarb.-f.	38	5 782	2 521	**8 303**	501	61	**562**	**6·8**	6·2
Skrädderiarbetareförb.	36	673	1 693	**2 366**	33	79	**112**	**4·7**	5·9
Stenindustriarbetareförb.	68	2 993	7	**3 000**	246	—	**246**	**8·2**	9·3
Stuckatörförbundet	—	—	—	—	—	—	—	—	34·6
Sågverksindustriarb.-förb.	189	15 860	20	**15 880**	3 362	—	**3 362**	**21·2**	25·1
Textilarbetareförbundet	62	4 510	4 938	**9 448**	96	63	**159**	**1·7**	2·5
Tobaksindustriarb.-förb.	10	567	2 245	**2 812**	22	77	**99**	**3·5**	2·2
Transportarbetareförb.	32	1 769	—	**1 769**	416	—	**416**	**23·5**	18·8
Träindustriarbetareförb.	76	4 005	68	**4 073**	413	12	**425**	**10·4**	10·3
Tunnbinderiarbetareförb.	15	266	—	**266**	57	—	**57**	**21·4**	32·5
Typografförbundet	20	3 796	306	**4 102**	222	23	**245**	**6·0**	6·7
Väg- o. vattenb.-arb.-förb.	12	586	1	**587**	126	—	**126**	**21·5**	15·7
Summa	**1 748**	**163 823**	**22 182**	**186 005**	**22 768**	**1 078**	**23 846**	**12·8**	**13·6**

Arbetslösheten i utlandet.

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna februari 1923—februari 1924.

	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.
Sverige	19·4	18·0	14·9	10·7	9·8	9·1	8·6	8·0	8·2	9·1	14·1	13·6	12·8
Norge	12·4	11·9	9·0	8·6	7·7	6·5	6·4	7·5	7·3	8·4	12·4	9·1	—
Danmark	23·1	15·6	11·0	8·9	8·1	7·5	8·0	7·7	8·0	12·1	19·6	21·0	21·3
England	13·1	12·3	11·8	11·3	11·1	11·1	11·4	11·3	10·9	10·5	9·7	8·9	8·6
Tyskland	5·5	5·6	7·0	6·2	4·1	3·5	6·3	9·9	19·1	23·4	28·2	26·5	25·1
Nederländerna	13·7	13·0	10·4	9·6	9·3	10·6	12·9	11·6	11·0	11·3	16·9	22·7	17·3
Belgien	3·1	2·6	2·4	3·6	2·6	2·2	1·9	1·5	1·9	2·7	3·6	3·7	—
Kanada	6·4	6·8	4·6	4·5	3·4	2·9	2·2	2·0	4·8	6·2	7·2	7·5	—
Nya Syd-Wales	4·1	10·5	14·8	6·3	10·0	10·0	8·6	7·6	9·9	9·6	9·3	—	—

De med medieval stil angivna siffrorna äro att anse som allenast preliminära.

För Danmarks vidkommande har, i samband med utarbetandet av årsöversikten rörande arbetslösheten under 1923, verkställts en omräkning av de förut publicerade månadssiffrorna för detta år, vilka därvid i flertalet fall befunnits böra mer eller mindre jämkas. Den största förskjutningen gäller december månad, vars arbetslöshetssiffra höjts från 16·0 till 19·6 %.

Levnadskostnader under första kvartalet 1924.

Prisstatistik och indexberäkningar.

På grundval av från 49 ombudsorter inhämtade prisuppgifter har socialstyrelsen numera verkställt beräkningar rörande levnadskostnadernas allmänna förskjutningar från juli 1914 till 1 april 1924. I efterföljande sammanställning lämnas redogörelse för de förändringar, som under det senast tilländalupna kvartalet träffat de olika posterna.

I indexberäkningen ingående huvudposter.

Livsmedel, bränsle och lyse. De prisuppgifter, som beträffande posterna livsmedel, bränsle och lyse användas vid indexberäkningen, avse samtliga kvartalets sista månad. För livsmedel insamlas uppgifter varje vecka å färsk-

varor (smör, ägg, kött, fläsk och fisk), varefter medeltal tagas för samtliga veckor under månaden; övriga varor noteras en gång i månaden, omkring den 15. Vid sistnämnda tidpunkt inhämtas jämväl noteringar å bränsle- och lyseartiklar. Under hänvisning till sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 320—321) och tabellerna över kreaturs- och fiskpriser i vissa större städer (sid. 332—335) må följande anföras rörande de under kvartalet iakttagna prisväxlingarna å de särskilda varuslagen.

Medelpriset å *mjölk* har kvarstått oförändrat i 24 öre per liter för oskummad och 9 öre för separerad vara. Endast å ett fåtal orter ha smärre prisförskjutningar ägt rum, men dessa ha varit av så ringa betydelse, att någon förändring av medeltalet ej åstadkommits.

Smörpriserna, vilka under nästan hela senare halvåret i fjol voro stadda i oavbruten stegring, förete under redovisningskvartalet en utveckling i rakt motsatt riktning, i det att väsentliga prisreduktioner hava försiggått, i synnerhet under kvartalets sista månad. Vid årsskiftet utgjorde medelpriset 4·01 kr. per kg. i minut för mejerismör och 3·86 kr. för landssmör. För mars voro motsvarande siffror 3·59 kr. och 3·32 kr. per kg. *Ost* och *margarin* ha i stort sett bibehållit sig oförändrade i prishänseende.

Det för denna årstid vanliga prisfallet å *ägg* har kännetecknat äggmarknaden under kvartalets samtliga månader. Det i december månad 1923 konstaterade genomsnittspriset å färska ägg (3·89 kr. per tjog) har gått ned till 2·65 kr. per tjog under mars.

Medelpriset å *potatis*, som under förra kvartalet höll sig i 54 öre per 5 l., har under det nu gångna kvartalet ökats varje månad och utgjorde i mars 60 öre per 5 l.

Flertalet noterade slag av *mjöl* och *bröd* ha under kvartalet sjunkit en obetydlighet.

Under föregående kvartal konstaterades, att jämsides med en delvis sjunkande tendens å kreatursmarknaden samtliga slag av *kött* och *fläsk* utom kalvkött varit föremål för större eller mindre prissänkning. Jämföras minutpriserna å kött och fläsk under det nu gångna kvartalet med för samma tid beräknade medelpriser för olika slag av kreatur, levande vikt, i enlighet med från slakthusen lämnade uppgifter (sid. 332—333), visar det sig, att såväl beträffande kött och fläsk som kreatur, dock med undantag för får och fårkött, ett fortsatt prisfall ägt rum, ehuru av mindre styrka än under närmast föregående kvartal. Fläsket har sjunkit mest, och genomsnittspriserna för resp. färsk och salt svensk vara lågo under mars 16 och 17 öre lägre per kg. än under december, motsvarande c:a 8 % sänkning. Svinpriserna ha sjunkit lika mycket. I detta sammanhang kan anmärkas, att prisskillnaden mellan amerikanskt fläsk och salt svenskt numera är nästan utjämnad, i det att det senare endast ligger 5 öre högre per kg. Vad fårkött åter beträffar, har detta stigit med 13 öre per kg. eller något över 6 %, under det att priserna å levande får gått upp med 13 %.

Utsträckes jämförelsen mellan producent- och konsumentpriser till att omfatta ett helt år, erhållas följande relationstal:

Genomsnittlig prisförändring mars 1923—mars 1924 å		Nötkreatur	Kalvar	Får	Svin
Slaktdjur, levande vikt	%	+ 4	— 2	— 25	— 21
Kött, detaljhandelspris	»	— 3	— 6	— 7	— 20

Utvecklingen visar, att marginalen mellan producent- och konsumentpris under året minskats beträffande nötkreatur och i viss mån kalvar, under det att det starka prisfallet på får endast i ringa mån efterföljts av ett dylikt på fårkött, och proportionen i fråga om priset på svin och fläsk är oförändrad. Med avseende på samtliga köttsorter är fortfarande prisstegringen sedan förkrigstiden starkare än på motsvarande slag av slaktdjur, vilket förhållande nedanstående tablå belyser. Minst framträder denna skillnad beträffande kalvar, mera i fråga om vuxna nötkreatur och starkast med avseende på får och svin.

Genomsnittlig prisförändring juli 1914—mars 1924 å		Nötkreatur	Kalvar	Får	Svin
Slaktdjur, levande vikt	%	+ 43	+ 84	+ 16	+ 17
Kött, detaljhandelspris	»	+ 69	+ 96	+ 59	+ 39

Vid de ovan gjorda sammanställningarna ha räknats med medeltalet av detaljhandelsnoteringarna å samtliga ombudsorter, men erhålles i det närmaste oförändrat resultat, om hänsyn, liksom i fråga om kreatursprisserna, tages endast till förhållandena i Stockholm, Göteborg och Malmö.

I fråga om *fiskpriserna* ha större eller mindre stegringar ägt rum för samtliga fiskslag utom *färsk sill* och *salt strömming*, vilka sjunkit resp. 9 och 3 öre per kg. Partimedelpriserna i Stockholm och Göteborg förete ej någon enhetlig tendens (jfr sid. 335).

Noteringarna å *kaffe* utvisa en prishöjning av i genomsnitt 23 öre per kg. Medelpriset i mars utgjorde 2·67 kr. Höjningen av detaljpriset å kaffe är en följd av den häftiga prisstegring å kaffemarknaden, som pågått sedan flera månader och som beror på att Brasilien företagit valorisationsåtgärder, d. v. s. genom statligt ingripande inskränkt exporten i syfte att driva upp priserna. Vetskapen om att innevarande år kan väntas en svag kaffeskörd har väsentligen underlättat dessa åtgärder. *Sockerpriset* däremot har under det nu gångna kvartalet visat ostadig tendens, i det å ena sidan flera höjningar företogos under februari, å andra sidan sänkningar ägde rum under mars. Medelpriset å bitsocker utgjorde under mars månad 1·04 kr. per kg. mot 98 öre i december.

Vad slutligen *bränsle* och *lyse* beträffar, ha de under kvartalet inträffade prisförskjutningarna varit av ringa betydelse.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar sedan juli 1914. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna (inberäknat bränsle och lyse) ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med mars 1924, meddelas i tabellen å nästa sida tvenne indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.). Av dessa indexserier är det den »vägda», som kommer till användning vid beräknandet av de totala levnadskostnadernas förändringar.

Livsmedelskostnadernas (inkl. bränsle och lyse) förändringar 1914—1924.
Indextal (juli 1914 = 100).

År	Medeltal för						Aritmetiska (»oväg-da») medeltal	»Väg-da» indextal	Relativ sedel-cirkulation (enligt Cassel)
	Mejeriprod., ägg o. margarin (10 varuslag)[1]	Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	Kött (8 varuslag)	Fisk (9 varuslag)	Övriga födoämnen (6 varuslag)	Bränsle och lyse (7 varuslag)			
1914 Juli	100	100	100	100	100	100	**100**	**100**	105
3:e kv.	101	109	98	102	103	107	**103**	**103**	121
4:e kv.	110	118	95	102	112	108	**108**	**107**	128
1915 1:a kv.	112	124	106	103	128	112	**114**	**113**	133
2:a kv.	114	135	122	102	135	119	**121**	**121**	130
3:e kv.	124	133	137	118	129	135	**129**	**124**	131
4:e kv.	141	124	140	142	130	151	**138**	**128**	136
1916 1:a kv.	143	124	144	150	137	159	**143**	**130**	144
2:a kv.	146	125	157	152	138	167	**148**	**134**	151
3:e kv.	152	126	182	176	150	187	**162**	**142**	156
4:e kv.	170	131	193	196	168	192	**175**	**152**	168
1917 1:a kv.	179	159	192	203	202	207	**190**	**166**	185
2:a kv.	190	161	193	188	225	228	**197**	**175**	201
3:e kv.	203	158	190	202	228	264	**208**	**181**	210
4:e kv.	237	161	212	251	221	330	**235**	**201**	233
1918 1:a kv.	275	173	285	286	241	347	**268**	**227**	260
2:a kv.	283	188	445	323	237	352	**305**	**255**	285
3:e kv.	304	189	506	377	234	372	**330**	**277**	307
4:e kv.	414	244	490	430	266	395	**372**	**320**	339
1919 1:a kv.	400	255	467	354	295	414	**364**	**335**	340
2:a kv.	403	256	474	307	284	389	**352**	**328**	328
3:e kv.	383	264	476	303	259	370	**343**	**311**	313
4:e kv.	383	274	407	294	240	393	**332**	**308**	314
1920 1:a kv.	331	278	360	272	243	410	**316**	**293**	316
2:a kv.	308	296	349	255	243	447	**316**	**295**	320
3:e kv.	308	301	355	277	241	500	**331**	**304**	326
4:e kv.	325	293	329	266	237	488	**323**	**301**	322
1921 1:a kv.	276	257	287	245	225	407	**283**	**266**	312
2:a kv.	228	240	265	218	209	339	**250**	**240**	295
3:e kv.	224	236	254	226	204	276	**237**	**231**	280
4:e kv.	225	203	212	206	194	219	**210**	**210**	265
1922 1:a kv.	179	191	192	205	194	217	**196**	**188**	260
2:a kv.	154	183	188	180	197	210	**185**	**180**	256
3:e kv.	160	174	197	186	199	196	**186**	**180**	243
4:e kv.	173	162	186	174	180	192	**178**	**172**	235
1923 1:a kv.	163	158	182	169	172	193	**173**	**166**	239
2:a kv.	150	157	179	159	173	195	**169**	**162**	239
3:e kv.	152	155	176	164	174	192	**169**	**162**	239
4:e kv.	175	155	171	171	174	188	**172**	**164**	232
1924 1:a kv.	169	152	165	179	186	189	**174**	**162**	230
Jan.	175	153	167	181	184	189	**175**	**163**	232
Febr.	169	152	165	179	187	189	**174**	**162**	231
Mars	164	152	164	178	188	190	**173**	**162**	227

[1] Från och med 1920 9 varuslag.

Bostad. Enligt vad som framgått av uppgifter från ett flertal hyresnämnder i riket, har vid senaste undersökningstillfället, den 1 oktober 1923, den genomsnittliga stegringen av bostadshyrorna sedan 1914 beräknats till 78 %, vilken siffra nu kvarstår oförändrad.

Beklädnad. Uppgifterna angående beklädnadsartiklar avse de priser, som gällde omkring den 20 i kvartalets sista månad. I fråga om insamlingsförfarandet etc. hänvisas till Soc. Medd., årg. 1920, s. 549 samt 1922, s. 155.

Nedanstående tabell åskådliggör de prisförändringar, som till beklädnadsposten hörande artiklar varit underkastade från juli 1914 fram till april 1924.

Beklädnadsartiklar.

Medelpris för socialstyrelsens ombudsorter.

Beklädnadsartiklar	1914 (mitten)	Dec. 1916	1918	1920	1921	1922	1923	April 1923	Juli 1923	Okt. 1923	Jan. 1924	April 1924
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tyger och garner:												
Ylletyg (till damklänning) . pr m.	2·50	5·00	13·50	12·00	6·75	4·45	4·05	4·15	4·05	4·00	3·95	3·90
Bomullstyg (till dito) . . . pr m.	0·50	0·80	2·50	2·15	1·45	1·05	0·95	0·95	0·95	0·95	0·95	0·95
Ullgarn . . » kg.	6·50	20·00	50·00	36·40	16·50	11·95	10·85	10·85	10·75	10·65	10·50	10·60
Herrkläder:												
Herrkostym, best. .	65·00	90·00	205·00	270·00	222·00	169·00	155·00	156·00	155·00	154·00	153·00	152·00
» konf. .	40·00	60·00	130·00	179·00	141·00	108·00	98·00	99·00	98·00	97·00	97·00	97·00
Vinteröverrock, best.	70·00	95·00	195·00	260·00	214·00	166·00	151·00	152·00	151·00	151·00	148·00	147·00
» konf.	40·00	60·00	123·00	167·00	131·00	102·00	93·00	95·00	94·00	93·00	89·00	89·00
Bomullsskjorta . .	2·00	3·00	7·25	7·00	4·75	3·70	3·45	3·50	3·45	3·45	3·40	3·40
Tröja (ullbomull) .	1·50	2·50	8·00	6·00	5·25	4·25	3·70	3·75	3·70	3·55	3·45	3·50
Kalsonger »	1·75	2·75	8·50	6·50	5·50	4·55	3·95	4·05	3·90	3·80	3·70	3·75
Yllestrumpor . . .	1·25	2·50	5·50	5·00	3·25	2·35	2·15	2·15	2·15	2·15	2·15	2·15
Arbetsblus	1·75	—	—	7·90	5·75	4·35	4·10	4·10	4·10	4·05	4·05	4·00
Skodon:												
Kängor, smorläder .	8·50	16·50	29·00	33·50	22·50	15·50	13·75	13·75	13·75	13·75	13·75	13·50
Stövlar	16·50	31·50	63·00	65·00	41·50	28·75	26·00	26·00	25·75	26·00	25·75	25·75
Kängor av boxkalv:												
mans-	13·00	19·50	39·25	44·25	31·75	22·00	19·25	19·25	19·00	19·00	19·00	19·00
dam-	11·50	17·00	36·75	41·50	29·75	21·50	19·00	19·00	18·75	18·75	18·75	18·75
barn-	7·00	10·50	19·50	19·50	15·50	12·00	11·00	11·00	11·00	11·00	11·00	11·00
Halvsulning och klackning . . .	3·50	5·50	8·25	11·15	9·95	8·00	7·15	7·25	7·05	7·00	6·95	6·90

Den nu slutförda undersökningen visar, att den genomsnittliga prisnivån icke undergått någon nämnvärd förändring sedan föregående kvartal, och den procentuella stegringen av beklädnadskontot från juli 1914 till april 1924 uppgår sålunda liksom vid förra undersökningstillfället till 92 %.

Skatter. Skatteberäkningarna verkställas två gånger årligen, varvid omräkning av kommunalskatten äger rum den 1 april samt av krono- och landstingsskatterna den 1 oktober (se härom Soc. Medd., årg. 1922, s. 947).

Resultatet av den omräkning, som nu företagits av kommunalskatten, har blivit en kraftig sänkning av skatteindexen, detta beroende därpå att till grund för beräkningarna legat 1922 års inkomster, vilka enligt tillgänglig lönestatistik voro lägre än närmast föregående års. Detta förhållande har åstadkommit en sänkning av den totala skatteindexen med ej mindre än 28 enheter eller till 173. Skatteindexen står sålunda nu i jämnhöjd med indexen för samtliga levnadskostnader.

Övriga utgifter. Beräkningarna rörande denna post avse dels priser omkring den 20 i kvartalets sista månad, dels taxor såvitt möjligt fr. o. m. kvartalsskiftet. Den nu avslutade undersökningen ger vid handen, att en mindre förskjutning i nedåtgående riktning ägt rum, beroende i huvudsak på sänkning av priserna å järnvägsbiljetter (införandet av tur- och returbiljetter) samt av spårvägstaxan i Stockholm. Den procentuella stegringen från juli 1914 uppgår numera till 85 % mot 87 % för förra kvartalet.

I efterföljande tablå meddelas indextal för vissa viktigare poster inom gruppen »övriga utgifter», med utgångspunkt från 1914 års siffra, som satts lika med 100. Jämförbara uppgifter föreligga från och med år 1919.

	1914 (mitten)	1919	1920	1921	1922	1923	1923				1924	
							jan.	apr.	juli	okt.	jan.	apr.
Inventarier (möbler, kökssaker m. m.)	100	295	306	269	211	193	195	193	192	191	190	189
Tvätt och renhållning	100	372	293	229	186	167	165	166	171	164	163	166
Hygien (sjukvård och hälsovård)	100	199	220	230	208	196	199	199	193	193	192	191
Intellektuella ändamål	100	234	255	293	229	220	220	220	220	220	220	220
Förenings- och försäkringsavgifter	100	134	175	187	187	175	176	175	175	175	175	175
Nöjen och förströelser	100	205	233	236	217	208	208	208	208	208	208	208
Resor (järnvägs- och spårvägsresor)	100	193	241	259	219	219	219	219	218	218	218	202
Telefon, post- och skrivutensilier	100	165	229	240	205	180	181	181	179	179	179	179
Arbetshjälp i hemmet	100	200	252	279	222	198	202	196	196	196	196	196
Samtliga poster	**100**	**216**	**233**	**231**	**200**	**188**	**190**	**188**	**188**	**187**	**187**	**185**

Sammanfattning. Levnadskostnadsindex.

Under det att de å sid. 314 angivna indexsiffrorna, vilka framräknas månatligen, endast gälla de förändringar, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse, avser socialstyrelsens vid varje kvartalsskifte meddelade levnadskostnadsindex förutom nyssnämnda poster jämväl kostnaderna för bostad, beklädnad, skatter och »övriga utgifter».

Den nu senast utförda beräkningen rörande levnadskostnadernas förskjutningar sedan juli 1914 avser prisläget omkring den 1 april 1924 och hänför sig som förut till en familj (man, hustru och två barn) med en utgiftsstat före kriget av c:a 2 000 kr. Beträffande tillvägagångssättet vid framräknandet av denna index hänvisas till Soc. Medd., årg. 1918, s. 186.

Förhållandet mellan utgifterna för *årsbudgetens särskilda huvudposter*, be-

räknade enligt prisläget dels vid mitten av år 1914 och dels vid tidpunkten för resp. indexberäkningar, belyses genom efterföljande översikt.

	Födo- och njutnings-ämnen	Bostad	Bränsle och lyse	Beklädnad	Skatter	Övriga utgifter	Summa utgifter	Ökn. l. minskn. i % fr. närmast föreg. beräkn.
1914 juli	100	100	100	100	100	100	**100**	—
1916 dec.	152	108	168	160	109	125	**139**	+ 39·2
1917 maj	174	108	190	170	109	130	**152**	+ 9·1
sept.	180	112	240	210	109	150	**166**	+ 9·3
1918 1 jan.	214	112	275	250	109	175	**192**	+ 15·6
1 april	229	112	280	270	114	185	**203**	+ 5·8
1 juli	258	112	286	285	114	195	**219**	+ 8·2
1 okt.	281	112	305	350	114	220	**242**	+ 10·5
1919 1 jan.	323	120	381	350	114	225	**267**	+ 10·0
1 april	327	120	367	320	160	215	**265**	— 0·5
1 juli	318	120	326	310	160	210	**257**	— 3·0
1 okt.	311	130	294	330	160	215	**257**	—
1920 1 jan.	307	130	307	345	160	220	**259**	+ 0·5
1 april	287	130	333	370	290	230	**265**	+ 2·4
1 juli	287	130	372	390	290	235	**270**	+ 1·8
1 okt.	298	155	400	390	290	245	**281**	+ 4·3
1921 1 jan.	286	155	380	355	290	245	**271**	— 3·6
1 april	247	155	316	295	372	235	**249**	— 8·0
1 juli	231	155	264	270	372	225	**236**	— 5·5
1 okt.	228	163	231	250	372	220	**231**	— 2·0
1922 1 jan.	202	163	207	240	372	210	**216**	— 6·5
1 april	184	163	196	225	264	200	**195**	— 9·5
1 juli	178	163	188	210	264	195	**190**	— 2·8
1 okt.	180	163	183	205	263	195	**190**	—
1923 1 jan.	166	163	188	203	263	190	**183**	— 3·7
1 april	164	163	188	199	211	188	**177**	— 3·3
1 juli	158	163	185	196	211	188	**174**	— 1·7
1 okt.	163	178	183	194	201	187	**177**	+ 1·8
1924 1 jan.	162	178	181	192	201	187	**176**	— 0·4
1 april	160	178	183	192	173	185	**178**	— 1·9

Som av sammanställningen framgår, utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till det senaste undersökningstillfället, den 1 april 1924, 73 % och kan sålunda betecknas med indexsiffran 173. Detta innebär, att en familj med en årsbudget före kriget av 2 000 kr. numera måste giva ut 3 461 kr. för att kunna uppehålla sin tidigare levnadsstandard.

I jämförelse med indexsiffran vid närmast föregående kvartalsskifte visar den nu framräknade en nedgång med 3 enheter eller 1·9 %. Bidragande till sänkningen hava varit förskjutningar i *nedåtgående* riktning av posterna livsmedel, skatter samt »övriga utgifter». Livsmedelspostens nedgång hänför sig huvudsakligen till de tidigare omnämnda prisfallen å smör och fläsk, vilka ej till fullo motvägts av samtidiga prishöjningar å potatis och kaffe m. m. Det är emellertid den förut omnämnda kraftiga sänkningen av skatteposten, som i främsta rummet orsakat levnadskostnadsindexens nedgång. Hyres- och beklädnadsposterna kvarstå vid detta tillfälle *oförändrade* under det att posten bränsle och lyse undergått en mindre *stegring*. I detta sammanhang erinras om att prisuppgifterna på livsmedel samt bränsle och lyse äro de i följande tabell sid. 320—321 angivna och för mars månad insamlade.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

Utgifter för livsmedel, bränsle och lyse för en familj med en utgiftsstat år 1914 av c:a 2 000 kronor.[1]

A. Juli 1914 = 100.

Ort	1914		1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1923	1924
	Juli	2:dra halvåret										4:de kvartalet	1:sta kvartalet
Stockholm	100	106	123	140	179	283	330	307	239	181	163	165	164
Södertälje	100	106	121	138	178	273	319	298	229	174	158	160	157
Uppsala	100	108	125	142	185	281	334	314	249	184	165	169	168
Nyköping	100	104	119	138	180	268	319	293	229	173	159	160	158
Eskilstuna	100	105	120	136	183	267	319	289	228	170	157	161	158
Linköping	100	107	123	143	188	277	330	306	243	187	172	173	168
Norrköping	100	105	121	138	179	267	320	298	230	177	162	166	161
Motala	100	104	125	146	190	280	332	310	240	181	166	167	164
Jönköping	100	104	122	141	179	271	326	304	237	177	162	162	160
Växjö	100	105	123	142	178	267	322	300	238	182	168	167	167
Kalmar	100	104	120	140	182	260	297	277	222	172	155	153	152
Västervik	100	103	119	136	175	261	307	291	223	171	156	156	154
Visby	100	106	122	137	170	249	305	289	229	175	157	158	159
Karlskrona	100	105	127	145	181	253	303	284	229	180	164	163	162
Kristianstad	100	108	130	149	192	283	318	296	236	178	163	163	162
Malmö	100	104	124	142	187	281	318	295	233	181	166	163	161
Lund	100	105	127	145	186	278	312	292	230	178	160	159	159
Landskrona	100	106	130	146	189	275	325	306	244	184	166	165	162
Hälsingborg	100	105	126	145	185	276	313	293	236	179	161	159	160
Ystad	100	105	131	148	188	281	312	297	231	178	159	159	160
Halmstad	100	106	127	146	187	274	310	290	232	178	161	162	163
Göteborg	100	106	127	147	192	299	337	318	254	191	178	180	175
Lysekil	100	105	119	139	180	268	312	297	229	177	163	168	166
Vänersborg	100	104	122	143	186	285	330	303	241	183	168	171	173
Borås	100	106	127	145	187	282	322	306	243	190	174	178	178
Tidaholm	100	103	121	142	177	260	307	285	233	178	162	164	163
Karlstad	100	108	122	143	182	274	327	311	240	181	169	172	169
Örebro	100	107	123	142	182	267	321	300	231	174	158	159	158
Kopparberg	100	107	121	142	183	272	331	312	243	177	—	—	—
Västerås	100	105	123	142	182	276	333	307	233	173	157	160	159
Falun	100	105	119	139	180	275	326	308	245	180	163	166	164
Domnarvet o. Borlänge	100	105	121	142	186	288	334	—	—	—	—	—	—
Ludvika	100	103	116	137	180	268	328	302	238	172	157	159	157
Gävle	100	107	120	142	184	278	325	312	244	178	161	163	167
Söderhamn	100	108	121	140	184	280	334	317	249	184	169	169	169
Sundsvall: staden	100	105	120	144	184	282	337	318	241	180	166	170	166
sågverksdistriktet	100	103	117	143	189	283	333	317	246	184	169	174	172
Nyland	100	103	114	140	184	266	322	—	—	—	—	—	—
Östersund	100	106	118	139	181	270	317	305	252	187	162	161	160
Umeå	100	106	117	141	187	269	324	308	248	187	176	180	173
Luleå	100	104	117	137	182	270	322	310	249	190	167	169	168
Boden	100	107	119	138	183	277	330	—	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	100	104	115	128	168	257	323	309	251	187	162	160	159
Kiruna	100	104	116	130	169	262	325	316	263	196	170	169	166
Samtliga orter	**100**	**105**	**121**	**139**	**181**	**270**	**320**	**298**	**237**	**180**	**164**	**164**	**162**

[1] Såsom framhållits i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 748, hava dessa tabeller varit föremål för en omräkning, varvid de tidigare publicerade indextalen för åren 1914—1919 undergått smärre förändringar.

Det må observeras, att samtliga ovan meddelade indexsiffror äro medeltal för de angivna tidsperioderna.

B. Den genomsnittliga utgiftssumman för samtliga orter = 100.

Ort	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1923 4:de kvartalet	1924 1:sta kvartalet
Stockholm	119	120	121	119	117	124	123	122	120	121	120	120	121
Södertälje	105	108	106	104	103	106	105	105	102	102	103	103	102
Uppsala	102	103	103	101	102	103	104	104	105	103	101	103	103
Nyköping	98	99	98	97	98	98	99	97	95	96	97	97	96
Eskilstuna	101	103	102	100	104	101	103	100	99	98	99	101	100
Linköping	96	97	98	98	100	98	99	98	98	101	102	101	99
Norrköping	100	103	103	102	102	101	103	103	101	103	103	105	103
Motala	93	94	97	97	98	97	97	97	95	95	96	96	95
Jönköping	95	93	93	92	91	92	94	94	92	92	92	91	91
Värnamo	—	—	—	—	—	—	—	89	89	88	88	87	87
Växjö	89	88	90	89	86	86	89	88	86	89	91	89	90
Kalmar	102	101	01	102	102	97	94	94	95	97	97	95	95
Västervik	93	93	192	91	90	90	89	91	88	90	90	89	89
Visby	97	96	96	92	89	87	91	92	91	93	92	91	93
Karlskrona	101	100	05	103	100	93	95	95	97	101	101	99	100
Kristianstad	96	96	102	101	100	99	94	94	95	94	95	94	94
Malmö	101	101	104	103	105	105	101	100	100	103	104	101	101
Lund	99	99	103	102	101	101	96	97	96	99	98	96	97
Landskrona	99	97	105	102	101	99	99	100	100	101	100	99	98
Hälsingborg	99	98	103	102	101	101	97	97	98	99	98	96	97
Ystad	98	96	103	100	99	99	93	94	93	95	94	93	95
Halmstad	101	99	103	102	101	99	95	95	96	97	97	97	98
Varberg	—	—	—	—	—	—	—	92	92	91	92	93	94
Göteborg	102	102	106	106	107	112	107	108	108	108	111	111	109
Lysekil	101	101	100	101	100	100	99	101	99	101	102	104	104
Vänersborg	99	98	99	100	100	103	101	99	100	100	101	102	104
Borås	98	99	102	102	101	102	98	100	100	104	105	106	107
Lidköping	—	—	—	—	—	—	—	94	93	95	96	97	97
Tidaholm	97	97	99	100	96	95	94	94	97	98	98	98	99
Karlstad	99	101	99	100	98	99	100	102	100	100	103	103	103
Arvika	—	—	—	—	—	—	—	101	99	99	102	104	103
Filipstad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	98
Örebro	100	101	101	100	99	98	99	99	97	97	97	96	97
Kopparberg	93	93	93	94	94	93	96	97	95	92	—	—	—
Västerås	100	100	101	101	100	101	104	102	98	97	97	98	98
Falun	99	99	97	98	98	100	101	101	103	100	100	101	100
Avesta	—	—	—	—	—	—	—	98	94	90	90	91	89
Domnarvet o. Borlänge	93	93	93	94	95	96	97	—	—	—	—	—	—
Ludvika	97	97	94	95	97	99	100	98	98	94	95	95	95
Mora	—	—	—	—	—	—	—	103	104	97	94	93	98
Gävle	101	101	99	101	101	102	101	104	102	99	99	99	102
Söderhamn	96	97	95	95	97	98	99	101	101	99	100	99	100
Sundsvall: staden	104	103	101	105	104	106	108	108	104	103	105	106	104
sågverksdistriktet	98	98	93	99	101	101	101	103	101	100	101	103	103
Nyland	100	98	92	97	99	95	98	—	—	—	—	—	—
Kramfors	—	—	—	—	—	—	—	101	105	104	103	103	103
Östersund	102	102	99	101	101	101	101	104	109	107	102	100	101
Umeå	97	95	90	94	96	93	95	96	98	99	102	103	100
Vilhelmina	—	—	—	—	—	—	—	109	117	113	113	111	111
Luleå	103	104	100	101	104	103	105	108	110	111	107	107	108
Boden	101	103	100	100	103	104	105	—	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	116	115	110	106	107	110	117	119	123	122	116	114	114
Kiruna	118	116	110	107	107	111	117	122	129	127	121	119	118
Samtliga orter	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Medelpris per år (1913—1923) och per månad (mars 1923—mars 1924)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	25	× 38	47	44	35	25	23
2	handskummad	»	8	8	15	× 24	—	26	20	13	12
3	separerad	»	6	6	12	× 19	23	19	13	9	9
4	Smör: borda- (mejeri-)	kg.	236	239	× 401	× 587	729	657	496	375	366
5	mat- (lands-)	»	213	218	× 358	× 546	727	651	486	358	350
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	× 305	× 372	624	524	389	277	275
7	halvfet, »	»	121	119	× 234	× 332	500	374	267	178	187
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	—	—	433	376	293	178	184
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	343	725	681	578	428	320	271
10	» konserverade	»	137	151	307	615	716	533	393	348	260
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	× 955	× 1200	1271	963	947	699	771
12	»	5 l.	28	30	× 58	× 68	71	60	60	47	50
13	färsk	»	46	80	146	287	102	191	124	119	180
14	Ärter, gula	kg.	81	85	× 63	× 66	78	69	58	48	50
15	Bruna bönor	»	48	49	199	× 173	214	130	83	97	72
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	× 42	× 50	× 75	91	71	52	45
17	råg-, » » »	»	22	23	× 36	× 41	× 56	56	46	31	27
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	—	—	× 73	73	63	44	38
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	× 68	× 82	99	101	72	52	50
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	× 75	× 78	111	176	85	61	53
21	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	41	43	× 62	× 78	96	111	108	86	75
22	Rågbröd: hårt knäckebröd	»	—	—	—	—	—	139	132	110	97
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	× 60	× 75	96	105	93	73	65
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	× 45	× 49	64	71	65	50	44
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	× 117	× 180	230	254	217	172	157
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	× 68	× 88	116	128	113	88	77
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	× 88	× 144	167	145	129	103	90
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	219	567	563	398	301	223	209
29	soppkött	»	100	95	193	507	490	333	243	175	169
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	× 215	546	512	493	377	280	256
31	spädkalv	»	72	70	× 148	357	312	274	204	155	149
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	258	626	600	431	310	233	225
33	salt, svenskt	»	114	118	241	546	547	385	264	193	184
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	261	509	557	442	348	270	264
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	× 270	× 388	605	449	321	250	214
36	salt, svenskt »	»	140	137	× 287	× 404	619	470	338	263	227
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	364	275	204	192
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	122	211	202	191	166	140	132
39	gädda	»	108	110	188	317	333	312	260	211	209
40	sill	»	84	85	91	149	110	102	92	79	67
41	strömming	»	88	89	65	123	114	106	91	70	61
42	torsk	»	55	57	111	196	160	189	119	100	94
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	167	295	244	219	199	169	154
44	kolja	»	—	—	—	—	—	152	134	113	111
45	salt: sill, prima	»	45	45	105	145	148	120	87	77	59
46	strömming	»	30	31	78	100	105	74	65	51	45
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	152	293	223	156	113	97	83
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	× 315	× 307	316	331	210	219	244
49	Socker, bit-	»	67	65	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	× 156	107
50	Salt (matsalt)	»	—	10	19	31	32	31	26	21	20
51	Svagdricka	l.	6	6	10	14	16	16	17	15	14
52	Fotogen, Water White	»	20	21	37	—	71	60	53	38	32
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per famn	famn	2560	2630	5520	7850	8220	10310	7090	4990	5250
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	4500	6620	6740	8230	5620	3820	3830
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	670	1085	896	964	659	460	449
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	803	—	—	2069	1286	948	840
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	707	—	—	1664	703	444	414
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	413	—	—	1177	452	326	310
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	521	—	—	1249	481	356	337

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — × Maximipris.

För samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt. 1923	Nov. 1923	Dec. 1923	Jan. 1924	Febr. 1924	Mars 1924	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	mars 1914—mars 1924	mars 1923—mars 1924	
23	23	23	23	23	23	23	24	24	24	24	24	24	+ 71·4	+ 4·3	1
12	13	12	12	12	12	12	12	13	13	13	13	13	+ 62·5	+ 8·3	2
9	9	8	9	8	8	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	0·0	3
393	357	331	319	304	339	385	391	404	401	385	371	359	+ 54·1	— 8·7	4
364	344	325	312	290	323	366	376	386	386	365	343	332	+ 58·1	— 8·8	5
268	269	270	270	270	270	271	281	293	299	300	300	301	+ 85·8	+ 12·3	6
180	180	179	183	184	182	186	196	210	213	212	210	209	+ 74·2	+ 16·1	7
187	188	187	186	184	165	182	185	185	185	185	184	184	+ 33·3	— 1·6	8
269	201	188	183	183	225	285	328	377	389	360	319	265	+ 92·0	— 1·5	9
233	182	—	—	—	—	282	272	274	284	279	284	270	+ 103·0	+ 15·9	10
657	660	667	727	923	817	908	877	873	871	901	928	969	—	+ 47·5	11
43	44	44	48	61	53	58	54	54	54	56	57	60	+ 122·2	+ 39·5	12
—	—	—	—	264	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
49	50	50	50	50	50	50	50	50	50	51	51	52	+ 67·7	+ 6·1	14
74	72	69	67	66	66	66	67	76	89	91	92	92	+ 100·0	+ 24·3	15
45	45	45	45	45	45	44	44	43	43	42	42	41	+ 32·3	— 8·9	16
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	+ 28·6	0·0	17
39	38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	37	37	+ 42·3	— 5·1	18
50	50	50	50	50	50	50	49	49	49	49	48	48	+ 33·3	— 4·0	19
53	53	53	52	52	52	53	53	53	53	53	53	54	+ 38·5	+ 1·9	20
76	75	75	74	74	74	73	73	73	73	73	72	72	+ 75·6	— 5·3	21
99	98	98	97	96	96	96	96	96	96	96	94	94	—	— 5·1	22
65	65	65	65	65	64	64	64	64	63	62	62	61	+ 56·4	— 6·2	23
44	44	44	44	44	44	45	44	44	44	44	44	43	+ 38·7	— 2·3	24
158	157	157	156	156	155	156	156	156	155	154	155	155	+ 106·7	— 1·9	25
78	78	78	77	77	76	76	76	76	76	75	75	74	+ 68·2	— 5·1	26
91	91	90	89	89	89	89	88	89	88	88	88	87	+ 45·0	— 4·4	27
208	208	208	209	210	212	212	210	207	204	202	201	199	+ 65·8	— 4·3	28
166	166	167	168	170	171	171	171	169	167	166	165	164	+ 65·7	— 1·2	29
259	260	259	257	255	251	250	249	248	248	247	246	246	+ 86·4	— 5·0	30
153	150	148	150	147	146	146	147	146	147	145	145	141	+ 93·2	— 7·8	31
231	238	240	242	238	231	221	212	205	203	208	209	216	+ 60·0	— 6·5	32
187	189	189	192	186	187	191	178	175	171	177	172	177	+ 50·0	— 5·3	33
278	260	297	297	—	—	—	226	221	252	260	248	249	+ 96·1	— 10·4	34
222	215	213	210	209	209	208	208	204	194	188	182	178	+ 36·9	— 19·8	35
239	230	227	222	221	219	219	218	214	206	200	193	189	+ 38·0	— 20·9	36
198	193	191	193	190	188	186	191	190	187	186	184	184	—	— 7·1	37
146	137	118	114	115	124	135	139	136	140	153	153	155	+ 93·8	+ 6·2	38
228	205	184	181	191	206	218	221	222	221	228	231	241	+ 106·0	+ 5·7	39
56	60	57	74	89	78	70	68	63	65	68	61	56	+ 75·0	0·0	40
67	60	60	60	54	54	59	64	63	64	68	66	67	+ 76·8	0·0	41
93	90	89	89	87	91	94	101	100	96	109	110	107	+ 84·5	+ 15·1	42
160	148	146	146	147	151	152	156	153	153	171	178	167	+ 108·8	+ 4·4	43
110	113	112	106	105	102	109	118	118	113	133	134	129	—	+ 17·3	44
60	59	58	57	56	56	57	61	63	64	64	65	65	+ 44·4	+ 8·3	45
46	44	46	47	44	43	44	46	47	46	44	45	43	+ 30·3	— 6·5	46
82	83	82	82	83	82	82	84	86	87	89	89	90	+ 60·7	+ 9·8	47
243	245	246	246	245	244	244	244	244	244	244	251	267	+ 67·9	+ 9·9	48
* 113	* 113	* 113	113	108	103	103	103	94	98	98	105	104	+ 62·5	— 8·0	49
20	20	20	20	20	20	20	20	19	19	19	19	19	—	— 5·0	50
14	15	15	14	14	14	14	14	14	14	15	15	14	+ 133·3	0·0	51
33	33	32	32	32	32	32	31	30	30	30	30	31	+ 55·0	— 6·1	52
5310	5300	5250	5240	5200	5190	5180	5200	5230	5250	5260	5260	5240	+ 94·8	— 1·3	53
3870	3850	3840	3870	3820	3800	3780	3780	3790	3820	3840	3840	3850	+ 85·1	— 0·5	54
448	455	445	445	440	451	474	468	447	489	445	435	442	+ 111·5	— 1·3	55
858	857	859	860	858	841	815	805	798	796	797	801	802	+ 103·0	— 6·5	56
424	423	431	432	418	405	409	407	403	402	406	409	413	+ 81·9	— 2·6	57
310	314	319	316	312	310	310	308	307	308	309	310	311	+ 96·8	+ 0·3	58
341	341	342	342	347	338	337	335	333	333	338	340	342	+ 87·9	+ 0·3	59

	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala			Nyköping		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
1	Mjölk: oskummad	l.	29	29	29	25	25	25	27	27	27	23	23	23
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	12	12	12	—	—	—
3	separerad	»	11	11	11	6	6	6	10	10	10	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	385	376	359	385	384	366	384	380	370	375	360	356
5	mat- (lands-)	»	360	348	329	375	367	345	341	359	352	357	347	336
6	Ost: helfet	»	335	322	326	313	321	308	311	310	303	308	308	307
7	halvfet	»	236	221	219	200	250	240	241	231	244	240	230	243
8	Margarin, växt-	»	182	184	186	180	178	182	197	197	197	195	195	191
9	Ägg: färska	tjog	446	355	262	332	298	259	328	319	318	304	279	248
10	konserverade	»	296	303	—	—	—	—	242	278	300	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	1121	1142	1329	1000	1071	1071	1088	1171	1233	943	929	959
12	»	5 l.	62	64	71	56	58	62	74	74	74	56	55	58
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	50	50	50	42	42	42	40	40	39	40	40	40
15	Bruna bönor	»	91	91	91	83	88	85	89	89	90	94	94	90
16	Mjöl: vete-	»	42	42	40	43	43	41	41	41	41	42	42	40
17	råg-	»	28	28	28	26	27	27	24	24	24	28	28	28
18	rågsikt-	»	38	38	38	38	38	38	34	34	34	37	37	36
19	Gryn: havre-	»	46	46	46	47	47	46	45	45	45	51	51	50
20	ris-	»	58	58	58	48	48	47	50	50	50	51	53	51
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	64	64	64	53	53	53	57	55	58	57	56	56
22	knäckebröd	»	103	103	103	89	86	88	89	89	87	74	74	74
23	limpa, söt	»	82	83	84	79	79	79	76	79	74	54	54	54
24	» sur	»	62	60	62	—	—	—	58	56	53	50	52	52
25	Vetebröd: skorpor	»	183	183	181	180	180	180	152	153	152	143	140	140
26	mjukt, bakat med vatten	»	78	78	79	80	80	80	79	82	81	62	62	61
27	mjukt, » » mjölk	»	119	118	116	107	107	107	93	93	93	78	81	81
28	Nötkött, färskt: stek	»	232	223	218	216	214	209	205	205	205	209	209	206
29	soppkött	»	186	179	176	150	152	150	170	169	170	166	162	168
30	Kalvkött: gödkalv	»	274	260	251	238	240	233	263	264	264	228	221	236
31	spädkalv	»	176	160	151	145	144	144	131	127	129	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	256	261	268	221	239	245	240	240	242	203	200	248
33	salt	»	192	187	184	--	--	225	200	200	200	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	288	280	273	—	250	263	—	250	250	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	214	198	193	205	199	185	195	183	168	192	181	178
36	salt, svenskt	»	216	198	195	200	191	183	189	163	166	225	225	188
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	190	190	175
38	Fisk, färsk: abborre	»	173	195	207	125	163	—	172	192	165	100	128	—
39	gädda	»	238	255	298	238	246	260	224	242	244	192	191	242
40	sill	»	80	70	65	60	61	57	71	73	62	—	58	43
41	strömming	»	76	71	76	60	59	59	71	75	77	54	54	55
42	torsk	»	156	157	155	150	150	177	150	144	134	134	146	129
43	rödspotta	»	196	190	190	202	196	192	173	198	176	179	175	188
44	kolja	»	178	177	165	148	160	172	160	177	152	123	130	149
45	salt: sill	»	60	59	60	51	54	53	50	50	46	55	55	55
46	strömming	»	80	83	82	50	60	—	39	39	40	—	—	—
47	Kabeljo	»	84	85	85	76	77	80	82	83	83	91	98	100
48	Kaffe	»	256	281	289	246	259	278	236	273	275	243	243	258
49	Socker	»	92	99	96	97	102	102	97	105	105	99	106	103
50	Salt	»	22	21	22	19	19	19	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	20	20	20	15	15	15	20	20	20	10	10	10
52	Fotogen	»	30	30	30	28	28	29	28	28	28	26	26	28
53	[1])Ved: björk	famn	6650	6730	6730	6270	6320	6200	5340	5260	5300	5090	5130	5130
54	barr	»	4650	4720	4730	4200	4200	4200	3670	3720	3760	3200	3240	3200
55	Bräntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	417	417	417	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	875	875	875	850	850	850	875	875	875	900	900	900
57	eng. hushålls-	»	450	450	450	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	339	339	339	300	300	300	344	344	344	295	295	295
59	eng. kamin-	»	355	355	355	355	355	355	—	—	—	—	—	—

[1]) Motala: avfallsved jan. 24·00, febr. 24·90 samt mars 24·50 kr. per famn.

Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			Värnamo			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
23	23	23	23	23	23	24	24	22	23	23	23	23	22	22	20	20	20	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	11	11	10	9	9	—	—	—	2
7	7	7	8	8	8	9	9	9	8	8	8	—	—	—	6	6	6	3
370	363	347	383	374	351	385	370	353	381	369	347	400	380	372	365	349	347	4
353	354	338	351	321	322	349	323	324	369	354	332	369	345	338	340	324	321	5
270	263	278	314	310	312	333	333	329	304	292	292	280	285	285	325	321	325	6
188	175	185	227	219	215	261	263	260	237	227	239	—	—	—	213	213	213	7
199	193	200	192	188	183	203	203	203	178	178	178	203	206	206	175	174	173	8
334	282	285	348	298	238	350	306	259	325	294	246	310	295	274	304	291	276	9
250	—	—	—	—	—	277	267	—	—	—	—	275	—	—	—	—	—	10
875	1156	1094	678	772	811	1075	1075	1075	729	728	742	676	739	736	793	805	805	11
73	73	70	50	50	52	59	59	59	45	48	47	40	50	50	45	40	40	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
43	45	44	43	43	43	45	45	45	44	44	45	55	55	55	52	53	53	14
60	88	90	98	98	98	100	100	98	101	100	100	100	100	100	97	97	95	15
42	42	40	40	40	39	41	42	42	40	40	39	41	41	40	42	42	41	16
28	27	28	27	27	27	27	27	26	28	28	25	27	27	27	29	28	28	17
38	38	37	35	35	35	35	34	35	36	36	36	36	36	36	37	37	36	18
51	50	49	50	50	50	47	45	45	50	50	50	50	50	50	50	50	50	19
53	54	55	59	58	60	45	45	45	56	56	56	60	55	55	60	57	57	20
53	53	53	68	68	68	74	74	74	59	60	62	83	85	85	88	87	87	21
72	69	70	105	105	103	103	103	103	93	93	89	105	105	105	95	95	95	22
65	67	65	59	59	59	67	67	67	66	62	60	49	54	54	58	58	58	23
55	48	48	45	46	44	43	43	43	50	49	51	34	34	34	43	43	43	24
155	157	155	160	160	155	196	196	196	115	124	124	170	170	170	137	137	137	25
67	65	67	71	70	67	93	93	93	57	57	57	73	72	72	—	—	—	26
82	81	80	81	80	78	97	97	97	109	109	105	83	83	83	68	68	68	27
240	238	231	208	201	197	221	218	217	202	196	191	170	168	172	167	173	171	28
171	163	162	184	179	177	190	188	185	172	168	165	155	150	151	147	151	150	29
234	250	254	269	261	251	271	259	247	226	219	227	224	219	215	209	214	218	30
137	133	133	161	159	154	150	—	—	133	137	138	125	120	116	125	125	125	31
243	242	253	240	248	251	265	257	259	202	211	228	190	189	206	171	177	197	32
—	—	—	187	204	205	158	158	197	150	150	150	—	—	—	138	138	138	33
261	—	—	—	—	—	—	—	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
225	213	207	185	179	167	213	204	199	158	149	148	172	161	157	160	159	157	35
235	210	208	190	183	170	220	220	200	163	154	150	188	182	188	173	173	170	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
134	133	134	177	178	196	167	154	167	150	152	151	150	150	—	100	106	110	38
234	230	255	248	250	270	244	246	298	250	250	256	231	250	250	200	206	193	39
74	63	64	60	53	50	67	52	46	65	59	50	64	55	47	62	58	48	40
68	59	62	53	49	52	44	44	47	53	53	52	72	72	69	60	60	52	41
151	145	152	135	132	129	116	126	112	123	113	132	100	107	100	93	112	94	42
163	146	145	181	177	161	174	172	154	160	168	169	167	169	158	153	165	152	43
148	139	144	152	170	150	156	170	152	160	156	150	142	163	137	115	122	113	44
51	53	58	58	59	59	58	60	58	59	59	59	60	60	60	53	53	53	45
—	—	—	45	50	—	50	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
86	88	91	90	93	98	86	84	86	79	79	85	100	100	100	—	—	—	47
245	263	286	243	255	260	243	247	266	236	248	261	250	250	250	245	275	275	48
97	105	103	98	105	102	95	102	99	97	104	101	101	108	105	98	105	103	49
20	20	20	20	20	20	19	19	19	17	17	17	20	20	20	18	18	18	50
16	17	17	--	—	—	16	16	16	16	16	16	14	14	14	15	15	15	51
30	30	31	28	28	30	28	28	30	24	24	26	30	30	30	30	30	30	52
5430	5810	5520	6000	5880	6000	5670	5670	5670	5270	5230	4980	5220	5220	5160	4410	4370	4280	53
3610	3680	3560	4740	4520	4600	4270	4270	4270	3490	3450	3450	3440	3440	3380	3150	3150	3150	54
417	417	400	500	417	—	—	—	—	—	—	—	350	350	350	—	—	—	55
717	700	700	705	700	700	830	830	830	725	725	725	750	750	750	—	—	—	56
—	—	—	—	408	417	405	405	405	388	388	388	—	—	—	—	—	-	57
310	310	310	290	280	283	354	360	354	—	300	300	280	280	300	—	—	—	58
300	300	—	336	328	340	360	360	360	300	300	315	375	375	350	—	—	—	59

	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik			Visby		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
1	Mjölk: oskummad	l.	20	20	20	22	22	22	22	22	22	22	22	22
2	handskummad	»	—	—	—	10	11	11	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	8	8	8	8	8	8	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	372	360	353	361	359	345	368	347	350	370	360	355
5	mat- (lands-)	»	328	326	314	323	308	305	325	300	310	349	318	311
6	Ost: helfet	»	300	300	300	327	321	314	300	325	325	298	300	300
7	halvfet	»	200	225	225	200	200	200	—	—	—	200	200	200
8	Margarin, växt-	»	178	178	178	170	170	170	193	182	170	187	184	184
9	Ägg: färska	tjog	318	297	226	352	312	209	350	308	265	355	313	229
10	konserverade	»	—	—	—	270	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	950	1050	1100	650	633	780	714	714	714	488	594	625
12	»	5 l.	50	60	63	46	47	47	42	42	42	50	50	50
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	60	60	60	50	50	50	45	60	60	48	47	48
15	Bruna bönor	»	96	98	100	99	98	98	100	100	100	95	100	100
16	Mjöl: vete-	»	45	45	45	38	38	37	42	42	41	45	45	44
17	råg-	»	27	27	27	23	23	23	29	29	29	29	29	28
18	rågsikt-	»	40	40	40	35	35	35	38	38	38	40	40	40
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	48	48	48	50	50	50	50	50	50
20	ris-	»	53	55	60	56	55	50	50	50	50	55	55	57
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	88	88	88	85	85	85	100	87	87	64	63	63
22	knäckebröd	»	109	100	100	97	101	101	105	105	105	110	110	110
23	limpa, söt	»	44	45	48	55	55	54	50	50	45	60	55	50
24	» sur	»	36	36	37	33	32	32	40	40	40	35	35	30
25	Vetebröd: skorpor	»	136	148	148	143	143	143	160	160	160	165	160	160
26	mjukt, bakat med vatten	»	59	59	59	61	61	61	75	75	75	65	60	60
27	mjukt, » » mjölk	»	69	74	75	73	73	73	77	77	77	85	80	80
28	Nötkött, färskt: stek	»	194	195	198	189	189	185	205	197	197	173	168	167
29	soppkött	»	175	176	179	168	167	166	155	155	155	149	146	145
30	Kalvkött: gödkalv	»	227	230	229	250	248	250	215	215	215	213	213	213
31	spädkalv	»	145	147	147	147	142	146	110	110	110	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	186	208	215	191	191	186	180	180	180	161	166	172
33	salt	»	160	166	166	—	—	—	142	142	142	151	145	154
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	150	150	150	149	144	139	171	163	163	155	144	142
36	salt, svenskt	»	153	155	153	174	170	162	193	170	170	166	149	145
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	175	—	—	—	—	—	—	89	93	—	—	—
39	gädda	»	222	250	250	200	225	294	198	193	205	200	200	—
40	sill	»	—	—	—	—	55	50	—	55	—	87	70	73
41	strömming	»	58	56	56	60	60	63	61	53	53	65	65	55
42	torsk	»	90	100	100	93	100	100	80	90	94	128	125	136
43	rödspotta	»	155	191	181	188	159	175	—	—	—	—	—	—
44	kolja	»	150	167	150	150	142	144	—	—	—	—	—	145
45	salt: sill	»	70	70	70	63	63	63	58	60	60	60	60	60
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	100	—	100	95	95	95	97	98	98
48	Kaffe	»	245	255	268	231	242	272	240	250	300	249	249	272
49	Socker	»	96	103	100	96	102	102	97	104	101	97	104	101
50	Salt	»	20	20	20	16	16	16	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	16	17	17	15	15	15	12	12	12	11	11	11
52	Fotogen	»	33	33	33	25	25	27	27	27	28	28	28	30
53	Ved: björk-	famn	4610	4680	4680	4340	4340	4340	4450	4270	4270	6320	6320	6410
54	barr-	»	3020	3100	3100	3260	3260	3260	2940	3200	3200	4900	4980	4980
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	875	850	850	800	800	800	800	800	800	825	825	825
57	eng. hushålls-	»	—	—	—	—	—	—	350	350	350	400	450	450
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	275	275	275	300	300	300	325	325	325
59	eng. kamin-	»	363	350	350	265	265	265	300	300	300	325	375	400

Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			Hälsingborg			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
22	22	22	20	20	20	23	23	23	18	18	18	20	20	20	20	20	20	1
16	16	16	10	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
9	9	9	6	6	6	9	9	9	6	6	6	6	6	6	6	6	6	3
370	370	358	353	348	334	345	343	325	353	349	335	363	358	344	356	353	325	4
331	315	306	348	342	328	—	—	—	345	339	326	—	—	—	—	—	—	5
300	320	330	338	342	330	306	308	313	306	304	305	284	275	283	318	317	320	6
200	200	213	225	225	225	199	194	194	209	203	209	—	—	—	—	—	—	7
194	194	194	195	195	194	197	197	197	199	192	193	175	176	175	194	194	193	8
371	320	230	389	295	202	389	313	214	400	316	203	401	298	188	368	287	188	9
—	—	—	275	260	—	291	—	—	—	—	—	—	—	—	278	—	—	10
792	833	875	725	800	800	780	900	923	800	790	867	813	850	931	793	869	964	11
50	50	57	50	60	60	58	60	60	60	60	60	54	50	60	51	59	61	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
58	58	58	51	53	50	52	52	52	54	55	54	50	50	50	55	56	56	14
100	100	100	96	100	88	88	90	87	85	82	81	90	94	95	95	94	96	15
44	44	43	39	39	37	40	40	39	39	39	38	43	43	43	42	42	41	16
28	28	28	24	24	23	28	28	28	29	28	29	25	25	25	29	29	30	17
40	40	40	35	35	35	37	37	37	38	38	37	38	38	38	38	38	38	18
50	50	50	50	50	49	43	44	43	44	44	44	45	45	45	50	51	50	19
54	54	54	50	50	50	50	49	50	40	40	40	60	59	59	52	52	52	20
75	75	75	102	102	100	102	100	101	100	104	97	105	105	105	101	101	101	21
103	103	103	120	120	116	145	132	123	127	128	125	133	133	132	122	122	122	22
51	51	51	38	38	38	45	42	42	41	41	41	43	43	43	49	49	49	23
35	35	35	35	35	35	32	29	29	30	30	30	32	32	32	36	36	36	24
166	166	166	138	138	138	150	150	150	125	125	125	115	117	118	113	113	113	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
80	80	80	79	79	79	89	89	89	69	69	69	83	82	82	61	61	61	27
227	224	221	177	176	175	250	250	250	242	242	242	215	210	207	208	208	208	28
188	185	185	156	156	156	208	208	208	193	193	193	194	187	180	188	187	187	29
263	258	250	248	249	245	250	250	250	290	285	280	284	284	284	253	255	258	30
170	167	159	175	168	165	165	165	165	200	192	193	179	181	182	150	150	150	31
260	256	250	249	250	250	250	250	250	250	250	253	261	259	258	245	245	245	32
175	166	181	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	175	175	175	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
188	180	180	172	164	154	160	160	158	150	150	150	170	170	170	139	131	134	35
188	180	180	180	170	160	210	196	196	200	200	190	200	200	200	178	170	172	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
134	129	—	—	—	150	138	132	133	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
194	208	235	263	250	260	269	269	275	294	295	299	250	256	275	246	250	258	39
—	61	57	75	59	50	75	75	74	82	79	83	—	—	—	92	72	65	40
84	80	75	66	57	58	83	78	80	—	—	—	—	65	67	68	70	75	41
97	86	92	85	113	94	86	91	91	78	78	78	60	69	67	72	78	73	42
171	156	156	164	150	155	191	168	183	188	157	180	142	148	150	156	149	168	43
—	—	—	179	—	150	133	—	135	157	—	158	—	—	—	—	92	88	44
71	70	70	94	94	79	98	98	100	95	97	98	58	54	52	59	61	61	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
125	123	123	—	—	—	95	95	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
248	260	278	250	258	273	248	248	261	257	254	267	247	252	283	250	255	276	48
98	105	102	96	103	100	93	100	97	96	103	103	96	103	100	95	102	102	49
20	20	20	18	18	18	20	20	20	18	18	18	18	17	17	16	16	16	50
15	15	15	10	10	10	12	12	12	11	11	11	11	10	10	12	12	12	51
28	28	30	28	28	30	26	26	28	28	28	30	26	26	26	26	26	28	52
4940	4900	4900	4910	4910	4910	7160	7110	6910	6380	6380	6380	7600	7600	7600	5860	5860	5860	53
—	—	—	4410	4410	4410	6360	6340	6110	5590	5590	5590	6400	6400	6400	4910	4910	4910	54
—	—	—	350	350	350	627	637	630	583	583	583	—	—	—	375	375	425	55
783	750	782	775	775	775	738	740	740	850	850	850	725	725	725	850	850	850	56
350	350	350	425	425	425	353	356	356	400	400	400	400	440	440	420	420	435	57
325	—	—	320	320	320	285	285	285	270	270	—	300	300	300	305	305	305	58
325	325	325	375	375	375	343	345	345	350	350	350	325	350	350	375	375	375	59

	Varuslag	Kvantitet	Ystad			Halmstad			Varberg			Göteborg		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
1	Mjölk: oskummad	l.	20	20	20	22	22	22	22	22	22	27	27	27
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	10	10	10	15	15	15
3	separerad	»	6	6	6	7	7	7	8	8	8	13	13	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	352	337	330	385	382	363	385	379	362	396	393	375
5	mat- (lands-)	»	—	—	—	354	339	320	365	347	328	367	356	347
6	Ost: helfet	»	324	324	323	282	289	312	287	290	289	305	292	289
7	halvfet	»	242	238	213	219	218	230	185	185	194	200	180	170
8	Margarin, växt-	»	185	185	185	176	176	176	189	189	189	198	198	198
9	Ägg: färska	tjog	382	300	191	371	305	219	333	283	205	359	330	244
10	konserverade	»	273	273	—	250	260	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	600	650	650	975	1138	1092	900	900	900	1146	1113	1150
12	»	5 l.	50	50	50	56	58	61	50	50	50	71	70	71
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	53	53	53	45	45	45	59	59	59	60	60	60
15	Bruna bönor	»	95	95	95	100	90	90	93	90	88	90	90	90
16	Mjöl: vete-	»	41	40	40	40	40	39	40	40	40	42	42	41
17	råg-	»	28	28	28	25	25	25	24	25	25	27	27	27
18	rågsikt-	»	37	36	37	35	35	35	36	36	36	38	38	38
19	Gryn: havre-	»	48	48	48	50	45	45	49	48	48	50	42	42
20	ris-	»	50	50	50	45	45	45	57	57	59	50	50	50
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	95	93	93	90	90	90	89	89	88	62	62	62
22	knäckebröd	»	115	115	115	110	110	110	120	118	118	78	78	78
23	limpa, söt	»	41	41	41	47	45	45	51	52	51	71	71	71
24	» sur	»	28	28	28	35	34	34	44	43	43	42	42	42
25	Vetebröd: skorpor	»	118	118	118	124	130	132	100	100	100	157	157	157
26	mjukt, bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78	78	78
27	» » mjölk	»	103	103	103	82	80	80	95	95	100	89	89	89
28	Nötkött, färskt: stek	»	186	186	186	193	192	192	188	188	177	235	232	234
29	soppkött	»	174	174	174	166	166	166	154	154	148	190	183	184
30	Kalvkött: gödkalv	»	225	238	250	247	248	246	200	—	—	286	266	267
31	spädkalv	»	138	138	138	153	154	154	143	139	139	145	145	145
32	Fårkött: färskt	»	175	175	175	196	193	197	150	150	169	257	245	263
33	salt	»	—	—	—	208	193	200	—	—	—	—	—	165
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	300	285
35	Fläsk: färskt	»	154	150	150	181	181	178	158	150	145	205	200	201
36	salt, svenskt	»	182	178	171	217	209	219	189	181	179	212	209	216
37	» amerikanskt	»	—	—	—	180	180	180	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	157	163	163	—	—	—	—	—	—	200	175	163
39	gädda	»	250	250	250	288	300	300	—	—	—	269	267	251
40	sill	»	—	70	70	79	61	59	—	—	37	75	66	50
41	strömming	»	68	70	65	78	74	72	—	—	—	100	100	99
42	torsk	»	75	85	79	79	93	73	57	62	47	84	80	65
43	rödspotta	»	188	225	225	160	—	159	175	—	130	207	185	165
44	kolja	»	125	132	138	124	—	124	123	—	98	121	111	113
45	salt: sill	»	88	88	88	60	60	60	55	60	62	60	61	61
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	100	100	—	77	77	77	77	78	80
48	Kaffe	»	255	275	275	242	242	271	241	243	254	238	269	273
49	Socker	»	96	103	100	97	104	101	96	103	103	97	104	104
50	Salt	»	20	17	17	18	18	18	18	18	18	20	20	20
51	Svagdricka	l.	9	9	9	12	12	12	13	13	13	16	16	16
52	Fotogen	»	28	28	30	26	26	27	25	25	28	25	25	27
53	[1]) Ved: björk-	famn	5810	6050	6410	5970	5970	5970	5700	5700	5700	7000	7000	7000
54	barr-	»	5100	5340	5340	4740	4630	4650	3560	3560	3560	5500	5500	5500
55	Bränntorv	100 kg.	300	313	350	400	400	400	500	500	500	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	670	720	760	767	767	767	725	725	725	750	750	750
57	eng. hushålls-	»	325	343	425	419	419	419	350	350	350	375	375	375
58	Koks: gasverks-	»	260	260	260	325	325	325	285	285	285	250	250	250
59	eng. kamin-	»	320	325	325	369	369	369	370	370	370	375	375	375

[1]) Halmstad: bokved jan. 65·60, febr. 62·60 samt mars 62·00; ribbved jan. 34·40 samt febr. och

Lysekil			Vänersborg			Borås			Lidköping			Tidaholm			Karlstad			
Jan	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
27	27	27	25	25	25	27	27	27	20	20	20	22	22	22	27	25	25	1
18	17	18	13	13	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
5	5	5	10	10	10	10	10	10	8	8	8	7	7	7	10	10	10	3
414	402	387	394	382	366	393	380	368	390	360	348	380	365	361	390	369	349	4
388	338	328	366	333	325	362	339	342	368	345	334	346	328	331	361	350	337	5
330	330	320	297	296	296	278	279	275	270	270	270	260	257	257	306	306	306	6
188	188	188	240	240	240	205	203	190	161	161	161	185	185	185	214	214	214	7
200	200	200	170	170	170	202	202	203	193	193	193	193	195	193	194	194	194	8
375	304	215	366	321	243	357	332	257	311	282	230	304	284	244	298	296	279	9
303	—	—	260	—	—	262	213	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
1300	—	—	1038	1038	1313	974	1031	1062	775	769	813	563	625	625	1103	1103	1144	11
66	66	68	55	55	68	65	64	67	48	48	49	50	50	50	68	68	73	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
65	65	65	60	60	60	60	60	60	43	43	48	53	51	53	65	65	65	14
100	100	100	108	100	100	100	100	100	103	100	100	93	93	93	110	110	104	15
40	40	39	43	42	41	42	42	41	43	40	40	42	42	41	42	42	41	16
26	26	26	27	26	27	27	27	27	24	22	22	25	26	27	27	27	27	17
37	37	37	38	38	38	39	39	39	37	37	37	38	38	37	37	37	37	18
50	45	45	50	46	46	50	45	45	50	45	45	47	46	46	50	50	50	19
54	54	56	50	50	50	47	50	50	45	45	45	58	57	55	55	55	58	20
78	76	76	70	70	70	82	82	79	90	90	90	83	84	86	67	65	66	21
108	100	93	100	100	100	103	103	101	101	101	101	110	100	100	95	90	90	22
64	64	64	65	65	65	77	77	77	63	63	63	66	66	66	73	73	73	23
52	52	52	40	40	40	48	48	48	—	—	—	56	56	56	55	55	55	24
148	148	148	165	160	160	140	140	140	114	114	114	159	164	164	150	150	150	25
74	72	72	55	55	55	—	—	—	56	56	56	70	70	70	85	85	80	26
74	74	74	90	90	90	88	88	88	65	65	65	95	95	95	113	113	111	27
200	200	200	238	238	230	232	230	228	222	225	228	203	207	213	199	197	192	28
180	180	180	175	175	175	182	180	180	177	177	177	163	171	165	166	166	165	29
220	213	212	238	238	230	252	250	250	262	262	262	231	232	230	250	250	248	30
125	125	125	125	125	125	134	132	131	138	138	138	110	113	120	—	—	—	31
200	200	200	200	200	200	218	215	217	215	215	210	198	199	215	214	224	222	32
—	—	—	180	180	180	--	—	—	235	235	236	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
200	200	200	200	200	181	200	199	198	180	172	165	165	173	165	200	200	195	35
224	226	220	200	200	180	200	195	198	230	225	220	165	165	165	200	200	195	36
—	—	—	200	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
—	—	—	—	—	—	163	138	155	—	—	—	—	—	—	194	194	197	38
—	—	—	—	233	225	250	250	250	171	175	187	275	280	—	248	250	250	39
63	63	58	70	73	50	81	69	56	68	53	52	63	53	44	65	55	46	40
—	—	—	78	75	75	83	78	81	68	60	66	77	78	80	75	73	73	41
61	66	61	100	95	79	97	104	83	103	95	87	144	—	130	133	128	125	42
138	140	125	200	200	194	205	200	183	159	188	195	200	200	180	163	174	183	43
72	92	86	123	128	123	143	152	124	126	125	127	165	155	133	137	138	137	44
56	64	64	61	61	62	60	64	64	63	63	60	60	60	60	60	60	70	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	80	77	80	83	88	84	80	80	80	86	89	89	99	98	98	47
244	246	250	243	241	273	250	250	272	238	238	259	243	258	276	254	266	287	48
97	104	104	98	102	105	98	105	105	96	103	100	95	102	99	99	106	106	49
20	20	20	20	20	20	18	18	18	21	21	21	20	20	20	20	20	20	50
15	15	15	15	15	15	—	—	—	13	13	13	15	15	15	18	18	18	51
28	28	28	27	27	28	27	27	29	27	27	28	30	30	31	28	28	30	52
6880	6880	6880	6700	6700	6700	6490	6510	6300	5700	5700	5760	4900	4900	4900	5390	5390	5390	53
5080	5080	5080	4300	4300	4300	4090	4010	3900	3980	3980	4210	2940	2940	2940	4150	4150	4150	54
583	583	583	—	—	—	—	—	—	453	453	453	—	—	—	—	—	—	55
675	731	800	750	750	750	750	750	750	731	731	731	800	800	800	767	767	767	56
340	335	350	450	450	450	400	413	413	413	413	413	—	—	—	400	400	400	57
325	325	325	295	295	295	285	285	285	280	290	290	275	—	—	263	263	263	58
350	350	350	350	350	350	323	327	329	290	290	290	300	300	300	340	340	340	59

mars 33·20 kr. per famn. Varberg: bokved under hela kvartalet 64·10 kr. per famn.

	Varuslag	Kvantitet	Filipstad			Arvika			Örebro			Västerås		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
1	Mjölk: oskummad	l.	27	27	25	28	26	26	23	23	23	24	24	24
2	handskummad	»	—	—	—	13	12	12	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	11	10	10	8	8	8	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	394	375	374	412	394	375	373	360	342	381	366	351
5	mat- (lands-)	»	367	338	322	361	303	300	355	335	321	374	356	342
6	Ost: helfet	»	300	295	294	310	315	310	307	313	310	310	308	313
7	halvfet	»	256	250	250	250	250	250	213	223	213	230	228	227
8	Margarin, växt-	»	190	190	190	202	202	194	170	170	170	191	194	192
9	Ägg: färska	tjog	298	295	279	321	271	300	308	283	263	313	297	290
10	konserverade	»	250	—	—	256	—	—	—	—	250	257	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	893	929	929	1000	990	1125	883	883	933	1025	1029	1050
12	»	5 l.	50	52	52	55	56	69	55	55	60	57	56	58
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	50	50	50	57	58	58	40	40	40	44	44	44
15	Bruna bönor	»	100	100	100	100	100	100	90	80	75	89	89	88
16	Mjöl: vete-	»	43	43	41	43	43	42	43	42	42	41	41	39
17	råg-	»	24	24	24	25	25	25	25	25	25	26	26	26
18	rågsikt-	»	37	37	37	37	37	37	35	35	35	36	36	36
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	50	50	50	45	45	45	46	45	45
20	ris-	»	60	60	60	47	47	50	50	50	50	57	56	57
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	60	60	60	65	65	63	50	50	50	48	49	49
22	knäckebröd	»	84	84	84	90	90	90	75	75	75	78	76	77
23	limpa, söt	»	70	70	70	57	57	57	63	63	63	66	66	66
24	» sur	»	40	40	40	40	40	40	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	175	175	175	150	150	150	150	150	150	152	152	152
26	mjukt, bakat med vatten	»	71	71	71	60	60	60	75	75	75	83	83	83
27	mjukt, » » mjölk	»	78	78	78	72	70	70	80	80	80	76	76	76
28	Nötkött, färskt: stek	»	193	193	193	187	188	188	190	190	190	200	200	200
29	soppkött	»	155	155	155	166	160	158	150	150	150	163	163	163
30	Kalvkött: gödkalv	»	233	233	233	244	245	247	203	200	200	230	226	226
31	spädkalv	»	127	127	127	148	134	128	133	126	127	160	156	155
32	Fårkött: färskt	»	200	203	211	175	187	179	189	186	216	234	233	231
33	salt	»	—	—	—	—	—	—	150	150	150	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	250	250	250	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	198	198	198	206	203	190	193	190	186	197	183	180
36	salt, svenskt	»	200	200	200	200	200	200	193	187	187	200	181	180
37	» amerikanskt	»	200	200	200	175	175	175	—	—	—	200	175	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	175	—	—	130	126	118	—	—	—
39	gädda	»	248	243	—	219	202	206	244	250	250	203	222	231
40	sill	»	69	63	53	73	64	60	64	50	49	60	53	53
41	strömming	»	72	68	73	70	63	63	60	63	64	60	65	63
42	torsk	»	120	124	125	125	140	148	116	106	115	150	150	150
43	rödspotta	»	—	160	174	—	170	165	176	173	173	150	150	150
44	kolja	»	140	117	142	126	143	143	156	163	154	145	144	147
45	salt: sill	»	60	60	60	64	62	70	50	50	50	50	50	50
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	90	90	90	94	96	96	90	90	90	76	78	77
48	Kaffe	»	244	244	269	240	244	275	240	247	260	246	249	277
49	Socker	»	99	106	106	99	106	106	99	106	103	97	105	101
50	Salt	»	20	20	20	15	15	15	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	12	12	12	10	10	10	—	—	—	15	15	15
52	Fotogen	»	30	30	30	30	30	30	29	29	31	25	25	27
53	[1]) Ved: björk-	famn	4570	4540	4540	6000	6000	6000	5920	5920	5800	5280	5280	5280
54	barr-	»	3030	3030	2980	4000	4130	4200	4200	4200	4200	3770	3770	3770
55	Bränntorv	100 kg.	375	300	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	725	750	700	750	750	750	800	783	750	788	788	775
57	eng. hushålls-	»	450	450	450	483	500	500	475	450	450	433	433	413
58	Koks: gasverks-	»	300	300	300	—	—	—	290	285	285	280	280	280
59	eng. kamin-	»	350	350	350	320	325	325	350	350	350	300	300	325

[1]) Söderhamn: plankved under hela kvartalet 21·90; ribbved under hela kvartalet 22·70 kr.

Falun			Ludvika			Avesta			Mora			Gävle			Söderhamn			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
25	25	25	24	24	24	20	20	20	25	25	25	30	30	30	27	25	25	1
13	13	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	16	16	—	—	—	2
12	12	12	—	—	—	7	7	7	—	—	—	12	12	12	10	10	10	3
388	365	357	384	379	366	375	351	344	400	384	374	409	392	377	405	372	372	4
380	355	352	374	350	329	359	341	336	390	366	345	392	366	352	395	345	347	5
284	287	287	263	268	275	295	295	319	293	307	320	294	296	295	279	285	285	6
200	200	185	200	200	200	255	225	202	—	—	—	188	188	188	185	185	200	7
186	174	177	170	170	170	190	190	190	170	170	170	185	185	185	170	170	170	8
329	297	293	375	324	290	312	257	281	383	341	300	363	334	322	390	347	305	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	260	250	—	—	—	—	300	300	240	10
1143	1148	1158	857	857	1000	—	—	—	1071	1071	1071	741	803	872	869	857	969	11
61	62	62	53	53	54	47	44	53	61	70	70	50	53	61	58	58	60	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
47	49	49	50	50	50	45	45	45	48	55	55	46	46	47	45	50	50	14
83	86	84	90	90	90	89	88	88	90	90	90	86	84	85	76	79	84	15
44	44	42	43	43	42	43	42	41	45	45	42	42	42	41	44	44	43	16
26	26	25	24	24	24	26	26	25	28	28	28	26	26	26	26	26	26	17
37	36	36	36	36	36	38	38	38	40	40	40	37	37	37	39	39	39	18
50	50	50	48	48	47	47	47	47	52	52	50	45	45	44	50	50	50	19
46	47	46	50	50	50	47	45	46	59	60	60	53	54	54	59	59	59	20
55	54	54	51	51	49	46	46	46	57	58	57	50	52	52	61	61	61	21
94	84	84	78	78	78	71	70	75	75	75	75	77	74	76	81	81	81	22
83	82	82	77	77	77	60	50	53	56	56	56	65	65	65	76	74	76	23
—	—	—	—	—	—	50	50	50	—	—	—	43	43	43	—	—	—	24
153	151	148	160	160	160	180	180	180	175	175	175	168	168	173	149	156	154	25
82	83	81	85	85	85	70	70	60	83	77	77	74	74	74	95	96	95	26
83	83	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	106	106	103	86	86	90	27
230	230	230	195	185	188	197	200	192	195	195	195	191	191	192	214	219	217	28
177	177	177	155	145	148	165	164	164	160	160	160	163	164	166	172	171	164	29
231	227	227	240	236	240	218	216	214	290	295	290	250	248	248	321	318	300	30
150	150	150	—	—	150	143	144	140	159	160	160	141	137	137	158	156	156	31
229	227	227	220	200	200	200	205	201	215	224	223	194	207	221	184	201	214	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	174	171	173	150	150	171	33
250	243	—	325	—	280	—	—	—	270	275	273	275	250	250	300	300	300	34
239	235	221	195	190	185	191	180	180	208	195	190	188	176	172	220	216	209	35
238	228	224	200	190	200	200	195	180	193	177	180	230	212	194	200	200	200	36
183	175	175	—	—	—	—	—	—	190	190	188	—	—	—	175	175	192	37
163	187	181	175	175	175	150	—	—	150	150	150	175	—	—	—	—	—	38
247	235	227	250	255	261	225	209	225	234	238	240	244	257	282	175	200	200	39
69	66	64	50	45	46	60	50	52	57	55	56	66	64	55	—	50	50	40
66	70	70	60	60	56	60	55	60	63	58	60	77	79	79	51	53	54	41
125	125	115	138	131	119	150	157	148	118	120	110	150	155	144	125	125	125	42
203	213	206	183	181	175	150	179	194	155	150	150	199	219	201	150	150	150	43
115	115	105	125	125	119	132	138	148	105	110	108	150	150	150	131	131	125	44
69	70	68	55	60	60	58	58	58	70	70	70	55	55	55	73	73	75	45
40	40	40	—	—	—	35	35	35	40	40	40	29	30	31	—	—	40	46
95	93	94	85	85	85	90	87	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
247	260	282	263	275	305	240	235	260	240	240	260	249	249	250	238	263	292	48
100	107	104	100	107	104	95	99	102	104	107	110	100	111	111	105	109	111	49
20	20	20	17	17	15	18	19	18	20	20	20	18	18	18	20	20	20	50
—	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—	15	15	15	—	—	—	51
35	35	35	35	35	35	30	30	30	35	35	35	28	28	28	31	31	31	52
4900	4750	4750	3700	3700	3700	4270	4270	4270	3280	3280	3280	5090	5160	5160	4660	4230	4230	53
2940	2970	2970	2690	2690	2690	2490	2490	2490	2270	2270	2270	3380	3520	3420	3040	3040	3040	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
800	800	817	825	825	800	850	850	850	850	850	850	850	850	850	900	900	900	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400	400	400	450	450	450	57
325	350	350	363	363	350	375	375	375	—	—	—	340	340	340	400	400	400	58
350	350	358	—	—	—	—	—	—	375	375	375	315	315	315	350	350	350	59

per famn.

	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: staden			Sundsvall: sågverksdistriktet			Kramfors			Östersund		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
1	Mjölk: oskummad	l.	27	27	28	28	28	27	30	30	30	25	25	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	15
3	separerad	»	12	12	13	13	14	13	14	12	12	12	12	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	403	380	367	409	380	369	410	366	367	402	383	370
5	mat- (lands-)	»	404	363	347	406	363	350	398	354	347	376	343	323
6	Ost: helfet	»	304	294	303	293	289	289	288	293	291	294	287	284
7	halvfet	»	200	200	193	200	195	185	—	—	200	—	—	—
8	Margarin, växt-	»	176	180	179	174	173	176	185	185	185	172	172	170
9	Ägg: färska	tjog	411	379	306	403	381	307	420	376	334	435	401	295
10	konserverade	»	295	300	—	302	310	300	310	320	280	310	307	—
11	Potatis: gammal	hl.	1143	1214	1250	1143	1119	1142	967	1000	1000	873	872	872
12	»	5 l.	63	68	65	61	62	64	60	60	60	59	65	62
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	48	49	48	48	51	50	53	56	56	50	50	50
15	Bruna bönor	»	78	79	83	76	83	81	81	82	83	77	85	90
16	Mjöl: vete-	»	44	44	43	44	44	43	43	42	42	44	44	43
17	råg-	»	27	28	27	26	26	26	26	26	28	30	30	31
18	rågsikt-	»	38	38	38	38	38	38	38	37	37	41	41	41
19	Gryn: havre-	»	50	49	49	49	49	49	48	49	49	50	50	50
20	ris-	»	60	58	61	59	59	60	63	61	61	53	53	52
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	66	67	67	65	65	65	72	71	69	69	68	66
22	knäckebröd	»	77	76	77	75	75	75	85	83	84	87	84	85
23	limpa, söt	»	70	70	61	70	70	61	77	77	75	75	75	75
24	» sur	»	60	60	50	60	60	50	55	55	55	50	50	50
25	Vetebröd: skorpor	»	172	174	174	168	170	170	158	165	161	190	190	190
26	mjukt, bakat med vatten	»	78	79	77	76	78	77	80	80	80	78	78	78
27	mjukt, » » mjölk	»	128	130	130	128	130	130	90	90	90	89	89	89
28	Nötkött, färskt: stek	»	212	214	216	213	211	210	182	173	175	182	178	173
29	soppkött	»	170	172	170	169	165	165	154	147	150	152	150	145
30	Kalvkött: gödkalv	»	265	261	262	253	256	258	—	—	—	297	300	300
31	spädkalv	»	158	159	158	149	146	150	150	146	138	156	149	142
32	Fårkött: färskt	»	200	200	231	193	195	216	197	200	200	168	171	177
33	salt	»	173	173	175	165	162	170	—	—	—	168	163	163
34	Renkött, färskt	»	300	263	250	—	—	—	270	260	250	225	225	225
35	Fläsk: färskt	»	214	212	205	204	198	197	215	200	200	192	189	178
36	salt, svenskt	»	210	219	209	220	206	207	230	200	200	208	198	192
37	» amerikanskt	»	172	170	178	183	178	185	178	180	180	188	185	188
38	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	150	—	—	150	—	—	—	150	150	146
39	gädda	»	231	242	248	210	218	229	225	200	238	230	223	225
40	sill	»	58	51	50	56	49	47	68	60	53	77	66	61
41	strömming	»	69	65	74	66	60	68	60	61	60	83	80	78
42	torsk	»	150	146	148	—	—	—	97	100	90	123	121	117
43	rödspotta	»	200	196	200	—	—	—	—	—	—	140	141	144
44	kolja	»	150	145	150	—	—	—	97	100	94	122	122	121
45	salt: sill	»	70	73	72	69	69	71	64	66	66	68	70	70
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	25	25	25	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	Kaffe	»	245	247	263	241	246	256	250	250	250	239	240	257
49	Socker	»	101	107	110	104	109	113	102	114	114	99	110	107
50	Salt	»	23	21	22	20	22	22	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	15	14	13	14	15	12	15	15	15	18	18	18
52	Fotogen	»	35	34	34	35	34	34	35	35	35	36	36	36
53	[1])Ved: björk-	famn	4980	4970	4970	4280	4160	4160	3500	3500	3500	4470	4470	4490
54	barr-	»	3350	3280	3340	3340	3020	3280	2750	2750	2750	3290	3290	3460
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	700	700	700	—	—	—	800	950	950	1000	1000	1000
57	eng. hushålls-	»	400	400	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	350	350	350
59	eng. kamin-	»	300	300	300	—	—	—	—	—	—	350	350	350

[1]) Sundsvall: staden: bräd-, bak- och ribbved (medelpris) jan. 23·90, febr. 25·50 samt mars bak- och ribbved (medelpris) jan. och febr. 17·80 samt mars 17·10; plankved under hela kvartalet famn: i Kiruna under hela kvartalet björkved 45·60 samt barrved 38·40 kr.

Umeå			Vilhelmina			Luleå			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
26	26	26	30	30	30	25	25	25	30	30	30	30	30	30	24	24	24	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	13	13	2
12	12	12	—	—	—	7	7	7	—	—	—	—	—	—	9	9	9	3
376	360	350	400	393	400	431	394	375	418	387	377	415	386	366	385	371	359	4
362	249	329	352	349	349	406	370	350	396	355	339	392	364	349	365	343	332	5
300	300	300	270	280	284	300	300	300	300	302	291	295	297	285	300	300	301	6
200	200	200	175	168	172	—	—	—	230	—	—	—	—	—	212	210	209	7
170	170	170	170	170	170	170	170	170	170	171	170	170	172	173	185	184	184	8
377	363	314	401	406	357	454	414	340	378	371	338	424	397	331	360	319	265	9
308	325	—	300	—	—	300	300	250	—	—	—	—	—	—	279	284	270	10
1067	1067	1067	—	—	—	—	—	—	992	1020	1020	—	—	—	901	928	969	11
62	63	63	—	—	—	70	70	70	60	61	60	63	63	63	56	57	60	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	50	50	55	55	59	60	58	57	52	53	53	51	52	52	51	51	52	14
90	90	90	80	83	85	88	84	87	81	86	90	71	74	76	91	92	92	15
45	45	42	43	43	41	45	45	45	44	44	44	45	44	44	42	42	41	16
30	30	30	30	29	29	30	30	30	28	28	28	—	—	—	27	27	27	17
40	40	40	37	39	37	40	40	40	40	40	40	39	38	39	38	37	37	18
50	50	50	55	55	56	55	55	55	50	51	50	54	54	54	49	48	48	19
60	60	60	62	63	62	60	60	60	50	49	50	49	49	50	53	53	54	20
75	75	75	76	75	71	68	64	63	65	67	66	74	74	74	73	72	72	21
85	85	85	83	83	82	77	75	75	88	86	87	81	84	84	96	94	94	22
61	60	60	90	80	80	53	55	51	67	67	67	77	77	77	62	62	61	23
45	45	45	—	—	—	44	45	44	55	55	55	—	—	—	44	44	43	24
189	187	186	166	166	166	200	200	200	178	178	178	155	155	155	154	155	155	25
82	83	81	85	85	85	75	75	75	—	—	—	100	100	100	75	75	74	26
—	—	—	89	89	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	88	87	27
178	183	188	155	156	155	175	175	175	152	152	151	193	195	190	202	201	199	28
142	147	146	126	120	120	149	150	150	118	117	115	141	140	140	166	165	164	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	225	217	208	275	275	275	247	246	246	30
140	134	128	127	150	134	148	142	125	129	126	111	133	133	127	145	143	141	31
200	200	200	150	150	—	185	188	172	177	174	171	171	164	170	208	209	216	32
—	—	—	—	—	160	205	156	153	225	210	202	200	180	180	177	172	177	33
225	225	225	—	—	—	247	234	241	188	178	178	193	190	185	260	248	249	34
197	197	192	213	188	198	202	199	195	171	170	173	197	194	193	188	182	178	35
221	220	218	—	—	—	200	200	188	178	174	181	241	211	203	200	198	189	36
190	190	190	170	168	168	200	200	198	181	182	182	194	194	194	186	184	184	37
—	—	—	—	—	—	91	—	—	—	—	—	—	—	—	153	153	155	38
216	213	203	—	—	—	153	147	158	161	148	167	157	146	157	228	231	241	39
—	75	75	—	—	—	71	72	62	61	59	52	60	59	60	68	61	56	40
88	75	75	—	—	—	75	75	75	69	69	69	66	66	66	68	66	67	41
100	95	100	—	—	—	73	66	66	66	60	54	74	72	69	109	110	107	42
—	—	138	—	—	—	106	122	125	—	—	125	125	—	100	171	173	167	43
—	—	—	—	—	—	72	66	60	—	—	50	60	55	53	133	134	129	44
66	65	65	75	75	73	74	75	75	70	70	69	68	69	70	64	65	65	45
45	45	45	50	50	50	40	40	40	45	45	45	44	44	43	44	45	43	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	89	89	90	47
250	250	250	226	225	224	250	250	250	232	228	241	228	236	241	244	251	267	48
105	110	113	100	110	110	105	110	110	110	110	115	102	107	109	98	105	104	49
20	20	20	23	23	22	20	20	20	23	23	23	18	18	17	19	19	19	50
16	16	16	—	—	—	20	20	20	20	20	—	18	18	18	15	15	14	51
35	35	35	35	35	35	40	40	40	40	40	40	36	35	36	30	30	31	52
3990	3990	3990	2930	2870	2870	4360	4360	4360	3920	3920	3920	4940	5560	5180	5260	5260	5240	53
3040	3040	3040	2440	2200	2200	3560	3560	3560	3200	3200	3200	3920	3920	3920	3840	3840	3850	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	445	435	442	55
—	—	—	—	—	—	775	775	775	—	—	—	1000	1000	1000	797	801	802	56
—	—	—	—	—	—	450	450	450	—	—	—	—	—	—	406	409	413	57
—	—	—	—	—	—	350	350	350	—	—	—	—	—	—	309	310	311	58
350	350	350	—	—	—	350	350	350	—	—	—	—	—	—	338	340	342	59

22·10; plankved jan. 28·60, febr. 31·90 samt mars 30·20 kr. per famn. Sundsvall: distr.: bräd-, 26·50 kr. per famn. Luoss.—Kiir. ab. har tillhandahållit sin personal ved till följande priser per

Kreatursslag	Stockholm			Eskilstuna			Linköping		
	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
Kreaturspriser. (Öre per kg. levande vikt.)									
Kor:									
Extra prima	90	86	85	75	80	78	79	78	77
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	78	74	73	65	70	68	72	71	71
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	70	66	65	55	55	55	62	61	61
» 3. Mindre feta	45	45	45	45	45	45	49	49	49
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	92	88	88	80	80	83	87	85	84
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	75	71	71	70	75	73	75	74	74
» 2. Mindre feta	50	50	51	50	55	58	58	57	57
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:									
Extra prima	87	83	83	—	—	—	90	87	84
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	77	73	73	—	—	—	82	80	79
» 2. Fullt köttiga (500—700 »)	67	63	63	65	70	70	73	72	72
» 3. Mindre köttiga	57	53	53	50	50	50	62	62	62
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:									
Extra prima	92	88	88	—	—	—	79	78	77
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	75	71	71	—	80	—	71	70	70
» 2. Mindre feta	50	50	51	—	—	—	60	59	59
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	46	46	46
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	133	130	130	105	105	103	113	113	110
» (70—90 »)				105	105	98	83	83	80
Skummjölkskalvar	93	90	90	80	80	80	55	55	52
Får:									
Yngre, feta	80	80	86	65	75	85	64	75	76
Äldre, »	65	65	71	55	65	73	48	55	56
Lamm	—	—	—	—	—	—	74	88	90
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	88	83	84	90	90	80	81	78	78
Rena, större svin (100—170 kg.)	78	73	74	80	80	70	75	73	74
Suggor	61	60	61	65	65	60	62	62	63
Tillförseln till offentliga slakthus.[1]	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
Tjurar									
Kor	2 290	1 665	1 891	243	213	219	984	902	1 205
Övriga nötkreatur									
Gödkalvar	391	279	324	317	317	359	416	366	489
Spädkalvar	141	129	149	315	209	208	420	292	415
Får och lamm	80	91	89	84	52	60	219	201	235
Svin	1 593	1 521	1 561	628	702	653	1 079	1 258	2 036
Spädgrisar	7	11	29	15	—	2	—	—	—
Hästar och föl	71	81	83	50	38	41	39	47	73
Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror.									
Nötkreatur	3 552	3 313	4 431	250	229	231	—	—	—
Gödkalvar	6 047	6 639	8 873	336	319	370	—	—	—
Spädkalvar	4 082	2 812	3 340	459	322	342	—	—	—
Får och lamm	5 808	3 987	4 686	95	68	66	—	—	—
Svin[4]	11 879	11 942	14 179	646	671	655	—	—	—
Spädgrisar	421	114	221	15	1	2	—	—	—
Hästar och föl	196	163	241	52	49	48	—	—	—

[1]) I Göteborg tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset. — [2]) Större kalvar. — [3]) Mindre

Norrköping			Karlskrona			Malmö			Hälsingborg			Göteborg		
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
75	75	75	—	—	—	—	84	79	—	—	—	—	—	—
65	65	65	—	—	—	75	74	74	74	73	73	73	73	73
55	55	55	—	—	—	55	55	55	65	65	65	63	63	63
48	48	48	—	—	—	44	43	43	55	55	55	43	43	43
43	43	43	—	—	—	38	38	38	35	35	37	—	—	—
85	85	85	—	—	—	100	96	94	100	95	—	—	—	—
78	78	78	—	—	—	90	86	85	88	85	85	83	83	83
65	65	65	—	—	—	75	75	75	76	73	73	70	70	70
43	43	43	—	—	—	55	55	55	60	55	55	—	—	—
85	85	85	—	—	—	90	82	78	85	—	—	—	—	—
75	75	75	—	—	—	79	75	72	78	78	75	73	73	73
65	65	65	—	—	—	79	75	72	73	73	71	68	68	68
58	58	58	—	—	—	68	68	68	63	63	63	50	50	50
45	45	45	—	—	—	53	53	53	—	—	—	—	—	—
75	75	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
65	65	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	73	73
50	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53	53	53
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
120	110	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105	105	105
106	97	89	—	—	—				—	—	—	90	90	90
70	60	52	—	—	—	87	86	82	73	85	85	60	60	60
63	67	78	—	—	—	65	70	65	90	90	90	63	63	63
33	32	53	—	—	—	50	53	—	—	—	—	43	43	43
70	73	85	—	—	—	85	85	88	—	—	—	78	78	83
85	80	75	—	—	—	86	80	81	80	78	79	80	78	78
85	80	75	—	—	—	86	79	80	80	77	79	80	78	78
63	54	50	—	—	—	67	64	68	64	60	65	62	59	65
st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
429	375	378	243	194	166	82 720 490	15 821 541	126 741 543	550	541	434	2 286	2 598	2 637
[3])529	[2])463	[3])589	22	11	22	675	649	780	240	278	225	775	826	931
[3])313	[3])295	[3])290	92	66	73	156	95	137	460	309	262	850	296	468
100	45	57	8	6	7	216	154	250	274	120	113	466	268	435
485	498	690	679	904	841	3 511	5 921	6 861	1 846	3 604	3 580	3 707	4 303	5 240
5	10	2	1	3	—	50	3	20	28	20	15	294	279	353
27	37	40	14	10	13	69	56	67	29	16	17	125	130	192
441	392	398	335	292	254	755	779	771	355	399	350	—	—	—
[3])552	[3])587	[2])698	194	238	200	724	665	750	240	278	225	—	—	—
[3])497	[3])476	[3])520	450	438	546	572	402	489	460	309	262	—	—	—
185	128	138	283	275	237	297	223	334	274	120	113	—	—	—
581	656	824	642	740	988	2 987	3 035	3 309	1 244	1 411	1 755	—	—	—
6	14	3	5	4	4	68	15	27	28	20	15	—	—	—
61	50	64	16	13	15	58	57	63	16	16	17	—	—	—

kalvar. — [4]) Ej amerikanskt fläsk.

Kreaturspriser för Stockholm, Malmö och Göteborg 1913—mars 1924.

Medelpris (öre) för kg. levande vikt per år (1913—1923) och per månad (jan. 1923—mars 1924) för alla tre orterna.

Kreatursslag	1913	1914	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt. 1923	Nov. 1923	Dec. 1923	Jan. 1924	Febr. 1924	Mars 1924
Kor:																								
Extra prima [1]	61	61	119	309	282	167	112	80	85	73	75	78	85	87	86	88	90	91	91	90	87	90	85	82
Kl. 1.	55	53	106	262	236	148	99	70	74	63	65	66	74	75	74	77	79	80	78	77	74	75	74	73
» 2. . . .	50	48	95	233	203	127	86	60	63	54	56	57	61	64	64	67	69	69	67	64	62	63	61	61
» 3. [2] . . .	41	36	76	184	141	96	64	46	47	41	44	45	47	50	49	49	50	50	49	48	44	44	44	44
Kvigor (o. stutar)																								
Extra prima [3]	66	66	129	339	301	185	125	92	96	87	89	90	97	99	100	101	100	101	101	98	94	96	92	91
Kl. 1.	60	58	117	289	257	163	112	82	86	78	80	81	86	86	88	89	90	90	89	87	83	83	80	80
» 2.	50	47	91	231	198	126	85	64	66	60	63	63	66	66	66	68	69	70	68	65	63	65	65	65
Tjurar:																								
Extra prima [4]	65	63	122	315	267	166	121	86	89	79	83	83	90	93	90	91	93	94	93	90	87	89	83	81
Kl. 1.	62	58	112	278	234	152	108	77	80	70	73	74	81	83	81	83	84	85	84	81	77	76	74	73
» 2.	58	54	103	259	215	139	102	74	75	66	70	71	77	78	76	78	79	80	79	76	72	71	69	68
» 3. [2] . . .	50	44	86	218	175	120	81	59	62	55	58	58	63	66	64	66	66	67	65	61	58	58	57	57
Oxar:																								
Extra prima [5]	63	61	126	342	295	186	120	87	94	85	88	89	95	98	99	98	100	99	97	93	87	92	88	88
Kl. 1. [6] . . .	57	54	115	293	258	159	105	70	75	68	69	70	73	76	77	78	80	80	79	76	73	74	72	72
» 2. [7] . . .	48	45	92	230	200	123	83	53	51	50	53	53	53	56	57	57	58	57	55	53	50	52	52	52
Kalvar:																								
Sötmjölks-																								
(90—100 kg.) [8]	73	67	104	299	285	241	182	129	115	121	117	116	121	121	117	114	109	109	110	109	113	116	114	114
(70— 90 ») [9]	67	62	96	281			157	117																
Skummjölks-	57	49	83	243	226	173	121	80	77	81	78	78	80	81	77	75	73	73	74	75	77	80	79	77
Får:																								
Yngre [10] . . .	58	55	113	299	257	178	113	82	85	76	84	95	103	104	94	89	83	78	73	71	69	69	71	71
Äldre [11] . . .	53	47	101	278	236	157	96	69	64	58	64	71	78	74	72	70	64	59	55	53	53	53	54	57
Svin:																								
Slakterisvin .	82	74	167	220	359	242	172	134	103	120	109	102	106	112	101	101	101	103	96	93	86	85	80	81
Rena, större .	81	71	157	172	348	236	164	128	96	117	106	97	99	104	93	87	91	93	90	88	82	81	77	77
Suggor	68	58	160	221	279	165	109	91	72	89	86	80	74	71	62	58	61	70	75	70	66	63	61	65

Uppgifterna avse: [1]) 1913 Stockholm och Malmö, 1914 och 1917—juni 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [2]) 1913—1917 St. och M. — [3]) 1914—april 1918 endast M., i övrigt St. och M. — [4]) okt.—dec. 1914 St. och M., april 1917—april 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [5]) 1913 St. och M., 1914 M. och Göteborg, maj 1918—juli 1919 St. och M. samt därefter endast St. — [6]) fr. o. m. aug. 1921 endast St. och G. — [7]) okt.—dec. 1921 samt fr. o. m. april 1922 St. och G. — [8]) 1913—mars 1919 endast M., okt. 1921—sept. 1922 samt fr. o. m. febr. 1923 endast St. och G. — [9]) 1913—mars 1919 endast M. — [10]) nov.—dec. 1921 endast St. och G. — [11]) nov. 1921—mars 1922 endast St. och G.

Fiskpriser i Stockholm och Göteborg januari 1923—mars 1924.

Partipriser (öre pr kg.) för slaktad fisk av ordinär storlek (där ej annat uppgives).[1]

Slag	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt. 1923	Nov. 1923	Dec. 1923	Jan. 1924	Febr. 1924	Mars 1924
Stockholm.															
Abborre, stor	126	170	186	156	95	85	94	153	159	155	140	100	129	150	150
liten	71	111	136	100	56	51	55	105	114	114	100	50	93	123	125
Braxen	75	60	—	138	98	68	73	138	121	108	95	113	—	—	—
Gädda, levande	194	223	251	222	154	122	—	—	233	198	205	185	—	—	—
slaktad	153	167	224	183	133	116	174	228	210	184	195	167	198	200	259
Gös	218	229	266	231	179	160	168	205	257	270	275	275	256	264	311
Hälleflundra, stor	173	176	158	164	138	125	136	151	164	159	158	142	175	175	158
liten	140	—	135	132	120	95	130	130	148	140	138	119	163	151	113
Id	65	—	140	91	69	65	68	95	85	77	90	90	73	—	—
Kolja, svensk	84	93	73	88	79	74	69	69	76	101	106	91	138	124	122
Kungsflundra	—	—	63	65	—	—	—	—	—	95	87	—	120	99	71
Lake, stor	138	133	125	—	—	—	—	80	125	145	153	150	140	133	120
insjö- liten	87	80	70	—	—	—	—	40	70	—	110	83	109	102	94
Lax, färsk	380	—	440	476	488	316	309	358	365	391	445	406	375	—	780
Piggvar	175	167	162	144	165	130	109	140	238	195	175	155	290	253	196
Röding	250	250	—	286	285	225	175	268	239	242	260	238	275	300	—
Rödspotta, stor	125	116	100	86	75	80	78	80	85	99	100	91	159	134	132
liten	109	104	83	71	65	57	50	57	62	70	80	69	136	98	100
Sik, stor	150	—	—	196	141	137	142	180	166	160	153	136	148	—	—
liten	—	—	—	180	123	—	140	150	140	143	122	90	120	—	—
Siklöja	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk	26	24	21	29	32	—	—	45	36	36	37	35	41	28	23
Sjötunga, stor	—	215	133	120	145	139	144	155	167	181	224	161	208	245	232
liten	—	—	103	70	78	85	85	94	110	135	190	123	180	205	166
Slätvar	154	159	146	133	150	110	110	—	350	175	163	145	205	209	194
Strömming	30	35	48	40	29	35	29	43	49	46	44	35	35	36	38
Torsk, m. huvud	43	48	50	48	43	40	—	70	55	55	48	41	68	59	63
svensk huvudlös	69	79	65	72	73	74	72	70	113	104	108	81	118	113	111
Vitling, stor	31	30	28	35	25	28	24	23	23	37	32	30	50	40	40
liten	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30
Ål, levande, stor	250	242	—	—	368	355	—	268	215	223	268	286	280	—	—
liten	—	205	—	250	305	295	—	170	195	206	205	249	275	—	—
Göteborg.															
Sill, stor	30	23	21	21	20	37	57	33	25	42	29	50	49	23	24
» blandad	18	17	11	—	—	—	32	21	13	26	19	32	35	19	20
» liten	7	7	6	—	—	—	—	12	6	—	—	22	21	6	8
Kolja, stor	73	79	54	79	61	44	46	46	59	86	82	78	115	103	95
» halvstor	72	75	51	72	48	36	37	38	47	75	75	75	112	97	89
» liten	46	48	32	39	31	22	23	22	28	52	53	56	81	74	60
Vitling	28	24	18	26	26	19	14	12	14	26	26	24	42	48	37
Torsk, stor	36	37	27	29	30	29	29	44	75	65	51	39	59	62	59
» liten	31	31	18	25	27	12	12	11	19	31	31	25	51	35	31
Långa	56	57	49	61	68	56	55	67	78	65	72	67	92	80	68
Gråsik	25	28	15	32	22	20	15	22	33	37	35	32	36	28	30
Tunga, röd	177	185	120	69	97	85	111	101	133	139	169	105	224	189	170
» äkta	343	368	240	258	306	238	484	710	660	318	257	189	577	360	294
Piggvar	182	171	134	179	250	220	235	359	343	253	194	163	261	223	208
Slätvar	133	162	110	128	228	188	207	262	235	215	178	129	241	177	169
Rödspotta	115	114	97	68	80	116	107	95	86	98	101	87	155	133	120
Hälleflundra	163	171	136	160	143	146	171	150	147	149	153	139	193	183	125
Makrill	—	—	—	—	108	22	24	22	40	67	75	—	—	—	—
Tillförsel:															
Antal båtar	1068	1 328	1657	1042	1709	1994	1 627	1 562	2 446	1 557	1 377	1 598	832	1 097	1048
» lådor	38 208	37 176	69 136	17 787	22 742	29 024	24 897	29 543	33 144	20 746	25 014	32 891	47 575	79 908	55 784

[1] *Stockholms*-noteringarna avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare i Stockholm. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder. De från *Göteborg* erhållna noteringarna åter avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhamn, och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

Av ombuden meddelade minutpriser å vissa slag av färsk fisk.

	Öre per kg.		
	Jan.	Febr.	Mars
Uppsala:			
Flundra	250	250	250
Gös	250	250	250
Lake	—	220	200
Nyköping:			
Braxen	95	—	80
Vitling	80	80	80
Eskilstuna:			
Gös	270	250	285
Linköping:			
Gös	300	300	320
Havslax	130	150	125
Hälleflundra	300	300	300
Lake	180	175	175
Röding	315	350	—
Sik	190	200	200
Sjötunga	200	245	230
Vitling	80	85	80
Ål	320	350	340
Norrköping:			
Vitling	95	105	95
Värnamo:			
Rödtunga	155	165	160
Visby:			
Flundra	—	150	200
Lake	200	200	—
Vitling	115	100	100
Ål	250	—	—
Malmö:			
Ål	300	300	355
Halmstad:			
Flundra	75	95	80
Rödtunga	—	150	100
Vitling	75	80	60
Göteborg:			
Vitling	85	70	70
Tidaholm:			
Hälleflundra	300	300	—
Lake	200	—	—
Vitling	100	100	—
Filipstad:			
Lake	175	180	200
Vitling	85	80	80
Arvika:			
Hälleflundra	250	—	250
Lake	150	150	150
Västerås:			
Gös	250	250	265
Lake	155	160	160
Arvesta:			
Havslax	—	125	125
Hälleflundra	250	—	250
Lake	200	190	170
Sik	190	—	—
Vitling	—	75	85
Söderhamn:			
Hälleflundra	250	200	250
Lake	175	175	175
Sik	180	200	200
Vitling	100	100	100
Kramfors:			
Sik	200	200	200
Luleå:			
Flundra	200	200	200
Lake	120	120	115
Sik	165	140	150
Malmberget:			
Sik	140	140	140
Siklöja	80	—	60
Kiruna:			
Hälleflundra	180	210	200
Lake	115	115	95
Röding	175	175	175
Sik	155	155	135

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling har under tiden 11 mars—10 april 1924 publicerats följande författning:

N:r		Daterad
39.	K. kung. ang. tid för ingivande av ansökningar om ytterligare statsanslag för 1924 för utlämnande av premielån till egnahemslåntagare för nyodlings- och nybyggnadsarbeten	7 mars

Arbetsmarknaden under april månad 1924.

Den för våra förhållanden synnerligen stränga vintern sträckte sina hämmande verkningar å arbetsmarknaden ända fram till mitten av april månad. Under det att man under normala väderleksår kan skönja vårsäsongens inbrott redan under mars, dröjde det således i år ända till senare delen av april, innan man kunde tala om någon mera definitiv förbättring av läget å arbetsmarknaden. Den ökade arbetstillgången berörde i första hand jordbruket, byggnadsverksamheten och sjöfarten; inom dessa grupper förekom å vissa platser t. o. m. brist å efterfrågad arbetskraft. Arbetstillfällenas ökning möjliggjorde ytterligare inskränkningar av de statliga nödhjälpsarbetena; vid månadens slut torde i stort sett 2 000 arbetslösa hava varit där sysselsatta, mot 13 000 vid samma tid föregående år. Någon kontant understödsverksamhet med statsbidrag förekom ej heller under månaden; till jämförelse kan nämnas, att 4 700 personer den sista april i fjol ansågos kvalificerade för dylikt understöd. Förbättringen av arbetsmarknadsförhållandena kan även avläsas ur arbetsförmedlingsanstalternas genomsnittssiffra för antalet ansökningar om arbete å varje hundratal lediga platser. Siffran stannade för april vid 151 och understeg icke endast samtliga tidigare månadssiffror under året, utan även motsvarande tal för samma månad under de tre föregående åren.

Inom jordbruket ökades arbetstillgången, sedan vårbruket kunde taga sin början. Åtskillig omflyttning av fast arbetskraft förekom under månaden i de mellansvenska länen, där beroendet av legostadgans bestämmelser om flyttningstider nästan fullständigt försvunnit. Brist förekom över hela landet å drängpojkar och ladugårdspersonal.

Den förnämsta ljuspunkten inom industri- och hantverksgrupperna var byggnadsverksamhetens ökade livaktighet, vilken kan tillskrivas den vikande vinterkölden och byggnadsavtalets undertecknande den 14 april. I de sydliga landskapen hade redan under april all tillgänglig arbetskraft absorberats. Byggnadsverksamhetens karaktär av nyckelindustri ökade arbetstillfällena inom ett flertal andra yrkesgrupper, däribland metallindustrien, vilken under månaden rapporterade fortsatt stabilisering av produktionsförhållandena. Den inom denna grupp ännu förekommande arbetslösheten berörde förnämligast hjälparbetare och hantlangare. Arbetsmarknadsläget inom övriga industrigrupper var fullt normalt.

Sjöfarten, som tidigare i stor utsträckning varit hämmad av den svåra isblockaden, kunde under månaden avsevärt utvidgas, vilket medförde god tillgång å hyror i hamnarna. Från Halmstad rapporterades brist på sjömän till segelfartyg.

Inom de merkantila yrkena förblev ställningen i stort sett oförändrad. Tillgången å väl kvalificerade platssökande var ännu synnerligen riklig, under det att platstillgången måste betecknas såsom otillfredsställande. Det under krisåren rika tilloppet av arbetskraft till denna bana synes mer än

väl motsvara det normala behov av dylik arbetskraft, som marknaden kan uppvisa.

Tillgången å transportarbete var tidtals mycket god, medan däremot arbetstillfällena för grov- och diversearbetare ännu voro ganska begränsade.

För det husliga arbetet betydde april månad en kraftig omflyttning. Platstillgången var riklig, och tillsättningsresultatet betecknades såsom gott. Genom kontoren förmedlades under månaden över 6 500 platser inom ifrågavarande grupp. Antalet arbetssökande var dock icke tillräckligt för att fylla samtliga lediganmälda platser; brist förekom å kvalificerade hembiträden, under det att överskott å yngre tjänsteflickor var tillfinnandes. Bristen å kvinnlig arbetskraft till jordbruket var ävenledes synnerligen kännbar; platsernas antal var mer än dubbelt så stort som antalet arbetssökande.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under april samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913—1922	196	203	171	148	134	138	129	123	115	127	174	187
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	346	308	231	165	135	146	141	140	126	129	191	195
1924	*239*	*214*	*177*	*151*	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	225	168	130	95	79	78	88	113	94	86	113	134
1924	*142*	*116*	*113*	*93*	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	364	339	262	187	150	162	155	151	142	159	222	207
1924	*261*	*244*	*200*	*174*	—	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·3	31·9	30·5	28·3	22·9	20·9	18·2	16·7	15·1	15·5	17·2	21·3
1923	20·5	19·4	18·0	14·9	10·7	9·8	9·1	8·6	8·0	8·2	9·5	14·1
1924	*13·6*	*13·2*	*13·8*	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 428.

Arbetstillgången under första kvartalet 1924
enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under första kvartalet år 1924 är, liksom föregående redogörelser av samma slag, till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären ha till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 47, varav 21 äro föreståndare för arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen ha emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm med närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För ifrågavarande kvartal ha besvarade formulär återkommit från 2 157 arbetsgivare med 245 398 arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete, vartill kommer ett mindre antal uppgiftslämnare från jordbruk och andra näringsgrenar. En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under första kvartalet 1924, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs:

såsom *bättre* av 541 arbetsgivare med 81 439 arbetare (33 %),
såsom *oförändrad* av 1 186 arbetsgivare med 123 944 arbetare (51 %) och
såsom *sämre* av 430 arbetsgivare med 40 015 arbetare (16 %).

Följande sammanställning möjliggör ett närmare bedömande av arbetstillgången inom industri och hantverk under första kvartalet 1924 i jämförelse med motsvarande förhållanden under föregående år.

	Antal redovisade arbetare (medeltal)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod.											
		1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C
1911 . . .	178 648	51	36	13	58	29	13	57	28	15	58	31	11
1912 . . .	197 904	62	26	12	70	25	5	73	22	5	73	21	6
1913 . . .	252 047	71	23	6	77	20	3	76	19	5	74	21	5
1914 . . .	253 115	71	21	8	75	19	6	39	29	32	52	25	23
1915 . . .	264 540	63	22	15	67	21	12	77	15	8	77	16	7
1916 . . .	281 793	79	15	6	86	9	5	85	9	6	85	10	5
1917 . . .	273 888	74	12	14	69	13	18	66	14	20	61	18	21
1918 . . .	258 230	49	23	28	55	22	23	56	22	22	47	22	31
1919 . . .	256 612	30	22	48	45	19	36	50	22	28	57	25	18
1920 . . .	301 335	71	18	11	73	19	8	53	19	28	21	19	60
1921 . . .	219 683	10	12	78	12	11	77	16	16	68	15	21	64
1922 . . .	223 316	15	18	67	27	27	46	36	29	35	33	31	36
1923 . . .	232 019	36	28	36	45	30	25	44	35	21	42	34	24
1924 . . .	245 398	37	34	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas ur de månatliga redo-

görelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse efterföljande sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	1:a kvartalet 1924			4:e kvartalet 1923			1:a kvartalet 1923		
	mars	febr.	jan.	dec.	nov.	okt.	mars.	febr.	jan.
Jordbruk och skogshushållning	113	116	142	134	113	86	130	168	225
Övriga näringsgrenar	200	244	261	207	222	159	262	339	364
Samtliga »	**177**	**214**	**239**	**195**	**191**	**129**	**231**	**308**	**346**

Med ledning av tabellen å sid. 342—343, som utgör en sammanfattning av de lämnade uppgifterna från arbetsgivare inom industri och hantverk, har dessutom utarbetats följande översikt över arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper:

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod								
	1:a kvart. 1924			4:e kvart. 1923			1:a kvart. 1923		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri .	28	25	47	34	24	42	24	26	50
Jord- och stenindustri	26	47	27	30	41	29	20	27	53
Trävaruindustri	33	41	26	45	39	16	39	36	25
Pappers- och grafisk industri . . .	50	41	9	45	40	15	47	38	15
Livsmedelsindustri	34	45	21	52	38	10	41	33	26
Textil- och beklädnadsindustri . . .	51	29	20	46	33	21	51	23	26
Läder-, hår- och gummivaruindustri	50	23	27	67	28	5	52	26	22
Kemisk-teknisk industri	18	73	9	21	68	11	18	14	68

De i detta sammanhang publicerade siffrorna, sammanställda med de i denna tidskrift tidigare offentliggjorda översikterna över läget å arbetsmarknaden under januari, februari och mars månader, giva vid handen, att det industriella näringslivet under första kvartalet 1924 kunnat erbjuda en i det närmaste lika god arbetstillgång som under föregående kvartal. Förskjutningar i både bättre och sämre riktning ha kunnat konstateras, men såsom helhet betraktat torde läget kunna karakteriseras såsom oförändrat. I jämförelse med motsvarande kvartal föregående år visar sig emellertid arbetsmarknadsläget vara avgjort gynnsammare.

En översikt över läget inom skilda industrigrupper giver anledning till ganska växlande omdömen. Den grupp, som framför alla andra svårt hemsökts av fredskrisen och dess efterverkningar, är som bekant *metallindustrien.* Läget var här alltjämt mycket otillfredsställande, och avsättningsmöjligheterna för produkterna kunde ännu icke sägas vara fullt betryggande. Arbetet vid gruvorna bedrevs flerstädes med reducerad arbetstid. Under mars månad rapporterades en ljusning, sedan malmskeppningarna till ruhrområdet återupptagits i större utsträckning. Arbetstillgången vid malmförädlingsverk och järnmanufakturer var medelgod. Utvecklingen av läget sedan föregående kvartal syntes icke vara enbart gynnsam, men förhållandena voro dock avsevärt bättre än motsvarande kvartal föregående år. Inom verkstadsindustrien var ställningen mycket olika vid skilda fabriker inom samma bransch. Förbättringar och försämringar av arbetstillgången togo i

stort sett ut varandra, varför läget torde kunna sägas vara oförändrat. Rapportsiffrorna visade sig emellertid vara avgjort gynnsammare än första kvartalet under fjolåret. För första gången på länge kunde varvsindustrien meddela förbättrad tillgång å arbete, vilken tillskrevs omfattande fartygsreparationer efter den stränga vintern. Götaverken i Göteborg rapporterade brist på kopparslagare, rörläggare och i viss mån även andra yrkeskunniga metallarbetare. Öresundsvarvet i Landskrona återupptog driften vid kvartalets slut. Övriga branscher inom metallindustrien hade växlande arbetsmöjligheter; samtliga hithörande tillverkningsgrenar klagade över svår konkurrens såväl från inhemska som tyska firmor.

Jord- och stenindustrien, som i stor utsträckning omfattar rena säsongföretag, har alltid övervägande dålig arbetstillgång under vintermånaderna, vilket även nu var fallet. Härav berördes i första hand torvindustrien och byggnadsämnesindustrien. Stenhuggerierna hade gynnsam tillgång på arbete, men ledo i viss utsträckning brist på yrkesmän.

Arbetet inom *trävaruindustrien* hämmades under kvartalet delvis av timmerbrist och lokala arbetskonflikter vid sågverken, men avsättningen syntes ha varit stigande. Läget kunde vid kvartalsskiftet betecknas såsom ganska tillfredsställande med löften om god arbetstillgång under kommande arbetssäsong. Snickeri- och möbelfabrikernas tillgång å arbete var övervägande medelgod; den numera frigivna bostadsmarknaden och den förestående livliga byggnadsverksamheten gjorde läget för flertalet hithörande företag avgjort gynnsammare än vid motsvarande tid föregående år.

Inom gruppen *pappers- och grafisk industri* kunde framförallt pappersbruken rapportera förbättrade konjunkturer; även trämassefabrikerna hade emellertid god tillgång å arbete. Försäljningen visade stigande siffror, även om priserna icke alltid kunde anses fullt tillfredsställande. Ställningen inom tryckerier och grafiska anstalter, som numera återfått sin normala prägel, utvecklades under rapportkvartalet i ännu gynnsammare riktning.

Livsmedelsindustrien, som har sin brådaste arbetstid under julkvartalet, kunde för samtliga branscher rapportera en normal minskning av arbetstillgången. Kvarnarna och bagerierna arbetade dock under bättre betingelser än under motsvarande tid föregående år. Produktionen vid bagerierna sades emellertid flerstädes menligt påverkas av de rådande avlöningsförhållandena. Sockerfabrikerna inskränkte under kvartalet sin arbetsstyrka, sedan betavverkningen numera slutförts. Såväl bryggerier som chokladfabriker fingo under kvartalet vidkännas minskad avsättning med ty åtföljande inverkan på arbetstillgången.

Textil- och beklädnadsindustrien intager som bekant för närvarande en ur konjunktursynpunkt relativt gynnad plats i det svenska näringslivet, och ställningen undergick icke någon större förändring under det nu förflutna kvartalet. Bomulls- och ylleindustrierna kunde uppvisa den bästa arbetstillgången. Ställningen var också ganska god inom jute- och linneindustrierna samt vid trikåfabrikerna, även om ett och annat fabriks-

	Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete									
				Mycket god		God		Medelgod		Mindre god		Dålig	
		Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.
	Malmbrytning o. metallind.												
1	Malmgruvor	42	6 331	—	—	1	92	10	856	17	2 330	14	3 053
2	Malmförädlingsverk	70	21 709	—	—	13	3 006	18	6 279	25	9 813	14	2 611
3	Järn- och stålmanufaktur	78	6 893	2	147	24	2 877	18	2 226	26	1 487	8	156
4	Mekaniska verkstäder	242	29 510	6	1 710	47	9 703	72	6 630	77	8 143	40	3 324
5	Skeppsvarv	18	6 053	1	84	6	2 723	3	2 229	5	439	3	578
6	Elektromekanisk industri	23	5 239	—	—	5	1 153	6	292	7	2 409	5	1 385
7	Annan metallindustri	49	3 079	—	—	7	756	20	1 120	8	524	14	679
	Jord- och stenindustri												
8	Kolgruvor	7	2 425	—	—	3	991	4	1 434	—	—	—	—
9	Torvindustri	15	237	—	—	1	15	4	67	6	134	4	21
10	Stenbrott och stenhuggerier	47	5 153	3	410	19	1 750	11	2 461	10	319	4	213
11	Kakel-, porslins- o. lerkärlsind.	14	2 789	—	—	3	260	7	1 385	3	997	1	147
12	Tegelbruk	78	2 279	—	—	10	390	26	1 398	23	277	19	214
13	Glasbruk	20	2 498	1	90	2	133	8	1 186	9	1 089	—	—
14	Cementfabriker, kalkbruk m. m.	40	3 351	—	—	11	805	12	795	10	1 057	7	694
	Trävaruindustri												
15	Sågverk	206	21 630	3	665	51	6 785	85	9 281	50	4 391	17	508
16	Snickeri- och möbelfabriker	148	6 666	6	184	29	1 687	52	2 366	46	1 880	15	549
17	Annan trävarufabrikation	13	480	—	—	2	145	5	197	2	48	4	90
	Pappers- o. grafisk industri												
18	Trämassefabriker	67	12 400	—	—	30	6 717	28	4 720	6	871	3	92
19	Pappersbruk	32	7 903	2	1 016	9	2 567	16	3 939	3	242	2	139
20	Bokbinderier o. annan pappersind.	37	2 150	1	116	13	905	15	752	7	360	1	17
21	Boktryckerier o. grafiska anst.	89	5 151	2	102	33	2 539	35	1 808	16	649	3	53
	Livsmedelsindustri												
22	Kvarnindustri	27	1 561	1	200	12	404	12	705	2	52	—	—
23	Bagerier	38	1 770	—	—	10	332	19	1 157	7	193	2	88
24	Sockerindustri	24	3 331	—	—	8	1 957	11	872	4	439	1	63
25	Choklad- och konfektfabriker	23	2 929	—	—	6	989	7	810	9	1 043	1	87
26	Bryggerier och bränncrier	55	3 197	—	—	12	722	31	1 758	11	712	1	5
27	Tobaksfabriker	8	2 427	—	—	2	186	4	1 522	1	566	1	153
28	Annan livsmedelsindustri	44	1 983	2	69	20	944	19	808	3	162	—	—
	Textil- o. beklädnadsindustri												
29	Bomullsindustri	40	11 821	—	—	16	5 935	15	3 461	7	1 813	2	612
30	Jute- och linneindustri	10	3 066	—	—	4	1 518	1	285	4	1 188	1	75
31	Ylleindustri	53	8 160	2	182	26	4 965	13	1 697	11	1 281	1	35
32	Trikåfabriker	26	3 382	1	101	6	1 709	7	955	8	562	4	55
33	Skrädderi- och sömnadsyrket	67	6 088	2	86	20	2 651	21	2 401	9	655	15	295
34	Annan hithörande industri	59	3 614	2	53	24	1 147	23	1 785	8	586	2	93
	Läder-, hår- o. gummivaruind.												
35	Garverier och läderfabriker	22	1 598	—	—	11	852	7	655	3	63	1	28
36	Skofabriker	49	6 835	2	98	17	2 133	16	1 836	12	1 790	2	978
37	Gummivarufabriker	5	2 239	—	—	4	2 218	1	21	—	—	—	—
38	Annan hithörande industri	35	1 654	2	89	14	833	11	303	4	292	4	137
	Kemisk-teknisk industri												
39	Ljus-, tvål-, olje- o. färgfabriker	24	1 098	—	—	8	386	10	463	6	249	—	—
40	Konstgödningsfabriker	7	1 004	2	428	2	295	2	132	1	149	—	—
41	Tändsticksfabriker	9	5 458	—	—	—	—	9	5 458	—	—	—	—
42	Annan kemisk-teknisk industri	27	2 451	2	224	6	416	13	1 298	5	483	1	30
43	**Byggnadsverksamhet**	68	2 664	2	178	12	406	23	1 246	21	635	10	199
44	**Kraft-, belysnings- o. vattenverk**	43	5 310	2	1 008	15	1 529	14	1 388	4	636	8	749
45	**Handel och varulager**	34	1 755	1	67	14	833	11	556	7	269	1	30
46	**Land- och sjötransport**	25	6 277	—	—	8	3 289	6	1 731	3	769	8	488
47	*Summa* 1:sta kv. 1924	**2 157**	**245 398**	**50**	**7 307**	**596**	**82 648**	**761**	**84 724**	**506**	**51 996**	**244**	**18 723**
48	» 4:de » 1923	2 110	243 213	88	13 773	682	88 150	720	82 481	413	43 125	207	15 684
49	» 3:dje » »	2 125	249 312	123	16 337	782	92 856	742	88 125	331	39 521	147	12 473
50	» 2:dra » »	2 090	231 070	104	13 188	788	91 500	687	67 985	339	43 052	172	15 345
51	» 1:sta » »	1 922	204 479	63	10 419	571	63 097	628	58 137	398	53 179	262	19 647

Arbetstillgången i jämförelse med näst föregående kvartal						Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft						
Bättre		Oförändrad		Sämre		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd		
Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	Ag.	Arb.	
7	299	30	4 534	5	1 498	12	634	20	2 853	10	2 844	—	—	12	2 000	30	4 331	1
8	2 699	45	11 245	17	7 765	24	10 013	35	8 183	11	3 513	2	792	26	5 163	42	15 754	2
13	612	44	4 891	21	1 390	26	3 138	37	2 865	15	890	—	—	38	3 816	40	3 077	3
47	8 054	138	13 648	57	7 808	88	14 284	100	7 368	54	7 858	7	1 591	133	12 815	102	15 104	4
7	3 474	10	2 417	1	162	5	3 688	6	1 727	7	638	—	—	13	5 060	5	993	5
1	64	15	4 472	7	703	8	1 738	12	3 226	3	275	1	1 533	12	2 845	10	861	6
3	82	25	1 727	21	1 270	10	744	30	1 816	9	519	1	32	26	1 692	22	1 355	7
4	1 680	3	745	—	—	5	1 718	2	707	—	—	—	—	1	401	6	2 024	8
1	15	6	116	8	106	3	42	8	169	4	26	—	—	10	113	5	124	9
6	360	28	4 395	13	398	25	4 274	11	412	11	467	6	716	30	3 867	11	570	10
2	766	9	1 873	3	150	1	708	8	847	5	1 234	—	—	9	1 768	5	1 021	11
9	260	45	1 708	24	311	9	302	59	1 775	10	202	—	—	36	742	42	1 537	12
—	—	11	1 455	9	1 043	7	1 010	7	552	6	936	—	—	14	1 196	6	1 302	13
10	673	21	1 581	9	1 097	7	813	22	1 665	11	873	—	—	17	1 095	23	2 256	14
35	3 365	114	10 897	57	7 368	43	7 020	133	13 048	30	1 562	—	—	121	12 853	85	8 777	15
16	550	69	3 746	63	2 370	37	2 123	70	3 195	41	1 348	1	18	114	4 989	33	1 659	16
—	—	4	227	9	253	3	169	5	201	5	110	—	—	10	414	3	66	17
3	754	50	10 008	14	1 638	13	3 335	49	8 626	5	439	—	—	47	8 638	20	3 762	18
5	1 788	24	5 713	3	402	5	979	21	6 441	6	483	—	—	18	4 140	14	3 763	19
7	430	21	992	9	728	11	677	17	946	9	527	1	56	27	1 735	9	359	20
9	1 056	60	3 275	20	820	24	2 680	54	2 001	11	470	1	14	62	4 165	26	972	21
1	12	21	1 132	5	217	4	369	20	898	3	94	—	—	18	854	9	507	22
6	184	25	1 166	7	420	6	316	26	1 239	6	215	—	—	28	1 317	10	453	23
1	642	5	805	18	1 884	10	1 467	12	1 728	2	136	—	—	7	676	17	2 655	24
—	—	13	1 898	10	1 031	4	150	12	2 090	7	689	—	—	14	2 073	9	856	25
—	—	40	2 594	15	603	1	296	40	2 159	14	742	—	—	36	2 058	19	1 139	26
—	—	7	1 861	1	566	1	162	6	1 699	1	566	—	—	5	1 562	3	865	27
2	51	36	1 705	6	227	12	664	29	1 188	3	131	—	—	36	1 546	8	437	28
4	622	30	10 592	6	607	5	286	26	9 048	9	2 487	1	1 103	29	8 441	10	2 277	29
2	766	5	1 243	3	1 057	4	1 348	2	586	4	1 132	—	—	7	2 704	3	362	30
4	709	38	6 154	11	1 297	11	1 548	31	4 861	11	1 751	1	131	40	7 014	12	1 015	31
1	77	16	2 725	9	580	5	684	15	2 598	6	100	—	—	22	3 241	4	141	32
14	1 370	30	3 628	23	1 090	17	2 108	31	3 422	19	558	3	195	54	4 195	10	1 698	33
7	380	44	2 765	8	469	14	732	37	2 367	8	515	2	63	44	2 520	13	1 081	34
1	27	17	1 162	4	409	2	123	16	1 379	4	96	—	—	12	710	10	888	35
4	261	31	4 067	14	2 507	8	880	30	3 973	11	1 982	2	221	38	4 588	9	2 026	36
2	757	3	1 482	—	—	2	462	3	1 777	—	—	—	—	2	1 527	3	712	37
5	208	19	933	11	513	14	550	14	621	7	483	—	—	25	1 239	10	415	38
3	162	16	675	5	261	2	108	19	951	3	39	—	—	15	732	9	366	39
5	663	2	342	—	—	2	428	5	576	—	—	—	—	4	542	3	462	40
—	—	9	5 458	—	—	9	5 458	—	—	—	—	—	—	2	1 792	7	3 666	41
5	330	17	1 518	5	603	8	808	16	1 460	3	183	—	—	16	1 567	11	884	42
7	415	25	1 119	36	1 130	19	572	29	1 523	20	569	—	—	39	1 668	29	996	43
5	924	29	3 244	9	1 142	5	744	26	3 247	12	1 319	—	—	18	1 399	25	3 911	44
8	244	17	808	9	703	5	214	24	1 307	5	234	—	—	17	743	17	1 012	45
2	194	13	4 720	10	1 363	5	873	11	4 624	9	780	—	—	15	3 990	10	2 287	46
282	**85 978**	**1 280**	**158 461**	**595**	**55 959**	**541**	**81 439**	**1186**	**123 944**	**430**	**40 015**	**29**	**6 465**	**1 319**	**138 205**	**809**	**100 728**	47
331	35 222	1 276	162 313	503	45 678	688	94 010	1130	119 877	292	29 326	48	9 929	1 330	139 314	732	93 970	48
465	52 398	1 360	168 004	300	28 910	816	100 844	1092	121 487	217	26 981	74	10070	1 443	153 873	608	85 369	49
665	72 210	1 211	138 284	214	20 576	891	103 423	958	102 066	241	25 581	48	4 095	1 332	137 793	710	89 182	50
482	50 754	1 077	120 247	363	33 478	786	99 178	858	74 115	278	31 186	26	5 710	1 003	93 756	893	105 013	51

företag skildrade läget såsom något sämre än under föregående kvartal. Konfektionsbranschen rapporterade övervägande god och medelgod arbetstillgång.

Inom *läder-, hår- och gummivaruindustrierna* hade avsättningsmöjligheterna delvis inskränkts, vilket framförallt berörde garverier och skofabriker. Förhållandet tillskrevs bl. a. den försenade vårsäsongen, vilken däremot fördelaktigt påverkade gummivarufabrikernas omsättning.

Den enda förändringen inom den *kemisk-tekniska industrien* berörde konstgödningsfabrikerna, vilka inför vårbrukets igångsättande hade ökad arbetstillgång.

Byggnadsverksamheten lamslogs i stor utsträckning av den stränga vintern; installationer och inomhusarbeten fortgingo dock i normal omfattning. De under kvartalet ännu icke avslutade avtalsförhandlingarna verkade hindrande för tecknande av kontrakt om nybyggen o. dyl.[1]

Inom *affärslivet* inträder sedan gammalt alltid en avmattning efter julsäsongens slut. Först under februari månad, den inom minuthandeln s. k. realisationsmånaden, återfår marknaden någon större livaktighet, vilken även kommer *transportväsendet* till godo. Innevarande år syntes säsongförbättringen inom flertalet handels- och transportföretag ha blivit fördröjd genom den för våra förhållanden synnerligen stränga vintern, vilken framförallt lade hinder i vägen för sjöfarten. Tillgången å hyror till sjöss och transportarbete i hamnarna var avsevärt begränsad ända till mitten av mars månad, då en märkbar förbättring inträdde.

Skogsavverkningarna bedrevos i normal utsträckning.

[1] Såsom omförmäldes i förra häftet av Soc. Medd. (sid. 282), kommo nya avtal för byggnadsfacken till stånd den 14 april.

Löneutvecklingen inom olika näringsgrenar under åren 1913—1922.

I. Allmän översikt.

Efterföljande redogörelse utgör en fortsättning med avseende på år 1922 av de undersökningar angående löneförhållandena inom näringslivet, som utförts för åren 1913—1921, och innehåller de upplysningar, som på grundval av dessa undersökningar kunnat erhållas rörande lönenivån och löneutvecklingen inom olika näringsgrenar och ortsgrupper. Därjämte meddelas i det följande vissa kompletterande uppgifter angående tidlöner inom hantverk, samfärdsel, restaurangrörelse och husligt arbete. Insamlandet av uppgifterna för industri, handel och samfärdsel har skett på samma sätt som förut, genom utsändande av frågeformulär till vederbörande arbetsgivare, varemot hantverkslönerna liksom tidigare erhållits genom anlitande av de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna.

I ett föregående häfte av denna tidskrift har publicerats en preliminär redogörelse för 1922 års undersökning, avseende den genomsnittliga lönestegringen t. o. m. nämnda år för de olika industrigrenarna tillsammantagna.[1] Då de slutgiltigt beräknade siffror, som nu framläggas, endast förete mycket obetydliga differenser — beträffande indextalen icke större än en enhet — från de preliminära beräkningarna, kan i fråga om den allmänna löneutvecklingen väsentligen hänvisas till den föregående utredningen. De i det följande meddelade tabellerna innehålla därutöver uppgifter om genomsnittslöner inom olika näringsgrenar och större näringsgrupper ävensom indextal för löneutvecklingen sedan 1913, varjämte i en senare avdelning lämnas en redogörelse för lönernas storlek inom särskilda ortsgrupper. Såsom tidigare påpekats, måste de på grundval av arbetsgivarnas uppgifter beräknade siffrorna för de särskilda näringsgrenarna bedömas med en viss försiktighet, beroende på olikformigheten i det material, som för de särskilda åren stått till buds. Materialet för de sista åren innehåller nämligen lönesiffror från åtskilliga arbetsgivare, som förut icke varit med i undersökningen, varemot uppgifter icke alltid kunnat erhållas från en del tidigare representerade företag. Därjämte är tänkbart, att ett eller annat företag, vars lönenivå avvikit från den för resp. näringsgren gängse, under kristiden förändrat sin arbetsstyrka i förhållande till övriga företag och därigenom kommit att vid medeltalsberäkningen väga tyngre

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 547 ff.

eller lättare än år 1913 varit fallet. Vissa kontrollberäkningar, som företagits, synas emellertid giva vid handen, att man åtminstone för de större grupperna ej behöver ifrågasätta, att materialets grad av representativitet i högre grad förändrats under de år, som förflutit, sedan den grundläggande utredningen verkställdes. Av större praktisk betydelse är, att man på grund av det summariska redovisningssättet nödgas räkna med en viss bristfällighet beträffande de av arbetsgivarna å frågeformuläret lämnade uppgifterna angående medeltalet arbetare per dag under verksamhetstiden. Även ett tillnärmelsevis riktigt fastställande härav förutsätter nämligen för flertalet företag ganska omfattande kalkyler. Vid granskning av 1922 års löneblanketter har emellertid en viss kontroll över de lämnade uppgifterna även i detta avseende kunnat genomföras, därigenom att antalet arbetare ställts i relation till av dem utförda arbetstimmar, sedan dessa fördelats på det antal dagar företaget varit i gång under verksamhetsåret.

De från arbetsförmedlingsanstalterna erhållna uppgifterna rörande vid slutet av år 1922 gällande löner inom hantverk, samfärdsel, restaurangrörelse och husligt arbete grunda sig på uppskattningar av den gällande normala lönen och avse således ej — såsom arbetsgivarnas lönesiffror för arbetare och förvaltningspersonal — faktiska arbetsförtjänster. I fråga om de i hotellrörelse och husligt arbete anställda torde den normala tidlönen i huvudsak sammanfalla med den med tjänsten förenade penninginkomsten, medan beträffande hantverks- och transportarbetare de meddelade uppgifterna endast beteckna gällande lönesatser vid ordinarie arbetstid och även som sådana äro att anse såsom minimital. Hänsyn har således ej tagits varken till övertids- och ackordsarbete eller till andra dyrtidstillägg än sådana, som innebära en ökning av den egentliga arbetslönen och ej sammanhänga med arbetarens personliga förhållanden. Härtill kommer slutligen, att flera av här redovisade yrkesgrenar omfatta olika avlönade specialiteter och att anledning därför finnes att antaga, att uppgiftslämnarna å olika orter tillämpat i viss mån skiljaktiga beräkningsmetoder.

II. Förvaltningspersonal.

(Enligt uppgifter från arbetsgivare.)

Förvaltningspersonalen vid de i undersökningen ingående 3 168 företag, vilka redovisat dylik personal, utgjorde tillsammans 44 835 personer. Antalet redovisade män och kvinnor inom olika näringsgrenar och den i genomsnitt per anställd utbetalade avlöningens storlek meddelas i efterföljande tab. 1, varuti därjämte för fullständighetens skull ånyo återgivas de procentuella löneförändringar, som ägt rum under perioden 1913—1922.

Tab. 1. Förvaltningspersonalens löneförhållanden 1913—1922.

	Medelantal anställda		Genomsnittlig löneinkomst per år, kr.			Löneökning (+) eller löneminskning (−) i %								
						1913—1922			1920—1922			1921—1922		
	Män	Kv.	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a
Teknisk personal	8 997	295	6 105	2 847	6 002	+ 95	+136	+ 98	− 7	+ 2	− 7	− 9	− 4	− 9
Kontorspersonal	21 657	8 568	4 802	3 032	4 300	+108	+141	+108	−11	− 4	−11	−11	− 8	−11
Industri . . .	9 785	3 751	4 556	2 721	4 047	+105	+142	+104	− 8	− 2	− 7	− 8	− 7	− 8
Handel . . .	2 517	1 487	4 444	2 881	3 862	+ 99	+151	+102	−18	− 7	−16	− 7	− 6	− 6
Samfärdsel . .	2 989	96	4 595	3 210	4 552	+112	+122	+112	−19	−13	−19	−18	−11	−18
Banker . . .	5 272	2 038	5 230	3 395	4 719	+108	+135	+108	−18	−12	−16	−16	−13	−15
Försäkring . .	1 094	1 196	6 386	3 578	4 919	+107	+125	+106	+ 2	− 4	− 1	− 4	− 7	− 7
Butikspersonal .	2 500	2 818	3 134	2 274	2 678	+139	+158	+130	−12	− 7	−10	−10	− 7	− 9
Summa	**38 154**	**11 681**	**5 030**	**2 845**	**4 460**	**+114**	**+151**	**+118**	**−10**	**− 4**	**− 9**	**−11**	**− 8**	**−10**

Av tabellen framgår, att de särskilda näringsgrupperna inbördes förete åtskilliga skiljaktigheter i fråga om såväl lönenivå som löneutveckling. Med hänsyn till det relativt ringa antal här avsedda löntagare, det inom varje industri merendels kunnat bliva fråga om, lämpa sig dessa siffror dock i allmänhet icke att läggas till grund för några jämförelser i lönehänseende olika näringsgrenar emellan. Endast i fråga om den talrikaste personalgruppen, kontorspersonalen, har i tabellen åtskillnad gjorts mellan industri, handel, samfärdsel, bank- och försäkringsrörelse. Av dessa näringsgrupper företer handeln den lägsta genomsnittliga lönenivån för manliga löntagare och industrien den lägsta för kvinnliga, medan försäkringsanstalterna haft den i medeltal högst avlönade såväl manliga som kvinnliga kontorspersonalen. Den genomsnittliga inkomstökningen under perioden 1913—1922 har beträffande manlig kontorspersonal varit störst inom samfärdsel och banker samt beträffande kvinnlig inom handel och industri, minst däremot inom handeln i fråga om manliga löntagare och inom samfärdseln samt vid försäkringsanstalterna i fråga om kvinnliga. Vid en jämförelse åter med 1920 och 1921 års löneinkomster kan en sänkning av inkomstnivån numera konstateras inom samtliga näringsgrupper för både manlig och kvinnlig personal. Lönereduktionen drabbade under år 1921 huvudsakligen de manliga kontorsanställda inom handeln men spred sig under det följande året även till övriga personalgrupper. Särskilt för kontorspersonalen inom samfärdsel och bankväsen har inkomstminskningen under redogörelseåret varit betydande.

III. Arbetare inom industri, handel och samfärdsel.

(Enligt uppgifter från arbetsgivare.)

Antalet redovisade arbetare vid 1922 års löneundersökning utgör 216 986 gentemot 215 764 närmast föregående år och 282 576 året därförut. Att de båda senaste löneundersökningarna omfatta så mycket färre arbetare än fal-

let var år 1920, beror väsentligen på de sedan dess inträffade driftsnedläggelser och personalinskränkningar, som blivit en följd av den rådande depressionen.

Som redan i den preliminära redogörelsen meddelades, har den genomsnittliga årsinkomsten per arbetare år 1922 beräknats till nära 2 300 kr. vid samtliga i undersökningen representerade företag och c:a 2 400 kr. vid de företag, vilka under året varit i gång minst 250 dagar. Dessa siffror beteckna en ökning från 1913 med resp. 110 och 120 %, såsom närmare framgår av nedanstående tab. 2, som härmed ånyo återgives med hänsyn till den, visserligen mycket obetydliga, jämkning de preliminära siffrorna fått erfara vid den precisering av beräkningarna, som nu slutförts.

Tab. 2. Arbetspersonalens löneförhållanden 1913—1922.

(a = samtliga företag; b = företag med minst 250 verksamhetsdagar under redogörelseåret.)

	Inkomst per år och arbetare, kr.			Ökning (+) eller minskning (−), %						Inkomst per dag och arbetare, kr.		Ökning (+) eller minskning (−), %		
	1913	1922		1913—1922		1920—1922		1921—1922						
		a	b	a	b	a	b	a	b	1913	1922	1913–1922	1920–1922	1921–1922
Män över 18 år	1 241	2 570	2 698	+ 107	+ 117	− 29	− 25	− 24	− 20	4·32	9·52	+ 120	− 28	− 27
Kvinnor över 18 år . . .	651	1 498	1 536	+ 130	+ 136	− 30	− 28	− 18	− 16	2·84	5·90	+ 152	− 25	− 23
Minderåriga .	485	912	944	+ 88	+ 95	− 37	− 35	− 24	− 21	1·76	3·82	+ 117	− 31	− 28
Tillsammans	**1 093**	**2 298**	**2 404**	**+ 110**	**+ 120**	**− 29**	**− 26**	**− 24**	**− 20**	**3·88**	**8·65**	**+ 126**	**− 28**	**− 28**
Arbetare utan angive t kön	1 079	1 893	1 939	+ 75	+ 80	− 32	− 31	− 22	− 21	3·72	—	—	—	—
Samtliga arbetare. . .	**1 091**	**2 298**	**2 396**	**+ 110**	**+ 120**	**− 29**	**− 26**	**− 24**	**− 20**	**3·82**	**8·65**	**+ 126**	**− 27**	**− 28**

Lönefluktuationerna ha varit väsentligt olika inom olika näringsgrenar, såsom framgår av efterföljande tab. 3.

Endast genomsnittstal för samtliga i undersökningen representerade företag inom resp. näringsgrenar hava här redovisats. Inkomstökningen per år och arbetare har från 1913 till 1922 varit högst för flottningsarbetare, för vilka indextalet är 412, en siffra, som emellertid bör ses i samband med de tillfälliga växlingar i säsongens längd från det ena året till det andra, som karakterisera ifrågavarande yrke. Närmast i ordningen följde lastning och lossning, bagerier, bryggerier och läskedrycksfabriker, pressjästfabriker, kraft-, belysnings- och vattenverk samt handel och varulager, inom vilka näringsgrenar indextalen växlade mellan 284 och 260. Lägst per år och arbetare har löneökningen varit inom följande industrigrenar: torvindustri (159), glasbruk (160), pappersmassefabriker (161), järn-, stål- och kopparverk (163), sågverk och hyvlerier, gruvor och anrikningsverk samt konstgödningsfabriker (167).

Tab. 8. Genomsnittliga löneinkomsten för arbetare inom olika näringsgrenar.

Näringsgrenar (siffrorna angiva antalet företag)	Medelantal arbetare	Inkomst per år			Inkomst per dag			Inkomst per timme				
			Indextal			Indextal		Ordinarie tid				Inklusive övertid, naturaförmåner o. d., kr.
								Tidlön		Ackord		
		Kr.	1913 = 100	1921 = 100	Kr.	1913 = 100	1921 = 100	absoluta tal, kr.	indextal (1921 = 100)	absoluta tal, kr.	indextal (1921 = 100)	
Malmbrytning o. metallindustri (525)	**44 795**	**2 306**	**188**	**78**	**8·93**	**213**	**72**	—	—	—	—	—
män	39 771	2 431	185	77	9·36	209	71	0·96	72	1·22	71	1·16
kvinnor	1 502	1 558	241	81	5·89	256	72	0·65	72	0·82	74	0·78
minderåriga	2 902	1 050	184	78	4·34	217	71	0·44	76	0·63	68	0·54
Gruvor o. anrikningsverk (41)	**4 008**	**2 413**	**167**	**74**	**11·08**	**221**	**73**	—	—	—	—	—
män	3 747	2 520	165	71	11·47	216	69	1·07	73	1·60	73	1·48
minderåriga	225	937	147	88	4·65	207	84	0·54	84	0·63	84	0·58
Järn-, stål- o. kopparverk (57)	**12 776**	**1 871**	**163**	**83**	**7·30**	**183**	**79**	—	—	—	—	—
män	11 974	1 944	166	82	7·53	184	78	0·70	80	0·98	85	0·93
minderåriga	759	788	140	87	3·42	175	78	0·35	81	0·55	80	0·43
Järn- och stålmanufaktur (98)	**3 856**	**2 069**	**192**	**74**	**7·94**	**212**	**70**	—	—	—	—	—
män	2 857	2 362	196	76	8·98	214	71	1·04	75	1·19	68	1·12
kvinnor	315	1 256	236	81	4·64	255	77	0·52	76	0·69	82	0·58
minderåriga	459	921	207	76	3·67	234	70	0·41	72	0·57	74	0·46
Mekaniska verkstäder (270)	**19 225**	**2 616**	**212**	**82**	**9·87**	**237**	**76**	—	—	—	—	—
män	17 396	2 728	205	81	10·20	229	75	1·06	75	1·32	76	1·26
kvinnor	355	1 743	260	93	6·34	273	71	0·67	69	0·90	73	0·79
minderåriga	1 080	1 304	225	82	5·30	260	77	0·52	83	0·71	70	0·66
Elektriska verkstäder (17)	**2 481**	**2 249**	**208**	**73**	**8·73**	**235**	**70**	—	—	—	—	—
män	2 035	2 435	215	69	9·47	242	68	1·12	74	1·21	66	1·17
kvinnor	298	1 582	201	75	6·09	209	72	0·66	73	0·79	70	0·76
minderåriga	148	1 027	179	70	4·12	204	63	0·43	63	0·58	65	0·51
Metallmanufaktur (33)	**1 911**	**2 272**	**204**	**87**	**8·65**	**225**	**73**	—	—	—	—	—
män	1 462	2 525	198	88	9·54	213	74	1·07	77	1·28	71	1·19
kvinnor	253	1 728	284	91	6·36	303	77	0·68	79	0·91	71	0·79
Guld- och silvervarufabriker (9)	**538**	**2 835**	**232**	**90**	**11·03**	**288**	**84**	—	—	—	—	—
män	300	3 741	227	94	14·70	265	81	1·80	79	1·83	83	1·84
Jord- och stenindustri (170)	**16 360**	**1 724**	**174**	**71**	**6·88**	**195**	**63**	—	—	—	—	—
män	13 310	1 868	178	72	7·32	198	63	0·77	66	0·98	63	0·94
kvinnor	729	1 194	172	76	4·57	179	68	0·44	67	0·63	81	0·57
minderåriga	1 430	697	165	74	3·28	215	62	0·35	64	0·49	61	0·40
Kolgruvor (7)	**3 152**	**1 806**	**184**	**63**	**7·79**	**201**	**56**	—	—	—	—	—
män	2 973	1 857	175	63	8·01	197	56	0·68	54	1·04	54	1·00
Torvindustri (23)	**786**	**937**	**159**	**71**	**5·08**	**144**	**66**	—	—	—	—	—
män	599	1 117	133	73	5·48	144	68	0·59	65	0·71	70	0·68
Stenbrott och stenhuggerier (23)	**2 758**	**1 582**	**171**	**77**	**5·66**	**181**	**64**	—	—	—	—	—
män	2 130	1 574	186	76	5·67	198	64	[1] —	—	[1] —	—	0·71
Byggnadsämnesindustri (79)	**4 463**	**1 964**	**185**	**69**	**7·03**	**188**	**70**	—	—	—	—	—
män	3 767	2 116	195	71	7·31	194	70	0·81	69	0·99	73	0·91

[1] Timförtjänsten kan ej exakt beräknas.

Näringsgrenar (siffrorna angiva antalet företag)	Medelantal arbetare	Inkomst per år			Inkomst per dag			Inkomst per timme				
			Indextal			Indextal		Ordinarie tid				Inklusive övertid, naturaförmåner o. d., kr.
								Tidlön		Ackord		
		Kr.	1913 = 100	1921 = 100	Kr.	1913 = 100	1921 = 100	absoluta tal, kr.	indextal (1921 = 100)	absoluta tal, kr.	indextal (1921 = 100)	
Porslins-, kakel- o. lergodsfabriker (8)	**1 586**	**1 960**	**180**	**75**	**6·76**	**180**	**62**	—	—	—	—	—
män	869	2 539	176	76	8·79	173	65	0·98	75	1·17	78	1·09
kvinnor	431	1 561	187	82	5·41	181	71	0·56	68	0·70	84	0·67
Glasbruk (30)	**3 615**	**1 531**	**160**	**87**	**6·82**	**206**	**65**	—	—	—	—	—
män	2 972	1 731	146	87	7·69	185	65	0·77	63	0·98	68	0·96
minderåriga	565	598	160	101	2·74	212	73	0·31	69	0·44	88	0·34
Träindustri (248)	**19 887**	**1 726**	**188**	**68**	**7·17**	**191**	**70**	—	—	—	—	—
män	16 911	1 874	192	69	7·62	188	71	0·82	71	0·94	71	0·95
kvinnor	254	1 360	240	79	6·17	274	93	0·79	99	0·66	81	0·77
minderåriga	2 643	846	167	69	3·94	193	69	0·40	68	0·54	71	0·49
Flottning (6)	**1 376**	**1 911**	**412**	**59**	**6·92**	**173**	**64**	—	—	—	—	—
män	1 318	1 953	415	60	6·99	172	64	0·76	61	0·94	62	0·87
Sågverk och hyvlerier (107)	**14 110**	**1 638**	**167**	**67**	**6·91**	**182**	**70**	—	—	—	—	—
män	11 801	1 790	170	68	7·41	181	71	0·71	70	0·90	71	0·92
minderåriga	2 178	862	160	71	4·01	184	71	0·40	70	0·54	72	0·50
Snickeri- och möbelfabriker (114)	**3 839**	**1 906**	**183**	**76**	**7·85**	**212**	**73**	—	—	—	—	—
män	3 399	2 050	182	76	8·29	208	73	0·95	73	1·09	74	1·03
minderåriga	353	744	169	72	3·40	201	68	0·38	66	0·53	77	0·42
Annan trävaruindustri (21)	**562**	**2 244**	**243**	**83**	**9·11**	**282**	**90**	—	—	—	—	—
män	393	2 591	207	82	10·31	245	90	1·21	98	1·33	83	1·28
Pappers- och grafisk industri (260)	**26 010**	**2 170**	**184**	**76**	**8·07**	**198**	**71**	—	—	—	—	—
män	20 221	2 424	187	75	8·81	198	70	1·10	77	1·00	66	1·08
kvinnor	2 742	1 428	209	78	6·03	238	76	0·76	80	0·69	73	0·75
minderåriga	2 392	913	187	74	3·69	211	75	0·45	79	0·50	68	0·46
Pappersmassefabriker (58)	**11 163**	**2 006**	**161**	**72**	**7·26**	**171**	**64**	—	—	—	—	—
män	10 329	2 094	162	72	7·52	171	64	0·77	66	0·96	65	0·92
minderåriga	601	895	161	72	3·57	177	64	0·40	65	0·55	77	0·44
Pappersbruk och pappfabriker (30)	**7 367**	**2 038**	**190**	**75**	**7·72**	**202**	**76**	—	—	—	—	—
män	5 556	2 271	197	75	8·45	208	76	0·84	66	1·14	73	1·04
kvinnor	635	1 042	178	79	4·33	182	70	0·47	66	0·57	68	0·54
minderåriga	520	784	156	65	3·40	184	63	0·41	68	0·44	51	0·42
Annan pappersindustri (37)	**1 538**	**1 949**	**238**	**77**	**7·21**	**254**	**75**	—	—	—	—	—
män	633	2 797	214	75	10·11	220	71	1·23	73	1·49	71	1·25
kvinnor	539	1 614	231	79	6·16	261	78	0·76	80	0·82	81	0·77
Grafisk industri (135)	**5 942**	**2 701**	**224**	**85**	**10·02**	**239**	**83**	—	—	—	—	—
män	3 703	3 511	221	87	12·13	219	81	1·44	84	1·87	97	1·49
kvinnor	1 334	1 623	214	81	7·00	255	81	0·82	82	1·20	103	0·87
minderåriga	905	975	246	82	3·91	285	86	0·48	89	0·82	105	0·49
Livsmedelsindustri (312)	**16 037**	**2 774**	**241**	**75**	**10·02**	**255**	**77**	—	—	—	—	—
män	11 450	3 236	236	76	11·29	245	77	1·30	79	1·82	71	1·39
kvinnor	3 697	1 762	239	75	7·04	268	79	0·82	83	0·98	74	0·87
minderåriga	874	1 013	221	83	4·02	241	84	0·49	87	0·45	68	0·50

Näringsgrenar (siffrorna angiva antalet företag)	Medelantal arbetare	Inkomst per år			Inkomst per dag			Inkomst per timme				
			Indextal			Indextal		Ordinarie tid				Inklusive övertid, naturaförmåner o. d., kr.
								Tidlön		Ackord		
		Kr.	1913 = 100	1921 = 100	Kr.	1913 = 100	1921 = 100	absoluta tal, kr.	indextal (1921 = 100)	absoluta tal, kr.	indextal (1921 = 100)	
Kvarnar . . . . . (30)	**1 220**	**3 227**	**247**	**78**	**10·93**	**238**	**75**	—	—	—	—	—
män	1 198	3 263	248	77	11·03	238	74	1·33	75	1·62	57	1·35
Pressjästfabriker . . . (10)	**373**	**3 348**	**266**	**86**	**12·28**	**297**	**85**	—	—	—	—	—
män	353	3 417	255	85	12·56	284	85	1·42	86	1·93	86	1·53
Bagerier . . . . . (103)	**2 436**	**3 204**	**284**	**86**	**11·37**	**297**	**88**	—	—	—	—	—
män	1 578	3 863	275	86	13·23	279	86	1·64	88	—	—	1·65
kvinnor	729	2 142	260	82	8·12	292	88	0·98	87	1·09	101	1·01
Råsockerbruk o. raffinaderier . . . . . (25)	**4 286**	**2 467**	**198**	**62**	**8·65**	**206**	**65**	—	—	—	—	—
män	3 886	2 567	197	62	8·92	206	65	1·06	69	1·37	66	1·09
kvinnor	328	1 594	259	71	5·97	234	69	0·66	70	0·86	68	0·74
Choklad- o. karamellfabriker . . . . . (19)	**2 437**	**1 544**	**228**	**78**	**6·30**	**275**	**80**	—	—	—	—	—
män	564	2 587	195	76	10·06	224	73	1·21	73	1·45	91	1·24
kvinnor	1 365	1 348	208	73	5·62	253	77	0·69	78	0·70	73	0·70
minderåriga	508	914	233	86	3·71	271	88	0·47	100	0·44	69	0·46
Bryggerier o. läskedrycksfabriker . . . . . (81)	**3 899**	**3 441**	**266**	**84**	**12·43**	**275**	**86**	—	—	—	—	—
män	2 878	3 919	261	84	13·71	270	85	1·39	83	2·73	79	1·68
kvinnor	947	2 144	268	77	8·52	290	83	0·85	83	1·45	91	1·06
Slakterier o. konservfabriker . . . . . (35)	**970**	**2 758**	**249**	**85**	**10·18**	**265**	**85**	—	—	—	—	—
män	700	3 206	246	81	11·29	250	83	1·38	84	1·11	62	[1]1·40
kvinnor	226	1 729	—	106	7·33	—	101	0·91	101	—	—	0·91
Annan livsmedelsindustri (9)	**416**	**2 576**	**231**	**77**	**8·74**	**240**	**77**	—	—	—	—	—
män	293	3 027	227	78	10·07	238	78	1·28	78	1·66	85	1·24
Textil- o. beklädnadsindustri . . . . . (292)	**25 165**	**1 653**	**227**	**85**	**6·08**	**235**	**77**	—	—	—	—	—
män	8 203	2 296	206	84	8·11	209	76	0·94	75	1·05	77	1·00
kvinnor	13 483	1 463	228	87	5·46	236	79	0·67	80	0·67	79	0·68
minderåriga	3 403	855	201	89	3·42	221	79	0·39	78	0·47	80	0·48
Spinnerier, väverier o. d. (144)	**19 254**	**1 570**	**224**	**85**	**5·81**	**232**	**75**	—	—	—	—	—
män	7 042	2 120	210	84	7·59	215	76	0·89	75	0·94	76	0·93
kvinnor	9 348	1 378	212	88	5·18	220	76	0·57	77	0·65	76	0·64
minderåriga	2 841	844	197	89	3·44	219	79	0·39	80	0·48	76	0·48
Skrädderier o. sömnadsfabriker . . . . . (137)	**5 455**	**1 946**	**234**	**86**	**7·14**	**248**	**84**	—	—	—	—	—
män	1 101	3 388	227	90	11·85	234	84	1·60	84	1·36	83	1·47
kvinnor	3 811	1 663	268	86	6·32	287	87	0·85	86	0·73	88	0·79
minderåriga	490	917	229	89	3·37	244	83	0·42	78	0·43	91	0·42
Hatt- o. mössfabriker . (11)	**456**	**1 627**	**232**	**90**	**5·93**	**216**	**75**	—	—	—	—	—
män	60	2 867	185	83	10·38	185	84	1·27	95	1·31	81	1·29
kvinnor	324	1 567	256	95	5·76	226	76	0·68	94	0·73	74	0·72
Läder-, hår- o. gummivaruindustri . . . . (121)	**8 713**	**1 979**	**215**	**76**	**7·78**	**236**	**72**	—	—	—	—	—
män	4 455	2 514	198	76	9·64	219	73	1·07	70	1·30	75	1·20
kvinnor	2 288	1 510	205	78	6·07	219	73	0·68	70	0·78	75	0·76
minderåriga	1 334	983	265	77	4·02	274	72	0·42	70	0·60	76	0·50

[1] Motsvarande siffra i 1921 års undersökning bör ändras till kr. 1·66.

Näringsgrenar (siffrorna angiva antalet företag)	Medelantal arbetare	Inkomst per år			Inkomst per dag			Inkomst per timme				
			Indextal			Indextal		Ordinarie tid				Inklusive övertid, naturaförmåner o. d., kr.
								Tidlön		Ackord		
		Kr.	1913 = 100	1921 = 100	Kr.	1913 = 100	1921 = 100	absoluta tal, kr.	indextal (1921 = 100)	absoluta tal, kr.	indextal (1921 = 100)	
Garverier . . . . . (37)	**1 234**	**2 358**	**209**	**78**	**8·64**	**223**	**71**	—	—	—	—	—
män	1 123	2 478	214	76	9·01	228	71	0·96	66	1·29	75	1·12
Päls- o. skinnvarufabriker (13)	**430**	**2 014**	**244**	**105**	**7·73**	**254**	**87**	—	—	—	—	—
män	192	2 665	197	93	9·71	208	72	1·22	67	1·20	79	1·21
kvinnor	188	1 675	256	108	6·48	262	91	0·74	73	[1] —	—	[1] —
Skofabriker . . . . . (41)	**5 274**	**1 896**	**217**	**72**	**7·56**	**237**	**68**	—	—	—	—	—
män	2 264	2 543	195	73	10·04	212	71	1·18	72	1·29	73	1·25
kvinnor	1 479	1 460	183	72	5·93	205	66	0·65	66	0·78	69	0·74
minderåriga	956	987	268	74	3·95	274	68	0·40	63	0·59	74	0·49
Gummivarufabriker . . (4)	**1 233**	**1 903**	**227**	**81**	**7·43**	**249**	**75**	—	—	—	—	—
män	566	2 445	187	83	9·28	250	79	1·00	78	1·41	79	1·14
kvinnor	497	1 579	—	86	6·21	—	75	0·63	73	0·78	77	0·77
Annan hithörande ind. (26)	**542**	**2 074**	**179**	**78**	**8·58**	**219**	**86**	—	—	—	—	—
män	310	2 468	177	79	10·04	216	86	1·16	80	1·37	96	1·25
Kemisk-teknisk ind. . . (103)	**9 608**	**1 868**	**209**	**79**	**8·24**	**264**	**71**	—	—	—	—	—
män	6 057	2 252	193	75	9·35	230	70	1·09	77	1·25	72	1·15
kvinnor	2 461	1 245	204	86	5·94	276	77	0·71	79	0·74	77	0·74
minderåriga	959	918	216	82	4·14	265	70	0·48	79	0·55	70	0·52
Färg-, olje- o. parfymfabriker . . . . . (34)	**1 336**	**2 286**	**246**	**75**	**8·35**	**264**	**71**	—	—	—	—	—
män	751	2 727	227	74	9·94	245	73	1·18	74	1·62	81	1·28
kvinnor	860	1 587	269	78	6·10	296	72	0·72	73	0·86	73	0·76
Konstgödningsfabriker . (10)	**1 406**	**2 313**	**167**	**67**	**8·81**	**187**	**66**	—	—	—	—	—
män	1 324	2 396	163	67	8·96	182	65	0·99	76	1·31	70	1·10
Sprängämnesfabriker . (7)	**406**	**2 540**	**209**	**76**	**9·22**	**212**	**72**	—	—	—	—	—
män	304	2 959	231	78	10·57	233	73	1·13	77	1·37	74	1·31
Tändsticksfabriker . . (15)	**5 208**	**1 479**	**195**	**81**	**7·21**	**268**	**75**	—	—	—	—	—
män	2 762	1 861	177	78	9·07	245	73	1·05	78	1·17	70	1·13
kvinnor	1 763	1 105	186	85	5·71	271	77	0·54	76	0·72	77	0·71
minderåriga	683	902	213	85	4·50	292	74	0·58	91	0·54	69	0·56
Annan kemisk-teknisk industri . . . . . (37)	**1 252**	**2 319**	**198**	**75**	**8·28**	**212**	**69**	—	—	—	—	—
män	916	2 598	204	75	9·15	206	68	1·12	79	1·13	68	1·14
Byggnadsverksamhet (280)	**6 477**	**3 055**	**197**	**66**	**12·48**	**235**	**69**	—	—	—	—	—
män	6 325	3 100	199	66	12·65	236	69	1·37	70	2·15	74	1·57
kvinnor	23	1 834	174	107	8·75	227	90	1·09	72	—	—	1·09
minderåriga	129	1 027	174	76	4·81	206	83	0·54	87	0·51	71	0·54
Egentligt byggnadsarb. (185)	**5 534**	**2 976**	**196**	**65**	**12·30**	**235**	**68**	—	—	—	—	—
män	5 442	3 006	198	64	12·42	237	67	1·33	68	2·10	72	1·54
Målning o. glasmästeri (95)	**943**	**3 516**	**201**	**77**	**13·43**	**232**	**79**	—	—	—	—	—
män	883	3 676	205	78	13·95	235	80	1·58	79	2·65	85	1·73
Kraft-, belysnings- och vattenverk . . . . . (155)	**16 522**	**3 388**	**264**	**81**	**11·69**	**272**	**78**	—	—	—	—	—
män	16 206	3 429	263	81	11·81	272	78	1·37	76	1·77	89	1·46
kvinnor	172	1 395	219	65	6·35	274	61	0·77	59	1·25	—	0·79
minderåriga	144	1 184	257	73	5·41	334	83	0·66	86	0·93	84	0·67

[1] Då ackordsarbetet huvudsakligen utförts som hemarbete, kan timförtjänsten icke exakt beräknas.

Näringsgrenar (siffrorna angiva antalet företag)	Medelantal arbetare	Inkomst per år			Inkomst per dag			Inkomst per timme				
			Indextal			Indextal		Ordinarie tid				Inklusive övertid, naturaförmåner o. d., kr.
								Tidlön		Ackord		
		Kr.	1913 = 100	1921 = 100	Kr.	1913 = 100	1921 = 100	absoluta tal, kr.	indextal (1921 = 100)	absoluta tal, kr.	indextal (1921 = 100)	
Handel och varulager (438)	**5 344**	**2 837**	**260**	**86**	**10·01**	**262**	**87**	—	—	—	—	—
män	3 980	3 218	261	85	11·16	261	86	1·31	87	1·76	84	1·39
kvinnor	1 083	1 920	311	85	7·23	319	88	0·79	92	1·00	86	0·90
minderåriga	281	977	234	82	3·54	239	85	0·43	84	0·57	59	0·44
Samfärdsel (155)	**22 068**	**2 855**	**239**	**79**	**10·11**	**252**	**81**	—	—	—	—	—
män	21 927	2 867	237	79	10·15	248	81	0·99	91	1·56	90	1·27
minderåriga	141	975	181	77	3·67	204	83	0·44	92	0·65	92	0·46
Järnvägsdrift (enskild) (84)	**18 628**	**2 722**	**231**	**76**	**9·47**	**251**	**79**	—	—	—	—	—
män	18 497	2 735	228	76	9·51	248	79	0·97	90	1·11	98	1·19
minderåriga	131	968	181	76	3·65	204	82	0·43	90	0·65	92	0·46
Åkerirörelse (26)	**311**	**3 346**	**259**	**83**	**11·13**	**261**	**77**	—	—	—	—	—
män	301	3 422	263	83	11·38	265	78	1·39	79	—	—	1·40
Lastning och lossning (45)	**3 129**	**3 596**	**284**	**102**	**14·14**	**234**	**81**	—	—	—	—	—
män	3 129	3 596	284	102	14·14	233	81	1·35	85	1·79	81	1·76
Samtliga grupper (3 059)	**216 986**	**2 293**	**210**	**76**	**8·65**	**226**	**72**	**1·00**	**76**	**1·05**	**71**	**1·07**
män	168 816	2 570	207	76	9·52	220	73	1·09	77	1·17	70	1·18
kvinnor	28 434	1 498	230	82	5·90	252	77	0·73	79	0·71	76	0·73
minderåriga	16 632	912	188	76	3·82	217	72	0·43	77	0·54	68	0·48

I fråga om dagsinkomstens ökning företedde torv- och pappersmasseindustrierna de lägsta indextalen (144 resp. 171). Högst har löneökningen per dag varit för arbetare vid bagerier och pressjästfabriker (297).

Vid en jämförelse med 1921 års löneinkomster finner man, att årsinkomsterna för huvudgrupperna genomgående minskats, men i mycket olika grad. Betraktar man minskningen bland nämnda gruppers olika specialgrenar, giva siffrorna vid handen, att arbetarnas årsinkomster minskats mest inom följande näringsgrenar: flottning (41 %), råsockerbruk och raffinaderier (38 %), kolgruvor (37 %), egentligt byggnadsarbete (35 %), konstgödningsfabriker samt sågverk och hyvlerier (33 %), byggnadsämnesindustri (31 %) samt torvindustri (29 %), pappersmassefabriker samt skofabriker (28 %). Den relativt kraftiga minskning i arbetarnas årsinkomster, som ägt rum inom ovannämnda näringsgrenar, har emellertid, med undantag för sockerbruken, torvindustrien och skofabrikerna, sin orsak icke blott i den allmänna depressionen utan jämväl i de arbetsinställelser, som pågått inom resp. yrkesgrenar under redogörelseåret och som särskilt för träindustrien, pappersindustrien och byggnadsverksamheten varit av betydande omfattning.

En jämförelse mellan dagsförtjänsterna under åren 1921 och 1922 ger vid handen, att dessa i stort sett följt samma utvecklingslinje som årsinkomsterna. Inom vissa industrier har emellertid inkomstminskningen varit ej

oväsentligt större per dag än per år räknat. Särskilt var detta fallet med glasbruk, hatt- och mössfabriker, metallmanufaktur, stenbrott och stenhuggerier, porslins-, kakel- och lergodsfabriker samt spinnerier och väverier. Vid päls- och skinnvarufabriker samt lastning och lossning visade årsinkomsterna till och med en mindre ökning från 1921 till 1922, medan dagsförtjänsten i överensstämmelse med den allmänna tendensen å arbetsmarknaden starkt minskat.

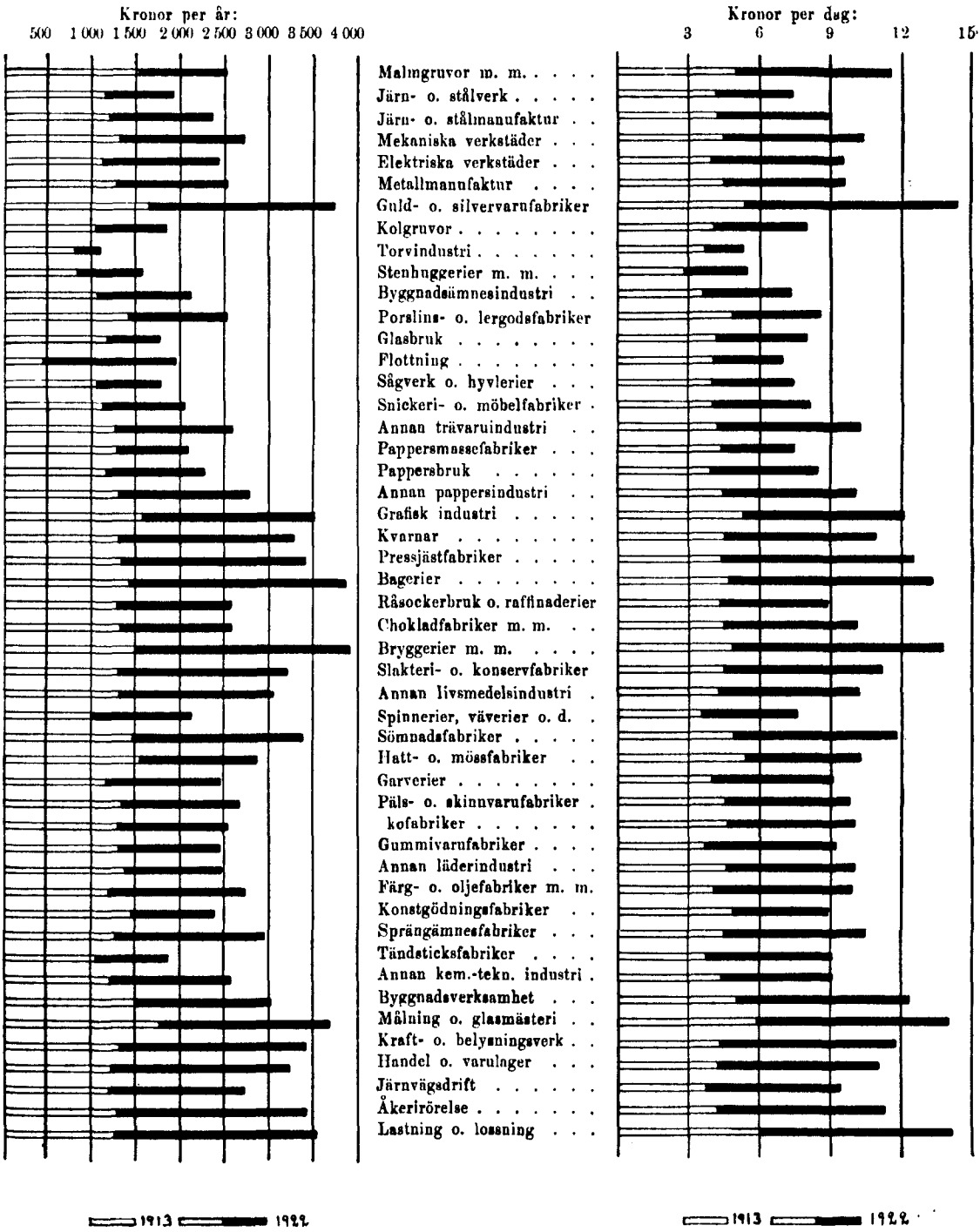
De i tab. 3 angivna lönesiffrorna för män, kvinnor och minderåriga tillsammantagna ge en bild av löneutvecklingen inom varje industri, men kunna icke användas för några jämförelser med avseende på lönenivån inom olika industrier, enär för bedömande härav hänsyn måste tagas till arbetarstammens sammansättning i fråga om ålder och kön. Lönestandarden måste sålunda beräknas för manliga, kvinnliga och minderåriga var för sig. De härför erforderliga lönesiffrorna återfinnas jämväl i tabellen.

På grundval av nämnda siffror ha utarbetats vidstående diagram, utvisande de genomsnittliga löneinkomsterna per år och dag för *vuxna manliga arbetare* inom olika näringsgrenar. I fråga om årsinkomsterna uppvisade bryggeri- och bageriarbetare de högsta genomsnittssiffrorna, nämligen 3 919 och 3 863 kr., varefter kommo guld- och silvervarufabriker, målning och glasmästeri, lastning och lossning, grafisk industri, kraft-, belysnings- och vattenverk samt åkerirörelse med resp.3 741, 3 676, 3 596, 3 511, 3 429 och 3 422 kr. De lägsta årssiffrorna förete torvindustri, stenhuggerier och glasbruk, där arbetarna i genomsnitt förtjänat resp. 1 117, 1 574 och 1 731 kr. under år 1922. Den låga lönenivån inom dessa industrier sammanhänger dels med den allmänna depressionen och dels med att hithörande företag huvudsakligen äro förlagda till platser å landsbygden, där levnadskostnaderna äro relativt låga.[1] Löneinkomsten per dag utgjorde år 1922 i genomsnitt icke mindre än kr. 14·70 för guldsmeder, kr. 14·14 för lastnings- och lossningsarbetare och kr. 13·95 för måleriarbetare. Närmast i ordningen kommo bryggeriarbetare, bageriarbetare, arbetare vid pressjästfabriker, byggnadsarbetare, boktryckeri- och skrädderiarbetare samt arbetare vid kraft-, belysnings- och vattenverk. De lägsta genomsnittliga dagsinkomsterna — i fråga om vuxna manliga arbetare — ha beräknats för torvindustrien och stenhuggerierna, för vilka medellönerna utgjorde kr. 5·48 resp. 5·67.

Bland *de vuxna kvinnorna* uppvisade år 1922 bryggeriarbeterskorna den högsta genomsnittliga årsinkomsten, 2 144 kr., och den relativt fåtaliga kvinnliga arbetarpersonalen inom byggnadsverksamheten den högsta genomsnittliga dagsförtjänsten, kr. 8·75. Därefter kommo med hänsyn till årsinkomsterna arbeterskorna vid bagerier, handel och varulager, byggnadsverksamhet, mekaniska verkstäder samt slakteri- och konservfabriker och med hänsyn till dagsinkomsterna arbeterskorna vid bryggerier, bagerier, slakteri- och konservfabriker samt handel och varulager. Den lägsta medelförtjänsten såväl per år (1 042 kr.) som per dag räknat (kr. 4·33) har beräknats för de kvinnliga arbetarna vid pappersbruk och pappfabriker.

[1] Jfr tab. 6, sid. 364—365.

Genomsnittliga års- och dagsinkomster för vuxna manliga arbetare.

De i tab. 3 meddelade lönesiffrorna för *minderåriga* arbetare kunna icke utan vidare läggas till grund för en jämförelse mellan lönenivån inom olika näringsgrenar, enär åtskilliga skiljaktigheter industrierna emellan torde föreligga med hänsyn till de redovisade arbetarnas medelålder, vilken i detta fall måste tillmätas en väsentlig betydelse för löneinkomstens storlek. De vid mekaniska verkstäder, vid kraft-, belysnings- och vattenverk, ävensom inom elektriska industrien anställda minderåriga, vilka haft de högsta genomsnittliga löneinkomsterna, torde merendels vara ynglingar, som redan nalkas adertonårsåldern och mången gång utföra en vuxen mans arbete. Inom glasindustrien m. fl. näringsgrenar, där lönenivån är avsevärt lägre, sysselsättas i betydande utsträckning arbetare, tillhörande de yngsta årsklasserna och till stor del kvinnliga.

I tabellen meddelas slutligen uppgifter angående arbetarnas *timförtjänster* under år 1922. Då uppgifter härom ej inhämtats tidigare än ar 1921, har det ej varit möjligt att följa utvecklingen annat än från föregående år. I tabellen publiceras endast indextal för tid- och ackordlön, eftersom den genomsnittliga timförtjänsten (vid allt arbete oavsett löneformen) på grund av själva beräkningssättet praktiskt taget följer samma utvecklingslinje som dagsinkomsten.

Timförtjänsterna ställa sig väsentligt olika allt eftersom avlöningsformen är tid- eller ackordlön. Inom de allra flesta industrigrenar äro av naturliga skäl ackordsförtjänsterna betydligt högre än tidlönerna, men inom en del industrier råder ett motsatt förhållande, t. ex. inom skrädderibranschen, där tid- och ackordlöner avse olika arbetargrupper och de yrkesskickligaste och högst avlönade arbetarna flerstädes åtnjuta tidlön.

De högsta timförtjänsterna vid ackordsarbete under året för *vuxna manliga* arbetare förekommo inom bryggeriindustrien och utgjorde i genomsnitt kr. 2·73, varefter kommo målning och glasmästeri, egentlig byggnadsverksamhet samt pressjästfabriker med resp. kr. 2·65, 2·10 och 1·93. Beträffande den höga ackordsiffran för bryggeriindustrien torde bemärkas, att den delvis avser arbetare, vilkas avlöning utgår i form av provision (ölutkörare). De lägsta ackordsförtjänsterna förekommo inom torvindustri, sågverk och hyvlerier samt spinnerier och väverier, där de vuxna manliga arbetarna i genomsnitt förtjänade resp. kr. 0·71, 0·90 och 0·94 i timmen på ackordsarbete. Siffrorna giva vid handen, att de vuxna arbetarnas timförtjänster vid ackordsarbete minskats mest sedan år 1921 inom följande näringsgrenar: kolgruvor (46 %)[1], kvarnar (43 %), flottning och slakterier (38 %). Vad tidlönerna beträffar, uppvisade guldsmedsarbetare samt bageri- och skrädderiarbetare de högsta genomsnittssiffrorna, nämligen kr. 1·80, 1·64 och 1·60 per timme, varefter kommo målning och glasmästeri, grafisk industri samt pressjästfabriker med resp. kr. 1·58, 1·44 och 1·42. De lägsta tidlönerna — i fråga om vuxna manliga arbetare — ha beräknats för torvindustri, kolgruvor, järn-, stål- och kopparverk samt sågverk och hyvlerier, för vilka desamma utgjorde

[1] Till närmare belysning av denna siffra torde böra påpekas, att inom denna industri, i motsats till flertalet andra, 1920 års topplöner gällde oförändrade under år 1921.

resp. kr. 0·59, 0·68, 0·70 och 0·71. Tillbakagången i timlönssatserna sedan år 1921 voro mest betydande vid kolgruvor (46 %), flottning (39 %), glasbruk (37 %) och torvindustri (35 %).

De *kvinnliga* arbetarnas ackordsförtjänster voro högst vid bryggerier (kr. 1·45 per timme), kraft-, belysnings- och vattenverk (kr. 1·25), grafisk industri (kr. 1·20) samt bagerier (kr. 1·09), lägst vid pappersbruk och pappfabriker (kr. 0·57) samt spinnerier och väverier (kr. 0·65). Den största nedgången från föregående år i de genomsnittliga ackordlönerna påträffades vid pappersbruk och pappfabriker (32 %), råsockerbruk och raffinaderier (32 %) samt skofabriker (31 %). De högsta tidlönerna för kvinnliga arbetare förekommo vid byggnadsverksamhet (kr. 1·09), bagerier (kr. 0·98) samt slakterier och konservfabriker (kr. 0·91) och de lägsta inom jord- och stenindustri (kr. 0·44) samt vid pappersbruk (kr. 0·47). Störst har minskningen i tidlönerna från år 1921 till år 1922 varit för den kvinnliga arbetarstammen vid kraft-, belysnings- och vattenverk (41 %), pappersbruk och pappfabriker (34 %) samt skofabriker (34 %).

En jämförelse mellan de *minderåriga* arbetarnas timförtjänster inom olika näringsgrenar är däremot av skäl, som förut blivit anförda i samband med deras års- och dagsinkomster, mera vansklig och torde icke heller ha någon större betydelse för syftet med förevarande undersökning.

IV. Hantverks- och transportarbetare samt i restaurangrörelse och husligt arbete anställd personal.

(Enligt uppgifter från arbetsförmedlingsanstalterna.)

De genomsnittliga lönebeloppen för olika yrkesgrenar meddelas i omstående tab. 4, varuti ävenledes beräknats de procentuella löneförändringar, som ägt rum under perioden 1914—1922.

För de till hantverk och samfärdsel hörande yrkesgrupperna är lönen i enlighet med gällande löneformer beräknad per vecka om 48 arbetstimmar, varemot de inom restaurangrörelse och husligt arbete anställda — förutom kost och logi — åtnjuta månadslön, dock med undantag för tvätt- och rengöringsarbeterskor, vilka pläga erhålla dagspenning (och fri kost).

Bland de yrkesgrupper, som hänförts till hantverk och samfärdsel, är endast en kvinnlig kategori representerad, nämligen tvätterskor och strykerskor, bland de till restaurangrörelse och husligt arbete räknade däremot endast en manlig, nämligen hotelldrängar. Bland hotellväsendets övriga yrkesspecialiteter hava ytterligare upptagits endast köksbiträden (diskerskor, köksor m. fl.), vilka liksom hotelldrängarna icke äro beroende av dricksystemet. Tvätterskor och strykerskor samt kuskar och åkeriarbetare åtnjuta å många orter, förutom kontant lön, fri kost eller fri kost och logi, varför de här meddelade lönesiffrorna för dessa yrkesgrupper äro baserade på relativt få uppgifter om sådana arbetare i egen kost.

Såsom av tabellen framgår, äro löneuppgifterna i olika yrken ganska växlande. Bland *hantverksarbetarna* har den högsta genomsnittliga lönesatsen,

Tab. 4. Löneförhållanden 1914—1922 för hantverks- och transportarbetare samt för i restaurangrörelse och i husligt arbete anställd personal.

(Enligt arbetsförmedlingsanstalternas uppgifter.)

Yrkesgrupp	Avlöning i kronor			Löneökning (+) eller löneminskning (−) i %		
	1914	1921	1922	1914—1922	1920—1922	1921—1922
Hantverk och samfärdsel (beräknad veckoavlöning)						
Stenhuggeriarbetare	28	67	52	+ 86	−30	−22
Bleck- och plåtslageriarbetare	28	82	57	+104	−32	−31
Möbel- och finsnickeriarbetare	24	53	48	+100	−29	− 9
Murare	32	85	57	+ 78	−37	−33
Byggnadsträarbetare	28	82	51	+ 82	−41	−38
Måleriarbetare	30	79	58	+ 93	−29	−27
Herrskrädderiarbetare	26	69	54	+108	−31	−22
Skomakeriarbetare	21	67	47	+124	−39	−30
Bageriarbetare	27	81	65	+141	−22	−20
Hamn- och stuveriarbetare	31	69	56	+ 81	−25	−19
Åkeriarbetare	20	56	43	+115	−34	−23
Tvätterskor och strykerskor	13	30	28	+115	−20	− 7
Springpojkar	6	17	16	+167	−24	− 6
Hotell- och restaurangrörelse samt husligt arbete (månadslön utom kost och logi)						
Hotelldrängar m. fl.	28	74	62	+121	−24	−16
Hotelldiskerskor, -köksor m. fl.	18	44	40	+122	−23	− 9
Hushållerskor	23	53	47	+104	−24	−11
Husjungfrur	16	37	34	+113	−21	− 8
Ensamjungfrur	16	41	36	+125	−25	−12
Köksor	18	39	36	+100	−20	− 8
Tvätt- och rengöringsarbeterskor (dagspenning utom kost)	1·62	4·02	3·65	+125	−21	− 9

65 kr. per vecka, beräknats för bageriarbetare, medan målare kommo upp till 58, murare samt bleck- och plåtslageriarbetare till 57 kr. Motsvarande lönesatser för närmast föregående år utgjorde resp. 81, 79, 85 och 82 kr. Då emellertid den vanligaste avlöningsformen inom byggnadsfacket åtminstone å större orter är ackord, torde den faktiska arbetsförtjänsten både för målare och egentliga byggnadsarbetare flerstädes ställt sig väsentligt högre än vid arbete enbart mot tidlön. En jämförelse med tab. 3 (sid. 352) ger även vid handen, att de faktiska löneinkomsterna för ifrågavarande arbetarkategorier i genomsnitt överstiga för 1922 meddelade tidlöner med resp. 44 och 31 %, låt vara att de båda serierna av uppgifter representera ett rätt

olika urval av orter. Även inom skrädderiyrket råder ett likartat förhållande, som förklarar, att den faktiska arbetsinkomsten enligt tab. 3 för vuxna manliga skrädderiarbetare kan uppgå till i genomsnitt c:a 71 kr. per vecka (d. v. s. sex arbetsdagar), medan den normala tidlönen enligt uppgifter från arbetsförmedlingsanstalterna (tab. 4) ej nådde högre än till 54 kr. Bageriarbetarna åter arbeta endast mot tidlön, men översteg trots detta den faktiska arbetsinkomsten den uppgivna normallönen med nära 22 %, vartill orsaken torde ligga i, att den förstnämnda företrädesvis avser stora bagerier å dyrare orter. Inom skomakeriyrket är däremot tidlönen större än den arbetsförtjänst, som redovisas i tab. 3 för skofabrikerna, men beror detta på en högre lönestandard för hantverkaren-skomakaren än för fabriksarbetaren.

Vad hamn- och stuveriarbetarna beträffar, erbjuder det särskilt stora svårigheter att angiva normala lönesatser för dessa arbetargrupper på grund av de oregelbundna arbetsförhållandena, som allt sedan krigsåren varit rådande i hamnarna och ännu i viss utsträckning fortfara. Enligt de uppgifter, som erhållits för denna undersökning, kan den genomsnittliga veckolönen för riket i dess helhet beräknas ha utgjort 56 kr. år 1922 mot 69 kr. närmast föregående år och 31 kr. år 1914. På grund av den ojämna arbetstillgången och då åtminstone i de stora hamnarna tidlönsarbete förekommer i jämförelsevis få fall, äro hithörande siffror endast av relativt värde vid bedömande av de faktiska arbetsförtjänsterna inom detta yrke. Till jämförelse må nämnas, att enligt tab. 3 den genomsnittliga arbetsförtjänsten inom gruppen lastning och lossning uppgick till kr. 14·14 per dag eller nära 85 kr. per vecka.

Genomsnittslönen för åkeriarbetare har beräknats till 43 kr. per vecka mot 56 kr. under närmast föregående år och 20 kr. år 1914. Den faktiska löneinkomsten ställer sig emellertid även beträffande denna arbetarkategori väsentligt högre.

Bland de till *hotell- och restaurangrörelse* hänförda yrkesspecialiteterna har den enda upptagna manliga arbetarkategorien, nämligen hotelldrängar, beräknats åtnjuta den högsta kontanta avlöningen, som i genomsnitt för hela riket skulle ha stigit per månad räknat från 28 kr. år 1914 till 62 kr. år 1922. Under år 1921 uppgick motsvarande avlöningsbelopp till 74 kr.

Beträffande de i *husligt arbete* anställda är lönen högst för hushållerskor, medan lönenivån för övriga yrkespecialiteter icke synes förete nämnvärda skiljaktigheter. Den genomsnittliga lönen för hushållerskor har ökats från 23 till 47 kr. per månad, för husjungfrur från 16 till 34 kr., för ensamjungfrur från 16 till 36 kr. och för köksor från 18 till likaledes 36 kr. Under år 1921 utgjorde motsvarande lönesatser resp. 53, 37, 41 och 39 kr. per månad. Dagspenningen för tvätt- och rengöringsarbeterskor har för året beräknats till kr. 3·65 mot kr. 4·02 under närmast föregående år och kr. 1·62 år 1914.

Vad löneutvecklingen under perioden 1914—1922 i stort sett beträffar, framgår av de relativa talen i tabellen, att ökningen för hantverks- och transportarbetargrupperna växlar mellan 78 och 141 %. Den genomsnittliga

stegringen för samtliga dessa grupper kan anslås till 107 %, under det att löneökningen för hotell- och restaurangpersonalen samt tjänarinnegruppen är något större och i genomsnitt för samtliga hithörande grupper kan uppskattas till 114 %. Den genomsnittliga ökningen för de till ovannämnda huvudgrupper hörande yrkena samt för tvätt- och rengöringsarbeterskor kan sättas till ungefär 110 % eller samma siffra, som med år 1913 till bas ovan beräknats för arbetare inom industri, samfärdsel, handel och varulager.

Vid en jämförelse med 1921 års lönesatser finner man, i likhet med vad som tidigare konstaterats för övriga grenar av näringslivet, att en genomgående löneminskning ägt rum under redogörelseåret. Denna minskning kan för hantverks- och transportarbetare anslås till i genomsnitt 22 % och för övriga här redovisade arbetargrupper till c:a 10 %. Den genomsnittliga löneminskningen under året kan för samtliga hithörande grupper sättas till ungefär 18 % mot 24 % för arbetare inom industri, samfärdsel, handel och varulager.

Till komplettering av ovan meddelade uppgifter angående den normala kontanta lönen för i hotell- och restaurangrörelse samt husligt arbete anställda meddelas i nedanstående tablå — på grundval av uppgifter från arbetsförmedlingsanstalterna — en beräkning av det uppskattade värdet utav de av kvinnliga tjänare åtnjutna naturaförmånerna.

	Värdet av kost och logi per månad i kr.						Indextal					
	Städer med över 10 000 inv.		Övriga orter		Samtliga orter		Städer med över 10 000 inv.		Övriga orter		Samtliga orter	
	1914	1922	1914	1922	1914	1922	1914	1922	1914	1922	1914	1922
Stockholm	33	85	—	—	33	85	100	258	—	—	100	258
Östra Sverige . . .	33	59	31	50	32	52	100	179	100	161	100	163
Småland och öarna .	32	62	30	54	31	55	100	194	100	180	100	177
Södra Sverige . . .	33	58	32	50	33	54	100	176	100	156	100	164
Västra Sverige . . .	37	56	20	57	30	57	100	151	100	285	100	190
Norra Sverige . . .	30	50	33	66	32	60	100	167	100	200	100	188
Hela riket	**33**	**57**	**30**	**55**	**31**	**56**	**100**	**173**	**100**	**183**	**100**	**181**

Enligt denna sammanställning uppgick det månatliga värdet av kost och logi för riket i dess helhet till 31 kr. år 1914 och 56 kr. år 1922, vilket innebär en stegring av 81 %. Till jämförelse må nämnas, att levnadskostnadernas allmänna stegring från tiden närmast före krigsutbrottet till början av år 1923 utgjorde 83 %. I en del större städer har dock ifrågavarande värde uppskattats något högre än nämnda medeltal, och för Stockholm har detsamma ansetts böra upptagas till 85 kr. Sedan 1921 har det beräknade månatliga värdet av kost och logi minskats med 18 kr. eller 16 %.

V. Arbetslönerna inom olika dyrortsgrupper.

(Enligt uppgifter från arbetsgivare.)

Såsom av föregående redogörelse framgår, har huvudsyftet med detsamma varit, icke att giva någon detaljerad statistik över lönenivån inom det svenska näringslivets olika grenar, utan att mäta lönefluktuationerna från det ena året till det andra. En summarisk föreställning om olika arbetarkategoriers lönestandard erhålles visserligen genom de siffror, som angiva manliga, kvinnliga och minderåriga arbetares genomsnittsinkomster inom olika näringsgrenar. Men de inbördes differenser, som dessa genomsnittssiffror uppvisa, hava, som förut antytts, i sin tur influerats bl. a. av resp. företags förläggning inom olika landsdelar och ortsgrupper, vilka företett olikheter i lönehänseende liksom i fråga om levnadskostnader. Lönebestämmelserna i kollektivavtalen specificeras ju i regel på så sätt, att hänsyn i större eller mindre grad tages till levnadskostnadernas olika höjd på olika orter. Även för förvaltningspersonalen torde lönenivån i viss utsträckning påverkas av de faktiska levnadskostnaderna.

Lönedifferenser av dylikt slag hava tidigare påvisats bl. a. i en redogörelse för vissa resultat av socialstyrelsens löneundersökning för år 1920 (jfr Soc. Medd., årg. 1921, sid. 683). Härmed meddelades såväl för materialet i sin helhet som för de särskilda näringsgrenarna den genomsnittliga lönestandarden för manliga arbetare inom olika landsdelar och ortsgrupper. Då emellertid dessa landsdelar och ortsgrupper var för sig äro mer eller mindre heterogena i levnadskostnadshänseende, har det i förevarande undersökning befunnits lämpligt att i stället fördela de representerade företagen i enlighet med socialstyrelsens gruppering av orter i riket efter levnadskostnadernas storlek år 1919. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, sid. 857.) I det följande jämföras således de olika dyrortsgruppernas löneförhållanden med varandra, och utföres denna jämförelse även för särskilda näringsgrenar. Liksom vid de föregående löneundersökningarna hava arbetare och förvaltningspersonal därvid behandlats var för sig. Då emellertid de kvinnliga och minderåriga arbetarna ej ens inom flertalet industrier äro tillräckligt företrädda, för att fullt representativa genomsnittstal skulle kunna erhållas, har man funnit sig böra begränsa framställningen beträffande arbetspersonalen till att avse endast de manliga arbetarna över 18 år. Att de meddelade lönesiffrorna något avvika från i denna undersökning förut publicerade medeltal beror på att vid materialets uppdelning i dyrortsgrupper frångragits järnvägspersonalen och vissa andra kategorier både av arbetare och förvaltningspersonal, som ej kunnat fördelas på olika ortsgrupper. Därjämte bör observeras, att sådana lönesiffror, som gälla färre arbetare eller kontorsanställda o. d. än 150, och vilka därför knappast torde kunna tillmätas någon representativ betydelse, i tabellerna betecknats med medievalstil.

Förvaltningspersonal. En sammanfattande överblick över beräkningarnas resultat för hithörande personalgrupper lämnas i efterföljande texttablå, som

visar den genomsnittliga årsinkomsten för manlig och kvinnlig personal inom sju olika dyrortsgrupper för samtliga undersökta näringsgrenar tillsammantagna. Till jämförelse meddelas indextal, visande levnadskostnadernas differenser i fråga om de angivna ortsgrupperna i enlighet med 1919 års dyrortsgruppering.[1] En omständighet, som därvid erbjudit vissa vanskligheter, ligger däri, att dyrortsgrupperingen ej avser samma år som löneundersökningen, varför de betydande lokala förskjutningar i prisnivån, som sannolikt ägt rum under de mellanliggande åren, kunna inverka på resultatet av jämförelsen. I vad mån dessa lokala prisrörelser varit ägnade att utjämna eller eventuellt skärpa olikheterna i levnadskostnader olika orter emellan kan likväl ej avgöras, förrän resultatet av den inom socialstyrelsen f. n. pågående revisionen av 1919 års dyrortsgruppering föreligger avslutad.

	Förvaltningspersonalens genomsnittliga löneinkomst per år (kr.)		Indextal (Riksmedeltal = 1 000)		
			Årsinkomst		Levnadskostnader
	manliga	kvinnliga	manliga	kvinnliga	
Ortsgrupp A	4 557	1 988	911	729	under 950
» B	4 722	2 115	944	775	950—1 000
» C	4 478	2 186	895	801	1 001—1 050
» D	4 605	2 405	920	881	1 051—1 100
» E	4 648	2 422	929	888	1 101—1 150
» F	5 110	2 523	1 021	925	1 151—1 200
» G	5 646	3 098	1 128	1 178	1 201 o. däröver
Hela riket	**5 005**	**2 729**	**1 000**	**1 000**	**1 000**

Tablån ger tydligt vid handen, att förvaltningspersonalens medellön står i ett visst siffermässigt samband med dyrhetsgraden. Den genomsnittliga årsinkomsten för den kvinnliga personalen visar en successiv stegring från den lägsta till den högsta dyrortsgruppen, medan för männen, som ju utgöra en väsentligt mindre homogen grupp, en motsvarande tillväxt i medelinkomsten endast kan konstateras för de fyra högsta dyrortsgrupperna.

Motsvarande lönesiffror för de tre huvudgrupper, på vilka förvaltningspersonalen fördelats i förevarande undersökning, framgår av tab. 5, vari ävenledes angivits, huru många anställda varje medeltal avser.

Lönenivån för de tre kategorier av förvaltningspersonal, som här redovisas, påverkas i väsentligt olika grad av en förskjutning i levnadskostnader. För de kontorsanställda, vilka representera det mest omfattande urvalet, framträda särskilt för kvinnorna rätt karakteristiska variationer av lönens storlek allt efter resp. företags förläggning. Ett visst samband mellan löner och levnadskostnader kan även iakttagas för butikspersonalen, medan för den mest heterogena men högst avlönade gruppen, teknisk personal, andra faktorer än ortens dyrhetsgrad synas vara bestämmande i fråga om lönestandarden. Det förtjänar emellertid påpekas, att även för den tekniska personalen liksom för övriga grupper de största genomsnittslönerna återfinnas i den högsta dyrortsgruppen (G).

[1] Ortsgrupperna A—C omfatta i stort sett den rena landsbygden, grupperna D och E smärre städer och tätare bebyggda samhällen på landsbygden, grupp F större städer och industrisamhällen samt grupp G Stockholm med omnejd jämte ett fåtal dyrorter i Norrbottens och Jämtlands län.

Tab. 5. Genomsnittlig löneinkomst per år för förvaltningspersonal inom olika dyrortsgrupper.

Ortsgrupp:	A	B	C	D	E	F	G	Hela riket
Antal anställda:								
Teknisk personal	635	909	901	991	1 604	1 486	2 001	8 527
män	629	903	884	951	1 554	1 439	1 893	8 253
kvinnor	6	6	17	40	50	47	108	274
Kontorspersonal	807	1 187	1 318	1 741	3 568	3 342	7 145	19 108
män	690	952	1 019	1 187	2 448	2 341	4 244	12 881
kvinnor	117	235	299	554	1 120	1 001	2 901	6 227
Butikspersonal	138	226	414	641	863	669	2 309	5 260
män	116	166	219	376	450	269	884	2 480
kvinnor	22	60	195	265	413	400	1 425	2 780
Samtliga grupper	**1 580**	**2 322**	**2 633**	**3 373**	**6 035**	**5 497**	**11 455**	**32 895**
män	1 435	2 021	2 122	2 514	4 452	4 049	7 021	23 614
kvinnor	145	301	511	859	1 583	1 448	4 434	9 281
Genomsnittlig löneinkomst:	*Kr.*	*Kr.*	*Kr.*	*Kr.*	*Kr.*	*Kr.*	*Kr.*	*Kr.*
Teknisk personal	5 393	5 757	5 350	5 656	5 848	5 865	6 807	5 957
män	5 426	5 786	5 400	5 782	5 948	5 960	7 002	6 057
kvinnor	1 990	1 344	2 735	2 652	2 729	2 946	3 378	2 964
Kontorspersonal	3 862	3 750	3 725	3 698	3 653	4 186	4 572	4 114
män	4 161	4 137	4 120	4 229	4 173	4 804	5 402	4 690
kvinnor	2 095	2 182	2 382	2 561	2 514	2 740	3 359	2 921
Butikspersonal	2 077	2 188	2 147	2 496	2 452	2 450	3 068	2 682
män	2 202	2 282	2 424	2 815	2 740	3 222	3 909	3 137
kvinnor	1 413	1 932	1 835	2 043	2 138	1 932	2 546	2 277
Samtliga grupper	**4 322**	**4 384**	**4 033**	**4 045**	**4 064**	**4 429**	**4 659**	**4 363**
män	4 557	4 722	4 478	4 605	4 648	5 110	5 646	5 005
kvinnor	1 988	2 115	2 186	2 405	2 422	2 523	3 098	2 729

Arbetare inom industri, handel och samfärdsel. För vuxna manliga arbetare giver en jämförelse mellan lönenivån inom olika dyrortsgrupper för samtliga undersökta näringsgrenar tillsammantagna följande resultat:

	Vuxna manliga arbetares genomsnittliga löneinkomst, kronor		Indextal (Riksmedeltal = 1 000)		
			Inkomst		Levnadskostnader
	per år	per timme	per år	per timme	
Ortsgrupp A	1 764	0·87	691	737	under 950
» B	1 967	0·93	770	788	951—1 000
» C	2 126	1·02	832	864	1 001—1 050
» D	2 373	1·08	929	915	1 051—1 100
» E	2 827	1·32	1 107	1 119	1 101—1 150
» F	3 065	1·39	1 200	1 178	1 151—1 200
» G	3 636	1·60	1 424	1 356	1 201 o. däröver
Hela riket	**2 554**	**1·18**	**1 000**	**1 000**	**1 000**

Tablån visar en genomgående stegring både av års- och timförtjänster med växande levnadskostnader. Avstånden mellan dyrortsgruppernas lönesiffror synas emellertid i allmänhet vara ej oväsentligt större än mellan

Tab. 6. Genomsnittlig löneinkomst per timme för

	Näringsgrenar	Antal redovisade arbetare							
		A	B	C	D	E	F	G	Hela riket
1	**Malmbrytning och metallindustri**	**6 183**	**8 771**	**3 246**	**2 476**	**6 600**	**3 816**	**4 595**	**35 687**
	därav:								
2	Gruvor och anrikningsverk	814	799	84	18	7	—	210	1 932
3	Järn-, stål- och kopparverk	4 266	5 614	1 215	550	92	6	145	11 888
4	Järn- och stålmanufaktur	372	567	325	48	1 099	135	281	2 827
5	Mek. o. elektriska verkstäder	731	1 651	1 612	1 604	5 141	3 252	3 468	17 459
6	Metallmanufaktur	—	140	10	256	194	423	285	1 308
7	**Jord- och stenindustri**	**4 288**	**2 886**	**1 205**	**1 945**	**777**	**332**	**43**	**11 426**
	därav:								
8	Kolgruvor	1 663	292	—	1 018	—	—	—	2 973
9	Stenbrott och stenhuggerier	126	877	192	—	299	—	13	1 507
10	Byggnadsämnesindustri	621	617	539	745	335	116	31	3 004
11	Glasbruk	1 445	917	441	79	90	—	—	2 972
12	**Träindustri**	**2 739**	**3 666**	**3 575**	**1 748**	**1 882**	**1 152**	**552**	**15 264**
	därav:								
13	Sågverk och hyvlerier	2 170	3 004	3 056	1 431	1 111	307	169	11 248
14	Snickeri- och möbelfabriker	521	370	515	304	594	758	298	3 360
15	**Pappers- och grafisk industri**	**3 512**	**4 222**	**3 063**	**2 563**	**1 061**	**682**	**2 193**	**17 296**
	därav:								
16	Pappersmassefabriker	2 766	3 329	2 188	959	72	—	82	9 396
17	Pappersbruk och pappfabriker	746	854	648	1 170	79	100	86	3 683
18	Grafisk industri	—	8	228	361	809	459	1 736	3 601
19	**Livsmedelsindustri**	**714**	**1 138**	**979**	**1 770**	**1 847**	**2 165**	**2 548**	**11 156**
	därav:								
20	Kvarnar	15	99	169	167	235	91	244	1 020
21	Bagerier	2	9	146	64	392	406	554	1 573
22	Råsockerbruk o. raffinaderier	553	833	303	982	520	462	233	3 886
23	Bryggerier o. läskedrycksfabriker	17	63	247	371	339	702	1 091	2 830
24	**Textil- o. beklädnadsindustri**	**842**	**1 519**	**856**	**2 452**	**1 102**	**657**	**467**	**7 895**
	därav:								
25	Spinnerier, väverier o. d.	338	1 512	810	2 334	857	476	179	6 506
26	Sömnadsfabriker	4	7	41	110	215	174	278	829
27	**Läder-, hår- o. gummivaruindustri**	**220**	**204**	**1 210**	**833**	**1 355**	**293**	**221**	**4 336**
	därav:								
28	Skofabriker	46	57	472	461	862	106	149	2 153
29	**Kemisk-teknisk industri**	**134**	**579**	**487**	**1 190**	**705**	**462**	**497**	**4 004**
	därav:								
30	Tändsticksfabriker	—	—	232	538	—	50	—	820
31	**Byggnadsverksamhet**	**262**	**192**	**330**	**465**	**876**	**1 466**	**2 574**	**6 165**
	därav:								
32	Egentlig byggnadsverksamhet	262	171	273	416	708	1 202	2 254	5 286
33	Målning och glasmästeri	—	20	57	49	168	264	320	878
34	**Kraft-, belysn.- o. vattenverk m. m.**	**63**	**74**	**543**	**1 139**	**2 666**	**4 431**	**3 545**	**12 461**
35	**Handel och varulager**	**47**	**114**	**255**	**307**	**565**	**372**	**1 538**	**3 198**
36	**Samfärdsel (utom järnvägsdrift)**	**—**	**76**	**178**	**257**	**966**	**1 226**	**541**	**3 244**
	därav:								
37	Lastning och lossning	—	76	178	257	913	1 160	407	2 991
38	**Samtliga näringsgrenar**	**18 504**	**23 891**	**15 877**	**17 145**	**20 352**	**17 054**	**19 304**	**131 627**

vuxna manliga arbetare inom olika dyrortsgrupper.

Genomsnittlig löneinkomst per timme, kronor																
Ordinarie tid								Inklusive övertid, naturaförmåner o. d.								
A	B	C	D	E	F	G	Hela riket	A	B	C	D	E	F	G	Hela riket	
0·80	0·92	0·88	0·98	1·29	1·28	1·42	1·07	0·85	0·99	0·94	0·99	1·38	1·24	1·46	1·13	1
0·79	0·92	0·78	0·87	1·36	—	1·71	0·96	0·81	0·94	0·87	0·92	1·43	—	2·05	1·02	2
0·78	0·92	0·78	0·93	1·02	1·09	0·81	0·86	0·84	1·00	0·89	0·99	1·07	1·09	0·89	0·93	3
0·83	0·87	0·94	0·92	1·20	1·34	1·66	1·10	0·84	0·92	0·95	0·92	1·20	1·35	1·67	1·12	4
0·93	0·96	0·94	0·99	1·31	1·24	1·38	1·20	0·94	0·99	0·97	1·00	1·48	1·25	1·41	1·25	5
—	0·89	1·14	1·01	1·30	1·12	1·48	1·18	—	0·90	1·14	1·01	1·30	1·13	1·49	1·19	6
0·85	0·72	0·99	0·86	1·01	1·19	1·48	0·86	0·92	0·75	1·05	0·95	1·02	1·20	1·49	0·91	7
0·91	0·97	—	0·77	—	—	—	0·86	1·04	1·09	—	0·92	—	—	—	1·00	8
0·74	0·54	0·98	—	0·97	—	1·62	0·71	0·75	0·54	0·98	—	0·98	—	1·62	0·72	9
0·82	0·80	0·88	0·94	1·02	1·33	1·42	0·90	0·83	0·80	0·89	0·95	1·03	1·33	1·44	0·91	10
0·86	0·77	1·21	1·04	1·11	—	—	0·89	0·91	0·83	1·41	1·16	1·17	—	—	0·96	11
0·85	0·82	0·89	0·89	0·97	1·13	1·27	0·90	0·89	0·89	0·94	0·94	1·02	1·18	1·30	0·95	12
0·84	0·81	0·87	0·88	0·84	1·19	1·03	0·86	0·89	0·88	0·93	0·93	0·93	1·31	1·05	0·92	13
0·88	0·82	0·98	0·96	1·11	1·08	1·28	1·01	0·90	0·88	0·98	0·96	1·12	1·10	1·38	1·03	14
0·79	0·89	1·01	1·17	1·36	1·41	1·43	1·05	0·81	0·91	1·04	1·20	1·39	1·46	1·45	1·08	15
0·78	0·90	1·02	0·91	0·88	—	0·95	0·89	0·80	0·91	1·05	0·98	0·91	—	0·97	0·92	16
0·88	0·85	0·92	1·33	1·05	0·88	1·22	1·02	0·84	0·89	0·93	1·34	1·08	0·88	1·22	1·04	17
—	1·15	1·23	1·41	1·47	1·57	1·47	1·46	—	1·16	1·24	1·42	1·50	1·64	1·50	1·49	18
1·02	1·06	1·14	1·14	1·37	1·34	1·68	1·31	1·05	1·08	1·19	1·17	1·48	1·41	1·80	1·39	19
0·87	1·17	1·27	1·23	1·27	1·42	1·55	1·38	0·91	1·20	1·29	1·23	1·31	1·44	1·57	1·35	20
0·83	1·18	1·24	1·57	1·76	1·57	1·73	1·64	1·34	1·19	1·25	1·59	1·77	1·58	1·74	1·45	21
1·05	1·04	1·07	1·08	1·14	1·08	1·23	1·07	1·06	1·05	1·08	1·09	1·18	1·05	1·25	1·09	22
0·80	1·17	1·02	1·21	1·34	1·39	1·72	1·45	1·25	1·24	1·18	1·81	1·52	1·55	2·09	1·68	23
0·80	0·83	0·88	0·90	1·08	1·17	1·44	0·97	0·82	0·86	0·91	0·94	1·11	1·18	1·45	1·00	24
0·79	0·83	0·87	0·89	0·98	1·02	1·17	0·90	0·82	0·86	0·90	0·92	1·02	1·04	1·19	0·98	25
1·22	0·89	1·15	1·18	1·43	1·55	1·62	1·47	1·22	0·91	1·17	1·19	1·44	1·55	1·62	1·47	26
0·88	1·09	1·07	1·16	1·30	1·31	1·61	1·19	0·88	1·09	1·10	1·16	1·30	1·33	1·61	1·20	27
1·09	1·25	1·16	1·16	1·28	1·26	1·74	1·25	1·09	1·25	1·16	1·16	1·28	1·27	1·74	1·25	28
1·01	1·02	1·01	1·08	1·10	1·41	1·33	1·12	1·13	1·04	1·02	1·04	1·11	1·49	1·38	1·15	29
—	—	1·18	1·09	—	1·15	—	1·11	—	—	1·18	1·09	—	1·36	—	1·18	30
1·00	1·26	1·23	1·28	1·35	1·55	1·78	1·57	1·00	1·27	1·24	1·29	1·36	1·56	1·79	1·57	31
1·00	1·23	1·22	1·27	1·30	1·55	1·74	1·54	1·00	1·25	1·24	1·28	1·32	1·55	1·74	1·54	32
—	1·46	1·24	1·35	1·53	1·59	2·11	1·78	—	1·46	1·24	1·35	1·54	1·61	2·12	1·78	33
0·74	1·05	1·17	1·21	1·38	1·40	1·62	1·43	0·87	1·09	1·24	1·24	1·42	1·42	1·66	1·46	34
0·84	0·94	1·05	1·13	1·17	1·30	1·53	1·34	0·84	0·95	1·07	1·14	1·18	1·31	1·56	1·35	35
—	1·51	1·84	1·88	1·56	1·74	1·78	1·71	—	1·52	1·86	1·88	1·57	1·74	1·78	1·72	36
—	1·51	1·84	1·88	1·59	1·75	1·89	1·74	—	1·52	1·86	1·88	1·61	1·76	1·89	1·75	37
0·83	0·89	0·98	1·05	1·27	1·36	1·55	1·14	0·87	0·93	1·02	1·08	1·32	1·39	1·60	1·18	38

motsvarande levnadskostnader. Ehuru det givetvis icke här kan bliva fråga om någon fullständig jämförbarhet mellan siffrorna, vill det synas anmärkningsvärt, att den för de fyra lägsta dyrortsgrupperna (A—D) beräknade genomsnittliga lönenivån i förhållande till övriga grupper blivit så mycket lägre än vad differenserna i levnadskostnader tyckas betinga, medan ett motsatt förhållande kan konstateras beträffande den högsta dyrortgruppen (G), som bl. a. omfattar Stockholm med omnejd. En jämförelse mellan de båda grupperna E och F både inbördes och i förhållande till de för hela riket gällande genomsnittstalen visar däremot, som man finner, en ganska märklig överensstämmelse beträffande lönernas och levnadskostnadernas variationer.

En bild av i vad mån liknande divergenser i lönehänseende även framträda för särskilda industrigrupper och viktigare industrigrenar erhålles genom tab. 6 å sid. 364—365. Endast timinkomster hava här redovisats. Därjämte har angivits, huru många arbetare varje särskilt lönemedeltal avser.

Man finner, att ovan antydda lönedifferenser mellan olika dyrortsgrupper om också i växlande grad även göra sig gällande inom de särskilda näringsgrenarna. Den genomsnittliga timförtjänsten visar således med få undantag en tendens till stegring med växande levnadskostnader. Mest framträdande bland dessa undantag är gruppen samfärdsel, inom vilken lastnings- och lossningsarbetarna dominera, enär järnvägarna, som förut anförts, vid denna undersökning helt måst lämnas å sido. Beräkningen av antalet arbetstimmar vid lastnings- och lossningsarbete är emellertid förenad med stora svårigheter, och torde stuveribolagen, som här äro de mest betydande uppgiftslämnarna, sannolikt å olika orter tillämpat i viss mån skiljaktiga beräkningsmetoder.

En närmare granskning av tabellens siffror ger vid handen, att skillnaden mellan de genomsnittliga timförtjänsterna inom olika industrier icke alltid motsvaras av en genomgående olikhet i lönestandard, utan i viss mån bestämmes av industriernas förläggning i dyrortshänseende. Sålunda hava de i genomsnitt lågt avlönade järn- och stålverks- samt sågverksarbetarna till allra största delen varit sysselsatta å orter med låga levnadskostnader, medan åter relativt många av arbetarna vid kraft-, belysnings- och vattenverk samt handel och varulager haft sin verksamhet förlagd till Stockholm och övriga större städer, vilkas höga lönestandard därigenom kommit att avsevärt influera på riksmedeltalen. Men en industrigrens övervägande förläggning i dyrortshänseende kan givetvis ej undgå att utöva ett visst inflytande även på lönenivån för de företag av samma art, som äro belägna inom övriga dyrortsgrupper. Man lägger exempelvis å ena sidan märke till, att arbetare inom näringsgrenar sådana som målning och glasmästeri, bryggerier, bagerier, byggnadsverksamhet och boktryckerier, vilka, vad de redovisade företagen angår, huvudsakligen äro förlagda till orter med höga levnadskostnader, även inom övriga dyrortsgrupper åtnjuta en relativt hög lönestandard. Å andra sidan uppvisas tämligen genomgående i rikets olika delar relativt låga löner av sådana industrier, som äro koncentrerade till de billigare orterna, exempelvis stenbrott och stenhuggerier, byggnadsämnesindustrier samt spinnerier och väverier

Socialstyrelsens utlåtande rörande lösdrivarvården.

Socialstyrelsen har den 31 mars 1924 till konungen avgivit anbefallt utlåtande över fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande med förslag till lag om lösdrivares behandling m. fl. författningar. Som bilagor till utlåtandet har ingivits redogörelse för en av styrelsen företagen undersökning rörande de lösdrivare, som under år 1923 varit intagna å Svartsjö tvångsarbetsanstalt (se vidare sid. 377 i detta häfte), ävensom en av styrelsens expert för alkoholistvårdsärenden, professorn O. Kinberg, författad social-medicinsk studie, »Om lösdrivare och deras behandling», samt en av biträdande fattigvårdsinspektören N. Öström utarbetad uppsats om »Fattigvården och lösdrivarna i Stockholm». För egen del har styrelsen under hänvisning till dessa utredningar anfört följande:

Såsom av grundläggande betydelse vid behandlingen av förevarande ämne anser sig socialstyrelsen böra till en början något uppehålla sig vid behovet av särskild lagstiftning angående lösdrivares behandling. Berörda lagstiftning har nämligen varit föremål för åtskilliga angrepp, varvid man, under framhållande bl. a. att densamma vore oförenlig med kravet på personlig frihet och hade karaktären av en orättvis klasslagstiftning, påyrkat dess avskaffande.

Emellertid lär man ej å något håll kunna bestrida, att det inom samhället förefinnes ett icke obetydligt antal individer, som, utan att vara hemfallna under kriminellt ansvar, äro att anse ej blott såsom samhällsparasiter, utan även såsom uppenbarligen farliga för rättsordningens upprätthållande. Man tänke på exempelvis luffare, som ofta, synnerligast när de komma i sällskap, utgöra en skräck för avsides belägna gårdar och ensamt boende personer, tattar- och zigenarföljen, som kunna terrorisera även rätt folkrika platser, samt de större samhällenas bondfångare, falkspelare, langare, soutenörer o. d.

Genom ovan berörda undersökning av tvångsarbetarna å Svartsjö har styrelsen sökt att bereda sig någon närmare kännedom om bl. a. beskaffenheten av de manliga individer, som drabbas av lösdrivarlagen i dess fulla tillämpning, d. v. s. som ådömas tvångsarbete.

Ur den närlagda redogörelsen för nämnda undersökning må i detta sammanhang anföras följande.

Av de 485 tvångsarbetare, som undersökningen omfattade, befanns vid en fördelning efter psykologiska typer endast en mindre del, eller något över 40 %, utgöras av lösdrivare i ursprunglig och egentlig bemärkelse, d. v. s. luffare och bettlare. Av de övriga utgjorde vanetjuvarna den största gruppen (22·3 %), varefter kommo langarna (10·3 %), bondfångarna och yrkesbedragarna (6·8 %), ligisterna (6·6 %), soutenörerna, kopplarna och de manliga prostituerade (5·6 %) samt våldsverkarna (4·7 %).

Av tvångsarbetarna ansågos minst 30 % kunna betecknas såsom andligt undermåliga och något över 50 % såsom alkoholister.

Att ifrågavarande tvångsarbetare icke voro alldeles obekanta med strafflagen torde kunna förväntas av vad nyss anförts rörande deras fördelning efter psykologiska typer. Undersökningen utvisade även, att mer än 70 % av dem tidigare undergått frihetsstraff. Av de övriga hade 3·6 % bevisligen begått brott, ehuru de icke därför

blivit ådömda frihetsstraff. Flertalet av de förstnämnda kriminella tvångsarbetarna hade upprepade gånger gjort sig skyldiga till förbrytelser, och uppgick för dem medeltalet undergångna frihetsstraff till 3·6 per individ. Av de olika brottsarterna framträdde i främsta rummet olovligt tillgrepp, vartill voro att hänföra nära 70 % av samtliga här ifrågavarande brott.

Beaktar man särskilt luffarna och bettlarna, vilka torde anses såsom den minst samhällsfarliga gruppen bland lösdrivarna, visar det sig emellertid, att halva antalet förut varit underkastade frihetsstraff. Av den andra hälften utgjordes nära $^4/_5$ av imbecilla eller eljest abnorma, alkoholister eller sådana, som begått brott, men undgått frihetsstraff därför.

Vad här ovan anförts belyses individuellt i ett antal till förevarande redogörelse fogade monografier, vilka lämna upplysningar om en del såsom typfall närmare omtalade tvångsarbetare. Professor Kinbergs förut omförmälda, jämväl här närlagda social-medicinska studie torde även i det väsentliga bekräfta riktigheten av ovan meddelade upplysningar.

En anmärkning, som i detta sammanhang kan synas ligga nära till hands, är den, att samhällsförhållandena i väsentlig mån bära ansvaret för uppkomsten av lösdrivarlagens klientel och att det måste anses vara en orättvisa att utsätta dessa offer för samhällsförhållandena för repressiva åtgärder från statens sida. Ehuru riktigheten av denna anmärkning väl icke lär kunna helt bestridas, må framhållas, att undersökningen rörande tvångsarbetarna å Svartsjö knappast givit stöd för nu antydda uppfattning — erinras kan bl. a. om de relativt gynnsamma uppgifterna angående tvångsarbetarnas börd och föräldrahem.

Oberoende av olika åsikter om orsakerna till lösdriveriets förekomst kvarstår emellertid enligt styrelsens mening för staten nödvändigheten att ingripa mot här ifrågavarande antisociala individer — dels för att skydda övriga medborgare mot lösdrivarna och dels för att söka om möjligt omvandla lösdrivarna till nyttiga samhällsmedlemmar. Med hänsyn till den ovilja, varför lösdrivarlagen otvivelaktigt på många håll är föremål, kan styrelsen icke underlåta påpeka, att ett med lösdrivarnas behandling nära besläktat ingripande från statens sida, nämligen beträffande alkoholisterna, icke, såvitt styrelsen vet, mot sig uppkallat någon mer allmän opinion. Detta ingripande kan dock äga rum på grund av relativt föga svårartade försyndelser och medför i regel långvarigare frihetsförlust än tvångsarbetet. Behandlingen av alkoholisterna är emellertid lagd efter andra linjer, som tydligt giva vid handen, att ändamålet med densamma, utan någon biavsikt att straffa, är alkoholistens återförande till ett nyktert och ordentligt liv.

Söker man med utgångspunkt från lösdrivarbehandlingens förut antydda skydds- och förbättringssyfte se till, huru lösdrivarlagens tillämpning ter sig, torde man icke kunna undgå att finna statens ingripande i förevarande avseende hittills vara mindre tillfredsställande.

Beträffande först syftet att bereda samhället skydd mot antisociala element lär det ej kunna förnekas, att detta skydd är ganska ofullkomligt. Av de kringstrykande lösdrivarna — luffarna — torde endast en mindre del bli föremål för någon behandling enligt lösdrivarlagen, under det flertalet opåtalt stryka omkring bettlande och äventyrande rättssäkerheten i stora delar av vårt land. De så att säga stationära manliga lösdrivarna, d. v. s. bondfångare, falskspelare, langare, soutenörer, ficktjuvar m. fl. notoriska, ehuru icke straffansvar för tillfället underkastade brottslingstyper, torde väl i något större omfattning bli omhändertagna av myndigheterna, men jämväl av dessa lösdrivare lär det stora flertalet befinna sig på fri fot och bedriva sina olovliga hanteringar. Vad slutligen angår de prostituerade kvinnorna, till vilka den allra största delen av de kvinnliga lösdrivarna är att hänföra, lär det ej råda någon tvekan, att de genom statens ingripande endast i ringa omfattning hindras från utövandet av sitt yrke.

Eftersöker man orsakerna till nu berörda förhållanden, synes man i fråga om luf-

farna knappast kunna tveka, att det bristande efterhållandet i främsta rummet är att tillskriva det otillfredsställande skick, vari polisväsendet å landsbygden över huvud taget torde befinna sig. Beträffande de två återstående av här ovan omförmälda lösdrivarkategorier och särskilt de prostituerade kvinnorna synes det, även om nyss berörda förhållande i viss mån medverkar, väsentligen vara en mer eller mindre avsiktlig obenägenhet hos myndigheterna att gå hårdhänt fram — enligt lagens ordalag äro de ej heller förpliktade, utan endast berättigade att ingripa — som förorsakar den bristande effektiviteten. Denna omständighet, som väl icke heller saknar betydelse i avseende å behandlingen av den förstnämnda lösdrivarkategorien, lärer åter sannolikt förnämligast vara att härleda från de känslor av tvekan, som, oavsett de något svävande förutsättningarna för lagens tillämpning, många gånger torde framkallas av medvetandet om de i avseende å lösdrivarens upprättande i stort sett föga gynnsamma resultaten av lagens användning.

Övergår man så till frågan, hur lagens tillämpning ter sig med hänsyn till förbättringen av dem, som blivit föremål för tillämpningen, lär man, såsom redan antytts, ej kunna undgå finna resultaten otillfredsställande. Av de två huvudsakliga korrektiva momenten i den lagstadgade behandlingen av lösdrivare, varningen och tvångsarbetet, innebär visserligen den förra en kraftig och i många fall även verksam uppfordran till lösdrivaren att övergiva sitt oordentliga och lättjefulla liv. Å andra sidan kan emellertid mot varningen även framställas vissa erinringar. Den, som drabbas av varning, är därmed i mångas ögon brännmärkt på ett sätt, som i någon mån påminner om den numera avskaffade påföljden förlust av medborgerligt förtroende. För somliga mindre viljestarka individer blir varningen en domsakt, varigenom de definitivt inrangeras bland lösdrivarna.

Av det nu anförda torde framgå, att varningen är ett nog så betydelsefullt rättsinstitut, som bör handhavas med urskiljning och varsamhet. De varnande myndigheterna synas även, att döma bl. a. av statistiska uppgifter i det remitterade betänkandet, i regel vara väl medvetna därom. Enligt styrelsens mening torde det emellertid kunna ifrågasättas, om ej åtgärder borde vidtagas i ändamål att bereda större säkerhet mot mindre väl motiverade varningsbeslut. Därjämte synes det styrelsen vara skäl att i förbättringssyfte dels utnyttja det hot, som ligger i varningen, och dels tillförsäkra den varnade bättre möjligheter till upprättelse.

Till genomförande av nu antydda förändringar i avseende å varningen synes det, såvitt styrelsen kan finna, vara påkallat att i viss mån inskränka varningsrätten, detta likväl mindre av bristande förtroende för de underordnade polismyndigheternas förmåga att på lämpligt sätt handhava varningsinstitutet än med hänsyn till möjligheten att tillgodose de två sistnämnda syftena av mer direkt social innebörd. För förverkligandet av dessa syften lär man nämligen knappast, åtminstone ej beträffande luffarna, kunna påräkna erforderlig, personligt intresserad medverkan i alla de orter, där myndigheter med varningsrätt nu förefinnas. Enligt styrelsens mening kunde det sålunda ifrågasättas att centralisera varningsförfarandet till länsstyrelserna och sådana underlydande polismyndigheter, som länsstyrelserna, särskilt med hänsyn till möjligheten att vinna medverkan av nyss angivna slag, kunde finna skäl utrusta med befogenhet att varna.

De åtgärder, för vilka styrelsen tänkt sig berörda medverkan, skulle bestå i försök såväl före som efter varningen att bereda arbetstillfälle åt lösdrivaren — genom före varningen erbjudet arbetstillfälle skulle åtminstone lösdrivarens arbetsvillighet prövas — samt personlig påverkan under omhändertagande eller övervakning. Under det hot varningen och tvångsarbetet innebär, synes det icke otroligt, att ett klokt och av personligt intresse uppburet ingripande skulle kunna bära frukt. Möjligen skulle det kunna ifrågasättas, huruvida icke med varningen borde kunna förbindas villkor, t. ex. om antagande eller kvarstannande i visst arbete, vistelse å viss ort e. d., vilkas åsidosättande skulle utsätta den varnade för tvångsarbete.

Varningen utgör f. n. en ovillkorlig förutsättning för ådömande av tvångsarbete.

Styrelsen är tveksam, om denna anordning kan anses fullt motiverad och lämplig. Fall kunna nämligen otvivelaktigt förekomma — t. ex. i fråga om uppenbara brottslingstyper — där det ej finnes någon utsikt till att varningen skall lända till åsyftat resultat, men hänsynen till samhällets skyddande kräver lösdrivarens oskadliggörande. En lösdrivare, som ej inom de senaste två åren blivit varnad eller undergått tvångsarbete, kan nu trotsa myndigheterna, enär han vet, att han ej utan föregången varning kan dömas till tvångsarbete.

Det andra och mest betydelsefulla korrektiva huvudmomentet i lösdrivarnas behandling utgöres av tvångsarbetet. Sättet för dettas anordnande och verkställande torde också på sätt och vis vara avgörande för hela lösdrivarbehandlingens natur.

Ser man till, huru tvångsarbetet enligt gällande lagstiftning är anordnat och verkställes i vårt land, lär man med skäl kunna säga, att det från vissa håll framställda kravet på lösdriveriets kriminalisering praktiskt taget sedan länge väsentligen är förverkligat. Visserligen handläggas icke lösdrivarmålen av domstol, men sättet för tvångsarbetets utmätande, resp. dess verkställande överensstämmer, ehuru i det senare avseendet genomförts betydande förbättringar under de närmast förflutna åren, i väsentlig mån med förfarandet vid åläggandet och utkrävandet av frihetsstraff. Av motiveringen till 1885 års lösdrivarlag framgår även, att straffsynpunkten ej varit främmande för de kommitterade, som utarbetade förslaget till denna lag.

Såsom styrelsen redan förut berört, torde den ovilja mot lösdrivarlagstiftningen, som förefinnes inom vissa kretsar i vårt land, ävensom myndigheternas ej sällan framträdande obenägenhet att tillämpa nämnda lagstiftning i mycket vara att tillskriva sättet för tvångsarbetets verkställande. Onekligen har tvångsarbetet genom den med detsamma förbundna interneringen berett samhället ett visst mått av skydd, liksom tvångsarbetet redan genom det straffhot, det innebär, otvivelaktigt motverkar lösdriveriet. Däremot torde tvångsarbetet i fråga om lösdrivarnas förbättring ej ha avsevärda resultat att uppvisa. Somliga lösdrivare kunna visserligen lämna anstalterna med stärkta arbetskrafter och nyvunnen arbetshåg — så länge den varar — men å andra sidan bliva många genom umgänget med mer depraverade kamrater och genom den bitterhet mot samhället, som i en del fall framkallas hos dem av deras uppfattning att lida ett oförskyllt straff, otvivelaktigt försämrade under sin anstaltsvistelse.

Enligt styrelsens mening måste vid tvångsarbetet förbättringssyftet, ej blott i den omhändertagna individens utan även i samhällets intresse, komma mera till sin rätt. Visserligen lära lösdrivarna på det hela taget erbjuda ett för förbättringsförsök föga tacksamt material, men erfarenheter från andra håll, bl. a. alkoholistvården, visa dock, att ett målmedvetet och intresserat uppfostringsarbete kan giva beaktansvärda resultat. Mycket viktig är den mer eller mindre frivilliga föregående samt den efterföljande, stödjande och övervakande vårdverksamhet, som styrelsen skulle vilja se komma till stånd, men vården under interneringstiden, då man har den största möjligheten att ordna lösdrivarens liv och arbete, torde dock förbliva huvudmomentet i upprättelseproceduren. I betraktande härav anser sig styrelsen — med livligt erkännande av de reformer som på senaste tiden genomförts å tvångsarbetsanstalterna — icke kunna underlåta att påkalla en reorganisation av anstaltsvården.

F. n. finnas som bekant två tvångsarbetsanstalter, en för män, förlagd till Svartsjö, och en för kvinnor, upprättad i Landskrona. Till den förra anstalten höra två kolonier, vardera avsedd för ett mindre antal tvångsarbetsfångar, belägna å tvenne anstalten tillhöriga utgårdar. Den senare anstalten disponerar över en mindre lantgård, vilken tjänstgör som ett slags filial till huvudanstalten. Nämnas må slutligen, att man sedan länge sökt att få till stånd en sluten avdelning å Svartsjö.

Med kolonierna å Svartsjö och den till Landskronaanstalten anknutna filialen samt även genom vissa anordningar inom de stora anstalterna har man sökt att åvägabringa en differentiering av vården. Endast genom ett kraftigt och målmedvetet fortskridande på denna väg tror styrelsen det vara möjligt att kunna förvänta några

gynnsammare resultat i avseende å de internerade lösdrivarnas förbättring. Skall man ha några utsikter att genom uppfostran effektivt påverka någon större del av nämnda mångskiftande element, måste nämligen behandlingen noga avpassas efter individernas olika anlag och förhållanden. Sålunda bör om möjligt hänsyn tagas till den internerades ålder, den olika graden och måhända i viss mån även arten av hans moraliska förfall, graden av arbetsförmåga — nedsatt sådan förmåga bör ej såsom nu helt fritaga från tvångsarbete — samt olika yrkesspecialitet. Såsom belöning för gott uppförande och en förberedelse för utskrivning bör den internerade kunna förflyttas till anstalt med friare regim eller försökspermitteras. Till straff bör han åter kunna överflyttas till anstalt av strängare typ. Önskvärt är givetvis även, såsom över huvud taget i fråga om alla anstalter, där vikt ligger å det fostrande personliga inflytandet, att tvångsarbetsanstalterna ej göras för stora.

Härovan framförda krav på differentiering lär emellertid ej kunna tillgodoses utan ökad tillgång på anstalter. Då det, åtminstone under nuvarande för statsfinanserna brydsamma tider, ej torde vara att räkna med någon avsevärd möjlighet till nyanläggningar, har styrelsen ansett sig böra undersöka, huruvida nyssberörda krav skulle kunna på annat sätt tillgodoses. Denna undersökning har lett till nedan i korthet angivna projekt.

Under utövandet av sin befattning som uppsyningsmyndighet över alkoholistvården och särskilt sedan styrelsen i nämnda egenskap kommit i beröring med tvångsarbetsanstalterna, har styrelsen icke kunnat undgå att lägga märke till det nära samband, som råder mellan alkoholism och lösdriveri. Det alldeles övervägande antalet lösdrivare äro tillika alkoholister, och av de å alkoholistanstalter intagna har ett stort antal blivit varnade eller undergått tvångsarbete för lösdriveri. Stundom kan det synas bero på en slump, huruvida en person blir omhändertagen såsom lösdrivare eller alkoholist. Denna bristande uppdelning är för övrigt förklarlig jämväl med hänsyn därtill, att anstaltsvården är i mycket likartad för lösdrivare och alkoholister.

I 33 § fattigvårdslagen stadgas skyldighet för landsting och städer, som ej deltaga i landsting, att upprätta arbetshem, avsedda för dels mer svårhanterliga understödstagare och dels försumliga försörjningspliktiga. Av särskilda sådana anstalter äro för närvarande tre tagna i bruk, nämligen Långmora i Kopparbergs län, upprättad av Kopparbergs och Gävleborgs landsting jämte Gävle stad, och Ödevata i Kalmar län, anordnad av Kalmar läns Södra landsting, båda dessa arbetshem avsedda för män och med 43 platser å det förra och 20 platser å det senare, samt Emaus arbetshem vid Norrtälje, upprättat av Stockholms stad, med 12 platser för kvinnliga vårdtagare. Under upprättande eller beslutade äro fem arbetshem, varav fyra för män och ett för kvinnor. Därjämte ha utredningar igångsatts rörande ytterligare ett antal arbetshem. Man torde sålunda kunna påräkna, att arbetshemmen inom en ej alltför avlägsen framtid skola kunna mottaga ett betydande antal vårdtagare.

Styrelsen föreställer sig, att jämväl här åsyftade slag av vårdtagare till stor del äro ganska nära besläktade med lösdrivarna — enligt fattigvårdslagens 75 § kunna de också efter varning dömas till tvångsarbete. Även beträffande dessa vårdtagare torde vården icke väsentligt skilja sig från den behandling, som ägnas tvångsarbetarna.

Skulle man alltså, vilket synes styrelsen icke vara omöjligt, kunna samordna anstaltsvården för lösdrivarna, alkoholisterna (å de allmänna alkoholistanstalterna) och arbetshemmens vårdtagare, komme man att förfoga över ett komplex av vårdanstalter, som rationellt utnyttjade skulle bereda möjlighet till en långt driven differentiering av vården. Tydligtvis skulle en dylik differentiering, som för övrigt uppenbarligen skulle underlätta samordnandet av de tre vårdslagen, bliva till nytta jämväl för alkoholistvårdens och arbetshemmens vårdtagare, i det den jämväl för dem skulle möjliggöra bättre anpassning av vården efter förhållandena i det individuella fallet. Framhållas må också, att det ifrågasatta samordnandet av de olika anstalterna skulle med-

föra betydande praktisk-ekonomiska fördelar. Genom utjämningen i avseende å vårdplatsbehovet de olika vårdformerna emellan — för närvarande särskilt påkallad med hänsyn till alkoholistvården — skulle nämligen anstaltsutrymmena bättre utnyttjas och behovet av nyanläggningar motverkas. Antagligen skulle även transportkostnader i viss mån besparas, då man med tillgång till ett antal över landet spridda anstalter många gånger ej skulle behöva transportera en vårdtagare så långt som eljest skulle erfordras.

Styrelsen inser emellertid väl, att den här ovan antydda omorganisationen är förenad med åtskilliga svårigheter. Sålunda synes den för sitt lyckliga förverkligande kräva ett sammanförande till en central myndighet av den nu på olika håll förlagda högsta ledningen av resp. lösdrivar-, alkoholist- och fattigvården. Jämväl i avseende å de kommunala myndigheterna, som ha att taga befattning med alkoholist- och fattigvården och som enligt styrelsens mening — vartill styrelsen i det följande återkommer — även borde ägna uppmärksamhet åt lösdrivarvården, torde med hänsyn till det ifrågasatta enhetliga anstaltssystemet vissa förändringar vara önskvärda. En annan omständighet, som i förevarande sammanhang bör framhållas, är den, att de tre här ifrågavarande vårdformerna skilja sig från varandra med hänsyn till ekonomisk grundval, i det lösdrivarvården bekostas av staten, alkoholistvården i regel av kommunen med bidrag av staten samt vården å arbetshem dels av kommunerna och dels av landstinget eller stad, som ej deltager i landsting, i båda fallen med statsbidrag. För ett ändamålsenligt utnyttjande av det enhetliga anstaltssystemet torde det vara påkallat att åtminstone i viss mån få till stånd enhetlighet jämväl i avseende å ansvaret för vårdkostnaderna.

Beträffande de olika lagarna, som reglera de ifrågavarande tre vårdformerna, synes genomförandet av ett enhetligt anstaltssystem ej nödvändigtvis kräva några mer omfattande ändringar.

Styrelsen har redan förut berört behovet av enskild medverkan vid lösdrivarvården. Av särskild betydelse torde denna medverkan vara med hänsyn till tvångsarbetet. Skola anstånd med tvångsarbetets verkställande och försöksutskrivning — två av fattigvårdslagstiftningskommittén föreslagna reformer — leda till åsyftade resultat, lär det vara nödvändigt att kunna påräkna intresserat bistånd från enskilda personer. Sådant bistånd torde också vara påkallat för lösdrivarnas omhändertagande och övervakande efter utskrivningen, vilka åtgärder av erfarenhet från alkoholistlagen att döma torde vara önskvärda jämväl i avseende å lösdrivarna.

För att anskaffa och förmedla samt i nödfall ersätta enskild medverkan, som måhända lämpligast skulle kunna lämnas av en eller flera med offentligt understöd arbetande filantropiska sammanslutningar, torde det emellertid vara nödvändigt att beträffande lösdrivarnas behandling påkalla biträde från de kommunala organens sida. Huruvida i sådant avseende fattigvårdsstyrelse eller nykterhetsnämnd, där särskild dylik nämnd finnes, bör ifrågakomma, vågar styrelsen icke avgöra. Beträffande de kvinnliga lösdrivarna tala flera skäl för barnavårdsnämnden. Mest ändamålsenligt skulle måhända vara att låta vederbörande beslutande kommunala myndighet, som kan taga tillbörlig hänsyn till tillgången på lämpliga personliga krafter i de olika kommunala organen, bestämma förläggningen av ifrågavarande ärenden. Skulle den ovan framförda tanken på ett gemensamt anstaltssystem komma till förverkligande, vore det givetvis synnerligen önskvärt, att handhavandet av de kommunala uppgifterna i avseende å de tre vårdformerna anförtroddes åt ett enda gemensamt kommunalt organ.

Styrelsen anser sig i detta sammanhang ha anledning erinra om sin tidigare, bl. a. i yttrande över förslaget till lag om den offentliga barnavården m. m., framkastade tanke, att — för tillgodoseende av enhetlighet i den sociala kommunalförvaltningen och undvikande av nyorganisationer för omhändertagandet av nya sociala uppgifter — sammanslå de kommunala nämnderna med sociala funktioner till en enda.[1] I en dylik

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1924, sid. 250.

nämnd skulle ändock de olika slagen av uppgifter, t. ex. rörande resp. fattig-, alkoholist- och lösdrivarvården, kunna få sina särskilda målsmän genom att för varje slag av uppgifter inom nämnden utsågs en särskild föredragande.

Oberoende av vilket kommunalt organ komme att utöva lösdrivarvården och huru det bleve anordnat, skulle givetvis ansvaret för vidtagande av eventuellt föreskrivna mer direkt sociala åtgärder beträffande lösdrivarna i främsta rummet komma att vila på vederbörande kommunala organ. Detta skulle emellertid äga att anförtro verkställandet av åtgärderna åt lämpliga enskilda personer eller sammanslutningar.

Ehuru lösdrivarlagen, såsom förut anförts, på det hela taget torde tillämpas med stor varsamhet, har det synts styrelsen kunna ifrågasättas, om man ej lämpligen skulle kunna vidtaga några anordningar, som vore ägnade att hos allmänheten stärka förtroendet för nämnda tillämpning. Enligt styrelsens förmenande skulle för dylikt ändamål *medverkan från de kommunala myndigheterna och enskilt håll tagas i anspråk på sådant sätt*, att vederbörande kommunala organ skulle utse några lämpliga personer, varav två efter kallelse av förhörsledaren skulle närvara vid förhör med lösdrivare. Dessa personer eller någondera av dem borde måhända sedermera utöva den vårdverksamhet i avseende å lösdrivaren, som skulle ankomma på det kommunala organet.

Såsom en viktig uppgift för ifrågavarande medverkan av kommunala och enskilda krafter må framhållas beredandet av arbetstillgång åt omhändertagna lösdrivare. Med befintlig dylik tillgång skulle man kunna konstatera, hur det förhåller sig med lösdrivarens arbetsvillighet. Tillhandahållande av arbetstillfällen skulle i vissa fall onödiggöra anstaltsvård och därmed förenade kostnader. Framhållas må särskilt vikten att tillgång till arbete beredes lösdrivaren vid den tidpunkt, då han frigives från tvångsarbete — utan omedelbar övergång till arbetsanställning skulle anstaltsvårdens resultat oftast vara hastigt förspillt. Med hänsyn till den stora betydelsen av tillgång till arbetstillfällen i här åsyftade fall torde det få anses skäligt, att dylik tillgång säkerställes genom det allmännas försorg, exempelvis i form av skogsarbeten å några av statens domäner. Erinras må i detta sammanhang även om skogssällskapets arbeten, varmed vid ett par tillfällen sysselsatts personer, ålagda arbete av fattigvårdsstyrelse.

En gren av lösdrivarvården, som giver anledning till alldeles särskilda betänkligheter, är den som har till föremål prostituerade kvinnor. Såsom förut berörts, bereder denna vårdgren allmänheten ett mycket ofullständigt skydd, då det stora flertalet dylika kvinnor tämligen ohindrade bedriva yrkesmässig skörlevnad, och med hänsyn till förbättringssyftet lär vården kanske lämna ännu sämre resultat. Därtill kommer, att rättsgrunden för statens ingripande mot ifrågavarande kvinnor måste anses ganska oklar. Under det de övriga lösdrivargruppernas levnadssätt vanligen medför en tydlig fara *för säkerheten till person och egendom, lär den yrkesmässiga skörlevnaden med den* uppfattning, som nu allmänt råder beträffande könslivets frihet, åtminstone i sina särskilda yttringar knappast kunna anses innebära något hot mot rättsordningen. De prostituerade lära också oftast finna lösdrivarlagens tillämpning å dem utgöra en upprörande orättvisa, vilken uppfattning givetvis medverkar till det dåliga resultatet av deras omhändertagande. Å andra sidan torde det ej kunna förnekas, att den yrkesmässiga skörlevnaden, där den förekommer i större omfattning eller framträder fräckt och ohöljt, måste anses ägnad att medföra för samhället betänkliga verkningar i avseende å sedlighet, ordning och sundhet. Genom olovliga tillgrepp — som vanligen ej beivras — och genom samliv med brottslingar, vilka de hjälpa, äro de prostituerade också ej sällan kriminellt betonade. Samhället torde sålunda ej gärna kunna underlåta att reagera mot den kvinnliga prostitutionen, men om denna reaktion framdeles som hittills bör ske med tillhjälp av lösdrivarlagen, därom kan man med hänsyn till ovan berörda omständigheter vara tveksam.

Beträffande ett förhållande torde man emellertid ej behöva tveka, och det är, att, skall något uträttas mot prostitutionen, måste man, oavsett förebyggande åtgärder, framför allt inrikta sina ansträngningar på de unga kvinnornas upprättande — har

en kvinna redan en följd av år ägnat sig åt skörlevnad, finnes föga hopp om hennes räddning. Genom den höjning från 16 till 18 år av åldersgränsen för intagande av vanartat barn i skyddshem, som föreslås i 22 § av det för 1924 års riksdag framlagda förslaget till lag om samhällets barnavård m. m. (prop. nr 150), skulle vederbörande kommunala myndigheter beredas möjlighet att ingripa vid en tidpunkt, då i en stor del fall kvinnan börjar sitt lösaktiga liv och då utsikt till räddning ännu förefinnes. Enligt 46 § i berörda lagförslag kan den omhändertagna kvarhållas under skyddsuppfostran, till dess hon fyller 21 år. Önskligt vore emellertid, att den unga kvinnan även kunde omhändertagas till skyddsuppfostran intill nämnda ålder. Möjligen skulle nu berörda önskemål kunna förverkligas genom en förändring, åsyftande att bereda rätt till omhändertagande av här ifrågavarande omyndiga, i lagstiftningen om samhällets barnavård.

Skulle man, såsom härovan blivit ifrågasatt, få en möjlighet att med stöd av annan lagstiftning ingripa mot de unga lösaktiga kvinnorna, torde man ha anledning fråga sig, huruvida tillräckliga skäl finnas för att kvarhålla de prostituerade kvinnorna under lösdrivarlagens tillämpning. Fritagas de därifrån, torde det emellertid vara nödvändigt att genom lagstiftning söka förebygga anstötligt och utmanande uppträdande från de prostituerades sida.

Ett beaktande av ovan i olika avseenden framförda nya synpunkter och önskemål torde, såvitt styrelsen kan döma, påkalla förnyad utredning och nya förslag till lagstiftnings- och andra åtgärder rörande lösdrivarnas behandling. För det fall att dylika mer omfattande och ingripande reformer icke skulle anses åtminstone för närvarande böra komma till stånd, utan K. Maj:t funne lösdrivarnas behandling lämpligen kunna i huvudsak fortgå efter hittills tillämpade grunder, har styrelsen ansett sig förpliktad att, utgående från sist antydda förutsättning, i korthet angiva sin mening rörande fattigvårdslagstiftningskommitténs föreliggande betänkande i ämnet.

Såsom allmänt omdöme om betänkandet skulle styrelsen till en början vilja säga, att detsamma vittnar om ett grundligt och allsidigt utredningsarbete. Beträffande själva lagförslaget skulle man möjligen med hänsyn till utredningen kunnat förvänta större förändringar, men villigt må erkännas, att detsamma i flera avseenden företer ändringar, som väl överensstämma med styrelsens förut utvecklade åsikter om angelägenheten av att vid lösdrivarnas behandling anlägga mer humanitära synpunkter och låta uppfostringsprincipen komma mer till sin rätt.

Beträffande de grundläggande spörsmålen om lösdriveriets kriminalisering och lösdrivarmålens överflyttning till domstolarna gillar styrelsen fattigvårdslagstiftningskommitténs avvisande hållning. Vad först angår kravet på kriminalisering, torde detsamma från praktiskt-social synpunkt vara föga ändamålsenligt. Genom beslutet om tvångsarbetsanstalternas skiljande från fångvården synas för övrigt statsmakterna redan ha tagit ståndpunkt mot kriminaliseringen.

I fråga om lösdrivarmålens överflyttning till domstolarna, vilken förändring kan ifrågasättas utan lösdriveriets kriminalisering, torde man — ehuru även vid domstolarna kan förekomma summarisk behandling och mindre erfarna befattningshavare — få erkänna, att en dylik förändring sannolikt skulle i viss mån främja rättssäkerheten. Å andra sidan skulle emellertid lösdrivarmålens förläggning till domstol, oavsett ökad tidsutdräkt och kostnad, i betydande mån försvåra hänsynstagande till lösdrivarens personliga förhållanden samt åt proceduren giva en mer stel och formalistisk natur. Gent emot den uppfattningen, att en överflyttning skulle verka i lindrande riktning, må erinras, att domstolarna enligt vanliga processuella regler måste fälla till ansvar i alla de fall, där bevisningen är klar, under det länsstyrelserna ha möjlighet att »låta nåd gå för rätt».

Kommittén har i rättssäkerhetens intresse föreslagit dels att vid förhör med lösdrivare inför underordnad polismyndighet skall närvara någon av förhörsledaren tillkallad person och dels beträffande lösdrivarmålens handläggning av länsstyrelserna, att läns-

styrelse, där så finnes av nöden, kan förordna om förhör vid domstol samt att häktad lösdrivare kan få anlita biträde vid förhör. Enligt socialstyrelsens mening äro visserligen nu berörda förslag att anse som förbättringar, men synes man för att tillgodose här ifrågavarande syfte lämpligen kunna gå något längre. Sålunda torde den garanti, som är åsyftad med föreskriften om närvaro vid förhör med lösdrivare inför underordnad polismyndighet av någon av förhörsledaren tillkallad person, kunna i avsevärd mån förstärkas, om det icke lämnas åt förhörsledaren att utse förhörsvittnet, utan det ålägges honom att såsom sådant tillkalla någon av två eller flera vissa, på förhand av kommunen eller möjligen dess fattigvårdsstyrelse eller nykterhetsnämnd för ändamålet utsedda lämpliga personer. Dylika personer skulle tydligtvis endast behöva utses i sådana kommuner, där varningsberättigad polismyndighet finnes, och skulle det kanske lämpligen kunna åläggas polismyndigheten att göra framställning om sådant val. Jämväl vid länsstyrelsernas förhör med lösdrivare torde det enligt socialstyrelsens mening lämpligen kunna närvara ett eller kanske helst två förhörsvittnen, utsedda och tillkallade i likhet med vad härovan anförts beträffande förhör inför underordnad polismyndighet.

Genom de nu ifrågasatta kommunala förhörsvittnena borde därjämte om möjligt anknytas den kommunala och enskilda medverkan, som styrelsen, såsom förut framhållits, anser nödvändig för ett framgångsfullt bekämpande av lösdriveriet.

Kommittén har föreslagit, att med varningsförfarandet skulle förbindas vissa åtgärder, avsedda att hjälpa och upprätta den varnade lösdrivaren. Denna anordning är givetvis till sitt syfte prisvärd, men de som skulle vidtaga berörda åtgärder, d. v. s. vissa underordnade polismyndigheter samt länsstyrelserna, torde vanligen sakna både tid och fallenhet att förverkliga här åsyftade uppgift. Genom den förbindelse med vederbörande kommunala organ och enskilda sammanslutningar med humanitära syften, vari de kommunala förhörsvittnena i många fall torde komma att stå, skulle möjligheterna för nämnda viktiga uppgifts tillgodoseende i betydlig mån ökas.

I fråga om lagens tillämpningsområde synes det med hänsyn till önskvärdheten att såvitt möjligt undvika karaktären av klasslagstiftning, som den å sid. 120 i betänkandet angivna formuleringen av lagens 1 § vore att föredraga framför lagtextens.[1]

Mot lagförslagets 9 §, som i huvudsak överensstämmer med 7 § i den nu gällande lagen, torde kunna erinras, att det av erfarenheten att döma måste anses önskvärt, att jämväl personer med nedsatt arbetsförmåga kunna dömas till tvångsarbete. Med den differentiering av tvångsarbetsvården, som väl kan förväntas, torde det även bli möjligt att sysselsätta dem på lämpligt sätt. Förevarande §:s bestämmelser torde sålunda — om de över huvud taget skola behållas — enligt styrelsens mening böra inskränkas till att gälla de fall, där lösdrivaren är att anse såsom helt oförmögen till arbete.

Beträffande de av kommittén föreslagna ändringarna, i 10 resp. 14 §, avseende anstånd med tvångsarbetets verkställande och försöksutskrivning, tillåter sig styrelsen, i överensstämmelse med vad styrelsen förut anfört, framhålla vikten av ordnad medverkan från kommunalt och enskilt håll — eljest torde åsyftade resultat knappast kunna påräknas.

[1] Lagförslagets 1 § har följande lydelse:

»Envar, som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle, må, där ej omständigheterna ådagalägga, att han söker arbete, behandlas såsom lösdrivare på sätt i denna lag sägs.

Till enahanda behandling vare ock den förfallen, vilken eljest underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant levnadssätt, att därav uppstår våda för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet.

Den, som ej fyllt aderton år, må ej behandlas såsom lösdrivare.»

Det å sid. 120 omnämnda, inom kommittén ävenledes dryftade alternativet är formulerat sålunda:

»Såsom lösdrivare må enligt denna lag behandlas den, som underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig samt tillika antingen stryker omkring från ort till annan, utan att omständigheterna ådagalägga, att han söker arbete, eller ock förer ett sådant levnadssätt, att därav uppstår våda för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet.»

För det fall att tillfredsställande dylik medverkan kan erhållas, torde det vara lämpligt att jämväl vid slutlig utskrivning, i likhet med vad som stadgas i 20 § alkoholistlagen, vissa villkor kunna föreskrivas.

Kommitténs förslag rörande interneringstiden, vilket över huvud taget skulle medföra en betydande förlängning, måste givetvis av dem, som i tvångsarbetet förnämligast vilja se ett försök till uppfostran, hälsas med tillfredsställelse. Då vården å tvångsarbetsanstalterna emellertid ej ännu, såsom styrelsen tidigare framhållit, från uppfostringssynpunkt kan anses fullt tillfredsställande ordnad, borde möjligen ifrågavarande bestämmelser något modifieras eller begynnelsetiden för deras tillämpning framskjutas.

Enligt kommittéförslaget, som förutser tillkomsten av tvångsarbetsanstalter, vilka icke anordnas av staten, skall tvångsarbetsanstalt stå under uppsikt av konungens befallningshavande i det län, varest anstalten är belägen — någon central uppsiktsmyndighet, såsom för de allmänna alkoholistanstalterna, finnes ej omtalad i förslaget. Såvitt styrelsen kan finna, måste denna brist på sakkunnig, enhetlig ledning anses mycket betänklig för lösdrivarvårdens rationella handhavande och utveckling samt nödvändigtvis avhjälpas.

Genom tillkomsten av en central uppsiktsmyndighet skulle för övrigt möjliggöras den — under förutsättning av ett mer utvecklat anstaltssystem — för uppfostringsprincipens tillämpning viktiga åtgärden av internerads överflyttning till annan anstalt.

Anföras må slutligen, att den länsstyrelserna i lagförslaget tillagda befattningen med frågor rörande förtids- eller försöksutskrivning eller förlängning av tvångsarbetstiden enligt socialstyrelsens mening lämpligen torde kunna anförtros åt de olika anstalternas styrelser, vilka lära ha större möjligheter att bedöma de förhållanden, som böra vara bestämmande för dylika åtgärder.

Fattigvårdslagstiftningskommittén har i förevarande betänkande till behandling även upptagit frågan om ingripande från samhällets sida mot tattare och zigenare. Den av kommittén för ändamålet åvägabragta utredningen erbjuder en mångfald belysande och intressevackande uppgifter, men förefaller det, som om kommittén med de av densamma ifrågasatta åtgärderna knappast gör anspråk på att framlägga förslag till någon mer fullständig och slutgiltig lösning av problemet. Styrelsen är ej heller för sin del beredd att nu fatta ståndpunkt till detta mångsidiga och svårlösta problem, utan synes detsamma böra göras till föremål för fortsatta och närmare studier.

Undersökning rörande manliga tvångsarbetare i Sverige år 1923.

Vid fullgörande av uppdraget att avgiva utlåtande över 1922 års förslag till ny lösdrivarlag har socialstyrelsen riktat sin uppmärksamhet på ett å tvångsarbetsanstalten vid Svartsjö numera förefintligt uppgiftsmaterial rörande därstädes intagna tvångsarbetare. Materialet avser alla dem, som under år 1923 undergått tvångsarbete å anstalten, och består av själva intagningshandlingarna (polisrapporter, förhörsprotokoll, länsstyrelsernas utslag etc.) samt å anstalten förda anteckningar m. m. Genom en bearbetning av detta uppgiftsmaterial skulle man kunna närmare belysa arten av hela det klientel av manliga lösdrivare i Sverige, som under nyssnämnda tid undergått tvångsarbete, och sålunda erhålla en värdefull komplettering av den av kommitterade på sin tid förebragta utredningen. Sedan materialet ställts till socialstyrelsens förfogande, har styrelsen också gått i författning om en sådan bearbetning, och resultatet härav föreligger nu dels i en allmän statistisk redogörelse, dels i kortfattade monografiska sammanställningar av vissa enskilda tvångsarbetares levnadslopp. Förstnämnda redogörelse återgives i det följande.

Undersökningsmaterialets omfattning. Materialet omfattar 485 personer, utgörande samtliga tvångsarbetare, som under år 1923 eller någon del av nämnda år undergått tvångsarbete å tvångsarbetsanstalten vid Svartsjö. Av dessa voro 460 eller 94·8 % dömda enligt lösdrivarlagen (nedan benämnda »lösdrivarfallen») och 25 eller 5·2 % enligt fattigvårdslagen (nedan benämnda »fattigvårdsfallen»).

Ålder och civilstånd. Tvångsarbetarnas fördelning efter ålder framgår av följande tablå:

	Ålder vid intagningen:										
	17—20 år	20—25 år	25—30 år	30—35 år	35—40 år	40—45 år	45—50 år	50—55 år	55—60 år	över 60 år	Tillsammans
Antal	24	91	66	79	80	57	41	25	13	9	**485**
Procent	4·9	18·8	13·6	16·3	16·5	11·7	8·4	5·2	2·7	1·9	**100·0**
Sveriges hela manliga befolkning, procent	8·9	13·5	11·7	10·7	9·5	8·6	7·0	7·0	6·3	16·8	**100·0**

Den stora massan av tvångsarbetarna eller cirka 90 % är alltså under 50 år, omkring 70 % under 40 och inemot 40 % under 30 år. Yngre än 25 år äro 115 eller 23·7 %, äldre än 50 år däremot endast 47 eller 9·8 % (därav 9 s. k. fattigvårdsfall). Den genomsnittliga åldern utgör 34 år 3 månader eller, om de 25 fattigvårdsfallen frånräknas, 33 år 8 månader. För fattigvårdsfallen är genomsnittsåldern 45 år 4 månader.

I jämförelse med den procentuella fördelningen av den svenska manliga befolkningen i dess helhet befinnas bland tvångsarbetarna åldersgrupperna 20—25 år samt 30—40 år vara särskilt talrikt representerade. Relativt fåtalig är däremot den yngsta åldersgruppen 17—20 år samt i synnerhet de äldsta åldersgrupperna; gruppen 60 år och däröver är i själva verket endast en bråkdel (10—15 %) av vad den skulle vara, om tvångsarbetarna i avseende å ålder fördelade sig på samma sätt som den manliga befolkningen i dess helhet.

Att tvångsarbetarna huvudsakligen rekryteras bland de yngre åldrarna är ett känt faktum, och ovan anförda uppgifter lämna ett siffermässigt belägg härför. Ännu bjärtare framträder ifrågavarande förhållande, om man undersöker tvångsarbetarnas ålder vid deras första omhändertagande från samhällets sida, vare sig detta måst ske i form av tvångsarbete eller frihetsstraff (fängelse, straffarbete). Närmare uppgifter härom liksom rörande beskaffenheten av denna första frihetsförlust meddelas längre fram i annat sammanhang. Här må endast framhållas, att genomsnittsåldern för tvångsarbetarna vid första frihetsförlusten utgjorde endast 24 år. Det nu redovisade klientelet å Svartsjö består sålunda i allmänhet av personer, som redan i sin ungdom kommit mer eller mindre på avvägar.

Tvångsarbetarnas tidigt framträdande urspårning återspeglar sig även i det faktum, att de i allmänhet äro ogifta. En fördelning efter civilstånd lämnar nämligen följande resultat:

	Under 30 år	30—50 år	Över 50 år	Tillsammans Antal	Tillsammans %	Sveriges hela manliga befolkning %
Ogifta	177	209	38	424	87·4	40·6
Gifta	3	22	2	27	5·6	53·0
Änklingar	—	4	3	7	1·4	6·2
Frånskilda	1	22	4	27	5·6	0·2
Summa	**181**	**257**	**47**	**485**	**100·0**	**100·0**

Antalet ogifta bland tvångsarbetarna är sålunda mer än dubbelt för högt i jämförelse med antalet ogifta bland hela den manliga befolkningen (17 år och äldre) i Sverige enligt 1910 års folkräkning; även de frånskilda äro starkt överrepresenterade.[1] Däremot äro de gifta och änklingarna synnerligen fåtaligt representerade. De egentliga lösdrivarna (lösdrivarfallen) bestå till inemot 90 % av ogifta; av de återstående 10 % utgöres något mer än hälften av frånskilda. De 25 fattigvårdsfallen förete även här en annan karaktär, i det att 60 % äro ogifta och 36 % gifta eller änklingar.

Födelse- och hemort. Beträffande tvångsarbetarnas födelseort, i stad eller på landsbygd, samt dess förhållande till nuvarande hemort ger följande tablå en summarisk översikt:

[1] Bland de frånskilda i förevarande material ingår en del fall, där vederbörande visserligen faktiskt flyttat från familjen, men formlig skilsmässa dock icke kommit till stånd.

	Tvångsarbetare		Sveriges hela manliga befolkning
	Antal	%	%
Födda i stad	**242**	**49·9**	**16·2**
Därav nu bosatta i stad	222[1]	45·8	12·8
» » » på landet	20	4·1	3·4
Födda på landsbygden	**243**	**50·1**	**83·8**
Därav nu bosatta i stad	124	25·6	10·4
» » » på landet	119	24·5	73·4
Tillsammans	**485**	**100·0**	**100·0**
Därav nu bosatta i stad	346	71·4	23·2
» » » på landet	139	28·6	76·8

Hälften av de intagna hava sålunda sin födelseort på landsbygden och hälften i stadssamhällen. Av de förra har emellertid mer än hälften (124 av 243 eller 51 %) sedermera *flyttat till stad* — *denna inflyttningsprocent* är mer än 4 gånger högre än motsvarande procenttal för hela den på svenska landsbygden födda manliga befolkningen. Å andra sidan har utflyttningen till landsbygden av de i stad födda varit endast 40 % av den normala, d. v. s. av den, som genomsnittligt skulle hava ägt rum av ett lika stort antal svenska män födda i stad. Till följd härav är proportionen av de i stadssamhällen skrivna betydligt högre än de i stad födda, vilken förskjutning åskådliggöres av procenttalen 71·4, resp. 49·9.

Olikheterna i förevarande avseende mellan stad och landsbygd framträda emellertid fullt tydligt först genom lämpliga jämförelsetal. Med anlitande av 1910 års folkräkningsuppgifter om födelseorter för rikets manliga befolkning finner man, såsom framgår av ovanstående tablå, att de i stad födda tvångsarbetarna äro 5 gånger så talrikt representerade, relativt taget, som de å landsbygden födda. Av dessa stadsfödda äro de, som alltjämt äro skrivna i stad, 3 gånger så talrika som de, vilka flyttat till landet. Omvänt äro de å landsbygden födda, vilka inflyttat till stad, 8 gånger så starkt företrädda som de å landsbygden födda, vilka kvarstannat å landet. Ovanberörda förskjutning av tvångsarbetarna från landsbygden till städerna medför, att antalet tvångsarbetare i städerna i förhållande till landsbygden ökats från det 5-dubbla i fråga om födelseorten till det 8-dubbla i fråga om hemorten.

En undersökning i fråga om födelseorten, företagen länsvis med särskiljande mellan stad och landsbygd, visar, att i så gott som samtliga län den i städerna födda befolkningen är betydligt starkare företrädd bland tvångsarbetarna än den övriga befolkningen.

I fråga om födelseortens mera lokala belägenhet må särskilt framhållas Stockholms dominerande ställning — hälften av samtliga de i stad födda tvångsarbetarna komma på huvudstaden. Uppmärksammas må även det relativt stora antalet tvångsarbetare, som hava sin födelseort i städerna i

[1] Härav 2 födda å utländsk ort

Blekinge och Kalmar samt Uppsala län. Städerna i Stockholms, Hallands samt Göteborgs och Bohus län uppvisa också relativt höga siffror i nu berörda avseende; med hänsyn till att storstaden erbjuder en särskilt lämplig jordmån för vissa slag av lösdriveri torde emellertid särskilt Göteborgs siffror få anses anmärkningsvärt låga.

Som ovan framhållits har omflyttningen bland tvångsarbetarna varit mycket stark. I själva verket hava icke färre än 200 eller 41·2 % flyttat till annat län än födelselänet (motsvarande procenttal för den manliga befolkningen i allmänhet är enligt 1910 års folkräkning 17·9 %), vartill komma flyttningar inom länet i en avsevärd omfattning, som dock icke är till siffran känd. Säkerligen torde sammanlagt betydligt mer än hälften av tvångsarbetarna ha annan hemort än födelsekommunen. Beträffande resultatet av denna omflyttning lämnar följande tablå upplysning:

	Tvångsarbetare		Sveriges hela manliga befolkning
	Antal	%	%
Nuvarande hemort inom födelselänet	285	58·8	82·1
Utflyttade till angränsande län	31	6·4	7·5
därav till städer	9	1·9	1·7
landsbygd	22	4·5	5·8
» » andra län	29	6·0	5·3
» » Stockholm, Göteborg eller Malmö	138	28·4	4·2
Födda i utlandet	2	0·4	0·8
Okänd födelseort (sannolikt i Sverige)	—	—	0·1
Summa	485	100·0	100·0

Denna översikt ger klarhet om riktningen hos den starka omflyttningen bland tvångsarbetarna. Det är sugningen till storstäderna, som visar sig ha ett avgörande inflytande. Av samtliga till orter utanför födelselänet utflyttade tvångsarbetare, utgörande 198, hava sålunda icke mindre än 138 eller 70 % hamnat i Stockholm, Göteborg och Malmö, utgörande 28·4 % av hela det redovisade antalet — motsvarande andel av den manliga befolkningen i dess helhet uppgick endast till 4·2 %. Inflyttningen till storstäderna av tvångsarbetarna är sålunda nära sju gånger starkare än den normala. Härtill kommer att redovisningen i fråga om hemorten för så rörliga individer som dessa tvångsarbetare äro, då de befinna sig i frihet, helt naturligt måste bliva rätt bristfällig; man har kunnat konstatera, att en hel del inflyttningar till storstäderna faktiskt ägt rum, fastän vederbörande ännu äro mantalsskrivna i sina föregående hemorter. Storstädernas dragningskraft på dessa individer torde därför i själva verket vara ännu starkare än ovan anförda siffror giva vid handen.

Att Stockholm under nu relaterade förhållanden står som hemort för ett relativt mycket stort antal tvångsarbetare är naturligt. Anmärkningsvärt är däremot, att i andra rummet kommer icke någon av de båda andra storstäderna, utan Blekinge läns städer (Karlskrona), som ju även, enligt vad

ovan framhållits, uppvisade mycket höga siffror, då fråga var om tvångsarbetarnas födelseort. Först i tredje rummet komma städerna i Göteborgs och Bohus län (Göteborg). Höga siffror i fråga om landsbygden visa Västmanlands, Stockholms, Gävleborgs och Malmöhus län, låga däremot Jämtlands, Kronobergs och Skaraborgs län i sin helhet, städerna i Gotlands och Västernorrlands län samt Östergötlands läns landsbygd. — I fråga om jämförelser i nu berörda avseende mellan olika landsdelar torde böra erinras, att förevarande material, d. v. s. samtliga som varit intagna å Svartsjöanstalten under år 1923, visserligen formellt utgör ett avgränsat helt, men i verkligheten tydligen endast omfattar en lokalt mycket växlande del av hela lösdrivarbeståndet, enär ju icke blott lokala ojämnheter i fråga om förekomsten av lösdrivare, utan även olikartad praxis i fråga om lösdrivarnas behandling, graden av stränghet, varmed lösdrivarna efterhållas, o. s. v. föranlett olikheter i fråga om relativa antalet dömda lösdrivare från olika landsdelar.

Föräldrar och uppväxtförhållanden. Angående tvångsarbetarnas familjeförhållanden och uppväxttid m. m. lämnar materialet uppgifter i olika avseenden. Vad först beträffar **börden inom eller utom äktenskapet** befinnes det, att 426 eller 87·9 % äro födda inom och 53 eller 10·9 % utom äktenskapet samt att uppgifter saknas för 6. De utom äktenskapet födda utgöra sålunda 1/9 av samtliga, för vilka uppgifter föreligga. Denna proportion kan ingalunda sägas vara större än den för befolkningen i allmänhet gällande — under årtiondet 1901—1910 utgjorde antalet utom äktenskap födda i hela Sverige 12·7 % av samtliga levande födda (enligt statistiska centralbyråns specialutredning angående utom äktenskap födda barn). Liksom reglementeringskommittén ej fann sina utredningar tala för antagandet, att oäkta börd skulle vara ett i hög grad bidragande moment till kvinnans prostitution, så ger förevarande material icke skäl för påståendet, att de manliga tvångsarbetarna skulle i särskilt hög grad rekryteras av de utom äktenskapet födda.

Föräldrarnas **sociala ställning** erhåller en viss belysning i följande tablå angående *faderns yrke:*

Hemmansägare m. fl.	19	Jordbruksarbetare	43
Handlande o. d.	14	Industriarbetare	157
Hantverkare	50	Kommunalarbetare	6
Fria yrkesutövare	3	Transportarbetare	10
Tjänstemän, högre	14	Grovarbetare	61
» lägre	25	Hästhandlare, gårdfarihandlare, lumpsamlare m. fl.	7
Soldater	6	Samtliga med känt yrke	430
Sjömän	5	Faderns yrke okänt	55
Maskinister och eldare	10		

Det bör emellertid framhållas, att denna gruppering grundar sig på ganska vaga uppgifter, vilket manar till försiktighet vid användande av densamma.

Rörande (föräldra-)hemmets beskaffenhet stå vissa upplysningar att hämta ur följande översikt:

	Antal	Procent
Hemmet dåligt till följd av föräldrarnas alkoholism	54	18·8
» » » » » » kriminalitet eller lösdriveri	8	2·8
» » » » » andra orsaker	13	4·5
Någon av eller båda föräldrarna tidigt döda eller avvikna	68	23·7
Hemmet mycket fattigt	37	12·9
Hemmet ej karakteriserat såsom dåligt eller mycket fattigt	107	37·3
Samtliga fall, ang. vilka uppgifter föreligga om hemmets beskaffenhet	287	100·0

I fråga om de inom äktenskap födda har sålunda föräldrahemmet i 18·8 % av de fall, för vilka uppgifter föreligga, karakteriserats såsom dåligt till följd av alkoholism hos någondera av eller båda föräldrarna. Det gäller emellertid här endast fall, där denna yttring av social undermålighet varit mera framträdande; om däremot t. ex. familjefadern visserligen i avsevärd grad missbrukat alkohol men dock kunnat sköta sitt arbete och icke moraliskt dragit ned familjen, har detta fall icke inräknats bland de här åsyftade. — Kriminalitet eller bestraffning för lösdriveri hos föräldrarna har uppgivits i ett överraskande ringa antal fall (endast 8, motsvarande 2·8 % av samtliga fall med uppgifter om hemmets beskaffenhet). — I 13 fall har hemmet karakteriserats såsom dåligt till följd av andra orsaker än nu berörda. Sammanlagt utgöra de i moraliskt avseende positivt dåliga hemmen sålunda 75 eller något mer än en fjärdedel av samtliga, för vilka uppgifter föreligga. Detta antal är ju i och för sig betydande. Anmärkas må emellertid, att det föreliggande materialet av olika anledningar icke är fullständigt, särskilt ifråga om längre tillbaka i tiden liggande fakta, såsom just föräldrahemmets beskaffenhet och föräldrarnas (eller andra uppfostrares) lämplighet för sitt uppfostrarkall.

I omkring en fjärdedel av fallen har föräldrarnas tidiga död, skilsmässa eller avvikande från hemmet o. d. åstadkommit försämrade betingelser för en god uppfostran och i en åttondel av fallen har hemmet betecknats såsom mycket fattigt. Sistnämnda antal synes icke högt utan snarare tvärtom; säkerligen torde man i allmänhet hava föreställt sig stor fattigdom i föräldrahemmet såsom en mycket viktig orsak till lösdriveri.

I något mer än en tredjedel av fallen har föräldrahemmet varken karakteriserats såsom dåligt eller mycket fattigt. Man synes dock med hänsyn till uppgifternas bristfällighet hava anledning misstänka, att denna siffra giver en gynnsammare bild av förhållandena än som motsvarats av verkligheten.

Beträffande de utom äktenskap födda, för vilka uppgifter erhållits om uppväxtförhållandena, visar det sig, att omkring 60 % blivit uppfostrade hos modern eller andra släktingar, särskilt hos morföräldrar, omkring 30 % utackorderats hos andra personer och 10 % omhändertagits å fattiggård e. d. De dåliga hemmen äro emellertid icke mera talrikt förekommande i dessa

fall än bland de ovan behandlade — de föreliggande siffrorna tyda i själva verket snarare på motsatsen, men antalet fall är alltför ringa för att kunna giva ett otvetydigt utslag i detta hänseende. Man torde böra inskränka sig till att konstatera, att det förevarande materialet icke berättigar till någon slutsats i den riktningen, att de utom äktenskap födda tvångsarbetarna skulle i högre grad än ovan behandlade grupp hava lidit av dåliga förhållanden i uppväxthemmet.

Hava de inhämtade upplysningarna rörande tvångsarbetarnas miljöförhållanden i många fall ej kunnat bli tillförlitliga och fullständiga, gäller detta av lätt förklarliga skäl i ännu högre grad de i nedanstående tablå sammanfattade uppgifterna om tvångsarbetarnas förhållanden i avseende å ärftlig belastning. Ur det föreliggande materialet kunde säkerligen genom vetenskaplig ärftlighetsundersökning utvinnas åtskilligt av stort intresse, och socialstyrelsen har därför för avsikt att fästa rasbiologiska institutets i Uppsala uppmärksamhet på detsamma, men har styrelsen för egen del givetvis icke kunnat inlåta sig på en mera djupgående undersökning av sådan art. Följande preliminära siffror må emellertid lämnas:

	Antal	Procent
Endera av eller båda föräldrarna äro: alkoholister	59	12·2
kriminella eller lösdrivare .	11	2·3
sinnessjuka	6	1·2
imbecilla eller eljest abnorma	2	0·4
Alkoholism e. d. förefinnes hos syskon	32	6·6
» andra närmare släktingar . . .	2	0·4
Uppgifter saknas om alkoholism e. d. hos närmare anförvanter .	373	76·9
Summa	**485**	**100·0**

Positiva uppgifter om alkoholism, kriminalitet, sinnessjukdom eller abnormitet hos föräldrar föreligga sålunda för 78 tvångsarbetare eller 16·1 % av samtliga, vartill komma 34 fall (7 %), där vederbörande tvångsarbetares syskon eller andra närmare släktingar uppgivits vara alkoholister e. d. I fråga om sammanlagt 23·1 % av tvångsarbetarna har sålunda konstaterats alkoholism e. d. hos föräldrar eller andra närmare anförvanter. Det ovan på anförda skäl gjorda antagandet, att hithörande siffror i utpräglad mån representera minimital, vinner ytterligare stöd i det förhållandet, att utslag av psykisk undermålighet hos föräldrar och anhöriga kan konstateras i proportionsvis större antal fall beträffande yngre än i fråga om äldre årsklasser, vilket av allt att döma icke beror på en skillnad i själva saken, utan på större ofullständighet i uppgiftsmaterialet för de äldres vidkommande. Inom de yngre (intill 30 år) och äldre åldersklasserna äro nämligen motsvarande procenttal resp 27·6 och 20·4. För den yngsta åldersklassen (under 20 år), vilken dock endast omfattar 24 individer, är procenttalet 37·5.

Andlig undermålighet samt alkoholism bland tvångsarbetarna själva. Tvångsarbetarna äro i mycket stort antal att beteckna såsom andligt undermåliga.

Icke mindre än 141 eller 29·1 % äro nämligen imbecilla (eller åtminstone debila, d. v. s. andligen mycket svagt utvecklade) eller på annat sätt abnorma, sinnesslöa o. d. Redan denna siffra måste i och för sig anses vara mycket hög och giva en antydan om den nedärvda dispositionens betydelse för uppkomsten av lösdriveriet. Därtill kommer, att detta antal torde vara alltför lågt; vid klassificeringen av dessa individer har man nämligen endast haft de tillgängliga handlingarna att tillgå; en psykiater skulle emellertid efter närmare undersökning sannolikt hava kunnat konstatera andlig undermålighet i många fall, där sådan icke kunnat upptäckas ensamt genom en granskning av handlingarna.

Tvångsarbetarna äro, såsom följande tablå utvisar, till mycket stort antal hemfallna åt alkoholmissbruk:

		Hela antalet	Därav inom åldersgrupperna				
			under 20 år	20—30 år	30—40 år	40—50 år	över 50 år
Samtliga tvångsarbetare		**485**	24	157	159	98	47
Därav alkoholister	antal	**248**	2	50	88	75	33
	procent	**51·1**	8·3	31·8	55·3	76·5	70·2

Med beteckningen alkoholister avses här sådana individer, hos vilka alkoholmissbruk förekommit i sådan omfattning, att det enligt tillgängliga uppgifter övat ett avgörande inflytande på individens hela levnadssätt; säkerligen hade även alkoholistlagen kunnat tillämpas i dessa fall. Mer än hälften av samtliga tvångsarbetare hava varit alkoholister i denna bemärkelse. Relationssiffran stiger från de lägre till de högre åldersklasserna. Tablån bestyrker uppfattningen om det nära sambandet mellan lösdriveri och alkoholism.

Kriminalitet bland tvångsarbetarna. Till belysande av sambandet mellan lösdriveri och brottslighet hava tvångsarbetarna till en början uppdelats på sätt följande tablå utvisar:

	Under 20 år	20—30 år	30—40 år	40—50 år	Över 50 år	Tillsammans Antal	%	Därav: Lösdriverifall	Fattigvårdsfall
Antal personer, som förut undergått:									
varken tvångsarbete eller frihetsstraff	19	33	16	6	5	**79**	**16·3**	74	5
tvångsarbete, men ej frihetsstraff	2	12	17	20	12	**63**	**13·0**	60	3
frihetsstraff, men ej tvångsarbete	2	65	39	16	3	**125**	**25·8**	122	3
såväl tvångsarbete som frihetsstraff	1	47	87	56	27	**218**	**44·9**	204	14
Summa	**24**	**157**	**159**	**98**	**47**	**485**	**100·0**	**460**	**25**

Beträffande 79 tvångsarbetare (16·3 %) utgör det tvångsarbete, som de undergingo år 1923, det första inskridandet från samhällets sida enligt straff- eller lösdrivarlagarna. Mer än hälften (43) av dessa voro under 25 år, en åldersgräns, som i detta fall framträder såsom särskilt betydelsefull, enär ifrågavarande tvångsarbetare över och under denna ålder förete väsentliga skiljaktigheter i fråga om fördelningen på olika psykologiska typer.[1] Förhållandet framgår av följande tablå:

	Under 25 år	Över 25 år	Tillsammans
Langare, alkoholister	—	5	5
andra	1	6	7
Bondfångare	—	2	2
Soutenörer, kopplare	2	1	3
Ligister	4	—	4
Luffare och bettlare: imbecilla, abnorma	13	9	22
alkoholister	1	9	10
andra	22	1	23
Fattigvårdsfall	—	3	3
Summa	43	36	79

För att ytterligare belysa karaktären av dessa individer må framhållas följande:

av langarna är 1 misstänkt för stöld, 1 tidigt vanartig (stölder som minderårig), 1 ådömd böter för delaktighet i tillgrepp, 1 inblandad i mordförsök vid spritsmuggling och 1 tillika ligist och imbecill;

av bondfångarna är 1 alkoholist och 1 tillika soutenör (sannolikt även vanetjuv), som undergått tvångsuppfostran;

av soutenörerna är 1 alkoholist, misstänkt för misshandel, rån och stöld;

av ligisterna är 1 alkoholist, våldsam under rusets inflytande, 1 som upprepade gånger uppträtt otillständigt på Svartsjö och 1 tillika bondfångare och alkoholist, som undergått tvångsuppfostran (snatteri i barndomen);

av luffarna och bettlarna äro 8 tillika ligister (av vilka 1 erkänt, att han begått stöld, 2 äro misstänkta för stölder och 1 undergått tvångsuppfostran), 3 ådömda böter för snatteri (av vilka den ene hotat sin förre arbetsgivare till livet), 1 ådömd böter för bedrägeri samt begått rånförsök, 2 ha undergått tvångsuppfostran eller varit intagna på barnhem på grund av skolkning, den ene även på grund av snatteri, 2 äro perversa och 1 misstänkt för mordbrand.

De ifrågavarande 79 tvångsarbetarna äro i följande tablå uppdelade ur andra synpunkter:

	Under 25 år	Över 25 år	Tillsammans
Imbecilla eller eljest abnorma	14	9	23
Bevisligen begått brott, men ej inom Sverige undergått frihetsstraff	—	9	9
Alkoholister	3	11	14
Övriga	26	7	33
Summa	43	36	79

Gruppen »övriga» (33 personer) är sammansatt på följande sätt: 3 dömda enligt fattigvårdslagen, 3 langare, spritgrossörer eller -smugglare, 1 bond-

[1] Se härom vidare sid. 394.

fångare, 2 soutenörer, 2 ligister samt 22 luffare och bettlare, av vilka sju tillika äro ligister e. d.

Inom ifrågavarande grupp av 79 tvångsarbetare finnas sålunda tillhopa 15 luffare eller bettlare (14 under 25 år och 1 över 25 år), vilka varken för lekmannen förefalla abnorma eller betecknats såsom alkoholister, ligister e. dyl. Dessa hava i regel av en eller annan anledning blivit arbetslösa; under den mer eller mindre frivilliga arbetslösheten har vederbörande givit sig in på ett bettlande liv — ofta även »luffande» — och härvid har benägenheten att söka arbete trots varningar så småningom minskats, så att han slutligen måste hänföras till dem, som icke ärligen försörja sig.

Av tablån å sid. 384 framgår, att 63 eller 13·0 % av tvångsarbetarna icke (i Sverige) tidigare varit ådömda frihetsstraff, men väl tvångsarbete. Dessa tvångsarbetare fördela sig efter frekvensen av ådömda tvångsarbeten på följande sätt: 22 eller 34·9 % hava undergått tvångsarbete två gånger, 10 (15·9 %) tre gånger, 9 (14·3 %) fyra gånger och 22 (34·9 %) fem eller flera gånger. Återfallsfrekvensen bland dessa »itererade» tvångsarbetare är sålunda mycket stor: omkring hälften har tidigare undergått tvångsarbete minst tre gånger, och genomsnittliga antalet ådömda tvångsarbeten är 4·2. I följande tablå är denna grupp uppdelad på de olika psykologiska typerna:

Langare, alkoholister	5	Luffare och bettlare: imbecilla eller eljest abnorma	22
Bondfångare	2	Luffare och bettlare: alkoholister	21
Soutenörer och kopplare	2	Luffare och bettlare: andra	7
Ligister	2	Dömda enligt fattigvårdslagen	2

Till ytterligare belysning av dessa individers beskaffenhet må framhållas följande:

av langarna, vilka samtliga äro alkoholister, hava 2 varit ådömda böter för snatteri (därav den ene, en imbecill, vid två olika tillfällen);

av bondfångarna är den ene vanetjuv, straffad i Danmark fyra gånger för stöld och tillika bettlare, den andre misstänkt för stölder och tillika bettlare;

av soutenörerna är den ene tillika langare samt starkt misstänkt för att hjälpa de prostituerade att bestjäla dessas kunder;

av ligisterna är den ene misstänkt för fickstölder (även varit flera gånger anhållen för slagsmål) och den andre misstänkt för delaktighet i förfalskning samt för stöld, förskingring, bedrägeri och våldtäktsförsök;

av luffarna och bettlarna (50 till antalet) äro 5 ådömda böter för snatteri (av dessa en upprepade gånger intagen å alkoholistanstalt), 1 har begått stöld från kamrat (preskriberad), 1 är tillika ligist, 1 fysiskt undermålig (nattvätare) och 1 f. d. soutenör

Bortåt fyra femtedelar av de »itererade», ostraffade tvångsarbetarna äro att hänföra till luffarnas och bettlarnas kategorier, och av dessa äro de flesta imbecilla eller eljest abnorma eller alkoholister. En fördelning av samtliga 63 fallen med hänsyn till förefintligheten av imbecillitet eller annan abnormitet, alkoholism och kriminalitet ger följande resultat:

Imbecilla eller eljest abnorma 23
Bevisligen begått brott 8
Alkoholister 21
Övriga 11

Gruppen »övriga» har följande sammansättning: 2 dömda enligt fattigvårdslagen, 2 soutenörer, 2 ligister, 1 bondfångare och 4 bettlare, av vilka åtminstone 3 förefalla obotliga (hava ej arbetat på många år).

Det starka *sambandet mellan lösdriveri och brottslighet* åskådliggöres av de båda sista raderna i tablån å sid. 384, som utvisa, att 125 tvångsarbetare (25·8 %) tidigare undergått frihetsstraff men ej tvångsarbete och 218 (44·9 %) tidigare undergått både tvångsarbete och frihetsstraff. Tillhopa hava alltså av samtliga 485 tvångsarbetare 343 (70·7 %) undergått fängelsestraff eller straffarbete. Lösdrivarfallen och fattigvårdsfallen uppvisa i detta hänseende ungefär samma relationssiffror (resp. 70·9 och 68·0 %).

Inom de i tablån angivna fem åldersgrupperna är, om man börjar med den lägsta åldersklassen, det procentuella antalet straffade resp. 12·5, 71·3, 79·2, 73·5 och 63·9. Bortsett från den yngsta gruppen (personer under 20 år) är sålunda inom samtliga åldersgrupper de kriminella tvångsarbetarnas antal mellan 60 och 80 % av samtliga (den äldsta gruppen något lägre än de andra på grund av en tillfällig anhopning inom åldersklasserna 50—55 år av ostraffade imbecilla eller eljest abnorma luffare eller bettlare samt svårare alkoholister). Vid bedömande av dessa siffror bör uppmärksammas, att de äro för låga; av det föregående torde framgå, att kriminalitet förekommer även hos sådana tvångsarbetare, som ej undergått straffarbete eller fängelsestraff. Erfarenheten har även givit vid handen, att många tvångsarbetare begått brott, ehuru de av en eller annan anledning icke blivit sakfällda.

Kriminalitetens intensitet hos de straffade tvångsarbetarna framgår av följande tablå:

Undergått straffarbete eller fängelsestraff:	Under 20 år	20—30 år	30—40 år	40—50 år	Över 50 år	Tillsammans Antal	Procent
1 gång	3	43	26	17	5	94	27·4
2 gånger	—	30	23	8	5	66	19·2
3 »	—	12	19	2	5	38	11·1
4 »	—	18	16	12	—	46	13·4
5 »	—	5	14	10	4	33	9·6
mer än 5 gånger . .	—	4	28	23	11	66	19·3
Summa	3	112	126	72	30	343	100·0

Mer än hälften eller 183 (53·4 %) av de kriminella hava sålunda undergått straffarbete eller fängelsestraff minst tre gånger. Omkring en femtedel hava straffats mer än fem gånger. Inom denna sista så att säga särskilt kvalificerade grupp ha straffats: 16 tvångsarbetare sex ggr, 17 sju ggr, 12 åtta

ggr, 8 nio ggr, 3 tio ggr, 4 elva ggr, 4 tolv ggr, 1 tretton ggr och 1 fjorton ggr.

Genomsnittliga antalet straffarbeten och fängelsestraff per person inom hela denna 343 individer omfattande grupp är 3·7.

Angående *kriminalitetens former* lämnar följande tablå upplysningar:

Domar å straffarbete eller fängelsestraff för:	Antal domar	Genomsnittlig strafftid (i mån.)
Stöld (tillgreppsbrott)	879	8
Bedrägeri, förfalskning, förskingring	71	3
Misshandel, våld, motstånd, hemfridsbrott	220	4
Försäljning av rusdrycker, lönnbränning, spritsmuggling	8	3
Brott mot krigslagarna	71	3
Andra enstaka brott[1]	12	14
Summa	1261	7

Omkring 70 % av samtliga av tvångsarbetarna begångna brott utgöras sålunda av tillgreppsbrott; för den äldsta åldersgruppen är motsvarande andel än högre, nämligen omkring 85 %. De därnäst vanligaste av brottsarterna hos tvångsarbetarna äro våldsbrotten, 17·5 % av samtliga. Dessa äro avsevärt vanligare för de medelålders än för de yngsta åldersklasserna; detta i viss mån överraskande förhållande bör måhända sättas i samband med den starka alkoholistfrekvensen bland de förra åldrarna.

De genomsnittliga strafftiderna äro i regel mycket korta för bedrägeri- och misshandelsbrott, spritförsäljningsbrott o. d. samt brott mot krigslagarna; strafftiderna för tillgreppsbrotten äro i genomsnitt dubbelt så långa. Den genomsnittliga strafftiden stiger med åldern, givetvis beroende på ökad frekvens av återfall för de högre åldersklasserna.

Bland de kriminella tvångsarbetarna är även iterationen i fråga om tvångsarbete mycket framträdande. Nära hälften (156 eller 45·5 %) av de kriminella har nämligen undergått tvångsarbete minst tre gånger och bortåt en femtedel (63) mer än fem gånger. Av denna sistnämnda grupp på 63 individer ha 16 undergått tvångsarbete sex ggr, 11 sju ggr, 6 åtta ggr, 9 nio ggr, 7 tio ggr, 2 elva ggr, 2 tolv ggr, 4 tretton ggr, 3 fjorton ggr, 1 femton ggr, 1 sexton ggr och 1 aderton ggr. Då inom hela gruppen medeltalet undergångna tvångsarbeten är 3·4 och medeltalet undergångna straffarbeten eller fängelsestraff, enligt vad ovan meddelats, är 3·7, hava hithörande lösdrivare, utgörande 343 eller 70 % av samtliga, sålunda i genomsnitt undergått mer än sju resor frihetsstraff eller tvångsarbete.

Samhällets tidigare omhändertagande av tvångsarbetarna. Såsom framgår av undersökningen rörande tvångsarbetarnas kriminalitet, utgöras tvångsarbetarna

[1] Skadegörelse (5 fall), delaktighet i upplopp (2 fall), sedlighetsbrott (2 fall), störande av gudstjänst (1 fall), mordbrand (1 fall) samt uppsåtligt vidtagande av åtgärd, varav fara för järnvägstrafik kunnat uppkomma (1 fall).

i regel av individer, vilka samhället nödgats tvångsvis omhändertaga flerfaldiga gånger. Fördelningen av hela det föreliggande materialet efter antalet ådömda frihetsförluster (straffarbete, fängelsestraff eller tvångsarbete) ter sig sålunda:

	Samtliga tvångsarbetare	Därav ådömda frihetsförluster nedanstående antal gånger: 1 g.	2 g.	3 g.	4 g.	5 g.	6 g.	7 g.	8 g.	9 g.	10—23 g.
Antal	485	79	72	61	43	40	33	27	22	20	88
Procent	100·0	16·3	14·8	12·6	8·9	8·3	6·8	5·6	4·5	4·1	18·1

Angående de 79 tvångsarbetare — motsvarande en sjättedel av samtliga — vilka icke tidigare varit ådömda frihetsförlust, ha ovan (sid. 385) lämnats upplysningar, varav framgår, att de flesta äro imbecilla eller eljest abnorma, kriminella eller alkoholister m. m. Samtliga övriga 406 individer (83·7 % av hela antalet) hava tidigare varit ådömda frihetsförlust; angående återfallsfrekvensen bland dessa synas siffrorna talande. De 88 individer, motsvarande nära en femtedel av samtliga, vilka varit ådömda 10 eller flera frihetsförluster, fördela sig på följande sätt: 16 hava undergått frihetsstraff eller tvångsarbete tio ggr, 12 elva ggr, 8 tolv ggr, 16 tretton ggr, 7 fjorton ggr, 6 femton ggr, 5 sexton ggr, 4 sjutton ggr, 4 aderton ggr, 2 nitton ggr, 1 tjugo ggr, 2 tjugoen ggr, 2 tjugotvå ggr och 3 tjugotre ggr.

Om man vill uppdela hela klientelet i en bättre och en sämre hälft, allt efter antalet gånger, som frihetsförlust ådömts dem, finge man till den mera godartade hälften hänföra icke blott alla dem, vilka ådömts frihetsförlust upp till tre gånger, utan även en stor del (70 %) av den grupp, som blivit ådömd frihetsförlust icke mindre än fyra gånger. Det torde få anses belysande för klientelet i fråga, att personer, som samhället nödgats beröva friheten ända till fyra gånger, ur ifrågavarande synpunkt ändock finge räknas till de bättre.

Ålderns betydelse för återfallsfrekvensen framgår av följande tablå:

Genomsnittliga antalet ådömda frihetsförluster per individ:	Under 20 år	20—30 år	30—40 år	40—50 år	Över 50 år	Samtliga
	1·3	3·3	5·9	8·0	9·8	5·6

Hela antalet av dessa 485 individer undergångna frihetsstraff eller tvångsarbeten (inkl. förevarande) uppgår till omkring 2 750. Härtill komma undergångna frihetsstraff och tvångsarbeten i utlandet, interneringar på tvångsuppfostringsanstalter, sinnessjukhus och alkoholistanstalter samt mer eller mindre frivilliga vistelser på alkoholistsjukhus eller försörjnings- och arbetsinrättningar. I avseende härå är emellertid det föreliggande materialet ofullständigt. I fråga om exempelvis intagningar på uppfostringsanstalter eller barnhem på grund av vanart framgår av handlingarna, att 24 tvångsarbetare, samtliga tillhörande åldersgrupperna under 40 år, varit intagna å dylika anstalter men däremot icke någon av de högre åldersgrupperna. Av allt att

döma föreligger här en ofullständighet i uppgiftsmaterialet. I ännu högre grad äro uppgifterna ofullständiga i fråga om de frivilliga vistelserna på olika slags anstalter. Som av undersökningsmaterialet framgår, förekommer emellertid mycket ofta, att tvångsarbetare varit intagna på arbets- och försörjningsinrättningar m. m.; exakta uppgifter härom föreligga dock icke.

Tvångsarbetarnas fördelning efter den sammanlagda ådömda frihetsförlusten framgår av följande tablå:

	Samtliga tvångsarbetare	Därav ådömda en sammanlagd frihetsförlust av: mindre än 6 mån.	6 mån. intill 1 år	1 år intill 2 år	2 år intill 5 år	5 år intill 10 år	10 år och längre
Antal	485	40	90	113	119	71	52
Procent	100·0	8·2	18·6	23·3	24·6	14·6	10·7

För halva antalet (243 eller 50·1 %) uppgår den sammanlagda frihetsförlusten på grund av straffarbete, fängelsestraff eller tvångsarbete (i Sverige) till mindre än 2 år. I viss mån synes det anmärkningsvärt, att frihetsförlusten är så kort i ett så stort antal fall, då den minst straffbelastade hälften av tvångsarbetarna, enligt vad ovan framhållits, dock i sig innefattar ett stort antal återfallsbrottslingar och itererade tvångsarbetare med ända upp till fyra resor. Detta tyder på att frihetsförlusterna även vid ganska stark iteration ofta äro mycket korta. I själva verket är den genomsnittliga frihetsförlusten per dom omkring 8 månader, detta fastän 55 % av domarna avse bortdömande för minst fjärde gången. Ifrågavarande genomsnittslängd är beträffande tvångsarbete omkring 9 månader 20 dagar och i fråga om straffarbete eller fängelsestraff omkring 7 månader.

I vilken mån tiden för tvångsarbetet utmätes längre, ju starkare iterationen är, framgår av följande tablå:

	Samtliga tvångsarbetare	Därav undergått tvångsarbete följande antal gånger (inkl. föreliggande gång): 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	mer än 10
Antal tvångsarbetare	485	204	85	52	39	23	20	15	10	13	9	15
Genomsnittlig tvångsarbetstid per dom (i månader)	9·7	6	7	8	8	9	9	12	10	11	12	15

Som synes är progressionen mycket svag. I allmänhet hava myndigheterna sålunda varit återhållsamma vid utmätande av tvångsarbetstiderna.[1]

Ålderns betydelse för den sammanlagda frihetsförlusten framgår av följande tablå, i vilken frihetsförlusternas längd angives dels i absoluta tal och dels i genomsnitt per individ:

[1] I detta sammanhang synes böra meddelas ett yttrande av en 27-årig luffare och alkoholbrottsling, om vilken de tillgängliga handlingarna ge vid handen, att han lätteligen skulle kunna försörja sig själv, om han blott slutade upp med att missbruka sprit. Härtill gör han dock icke några allvarligare försök med den motiveringen: »Så länge man får så korta 'kaplationer' (tvångsarbetstider), så tycker man, att man kan fortsätta; när jag riskerar att få två år, skall jag sluta upp med att supa.»

		Under 20 år	20— 30 år	30— 40 år	40— 50 år	Över 50 år	Tillsammans
Antal tvångsarbetare		24	157	159	98	47	485
Frihetsförlust (i år)	tillhopa	12	270	612	574	476	1 944
	i genomsnitt per tvångsarbetare	6/12	1 9/12	3 10/12	5 10/12	10 2/12	4

De meddelade genomsnittstalen torde icke tarva någon anmärkning.

I tablån hava tiderna för frihetsförlusternas längd angivits i absoluta tal (år). Dessa siffror äro mycket frapperande och torde förtjäna en närmare granskning.

Den sammanlagda tiden för dessa 485 tvångsarbetare ådömd frihetsförlust är 1 944 år. Häri har, såsom ovan framhållits, icke inräknats undergångna frihetsstraff och tvångsarbeten i utlandet, om vilkas längd uppgift saknas. De angivna frihetsförlusterna representera emellertid icke ens hela den tid, under vilken samhället fått taga sig an vederbörande. Härtill komma nämligen de tider, under vilka vederbörande varit omhändertagna på tvångsuppfostringsanstalter, alkoholistanstalter samt — mer eller mindre frivilligt — på alkoholistsjukhus eller försörjnings- och arbetsinrättningar, i fråga varom det föreliggande materialet är ofullständigt. En antydan, om vilka siffror det härvid kan röra sig, ge de föreliggande uppgifterna om f. d. tvångsuppfostringselevernas vårdtider. Av de 24 tvångsarbetare, vilka, enligt vad ovan framhållits, varit intagna på tvångsuppfostringsanstalter och barnhem m. m. på grund av vanart, föreligga närmare upplysningar om vårdtidens längd för 7, samtliga intagna å Hall. För dessa uppgår den sammanlagda vårdtiden därstädes till icke mindre än 26 år 8 månader, motsvarande i genomsnitt per person en vårdtid av 3 år 10 månader. Liknande uppgifter om vårdtiden å övriga ifrågakommande slag av anstalter saknas emellertid så gott som fullständigt. På grund av den erfarenhet man har om dessa individer, torde man emellertid böra räkna med, att tvångsarbetarna i mycket avsevärd omfattning frekventera dylika anstalter och inrättningar.

Ett belägg för denna uppfattning lämnar följande exempel, hämtat från ett ärende rörande en typisk lösdrivare, vilket, under det denna redogörelse utarbetades, för handläggning inkom till socialstyrelsen, i dess egenskap av uppsiktsmyndighet över alkoholistvården. Ärendet avsåg en 61 års man, vilken undergått tvångsarbete sex gånger under en sammanlagd tid av 3 år 2 månader, men däremot icke varit ådömd frihetsstraff. Denne person har sedan år 1916 varit intagen å alkoholistanstalt fyra gånger under en sammanlagd tid av 3 år 7 månader, sedan år 1910 varit vårdad å Katarina sjukhus (alkoholistsjukhus) under sammanlagt 5 år 4 månader och sedan år 1896 varit intagen å försörjningsinrättningen i Stockholm tillhopa 3 år 7 månader samt å arbetsinrättningen 2 år 3 månader. Medan den ådömda frihetsförlusten på grund av tvångsarbete för denne person uppgick till endast 3 år 2 månader, har han sålunda i övrigt direkt legat samhället till last under icke mindre än 14 år 9 månader.

Med sådana exempel för ögonen torde man hava anledning antaga, att den sammanlagda tid, varunder dessa 485 tvångsarbetare varit omhändertagna genom samhällets försorg och på det allmännas bekostnad, motsvarar betyd-

ligt mer än 2 000 »vård-år». Sammanlagda antalet vårddagar torde sålunda belöpa sig till, lågt räknat, omkring en miljon. Anslår man vårdkostnaden till 5 kronor per dag i nuvarande myntvärde — ett säkerligen icke för högt tilltaget belopp[1] — motsvarar detta en kostnad för det allmänna av omkring 5 miljoner kronor, d. v. s. i genomsnitt för var och en av dessa individer mer än 10 000 kronor. Vidare må framhållas, att åtskilliga tvångsarbetare, som ännu icke nått någon mera framskriden ålder, enligt all erfarenhet måste förutsättas komma att föranleda det allmänna ytterligare kostnader vid omhändertaganden i framtiden. En uppfattning om storleken av dessa kostnader kan erhållas av den ovan meddelade tablåns uppgifter om den genomsnittliga tiden för frihetsförlusterna inom olika åldersklasser. Beräknar man vårdkostnaden efter 5 kr. per dag allenast för dessa omhändertaganden — alltså utan att såsom nyss skett taga hänsyn till omhändertagande på uppfostringsanstalter, alkoholistanstalter o. d. — kommer man till en genomsnittskostnad av följande belopp, nämligen för tvångsarbetarna i åldern under 20 år 900 kronor, 20—30 år 3 150 kronor, 30—40 år 6 900 kronor, 40—50 år 10 500 kronor, 50 år och äldre 18 300 kronor. Om man för den sista gruppen beräknar jämväl andra omhändertaganden, skulle samhällets genomsnittskostnad för var och en av dessa äldre tvångsarbetare belöpa sig till cirka 25 000 kronor. Sistnämnda sifferuppgift skulle alltså ungefärligen angiva de utgifter, som en tvångsarbetare till följd av sin asociala läggning ådrager samhället under sin levnad. Lösdrivarnas karaktär av tärande samhällsmedlemmar lärer knappast kunna komma tydligare till synes.

Den första frihetsförlusten. Tvångsarbetarnas ålder vid första frihetsförlusten framgår av följande tablå:

Ålder vid första frihetsförlusten	Tvångsarbetare i åldern: under 20 år	20—30 år	30—40 år	40—50 år	över 50 år	Tillsammans: Antal	%
under 20 år	24	74	33	14	4	**149**	**30·8**
20—25	—	64	54	24	6	**148**	**30·5**
25—30 »	—	19	38	21	9	**87**	**17·9**
30—35 »	—	—	25	17	8	**50**	**10·3**
35—40 »	—	—	9	15	4	**28**	**5·8**
40—45 »	—	—	—	5	6	**11**	**2·3**
45—50 »	—	—	—	2	3	**5**	**1·0**
över 50 »	—	—	—	—	7	**7**	**1·4**
Summa	**24**	**157**	**159**	**98**	**47**	**485**	**100·0**

Nära 4/5 av tvångsarbetarna hava sålunda kolliderat med straff- eller lösdrivarlagarna före sitt trettionde år. Såsom redan tidigare framhållits, utgör genomsnittsåldern för tvångsarbetarna vid första frihetsförlusten 24 år.

[1] Statens nettoutgift per internerad och dag vid Svartsjö under år 1922, det senaste år, för vilket uppgift föreligger, utgjorde 7: 42 kronor.

Beskaffenheten av samhällets första ingripande gentemot tvångsarbetarna enligt straff- eller lösdrivarlagarna framgår av följande tablå:

Första dödomandet avsåg:	Tvångsarbetare i åldern					Tillsammans	
	under 20 år	20—30 år	30—40 år	40—50 år	över 50 år	Antal	%
tvångsarbete	21	57	59	43	30	210	43·3
straffarbete (eller fängelse) . .	3	100	100	55	17	275	56·7

Att tvångsarbete i regel utgjort formen för samhällets första ingripande gentemot tvångsarbetarna under 20 år är icke ägnat att förvåna. Redan inom nästa åldersgrupp (20—30 år) äro emellertid de fall proportionsvis talrikare, vid vilka första dödomandet avsåg straffarbete eller fängelsestraff. Från 50-årsåldern är förhållandet det omvända, här äro de fall vanligare, där tvångsarbete varit formen för det första ingripandet, beroende på den relativt talrika förekomsten inom dessa åldrar av abnorma eller alkoholiserade men ostraffade bettlare och luffare.

En undersökning av de 210 individer, för vilka det *första dödomandet avsåg tvångsarbete*, har verkställts i följande tablå:

Imbecilla eller eljest abnorma	53
Undergått tvångsuppfostran	9
Dödömda böter för bedrägeri m. m. före första tvångsarbetet	29
Alkoholister	62
Övriga	57

Härtill må ytterligare antecknas, att bland de abnorma 13 tillika äro alkoholister, 2 undergått tvångsuppfostran och 3 varit dödömda böter för snatteri samt att bland f. d. tvångsuppfostringselever 2 och bland de bötesfällda 13 äro alkoholister. — Av de tvångsarbetare, vilka icke undergått straffarbete eller fängelsestraff före första dödomandet till tvångsarbete, äro sålunda omkring tre fjärdedelar imbecilla eller eljest abnorma, alkoholister, f. d. tvångsuppfostringselever eller bötesbestraffade.

Tvångsarbetarnas yrkesförhållanden. Rörande tvångsarbetarnas yrkesförhållanden föreligga visserligen uppgifter i handlingarna, men i så gott som samtliga fall äro dessa uppgifter värdelösa. En icke ovanlig beteckning på dessa individer är »arbetare», »arbetskarl» o. d.; underkastas dessa fall en undersökning, befinnes det emellertid, att beteckningen omfattar individer av de mest olikartade slag, från den obotligt arbetsskygge, vilken icke frivilligt uträttat ett dagsverke på tiotal år, till den energiske bondfångaren och yrkestjuven med dyrbara levnadsvanor. Även om en del upplysande detaljer skulle kunna inhämtas genom en sammanställning av tvångsarbetarnas yrkesuppgifter — som växla från privatdetektiv, handlande, hovmästare, fotograf, typograf m. m. ned till lumpsamlare — har det på grund av uppgifternas synnerligen bristfälliga beskaffenhet icke ansetts lämpligt att verkställa en sådan sammanställning, vilken utan tvivel skulle vara i högre grad vilseledande och oriktig. Nu påpekade förhållande är icke att till

skriva bristfälligheter i det förefintliga materialet, utan torde ligga i sakens egen natur; så som lösdrivarlagen tillämpas i vårt land, torde tvångsarbete ha ådömts endast sådana individer, vilka icke utöva något hederligt yrke. Yrkesuppgifterna avse en mer eller mindre långt tillbaka i tiden liggande tidpunkt eller äga ingen motsvarighet i den nuvarande verkligheten; det förekommer fall, där vederbörande trots angivet yrke knappast någonsin i hela sitt liv utövat något sådant. De här undersökta individerna kunna sålunda undantagslöst betecknas såsom personer, vilka sedan mer eller mindre lång tid tillbaka icke tillhöra de hederligt arbetande medborgarna i samhället utan föra ett parasiterande liv.

En anmärkningsvärd omständighet i fråga om tvångsarbetarnas yrkesförhållanden är, att en mycket stor del av dem, nämligen 93 eller 19·2 %, varit värvade inom hären eller marinen; dessa äro relativt talrika i åldrarna 40—60 år.

De olika typerna bland tvångsarbetarna. För klarläggande av tvångsarbetarnas psyke och de särdrag, som karakterisera olika grupper av dessa samhällsmedlemmar, har det befunnits lämpligt att vid undersökningen särskilja vissa psykologiska typer, vilkas allmänna karaktär i de flesta fall utan vidare torde framgå av de använda benämningarna. Beträffande avgränsningen mellan de olika grupperna torde dock främst böra framhållas den skillnad, som gjorts mellan luffare och bettlare; till den förra typen ha räknats lösdrivare, som stryka kring på landsbygden, där de vinna sitt uppehälle genom tiggeri, ofta med småhandel (»nas») som täckmantel; den senare kategorien omfattar i motsats härtill sådana arbetsskygga yrkestiggare, vilka äro stationära, i det de huvudsakligen uppehålla sig i de större städerna. Under beteckningen ligister ha sammanförts en del mestadels yngre individer, vilka i olika avseenden ådagalagt sin asociala läggning, men dock ännu icke hunnit framvisa sådana egenskaper, att de kunnat hänföras till de mera specialiserade grupperna. Denna typ innefattar sålunda vad man måhända skulle kunna kalla tvångsarbetarnas rekrytklass. Fördelningen av hela materialet på de olika typerna framgår av följande tablå:

	Antal	Procent		Antal	Procent
Luffare	128	26·4	Manliga prostituerade	8	1·7
Bettlare	82	16·9	Bondfångare och yrkesbedragare	33	6·8
Våldsverkare	23	4·7	Vanetjuvar	108	22·3
Ligister	32	6·6	Spritlangare	50	10·3
Soutenörer, kopplare m. fl.	19	3·9	Övriga[1]	2	0·4
			Summa	485	100·0

De typer, som för den allmänna meningen framstå såsom inbegreppet av lösdrivare, nämligen luffarna och bettlarna, utgöra i själva verket endast en mindre del av samtliga tvångsarbetare, nämligen något över 40 %; angående dessa grupper lämnas nedan en redogörelse rörande kriminalitet o. s. v. En tredjedel av gruppen under 20 år tillhör ligisttypen, vilken även har talrika

[1] Båda dessa fall äro fattigvårdsfall.

representanter inom åldersgruppen 20—25 år (omkring 15 %). Våldsverkarna äro talrikast inom åldersgruppen 30—40 år, av vilken de utgöra nära 10 %; bland de äldre våldsverkarna märkes bl. a. en dråpare, som tillika är vanetjuv. Soutenörer, kopplare och manliga prostituerade förekomma praktiskt taget endast inom åldersgrupperna 20—35 år, av vilka de utgöra omkring 10 %. Kategorierna vanetjuvar, bondfångare och yrkesbedragare, tillhopa omkring 30 % av samtliga, förekomma relativt talrikast inom åldrarna 30—45 år. Slutligen må nämnas, att den modernaste typen av tvångsarbetare, langarna, utgöra bortåt 15 % av åldersgrupperna 25—45 år.

Denna uppdelning av klientelet på Svartsjö är givetvis icke att uppfatta så, att de olika grupperna äro klart avgränsade från varandra. På ett område som detta, där det gäller att gruppera mänskliga individer, övergå de olika grupperna i varandra, och det gives en mängd gränsfall, vilka på grund av den naturliga vagheten i grupperingen kunna hänföras till två eller flera olika grupper. Med beaktande härav har uppgjorts efterföljande tablå. Då enligt vad nu anförts en och samma tvångsarbetare kunnat hänföras till två eller flera grupper — en bondfångare kan exempelvis också vara både langare och vanetjuv — motsvarar i denna tablå summan av siffrorna givetvis icke den siffra, 485, som angiver hela antalet tvångsarbetare.

	Antal	I % av samtliga		Antal	I % av samtliga
Luffare	169	34·8	Manliga prostituerade	10	2·1
Bettlare	164	33·8	Bondfångare, yrkesbedragare	47	9·7
Våldsverkare	48	9·9	Vanetjuvar	167	34·4
Ligister	55	11·3	Spritlangare	91	18·8
Soutenörer, kopplare m. fl.	25	5·2	Övriga	2	0·4

Bland tvångsarbetarna kunna sålunda mer än 20 % betecknas som våldsverkare eller ligister, 7 % som soutenörer, kopplare eller manliga prostituerade, omkring 10 % som bondfångare och yrkesbedragare, 35 % såsom tillhörande vanetjuvarna och närmare 20 % såsom spritsmugglare och sprithandlare i parti eller minut (langare).

Vad särskilt luffarna och bettlarna angår, har det ansetts vara av intresse att närmare utreda förekomsten av kriminalitet, alkoholism, abnormitet m. m. bland dessa. I förstnämnda avseende lämnar följande tablå upplysningar:

		Under 20 år	20—30 år	30—40 år	40—50 år	Över 50 år	Tillsammans Antal	%	Därav Luffare Antal	%	Bettlare Antal	%
Luffare och bettlare, som undergått straffarbete eller fängelsestraff	1 gång	2	20	16	15	5	58	27·6	35	27·3	23	28·1
	2 gånger	—	9	5	5	4	23	11·0	14	10·9	9	11·0
	mer än 2 ggr	—	1	12	6	6	25	11·8	8	6·3	17	20·7
	Tillhopa	2	30	33	26	15	106	50·4	57	44·5	49	59·8
Ostraffade luffare och bettlare, som undergått tvångsarbete	1 gång	12	24	10	1	5	52	24·8	40	31·2	12	14·6
	2 gånger	2	4	4	3	1	14	6·7	8	6·3	6	7·3
	mer än 2 ggr	—	5	9	13	11	38	18·1	23	18·0	15	18·3
	Tillhopa	14	33	23	17	17	104	49·6	71	55·5	33	40·2
	Samtliga	16	63	56	43	32	210	100·0	128	100·0	82	100·0

Hälften av samtliga luffare och bettlare tillhopa har sålunda undergått straffarbete eller fängelsestraff; för enbart bettlarna är motsvarande proportion till och med något högre eller omkring 60 %, för enbart luffarna däremot något lägre eller omkring 45 %. Det ligger nära till hands att sätta denna lägre kriminalitetsfrekvens bland luffarna i samband med den större lättheten att undgå straff för brottsliga gärningar, som blivit utförda på en glest befolkad landsbygd, än för sådana, som kommit till stånd i städer och stadsliknande samhällen. Även den avsevärt starkare återfallsfrekvensen bland bettlarna ger anledning till samma reflexion.

Jämnt hälften av de luffare och bettlare, vilka icke undergått fängelsestraff eller straffarbete, äro »itererade» tvångsarbetare. Bland dessa förekomma personer, som blivit ådömda tvångsarbete ett tiotal gånger och vistats å Svartsjö sammanlagt bortåt tio år. Då det torde erbjuda ett visst intresse att något närmare lära känna beskaffenheten av denna grupp av *ostraffade* luffare och bettlare, har följande sammanställning verkställts:

Imbecilla eller eljest abnorma	45
Bevisligen begått brott	9
Alkoholister	28
Övriga	22
Samtliga ostraffade luffare och bettlare	104

Av de abnorma äro 8 tillika alkoholister (av vilka en även begått snatteri), 1 misstänkt för mordbrand, 1 pervers och 1, som själv uppger sig hava varit straffad med tre års straffarbete för sedlighetsbrott mot minderårig. Av dem, som bevisligen begått brott, men härför ej varit straffade med frihetsstraff, äro 5 tillika alkoholister, av vilka en undergått tvångsuppfostran. Av alkoholisterna hava 2 tillika betecknats såsom ligister, 2 undergått tvångsuppfostran och 2 dömts enligt fattigvårdslagen.

Tablån bekräftar det kända förhållandet, att en stor del av luffarna och bettlarna äro att beteckna såsom imbecilla eller eljest abnorma. Som ovan framhållits, måste för övrigt uppgifterna om abnormitet anses vara för låga. Då det är ett känt faktum, att allehanda smärre brott ofta begås av luffare och bettlare, utan att ens åtal och ännu mycket mindre domfällande kommer till stånd, är det svårt att undertrycka den förmodan, att en del av gruppen »övriga» även i verkligheten begått brott. Ett par av de »övriga» hava vidare ådömts tvångsarbete icke jämlikt lösdrivarlagen utan enligt fattigvårdslagen (försumliga familjeförsörjare). Med hänsyn till här antydda omständigheter torde gruppen »övriga» i själva verket omfatta ett mycket litet antal personer.

Till utredningen är fogad en serie biografiska anteckningar om närmare ett femtiotal enskilda tvångsarbetares levnadslopp. Av utrymmesskäl kunna icke samtliga dessa biografier i tryck återgivas. Ehuru det är särdeles vanskligt att beteckna en dylik biografi såsom för de olika, ovan angivna grup-

perna (luffare, bettlare etc.) typisk — snart sagt varje individ uppvisar framträdande individuella karaktärsdrag — har här nedan återgivits ett urval av nio biografier, en inom varje grupp, vilka åtminstone i någon mån kunna bidraga till en mera konkret uppfattning av de olika tvångsarbetarnas sätt att framleva sitt liv ävensom av innebörden av beteckningarna luffare, bettlare etc.

A. 23 år. Typ: luffare.

A:s far är arbetare vid ett norrländskt bruk. Föräldrarna voro icke gifta, men bodde tillsammans och hade 7 barn, vilka alla, med undantag av A., artat sig väl. När A. var 16 år, övergav modern hemmet och flyttade till en annan man i socknen. Båda föräldrarna, i synnerhet modern, förde ett supigt levnadssätt.

Trots de skildrade förhållandena hade A. det ganska bra i hemmet. Fadern är nämligen i förhållandevis goda ekonomiska omständigheter. A. arbetade i två år vid bruket, men lämnade därefter vid 18 års ålder hemmet. Sedan dess har han nästan oavbrutet luffat omkring i mellersta Sverige. När han var 19 år gammal, ådömdes han tvångsarbete ej mindre än 3 gånger. Tvångsarbetstiderna voro emellertid korta: respektive 2, 3 och 1 månader. Så fort han sluppit ut från tvångsarbete, har han återgått till sitt gamla luffarliv. Trots sin ungdom har han varit internerad på Svartsjö 9 gånger under en sammanlagd tid av 3 år och 9 månader.

Han anhölls sista gången i en mellansvensk stad, där han uppehållit sig i åtta dagar. Han medgav själv, att han under denna tid så gott som uteslutande försörjt sig med bettleri. Det hade dock hänt, att han förtjänat en eller annan krona på vedhuggning hos privatpersoner. Nattlogi hade han tagit, var han kunnat komma över. Sålunda hade han en natt legat i ett ångpannerum, tre nätter hos arbetarfamiljer och fyra nätter å gasverket i staden.

Under rannsakningen anmodades fängelsedirektören att hos A:s fader efterhöra, om arbete kunde genom faderns medverkan beredas A. i hemorten. Under sådana förhållanden skulle han nu kunna undgå förnyat tvångsarbete. Fadern svarade emellertid följande: »Då jag av sorglig erfarenhet vet, det varje försök att förmå min son att ägna sig åt arbete är fåfängt, och då han här är så känd, att ingen arbetsgivare ens gitter lova honom arbete, väl vetande, att han icke ens gör ett försök därmed; och då jag vet, att han ej kommer att stanna mången dag i hemmet, innan han ånyo ger sig ut på vandring, så kan jag ej göra något för honom».

Det kan anmärkas, att A. själv icke vill komma hem till fadern. Han föredrager att gå på luffen. När han efter sista tvångsarbetet skulle frigivas, förklarade han sin avsikt vara att antingen själv skaffa sig arbete eller gå på luffen. Då det första alternativet på grund av mannens hela läggning kunde anses uteslutet, framställdes från Svartsjö begäran till fattigvårdsmyndigheterna i hans hemort, att de måtte omhändertaga honom, när han blev fri. Något svar erhölls emellertid ej på denna framställning.

A. tycks på det hela taget vara belåten med sitt liv: han trivs med luffarlivet och han trivs å Svartsjö. Han har aldrig varit straffad eller misstänkt för brott. Han är snäll, beskedlig och envis samt föremål för kamraternas drift.

B. 45 år. Typ: bettlare.

Fadern, som var snickare i en mellansvensk stad, förde ett supigt liv, varför föräldrarna slutligen skildes. Fadern har tidvis varit intagen å försörjningshem. Hemmet kan karakteriseras som dåligt.

Vid 13 års ålder fick B. plats som biljardmarkör å ett hotell i sin hemstad och kvarstannade i denna anställning under 4 år. Han tog sedan värvning vid ett artilleriregemente, men blev efter ett år utstraffad, varefter han återigen någon tid hade anställning som biljardmarkör. Sedermera har han under olika, kortare perioder av sitt liv haft tillfälligt grovarbete eller arbetat som sjö-

man på kanalångare, men mest har han som »nasare» gått omkring och bettlat i sin hemstad eller varit intagen på försörjningshem, alkoholistanstalter eller tvångsarbetsanstalter.

Han har undergått tvångsarbete 8 gånger under en sammanlagd tid av 4 år 2 månader, första gången, då han var 22 år gammal.

Redan vid 13 års ålder lär han ha börjat missbruka sprit och har sedan hemfallit åt svår alkoholism. Han dricker allt vad han kan komma över: denaturerad sprit, eau de cologne, salubrin o. d. Nykterhetsnämnden har upprepade gånger ingripit gentemot honom. År 1920 internerades han på statens vårdanstalt för alkoholister vid Salbohed. Där simulerade han sjukdom, vägrade arbeta, uppträdde våldsamt och hotfullt samt rymde, varför han slutligen överflyttades till alkoholistanstalten vid Svartsjö. Ytterligare en gång, år 1921, intogs han å alkoholistanstalt, även denna gång å den vid Svartsjö.

B. har aldrig straffats för andra brott än sådana, som stå i direkt samband med hans spritbegär. Strax före dödmandet av sista tvångsarbetet dömdes han till 40 kronors böter för snatteri; han hade bestulit en lantbrukare på en väska, innehållande två liter brännvin.

B. har aldrig kunnat förmås till ordnat arbete under längre tid, och då han ej hos släktingar och andra lyckats tilltvinga sig mat och logi, har han simulerat sjukdom för att bliva föremål för fattigvård. En läkare, som kommit i personlig beröring med honom, karakteriserar honom på följande sätt: »Kroppsligen väl utrustad, men till lynnet obändig, särdeles av hån eller eljest olämplig behandling; är villig och snäll tillfälligtvis, arbetar över en kortare tid, men allt går till sprit. Hans psyke är oresonligt; han pratar och skämtar; tycker själv, att man bör vara glad och tidvis njuta av alkohol; saknar förmåga att underordna sig samhällets fordringar — kan emellertid för kortare tid visa sig både villig och förnuftig; är en vagabondnatur».

B. är av naturen ganska misstänksam och har svårt att lägga band på sitt hetsiga sinnelag. Men kan man, då hans sinneslugn nalkas bristningsgränsen, säga honom något lustigt, är han strax lika god igen. Han har nämligen en gåva att uppfatta alla situationer på ett humoristiskt sätt.

Han påstår själv, att han under arbete ombord å en ångare år 1913 skadat sig i ena axeln och att han på grund härav sedan dess icke kunnat utföra annat än lättare arbete. Flera läkarintyg utvisa dock, att han alltjämt är fullt arbetsför.

C. 37 år. Typ: våldsverkare.

C:s far var sergeant och, sedan han tagit avsked från sin militära anställning, nattvakt i en större mellansvensk stad. Han dog, när C var 5 år gammal. Modern gifte sedan om sig med en arbetare. C. uppfostrades hos mormodern, som uppges hava befunnit sig i goda ekonomiska omständigheter; han påstås vara av tattarsläkt.

I sin ungdom var C. under omkring 4 år sjöman på olika fartyg. Sedan tjänade han i mer än $2^1/_2$ år som stamanställd vid flottan, men blev utstraffad. De senaste 8 åren har han, de tider han vistats på fri fot, ej haft något fast arbete utan drivit omkring med gårdfarihandel. Han har därunder fört ett vanligt tattarliv, varit hästskojare och farit omkring på marknader. När han förtjänat litet pengar, har han farit till sin födelsestad, där han i sus och dus gjort av med dem.

Han har undergått straffarbete eller fängelsestraff 7 gånger med en sammanlagd tid av 2 år 3 månader, därav 2 gånger för tjuvnadsbrott och de övriga gångerna för våldsbrott. Sitt första frihetsstraff ådömdes han vid 21 års ålder. Vidare har han undergått tvångsarbete 7 gånger med en sammanlagd tid av 10 år. Sitt första tvångsarbete ådömdes han vid 24 års ålder. Det bör vidare anmärkas, att C. flera gånger varit anhållen och hörd såsom skäligen misstänkt för å landsbygden förövade grövre inbrottsstölder och även stått under åtal för sådana brott, ehuru han i brist på bevisning ej kunnat fällas till ansvar mot sitt enständiga nekande.

När han år 1920 ådömdes tvångsarbete, hade han anhållits därför, att han berusad, barfota — det var i januari månad — och utan huvudbonad under svordomar och åtbörder ofredat olika personer på en gata i sin födelsestad och hotat dem med stryk. Han hade då en längre tid uppehållit sig sysslolös i staden och därunder nästan dagligen mer eller mindre berusad hållit till vid

krogar och ölstugor samt uppträtt på sådant sätt, att polisen måst ägna honom särskild tillsyn.

Även när han år 1923 ådömdes tvångsarbete, hade han på offentlig plats uppträtt på ett bråkigt och anstötligt sätt. Vid anhållandet satte han sig till våldsamt motstånd och drog kniv. Han förnekade emellertid sedermera att han dragit kniv, utan ville göra gällande, att kniven, som suttit instucken i slida på ryggen, ramlat ur slidan, när han av polisen lades omkull.

C. är en lång och kraftig karl. På grund av sitt lömska sätt och sin vana att ständigt bära slidkniv eller laddad revolver på sig, vilka vapen, i synnerhet kniv, han ej brukar vara sen att använda, har C. utgjort en ständig skräck för hyggliga personer.

Det kan vidare antecknas, att C., när han i början av år 1923 blev fri efter undergånget straffarbete för stöld, omedelbart infann sig å polisstationen och i pockande ton yrkade, att polisen skulle hjälpa honom med pengar till hans uppehälle, ty eljest »måste han göra någon stöld».

C. hör till de mest svårhanterliga tvångsarbetare, som varit intagna å Svartsjö. Han har vid flera tillfällen ådömts straffcell. Då vid krigsutbrottet 1914 flera av förmännen kallades till krigstjänstgöring, försökte han uppvigla tvångsarbetarna till myteri. Han ådömdes härför prygel. Han är ytterligt envis och vill alltid ha sin vilja fram. Så t. ex. högg han en gång av sig vänstra handens tumme för att slippa arbeta i vedgården, dit han kommenderats.

D. 20 år. Typ: ligist.

D. kommer från ett gott hem. Båda föräldrarna leva och äro i relativt goda ekonomiska omständigheter. Fadern var tidigare verkmästare, men har under de senare åren haft anställning som hotellportier i en landsortsstad. D. har en yngre bror, som är skötsam och ordentlig.

Under barndomen var D. vanartad, ljög och ville aldrig lyda. Fadern var svag för honom, bagatelliserade hans oarter och ansåg honom vara en »friskus», som nog med tiden, när han fått litet mera förstånd, skulle bli en präktig karl; aga fick han aldrig. Fadern lät honom vid 14 års ålder hjälpa till i en biljardsalong med utskänkningsrättigheter, vilken fadern denna tid innehade. Vid 15 års ålder begick han en inbrottsstöld och ådömdes 2 månaders straffarbete. Domen var villkorlig. Kort därpå kom han till Stockholm och fick anställning som springpojke å ett hotell. Det dröjde icke länge, förrän han ånyo ertappades med stöld, för vilken han fick 3 månaders straffarbete. Efter avtjänat straff gick han för det mesta sysslolös i Stockholm. Vid 17 års ålder begick han återigen stöld och ådömdes nu 5 månaders straffarbete. Ännu ej fylld 18 år dömdes han till 8 månaders tvångsarbete. Knappt hade han frigivits från Svartsjö, förrän han begick snatteri, varför han erhöll 4 månaders fängelse. Vid 19 års ålder dömdes han för andra gången till tvångsarbete, nu i 10 månader.

Sedan han blivit frigiven från Svartsjö, dröjde det ej längre än knappa 3 månader, innan han ånyo kom i delo med polisen. Han misstänktes nu för att hava begått inbrottsstöld dels i en sportaffär, dels i en matvaruaffär. Vid inbrottet i den förstnämnda affären hade tillgripits bl. a. en browningpistol, ett par andra pistoler och några par boxningshandskar. Browningpistolen återfanns sedermera å ett pantlåneekontor, och det kunde konstateras, att D. och en kamrat till honom bett en kontorist, med vilken de tillfälligtvis sammanträffat, pantsätta den för deras räkning. Vid företagen visitation i det rum å sjömanshemmet i Stockholm, där D. och hans kamrat bodde, hittades också en kofot, som alldeles passade till märkena efter inbrottet i dörrposten till den nämnda matvaruaffären, samt en del av de matvaror, som tillgripits vid inbrottet. Flera personer, som bodde på sjömanshemmet, uppgåvo, att de sett D. och hans kamrat inneha både pistoler och boxningshandskar av samma slag som de, vilka stulits ur sportaffären. D. kunde emellertid icke överbevisas om stölderna. Hans levnadsförhållanden voro dock sådana, att han dömdes för lösdriveri till 1 års tvångsarbete. Under de 3 månader, som han varit på fri fot, hade han nämligen ej haft annat än tillfälligt arbete med utrustning av båtar vid Stockholms hamn en och annan dag, sammanlagt dock icke mer än cirka fjorton dagar. Själv påstod han, att han i övrigt försörjt sig med försäljning av papper och kuvert i olika hus i Stockholm. Man vet också, att hans mor av sina hushållspengar sände honom omkring 10 kronor i veckan och att han då och då lyckades locka pengar av sina i Stockholm bosatta fastrar, vilka alltid varit svaga för honom.

När D. sista gången frigavs från Svartsjö, anskaffade en tjänsteman i diakonistyrelsen honom hyra å ett fartyg. D. söp sig emellertid full på de pengar, som han fått med sig vid utskrivningen, och gick så upp till rederiet och »skällde grundligt ut» tjänstemännen där. Och så blev han kvar på land.

När D. ej haft andra möjligheter att skaffa sig utkomst, har han brukat begiva sig hem till sina föräldrar och ligga dem till last. I hemmet har han alltid uppträtt på det mest slyngelaktiga sätt. Han ligger då om förmiddagarna och svär och kommenderar sina föräldrar samt söker avpressa dem så mycket pengar som möjligt. Ha de klätt upp honom den ena dagen, kommer han den andra dagen hem som en slusk. Föräldrarna ha också gjort allt för att bli av med honom. Så ha de vid tre tillfällen skaffat honom hyra till sjöss samt utrustat honom på bästa sätt, men alltid har han vid första bästa tillfälle avmönstrat eller rymt. Sista gången skaffades honom hyra på en båt, destinerad till Australien, då fadern för övrigt måste betala kaptenen en penningsumma för att han skulle taga honom med. D. rymde emellertid redan, när båten låg och lastade i Finland. Genast skrev han hem, att han blivit frånseglad, och begärde, att föräldrarna skulle skicka honom 100 kronor. Samtidigt skrev han till en faster och bad henne skicka honom 150 kronor. Fadern hade emellertid nu tröttnat på D:s opålitlighet och svarade honom, att han ej kunde påräkna ett öre från honom och att han ej heller finge komma inom hans dörrar mera. Fastern däremot sände honom pengar, och sålunda kunde han taga sig tillbaka till Sverige.

D. är en verklig skräck för de sina. Modern är sjuk av oro, när den tid nalkas, då han skall frigivas från fängelse eller tvångsarbetsanstalt. Och fadern flyttar hemifrån och bor på hotell, då sonen är hemma.

D. är intresserad för allting men saknar uthållighet. Han har en särskild förkärlek för allt, som smakar äventyrlighet. På Svartsjö söker han helst sällskap med de äldre och mest fördärvade. Han skryter mycket med sina bravader och vill gärna anses vara en riktigt kvalificerad förbrytare.

E. 38 år. Typ: kopplare.

E. är född i en norrländsk stad, där fadern var guldsmed. Vid 14 års ålder kom han som sättarlärling till en större stockholmstidning, men slutade denna anställning efter 6 månader. Han har sedermera varit biträde hos olika handlande dels i Stockholm, dels i landsorten. Slutligen hade han egna speceri- och cigarraffärer i Stockholm. Vid 32 års ålder begav han sig till Köpenhamn, där han i 3 år var verkmästare på en velocipedfabrik. Efter återkomsten till Stockholm har han sysslat med försäljning av diverse manskläder och linnepersedlar samt också inköpt och försålt gamla kläder efter annonser i tidningar.

Vid 18 års ålder undergick han 6 månaders tvångsarbete, och strax därefter blev han ådömd 8 månaders straffarbete för första resan stöld. Han var då 19 år gammal. Sammanlagt har han undergått tvångsarbete 4 gånger med en tid av 3 år och 10 månader samt straffarbete 2 gånger, båda gångerna för stöld, med en tid av 10 månader. Det kan vidare anföras, att E. i Stockholm vid 8 tillfällen å kriminalstationen hörts angående olika brott.

E. har de senare åren försörjt sig genom att uthyra rum till sedeslösa kvinnor. När han sista gången anhölls för lösdriveri, hade han anmälts av en av sina flickor. Hon hade ådömts tvångsarbete för lösdriveri, och E. hade då pantsatt hennes tillhörigheter. När kvinnan fick reda därpå, anmälde hon E. Om sin verksamhet har E. berättat följande, som måhända innehåller vissa överdrifter. Han hyrde i Stockholm en fin våning med eleganta rum, där hans flickor bodde. Här fingo de ej gärna taga emot herrbesök; för detta ändamål hade han andra lokaler, där han även till partierna försålde vin och konjak. Flickorna fingo utmärkt mat och passning — som uppassare hade han anställt en ung pojke. Denne var homosexuell och hade förbindelser med perversa män. Pojken hade fritt varje natt för att sköta sina egna affärer. E. försökte fostra flickorna för deras yrke och gav dem bl. a. lektioner i dans. Han sade sig vara mycket intresserad av att sitta på konditorier och studera unga flickor för att se, om han kunde finna någon, som passade honom.

En av E:s flickor berättade vid polisförhöret, att hon fick betala 10 kronor per dag för mat

och husrum. En annan, som dock åtagit sig att laga mat och städa våningen, fick betala 112 kronor i månaden.

E. är tydligen en idérik man. När han frigavs, sade han sig ha planer på att sätta upp en salong, dit ungherrar skulle kunna gå för att få varjehanda mindre skavanker på sina persedlar reparerade, strumpor stoppade, knappar isydda o. d. Han sade sig fått idén härtill av en vän, som varit i Paris och där sett liknande affärer. Troligen skulle det hela vara en maskerad bordell.

E. är ganska självmedveten och vill gärna vara litet förmer än kamraterna.

F. 24 år. Typ: manlig prostituerad.

Fadern var glasblåsare. Han missbrukade i hög grad starka drycker. Hemmet var fattigt och kan karakteriseras som dåligt.

Vid 13 års ålder började F. arbeta vid det glasbruk, där fadern hade anställning. Vid 18 års ålder slutade han vid glasbruket och begav sig till Stockholm, där han tog värvning vid ett häst-regemente. Han tog avsked som korpral 1921. Något arbete kunde han nu icke erhålla, varför han försörjde sig med att bettla och sälja kängsnören.

Redan innan han lämnat sin anställning vid regementet, hade F. kommit i delo med polisen. Han hade en dag sammanträffat med en man i aktad och betrodd ställning, vilken bjudit F. på restaurang. Under deras senare samvaro på natten hade mannen förlorat en del av sina tillhörigheter och angav så F. för fickstöld. F. anhölls, men i brist på bevis frikändes han av rådhusrätten.

I juni 1922 anhölls han återigen under liknande omständigheter. Han hade en kväll i en urinkur sammanträffat med en person, enligt uppgift till yrket ingenjör, vilken tydligen hade homosexuella böjelser. F. hade tiggt pengar av denne. Därpå hade de gjort sällskap till en avsides belägen öppen plats inom staden, där ingenjören använt sig av F. Denne hade sedan fattat ingenjören om strupen och i samma ögonblick frånstulit honom hans börs med inneliggande 75 kronor, varpå han springande avlägsnat sig. Anmälan gjordes om saken och F. anhölls, men icke heller nu kunde han överbevisas. Han erhöll emellertid varning för lösdriveri.

Därefter tog han återigen värvning och tjänade ett år till sommaren 1923. Efter denna tid har han saknat arbete. Han har huvudsakligen sysslat med försäljning av kängsnören, varpå han uppger sig i regel hava förtjänat 10 kronor om dagen. Dessutom plockade han mask i stadens parker och sålde till olika fiskredskapsaffärer i staden. Härpå uppger han sig ha kunnat förtjäna mellan 10 och 20 kronor per natt.

F. är säkerligen själv ej pervers; därom vittna omständigheterna vid hans sista anhållande. Han hade en decemberkväll mött en ung kvinna på vägen från staden till Djurgårdsbrunn. F. hade spärrat vägen för henne och begärt att få göra henne sällskap. När hon avböjt detta, hade F. misshandlat och okvädat henne samt, när personer vid flickans rop syntes närma sig, springande avlägsnat sig. Han blev emellertid fasttagen av en patrull från en närbelägen kasern. Det framkom vid polisförhöret, att ytterligare en yngre kvinna på ungefär samma plats någon vecka tidigare blivit ofredad och misshandlad, bl. a. med sparkar, av F., då hon avböjt hans förslag att göra sällskap. Han dömdes nu 8 månaders tvångsarbete.

F. synes ej missbruka sprit i någon högre grad. Han verkar mjuk, undfallande, inställsam och artig samt inbunden.

G. 40 år. Typ: bondfångare.

G. är son till en hemmansägare. Modern dog, då han var 9 år gammal. Fadern, som därefter gifte om sig, dog, då G. var 25 år. G. har flera halvsyskon samt tre helsyskon, av vilka sistnämnda två äro bosatta i U. S. A. Han har numera ingen förbindelse med de sina.

Till 13 års ålder vistades han i sitt hem. Han sattes då i urmakarlära. Efter konfirmationen reste han till Kristiania, där han arbetade i samma yrke. Han synes hava kommit ganska långt inom detta yrke, ty enligt uppgift har han kortare tider innehaft egen urmakeriaffär både i Kristiania och i en större svensk stad.

En skildring av G:s levnadsöden i övrigt blir huvudsakligen en förteckning på hans brott. Redan vid 17 års ålder undergick han i Norge bestraffning för förskingring. Vid 18 års ålder erhöll han i Sverige varning för lösdriveri. Strax därpå ådömdes han 3 månaders straffarbete för första resan stöld. Vid 19 års ålder ådömdes han för andra resan stöld 6 månaders straffarbete. Vid 20 års ålder undergick han i Norge 1 månads fängelse för misshandel m. m. Han hade då strax förut för andra gången varnats för lösdriveri i Sverige. Återkommen till Sverige ådömdes han 1 års tvångsarbete, men klagade hos Kungl. Maj:t och fick domen upphävd. Vid 20 års ålder anhölls han ånyo för lösdriveri och varnades. Vid 21 års ålder häktades han för lösdriveri, men överfördes till sjukhus. Efter utskrivningen från sjukhuset synes han ha begivit sig till Norge, där han vid 21 års ålder undergick 6 månaders fängelse för bedrägeri m. m., varefter han utvisades. Efter omkring 1 ½ månads frihet dömdes han i Sverige till 6 månaders straffarbete för misshandel. Efter undergånget straff var han nu fri i något mer än 1 månad, varefter han ådömdes 5 månaders straffarbete för delaktighet i bedrägeri. Vid frigivandet var han nyss fylld 23 år. Efter några dagars frihet varnades han för lösdriveri, och jämt en månad därefter dömdes han till 1 års straffarbete för tredje resan stöld. Omkring 3 månader efter frigivandet varnades han för lösdriveri.

Han begav sig nu vid 24 års ålder till utlandet och besökte bl. a. U. S. A. och Tyskland, där han försörjde sig som restauratör och tapetserare. Det finnes anledning förmoda, att han i det förstnämnda landet suttit i fängelse. Han har nämligen ingående och med stor sakkunskap skildrat förhållandena i ett amerikanskt fängelse.

Vid 27 års ålder synes han hava återvänt till Sverige, där han varnades för lösdriveri. Månhända begav han sig nu åter utomlands (Tyskland?), ty i kriminalregistret förekommer han ej, förrän han vid 30 års ålder ånyo anhölls för lösdriveri och varnades. Några månader därefter erhöll han en andra varning. Vid 31 års ålder varnades han ånyo. Vid 33 års ålder erhöll han ytterligare en varning.

Han synes nu återigen hava begivit sig till U. S. A., ty vid 34 års ålder ingick han där äktenskap. Hustrun dog efter något år i spanska sjukan.

Vid 36 års ålder är han återkommen till Sverige, där han nu varnades för lösdriveri. Han stod kort därefter tilltalad för att i en landsortsstad hava bestulit en arbetare på 1 420 kronor efter att först ha berusat honom till redlöshet. Rådhusrätten förklarade, att han på grund av bristande bevisning ej kunde för brottet fällas, men dömde honom samtidigt för olovlig försäljning av rusdrycker till 150 kronors böter. Strax därpå efterlystes han som misstänkt för att i en annan landsortsstad hava genom fickstöld frånhänt en norsk skogsägare en plånbok, innehållande 3 000 norska och 700 à 800 svenska kronor. Han kunde icke överbevisas. För den norske skogsägaren hade han uppgivit sig vara handlande från Göteborg. Någon månad därefter ådömdes han av Göta hovrätt 2 år 4 månaders straffarbete för två misshandelsbrott. Efter 5 månaders tid rymde han emellertid en vintereftermiddag, när han arbetade i fängelsets ladugård, och begav sig till Norge.

I Norge uppehöll han sig omkring ett års tid, varunder han enligt egen uppgift försörjt sig med att renovera gamla gravvårdar. På detta arbete hade han haft så god förtjänst, att han kunnat hopspara omkring 4 000 kronor, vilka han insatte å bank i Kristiania. Slutligen anhölls han såsom misstänkt för stöld. Han kunde ej överbevisas, men erhöll 2 månaders fängelse för olovligt återvändande till Norge och användande av falskt namn, varefter han återfördes till Sverige, där han omhändertogs för att avtjäna återstående delen av det straffarbete, som han genom rymningen undandragit sig.

Sedan han vid 39 års ålder blivit försatt på fri fot, hade han uppehållit sig i Stockholm. Han påstår sig därunder hava levt på de pengar, som han hade hopsparat i Norge och varav han ännu vid sitt sista anhållande innehade en del, placerade i en bank i Stockholm. Bankens namn vägrade han dock uppgiva. Han påstod sig också hava sysslat med någon affärsverksamhet, men ville ej uppgiva affärernas art. I själva verket torde han hava sysslat med falskspelning. På grund av anmälan härom anhölls han omkring 1½ månad efter frigivandet och erhöll varning för lösdriveri. Han begav sig härefter till Göteborg, där han häktades under följande omständigheter.

En lantbruksarbetare, här kallad L., hade av sina anhöriga i U. S. A. erhållit pengar till bil-

jett för resa till detta land och hade för att ordna denna resa begivit sig till Stockholm. Här hade han i närheten av amerikanska konsulatet sammanträffat med en kamrat till G., nedan kallad Y. Denne uppgav därvid, att han bott i U. S. A. i 13 års tid samt att han nu stode i begrepp att resa tillbaka dit. De hade därvid överenskommit om ressällskap.

Några dagar senare hade Y. å järnvägsstationen i Göteborg avvaktat L:s ankomst till staden. Han hade därefter sammanfört L. med G., vilken uppgavs vara ombud för Svenska Amerikalinjen och hava anskaffat biljett åt Y., trots de stora svårigheterna till följd av den amerikanska kvotlagens restriktioner att erhålla sådan. Vid ett besök å ett kafé på kvällen överenskoms, att G. skulle anskaffa biljett även åt L., varefter denne lämnade honom pengar härför. G. åtog sig vidare att växla Y:s och L:s svenska pengar i amerikanskt mynt. Y. överlämnade därefter till G. en del sedlar, varefter också L. lämnade honom en penningsumma, uppgående till 1 037 kronor.

Påföljande dag kom L. snart nog underfund med att han råkat ut för bedragare. Svenska Amerikalinjen lät honom emellertid på grund av de ömmande omständigheterna på linjens bekostnad medfölja till Amerika. På grund härav kunde L. icke själv vittna mot G. och Y., när de slutligen blevo anhållna.

G. och Y. lämnade Göteborg dagen efter kuppen och begåvo sig till en mindre stad, där de, enligt vad de senare uppgåvo, ämnade arbeta med renovering av gamla gravvårdar. Väderleken hade emellertid varit otjänlig härför. De begåvo sig därpå till en annan stad, där marknad just pågick. Efter några dagar bytte de ånyo vistelseort och blevo slutligen anhållna.

När G. under polisförhöret tillfrågades, i vad ärende han begivit sig till Göteborg, uppgav han, att han skulle hälsa på en bekant kvinna. Hennes namn och bostad ansåg han sig såsom gentleman icke kunna uppgiva. Även i övrigt lämnade han endast knappa och svårkontrollerbara uppgifter. På grund härav och då målsägaren L. ej kunde höras, kunde bindande bevisning icke förebringas. Då G. och Y. gjort sig skyldiga till lösdriveri, ådömdes de emellertid tvångsarbete.

G. ansträngde sig till det yttersta för att undgå denna dom. Han åberopade sålunda, att han innehade arbetsanställning som agent åt en vagnfabrikör, med vilken han sammanträffat å den nämnda marknaden. Fabrikören, som hördes härom, uppgav, att han under marknaden sammanträffat med en person, vilken köpte hela hans då återstående lager av vagnar för 3 000 kronor. Vid affärens avslutande voro G. och Y. närvarande. Köparen betalade kontant. Därvid gjorde G. och Y. anspråk på agentprovision, ehuru de fabrikören veterligen icke tagit någon som helst befattning med affären. Då fabrikören befarade ett uppträde, hade han tagit Y. avsides och givit honom 120 kronor. Detta visade sig vara den egentliga innebörden av arbetsanställningen som agent. Härtill kommer, att G. från fängelset tillskrivit fabrikören och lovat denne sända 1 000 kronor inom några dagar, därest han ville omgående sända honom agentfullmakt.

Vidare lyckades G. förete intyg från två tapetserarmästare, som bedrevo gemensam rörelse i Stockholm, att han hos dem skulle erhålla arbetsanställning, därest han genast frigåves. Vid undersökning härav framkom, att de båda mästarna icke kände G., men att ett par vänner till denne lyckats utverka intyget. Också i Göteborg hade G. vänner och bekanta, som arbetade på hans frigivande. De lyckades där erhålla ett intyg från en snickarmästare, att han vore villig taga G. i sin tjänst, därest denne omedelbart frigåves. Ej heller snickarmästaren kände G. När han underrättades om G:s föregående, förklarade han sig på inga villkor vilja hava något med honom att skaffa.

G. klagade över tvångsarbetsdomen hos alla instanser. Han skickade sålunda klagoskrifter till Kungl. Maj:t, justitieombudsmannen, socialstyrelsen m. fl. myndigheter.

G. var vid anhållandet välklädd, vilket i förening med hans resliga gestalt, hans tal och sätt att uppträda synes hava givit honom ett ganska distingerat yttre. Han talar engelska och tyska.

H. 34 år. Typ: vanetjuv.

H:s far var skräddare i Stockholm. Redan vid 12 års ålder intogs H. på Hall. Anledningen härtill var, att han gjort sig skyldig till en mängd olovliga tillgrepp, de flesta i samband med inbrott, vilka han förövat dels ensam och dels tillsammans med sin äldre broder, som härför ådömdes 6 månaders straffarbete. På Hall skötte han sig till en början synnerligen dåligt. Däremot

tyckas hans skolkunskaper hava varit rätt goda. Han utskrevs från Hall vid 17 års ålder. Härefter arbetade han under cirka ett års tid hos en morbroder, som var lantbrukare i Södermanland. Därpå hade han någon tid anställning som lokomotivputsare vid statens järnvägar. Sedan dess har han endast haft anställningar av synnerligen tillfällig natur mellan de tider han varit intagen antingen å fängelse eller å tvångsarbetsanstalt.

Vid 18 års ålder undergick han 3 månaders straffarbete för första resan stöld. Ännu ej fylld 19 år dömdes han till 5 månaders straffarbete för andra resan stöld. Vid 19 års ålder dömdes han till 8 månaders straffarbete för tredje resan stöld. Vid 20 års ålder dömdes han till 10 månaders straffarbete för fjärde resan stöld. Vid 21 års ålder dömdes han till 1 års straffarbete för femte resan stöld. Vid 22 års ålder dömdes han till straffarbete i 1 år 4 månader för sjätte resan stöld. Vid 24 års ålder undergick han 8 månaders tvångsarbete. Ännu ej fylld 25 år dömdes han till 1 års tvångsarbete. Vid 25 års ålder dömdes han till 1 månads fängelse för våldsamt motstånd vid offentlig förrättning och strax därefter till straffarbete i 3 år 6 månader för sjunde resan stöld (flerstöld). Han hade då redan blivit dömd till tredje gången tvångsarbete, denna gång under 14 månader. Tvångsarbetet avbröts för att H. skulle undergå straffarbetet, men fortsattes omedelbart därefter. Han frigavs därifrån någon månad innan han skulle fylla 31 år. Efter 3 månaders frihet dömdes han till 2 års straffarbete för åttonde resan stöld. Vid 34 års ålder varnades han i Stockholm vid två särskilda tillfällen för lösdriveri samt hördes en gång angående inbrott och två gånger angående olaga handel med sprit. Han dömdes slutligen vid ännu ej uppnådda 35 års ålder till tvångsarbete i 18 månader.

Han hade under senaste tiden iakttagits i staden mellan broarna, där han ofta uppträtt på ett för allmän ordning och säkerhet störande sätt. En eftermiddag hade han i berusat tillstånd antastat ett par poliskonstaplar, utfarit i otidigheter mot dem, fattat tag i deras kläder och hotat dem.

På Svartsjö kvarstannade dock H. icke länge. Hans antisociala läggning och hans våldsamma uppträdande i övrigt hade föranlett myndigheterna att förordna om rättspsykiatrisk undersökning. Resultatet härav gick ut på att H. åtminstone periodvis var otillräknelig. Läkaren på Svartsjöanstalten ansåg också, att H:s vredesutbrott och hänsynslösa, för disciplinen och lugnet på anstalten ytterst farliga uppträdande kunde tillskrivas hans obalanserade psykiska läggning. »Man skulle nästan kunna säga, att han lider av moral insanity». Läkaren gav därför intyg om att H. på grund av sinnessjukdom var oförmögen att förvärva sitt uppehälle. På grund härav utskrevs H. från Svartsjöanstalten efter något mer än 2 månaders vistelse därstädes. Han intogs nu på hospital, men utskrevs efter cirka 5 månader, då han ej ansågs vara i behov av hospitalsvård. Han förklarades emellertid vara psykopat. Kort tid efter frigivningen begick han hemfridsbrott och dömdes 5 månaders straffarbete.

Praktiskt taget har H. ej varit på fri fot annat än helt korta tider sedan sitt trettonde år. Han är känd på många anstalter och överallt fruktad för våldsamheten i sitt lynne. Han skryter gärna med sina bravader, är ytterligt inbilsk och högfärdig och har behov av sina kamraters smicker och beundran. Han saknar alla moraliska begrepp; sålunda blygs han icke att angiva sina kamrater för att själv kunna vinna någon fördel.

När H. sista gången var anhållen för lösdriveri, ingav han till överståthållarämbetet en nådeansökan. Skrivelsen förtjänar här anföras, då den i sitt slag är typisk för det förhållandet, att just de sämsta elementen bland tvångsarbetarna hava för sed att genom anslående av sentimentala toner söka väcka medlidande för att bliva behandlade med överseende. Skrivelsen är av följande lydelse:

»Undertecknad som i dag häktats för lösdriveri och nu äventyrar att bliva bortdömd till tvångsarbete: Beder av ett sorgset hjärta Överståthållarämbetet icke ge mig så hård dom. Till min lilla urskuld vill jag framhålla den stora arbetslösheten och de svåra tiderna. Jag har även arbetat då tillfälle givits, alltsedan jag för olovlig brännvinsförsäljning fick min varning för lösdriveri. Har icke sedan dess hållit på med brännvin. I går träffade jag en kamrat, som bjöd på brännvin, så att jag blev berusad och därigenom blev otrevlig mot ett par konstaplar. Kan icke Överståthållarämbetet gå så långt, att nåd går före rätt gentemot mig, så ber jag för min gamla mors skull, höj icke min dom utan var så skonsamma som möjligt. Mor är 70 år och jag kanske aldrig mer får se henne. Jag skall ännu en gång bli en bättre människa, det lovar

jag, hade jag icke varit berusad, hade detta aldrig hänt. Var Barmhärtiga mot mig för min mors skull.»

J. 38 år. Typ: spritsmugglare och sprithandlande.

J:s far, vilken numera är död, var korpral och fiskare. Modern, som ännu lever, äger och bebor en liten gård. Föräldrarna hava befunnit sig i goda ekonomiska omständigheter, och hemmet har karakteriserats såsom gott.

J. uppfostrades i föräldrahemmet, tills han fyllt 17 år. Därefter arbetade han som snickeriarbetare hos olika arbetsgivare i Skåne. År 1917 övergav han dock snickeriyrket och ägnade sig åt varjehanda gulasch- och kristidsaffärer. Han sålde livsmedel till Tyskland och importerade olika slags varor, däribland sprit. Efter fredsslutet har han drivit handel med bl. a. automobilringar, velocipedslangar, dockor, gaständare, alarmkassaskrin och torv, men huvudsakligen har han livnärt sig genom att insmuggla och försälja spritdrycker. Han har därvid uppträtt som spritgrossör i stor skala och har även varit intresserad i smuggelföretag i andra länder (Norge). Han har ofta företagit resor till Köpenhamn, där han sammanträffat med utländska spritsmugglare och planerat smugglingar. Hans bostad har utgjort en mötesplats för svenska och utländska spritsmugglare. där smuggelföretag planerats och avtal träffats om köp och leverans av sprit.

J. synes till en början hava gynnats av lyckan och torde hava förtjänat ej obetydligt på sina spritaffärer. Under senare åren har han även försålt sprit i minut. Han har för olaga spritförsäljning eller smuggling av sprit åtta gånger ådömts böter till ett sammanlagt belopp av ej mindre än 17 695 kronor, vilka böter han också erlagt.

I november 1922 anhölls J. såsom misstänkt att vara inblandad i ett större spritsmuggelföretag vid skånekusten, i samband varmed mordförsök ägde rum mot tjänstgörande kustbevakningsoch polispersonalen. Han ådömdes då 1 års tvångsarbete. Han har icke tidigare undergått vare sig tvångsarbete, straffarbete eller fängelsestraff.

J. är sedan 1907 gift med en fabriksarbeterska och har med henne tre barn. Familjen har ett litet kapital, som J. lyckats spara ihop på sina affärer.

J. anser sig icke hava gjort någon orätt med sin sprithandel, särskilt som han försålt sprit endast åt sådana, som hade råd att betala. Han anser istället, att »lagarna äro felaktiga».

Fylleriförseelserna under första kvartalet 1924.

Antal fylleriförseelser. Enligt en inom kontrollstyrelsen verkställd preliminär sammanräkning, vars resultat benäget delgivits socialstyrelsen, utgjorde antalet fylleriförseelser, för vilka personer blivit sakfällda under första kvartalet 1924, tillhopa 6 165, varav 6 031 begåtts av män och 134 av kvinnor.

Antalet fylleriförseelser per kvartal dels under år 1913, såsom representerande förhållandena före världskriget och det individuella kontrollsystemets mera allmänna tillämpning, dels för tiden fr. o. m. år 1917 t. o. m. år 1922, då fortlöpande fylleriförseelsestatistik fördes inom socialstyrelsen, och dels fr. o. m. år 1923, har utgjort som följer:

	Medeltal per kvartal							År 1923			År 1924
	1913	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.
Antal förseelser[1]	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 525	7 053	6 368	7 616	7 627	8 457[2]	6 165[3]
Per 100 000 inv.	262	80	81	151	195	127	118	106	127	127	141	110

Siffrorna för 1913 och 1923—24 äro direkt jämförbara, varemot vid en jämförelse mellan fylleritalen fr. o. m. 1923 och kvartalssiffrorna för åren 1917—1922 hänsyn bör tagas till att sistnämnda siffror äro högre såsom inneslutande jämväl vissa förseelser, för vilka personer anhållits men icke sakfällts, merendels av det skäl, att de ej kunnat med stämning anträffas och inställas inför rätta. Enligt vad gjorda undersökningar givit vid handen, uppgingo dessa fyllerifall till i genomsnitt c:a 9 procent av samtliga, och kan med stöd härav hela antalet under 1924 års första kvartal begångna förseelser uppskattas till i runt tal 6 800. Fylleritalen ha sålunda, som vanligen plägar vara fallet, under vintermånaderna visat avtagande tendens, och synes minskningen från föregående kvartal kunna anslås till cirka 2 500 fall. Tilläggas må dock, att siffran för redogörelsekvartalet torde komma att ytterligare något höjas genom senare inkommande rapporter. Fylleriförseelsernas fördelning på månader för åren 1923 och 1924 ter sig som följer:

	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
År 1923	2 228	1 974	2 166	2 477	2 725	2 414	1 956	2 731	2 940	3 486	2 849	2 122
År 1924	2 069	2 029	2 067	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Redovisningsmånaderna förete, som synes, så gott som oförändrade fylleri-siffror, och den i normala fall förekommande stegringen i mars har denna

[1] Avser åren 1913, 1923 och 1924 blott antalet för fylleri sakfällda enligt kriminalstatistiken, under det att i siffrorna för 1917—1922 ingå samtliga anhållna eller utan anhållande sakfällda personer.
[2] De tidigare meddelade siffrorna för fjärde kvartalet 1923 ha här liksom på övriga ställen i redogörelsen ökats med 261 senare rapporterade förseelser.
[3] Preliminär siffra.

gång uteblivit. Talen för sistnämnda månad torde dock mest komma att påverkas av senare redovisade uppgifter.

Hur fylleriförseelserna under redovisningskvartalet fördelade sig på vissa ortsgrupper och olika delar av landet, åskådliggöres av följande tablå, varvid för Stockholm meddelas tvenne sifferserier, nämligen a) antalet sakfällda enligt den officiella statistiken och b) antalet för fylleri anhållna enligt Statistisk månadsskrift, utgiven av Stockholms stads statistiska kontor:

Antal fylleriförseelser under 1 kv. 1924	Stockholms stad a	Stockholms stad b	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket 1 kv. 1924	Hela riket 4 kv. 1923	Hela riket 1 kv. 1923
i städer med mer än 10 000 inv.	1 568	1 582	386	122	628	1 742	303	**4 749**	6 117	4 961
i övriga städer .	—	—	171	125	76	348	94	**814**	1 316	863
å landsbygden . .	—	—	108	64	81	161	188	**602**	1 024	544
tillhopa	**1 568**	1 582	**665**	**311**	**785**	**2 251**	**585**	**6 165**	8 457	6 368
4 kvart. 1923 . .	2 259	1 948	965	369	1 057	2 799	1 008	**8 457**	.	.
1 kvart. 1923 . .	1 625	1 616	604	319	920	2 421	479	**6 368**	.	.

Fyllerifrekvensens nedgång under redovisningskvartalet har gjort sig förhållandevis kraftigast gällande å landsbygden och minst i de större städerna. Bland de sistnämnda förete dock huvudstaden, Uppsala, Malmö, Uddevalla, Borås, Karlstad samt de norrländska kuststäderna (utom Luleå) starkt sjunkande tal. Försämring av nykterhetstillståndet konstateras blott för Karlskrona, Ystad, Örebro och Östersund. Bland de skilda landsdelarna visar Nordsverige den starkaste minskningen, Småland och öarna den svagaste.

Fylleriförseelsernas fördelning efter de sakfälldas kön och ålder. Av samtliga fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts under 1924 års första kvartal, begingos, som ovan nämnts, 134 eller 2·2 % av kvinnor, varav, såsom efterföljande huvudtabell utvisar, 78 i Stockholm, 29 i Göteborg, 7 i Malmö, 19 i övriga städer och 1 på landsbygden. — Huvudtabellen ger även möjlighet att fastställa, i vilken omfattning fylleriförseelserna begåtts av yngre och av äldre personer, varvid åldersgränsen dragits vid 25 år. Av hela antalet förseelser, för vilka uppgifter härom meddelats, hade 1 252 eller 20·4 % begåtts av män och kvinnor i ungdomsåldrarna, medan 4 892 eller 79·6 % kommit på äldre personer. Till jämförelse må meddelas, att under de sju åren 1917—1923 resp. 22·6, 20·8, 23·4, 24·4, 21·4, 19·0 och 19·5 % av de anhållna personerna uppgivits vara under 25 år, varför alltså jämförelsetalet för ungdomsfylleriet i stort sett visat sjunkande tendens. Den svaga stegringen under redogörelsekvartalet torde knappast böra tillmätas någon större betydelse. Till någon del torde väl denna skillnad återgå på skiljaktigt beräkningssätt, men likväl synes statistiken giva ett visst stöd för effektiviteten av de skärpta restriktioner i fråga om unga personers spritdrycksinköp, som under senaste tiden vidtagits.

Fylleriförseelsernas fördelning efter de sakfälldas inköpsrätt till spritdrycker. På grundval av systembolagens uppgifter ha i huvudtabellen förseelserna vidare uppdelats med hänsyn till om de sakfällda innehaft motbok (med full eller begränsad inköpsrätt) eller varit avstängda från laglig spritdryckstilldelning.

Såsom framgår av tabellen, föllo ej mindre än 4 935 fyllerifall eller 80·0 %

på sistnämnda kategori. Av övriga förseelser hade 983 eller nära fyra femtedelar begåtts av personer med endast begränsad inköpsrätt till alkoholvaror. Bland de kvinnliga fylleristerna saknade praktiskt taget samtliga motbok. Dessa siffror giva en antydan om omfattningen av den olagliga rusdrycks-handelns och särskilt spritsmugglingens inverkan på nykterhetstillståndet.

Jämförelse mellan fylleriförseelserna i Sverige och dess grannländer. Liksom i föregående kvartalsredogörelser må slutligen i jämförelsesyfte en sammanställning göras mellan den svenska fylleristatistiken och motsvarande uppgifter för Norge enligt »Statistiske Meddelelser». I översikten här nedan ha dessutom medtagits motsvarande kvartalssiffror för Finland, vilka fr. o. m. år 1922 finnas tillgängliga i »Social Tidskrift»:

	Medeltal per kvartal						År 1923				År 1924
	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.
Sverige . . .	4 630	4 714	8 798	11 448	7 525	7 053	6 368	7 616	7 627	8 457	6 165
Norge	7 777	5 729	9 353	8 635	8 882	11 178	12 441	13 269	11 845	11 397	·
Finland . . .	·	·	·	·	·	10 700	11 630	12 896	16 308	15 579	·

I olikhet med utvecklingen i Sverige undergick fylleri-frekvensen i Norge någon minskning under fjolårets två sista kvartal. Under hela året begingos i Norges städer och landskommuner sammanlagt 48 952 förseelser, en siffra som rätt väsentligt överstiger motsvarande tal för år 1922 (44 711). Nykterhetstillståndets försämring var dock mindre i ögonen fallande än mellan åren 1921 och 1922, då fylleri-frekvensen steg med över 9 000 fall.

Även i Finland medförde fjärde kvartalet 1923 en viss nedgång i fylleri-frekvensen, nämligen från 16 308 till 15 579 förseelser. Talen äro dock betydligt högre än motsvarande svenska och norska. Under fjolåret i dess helhet uppdagades i Finland icke mindre än 56 413 fyllerifall, mot 42 800 år 1922.

Av intresse är jämväl att sammanställa fylleriförseelserna i de fyra nordiska huvudstäderna, såsom skett i nedanstående tablå:

Antal fylleriförseelser i	År 1913	År 1917	År 1918	År 1919	År 1920	År 1921	År 1922	År 1923	1 kv. 1924
Stockholm (424 944 inv.) .	17 696	3 705	6 264	11 115	10 120	6 848	7 397	8 069[1]	1 582
Kristiania (258 964 inv.) .	16 736	13 672	12 217	16 988	13 624	13 750	18 195	22 504	4 562
Köpenhamn[2] (700 610 inv.)	8 855	4 865	2 269	4 229	5 046	4 278	4 360	5 195	·
Helsingfors (177 109 inv.) .	23 266	5 133	(2 928)	5 488	12 307	13 550	10 925	15 556	3 702

Det framgår härav, att antalet fylleriförseelser, särskilt om hänsyn tages till vederbörande städers folkmängd, ställer sig betydligt lägre i Stockholm än i Kristiania och Helsingfors, för vilka fjolåret därtill medförde en betydande ökning. Då emellertid av gatufylleriet blott en viss, efter ortens praxis växlande del blir föremål för polisingripande och sålunda redovisad i statistiken, kunna dessa siffror knappast göra anspråk på att giva en inbördes fullt jämförbar bild av nykterhetstillståndet i resp. städer, men synas de i allt fall väl ägnade att belysa förändringarna å samma ort under resp. år.

[1] Siffran avser antalet anhållna personer enligt polisstatistiken.
[2] Med Frederiksberg och Gentofte.

Orter	Antal fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts under				Förseelser, begångna av *män*						Förseelser av *kvinnor*				
					med motbok		*utan* motbok	Summa	Därav födda		*med* motbok	*utan* motbok	Summa	Därav födda	
	jan.	febr.	mars	hela kvartalet	full inköpsrätt	begr. inköpsrätt			före 1899	1899 eller senare				före 1899	1899 eller senare
Stockholms stad	508	530	530	**1 568**	100	292	1 098	**1 490**	1 311	179	1	77	**78**	66	12
Östra Sverige															
Södertälje . .	7	21	19	**47**	3	6	38	**47**	30	17	—	—	—	—	—
Uppsala . . .	32	18	19	**69**	—	16	53	**69**	60	9	—	—	—	—	—
Västerås . . .	12	9	21	**42**	—	6	36	**42**	37	5	—	—	—	—	—
Nyköping . .	4	4	7	**15**	—	1	14	**15**	12	3	—	—	—	—	—
Eskilstuna . .	23	20	16	**59**	2	8	49	**59**	47	12	—	—	—	—	—
Linköping . .	16	20	17	**53**	1	12	40	**53**	51	2	—	—	—	—	—
Norrköping . .	33	42	26	**101**	4	18	76	**98**	84	14	—	3	**3**	2	1
Övriga städer .	58	49	64	**171**	8	20	143	**171**	126	44	—	—	—	—	—
Landsbygden .	36	35	37	**108**	4	18	85	**107**	66	39	1	—	**1**	1	—
Småland och öarna															
Jönköping . .	24	16	26	**66**	—	12	54	**66**	51	15	—	—	—	—	—
Kalmar . . .	17	15	16	**48**	—	8	40	**48**	44	4	—	—	—	—	—
Västervik . .	4	4	—	**8**	—	—	8	**8**	5	3	—	—	—	—	—
Övriga städer .	52	51	22	**125**	4	15	106	**125**	94	31	—	—	—	—	—
Landsbygden .	22	22	20	**64**	1	5	58	**64**	34	21	—	—	—	—	—
Södra Sverige															
Karlskrona . .	27	17	19	**63**	3	7	53	**63**	49	14	—	—	—	—	—
Kristianstad .	9	23	10	**42**	5	3	34	**42**	35	7	—	—	—	—	—
Malmö	82	92	78	**252**	13	29	203	**245**	220	25	—	7	**7**	7	—
Lund	4	6	14	**24**	1	4	19	**24**	20	4	—	—	—	—	—
Landskrona .	20	11	20	**51**	4	16	31	**51**	44	7	—	—	—	—	—
Hälsingborg .	56	42	50	**148**	5	9	131	**145**	114	31	—	3	**3**	3	—
Ystad	5	8	7	**20**	2	2	16	**20**	16	4	—	—	—	—	—
Trälleborg . .	9	7	12	**28**	1	1	26	**28**	19	9	—	—	—	—	—
Övriga städer .	39	28	14	**76**	7	9	60	**76**	53	23	—	—	—	—	—
Landsbygden .	22	35	24	**81**	2	8	71	**81**	31	50	—	—	—	—	—
Västra Sverige															
Halmstad . . .	16	16	16	**48**	4	4	39	**47**	41	6	—	1	**1**	1	—
Göteborg . . .	411	447	429	**1 287**	38	231	989	**1 258**	1 025	233	1	28	**29**	20	9
Mölndal . . .	18	14	23	**55**	—	8	47	**55**	34	21	—	—	—	—	—
Uddevalla . .	11	5	9	**25**	1	2	22	**25**	16	9	—	—	—	—	—
Trollhättan . .	30	20	18	**68**	—	9	59	**68**	55	13	—	—	—	—	—
Borås	9	11	21	**41**	2	10	28	**40**	32	8	—	1	**1**	1	—
Skövde . . .	5	—	5	**10**	1	1	8	**10**	8	2	—	—	—	—	—
Karlstad . . .	26	12	28	**66**	3	5	57	**65**	54	11	—	1	**1**	—	1
Kristinehamn .	2	6	5	**13**	—	3	10	**13**	11	2	—	—	—	—	—
Örebro	43	47	39	**129**	—	15	114	**129**	94	35	—	—	—	—	—
Övriga städer .	105	101	142	**348**	18	53	276	**347**	260	87	—	1	**1**	1	—
Landsbygden .	53	56	52	**161**	6	23	132	**161**	80	79	—	—	—	—	—
Norra Sverige															
Falun	7	4	5	**16**	1	—	15	**16**	14	2	—	—	—	—	—
Gävle	43	23	51	**117**	—	22	95	**117**	97	20	—	—	—	—	—
Söderhamn . .	10	12	11	**33**	—	5	28	**33**	26	7	—	—	—	—	—
Härnösand . .	4	14	4	**22**	1	1	20	**22**	20	2	—	—	—	—	—
Sundsvall . .	16	21	25	**62**	1	11	41	**53**	42	11	—	9	**9**	8	1
Östersund . .	10	18	16	**44**	1	6	37	**44**	37	7	—	—	—	—	—
Luleå	4	2	3	**9**	—	3	6	**9**	6	3	—	—	—	—	—
Övriga städer .	42	20	32	**94**	—	15	79	**94**	74	18	—	—	—	—	—
Landsbygden .	83	60	45	**188**	—	28	160	**188**	103	80	—	—	—	—	—
Hela städerna	1 853	1 821	1 889	**5 563**	234	898	4 298	**5 430**	4 468	959	2	131	**133**	109	24
riket landsb. .	216	208	178	**602**	13	82	506	**601**	314	269	1	—	**1**	1	—
Summa	2 069	2 029	2 067	**6 165**	247	980	4 804	**6 031**	4 782	1 228	3	131	**134**	110	24

[1] Därav 21 med okänd ålder.

Den danska arbetslöshetslagstiftningen.

Den danska arbetslöshetslagen av den 22 december 1921, vars huvudpunkter förut refererats i denna tidskrift (årg. 1922, sid. 135), innehöll bl. a. en bestämmelse, enligt vilken det skulle åligga regeringen att före den 1 december 1922 framlägga förslag om revidering av den i lagen fastställda maximigränsen för understödens storlek. I överensstämmelse härmed framlades av inrikesministern i november 1922 ett lagförslag, gående ut på prolongation av de förutvarande bestämmelserna under ytterligare ett år. Inom riksdagen väcktes emellertid från de borgerliga partierna förslag om nedsättning av maximibeloppen och en del andra i samband därmed stående ändringar i lagen, vilka också biträddes av folketinget, men föllo igenom i landstinget av den anledning, att den avgörande voteringen där icke medhanns förr än på riksdagens sista sammanträde, varvid tinget befanns icke beslutmässigt. Då riksdagen på hösten 1923 åter samlades, framlade regeringen ett nytt förslag i huvudsaklig överensstämmelse med de av folketinget förut beslutade ändringarna i lagen. Förslaget möttes med stark opposition från arbetarpartiet, som hävdade, att de ifrågasatta ändringarna stode i strid mot den vid antagandet av 1921 års lag ingångna kompromissen. Då vid detta tillfälle de olika partierna för åstadkommande av ett enstämmigt beslut uppgivit sina särmeningar, borde — menade man — någon ändring av de principer, som legat till grund för kompromissen, icke företagas förr än åtminstone riksdagen genom nya val erhållit ändrad sammansättning. Regeringsförslaget blev också under utskottsbehandlingen föremål för en ingående omarbetning, som resulterade däri, att båda tingen omsider enhälligt antogo den nya lagen, vilken utfärdades den 4 mars och trädde i kraft den 1 april 1924.

I fråga om den punkt, som revideringen ursprungligen skulle gälla, nämligen understödsbeloppens storlek, innebär den nya lagen ingen ändring i 1921 års bestämmelser. Maximibeloppet skall alltså fortfarande utgöra 4 kronor för familjeförsörjare och 3·50 för andra medlemmar av arbetslöshetskassorna. De vidtagna ändringarna hava i stället avseende på försäkringens organisation, kontrollen över understödsverksamheten samt avvägningen mellan de olika parternas bidrag till verksamhetens finansiering.

Lagen av den 22 december 1921 innebar ett sammanförande av arbetsförmedlingen och arbetslöshetsförsäkringen i en gemensam författning och under en gemensam tillsynsmyndighet. Denna anordning har bibehållits även i den omarbetade lagen, och i vissa hänseenden har sambandet mellan de båda institutionerna yttermera befästats.[1] Likaså har man upprätthållit och delvis ytterligare markerat den i 1921 års lag uppdragna skillnaden mellan den egentliga arbetslöshetsförsäkringen, som handhaves av arbetslöshetskassorna, och den extraordinära understödsverksamheten, vars finansiering och administrering i huvudsak lagts på de offentliga myndigheterna.

Den ömtåligaste tvistepunkten var nu liksom 1921 frågan om de s. k. *arbetslöshetskorten*. Enligt den genom 1921 års lag införda ordningen skulle arbetslöshetskassorna till varje medlem, som begärde understöd, utställa ett dylikt kontrollkort, vilket vid arbetes erhållande skulle uppvisas för arbetsgivaren och av honom påtecknas samt därefter genom arbetarens försorg återsändas till kassan. Ifrågavarande medlem skulle därefter icke — utom i särskilda undantagsfall — kunna erhålla nytt arbetslöshetskort förr än arbetsgivaren genom vederbörande arbetsförmedlingskontor ingivit anmälan om att anställningen upphört. Sistnämnda bestämmelse, som icke hade sin plats i lagen, utan tillkommit genom ett av arbetsdirektoratet utfärdat cirkulär, hade inom

[1] Tillsynsmyndighetens chef, som enligt 1921 års lag benämndes arbetsdirektör, har fått sin titel ändrad till »direktör för arbetsförmedlingen och arbetslöshetsförsäkringen».

arbetslöshetskassorna väckt starkt missnöje, så mycket mer som det visade sig, att arbetsgivarna i stor utsträckning underläto att fullgöra sin anmälningsskyldighet, varigenom kassorna och de arbetslösa ofta vållades onödigt besvär. Gent emot regeringens förslag om bibehållande och ytterligare utvidgning av denna kontroll ställdes därför nu från arbetarsidan ett bestämt krav på arbetslöshetskortens avskaffande och kontrollens ordnande utan arbetsgivarnas medverkan. En lösning i denna riktning ernåddes också, sedan arbetarna i gengäld gått in på en nedsättning av statens och kommunernas bidrag till arbetslöshetskassorna, vilka bidrag hädanefter skola utgå med ett belopp motsvarande tillsammans 65 % av medlemmarnas egna avgifter (35 % från staten och 30 från kommunen) i stället för tidigare 83 1/3 % (50 % från staten och 33 1/3 från kommunen). Då ansvaret för arbetslöshetsförsäkringens finansiering sålunda mer än förut lagts på medlemmarna själva, har man ansett sig kunna helt och hållet avstå från den nämnda kortkontrollen, för så vitt det gäller arbetare, som uppbära stadgeenligt understöd från arbetslöshetskassorna. Däremot bibehållas arbetslöshetskorten för sådana arbetslösa, som uteslutande äro hänvisade till den extraordinära understödsverksamheten.

I samband härmed har också arbetsgivarnas anmälningsskyldighet — utom i fråga om fack med extraordinär arbetslöshet — inskränkts till sådana fall, där en arbetsgivare av den offentliga arbetsförmedlingen fått anvisning om arbetskraft, men anställningen antingen icke kommit till stånd eller upphört omedelbart efter platsens tillträdande.

Ännu mer omfattande äro de ändringar, som genomförts i fråga om understödsverksamheten vid *extraordinär arbetslöshet*. Nya bestämmelser ha fastställts beträffande finansieringen av denna understödsverksamhet, beträffande förutsättningarna för dess igångsättande samt beträffande formerna för dess handhavande.

Enligt 1921 års lag skulle bidrag till den för extraordinära förhållanden avsedda arbetslöshetsfonden lämnas från tre håll, från staten, arbetsgivarna och arbetslöshetskassorna. De sistnämndas bidrag skulle utgå med ett belopp motsvarande 5 % av deras ordinarie medlemsavgifter. Dessa bidrag skola enligt den nya lagen helt bortfalla, varigenom kassorna erhålla en viss kompensation för den inkomstminskning de få vidkännas genom nedskärningen av statsbidragen. — Arbetsgivarnas bidrag till fonden, som förut utgått med i genomsnitt 9 kronor per årsarbetare (växlande mellan 3 och 15 kronor inom olika fack), skall hädanefter nedsättas till 5 kronor för alla arbetare utom lärlingar samt lant- och skogsarbetare, för vilka beloppet reduceras till 2 kronor. — Staten skall som förut för varje år inbetala ett belopp, motsvarande 1/3 av fondens arbetslöshetsutgifter under närmast föregående år, men härtill skall enligt den nya lagen också läggas ett årligt statsbidrag, motsvarande 10 % av arbetslöshetskassornas sammanlagda ordinarie medlemsavgifter under senaste räkenskapsåret. Betydelsen av sistnämnda bestämmelse ligger däruti, att fonden får tillskott av statsmedel även för sådana år, då någon extraordinär arbetslöshet icke ägt rum.

Slutligen har arbetslöshetsfonden — som ersättning för de bortfallna bidragen från arbetslöshetskassorna — erhållit en ny inkomstkälla från nödhjälpsarbetena. Beträffande anordnandet av dylika har nämligen i den nya lagen uttryckligen fastställts den redan tidigare från arbetarsidan förfäktade principen, att lönerna icke skola få sättas lägre än på den öppna arbetsmarknaden, men har samtidigt föreskrivits, att när arbetet utföres på full arbetstid, 15 % av lönen skall av arbetsgivaren innehållas och avsättas till arbetslöshetsfonden. Man har med detta löneavdrag velat vinna, att det för nödhjälpsarbetarna städse skall bliva ett intresse att vid tillfälle övergå till annat arbete, även där förhållandena äro sådana, att man vid nödhjälpsarbetena icke lämpligen kunnat sätta den dagliga arbetstiden kortare än vid vanligt arbete — en utväg, som eljest redan i 1921 års lag anvisades såsom ägnad att bereda största möjliga antal arbetare delaktighet i här ifrågavarande arbetstillfällen.

Avgörandet, när och inom vilka fack sådan extraordinär arbetslöshet skall anses föreligga, som utgör förutsättning för arbetslöshetsfondens anlitande, skulle enligt 1921

års lag tillkomma inrikesministern i samråd med ett av riksdagen valt utskott. Detta utskott skall enligt den nya lagen upphöra och dess funktioner i stället överflyttas på arbetsnämndens sektion för extraordinär arbetslöshet (den s. k. C-nämnden).[1] Avgörandet skall, i motsats mot vad förut varit fallet, bindas av fasta regler, med utgångspunkt från den genomsnittliga arbetslöshetsprocenten inom resp. fack under tidigare år.

Det extraordinära arbetslöshetsunderstödet skall som förut utgå dels som fortsatt hjälp efter den stadgeenliga understödstidens utgång, dels som familjetillägg, det sistnämnda utgående även vid sidan av ordinarie understöd. Rätt till fortsatt hjälp har genom en i den nya lagen företagen omformulering tillagts samtliga medlemmar i erkända arbetslöshetskassor, dock att, när flera medlemmar av en familj bliva understödsberättigade, endast den egentlige familjeförsörjaren erhåller fullt understöd och envar av de övriga medlemmarna hälften därav.

Maximitiden för fortsatt arbetslöshetshjälp, som hittills varit begränsad till 90 dagar under tolv på varandra följande månader — med rätt för inrikesministern att härifrån medgiva undantag — har ändrats sålunda, att fortsatt hjälp som regel skall kunna utgå under lika lång tid som den stadgeenliga understödstiden inom resp. arbetslöshetskassor.

Utbetalningen av den extraordinära arbetslöshetshjälpen, som enligt 1921 års lag ålegat de kommunala hjälpkassorna, uppdrages hädanefter direkt åt kommunerna, med rätt för dessa att låta utbetalningen ombesörjas av resp. hjälpkassor eller arbetsförmedlingskontor eller på annat lämpligt sätt. Det är sålunda icke uteslutet, att även en arbetslöshetskassa kan anlitas för detta ändamål.

[1] Arbetslöshetsnämnden består av tre sektioner: A) för arbetsförmedlingen, B) för arbetslöshetsförsäkringen och C) för extraordinär arbetslöshet. A-sektionen består av 4 arbetsgivar- och 4 arbetarrepresentanter, B-sektionen av 6 representanter för arbetslöshetskassorna och 4 medlemmar av riksdagen samt C-sektionen av 8 riksdagsmedlemmar, 4 arbetsgivare, 2 av inrikesministern utsedda representanter för kommunerna och 1 ombud för arbetslöshetskassorna.

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

Sveriges delegation vid 1924 års arbetskonferens. Till Sveriges ombud vid den internationella arbetskonferensens sjätte sammanträde i Genève den 16 juni 1924 har K. Maj:t utsett: för regeringen byråchefen i socialstyrelsen A. Molin och socialrådet E. Sjöstrand; för arbetsgivarna andre direktören i svenska arbetsgivarföreningen L. O. Larsson med disponenten H. Almström som expert och för arbetarna landsorganisationens sekreterare E. Johansson med redaktören S. Backlund som expert.

Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i april 1924. Internationella arbetsbyråns styrelse höll sitt 22:dra sammanträde i Genève den 8—10 april 1924. Vid sammanträdet företogs bl. a. till handläggning en rapport över den på styrelsens initiativ anordnade socialstatistiska konferensen sistliden höst. Styrelsen uppdrog åt arbetsbyråns direktör att, i vad på honom ankom, fullfölja de utredningar och åtgärder konferensen bragt på tal, och beslöts därjämte att till februari 1925 sammankalla en ny liknande konferens, varvid särskilt skulle behandlas frågan om en internationell yrkesgruppering samt arbetslöshets-, levnadskostnads- och lönestatistiken.

Liksom vid föregående styrelsesammanträden upptogs i övrigt en del av dagordningen av överläggningar om den internationella arbetarlagstiftningens fortsatta utveckling och ratificeringsarbetets fortgång. Särskild uppmärksamhet tilldrogo sig de anmärkningar, som från arbetarsidan framfördes med avseende på förhållandena i Oberschlesien, där arbetarna i de polska distrikten befarade att få sin arbetstid förlängd som följd av de i Tyskland medgivna eftergifterna i arbetstidsfrågan. I stället för att det vid landets delning ansetts behövligt att skapa garantier för att de polska arbetarna icke skulle ur arbetarskyddssynpunkt komma i sämre läge än de tyska, hade förhållandena sålunda nu ändrats därhän, att de tyska arbetarnas försämrade levnadsstandard innebure en fara för grannländernas arbetarklass. Med utgångspunkt från detta förhållande avgav arbetargruppen ännu en protest mot alla avsteg från Washingtonkonventionens princip och anmodade styrelsen att besinna, vilka verkningar dylika avsteg otvivelaktigt måste framkalla. Den tyske arbetarrepresentanten förklarade, att avvikningen från åttatimmarsdagen i hans land var exceptionell och icke kunde utgöra något prejudikat för konkurrentländerna.

Arbetsgivargruppens talesman uttryckte en reservation mot lämpligheten av en fortsatt debatt om denna fråga.

Ordföranden erinrade om den resolution, som enhälligt antagits vid styrelsens närmast föregående sammanträde och i vilken direktören anmodades att fortsätta sina ansträngningar för att uppnå ratifikation av alla de konventioner, som antagits vid de internationella arbetskonferenserna.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under mars 1924. Antalet till kommissionen rapporterade hjälpbehövande arbetslösa uppgick vid slutet av mars till c:a 13 700, mot 15 900 vid månadens början. Fördelningen på yrkesgrupper framgår av följande sammandrag:

Jordbruk- och skogshushållning:	
Jordbruk	384
Skogshushållning	118
Industri och hantverk m. m.:	
Gruvdrift och malmförädling	1 510
Jord-, sten- och glasindustri	1 090
Metall- och maskinindustri	2 591
Trävaruindustri	642
Byggnadsverksamhet	1 150
Läder-, hår- och gummiindustri	78
Textilindustri	98
Beklädnadsindustri	72
Närings- och njutningsmedelsindustri	205
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	112
Trämasse- och pappersindustri	78
Grafisk industri	89
Ej särskilt specificerade	869
Sjöfart och fiske	505
Handel och samfärdsel m. m.	860
Husligt arbete	52
Arbete, ej hänförligt till annan grupp	3 178
Summa	**13 681**

Av ovanstående arbetslösa hava 1 285 rapporterats tillhöra det lokala arbetskraftsöverskottet, nämligen från gruvindustrien 78, från järnbruksindustrien 484, från verkstadsindustrien 659 och från gruppen affärsanställda 64.

Vid de statliga nödhjälpsarbetena sysselsattes den 31 mars c:a 3 000 arbetare, därav vid södra Sveriges statsarbeten 2 870 samt vid statens järnvägars automobilvägar 130. Antalet igångvarande företag utgjorde 59, mot 61 vid månadens början. Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes 2 651 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag) 650 arbetare. Härförutom uppburo 1 115 personer kommunalt arbetslöshetsunderstöd. Understödsverksamhet med statsbidrag har icke ägt rum under månaden.

Statens utgifter för nödhjälpsåtgärderna uppgingo under mars till 615 454 kronor samt under årets tre första månader till sammanlagt c:a 1·83 milj. kronor, varav 1·56 milj. utgått till södra Sveriges statsarbeten.

Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1924. Med den mildare årstidens inträde i mitten av mars månad förmärktes en avsevärd ökning av arbetstillgången inom jordbruket och byggnadsverksamheten. Även inom en del industrier synes trots den tryckande kreditnöden en förbättring av marknadsläget ha givit sig tillkänna. Endast inom gruvdriften betecknas ställningen såsom avgjort ogynnsam, beroende på de osäkra förhållandena i västra Tyskland.

Enligt sjukkassestatistiken ökades antalet försäkringspliktiga med 4·9 %, mot 1·7 % föregående månad. Arbetslösheten inom fackföreningarna minskades från 25·1 till 16·6 %, och antalet av offentliga medel understödda arbetslösa nedgick från 976 000 till blott 476 000. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna uppgick antalet ansökningar om arbete per 100 lediga platser till 331, mot 545 i februari.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i England under mars 1924. Läget å arbetsmarknaden undergick under mars liksom föregående månad en genomgående förbättring. Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 8·1 till 7·8 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 10·7 till 9·8 %. Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna registrerade arbetslösa nedgick från 1 156 000 den 25 februari till 1 057 000 den 31 mars.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjades under mars, var 59 och antalet från föregående månad pågående 21. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 76 000, därav 40 000 enbart vid spårvägs- och omnibusstrejken i London. Löneförhöjningar rapporterades under månaden för nära 600 000 arbetare, under det att över 180 000 fått vidkännas lönesänkningar.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Undersökning rörande arbetslöshetsklientelet i England. På föranstaltande av engelska arbetsministeriet företogs i november 1923 en undersökning beträffande 10 000 vid arbetsförmedlingsanstalterna registrerade hjälpbehövande arbetslösa, motsvarande i runt tal 1 % av anstalternas arbetslösa klientel och utvalda så, att olika grupper av arbetslösa skulle bli så vitt möjligt lika representerade. Syftet med undersökningen var att få en representativ bild av arbetslöshetsklientelets sammansättning med hänsyn till ålder, familjeförhållanden, yrkesutbildning m. m.

och speciellt med hänsyn till frågan, huruvida de arbetslösa befunne sig i sådan kondition, att de under normala konjunkturer kunde räkna på att finna plats å arbetsmarknaden. Med hänsyn till sistnämnda synpunkt uppdelades samtliga de arbetslösa på följande sex grupper:

A) Personer, som under normala förhållanden skulle kunnat räkna på ständig arbetstillgång.

B) Personer, som under normala tider kunde räkna icke på alldeles regelbunden, men dock i stort sett tillräcklig arbetstillgång.

C) Personer, som under normala tider icke alltid kunde räkna på tillräcklig arbetstillgång, men dock på det hela taget kunde anses i stånd att draga sig fram på egen hand.

D) Personer, som kunde anses stå på gränsen till arbetsoförmåga.[1]

E) Personer, som slutat sin skolgång under eller efter kriget och på grund av de abnorma förhållandena aldrig lyckats få fast fot i något yrke.

F) Personer icke hänförliga till någon av förestående grupper.

Hur de i undersökningen medtagna arbetarna fördelade sig på de anförda grupperna framgår av nedanstående sammanställning:

	Män				Kvinnor				Tillsammans	
	Över 18 år		Under 18 år		Över 18 år		Under 18 år			
Grupp	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
A	5 307	66·5	151	59·9	1 188	73·5	111	75·5	6 757	67·6
B	1 827	22·9	38	15·1	238	14·7	15	10·2	2 118	21·2
C	150	1·9	2	0·8	29	1·8	—	—	181	1·8
D	286	3·6	2	0·8	32	2·0	—	—	320	3·2
E	280	3·5	54	21·4	68	4·2	20	13·6	422	4·2
F	131	1·6	5	2·0	62	3·8	1	0·7	199	2·0
Summa	**7 981**	**100·0**	**252**	**100·0**	**1 617**	**100·0**	**147**	**100·0**	**9 997**	**100·0**

Vid betraktande av de skiljaktigheter, som framträda mellan de båda könen, måste hänsyn tagas till den omständigheten, att de yngre åldersklasserna bland kvinnorna voro vida starkare representerade än bland männen. Härav följer t. ex. att gruppen *D*, som huvudsakligen omfattar äldre personer, var relativt talrikare bland männen än bland kvinnorna. Undersöker man däremot de olika åldersklasserna var för sig, visar det sig, att antalet kvinnor med nedsatt arbetsförmåga inom nästan alla åldrar varit relativt större än antalet män. — Motsatt var förhållandet beträffande gruppen *E*, som uteslutande omfattar personer mellan 16 och 25 år. Inom de nämnda åldersklasserna voro betydligt flera män än kvinnor hänförliga till berörda kategori, men räknar man med samtliga i undersökningen medtagna arbetslösa, omfattar grupp E ett större procenttal kvinnor än män.

De arbetslösas åldersfördelning framgår av nedanstående tablå, vari för jämförelse även anföras motsvarande siffror för hela den i förvärvsarbete sysselsatta befolkningen vid 1921 års folkräkning:

Åldersgrupper	Män, i %		Kvinnor, i %	
	Arbetslösa	Samtliga yrkesutövare	Arbetslösa	Samtliga yrkesutövare
16—18 år (2-årsgrupp)	3·1	6·2	8·3	11·8
18—20 » (»)	4·7	6·2	15·6	12·2
20—25 » (5-årsgrupp)	16·3	12·2	29·5	22·2
25—30 » (»)	11·8	11·1	16·7	13·2
30—35 » (»)	10·2	10·7	9·8	8·6
35—45 » (10-årsgrupp)	16·9	20·6	10·6	13·4
45—55 » (»)	17·6	17·6	5·9	9·9
över 55 år	19·4	15·4	3·6	8·7
Summa	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**

[1] Personer, som uppenbarligen varit helt oförmögna till arbete, hava av naturliga skäl ej kommit med i undersökningen.

Vad männen beträffar, företeddo åldersgrupperna 20—30 år samt över 55 år ett jämförelsevis stort antal arbetslösa. Bland kvinnorna voro de arbetslösa övertaliga inom samtliga åldrar mellan 18 och 35 år, varemot inom de äldsta åldersgrupperna funnos relativt få arbetslösa kvinnor, ett förhållande, som torde förklaras därav, att flertalet av de äldre kvinnliga yrkesutövarna tillhöra gruppen husligt arbete. Den oproportionerligt stora arbetslösheten i tjuguårsåldern sammanhänger säkerligen delvis därmed, att åtskilliga av de hithörande arbetarna genom kriget fått sin yrkesutbildning avbruten eller förts in på levnadsbanor, där de efter fredsslutet ej vidare kunnat få sin utkomst. Av undersökningar, som verkställts under de första åren efter genomförandet av 1911 års arbetslöshetslag, har emellertid framgått, att speciellt åldersgruppen 20—25 år även under normala tider brukar räkna jämförelsevis många arbetslösa.

— Ut- och invandring —

Utvandringen till främmande världsdelar under första kvartalet 1924. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar uppgick under första kvartalet 1924 till 1 870 personer, varav 1 287 män och 583 kvinnor. Sammanlagt 1 569 emigranter erhöllo sina utvandringskontrakt godkända av polismyndigheterna i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, 269 i Kristiania och Trondhjem samt 32 i Köpenhamn.

Antalet i Sverige hemmahörande emigranter, som erhållit sina utvandringskontrakt godkända av polismyndighet i förenämnda städer, utgjorde:

	Stockholm	Malmö	Hälsingborg	Göteborg	Kristiania	Trondhjem	Bergen etc.	Köpenhamn	Summa
Januari	37	116	27	256	11	73	—	5	**525**
Februari	20	119	24	496	16	61	—	6	**742**
Mars	25	110	26	313	16	92	—	21	**603**
1 kv. 1924	**82**	**345**	**77**	**1 065**	**43**	**226**	—	**32**	**1 870**
1 » 1923	336	862	116	2 861	38	382	6	17	**4 618**

Vid jämförelse med första kvartalet 1923 företer sålunda emigrationen under innevarande år en minskning med 2 748 personer, beroende naturligtvis i främsta rummet på de i Förenta staterna gällande invandringsrestriktionerna.

Emigrationen under första kvartalet 1924 fördelade sig, i den mån utvandringskontrakten godkänts av polismyndigheterna i någon av de förut nämnda svenska, norska och danska städerna på rikets olika delar sålunda:

Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare		Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare	
	Sverige	Norge	Danmark	1:a kv. 1924	1:a kv. 1923		Sverige	Norge	Danmark	1:a kv. 1924	1:a kv. 1923
Stockholms stad . .	54	4	1	59	103	Göteb. o. Bohus län .	127	—	3	130	235
» län .	16	1	1	18	46	Älvsborgs » .	77	5	—	82	266
Uppsala » .	14	—	—	14	23	Skaraborgs » .	59	—	—	59	86
Södermanlands » .	6	2	—	8	15	Värmlands » .	104	18	—	122	409
Östergötlands » .	49	—	—	49	79	Örebro » .	54	—	—	54	173
Jönköpings » .	63	1	—	64	269	Västmanlands » .	28	2	—	30	56
Kronobergs » .	94	—	2	96	187	Kopparbergs » .	109	3	2	114	509
Kalmar » .	116	—	—	116	425	Gävleborgs » .	56	12	—	68	211
Gotlands » .	10	—	—	10	10	Västernorrlands » .	62	40	—	102	287
Blekinge » .	82	—	3	85	173	Jämtlands » .	29	72	—	101	186
Kristianstads » .	84	7	5	96	129	Västerbottens » .	31	21	—	52	168
Malmöhus » .	113	1	7	121	147	Norrbottens » .	57	79	—	136	255
Hallands » .	75	1	8	84	171	Hela riket	**1 569**	**269**	**32**	**1 870**	**4 618**

De i Sverige hemmahörande utvandrarnas fördelning på vissa åldersgrupper framgår av följande översikt:

Ålder	Män		Kvinnor		Tillsammans	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Under 15 år	96	7·4	104	17·8	200	10·7
15—20 »	186	14·4	69	11·8	255	13·6
20—30 »	755	58·7	247	42·4	1 002	53·6
30—40 »	172	13·4	109	18·7	281	15·0
40—50 »	54	4·2	33	5·7	87	4·7
50 år och däröver	24	1·9	21	3·6	45	2·4
Summa	1 287	100·0	583	100·0	1 870	100·0

Av utvandrarna voro 31 % kvinnor mot endast 16 % under första kvartalet 1923 och 25 % under hela nämnda år. Såsom man kunnat förutse, har sålunda med den minskade utvandringen också följt en jämnare könsfördelning.

Invandringen till Förenta staterna under första kvartalet 1924. Från de länder, som beröras av den s. k. treprocentslagen, inkommo under tiden 1 januari—31 mars 1924 tillsammans 17 509 invandrare, däribland från Tyskland 6 196, från Sverige 2 249, från Norge 1 751, från Jugoslavien 1 684, från Danmark 1 484 och från Österrike 1 348. Av hela det för fiskalåret 1923/24 medgivna antalet invandrare återstod den 1 april endast ett överskott av 1 982 personer, varav 698 på Estlands kvot, 659 på Frankrikes och 274 på Norges. För Sverige återstod blott ett överskott av 16 personer, för Danmark 17. Under första veckan i april fylldes även de skandinaviska kvoterna till sista man. Förutom Estland och Frankrike var det vid denna tidpunkt endast Ungern, Armenien, Island och Fiume, som ännu hade smärre överskott att uppvisa. Från övriga länder var invandringen för tiden intill den 1 juli 1924 helt avstängd utom i fråga om immigranter tillhörande de s. k. privilegierade klasserna.

Invandringsrestriktioner i Sydafrika. Enligt meddelande från svenska generalkonsulatet i Kapstaden har regeringen i Syd-Rhodesia den 7 mars 1924 utfärdat en tilläggsbestämmelse till den i kolonien gällande invandringsförordningen, innehållande förändrade bestämmelser om vad resande till landet hava att iakttaga för att styrka, att de icke kunna väntas falla det allmänna till last. Förutom att den resande i kroppsligt och själsligt hänseende bör vara vid god hälsa, skall som regel fordras:

a) antingen att han är i besittning av ett kapital om minst 50 pund eller kan styrka, att han omedelbart efter sin ankomst till landet är tillförsäkrad motsvarande belopp;

b) eller att han bona fide har utsikt till anställning under minst sex månader, vilket bör bestyrkas med intyg av fredsdomare eller annan ämbetsman, som äger kännedom om den tilltänkte arbetsgivaren;

c) eller att den resande styrker sig endast vara på tillfälligt besök, i vilket fall han, om så fordras, måste förete bevis, att han antingen har fast sysselsättning å annan ort, dit han efter resan ämnar återvända, eller ock för sitt uppehälle under resan är i besittning av det penningbelopp, som ovan under mom. a) stadgats.

Därest den resande är för sitt uppehälle beroende av släktingar, vänner eller arbetsgivare, äga invandringsmyndigheterna, om så anses behövligt, avfordra ifrågavarande anhöriga ansvarsförbindelse för hans uppehälle eller hemforsling, därest han inom viss tid skulle falla samhället till last.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

32. Nio arbetare hade på en tralla framfört en bordläggningsplåt och lyfte upp plåtens ena ända från trallan, samtidigt som de förflyttade plåten ett stycke i längdriktningen. Plåten och trallan voro hala av rimfrost, vilket ansetts vara anledningen till att plåten gled åt sidan ned från trallan, varvid arbetarna sprungo undan. En av dem halkade och föll omkull i hopböjd ställning under plåten samt dödades.

Dödsorsaken angives vara söndertrasning av mellangärdet och blödning till brösthålan.

33. Under ett besök i ett stenbrott hade en person, M., kommit att stå omkring 10 meter från en därstädes uppställd kran och vänd från densamma, under det han åsåg arbetet med itukilandet av ett större stenblock. Med kranen skulle just då företagas lyftning av ett annat stenblock, vägande c:a 6 ton och liggande på motsatt sida om kranen i en 4 meter djup avsänkning under den avsats, varpå kranen är uppställd och där M. befann sig. Som grimma kring stenblocket användes härvid en c:a 7 meter lång kätting av 1 tum grovt järn. Kättingen var försedd med en krok i ena ändan, vilken lades kring kättingen, och en stor ring i den andra, vilken påhäktades kranens krok. Vid dragningen med kranen brast kättingen, varvid ett 3 meter långt stycke av densamma närmast den nämnda ringen av krankroken slungades förbi kranens hjärtstock under en virvlande rörelse och i en mot dragets i horisontal led avvikande riktning. Därvid träffades M., vilken befann sig c:a 20 grader ur dragets riktning och på grund av bullret av i närheten arbetande borrmaskiner troligen ej uppfattade de givna varningsropen, oaktat desamma tvenne gånger upprepats. Slaget träffade i bakhuvudet med omedelbar dödlig påföljd.

Dylika brott på grimmorna förekomma rätt ofta vid dragningar med en kran, då belastningen på grund av förhållandena mången gång ej kan förutses. Vid dessa missöden, vilka svårligen torde kunna vid ett arbete av dylik art helt förebyggas, plägar emellertid vanligen den avslitna delen av grimman åtfölja krankroken och kranlinan i riktning mot kranens arm eller hjärtstocken. Den riktning och rörelse det avslitna kättingstycket vid olyckstillfället erhöll torde bero därpå, att detsamma under sin bana släpade eller stötte emot kanten av den avsats, varpå kranen uppställts.

Till förebyggande av vidare olycksfall vid arbete med kranen lämnades en del anvisningar avseende tillsynen och arbetet med kranen ävensom avhållande av obehöriga från arbetsplatsen.

Enligt dessa anvisningar böra liknande kranar underkastas en noggrann, löpande tillsyn, varvid såväl lina och krok som de använda grimmorna provbelastas och anteckningar härom göras i en journal. Krankroken förses med lämplig anordning i avsikt att vid eventuellt skeende avslitning av en grimma den med krankroken avslitna delen av grimman må komma att åtfölja kroken.

Till förminskande av faran för olycksfall genom avslitning av grimmor har vidare föreslagits användande av en särskild säkerhetskedja av passande längd och styrka, vilken fästes vid kranens krok och vid blocket eller vid grimmans krok eller vid alla tre. Säkerhetskedjan, vilken under dragningen skall vara slak, förses lämpligen med en fjäderspiral av erforderlig styvhet vid den ända, som fästes vid kranens krok.

Innan en dragning utföres med kranen, bör resp. förman medelst kraftiga signaler göra närstående personer uppmärksamma härpå. På ställen, där vägar leda till arbetsplatsen, uppsättas anslag, vari påpekas arbetets farlighet.

34. Vid ett husbygge, där en vanlig byggnadshiss användes för uppfordring av materialier, dödades en arbetare S.

Av polisundersökningen framgår, att S., som varit sysselsatt med cementarbete i andra våningen, sträckt huvudet in i hisstrumman för att efterse, var hissen befann sig, enär han väntade, att den skulle stanna vid det plan, där han för tillfället var sysselsatt. Hissen var på nedgående. Som

den därvid har en stor hastighet, har ej S. hunnit draga tillbaka huvudet, utan detsamma kom emellan hissplanet och spärrbommen.

Dessa brukshissar bestå av ett av gejderna styrt plan, varå murbruket transporteras i skottkärror, vilka köras in på planet, resp. ut vid de särskilda stannplanen. Manövreringen av hissen sker av en särskild man medelst ett maskindrivet vinschspel, försett med friktionskoppling. När hissplanet skall ned, lossas på friktionskopplingen, varvid hissen får en hastighet liknande den vid fritt fall, utan att den dock gör nämnvärt buller.

Olycksfallsrisken skulle bli mindre, om efter resp. vånings uppbyggande hissöppningen kunde helt förstängas, men detta låter sig ej göra, då för en del arbeten inne i byggnaden de resp. stannplanen behöva användas. Till förebyggande av dylika olycksfall har vid denna hiss hela lastöppningen blivit inbrädad med undantag av så stor öppning, att en skottkärra kan uttagas från planet.

35. Vid ett annat byggnadsföretag blev en arbetare svårt skadad under inlastning av bräder i en byggnadshiss. Mannen stod på hissplanet, då hissen av någon anledning började röra sig uppåt varvid de inlastade bräderna stötte så kraftigt emot den hissen omgivande ställningen, att hisslinan brast och hissen störtade ned till marken från tre våningars höjd.

I fallet medföljde arbetaren, som erhöll svåra skador i ryggen, varjämte båda benen avbrötos.

Anledningen till olyckan synes hava varit, att någon obehörig tagit befattning med hissens igångsättningsanordning, men det kunde icke utrönas, vem som gjort detta.

Hissen var elektriskt driven och har efter olycksfallet icke vidare använts.

Hisslinan hade blivit insatt förra hösten, och på densamma syntes intet annat fel än vid brottstället.

36. En stationskarl G., som var sysselsatt med rengöring av växlar å en bangård, observerade ej i tillräckligt god tid signalerna från ett växeltåg, som framfördes å samma spår, där G. befann sig, utan erhöll vid försök att hinna undan från spåret en stöt av första fordonet, så att han kastades omkull, kom under hjulen och dödades.

37. Vid upptagning av träspiror ur en älvbotten medelst en pontonkran blev en arbetare K. svårt skadad därigenom, att bygeln till de båda stållinor, som staga kranståndaren i dennas övre ände, brast, varvid den ena linan föll ned och träffade K. i huvudet.

I bygeln, som var utförd av stålgjutgods, konstaterades vid företagen undersökning i brottytan ett äldre brott. En kontrollberäkning av påkänningen i bygelns brottyta vid olyckstillfället gav till resultat 670 kg. pr cm², om den gamla brottytan ej medräknas. Detta värde borde ju i och för sig ej innebära, att någon risk för kranens användning förefunnits, om icke den omnämnda brottanvisningen förelegat.

Den brustna bygeln har ersatts med en ny av prima götmetall med en brotthållfasthet av 49 kg. pr kvmm., och kranen har sedan avprovats på vederbörligt sätt.

38. En eldare J. vid ett aduceringsverk skötte en i ett särskilt hus inbyggd gasgenerator, som eldades med bränntorv och pinnar. Bränslet hade därvid hakat upp sig i den koniskt formade tratten, med påföljd att J. icke kunde få igen spjället under densamma. Vid arbete med detta blev J. kvävd av den utströmmande gasen. Då han senare påträffades av en annan arbetare, gjordes energiska återupplivningsförsök, ehuru förgäves.

Till förekommande av ett upprepande härav har yrkesinspektören inom distriktet uppgjort förslag till utsugning av gasen medelst en över inmatningstratten anordnad dubbelhuv med luftejektor, driven medelst blästerluft från aduceringsverkets blästerledning.

39. Vid transport av en tubsats till en kondensor användes rullar på golvet för att underlätta transporten.

I och för utbyte av en rulle lyftes tubsatsen medelst spett, varvid densamma tog överbalansen och gled ut mot ytterväggen. En arbetare fick huvudet så svårt klämt, att han omedelbart dog, varjämte en vid fabriken anställd ingenjör blev allvarligt skadad, så att han måste föras till sjukhus.

Olycksfallet torde få betraktas som ren olyckshändelse, men kunde möjligen hava undvikits genom att stödja tubsatsen medelst en i förut befintliga taköglor fästad talja, vilken försiktighetsåtgärd av yrkesinspektören anbefallts för framtiden.

40. Några arbetare voro sysselsatta invid en murbruksmaskin, bestående av en öppen järnbehållare och en däri lagrad axel med spiralformigt anordnade taggar, som vid axelns rotation blandade och frammatade de från behållarens ena ände kommande materialierna.

En av arbetarna råkade med sin ena fot komma ned i behållaren, varvid han fastnade. Då mannen med kamraternas bistånd kom loss ur maskinen, var benet sönderkrossat och underlivet så svårt skadat, att han efter några timmar avled.

Till förekommande av liknande olycksfall försågs behållaren därefter med ett kupigt lock av gjutjärn.

41. Medelst en hejare krossades järnskrot. Hejaren utgjordes av en hög trebent ställning med ett block vid toppen och en genom blocket löpande ställina, som drogs upp av ett spel och uppbar hejarvikten. Spelet var placerat i närheten av hejargropen i ett skjul.

Ett stycke segt järn skulle slås av. En arbetare, som kom i närheten, förande en tralla, uppmanades av de med hejningsarbetet sysselsatta kamraterna att taga skydd.

Hejningsstället är på två sidor omgivet av skyddsväggar av 4 tums sparrar. Arbetaren tog skydd i spelskjulet, som ligger utanför ena skyddsväggen.

Då hejarvikten slog ned, brast det träffade järnstycket, och den ena avslagna delen slungades över det höga skyddet samt föll ned på spelskjulets tak, gick igenom taket och dödade den där stående arbetaren.

Det är anmärkningsvärt, att järnstycket föll så, att det blott träffade en av takbräderna, ett fall, för vilket sannolikheten kan tyckas vara tämligen ringa. Om järnstycket träffat flera takbräder, hade dessa tillsammans erbjudit större motstånd och möjligen förebyggt olyckan.

Taket är nu täckt med järnplåtar.

Erfarenheten från olika håll har mer än en gång visat det tvivelaktiga värdet av att söka skydd mot nedfallande föremål på sådant ställe, där man ej kan se fritt omkring sig. Det är t. ex. vid stenspräugning o. dyl. i regel bäst att stå fritt på lämpligt avstånd, men likväl så att man ser föremålet, som skall sprängas.

Där förhållandena ej medgiva detta förfarande eller av viss anledning skyddstrumma befinnes vara erforderlig, måste trummans väggar och i synnerhet taket vara byggda särdeles starka och med särskild hänsyn till ändamålet.

42. Vid en gruva brytes söndervittrad, lös järnmalm i 5 meter tjocka skivor från inbyggda orter, som från en fältort drivas diagonalt och på 5 meters avstånd från varandra fram till malmgränsen, varefter malmen uttages på sidorna och ovanför orten. Därefter rives en del av bockorten för att åstadkomma ras, och arbetet flyttas några meter tillbaka mot fältorten. Enär dylik brytning fortgått några år, har den 15 till 25 meter tjocka moränbetäckningen sjunkit, och en stor rasöppning uppstått ovanför arbetsplatsen. I denna hade en mycken het snö samlat sig och smält. Då tvenne arbetare togo bort bockar för att åstadkomma ras, bildades sprickor upp till vattensamlingen. Det genom moränen (rullstensförande lera) nedstörtande vattnet skar med sig så mycket därav, att bockorten på omkring 8 meters längd fylldes ända till taket. Arbetarna kullkastades och blevo övertäckta med lera. I orten bredvid arbetade två man. Deras lampor släcktes, men de sprungo i mörkret till stegschaktet och uppsökte arbetarna på skivorna ovanför och under platsen för olycksfallet, varefter utgrävning genast igångsattes. Först efter 7 timmars arbete anträffades den ene och efter ytterligare 2 ½ timmar den andre av de båda förolyckade. Båda voro då döda.

Yrkesinspektionens verksamhet under första kvartalet 1924.

	Inspekterade arbetsställen	Sammanlagt arbetarantal	Sammanlagt kraftbelopp	Inspektions- och resedagar	Lämnade skriftliga meddelanden	Ink. protokoll över besiktning av ångpannor	Ink. protokoll över besiktning av kokare o. d.	Ink. intyg över besiktning av hissar och kranar	Ink. anmälningar om olycksfall	Därav olycksfall med dödlig utgång	Framställningar till länsstyrelserna	Anmälningar till åtal	Lämnade eftergifter
Yrkesinspektörerna			*eff. hkr.*										
I distriktet	86	5 934	5 470	95	33	59	—	73	982	5	—	—	21
II »	88	5 753	24 249	44	56	92	3	91	1 491	4	—	—	62
III »	115	3 392	8 246	44	43	104	2	28	804	4	—	1	26
IV »	146	4 965	13 794	62	62	132	2	34	668	5	1	5	39
V »	48	2 429	7 346	45	31	61	2	48	1 449	1	2	3	1
VI »	147	5 767	11 604	62	68	86	18	129	1 802	10	2	6	3
VII »	44	4 382	18 726	42	8	41	40	118	1 453	5	1	6	1
VIII »	80	2 197	6 720	36	46	82	1	6	1 901	4	1	—	8
IX »	77	3 919	42 924	48	52	56	—	26	1 536	6	1	8	8
Yrkesinspektrisen	462	8 423	—	111	52	—	—	—	—	—	—	1	—
Sprängämnesinspektören	7	141	216	20	7	—	—	—	8	2	—	—	—
Summa	**1 300**	**47 302**	**139 295**	[1] **1 609**	**458**	[2] **713**	[3] **68**	**553**	**12094**	**46**	**8**	**30**	**169**
Underinspektörerna													
I distriktet	311	1 944	1 187	103	10	61	—	—	—	—	—	—	—
II »	311	1 155	2 174	69	55	96	—	—	—	—	—	—	—
III »	380	762	4 911	87	68	143	—	—	—	—	—	—	—
IV »	146	402	1 034	65	37	178	—	—	—	—	—	—	—
V »	409	1 352	2 438	117	51	57	—	—	—	—	—	—	—
VI »	738	6 198	2 652	172	55	16	—	—	—	—	—	—	—
VII »	226	432	2 969	73	35	43	—	—	—	—	—	—	—
VIII »	245	744	1 806	73	22	47	—	—	—	—	—	—	—
IX »	95	197	364	44	23	34	—	—	—	—	—	—	—
Summa	[4] **2 861**	[5] **18 186**	[6] **19 535**	**803**	**356**	[7] **675**	—	—	—	—	—	—	—
Skogshärbärgesinspektören	[8] **446**	**3 480**	—	**47**	**16**	—	—	—	—	—	**3**	—	—
Bergmästarna													
Norra distriktet	—	—	—	—	—	—	—	—	42	—	—	—	—
Gävle—Dala distrikt	6	1 353	9 280	15	3	—	—	—	105	2	—	—	—
Östra distriktet	13	318	4 370	8	2	—	—	—	55	1	—	—	—
Mellersta distriktet	5	211	1 912	10	—	—	—	—	85	1	—	—	—
Västra »	—	—	—	—	—	—	—	157	261	1	—	—	—
Södra »	8	1 808	2 514	12	1	—	—	—	331	—	—	—	—
Summa	**32**	**3 690**	**18 076**	[9] **45**	**6**	—	—	**157**	**879**	**5**	—	—	—
Järnvägsinspektörerna													
vid statens järnvägar													
för säkerhetstjänsten	24	450	—	14	6	—	—	—	576	1	—	—	—
» trafiktjänsten													
» rullande materiel	15	—	—	27	22	—	—	—	—	—	—	—	—
vid enskilda järnvägar	20	360	—	16	14	—	—	—	390	1	—	—	—
Summa	**59**	**810**	—	**57**	**42**	—	—	—	[10] **966**	[10] **2**	—	—	—
Elektr. inspektörerna			*kilowatt*										
Norra distriktet	33	33	2 348	—	29	—	—	—	4	—	—	—	—
Östra »	1	1	—	—	1	—	—	—	5	—	—	—	—
Västra »	30	190	4 900	—	30	—	—	—	3	2	—	—	—
Södra »	3	—	100	—	3	—	—	—	5	—	—	—	—
Summa	**67**	**224**	**7 348**	—	**63**	—	—	—	[10] **17**	[10] **2**	—	—	—

[1] Härav 381 för inspektörerna och 228 för assistenterna. — [2] Härav större besiktning i 176 fall och mindre i 537 fall. — [3] Härav större besiktning i 14 fall och mindre i 54 fall. — [4] Härav 513 inom jordbruk, 890 inom hantverk och 1 458 inom annan verksamhet. — [5] Härav 2 098 inom hantverk och 11 088 inom annan verksamhet. — [6] Härav 6 015 inom jordbruk, 2 366 inom hantverk och 11 154 inom annan verksamhet. — [7] Härav större besiktning i 200 fall och mindre i 475 fall. — [8] Avser antalet inspekterade härbärgen. — [9] Härav 24 för bergmästarna och 21 för gruvingenjörerna. — [10] Dessa olycksfall ingå i de ovan för de olika yrkesinspektionsdistrikten redovisade summorna.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

April månad år 1924.

Under hänvisning till efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under april månad.

Översikt av verksamheten under *april* månad 1924.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	5 166	2 079	1 952	4 132	3 683	2 563	**9 298**	**5 762**	**4 515**
Stockholms län	3 016	1 396	1 156	533	626	333	**3 549**	**2 022**	**1 489**
Uppsala stad och län	784	463	394	210	233	170	**994**	**696**	**564**
Södermanlands län	628	437	297	401	474	276	**1 029**	**911**	**573**
Östergötlands län	1 258	662	531	651	594	381	**1 909**	**1 256**	**912**
Norrköping	696	222	190	218	236	152	**914**	**458**	**342**
Jönköpings län	332	136	112	245	225	127	**577**	**361**	**239**
Kronobergs län	167	48	20	103	130	78	**270**	**178**	**98**
Norra Kalmar län	178	71	61	39	40	29	**217**	**111**	**90**
Södra Kalmar län	461	284	237	124	114	63	**585**	**398**	**300**
Gotlands län	39	57	29	17	52	15	**56**	**109**	**44**
Blekinge län	824	422	377	356	279	178	**1 180**	**701**	**555**
Kristianstads län	921	708	495	551	741	389	**1 472**	**1 449**	**884**
Malmöhus län: Malmö	1 897	615	551	1 513	1 210	799	**3 410**	**1 825**	**1 350**
Malmöhus län: Lund	446	116	108	108	88	72	**554**	**204**	**180**
Malmöhus län: Landskrona	348	181	170	43	37	23	**391**	**218**	**193**
Malmöhus län: Hälsingborg	1 152	394	368	319	281	187	**1 471**	**675**	**555**
Malmöhus län: Ystad	220	99	84	111	81	46	**331**	**180**	**130**
Malmöhus län: Trelleborg	328	208	201	73	53	49	**401**	**261**	**250**
Malmöhus län: Eslöv	157	123	103	39	45	27	**196**	**168**	**130**
Malmöhus län: Skurup	70	78	53	28	33	24	**98**	**111**	**77**
Malmöhus län: Hvellinge	110	67	57	23	21	10	**133**	**88**	**67**
Hallands län	422	383	271	171	186	109	**593**	**569**	**380**
Göteborgs och Bohus län: Göteborg	386	195	148	147	166	60	**533**	**361**	**208**
Göteborgs och Bohus län	3 396	1 559	1 462	1 114	1 150	777	**4 510**	**2 709**	**2 239**
Älvsborgs län	382	194	136	135	165	68	**517**	**359**	**204**
Skaraborgs län	586	681	350	487	668	363	**1 073**	**1 349**	**713**
Värmlands län	201	166	113	215	291	171	**416**	**457**	**284**
Örebro län	504	410	302	368	485	306	**872**	**895**	**608**
Västmanlands län	606	405	299	328	325	201	**934**	**730**	**500**
Kopparbergs län	236	103	97	263	249	179	**499**	**352**	**276**
Gävle stad och län	274	32	30	165	153	112	**439**	**185**	**142**
Västernorrlands län	165	37	34	115	98	66	**280**	**135**	**100**
Jämtlands län	165	47	46	204	222	180	**369**	**269**	**226**
Västerbottens län	226	55	50	160	167	122	**386**	**222**	**172**
Norrbottens län	76	47	44	94	116	81	**170**	**163**	**125**
Tillsammans april 1924	**26 823**	**13 180**	**10 928**	**13 803**	**13 717**	**8 786**	**40 626**	**26 897**	**19 714**
» mars 1924	*27 165*	*11 235*	*9 591*	*12 424*	*11 185*	*7 253*	*39 589*	*22 420*	*16 844*
» april 1923	35 697	15 782	14 063	13 047	13 716	8 180	48 744	29 498	22 243
» » 1922	94 941	16 892	15 631	11 891	12 161	7 400	106 832	29 053	23 031
» » 1921	45 867	14 032	12 563	13 442	15 235	7 870	59 309	29 267	20 433

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					april 1924	mars 1924	april 1923	april 1924	mars 1924	april 1923
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	5 727	6 252	5 730	4 001	109	135	118	70	69	75
Industri och hantverk	7 345	7 969	1 607	1 410	496	903	727	88	90	89
Sjöfart och fiske	4 579	4 828	2 233	2 134	216	256	214	96	99	98
Handel och samfärdsel	2 562	2 788	866	780	322	352	376	90	90	92
Husligt arbete	3	3	1	1	·	—	·	·	—	·
Annat arbete	4 381	4 983	2 743	2 602	182	161	110	95	98	98
Summa	**24 597**	**26 823**	**13 180**	**10 928**	**204**	**242**	**226**	**83**	**85**	**89**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	812	837	1 892	709	44	52	42	37	37	35
Industri och hantverk	675	740	363	250	204	248	196	69	68	71
Sjöfart och fiske	333	338	105	95	322	·	175	90	·	83
Handel och samfärdsel	2 092	2 247	1 775	1 213	127	163	131	68	73	66
Husligt arbete	7 154	9 453	9 578	6 515	99	106	92	68	69	63
Annat arbete	182	188	4	4	·	—	·	·	—	·
Summa	**11 248**	**13 803**	**13 717**	**8 786**	**101**	**111**	**95**	**64**	**65**	**60**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	6 539	7 089	7 622	4 710	93	113	95	62	60	63
Jordbruk	6 365	6 885	7 509	4 606	92	115	92	61	59	62
Skogshushållning	174	204	113	104	181	110	232	92	89	89
Industri och hantverk	8 020	8 709	1 970	1 660	442	751	644	84	85	86
Gruvdrift och malmförädling . . .	278	278	88	18	·	·	·	·	·	·
Jord-, sten- och glasindustri . . .	328	338	52	45	·	·	271	·	·	90
Metall- och maskinindustri . . .	2 209	2 318	346	290	670	870	1239	84	84	84
Trävaruindustri	428	451	59	47	·	·	467	·	·	82
Byggnadsverksamhet	2 191	2 374	649	615	366	1063	326	95	91	91
Läder-, hår- och gummiindustri . .	98	102	28	24	·	·	·	·	·	·
Textilindustri	182	190	23	17	·	·	·	·	·	·
Beklädnadsindustri	385	427	129	91	331	·	305	71	·	67
Närings- och njutningsmedelsindustri	624	841	407	357	207	247	268	88	87	85
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	160	172	23	20	·	·	·	·	·	·
Trämasse- och pappersindustri . .	113	116	51	38	·	·	·	·	·	·
Grafisk industri	127	130	5	3	·	·	·	·	·	·
Ej särskilt specificerade	907	972	110	95	884	·	1229	86	·	89
Sjöfart och fiske	4 912	5 166	2 338	2 229	221	260	211	95	99	97
Handel och samfärdsel	4 654	5 035	2 641	1 993	191	235	213	75	80	75
Kontors-, bank- o. d. personal . .	509	524	82	72	·	·	·	·	·	·
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 259	1 352	257	238	526	558	560	93	85	83
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 293	1 423	1 388	943	103	134	106	68	75	67
Transportarbetare	1 341	1 464	651	567	225	249	235	87	88	89
Allmän och litterär verksamhet . .	240	258	222	186	116	113	134	61	65	67
Ej särskilt specificerade	12	14	41	37	·	·	·	·	·	·
Husligt arbete	7 157	9 456	9 579	6 516	99	106	92	68	69	63
Annat arbete	4 563	5 171	2 747	2 606	188	166	113	95	98	98
Summa	**35 845**	**40 626**	**26 897**	**19 714**	**151**	**177**	**165**	**73**	**75**	**75**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 1 875 platser, varav 1 437 manliga och 438 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 3 230, 2 690 och 540 samt under nästlidna månad resp. 1 606, 1 271 och 335.

	Arbetsförmedlings-anstalter	Jordbruk m. m.			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskin-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.
	Manliga avdelningen	**6 048**	**5 617**	**3 897**	**204**	**113**	**104**	**278**	**88**	**18**	**336**	**51**	**45**	**2 281**	**334**	**279**
1	Stockholms stad	68	1	1	2	1	1	—	—	—	14	1	1	478	108	90
2	Stockholms län	1 661	1 069	988	67	52	48	162	81	11	12	2	2	118	19	12
3	Uppsala stad och län . .	398	360	301	19	—	—	4	—	—	16	4	4	38	7	3
4	Södermanlands län . . .	211	283	154	5	7	6	12	—	—	—	—	—	111	30	25
5	Östergötlands län . . .	551	457	333	9	7	7	7	—	—	18	1	1	184	3	1
6	Norrköping	126	109	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	6	4
7	Jönköpings län	92	76	52	5	4	4	—	—	—	—	—	—	77	4	4
8	Kronobergs län	23	42	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
9	Kalmar län	80	99	67	—	2	2	—	—	—	5	—	—	61	3	3
10	Gotlands län	27	40	22	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	154	122	82	2	—	—	2	—	—	57	3	—	37	9	9
12	Kristianstads län . . .	413	524	332	17	7	6	—	—	—	59	11	11	65	12	10
13	Malmöhus län: Malmö .	92	114	57	—	—	—	—	—	—	59	—	—	225	16	14
14	Hälsingborg . .	153	77	61	1	—	—	22	5	5	8	—	—	70	8	7
15	Övriga anstalter	465	367	273	—	—	—	—	—	—	12	—	—	175	25	25
16	Hallands län	130	181	83	2	—	—	—	—	—	11	2	2	22	8	5
17	Göteborgs och Bohus län	92	106	65	—	—	—	—	—	—	30	2	2	16	—	—
18	Göteborgs stad	111	94	84	—	—	—	—	—	—	7	1	1	284	54	47
19	Älvsborgs län	70	91	37	—	—	—	—	—	—	2	—	—	14	2	2
20	Skaraborgs län	346	592	268	1	—	—	—	—	—	13	23	20	39	1	1
21	Värmlands län	94	140	88	—	2	2	2	—	—	2	—	—	9	—	—
22	Örebro län	289	318	215	11	9	6	29	1	1	4	—	—	18	—	—
23	Västmanlands län . . .	282	290	186	1	1	1	31	1	1	—	—	—	86	13	11
24	Kopparbergs län	27	18	14	7	1	1	7	—	—	2	—	—	38	—	—
25	Gävle stad och län . . .	17	7	5	1	—	—	—	—	—	1	—	—	32	2	2
26	Västernorrlands län . .	8	2	1	—	5	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—
27	Jämtlands län	48	22	21	19	12	12	—	—	—	1	—	—	3	—	—
28	Västerbottens län . . .	19	14	12	35	3	3	—	—	—	—	—	—	7	2	2
29	Norrbottens län	1	2	1	—	—	—	—	—	—	2	1	1	6	2	2
	Kvinnliga avdelningen	**837**	**1 892**	**709**	—	—	—	—	—	—	**2**	**1**	—	**37**	**12**	**11**
1	Stockholms stad	15	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	26	8	8
2	Stockholms län	57	163	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län . .	53	55	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län . . .	70	119	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län . . .	62	124	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	7	15	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	7	31	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	12	31	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	9	31	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	3	19	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	20	65	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län . . .	70	256	62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö .	10	44	8	—	—	—	—	—	—	—	1	—	11	1	1
14	Hälsingborg . .	13	36	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	31	89	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	41	74	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	31	32	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	6	12	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2
19	Älvsborgs län	3	30	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	86	216	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	45	81	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	56	160	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län . . .	62	82	51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	31	49	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län . .	12	15	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län . .	1	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	9	29	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län . . .	12	22	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	3	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
451	**57**	**45**	**2 374**	**648**	**614**	**91**	**23**	**19**	**139**	**8**	**8**	**158**	**12**	**11**	**639**	**286**	**285**	**143**	**11**	**11**	
68	13	9	698	164	146	9	2	1	2	—	—	38	4	4	383	229	229	12	—	—	1
34	4	2	205	18	18	16	2	2	—	—	—	4	—	—	18	—	—	—	—	—	2
19	1	1	23	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3	3	14	—	—	—	—	—	3
40	5	4	37	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1	1	—	—	4
34	1	1	162	64	63	7	1	—	10	—	—	4	—	—	14	6	6	15	—	—	5
22	1	—	113	4	4	2	—	—	42	—	—	6	—	—	8	—	—	3	—	—	6
24	6	6	11	8	8	6	—	—	2	—	—	3	—	—	5	1	1	5	—	—	7
4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	49	—	—	8
16	2	2	25	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	8	—	—	9
—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	10
5	—	—	28	2	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	11
8	7	6	49	17	16	3	—	—	3	—	—	4	—	—	13	5	5	—	—	—	12
25	2	2	280	101	99	9	3	3	7	—	—	29	1	1	25	—	—	24	—	—	13
3	1	1	127	62	61	14	—	—	3	—	—	7	—	—	14	—	—	9	5	5	14
16	1	1	129	43	43	15	9	9	8	—	—	9	1	1	52	40	40	3	6	6	15
9	—	—	28	23	23	—	—	—	8	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	16
1	—	—	73	5	5	—	—	—	10	—	—	1	—	—	2	—	—	2	—	—	17
62	7	5	149	50	46	5	5	3	8	5	5	15	2	2	12	—	—	4	—	—	18
4	1	—	44	14	12	—	—	—	32	2	2	7	—	—	6	—	—	—	—	—	19
1	—	—	18	15	12	4	—	—	2	—	—	1	—	—	31	3	2	8	—	—	20
9	—	—	8	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	21
—	—	—	9	2	2	—	—	—	—	—	—	15	—	—	4	1	1	—	—	—	22
4	1	1	30	7	7	—	—	—	2	1	1	3	—	—	10	—	—	—	—	—	23
2	—	—	34	15	15	1	1	1	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	24
11	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	25
2	—	—	11	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	26
2	—	—	17	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	27
24	4	4	39	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	28
2	—	—	8	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29
—	**2**	**2**	—	**1**	**1**	**11**	**5**	**5**	**51**	**15**	**9**	**269**	**117**	**80**	**202**	**121**	**72**	**29**	**12**	**9**	
—	—	—	—	—	—	5	5	5	9	4	—	107	48	30	81	44	25	19	9	6	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	6	3	2	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	6	3	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	1	5	7	5	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	1	1	4	1	1	1	2	2	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	2	3	2	2	1	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	3	2	2	—	—	—	12
—	2	2	—	1	1	4	—	—	12	7	6	87	43	35	53	8	6	5	—	—	13
—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	4	—	—	4	4	2	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1	5	—	—	2	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	2	2	1	—	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	—	13	12	7	15	17	9	1	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1	2	1	—	1	2	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	13	7	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	1	1	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	4	2	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	3	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	3	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**59**	**4**	**2**	**115**	**4**	**3**	**905**	**81**	**70**	**4828**	**2233**	**2134**	**381**	**65**	**60**
1	Stockholms stad	15	1	—	53	4	3	315	40	31	872	506	486	218	31	28
2	Stockholms län	3	—	—	—	—	—	61	—	—	25	5	5	8	2	2
3	Uppsala stad och län	1	—	—	2	—	—	12	—	—	4	—	—	1	—	—
4	Södermanlands län	1	—	—	—	—	—	16	5	5	86	31	31	2	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	1	—	—	25	1	1	12	1	1	6	1	1
6	Norrköping	9	2	2	11	—	—	16	5	5	144	66	66	2	—	—
7	Jönköpings län	2	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	3	—	—
8	Kronobergs län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	1	—	—	—	—	—	17	—	—	323	131	129	2	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	14	6	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	38	—	—	284	158	157	2	—	—
12	Kristianstads län	1	—	—	—	—	—	21	3	3	23	19	19	9	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	2	—	—	10	—	—	172	3	3	274	142	139	37	5	5
14	Hälsingborg	2	—	—	6	—	—	22	3	3	464	180	179	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	15	—	—	25	—	—	214	118	118	3	—	—
16	Hallands län	1	—	—	—	—	—	2	—	—	137	112	103	4	1	1
17	Göteborgs och Bohus län	11	—	—	2	—	—	1	—	—	60	39	36	3	—	—
18	Göteborgs stad	6	1	—	6	—	—	84	19	17	1747	708	656	52	20	18
19	Älvsborgs län	1	—	—	1	—	—	15	1	1	4	—	—	4	1	1
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	5	1	1
21	Värmlands län	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	2	1	1	—	1	1
23	Västmanlands län	1	—	—	5	—	—	26	—	—	1	—	—	5	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	2	—	—	5	—	—	56	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	73	—	—	1	1	1
27	Jämtlands län	1	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	3	1	1
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	6	—	—	15	2	2	3	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**57**	**47**	**30**	**15**	**1**	**—**	**67**	**29**	**25**	**338**	**105**	**95**	**143**	**17**	**12**
1	Stockholms stad	30	37	30	9	1	—	3	—	—	229	58	52	70	7	4
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	2	4	4	3	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	4	4	—	—	—	7	7	6	—	—	—	3	1	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	1	—	—
6	Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	9	9	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	2	—	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	2	2	2	1	1	1	—	1	1
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	9	3	—	5	—	—	44	13	10	5	1	—	46	6	6
14	Hälsingborg	5	—	—	—	—	—	5	—	—	8	2	2	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	1	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	—	—	—
18	Göteborgs stad	12	3	2	—	—	—	—	—	—	70	21	20	9	—	—
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	1	—	—	1	—	—	4	3	3	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
883	**166**	**159**	**98**	**47**	**40**	**1 365**	**564**	**501**	**48**	**6**	**3**	**13**	**18**	**17**	**3**	**1**	**1**	**4 983**	**2 743**	**2 602**	
474	114	111	60	23	22	431	185	147	36	6	3	—	11	10	2	1	1	918	634	628	1
40	2	2	6	2	2	127	8	8	3	—	—	—	—	—	—	—	—	446	130	54	2
9	—	—	1	3	3	24	3	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	192	82	76	3
3	1	1	1	1	—	19	11	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78	55	54	4
20	4	4	4	1	1	41	14	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	134	100	99	5
11	5	5	1	—	—	34	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	15	15	6
5	—	—	1	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78	37	37	7
2	—	—	—	—	—	8	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73	4	4	8
6	—	—	3	—	—	8	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83	109	86	9
—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	10
1	—	—	—	—	—	15	6	5	—	—	—	—	1	1	—	—	—	194	121	121	11
20	3	3	—	—	—	13	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	199	98	82	12
92	5	5	4	2	2	161	51	51	1	—	—	—	—	—	1	—	—	368	170	170	13
12	—	—	2	2	2	36	18	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	176	33	32	14
8	5	5	2	1	1	39	26	26	2	—	—	3	—	—	—	—	—	484	230	228	15
8	—	—	—	3	1	11	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	43	43	16
8	—	—	—	4	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	39	39	17
123	24	20	4	2	2	197	180	169	2	—	—	9	6	6	—	—	—	509	381	381	18
8	—	—	—	—	—	20	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	149	80	80	19
8	1	1	—	—	—	9	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	44	44	20
—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62	22	22	21
7	—	—	—	—	—	13	4	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	99	73	72	22
5	—	—	2	1	1	32	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	85	85	23
—	—	—	3	1	1	22	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	63	61	24
1	—	—	1	—	—	40	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92	19	19	25
2	—	—	—	—	—	7	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58	21	19	26
5	—	—	2	1	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	8	8	27
3	1	1	1	—	—	8	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	20	17	28
2	1	1	—	—	—	10	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	27	26	29
469	**91**	**79**	**1825**	**1341**	**903**	**99**	**87**	**66**	**210**	**216**	**183**	**1**	**23**	**20**	**9 453**	**9 578**	**6 515**	**188**	**4**	**4**	
218	38	32	427	456	309	31	30	26	121	85	50	1	23	20	2 687	2 826	1 962	42	4	4	1
1	1	1	51	42	22	—	—	—	13	14	9	—	—	—	391	399	231	—	—	—	2
3	1	1	16	15	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136	161	121	—	—	—	3
3	4	4	13	24	19	1	—	—	3	12	8	—	—	—	294	297	176	3	—	—	4
6	7	7	36	47	38	7	3	3	3	15	11	—	—	—	501	384	244	25	—	—	5
1	1	1	12	13	10	—	6	3	3	5	2	—	—	—	166	183	117	4	—	—	6
—	—	—	15	17	13	1	—	—	4	10	1	—	—	—	204	160	100	4	—	—	7
—	—	—	7	10	9	—	—	—	1	1	—	—	—	—	83	87	59	—	—	—	8
2	—	—	3	9	4	—	—	—	—	1	1	—	—	—	142	106	73	—	—	—	9
—	1	—	5	10	3	—	—	—	2	2	2	—	—	—	7	20	7	—	—	—	10
5	2	1	67	53	50	1	—	—	1	2	2	—	—	—	258	153	106	—	—	—	11
15	2	2	52	83	52	3	5	5	2	9	7	—	—	—	391	384	259	—	—	—	12
143	18	16	152	75	58	33	23	18	16	15	13	—	—	—	869	949	619	9	—	—	13
1	4	4	27	41	24	—	—	—	3	1	—	—	—	—	229	193	141	16	—	—	14
1	2	2	19	13	12	5	2	2	3	3	3	—	—	—	336	245	201	15	—	—	15
2	1	1	18	23	18	2	1	1	3	3	3	—	—	—	93	82	55	6	—	—	16
—	—	—	15	30	8	—	—	—	2	4	1	—	—	—	86	97	41	3	—	—	17
38	4	2	98	54	22	9	15	6	10	5	1	—	—	—	783	1 003	705	44	—	—	18
7	1	1	29	20	14	—	—	—	4	1	1	—	—	—	82	109	49	3	—	—	19
2	—	—	31	39	18	—	—	—	4	4	2	—	—	—	353	396	262	—	—	—	20
1	1	1	5	8	4	—	—	—	1	4	1	—	—	—	163	197	126	—	—	—	21
5	1	1	37	26	22	4	1	1	6	1	1	—	—	—	238	292	217	10	—	—	22
4	1	1	28	67	30	1	—	—	3	5	2	—	—	—	227	166	115	—	—	—	23
—	—	—	55	34	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	176	165	124	—	—	—	24
1	—	—	6	17	11	—	1	1	1	5	4	—	—	—	136	115	91	4	—	—	25
2	—	—	13	15	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	76	52	—	—	—	26
4	1	1	52	64	54	1	—	—	—	8	7	—	—	—	133	119	104	—	—	—	27
3	—	—	17	13	12	—	—	—	1	1	1	—	—	—	123	127	98	—	—	—	28
1	—	—	19	23	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	87	60	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 31 mars 1924.

Antalet fackföreningar, som insänt arbetslöshetsuppgifter, har för mars månad ökats till nära 2 000 och antalet redovisade medlemmar till över 200 000. Arbetslösheten inom de olika förbunden framgår av nedanstående tabell:

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar			Arbetslösa				Föregående månads %
		Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Tillsammans Antal	Tillsammans %	
Bleck- o. plåtslagareförb.	38	1 299	—	**1 299**	172	—	**172**	**13·2**	18·1
Bokbindareförbundet	17	903	1 638	**2 541**	41	22	**63**	**2·5**	3·5
Bryggeriindustriarb.-förb.	36	2 577	601	**3 178**	49	34	**83**	**2·6**	2·7
Byggnadsträarbetareförb.	76	5 531	—	**5 531**	1 939	—	**1 939**	**35·1**	32·8
De förenade förbunden	42	2 314	621	**2 935**	190	133	**323**	**11·0**	9·4
Elektriska arbetareförb.	57	2 163	—	**2 163**	378	—	**378**	**17·5**	14·3
Gjutareförbundet	99	3 637	3	**3 640**	519	—	**519**	**14·3**	15·0
Grov- o. fabriksarb.-förb.	209	18 558	1 673	**20 231**	6 007	301	**6 308**	**31·2**	32·7
Gruvindustriarbetareförb.	23	2 192	15	**2 207**	421	1	**422**	**19·1**	19·8
Handelsarbetareförb.	94	4 841	1 670	**6 511**	355	87	**442**	**6·8**	6·2
Hatt- o. pälsindustriarb.-f.	12	276	263	**539**	31	15	**46**	**8·5**	4·5
Hattarbetare	4	72	50	**122**	6	—	**6**	**4·9**	9·7
Pälsvaruarbetare	8	204	213	**417**	25	15	**40**	**9·6**	1·2
Kommunalarbetareförb.	88	9 344	631	**9 975**	369	9	**378**	**3·8**	4·5
Litografiska förbundet	15	737	7	**744**	15	—	**15**	**2·0**	2·1
Livsmedelsarbetareförb.	68	4 756	1 650	**6 406**	486	231	**717**	**11·2**	8·5
Metallindustriarb.-förb.	206	54 005	1 844	**55 849**	5 095	80	**5 175**	**9·3**	9·2
Järnbruksarbetare	54	13 588	9	**13 597**	1 003	1	**1 004**	**7·4**	6·4
Verkstadsarbetare	152	40 417	1 835	**42 252**	4 092	79	**4 171**	**9·9**	10·1
Murareförbundet	47	2 392	—	**2 392**	868	—	**868**	**36·3**	57·8
Måleriarbetareförbundet	44	1 639	1	**1 640**	520	—	**520**	**31·7**	54·1
Pappersindustriarb.-förb.	111	16 254	585	**16 839**	1 151	100	**1 251**	**7·4**	6·2
Sadelm.- o. tapetseraref.	28	560	19	**579**	53	—	**53**	**9·2**	12·6
Sko- o. läderindustriarb.-f.	42	6 050	2 580	**8 630**	431	69	**500**	**5·8**	6·8
Skrädderiarbetareförb.	45	1 332	1 925	**3 257**	81	42	**123**	**3·8**	5·5
Stenindustriarbetareförb.	58	2 407	—	**2 407**	228	—	**228**	**9·5**	8·2
Stuckatörförbundet	4	70	—	**70**	23	—	**23**	**32·9**	·
Sågverksindustriarb.-förb.	235	19 342	85	**19 427**	5 724	—	**5 724**	**29·5**	21·1
Textilarbetareförbundet	65	4 668	5 166	**9 834**	143	64	**207**	**2·1**	1·7
Tobaksindustriarb.-förb.	10	562	2 224	**2 786**	55	83	**138**	**5·0**	3·5
Transportarbetareförb.	41	2 342	—	**2 342**	635	—	**635**	**27·1**	20·8
Träindustriarbetareförb.	119	5 297	61	**5 358**	480	15	**495**	**9·2**	10·3
Tunnbinderiarbetareförb.	18	281	—	**281**	22	—	**22**	**7·8**	21·4
Typografförbundet	30	3 490	280	**3 770**	209	23	**232**	**6·2**	6·0
Väg- o. vattenb.-arb.-förb.	16	763	1	**764**	134	—	**134**	**17·5**	21·3
Summa	**1 988**	**180 582**	**23 543**	**204 125**	**26 824**	**1 309**	**28 133**	**13·8**	**13·2**

Den i jämförelse med föregående månad något höjda arbetslöshetsprocenten är huvudsakligen att tillskriva ökad arbetslöshet inom sågverks- och transportarbetareförbunden, två fack, som tydligen blivit särskilt lidande på den försenade islossningen.

Arbetslösheten i utlandet.

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna mars 1923—mars 1924.

	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars
Sverige	18·0	14·9	10·7	9·8	9·1	8·6	8·0	8·2	9·1	14·1	13·6	13·2	13·8
Norge	11·9	9·0	8·6	7·7	6·5	6·4	7·5	7·3	8·4	12·4	9·1	8·1	—
Danmark	15·6	11·0	8·9	8·1	7·5	8·0	7·7	8·0	12·1	19·6	21·0	21·3	18·4
England	12·3	11·3	11·3	11·1	11·1	11·4	11·3	10·9	10·5	9·7	8·9	8·1	7·8
Tyskland	*5·6*	*7·0*	*6·2*	*4·1*	*3·5*	*6·3*	*9·9*	*19·1*	*23·4*	*28·2*	*26·5*	*25·1*	*16·6*
Nederländerna	13·0	10·4	9·6	9·3	10·6	12·9	11·6	11·0	11·3	15·9	22·7	17·3	13·2
Belgien	2·6	2·4	3·6	2·6	2·2	1·9	1·5	1·9	2·7	3·6	3·8	3·6	—
Kanada	6·8	4·6	4·5	3·4	2·9	2·2	2·0	4·8	6·2	7·2	7·5	7·8	—
Nya Syd-Wales	10·5	14·8	6·3	10·0	10·0	8·6	7·6	9·9	9·6	9·3	8·6	—	—

De med medieval stil angivna siffrorna äro att anse som allenast preliminära.

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under april månad 1924. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

April månad har medfört en något större sänkning av prisnivån än de närmast föregående månaderna. Så gott som hela sänkningen kan emellertid tillskrivas en som det vill synas tillfällig nedgång i priserna på vissa färskvaror, i främsta rummet smör. Av de 57 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan mars 22 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde förutom smör böra nämnas margarin, socker, fläsk och samtliga slag av färsk fisk utom sill och strömming. *Prisstegring* har ägt rum beträffande 13 varuslag, däribland potatis och kaffe. Fullt *oförändrade* under redovisningsmånaden äro medelpriserna å 22 varuslag.

Medelpris per år (1913—1923) och per månad (april 1923—april 1924)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	25	× 38	47	44	35	25	23
2	» handskummad	»	8	8	15	× 24	—	26	20	13	12
3	» separerad	»	6	6	12	× 19	23	19	13	9	9
4	Smör: borda- (mejeri-)	kg.	236	239	× 401	× 587	729	657	496	375	366
5	» mat- (lands-)	»	213	218	× 358	× 546	727	651	486	358	350
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	× 305	× 372	624	524	389	277	275
7	» halvfet, »	»	121	119	× 234	× 332	500	374	267	178	187
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	185	144	—	—	433	376	293	178	184
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	343	725	681	578	428	320	271
10	» » konserverade	»	137	151	307	615	716	533	393	348	260
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	× 955	× 1200	1271	963	947	699	771
12	»	5 l.	28	30	× 58	× 68	71	60	60	47	50
13	» färsk	»	46	80	146	237	102	191	124	119	180
14	Ärter, gula	kg.	81	85	× 63	× 66	78	69	58	48	50
15	Bruna bönor	»	48	49	199	× 173	214	130	83	97	72
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	× 42	× 50	× 75	91	71	52	45
17	» råg-, » » »	»	22	23	× 36	× 41	× 56	56	46	31	27
18	» rågsikt-, » » »	»	27	29	—	—	× 73	73	63	44	38
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	× 68	× 82	99	101	72	52	50
20	» ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	× 75	× 78	111	176	85	61	58
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	× 62	× 78	96	111	108	86	75
22	» » knäckebröd	»	—	—	—	—	—	139	132	110	97
23	» mjukt, limpa, söt	»	38	40	× 60	× 75	96	105	93	73	65
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	× 45	× 49	64	71	65	50	44
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	× 117	× 180	230	254	217	172	157
26	» mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	× 68	× 88	116	128	113	88	77
27	» ligaste sort » » mjölk	»	60	61	× 83	× 144	167	145	129	103	90
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	219	567	563	398	301	223	209
29	» soppkött	»	100	95	193	507	490	333	243	175	169
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	× 215	546	512	493	377	280	256
31	» spädkalv	»	72	70	× 148	357	312	274	204	155	149
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	258	626	600	431	310	233	225
33	» salt, svenskt	»	114	118	241	546	547	385	264	193	184
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	261	509	557	442	348	270	264
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	× 270	× 388	605	449	321	250	214
36	» salt, svenskt »	»	140	137	× 287	× 404	619	470	338	263	227
37	» » amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	364	275	204	192
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	122	211	202	191	166	140	132
39	» gädda	»	108	110	188	317	333	312	260	211	209
40	» sill	»	84	85	91	149	110	102	92	79	67
41	» strömming	»	88	89	65	123	114	106	91	70	61
42	» torsk	»	55	57	111	196	160	139	119	100	94
43	» rödspotta (»spätta»)	»	79	81	167	295	244	219	199	169	154
44	» kolja	»	—	—	—	—	—	152	134	113	111
45	salt: sill, prima	»	45	45	103	145	148	120	87	77	59
46	» strömming	»	80	81	73	100	105	74	65	51	45
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	58	58	152	203	223	156	113	97	83
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	× 315	× 307	316	331	210	219	244
49	Socker, bit-	»	67	65	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	× 156	107
50	Salt (matsalt)	»	—	10	19	31	32	31	26	21	20
51	Svagdricka	l.	6	6	10	14	16	16	17	15	14
52	Fotogen, Water White	»	20	21	37	—	71	60	53	38	32
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	5520	7850	8220	10310	7090	4990	5250
54	» barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	4500	6620	6740	8230	5620	3820	3830
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	670	1035	896	964	659	460	449
56	Kol: antracit- (»valnöt»)	hl.	401	411	803	—	—	2069	1286	948	840
57	» eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	707	—	—	1664	703	444	414
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	413	—	—	1177	452	326	310
59	» eng. kamin- »	»	189	190	521	—	—	1249	481	356	337

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Apr. 1923	Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt. 1923	Nov. 1923	Dec. 1923	Jan. 1924	Febr. 1924	Mars 1924	Apr.[2]) 1924	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	april 1914—april 1924	april 1923—april 1924	
23	23	23	23	23	23	24	24	24	24	24	24	24	+ 4·3	+ 7·4	1
13	12	12	12	12	12	12	13	13	13	13	13	13	0·0	+ 62·5	2
9	8	9	8	8	9	9	9	9	9	9	9	9	0·0	+ 50·0	3
357	331	319	304	339	385	391	404	401	385	371	359	315	− 11·8	+ 37·6	4
344	325	312	290	323	366	376	386	386	365	343	332	310	− 9·9	+ 47·6	5
269	270	270	270	270	271	281	293	299	300	300	301	294	+ 9·3	+ 81·5	6
180	179	183	184	182	186	196	210	213	212	210	209	207	+ 15·0	+ 73·9	7
188	187	186	184	165	182	185	185	185	185	184	184	174	− 7·4	+ 26·1	8
201	188	183	183	225	285	328	377	389	360	319	265	198	− 1·5	+ 58·4	9
182	—	—	—	—	282	272	274	284	279	284	270	—	—	—	10
660	667	727	923	817	908	877	873	871	901	928	969	1 064	+ 61·2	—	11
44	44	48	61	53	58	54	54	54	56	57	60	64	+ 45·5	+ 128·6	12
—	—	—	264	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	50	50	50	50	50	50	50	50	51	51	52	52	+ 4·0	+ 73·3	14
72	69	67	66	66	66	67	76	89	91	92	92	91	+ 26·4	+ 97·8	15
45	45	45	45	45	44	44	43	43	42	42	41	41	− 8·9	+ 32·3	16
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	0·0	+ 28·6	17
38	38	38	38	38	38	38	38	38	38	37	37	37	− 2·6	+ 42·3	18
50	50	50	50	50	50	49	49	49	49	48	48	48	− 4·0	+ 33·3	19
53	53	52	52	52	53	53	53	53	53	53	54	54	+ 1·9	+ 38·5	20
75	75	74	74	74	73	73	73	73	73	72	72	72	− 4·0	+ 75·6	21
98	98	97	96	96	96	96	96	96	96	94	94	94	− 4·1	—	22
65	65	65	65	64	64	64	64	63	62	62	61	61	− 6·2	+ 60·5	23
44	44	44	44	44	45	44	44	44	44	44	43	43	− 2·3	+ 43·3	24
157	157	156	156	155	156	156	156	155	154	155	155	152	− 3·2	+ 102·7	25
78	78	77	77	76	76	76	76	76	75	75	74	74	− 5·1	+ 72·1	26
91	90	89	89	89	89	88	89	88	88	88	87	87	− 4·4	+ 45·0	27
208	208	209	210	212	212	210	207	204	202	201	199	199	− 4·3	+ 65·8	28
166	167	168	170	171	171	171	169	167	166	165	164	164	− 1·2	+ 65·7	29
260	259	257	255	251	250	249	248	248	247	246	246	246	− 5·4	+ 87·8	30
150	148	150	147	146	146	147	146	147	145	143	141	142	− 5·3	+ 97·2	31
238	240	242	238	231	221	212	205	203	208	209	216	221	− 7·1	+ 62·5	32
189	189	192	186	187	191	178	175	171	177	172	177	176	− 6·9	+ 49·2	33
260	297	297	—	—	—	226	221	252	260	248	249	241	− 7·3	+ 92·8	34
215	213	210	209	209	208	208	204	194	188	182	178	175	− 18·6	+ 35·7	35
230	227	222	221	219	219	218	214	206	200	193	189	185	− 19·6	+ 36·0	36
193	191	193	190	188	186	191	190	187	186	184	184	182	− 5·7	—	37
137	118	114	115	124	135	139	136	140	153	153	155	147	+ 7·3	+ 101·4	38
205	184	181	191	206	218	221	222	221	228	231	241	237	+ 15·6	+ 137·0	39
60	57	74	89	78	70	68	63	65	68	61	56	66	+ 10·0	+ 106·3	40
60	60	60	54	54	59	64	68	64	68	66	67	69	+ 15·0	+ 97·1	41
90	89	89	87	91	94	101	100	96	109	110	107	99	+ 10·0	+ 73·7	42
148	146	146	147	151	152	156	153	153	171	173	167	154	+ 4·1	+ 97·4	43
113	112	106	105	102	109	118	118	113	138	134	129	122	+ 8·0	—	44
59	58	57	56	56	57	61	63	64	64	65	65	65	+ 10·2	+ 47·7	45
44	46	47	44	43	44	46	47	46	44	45	43	46	+ 4·5	+ 43·8	46
83	82	82	83	82	82	84	86	87	89	89	90	89	+ 7·2	+ 58·9	47
245	246	246	245	244	244	244	244	244	244	251	267	273	+ 11·4	+ 72·8	48
*113	*113	113	108	103	103	103	94	98	98	105	104	100	− 11·5	+ 56·3	49
20	20	20	20	20	20	20	19	19	19	19	19	19	− 5·0	—	50
15	15	14	14	14	14	14	14	14	15	15	14	14	− 6·7	+ 133·3	51
33	32	32	32	32	32	31	30	30	30	30	31	31	− 6·1	+ 55·0	52
5300	5250	5240	5200	5190	5180	5200	5230	5250	5260	5260	5240	5260	− 0·8	+ 103·9	53
3850	3840	3870	3820	3800	3780	3780	3790	3820	3840	3840	3850	3890	+ 1·0	+ 88·8	54
455	445	445	440	451	474	468	447	439	445	435	442	444	− 2·4	+ 117·6	55
857	859	860	858	841	815	805	798	796	797	801	802	800	− 6·7	+ 108·0	56
423	431	432	418	405	409	407	403	402	406	409	413	409	− 3·3	+ 80·2	57
314	319	316	312	310	310	308	307	308	309	310	311	312	− 0·6	+ 98·7	58
341	342	342	347	338	337	335	333	333	338	340	342	346	+ 1·5	+ 90·1	59

Sammanfattning av livsmedelspriserna förändringar juli 1914—april 1924. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med april 1924, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

	Juli	Årsmedeltal								År 1923			År 1924		
	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	Apr.[1]
Aritmetiska (ovägda) tal	100	126	157	208	319	348	321	245	186	173	169	169	172	174	171
Vägda tal	100	121	139	181	270	320	298	237	180	166	162	162	164	162	159

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under april visat en mindre nedgång, och den »vägda» indexsiffran är nu 3 enheter lägre än i mars. Det »ovägda» indextalet har sänkts med 2 enheter. — Ovanstående indexserier återgivas fullständigare i de häften av Sociala Meddelanden, som innehålla kvartalsrapporter över levnadskostnaderna, senast i häfte 4, sid. 314.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisförändringarnas inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 4 av Sociala Meddelanden 1924 (sid. 311 ff.), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 april 1924 till c:a 73 % mot 76 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 januari 1924.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 april—10 maj 1924 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
66.	K. kung. ang. fastställande av det tal, som skall anses motsvara levnadskostnadsökningen, m. m.	11 april
87.	K. kung. ang. tillfälligt tillägg till de understödsbelopp, som utgå i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd)	11 »

[1] Preliminära siffror.

Arbetsmarknaden under maj månad 1924.

Den synnerligen stränga vintern förlängde avsevärt den döda säsongen för sådana yrken, som äro beroende av väderleksförhållandena, varför den sedvanliga förbättringen av arbetsmarknaden på vårsidan inträffade först under senare hälften av april månad. I stor utsträckning kommo utearbetena emellertid icke i gång förrän under rapportmånaden. Att läget är avsevärt förbättrat framgår bl. a. av att de offentliga arbetsförmedlingarnas siffra för antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser under maj månad nedgick från 151 till 131. Antalet lediga platser vid arbetsförmedlingsanstalterna var större än under motsvarande månad föregående år; dock bör beaktas, att förbättringen av arbetstillgången å den öppna marknaden var större än den absoluta ökningen av de lediga platserna giver vid handen, enär endast ett fåtal platser innevarande år gällde nödhjälpsarbete, under det att kontoren under maj månad i fjol hade att besätta icke mindre än 3 500 platser vid statliga och kommunala nödhjälpsarbeten.

Jordbruket kom under månaden i full gång och anmälde ett ganska stort behov av arbetskraft, vilket i viss utsträckning icke kunde tillfredsställas; brist rådde framför allt å tjänare i husbondes kost. Sedan överenskommelse träffats mellan betodlarna och sockerbolaget, fingo arbetsförmedlingsanstalterna i Skåne mottaga ett stort antal beställningar å betfolk. Under månaden lyckades anstalterna i det närmaste tillfredsställa de mindre och medelstora gårdarnas behov av betskötare, men vid månadens slut kvarstod ännu en brist på c:a 1 000 betarbetare, härrörande framför allt från de större egendomarna. Tilloppet av arbetskraft var emellertid i stigande.

Inom gruppen industri och hantverk förbättrades arbetstillgången avsevärt, men järnbruksindustrien kvarstod ännu som den svenska arbetsmarknadens mörka punkt. Mekaniska verkstadsindustrien kunde däremot under månaden bereda sysselsättning åt ett ökat antal yrkesmän, och byggnadsverksamheten utvidgades över hela landet, vilket medförde full sysselsättning för flertalet arbetare inom yrket. Brist på murare började redan göra sig gällande. Från Bohuslän rapporterades brist på arbetskraft vid stenhuggerierna. Arbetena vid de småländska torvmossarna kunde under månaden icke återupptagas i normal omfattning på grund av markens svårhanterliga beskaffenhet efter vinterns rika nederbörd. Från vissa platser meddelades, att behovet av dikningsarbetare icke kunde fullt tillfredsställas.

Under maj månad öppnades sjöfarten på Norrland, vilket medförde stor efterfrågan på sjöfolk, framför allt i Stockholm. Å andra sidan strömmade yngre arbetssökande till de norrländska hamnarna för sökande av anställning till sjöss, vilket förklarar arbetssökandesiffrornas ökning. Brist rådde på sjöfolk till segelfartyg. Utskeppningssäsongens början samt näringslivets uppsving i övrigt medförde ökad arbetstillgång för transportarbetarna.

Gruppen handel och samfärdsel gynnades av den större livaktigheten på marknaden, och antalet arbetstillfällen undergick en välbehövlig ökning.

På den kvinnliga arbetsmarknaden förefanns ännu ett överskott på lediga platser till hemmen, och arbetsförmedlingsanstalterna kunde icke fullt tillfredsställa behovet av kvalificerad arbetskraft. Sommarrestaurangernas öppnande under maj medförde ökade arbetstillfällen för restaurangpersonalen, och lokal brist på kökspersonal inrapporterades. Jordbrukets brist å kvinnlig arbetskraft ökades ytterligare under månaden. Speciellt var bristen å mjölkningsvilliga tjänare kännbar.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under maj samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1903—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913—1922	196	203	171	148	134	138	129	123	115	127	174	187
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	346	308	231	165	135	146	141	140	126	129	191	195
1924	*239*	*214*	*177*	*151*	*131*	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	225	168	130	95	79	78	88	113	94	86	113	134
1924	*142*	*116*	*113*	*93*	*73*	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	364	339	262	187	150	162	155	151	142	159	222	207
1924	*261*	*244*	*200*	*174*	*152*	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·8	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·8	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·8	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·8	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·3	31·9	30·5	28·3	22·9	20·9	18·2	16·7	15·1	15·5	17·2	21·3
1923	20·5	19·4	18·0	14·9	10·7	9·8	9·1	8·6	8·0	8·2	9·5	14·1
1924	*13·6*	*13·2*	*13·8*	*11·5*	—	—	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 508.

De ekonomiska föreningarnas sparkasserörelse.

I anledning av en inom andra kammaren väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagstiftning angående ekonomiska föreningars sparkasserörelse hade riksdagens bankoutskott genom skrivelse den 7 februari 1924 anhållit, att socialstyrelsen måtte anbefallas avgiva yttrande över nämnda motion samt därvid, med ledning av för styrelsen tillgänglig statistik, förebringa utredning dels angående omfattningen av inlåning å sparkasseräkning hos ekonomiska föreningar, dels ock beträffande den ekonomiska ställningen hos de föreningar, som bedriva dylik inlåning. Sedan Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till utskottet avgiva sålunda begärt yttrande och utredning, har styrelsen i skrivelse till utskottet den 28 april anfört följande:

Inom socialstyrelsen utarbetas statistik angående följande slag av ekonomiska föreningar, nämligen konsumtionsföreningar, kooperativa matlag och kaféföreningar samt arbetarproduktionsföreningar ävensom beträffande centralorganisationen för flertalet konsumtionsföreningar, kooperativa förbundet.

Styrelsen, som sålunda måste inskränka sin utredning till nyssnämnda slag av ekonomiska föreningar, anser sig inledningsvis böra framhålla, att såvitt styrelsen har sig bekant, sparkasserörelse eller annan inlåning i bankmässiga former (vilken senare styrelsen ansett sig jämväl böra medtaga i sin utredning) för närvarande här i landet bedrives, utom av här närmare behandlade föreningsgrupper, allenast av jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit samt — i mindre omfattning — av andra kreditföreningar, upprättade bland tjänstemän, hantverkare och arbetare. Däremot torde icke här i riket, såsom i åtskilliga andra länder, sparkasserörelse bedrivas av vare sig jordbrukarnas kooperativa sammanslutningar, av andra slag än nyss nämnda kassor, eller av andra här icke nämnda ekonomiska föreningar. Den nuvarande svenska förenings- och banklagstiftningen lägger emellertid icke hinder i vägen för upptagandet av inlåningsverksamhet i bankmässiga former av vilka ekonomiska föreningar som helst, för så vitt verksamheten begränsas till att omfatta medlemmar och icke utsträckes till allmänheten.

Bland de föreningsgrupper, för vilka socialstyrelsen utarbetar statistik, bedrives sparkasserörelse av kooperativa förbundet samt av ett i förhållande till hela antalet existerande konsumtionsföreningar (1 100 à 1 200) mindre antal dylika föreningar. Statistiska uppgifter rörande dessa föreningars verksamhet föreligga till och med år 1922.

A) Kooperativa förbundet.

Uppgifterna angående kooperativa förbundets verksamhet och dess inlåningsrörelse äro sammanförda å tab. 1 och 2. Till ytterligare förtydligande av dessa tabeller torde böra meddelas följande upplysningar.

Tab. 1. Kooperativa förbundets

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
				Omsättning (1 000 kr.)		Omkostnader		Aktiva (1 000 kronor)							
År	Antal anslutna föreningar	De anslutna föreningarnas medlemsantal	Minsta insatsbelopp per medlem i anslutten förening	Inalles	Därav i provision	1 000 kr.	i % av omsättningen	Fastigheter	Inventarier	Varulager	Varufordringar	Fordringar mot säkerhet	På bank och obligationer	Kontant i kassan	Övriga tillgångar
			Kr.												
1908	376	68 097	20	4 397	2 490	129	2·9	—	10	222	315	33	15	7	17
1909	385	71 786	20	4 795	1 362	150	3·1	125	86	369	431	17	1	17	22
1910	391	73 545	20	4 513	1 063	199	4·4	111	78	431	381	15	3	31	25
1911	469	86 171	20	5 088	672	253	5·0	111	50	716	577	16	56	45	34
1912	514	95 418	20	6 744	803	318	4·7	199	50	998	579	22	171	36	91
1913	557	104 626	20	7 621	1 030	337	4·4	331	41	680	735	26	659	52	90
1914	584	118 879	25	9 889	1 038	455	4·6	208	18	997	999	443	462	56	141
1915	675	133 441	25	16 498	1 215	511	3·1	200	19	1 389	1 510	393	846	71	278
1916	771	171 106	25	22 013	1 829	612	2·8	417	43	1 936	1 898	281	1 259	87	302
1917	820	200 483	25	21 803	1 550	804	3·7	517	34	2 072	2 136	215	3 218	155	[1] 380
1918	843	213 834	25	27 990	881	1 238	4·4	1 442	27	3 091	3 569	245	4 241	159	[1] 964
1919	914	233 460	25	69 150	2 180	2 091	3·0	2 460	—	8 232	4 133	449	2 151	264	[1] 965
1920	943	240 716	25	69 520	2 347	2 229	3·2	3 163	—	6 713	4 419	297	4 951	271	[1] 965
1921	924	255 141	75	62 372	538	1 978	3·2	3 905	—	4 705	554	586	7 291	119	[2] 3 289
1922	898	259 388	75	63 824	60	1 931	3·0	4 051	—	4 925	297	2 107	7 932	252	[3] 4 345

[1] Garantikapital. — [2] Garantikapital och avistalån. — [3] Garantikapital och aktier.

Uppgifterna om antalet anslutna föreningar, deras medlemsantal och det minsta insatsbelopp, som föreningarna skola äga i förbundet, avse konsumentföretag (inberäknat några få till förbundet hörande produktionsföreningar). Från och med år 1914 hava därjämte till förbundet varit anslutna försäkringsföreningar, vilka vid 1922 års utgång voro till antalet 3 med ett sammanlagt medlemsantal av 211 882. De i förbundets balans i noter till kolumnen »övriga tillgångar» omnämnda garantikapitalen äro sådana, som av förbundet bliva insatta i dessa sistnämnda föreningar.

Förbundet omfattar numera den övervägande delen av konsumtionsföreningarna inom rikets alla delar. Dess omsättning, som de senaste åren uppgått till mellan 60 och 70 milj. kronor, utvisar, att numera en väsentlig del av konsumtionsföreningarnas varuanskaffning tillgodoses genom förbundet. De anslutna konsumtionsföreningarnas totalomsättning har nämligen under motsvarande år uppgått till mellan 2—300 milj. kronor per år, varvid emellertid är att beakta, att sistnämnda summor avse detaljpriser, men siffrorna för förbundets omsättning partiförsäljning. Vid 1922 års utgång omfattade densamma, utom livsmedel av olika slag, skodon och manufakturer ävensom förlagsrörelse för bokföringsmaterial och kooperativ litteratur m. m.

Förbundet är jämväl ägare av och bedriver själv industriell verksamhet. De vik-

utveckling åren 1908—1922.

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
	Passiva (1 000 kronor)										Överskottets fördelning						
	Eget kapital				Skulder												
Summa aktiva resp. passiva 1 000 kr.	Insatskapital	Reservfond	Övriga fonder	Summa	Lån	Skulder till leverantörer	Å sparkasse-, depositions- o. kapitalräkning innestående	Övriga skulder	Summa	Överskott	Ränta å insatser 1 000 kr.	%	Återbäring å varor till medlemmar [5] 1 000 kr.	%	Fondavsättning 1 000 kr.	Övriga ändamål och odisponerade 1 000 kr.	
619	61	45	17	123	6	415	3	—	**424**	72	2	5·0	—	—	58	12	08
1 068	70	72	23	165	303	505	49	2	**859**	44	3	5·0	—	—	27	14	09
1 075	79	90	26	195	199	139	458	1	**797**	83	3	5·0	35	1·0	45	—	10
1 605	113	121	29	263	170	88	982	2	**1 242**	100	4	5·0	34	1·0	62	—	11
2 146	158	165	38	361	161	112	1 388	6	**1 667**	118	6	5·0	42	1·0	69	1	12
2 614	205	213	45	463	148	62	1 817	6	**2 033**	118	9	5·0	47	1·0	60	2	13
3 324	255	318	1	574	182	226	2 161	18	**2 587**	163	11	5·0	53	1·0	83	16	14
4 706	315	401	1	717	576	356	2 657	90	**3 679**	310	15	5·0	76	1·0	198	21	15
6 223	401	558	42	1 001	581	452	3 435	329	**4 797**	425	19	5·0	113	1·0	258	35	16
8 727	527	764	94	1 385	649	679	5 299	282	**6 909**	433	25	5·0	115	1·0	209	84	17
13 738	999	970	97	2 066	2 145	1 710	7 480	32	**11 367**	305	31	5·0	152	1·0	122	—	18
18 654	1 774	1 087	101	2 962	3 865	1 698	9 295	44	**14 902**	790	56	5·0	364	1·0	367	3	19
20 779	2 139	1 454	[4] 101	3 694	3 217	1 185	12 217	29	**16 648**	437	103	5·0	309	1·0	25	—	20
20 449	2 489	1 579	—	4 068	369	1 906	13 612	—	**15 887**	494	118	5·0	254	1·0	122	—	21
23 909	2 771	1 703	—	4 474	366	1 862	16 297	—	**18 525**	910	127	5·0	289	1·0	494	—	22

[4] 1921 överförda till reservfonden. — [5] Återbäring lämnas ej å s. k. grövre varor (socker och mjöl).

tigaste industriföretagen äro en margarinfabrik i Norrköping och kvarnen Tre Kronor utanför Stockholm.

Förtjänta av särskild uppmärksamhet äro de kolumner i tab. 1, som redovisa förbundets omkostnader. De första åren förete mycket låga procentsiffror, vilket uppenbarligen sammanhänger med att provisionsförsäljning då intog en stor andel av den totala omsättningen. Sedermera stego omkostnaderna upp till 4·5 à 5 % för att därefter med vissa fluktuationer, som i sin helhet kunna tillskrivas valutaförändringarna och kristidens särskilda förhållanden, sjunka, så att de för närvarande utgöra vid pass 3 %. Denna nedgång är belysande för den ökade effektiviteten i förbundets verksamhet.

Det torde vara uteslutet att här ingå på en närmare granskning av förbundets balanskonton under de i tabellen redovisade åren, utan får styrelsen inskränka sig till att något närmare kommentera 1922 års siffror. Det bör därvid till en början påpekas, att förbundets verksamhet till alldeles övervägande del finansieras genom det till inemot 4·5 milj. kr. uppgående egna kapitalet samt de å sparkasse- samt depositions- och kapitalräkning innestående 16·3 milj. kr. Övriga poster på balansens passivsida voro endast: lån, uppgående till icke fullt 400 000 kr., vilket belopp lämp-

ligen kan sammanställas med ett bokfört fastighetsvärde av över 4 milj. kr., skulder till leverantörer 1·9 milj. kr., motsvarande allenast 2·9 % av det senaste årets omsättning, samt årets nettoöverskott 900 000 kronor.

Aktivsidan belyser, vilken hög grad av likviditet förbundet numera besitter. Kontanta tillgångar, svenska statens obligationer och banktillgodohavanden redovisades här med sammanlagt 8·2 milj. kronor. De så gott som obelånade fastigheterna voro som nämnt upptagna till något mer än 4 milj. kronor och inventarier av alla slag helt och hållet avskrivna. Lagret bokfördes med 4·9 milj. kronor eller c:a 7·5 % av årsomsättningen, varufordringar med netto 0·3 milj. kronor, andra fordringar samt övriga tillgångar med sammanlagt 6·5 milj. kronor. Sistnämnda post omfattar av förbundet utlämnade inteckningslån, de förut omtalade garantikapitalen till försäkringsföreningarna samt aktier (huvudsakligen i kvarnaktiebolaget Tre Kronor).

Uppenbarligen var förbundet vid tidpunkten för detta bokslut i stånd att i händelse av behov genom sina kontanta tillgångar, banktillgodohavanden och obligationer omedelbart täcka åtminstone hälften av behållningen på låneräkningarna samt dessutom genom belåning av fastigheterna ävensom realiserande eller belåning av vissa tillgångsposter av de bland andra fordringar och övriga tillgångar omnämnda inom kort tid anskaffa täckning jämväl för den övervägande delen av återstående insatta medel, allt detta utan att förbundets reguljära varuanskaffningsverksamhet därför behövde råka i stockning. En så hög grad av likviditet torde få anses synnerligen tillfredsställande.

Överskottets fördelning giver vid handen, att betydande fondavsättningar blivit gjorda. Att märka är emellertid, att jämväl de belopp, som tillgodoförts medlemmarna i form av återbäring, så gott som helt och hållet kvarstannat i förbundet, enär ännu näppeligen någon ansluten förening uppnått det i stadgarna föreskrivna minimum av insatskapital hos förbundet, vilket ju motsvarar 75 kr. per medlem i ansluten förening.

Tab. 2 åskådliggör närmare utvecklingen av förbundets inlåningsrörelse sedan dess början. Det framgår härav, att sparkasseverksamheten påbörjades under år 1908. Under 1919 tillkommo därjämte depositions- och kapitalräkning. Ehuru alltjämt sparkassan är den mest betydande räkningen med en innestående behållning vid 1922 års slut av 12·2 milj. kronor, fördelade på 31 300 motböcker, hade vid denna tidpunkt jämväl de bägge andra räkningarna nått en ej oväsentlig utveckling. Å depositionsräkning voro sålunda innestående 2·0 milj. kronor, fördelade på 713 konton, och å kapitalräkning 2·1 milj. kronor å 761 räkningar.

Insättare å de tre räkningarna voro uteslutande föreningar tillhörande förbundet och deras medlemmar, då banklagen såsom nämnt lägger hinder i vägen för rörelsens utsträckande till allmänheten. Såsom sparkassekontor använde förbundet anslutna föreningar till ett antal vid 1922 års slut av 355. Dessa föreningar hava emellertid ingen ansvarighet för de av deras medlemmar insatta medlen, utan förbundet ansvarar med sina tillgångar för samtliga insättningar.

Den av förbundet lämnade räntan å i sparkassan insatta medel uppgick under de första åren i allmänhet till 5 %. Vid början av år 1921 var den 5·5 %, men sänktes sedermera så småningom till 4 %. Dessa räntesatser torde i allmänhet hava legat 1 % över de av affärsbankerna samtidigt tillämpade. Räntesatsen på depositions- och kapitalräkning översteg den för sparkassemedlen tillämpade med 0·5 à 1 %.

Ytterligare en organisatorisk anordning, som åtminstone med visst fog kan betraktas som inlåningsverksamhet i bankmässiga former, torde här böra beröras. Allt efter som konsolideringen av de till förbundet anslutna konsumtionsföreningarna fortskridit har det blivit ett mer och mer framträdande önskemål, att föreningar, som så önskade, skulle beredas tillfälle att hos förbundet mot ränta placera överskottsmedel, vilka icke för ögonblicket voro för deras rörelse erforderliga, men vilka sedermera kunde disponeras såsom likvid för varor, mottagna från förbundet. Till tjänst för sådana föreningar öppnade förbundet år 1919 kontokuranträkning, å vilken endast anslutna föreningar kunna göra insättningar. Till denna räkning överföras jämväl förbundets varu-

Tab. 2. Utvecklingen av kooperativa förbundets inlåningsrörelse.

År	*Sparkasseräkningen*					*Depositionsräkningen*				*Kapitalräkningen*				Sammanlagd behållning (1 000 kr.)
	Antal sparkasseavdelningar	Antal motböcker vid årets slut	Behållning vid årets slut	Insatt under året	Uttaget under året	Antal räkningar	Behållning vid årets slut	Insatt under året	Uttaget under året	Antal räkningar	Behållning vid årets slut	Insatt under året	Uttaget under året	
			1 000 kronor				1 000 kronor				1 000 kronor			
1908 .	1	6	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**3**
1910 .	133	3 714	458	718	323	—	—	—	—	—	—	—	—	**458**
1913 .	170	9 772	1 817	1 822	1 465	—	—	—	—	—	—	—	—	**1 817**
1916 .	181	14 462	3 435	2 632	2 001	—	—	—	—	—	—	—	—	**3 435**
1919 .	219	22 143	9 204	6 471	4 895	18	90	90	—	1	1	1	—	**9 295**
1920 .	288	25 588	10 909	7 211	6 012	410	1 127	1 171	173	83	181	180	3	**12 217**
1921 .	318	28 284	11 450	6 082	6 086	612	1 570	964	617	259	592	434	41	**13 612**
1922 .	355	31 271	12 158	6 869	6 645	713	2 047	1 150	751	761	2 092	1 781	341	**1 297**

fordringar från samtliga föreningar, i den mån de levererade varorna icke betalas kontant. Av förbundets årsberättelse för 1922 synes framgå, att vid detta års slut å kontokuranträkningen funnos insatta 3 282 919 kronor, medan förbundets fordringar å räkningen samtidigt uppgingo till 3 563 520 kronor. Nyssnämnda år förräntades föreningarnas tillgodohavanden å denna räkning efter 4 %, och deras skulder belastades med 5 % ränta.

B) Sparkasseidkande konsumtionsföreningar.

Beträffande dessa föreningar hänvisas till bilagda tabeller 3 och 4.[1]

Under år 1922 bedrevs sparkasserörelse, såvitt för socialstyrelsen är känt, av 38 hithörande föreningar, av vilka 37 handelsföreningar och 1 i konsumentintresse bedriven bageriförening. Samtliga voro anslutna till kooperativa förbundet.

Av föreningarna voro 18 belägna i städer, 8 i köpingar och municipalsamhällen samt de återstående 12 på landsbygden. Bland dem återfinnes ett flertal av landets största konsumtionsföreningar, såsom de i Stockholm, Örebro, Eskilstuna, Hälsingborg, Gävle och Göteborg belägna. Såsom av tab. 3 framgår, förekommer emellertid sparkasserörelse även hos en del småstads- och landsbygdsföreningar av förhållandevis ringa storlek. Att de sparkasseidkande föreningarna genomsnittligt höra till de större i riket visas därav, att deras medlemsantal uppgick till mer än 1/4 och deras försäljningssumma till nära 1/4 av samtliga konsumtionsföreningars.

En viktig faktor vid bedömande av föreningarnas soliditet är storleken av det insatsbelopp, som minst kräves av varje medlem. Endast i 4 av de redovisande föreningarna var detta satt så lågt som till 50 kr. I de övriga uppgick detsamma vanligen till 100 kr. (i enlighet med kooperativa förbundets mönsterstadgar), men i några föreningar till 150, 200 eller 250 kronor per medlem. Såsom den genomgående regeln är inom konsumtionsföreningarna, behöver även inom dessa föreningar endast en mindre del av insatsbeloppet inbetalas kontant; återstoden samlas så småningom genom

[1] I den till bankoutskottet avlåtna skrivelsen var tab. 3 av utrymmesskäl uppdelad i två tabeller, 3 och 5, den senare omfattande kol. 17—23.

Tab. 8. Konsumtionsföreningar, som bedrevo

1		2	3	4	5	6	7	8
	Föreningens namn	Bildningsår	Medlemsantal	Minsta insatsbelopp per medlem, Kr.	Försäljningssumma, 1 000 kr.	Aktiva (1 000 kr.) Bank och kassa	Fastigheter	Övriga tillgångar
1	Kons.-fören. Stockholm m. o.	Sthlms stad	1916	15 591	100	13 898	320	2 312	718
2	Öregrunds kons.-fören.	» län	1904	234	50	111	—	5	39
3	Eskilstuna kons.-fören.	Söderm. »	1916	4 013	100	4 673	96	703	447
4	Katrineholms arb. kons.-fören.	» »	1899	1 033	100	525	6	236	145
5	Nyköpings kons.-fören.	» »	1900	1 613	100	742	34	133	203
6	Flens kons.-fören	» »	1907	1 074	100	1 036	6	284	245
7	Hellefors näs kons.-fören	» »	1908	140	100	161	—	—	34
8	Koop. fören. Hoppet, Norrköping	Österg. »	1901	1 937	100	1 175	13	148	192
9	Sällsk. Arb. Ring, Motala verkstad	» »	1883	1 944	200	1 190	7	96	305
10	Koop. handelsfören. Ljungsbro	» »	1905	185	100	176	12	17	13
11	Norrahammars handelsfören.	Jönk. »	1899	294	100	205	2	14	33
12	Ljungby koop. handelsfören.	Kronob. »	1907	417	100	345	34	44	51
13	Koop. fören. Star, Norrhult	» »	1906	632	100	317	28	4	85
14	Oskarshamns koop. handelsfören.	Kalm. »	1907	508	100	248	—	26	58
15	Roma koop. fören.	Gotl. »	1907	127	50	56	—	5	16
16	Koop. kons.- o. produkt.-för. Solid, Karlshamn	Blek. »	1908	1 220	100	539	2	23	91
17	Koop. fören. Svea, Hälsingborg	Malm. »	1900	4 667	100	3 892	16	672	362
18	Handelsfören. Arb. Ring, Landskrona	» »	1919	1 628	100	1 758	10	542	426
19	Ystads koop. handelsfören.	» »	1891	906	50	248	20	—	41
20	Kävlinge arb. kons.-fören.	» »	1897	822	150	522	—	179	94
21	Koop. fören. Solidar (bagerifören.), Malmö	» »	1908	3 673	50	2 048	118	764	196
22	Kons.-fören. Göteborg	Göteb. o. Boh. »	1916	3 790	100	3 527	21	869	284
23	St. Lundby koop. handelsfören.	Älvsb. »	1914	92	100	122	4	14	21
24	Tibro koop. handelsfören.	Skarab. »	1913	209	100	136	3	21	24
25	Karlstads koop. handelsfören.	Värml. »	1908	1 087	250	952	7	80	131
26	Edane kons.-fören.	» »	1915	602	100	413	8	—	96
27	Glasbrukets kons.-fören., Glava	» »	1913	177	100	287	—	2	60
28	Gunnarskogs koop. handelsfören.	» »	1916	284	200	243	1	19	46
29	Kons.-fören. Örebro	Örebro »	1901	5 798	250	6 386	178	525	690
30	Koop. fören. Svea, Västerås	Västm. »	1900	2 320	100	2 029	18	136	378
31	Kärrgruve kons.-fören.	» »	1891	612	150	422	4	50	103
32	Kons.-fören. Borlänge m. o.	Kopp. »	1913	1 517	100	950	5	67	197
33	Kons.-fören. Alfa, Gävle	Gävleb. »	1898	6 311	150	3 882	279	—	825
34	Kons.-fören. Oden, Bomhus	» »	1899	778	100	538	—	69	63
35	V. Hälsinglands kons.-fören., Ljusdal	» »	1915	1 765	150	1 313	4	99	258
36	Norrsundets arb. kons.-fören.	» »	1899	467	100	312	2	40	65
37	Kramfors koop. handelsfören.	Västern. »	1912	447	100	354	8	15	85
38	Malmbergets koop. handelsfören.	Norrb. »	1911	1 661	200	1 576	7	279	252
39		Summa	—	70 575	—	57 307	1 273	8 492	7 372

[1] Häri ingå 109 motböcker med en behållning av 84 000 kr., vilka under året överlåtits på kooperativa

sparkasseverksamhet under år 1922.

9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
Passiva (1 000 kr.)						Det egna kapitalet fördelas på		Sparkasseverksamhetens omfattning							
Inteckningslån	Skuld till insättarna i egen sparkassa	Övriga skulder	Eget kapital	Överskott resp. brist	Summa tillgångar resp. skulder	insatskapital	fonder	Sparkasserörelsen påbörjades år	Antal motböcker vid årets början	Antal motböcker vid årets slut	Innestående vid årets början [2]	Insatt under året	Uttaget under året	Räntefot %	
				1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.				1 000 kr.	1 000 kr.	1 000 kr.		
649	372	239	1 517	573	**3 350**	786	731	1921	3 755	5 436	192	453	286	4·0	1
—	10	7	27	—	**44**	16	11	1904	50	50	13	1	5	5·0	2
329	122	154	477	164	**1 246**	197	280	1920	271	396	79	307	270	4·5	3
209	17	101	60	—	**387**	58	2	1910	[1] 290	174	122	77	[1] 187	5·5; 4·5	4
86	94	29	126	35	**370**	93	33	1916	118	150	66	66	42	5·0	5
227	41	124	121	22	**535**	80	41	1919	149	170	30	39	29	5·0; 4·0	6
—	6	11	11	6	**34**	7	4	1920	26	28	5	5	4	5·0	7
114	76	14	109	40	**353**	81	28	1904	132	231	38	107	71	4·0	8
40	21	71	243	33	**408**	198	45	1922	—	92	—	33	12	4·0	9
7	5	10	15	5	**42**	9	6	1912	25	12	12	—	7	4·0	10
15	13	1	14	6	**49**	12	2	1920	95	97	14	5	7	4·5; 4·0	11
—	13	32	63	21	**129**	29	34	1921	—	216	6	28	21	4·5; 4·0	12
—	42	5	61	9	**117**	32	29	1912	183	199	49	21	30	4·0	13
15	22	19	38	— 10	**94**	19	19	1910	194	184	32	8	19	5·0	14
5	—	7	10	— 1	**22**	6	4	1920	8	9	—	—	—	4·0	15
—	7	33	71	5	**116**	49	22	1922	—	531	—	15	8	4·0	16
5	200	38	558	249	**1 050**	219	339	1912	3 846	3 927	207	324	343	5·0; 4·5	17
486	6	317	126	43	**978**	97	29	1922	—	39	—	11	5	4·5	18
—	5	2	45	9	**61**	26	19	1921	51	62	6	8	10	4·5	19
103	28	23	105	14	**273**	58	47	1921	60	80	24	25	22	5·0	20
552	41	54	353	78	**1 078**	131	222	1922	—	13	—	44	3	4·0	21
418	177	175	309	95	**1 174**	181	128	1920	1 477	1 829	100	277	206	5·0	22
—	14	8	13	4	**39**	8	5	1920	15	18	11	8	5	4·5; 4·0; 3·5	23
10	2	11	20	5	**48**	15	5	1915	26	26	2	1	1	5·0	24
52	18	7	109	32	**218**	79	30	1920	37	68	10	19	11	5·0	25
—	25	17	56	6	**104**	44	12	1921	32	57	12	23	11	5·0; 4·0	26
—	7	8	35	12	**62**	17	18	1918	50	63	1	7	1	5·0	27
—	1	19	38	8	**66**	27	11	1921	1	3	—	1	—	5·0	28
69	308	128	636	252	**1 393**	463	173	1918	363	516	219	229	152	5·0; 4·5; 4·0	29
33	16	112	303	68	**532**	68	235	1922	—	263	—	38	22	5·0	30
21	8	27	82	19	**157**	51	31	1919	25	26	8	3	3	4·0	31
34	34	50	111	40	**269**	63	48	1920	42	80	16	62	45	5·0	32
—	87	56	646	315	**1 104**	263	383	1903	260	276	79	25	23	5·0	33
	10	24	73	25	**132**	30	43	1902	47	43	11	12	14	4·5	34
33	9	124	164	31	**361**	117	47	1922	—	10	—	9	—	4·0	35
—	22	9	65	11	**107**	25	40	1903	87	92	20	7	6	5·0	36
—	16	27	53	12	**108**	29	24	1919	95	117	16	8	9	4·5	37
73	92	67	244	62	**538**	122	122	1920	360	361	58	200	169	4·5; 4·0	38
3 585	**1 987**	**2 160**	**7 107**	**2 309** — 11	**17 148**	**3 805**	**3 302**	—	**12 170**	**16 053**	**1 458**	**2 506**	**2 059**	—	39

förbundets sparkassa. — [2] Behållningen vid årets slut (inkl. räntor) framgår av kol. 10.

överförande till insatserna av överskottsmedel, vilka återbäras till medlemmarna i proportion till deras inköp.

Föreningarnas ekonomiska ställning vid slutet av år 1922 belyses genom de återgivna summariska uppgifterna ur deras balanskonton. Det befinnes, att hälften av deras tillgångar utgjordes av fastigheter med ett bokföringsvärde av sammanlagt 8·5 milj. kronor. Dessa voro intecknade för tillsammans 3·6 milj. kronor, sålunda till i medeltal 40 à 45 % av det bokförda värdet. Endast 4 av föreningarna saknade egna fastigheter — beträffande den största av dessa föreningar funnos dock betydande sådana, ehuru förvaltade av särskilda fastighetsföreningar.

Kontanta och banktillgodohavanden uppgingo till 1·3 milj. kronor eller ungefär $^2/_3$ av den sammanlagda sparkassebehållningen vid årets slut. Bland övriga tillgångar märkas särskilt inventarier och varulager samt aktier och insatser i andra ekonomiska företag, främst kooperativa förbundet. Beträffande några föreningar ingå däri även varufordringar hos medlemmar. Statsobligationer eller andra värdepapper, avsedda att utgöra kassareserv, redovisades av flera föreningar. Totalsumman därav kan dock icke uppgivas.

På passivsidan ingår det egna kapitalet — insatskapital och fonder — med 41·8 %, årets överskott med 13·5 %, sparkassemedel med 11·8 % samt inteckningslån och andra skulder med 32·9 %.

Nettoöverskott redovisades för året 1922 av 35 föreningar med tillsammans 2·3 milj. kronor, brist av 2 med sammanlagt 11 000 kronor, varjämte balanskontot i en förening företeddе varken överskott eller brist. Överskottet uppgick i genomsnitt till 4·0 % av försäljningssumman.

Sparkasserörelsens utveckling och omfattning vid slutet av år 1922 framgå närmare av tab. 3 (kol. 17—23) och tab. 4.[1] En granskning av uppgifterna i tab. 4 visar, att antalet sparkasseidkande föreningar, som redan 1910 var 18, därefter sjönk fram till år 1919, då endast 10 återstodo, för att sedermera åter stiga till det för 1922 redovisade antalet eller 38. I tab. 3 upptagas emellertid endast 5 föreningar, vilka började sparkasserörelse före år 1910. Det framgår härav, att de före kriget sparkasseidkande föreningarna i allmänhet upphört därmed, dels på grund av föreningarnas likvidation, dels och i flertalet fall genom sparkasserörelsens överlåtande till kooperativa förbundet. I själva verket hade också sparkasserörelsen vid slutet av år 1922 inom icke mindre än 21 av de 38 föreningarna bedrivits under kortare tid än 3 år. Åtskilliga av dessa föreningar hava tidigare fungerat såsom sparkasseavdelningar åt kooperativa förbundet, men med växande soliditet funnit sig själva kunna uppbära en sparkassa och med fördel investera en del av insättningsöverskottet i sin egen rörelse.

Att sparkassan inom flertalet föreningar är så ny förklarar till stor del såväl de senaste årens snabba ökning som ock att allt fortfarande vid 1922 års slut den samlade innestående behållningen icke nått större omfattning än vad då var fallet eller c:a 2 milj. kronor.

I fråga om denna sistnämnda siffra bör emellertid följande beaktas. Insättningarna på konsumtionsföreningarnas sparkassor äro av två slag, nämligen dels av föreningen överförda överskottsmedel och dels av medlemmarna själva gjorda insättningar. I de moderna organiserade konsumtionsföreningarna och särskilt i flertalet av de större bland dem är det nämligen vanligt, att all den återbäring — och stundom även räntan på insatskapitalet — vilken icke användes till ökande av medlemmens insatsbelopp, överföres till ett för honom upplagt sparkassekonto. Från detta är medlemmen sedermera oförhindrad att när som helst verkställa uttagningar.

Nu torde det kunna antagas, att en mycket avsevärd del av de under de senare åren redovisade sparkasseinsättningarna utgjort återbäringsmedel. Dessa införas på sparkassekontona under månaderna närmast efter bokslutstiden. När detta skett, kommer sparkassan sålunda i regel att visa den högsta behållningen under året, varefter

[1] Jfr noten å sid. 439.

Tab. 4. Sparkasserörelsens utveckling inom konsumtionsföreningarna.

År	Antal redovisande sparkassor	Antal motböcker vid årets slut	Behållning vid årets slut 1 000 kr.	Insatt under året 1 000 kr.	Uttaget under året 1 000 kr.
1910	18	722	67	76	39
1913	15	2 771	153	197	176
1916	18	4 524	319	257	195
1919	10	4 248	553	482	269
1920	23	7 072	1 033	1 145	872
1921	34	12 749	1 804	2 043	1 640
1922	38	16 053	1 987	2 506	2 059

uttag successivt ske, så att minimum nås vid tiden för bokslutet. Det är emellertid just detta sistnämnda belopp, som redovisas i socialstyrelsens statistik. Sparkasserörelsens betydelse kommer därför att i denna framstå såsom mindre än den i själva verket är.

Vid sidan av de föreningar, vilka bedriva verklig sparkasserörelse, finnas åtskilliga, som infört s. k. överskottsbesparing. Härmed menas, att liksom i flertalet sparkasseidkande föreningar den återbäring och event. insatsränta, som stå till medlemmarnas fria förfogande, därest dessa så önska, få såsom räntebärande och när som helst uttagbara tillgodohavanden innestå hos föreningen. Skillnaden mellan de sparkasseidkande föreningarna och de sistnämnda blir sålunda endast den, att i dessa senare inga insättningar kunna göras av penningar, vilka icke ytterst härstamma från föreningens egen rörelse. I dessa föreningar är givetvis överskottet vid bokslutstiden ännu mer att betrakta som ett minimum än beträffande den föregående gruppen. Vid slutet av år 1922 redovisade emellertid 180 konsumtionsföreningar innestående överskottsbesparingsmedel med tillsammans 821 732 kr. eller i medeltal per förening 4 565 kr.

Innan styrelsen härefter övergår till att avgiva sitt eget yttrande i anledning av motionen, torde det ytterligare böra framhållas, att den av kooperativa förbundet och konsumtionsföreningar bedrivna inlåningsrörelsen icke är någonting för vårt lands kooperativa föreningsverksamhet säreget, utan att densamma fastmer har sin motsvarighet i de flesta andra länder. Sammanfattande statistik är emellertid svår att erhålla, varför socialstyrelsen här nöjer sig med att omnämna några få siffror av jämförelsevis nytt datum. Vid slutet av år 1921 hade sålunda Finlands konsumtionsföreningar en på c:a 20 400 insättare fördelad sparkassebehållning om vid pass 44 milj. finska mark. — Norges kooperative landsforening redovisade i bokslutet för år 1922 sparkassemedel till ett belopp av 2·4 milj. norska kronor, fördelade på 10 400 konton. — Bankavdelningen inom Verband schweizerischer Konsumvereine (kooperativa förbundets schweiziska motsvarighet) hade vid samma tidpunkt innestående å kontokuranträkning 6·8 milj. schweiziska francs och i »depositioner» (sparkasseräkning) 9·3 milj. — I England, Belgien, Tyskland, Österrike m. fl. länder hade redan före kriget inlåningsverksamheten genom konsumtionsföreningarna eller deras centralorgan nått en mycket betydande utveckling.

Såvitt för styrelsen är bekant, finnes icke i något av dessa länder särskild lagstiftning för inlåningsidkande föreningar, utan gälla för dessa liksom för andra ekonomiska föreningar de i den allmänna föreningslagstiftningen ingående föreskrifter, som åsyfta företagens soliditet.

* * *

Såsom i föreliggande motion erinras, har frågan om åvägabringande av särskilda föreskrifter för inlåningsidkande ekonomiska föreningar tidigare varit aktuell i Sverige. Den kungl. propositionen angående ny banklag till 1911 års riksdag syftade till att helt och hållet förhindra dylik verksamhet genom att definiera bankrörelse såsom »sådan verksamhet, i vilken ingår inlåning på räkning, som av bank allmänneligen begagnas», och förbehålla dylik verksamhet åt företag, registrerade enligt banklagen, och vissa andra uppräknade institutioner.

I syfte att möjliggöra fortsättandet bland annat av den inlåningsverksamhet, som av vissa ekonomiska föreningar påbörjats, ändrade riksdagen ovanstående definition genom att efter ordet »inlåning» inskjuta »från allmänheten». Samtidigt begärde riksdagen emellertid, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, under vilka förutsättningar ekonomiska föreningar må här i landet idka inlåningsrörelse samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen föranleder.

Sedan särskilda sakkunniga därefter av Kungl. Maj:t tillkallats, avgåvo dessa den 19 februari 1912 yttrande, innehållande förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om ekonomiska föreningar, som idka sparkasserörelse.

Bankinspektionen och socialstyrelsen hava avgivit utlåtanden över detta förslag, som emellertid icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sitt den 26 augusti 1913 avgivna utlåtande instämde socialstyrelsen i det väsentliga i de sakkunnigas förslag till kontrollföreskrifter för inlåningsidkande föreningar, men ansåg en huvudsakligen formell omarbetning i åtskilliga punkter önskvärd, bland annat gående ut på att den särskilda lagstiftningen för dessa föreningar borde inarbetas som ett kapitel i den allmänna lagen om ekonomiska föreningar. Styrelsen ville vidare icke såsom de sakkunniga helt uppgiva tanken på ett övervakande från det allmännas sida av de inlåningsidkande föreningarna. Dels framfördes härutinnan som en möjlighet, att i dylika föreningar en revisor kunde utses av offentlig myndighet, dels syntes det styrelsen böra upptagas till övervägande att anställa konsulenter för den ekonomiska föreningsverksamheten, åt vilka då borde uppdragas att särskilt följa de inlåningsidkande föreningarnas verksamhet.

När den föreliggande frågan nu efter mera än tio år åter upptages till behandling, har den otvivelaktigt kommit i ett väsentligen förändrat läge. Den ekonomiska föreningsverksamheten befann sig, när frågan förra gången var aktuell, i sitt första utvecklingsskede. Den hade emellertid hunnit visa en del oarter, som gjorde det naturligt, om det starkt ifrågasattes, huruvida icke för dess fortsatta utveckling en viss, särskild omvårdnad från statens sida vore erforderlig. Givetvis måste då upptagandet på vissa hithörande föreningars program av sparkasseverksamhet, d. v. s. hopsamlande av sparmedel och dessas fruktbargörande inom den av föreningarna bedrivna rörelsen, väcka starka betänkligheter. Erfarenheterna under de sedan dess gångna åren torde dock få anses ha visat, att föreningarna och särskilt konsumtionsföreningsrörelsen, som det ju med avseende på inlåningsverksamheten främst är fråga om, hade tillräckligt stark livskraft för att på egen hand kunna bekämpa svårigheterna. Samma erfarenhet kan jämväl sägas hava gjorts i andra länder: där föreningsrörelsen fått utveckla sig i frihet, utan alltför starkt statsingripande, har den regelbundet nått de bästa resultaten. I och för sig torde det därför kunna sägas, att de skäl, som tidigare syntes tala för anordnande av ett statligt övervakande av inlåningsidkande föreningar, numera väsentligen förlorat i betydelse. Senare års erfarenheter hava för övrigt givit vid handen, att icke alltför stor tilltro bör hysas till statens förmåga att framgångsrikt utöva uppsikt över enskilda penningförvaltande företags rörelse. Förefintligheten av statlig övervakning har emellertid i vida kretsar medfört den missuppfattningen, att när förluster ändock uppkommit, staten hade en moralisk skyldighet att täcka desamma, i varje fall i den utsträckning, att den penninginsättande allmänheten hölles skadeslös.

Med avseende på de inlåningsidkande ekonomiska föreningarna hava redan 1911 års sakkunniga framhållit, att en tillsyn från det allmännas sida för att bliva till-

fyllestgörande otvivelaktigt måste omfatta ej blott inlåningsverksamheten, utan även föreningens rörelse i dess helhet. Det torde vara påtagligt, att en dylik tillsyn skulle hava ganska små möjligheter att bliva effektiv, men det kunde icke gärna undvikas, att dess förefintlighet betraktades å ena sidan som ett obehörigt intrång, men å den andra också som en garanti för de medlemmar, som hade anförtrott sina besparingar åt företaget, och därför lätteligen kunde bidraga att slappa deras kontroll över dess skötsel. Utsträckandet av statstillsynen till de inlåningsidkande ekonomiska föreningarna torde därför vara ägnat att, utan att kunna bereda säkerhet för dessas fullgoda skötsel, medföra anspråk på staten.

På grund av vad sålunda anförts anser socialstyrelsen sig böra avstyrka, att en eventuell utredning angående lagstiftning beträffande ekonomiska föreningars inlåningsrörelse må omfatta frågan om anordnande av statlig tillsyn över dessa föreningar.

Däremot synes det styrelsen med fog kunna ifrågasättas, om den för de ekonomiska föreningarna gällande lagstiftningen kan anses fylla de krav, som med föreningsrörelsens nu uppnådda utvecklingsgrad böra ställas på densamma. Det torde därvid böra påpekas, att föreningslagen lämnar synnerligen ofullständiga regler rörande föreningarnas ekonomiska förhållanden och skötsel. Sålunda föreskrives det visserligen att stadgarna skola innehålla bestämmelser om storleken av de insatser, som skola göras av medlemmarna, samt huru stor del av årsöverskottet, som skall avsättas till reservfond. Däremot saknas alla föreskrifter om minsta tillåten storlek av insatser och fondavsättningar, varför intet hindrar, såsom också i praktiken skett, att dessa sättas lika med noll. Med avseende å räkenskapernas förande, avslutande och revision äro bestämmelserna likaledes mycket ofullständiga. Slutligen äro de av lagen förutsatta formerna för utövande av medlemmarnas beslutanderätt i föreningarna synnerligen otillfredsställande med hänsyn till uppkomsten av storföretag med åtskilliga tusental medlemmar, spridda över ett större område. Styrelsen finner det påtagligt, att dessa och andra bristfälligheter i föreningslagstiftningen framför allt äro betänkliga med hänsyn till de föreningar, vilka uppnått en högre grad av utveckling, såsom förhållandet i allmänhet är med de inlåningsidkande. Det kunde därför också förtjäna att tagas i övervägande, huruvida icke för dessa föreningars del supplerande lagbestämmelser borde utfärdas av ungefär den art, som 1911 års sakkunniga föreslogo. Men å andra sidan torde det vara tydligt, att skillnaden mellan de behov, som göra sig gällande för dessa föreningar och för andra med i övrigt likartad rörelse, men utan inlåningsverksamhet, är så oväsentlig, att det mest rationella sättet att tillmötesgå kravet på en ökad soliditet för vissa slag av ekonomiska föreningar vore att underkasta lagen om ekonomiska föreningar i allmänhet en revision. Utom detta mera allmängiltiga skäl synes också mot en speciell lagstiftning för de inlåningsidkande föreningarna tala, att denna föreningsgrupp icke utan svårighet kan distinkt avgränsas. Skillnaden mellan en förening, som driver sparkasserörelse, men där de övervägande insättningarna utgöras av återbäringsmedel, och en förening, som inskränker sig till s. k. överskottsbesparing, är uppenbarligen ringa. Men skulle en särskild lagstiftning för inlåningsidkande föreningar anses böra omfatta även dessa senare och sålunda deras överskottsbesparing anses såsom bankmässig inlåningsverksamhet, därför att medlemmarnas tillgodohavanden införas på kontraböcker, till sin uppställning motsvarande sparkasseböcker, komme påtagligen denna lagstiftning att, åtminstone vad konsumtionsföreningarna beträffar, omfatta en avsevärd del av hela föreningsantalet.

1911 års sakkunniga hava föreslagit åtskilliga lagstiftningsåtgärder för vinnande av trygghet för de inlåningsidkande föreningarnas soliditet. Vissa av dessa förslag torde förtjäna att tagas i övervägande vid en eventuell revision av föreningslagen, såsom att inlåningsrörelse icke må öppnas, förrän föreningen nått ett visst mått av ekonomisk stadga, att inlåningsidkande föreningar skola vara skyldiga att hålla viss kassareserv o. s. v. För alla föreningar torde lämpligen kunna tagas i övervägande de sakkunnigas förslag angående vissa uppgifters obligatoriska införande i de av deras styrelser avgivna förvaltningsberättelserna. Grunderna för balansräkningens upprättande torde

även böra i föreningslagen föreskrivas. De sakkunniga hade föreslagit, att en av revisorerna i inlåningsidkande förening skulle utses av insättarna. Detta förslag, som i åtskilliga fall skulle vara förenat med synnerliga svårigheter att omsätta i praktiken, såsom också av socialstyrelsen framhölls, torde böra ersättas med föreskrift om sakkunnig revision i allmänhet eller åtminstone för inlåningsidkande föreningar. Sedan kooperativa förbundet upprättat ett hela landet omfattande revisionssystem, torde möjlighet för ett praktiskt genomförande härav föreligga.

De sakkunnigas förslag, att icke annan form av bankmässig inlåning än sparkasserörelse skulle få av ekonomiska föreningar bedrivas, motsvarar givetvis icke dessa föreningars nuvarande utveckling. Deras förslag om inlåningens begränsning dels per individuellt konto och dels i visst förhållande till föreningarnas insatskapital och fonder, hava påtagligen tillkommit för att vinna överensstämmelse med banklagen. Huruvida dylika bestämmelser, vilka alltid äro svåra att övervaka och lätt kunna kringgås, kunna anses hava den betydelse, att de böra intagas i en ny lagstiftning, synes tvivelaktigt.

Kooperativa förbundets verksamhet under år 1923.

Till kooperativa förbundets tjugofemte kongress, som kommer att avhållas den 25, 26 och 27 juni innevarande år, ha förvaltningsrådet och styrelsen framlagt stadgeenliga berättelser över 1923 års verksamhet. Av dessa framgår, att förbundet under det gångna året uppvisat ett starkt uppsving i fråga om varuförmedling och även i övriga avseenden företett en gynnsam utveckling.

Föreningsantalet har under redogörelseåret (liksom under år 1922) gått något tillbaka, i det att endast 21 nya konsumtions- och produktionsföreningar blivit anslutna till förbundet, medan 33 avförts under året (därav dock 21 endast formellt på grund av sammanslagning med andra föreningar). Av de föreningar, som avförts på grund av sammanslagning, ha 7 övertagits av svenska hushållsföreningen, som kommer att driva verksamheten, till dess föreningarna visa sig i stånd att åter föra en självständig tillvaro.[1] Hela antalet distributions- och produktionsföreningar, vilket vid början av året uppgick till 898, utgjorde sålunda vid årets slut 886. Medlemsantalet i dessa föreningar stegrades däremot under år 1923 med 14 881 och uppgick vid årets slut till 274 269. De äldre föreningar, som kvarstodo vid årets slut, ökade sitt medlemsantal med 14 486 (mot 8 492 år 1922); i de under året nyanslutna föreningarna uppgick medlemsantalet till 4 973 (mot 3 153 året förut). — Till förbundet voro dessutom vid årets slut anslutna 3 försäkringsföreningar med ett medlemsantal av 230 504 (mot 211 882 vid slutet av år 1922).

Förbundets affärsavdelning, som i parti anskaffar varor åt de anslutna föreningarna, har under året uppvisat en stark ökning av sin sammanlagda försäljningssumma. Av efterföljande sammanställning över partiaffärens omsättning samt dennas ökning eller minskning under varje år från och med år 1916 framgår nämligen, att mot en omsättning av 63·8 milj. kr. år 1922 stod

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 821.

en sammanlagd varuförsäljning år 1923 av 72·3 milj. kr., vilket är den högsta siffra förbundet hittills uppnått. Ökningen uppgår sålunda till bortåt 8½ milj. kr. eller 13·3 %. Vid bedömandet av detta resultat bör hänsyn tagas till att den genomsnittliga prisnivån 1923 låg lägre än 1922.

År	Omsättning Kr.	Ökning eller minskning Kr.	%
1916	22 013 041	+ 5 515 401	+ 33·43
1917	21 802 603	— 210 437	— 0·96
1918	27 989 733	+ 6 187 129	+ 28·37
1919	69 149 626	+ 41 159 893	+ 147·05
1920	69 519 887	+ 370 261	+ 0·53
1921	62 372 275	— 7 147 612	— 10·28
1922	63 824 500	+ 1 452 224	+ 2·32
1923	72 288 402	+ 8 463 902	+ 13·26

Antalet försäljningskontor utgjorde 9, varav tvenne — i Kristinehamn och Östersund — upprättats under året. Stockholmskontoret uppvisade alltjämt den högsta omsättningen, 19·7 milj. kr., varefter följde Gävle försäljningskontor med 11·4 milj. kr. i omsättning.

Vid bedömandet av försäljningsintensiteten vid de särskilda kontoren bör man givetvis även taga hänsyn till de inom de olika distrikten belägna föreningarnas köpkraft och omsättning. Nedanstående sammanställning visar sålunda förbundets försäljning i de särskilda distrikten i förhållande till därvarande föreningars sammanlagda omsättningssumma under åren 1916—1923.

Försäljningsdistrikt	Föreningarnas omsättning (i miljoner kronor)								Därav köpt från koop. förbundet (i % av omsättningen)							
	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
Stockholm .	21·2	27·2	37·0	51·2	60·0	56·3	52·1	56·0	20·8	17·5	18·7	25·5	22·9	25·1	30·3	33·4
Norrköping .	8·7	9·7	12·6	19·0	24·2	21·3	18·7	19·1	34·4	25·6	22·3	31·4	26·9	26·8	31·4	33·7
Malmö . . .	11·0	11·8	16·1	25·7	34·0	32·2	28·4	28·3	19·5	15·8	14·6	27·0	23·7	22·2	25·6	26·6
Göteborg . .	13·6	16·4	21·5	36·2	45·0	41·6	36·8	24·9	22·6	14·7	14·8	22·6	18·6	19·2	24·3	26·6
Kristinehamn	—	—	—	—	—	—	—	14·3	—	—	—	—	—	—	—	30·6
Gävle . . .	27·1	16·3	23·0	34·4	36·2	31·9	26·3	27·9	35·3	36·2	30·8	36·4	30·5	33·8	38·8	40·4
Sundsvall .	—	22·3	33·7	32·6	37·3	30·1	26·0	18·7	—	19·7	17·1	34·8	31·5	34·0	39·0	41·4
Östersund .	—	—	—	—	—	—	—	7·2	—	—	—	—	—	—	—	44·8
Luleå . . .	—	—	—	17·0	18·7	14·4	12·3	12·1	—	—	—	34·6	28·1	29·0	34·0	35·3
Summa	**81·6**	**103·7**	**143·9**	**216·1**	**255·4**	**227·8**	**200·6**	**208·5**	**27·0**	**21·0**	**19·5**	**29·6**	**25·3**	**26·4**	**31·1**	**33·7**

Av tabellen framgår, att förbundets försäljning i förhållande till föreningarnas omsättning ökats från 31·1 till 33·7 %. Föreningarna inom Östersunds-, Sundsvalls- och Gävlekontorens verksamhetsområden kommo främst, medan de sista platserna intogos av Malmö och Göteborg. Vid bedömandet

av tabellens siffror bör hänsyn tagas därtill, att i föreningarnas omsättning ingå en hel del varor, som förbundet icke försäljer, såsom färska matvaror, och vidare järnvaror, korta varor o. dyl.

Förbundets *industriella verksamhet* har under året ökats med ett företag. Under slutet av 1923 inköptes nämligen genom förbundets förmedling Göteborgs ångbageri- och ångkvarnsaktiebolag av konsumtionsföreningen Göteborg. Från årsskiftet 1924 har kvarnen drivits för K. F:s räkning och bageriet för göteborgsföreningens. Förbundets övriga produktionsföretag utgöras av kvarnen Tre Kronor vid Stockholm, en margarinfabrik i Norrköping och en kemisk-teknisk fabrik i Malmö.

Förbundets *tillgångar* och *skulder* balanserade vid 1923 års slut på 26·9 milj. kr. mot 23·9 milj. kr. ett år tidigare, såsom framgår av efterföljande sammandrag av förbundets utgående balanskonton för de nämnda åren.

	1922		1923	
	Kr.	%	Kr.	%
Aktiva.				
Fastigheter	4 051 364	16·9	3 230 265	12·0
Inventarier	1	0·0	1	0·0
Varulager	4 924 782	20·6	5 317 136	19·8
Varufordringar	296 916	1·2	867 631	3·2
Fordringar mot säkerhet	2 106 863	8·8	2 477 456	9·2
På bank och obligationer	7 932 359	33·2	8 952 523	33·3
Kontant i kassan	252 234	1·1	319 613	1·2
Övriga tillgångar (aktier och garantikapital)	4 344 724	18·2	5 763 714	21·4
Summa	**23 909 243**	**100·0**	**26 928 339**	**100·0**
Passiva.				
Eget kapital:				
Insatskapital	2 771 414	11·6	3 094 083	11·5
Reservfond	1 702 556	7·1	2 196 611	8·2
Summa	**4 473 970**	**18·7**	**5 290 694**	**19·7**
Skulder:				
Lån	366 394	1·5	363 998	1·3
Skulder till leverantörer	1 862 008	7·8	539 114	2·0
Å sparkasse-, depositions- och kapitalräkning innestående	16 297 302	68·2	19 732 218	73·3
Summa	**18 525 704**	**77·5**	**20 635 330**	**76·6**
Överskott	909 569	3·8	1 002 315	3·7
Summa	**23 909 243**	**100·0**	**26 928 339**	**100·0**

Förbundets *inlåningsräkningar* ha under det gångna verksamhetsåret i likhet med under föregående år att uppvisa en gynnsam utveckling. Ett sammandrag av samtliga räkningar giver vid handen, att mot en den 1 januari 1923 inne-

stående behållning på 16·3 milj. kr. stod den 31 december samma år 19·7 milj. kr., vadan de under året insatta medlen (11·4 milj. kr.) och den under året gottskrivna räntan (0·8 milj. kr.) överstigit uttagningarna med 3·4 milj. kr.

Vad särskilt sparkasserörelsen beträffar, ökades antalet sparkasseavdelningar från 355 till 398, antalet motböcker från 31 271 till 36 722 och summan av innestående belopp från 12·2 till 14·4 milj. kr. Medelvärdet per motbok visade en ökning från 388 till 390 kr.

Behållningen å de övriga tvenne inlåningsräkningarna uppgick vid slutet av året till 2·0 milj. kr. å depositions- och till 3·4 milj. kr. å kapitalräkning.

Belysande för utvecklingen av förbundets affärsverksamhet är en jämförelse mellan omsättning, varulager och fordringar under de senaste åren. Siffror härför äro sammanställda i efterföljande tabell:

År	Omsättning			Varulager		Varufordringar		Avskrivna varufordringar	
	från egna lager, kronor	i provision, kronor	Summa, kronor	Kronor	I % av omsättningen från egna lager	Kronor	I % av omsättningen från egna lager	Kronor	I % av omsättningen från egna lager
1914 . . .	8 851 366	1 037 887	9 889 253	996 893	11·3	999 119	11·3	20 436	0·23
1915 . . .	15 282 922	1 214 719	16 497 641	1 388 642	9·1	1 509 607	9·9	26 078	0·17
1916 . . .	20 184 419	1 828 622	22 013 041	1 935 803	9·6	1 898 095	9·4	7 584	0·04
1917 . . .	20 252 557	1 550 047	21 802 604	2 072 009	10·2	2 136 025	10·5	38 334	0·19
1918 . . .	27 108 595	881 138	27 989 733	3 090 906	11·4	3 568 653	13·2	35 409	0·13
1919 . . .	66 970 014	2 179 612	69 149 626	8 232 142	12·3	4 133 104	6·2	175 365	0·26
1920 . . .	67 172 946	2 346 941	69 519 887	6 713 219	10·0	4 419 097	6·6	62 388	0·09
1921 . . .	61 834 674	537 601	62 372 275	4 704 893	7·6	553 472	0·9	184 438	0·30
1922 . . .	63 764 758	59 741	63 824 499	4 924 782	7·7	296 916	0·5	161 301	0·25
1923 . . .	72 233 179	55 223	72 288 402	5 317 136	7·4	867 631	1·2	150 329	0·21

Av tabellen framgår, att värdet av varulagret i förhållande till omsättningen från egna lager under de senaste åren varit ungefär konstant samt att varufordringarna ökats från 0·5 till 1·2 % av omsättningen. De under året avskrivna varufordringarna ha sjunkit från 161 301 kr. år 1922 till 150 329 kr.

Till förbundets *revisionsavdelning*, som har till uppgift att följa och kontrollera de anslutna föreningarnas ekonomiska ställning, voro vid årets slut 690 föreningar anslutna mot 652 ett år tidigare. I procent av samtliga föreningar voro 78 % anslutna år 1923 mot 73 % år 1922. Numera är anslutning till revisionsavdelningen obligatorisk för alla till förbundet nyanslutna föreningar, ävensom för alla, vilka önska öppna avdelning av förbundets sparkassa.

Genom förbundets *platsförmedling* lämnas numera nästan undantagslöst förslag till besättande av de ledigblivna föreståndarplatserna inom de anslutna föreningarna. Av 63 föreståndarplatser, som varit föremål för platsförmedlingens behandling, ha förbundets anvisningar i 54 fall följts av föreningarna.

Arbetsförhållandena vid svenska tobaksmonopolet 1915—1923.

Rörande arbets- och lönevillkorens utveckling inom tobaksindustrien under senare år skola här nedan några data anföras ur en på uppdrag av socialiseringsnämnden av fil. dr M. Marcus verkställd utredning rörande det svenska tobaksmonopolets verksamhet t. o. m. år 1922 i jämförelse med förhållandena före monopoltiden.[1] I anslutning härtill meddelas ur aktiebolaget svenska tobaksmonopolets tryckta förvaltningsberättelse för år 1923 vissa kompletterande upplysningar beträffande sistnämnda år såsom fortsättning på liknande i denna tidskrift tidigare publicerade uppgifter för åren 1919—1922.

Tobaksindustrien monopoliserades fr. o. m. den 1 juni 1915 för ett av staten kontrollerat enskilt bolag (Aktiebolaget svenska tobaksmonopolet). Monopolet har sedan dess genomfört en synnerligen stark driftskoncentration. Fabrikerna äro numera endast 11 (därav 2 i Stockholm och 1 i vardera av orterna Arvika, Charlottenberg, Gävle, Göteborg, Härnösand, Karlskrona, Malmö, Norrköping och Södertälje), varemot vid tiden före monopolet svarade över 100 fabriker, tillhörande ett sjuttiotal olika firmor, vartill kommo omkring 100 nu försvunna småföretag inom hantverk och hemindustri. Utom tobaksfabrikerna finnes ett antal s. k. hjälpanläggningar för tillverkning av emballage m. m. samt, förutom huvudkontoret i Stockholm, 17 försäljningsställen, vilka benämnas tobakskontor.

Samtidigt med nu berörda driftskoncentration har genom organisatoriska förenklingar och en allt mer mekaniserad tillverkning såväl förvaltningspersonalen som antalet arbetare minskats, på samma gång som produktionen ökats. Förvaltningspersonalens minskning kommer huvudsakligen på de efter monopoliseringen i stort sett obehövliga handelsresandena. Antalet resande nedgick från 215 år 1908 och 125 år 1912 — under den mellanliggande tiden hade 47 fabriker sammanslutit sig till en koncern — till endast 13 år 1923. Den 31 december 1923 utgjorde förvaltningspersonalen 403 personer, därav 239 (59 %) män och 164 (41 %) kvinnor, mot 455 personer den 31 december 1922. Minskningen under 1923 belöper sig sålunda till c:a 10 %.

I jämförelse med år 1908 hade år 1920 de tillverkade tobaksvarornas vikt ökats med omkring en fjärdedel, medan antalet fabriksarbetare minskats med en tiondedel som följd av den i allt större utsträckning genomförda maskinella tillverkningen. Under de två följande åren sjunker tillverkningen på grund av depressionen och andra orsaker för att under år 1923 ånyo börja stiga, under det att arbetarantalet fortsätter att nedgå (med c:a 12 %). Den 31 december 1923 sysselsatte monopolet 2 964 egentliga tobaksarbetare samt

[1] Det svenska tobaksmonopolet. En undersökning av dess verksamhet 1915—1922. (Statens offentliga utredningar 1924: 15.)

403 arbetare vid hjälpanläggningar, tobakskontor m. m. eller inalles 3 367 arbetare, varav 819 (24 %) män och 2 548 (76 %) kvinnor. Huvudparten av arbetarna utgöres således av kvinnor, och utvecklingen under monopoltiden har ock i stort sett gått i riktning mot en ökning av dessa på de manliga arbetarnas bekostnad. Medan år 1908 en tredjedel av arbetarna utgjordes av män, hade dessas andel år 1920 sjunkit till c:a 20 % för att under de följande åren dock ökas, beroende på att de reduktioner av arbetsstyrkan, som måste vidtagas på grund av produktionsminskning, i främsta rummet drabbade kvinnorna. I samband med den relativa minskningen av den manliga arbetskraften hava ock de yngre åldersklasserna förstärkts. Åldersfördelningen år 1923 framgår av följande översikt:

		Antal arbetare	Därav arbetare i åldern 14—18 år	18—21 år	21—25 år	25—30 år	30—35 år	35—40 år	40—45 år	45—50 år	50—55 år	55—60 år	över 60 år	Medelålder, år
Manliga arbetare	Antal	819	33	61	68	105	117	109	119	82	60	45	20	36·7
	%	100·0	*4·0*	*7·5*	*8·3*	*12·8*	*14·3*	*13·3*	*14·5*	*10·0*	*7·3*	*5·5*	*2·5*	—
Kvinnl. arbetare	Antal	2 548	61	182	612	556	364	300	203	150	93	21	6	31·1
	%	100·0	*2·4*	*7·1*	*24·0*	*21·8*	*14·3*	*11·8*	*8·0*	*5·9*	*3·7*	*0·8*	*0·2*	—
Samtl. arbetare	Antal	3 367	94	243	680	661	481	409	322	232	153	66	26	32·5
	%	100·0	*2·8*	*7·2*	*20·2*	*19·6*	*14·3*	*12·1*	*9·6*	*6·9*	*4·5*	*2·0*	*0·8*	—

Av arbetare över 21 år voro år 1923 68·7 % av männen och 35·0 % av kvinnorna gifta mot resp. 71·0 och 35·0 % år 1922.

Ett karakteristiskt drag för arbetsförhållandenas konsolidering uti detta förr genom sina mycket oregelbundna arbetstidsförhållanden utmärkta ackordsyrke erbjuda siffrorna för utnyttjad arbetstid i förhållande till erbjuden, varom uppgifter finnas från och med 1919. Den utnyttjade arbetstiden utgjorde i % av den erbjudna:

År	1919	1920	1921	1922	1923
Manliga arbetare	93	95	97	96	97
Kvinnliga arbetare	90	89	92	91	92

I samband härmed kan anföras, att genomsnittliga antalet sjukdagar per anställd arbetare år 1923 uppgick till 11·6 (mot 6·7 för förvaltningspersonalen).

Beträffande förvaltningspersonalens *löneförhållanden* kunna inga exakta jämförelser göras med tiden före monopolet. Nedanstående tablå innehåller en sammanfattande översikt av genomsnittliga lönebelopp år 1923 inom olika manliga och kvinnliga tjänstemannagrupper. Vid dessa genomsnittsberäkningar har bortsetts från att förvaltningspersonalen i lönehänseende är differentierad i vissa lönegrupper och löneklasser ävensom i dyrortsgrupper.

Manlig förvaltningspersonal	Antal	Löneinkomst i genomsnitt (kr.) Grundlön	Dyrtidstillägg	Totalinkomst
Föreståndare	34	7 291	5 759	**13 050**
Resande	13	4 874	3 851	**8 725**
Utlämnings- och lagerföreståndare	22	2 961	2 339	**5 300**
Kontorister	90	2 352	1 858	**4 210**
Verkmästare	21	4 268	3 372	**7 640**
Underverkmästare	21	3 140	2 480	**5 620**
Förmän	38	2 573	2 032	**4 605**
Summa manlig personal	**239**	**3 521**	**2 781**	**6 302**

Kvinnlig förvaltningspersonal	Antal	Löneinkomst i genomsnitt (kr.) Grundlön	Dyrtidstillägg	Totalinkomst
Kassörskor	35	1 872	1 478	**3 350**
Intressekontors- och fabriksavdelningsföreståndarinnor	14	2 226	1 759	**3 985**
Korrespondenter, kontorister och telefonister	110	1 617	1 278	**2 895**
Förmän	5	1 796	1 419	**3 215**
Summa kvinnlig personal	**164**	**1 729**	**1 366**	**3 095**
Manlig och kvinnlig personal, tillhopa	**403**	**2 792**	**2 205**	**4 997**

Dyrtidstillägget utgjorde under året 79 % av grundlönen och 44 % av totallönen. I jämförelse med 1922 års lönesiffror hava de här beräknade genomsnittslönerna för manlig och kvinnlig personal samt för hela personalen sjunkit med resp. 9·7, 7·1 och 9·4 %.

Utom dyrtidstillägg har till familjeförsörjare utgått dyrtidshjälp med 5 % av gällande grundlön, dock lägst 100 och högst 335 kr. för varje familjemedlem, för vilken vederbörande tjänsteman ansetts försörjningspliktig, varjämte verkmästare, underverkmästare och förmän som ersättning för förut fria tobaksvaror erhållit s. k. tobakspengar med resp. 6, 5 och 4 kr. per vecka, och belöpte sig den sammanlagda kostnaden härför till c:a 30 000 kr. I dyrtidshjälp utbetalades under året c:a 90 000 kr. eller i genomsnitt omkring 220 kr. per (manlig och kvinnlig) tjänsteman. Fördelas summan enbart på de manliga befattningshavarna, blir medeltalet omkring 375 kr.

Icke heller med avseende på arbetarna kan löneutvecklingen från tiden före monopolet i detalj följas. Nedanstående sammanställning av användbara siffror rörande medelårsinkomsterna för de viktigaste arbetargrupperna torde emellertid vara av ett visst intresse. För att vinna en mätare på lönestegringen mellan 1908 och 1919—1923 hava siffrorna ställts i relation till socialstyrelsens levnadskostnadsindex, varvid förutsatts, att denna år 1908 var 90 % av utgångstalet för 1914, vilket eljest plägar betecknas med 100.

År	Levnadskostnadsindex	Cigarrarbetare Kr.	Cigarrarbetare Index	Cigarrettarbetare Kr.	Cigarrettarbetare Index	Snusarbetare Kr.	Snusarbetare Index
1908	100·0	713	100·0	735	100·0	1 131	100·0
1919	290·6	2 893	405·8	2 573	350·1	3 161	279·5
1920	298·6	3 062	429·5	2 715	369·4	3 215	284·3
1921	274·2	2 671	374·6	2 476	336·9	3 150	278·5
1922	219·7	2 047	287·1	2 058	280·0	2 491	220·2
1923	197·5	2 016	282·7	1 829	235·2	2 276	201·2

Tablån visar, att medan snusarbetarnas löner stegrats i nära anslutning till indexsiffran, lönenivån för såväl cigarrettarbetarna som i all synnerhet cigarrarbetarna — vilka arbetargrupper omfatta resp. 20 och 70 % eller sammanlagt c:a 90 % av samtliga tobaksarbetare — ökats i betydligt starkare progression än levnadskostnadernas stegring. Trots den för flertalet

arbetare väsentligt förbättrade lönestandarden har dock arbetarlönernas relativa anpart av produktionsvärdet minskats från c:a 15 % år 1908 till c:a 12 % år 1920 och c:a 10 % år 1921. I förhållande till övriga industriarbetare hava tobaksarbetarna, som förr tillhörde de lägst avlönade, numera uppnått en relativt god lönestandard. Det förtjänar ock anföras, att en från danskt håll utförd jämförelse mellan det svenska tobaksmonopolets löner och den danska fria tobaksindustriens givit vid handen, att de förra ligga högre än de senare. Därjämte må erinras om, att tobaksmonopolet genom en rad välfärdsanordningar, såsom pensionering, sjukkasseverksamhet, egnahemslånerörelse m. m., förbättrat arbetarkårens allmänna ställning.

Förut anförda lönesiffror avse endast att belysa löneutvecklingen 1908—1923. Den faktiska lönenivån under de senaste åren åskådliggöres av nedanstående tabell, där genomsnittlig timförtjänst och årsinkomst meddelas för manliga och kvinnliga arbetare mellan 21—60 år dels under år 1923, dels ock under åren 1922 och 1920. Löneförhållandena under år 1923 hava reglerats genom det sedan år 1921 gällande kollektivavtalet.[1]

	Medelförtjänst per timme					Medelförtjänst per år				
	Öre			Minskning i %		Kronor			Minskning i %	
	1920	1922	1923	1920—1923	1922—1923	1920	1922	1923	1920—1923	1922—1923
Manliga arbetare:										
Cigarrarbetare	189	133	118	*37·6*	*11·3*	4 031	[3]2 791	2 694	*33·2*	*3·5*
Tuggtobaksarbetare	185	135	119	*35·7*	*11·9*	4 079	[3]3 083	2 741	*32·8*	*11·1*
Snusarbetare	173	135	121	*30·1*	*10·4*	[2]3 982	3 235	2 921	*26·6*	*9·7*
Diversearbetare	161	123	106	*34·2*	*13·8*	3 591	2 876	2 603	*27·5*	*9·5*
Maskinskötare vid cigarr- och cigarrettillverkningen	280	223	203	*27·5*	*9·0*	6 321	5 217	4 817	*23·8*	*7·7*
Kvinnliga arbetare:										
Cigarrarb.: Tobaksberedning	117	77	78	*33·3*	[4]*1·3*	2 455	1 723	1 713	*30·2*	*0·6*
Tillverkning	135	88	85	*37·0*	*3·4*	2 766	1 858	1 831	*33·8*	*1·5*
Packning o. sortering	138	89	84	*39·1*	*5·6*	2 996	[3]1 815	1 827	*39·0*	[4]*0·7*
Cigarrettarb.: Tobaksberedning	123	91	81	*34·1*	*11·0*	2 502	1 909	1 735	*30·7*	*9·1*
Tillverkning	144	102	89	*38·2*	*12·7*	2 928	2 207	1 922	*34·4*	*12·9*
Röktobaksarb.: Beredning	101	77	64	*36·6*	*16·9*	2 009	1 818	1 515	*24·6*	*16·7*
Packning	109	77	70	*35·8*	*9·1*	2 199	1 749	1 519	*30·9*	*13·2*
Tuggtobaksarb.: Beredning	101	68	59	*41·6*	*13·2*	2 122	[3]1 467	1 251	*41·0*	*14·7*
Tillverkning	108	76	67	*38·0*	*11·8*	2 363	[3]1 653	1 426	*39·7*	*13·7*
Snuspackerskor	114	84	74	*35·1*	*11·9*	2 447	[3]1 746	1 631	*33·3*	*6·6*
Kartongarbeterskor	118	87	77	*34·7*	*11·5*	2 485	1 810	1 704	*31·4*	*5·9*
Diversearbeterskor	104	73	67	*35·6*	*8·2*	2 224	1 620	1 500	*32·6*	*7·4*

Tobaksarbetarnas löner hava under tiden 1920—1923 nedgått med i genomsnitt c:a 35 % och under periodens sista år med c:a 10 %.

De i tabellen meddelade genomsnittliga timförtjänsterna omfatta grundlön och dyrtidstillägg samt ersättning för förut fria tobaksvaror (per arbetsdag 50 öre för män och 35 öre för kvinnor). I medelårsförtjänsterna

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1922, sid. 624. — [2] Årsinkomsten låg på grund av arbetsinställelse. — [3] Årsinkomsten låg på grund av arbetsinskränkning. — [4] Löneökning.

ingå dessutom ersättning för övertidsarbete — som förekommit i mycket ringa omfattning — samt till familjeförsörjare utbetald dyrtidshjälp (per kvartal 35 kr. för hustru och 15 kr. för annan försörjningsberättigad familjemedlem). Under 1923 belöpte sig kostnaden för sistnämnda förmån till 2 à 3 % av övriga till arbetarna utbetalade avlöningsmedel.

Arbetslönernas fluktuationer i Sverige åren 1913—1923.

Undersökningens syftemål och omfattning. För fullföljande av socialstyrelsens undersökningar rörande arbetslönernas fluktuationer under åren 1913—1922 ha även för år 1923 införskaffats uppgifter från arbetsgivare angående under året utbetalade löner till arbetare och förvaltningspersonal vid industriella företag, byggnadsverksamhet samt handel och samfärdsel. Sedan numera bearbetningen av det inkomna materialet fortskridit så långt, att ungefär två tredjedelar slutgiltigt granskats, har det, med hänsyn till det stora allmänna intresse denna lönestatistik erbjuder, ansetts lämpligt att offentliggöra vissa sammanfattningssiffror, vilka kunnat erhållas redan på undersökningens nuvarande stadium. De meddelade siffrorna äro därför endast preliminära och kunna alltså komma att avvika något från de definitiva siffror, som skola framläggas, sedan materialet i sin helhet bearbetats.

Förvaltningspersonalens löneförhållanden. Förvaltningspersonalen vid de i undersökningen ingående 2 581 företag, vilka redovisat dylik personal, tillhopa 36 078 personer, har i likhet med föregående år fördelats på tre grupper, nämligen teknisk personal, kontorspersonal och butikspersonal. Antalet redovisade män och kvinnor inom var och en av dessa grupper samt den år 1923 i genomsnitt per anställd utbetalade avlöningens storlek meddelas i vidstående tab. 1, varuti ävenledes beräknats de procentuella löneförändringar, som ägt rum under perioden 1913—1923.

Av tabellen framgår, att den genomsnittliga årsinkomsten per anställd inom ifrågavarande grupper tillsammantagna utgjorde 4 043 kr., vilket betecknar en ökning från år 1913 med 97 %, men en nedgång med 9 % från år 1922, då motsvarande tal voro resp. 4 460 och 118 %. Medelavlöningen under redogörelseåret har liksom tidigare år varit störst inom gruppen teknisk personal, varefter i nu angiven ordning komma kontors- och butikspersonal. Ett närmare studium av löneutvecklingen inom de olika grupperna ger emellertid vid handen, att en viss utjämning i jämförelse med tidigare år ägt rum, därigenom att de lägsta inkomsttagarnas löner i allmänhet stigit mest. Sålunda har butikspersonalen kommit i åtnjutande av den relativt största löneförhöjningen (119 %), under det att den tekniska personalen uppvisar den minsta stegringen (86 %) och kontorspersonalen intager en mellanställning (96 %). För var och en av

Tab. 1. Förvaltningspersonalens löneförhållanden 1913—1923.

	Medelantal anställda	Genomsnittlig löneinkomst per år, kr.					Löneökning (+) eller löneminskning (—), %			
	1923	1913	1920	1921	1922	1923	1913—1923	1920—1923	1921—1923	1922—1923
Teknisk personal . . .	**5 912**	**3 025**	**6 443**	**6 584**	**6 002**	**5 630**	**+ 86**	**— 13**	**— 15**	**— 6**
Män	5 718	3 131	6 541	6 716	6 105	5 721	+ 83	— 13	— 15	— 6
Kvinnor	194	1 204	2 802	2 981	2 847	2 958	+ 146	+ 6	— 1	+ 4
Kontorspersonal	**23 970**	**2 064**	**4 808**	**4 807**	**4 300**	**4 039**	**+ 96**	**— 16**	**— 16**	**— 6**
Män	16 481	2 309	5 406	5 417	4 802	4 570	+ 98	— 15	— 16	— 5
Kvinnor	7 489	1 257	3 160	3 300	3 032	2 869	+ 128	— 9	— 13	— 5
Butikspersonal	**6 196**	**1 163**	**2 977**	**2 937**	**2 678**	**2 543**	**+ 119**	**— 15**	**— 13**	**— 5**
Män	2 787	1 314	3 565	3 495	3 134	3 006	+ 129	— 16	— 14	— 4
Kvinnor	3 409	881	2 440	2 455	2 274	2 165	+ 146	— 11	— 12	— 5
Samtliga	**36 078**	**2 049**	**4 916**	**4 950**	**4 460**	**4 043**	**+ 97**	**— 18**	**— 18**	**— 9**
Män	24 986	2 346	5 573	5 625	5 030	4 659	+ 99	— 16	— 17	— 7
Kvinnor	11 092	1 135	2 957	3 085	2 845	2 654	+ 134	— 10	— 14	— 7

de redovisade personalgrupperna har därjämte den relativa lönestegringen varit större för kvinnor än för män. Kvinnornas årliga löneinkomst utgör dock ännu i genomsnitt föga över hälften av männens, nämligen 2 654 kr. mot 4 659 kr. inom förvaltningspersonalen tagen under ett. Att inkomstökningen för samtliga män och kvinnor tillsammantagna blivit mindre än för män och kvinnor var för sig beror på att kvinnorna, vilkas löner ju i allmänhet äro lägre än männens, år 1923 varit relativt talrikare representerade än år 1913.

En jämförelse med 1920—1921 års topplöner visar, att medelinkomsten per år och anställd sedan dess sjunkit med 16 à 17 % för den manliga och 10 à 14 % för den kvinnliga personalen, sålunda ej oväsentligt mindre för kvinnor än för män. Inemot hälften av denna lönereduktion faller på redogörelseåret 1923, under vilket år inkomstminskningen dock synes ha drabbat de båda personalgrupperna i ungefär samma utsträckning. Den ovan påpekade förskjutningen i förvaltningspersonalens relativa fördelning på män och kvinnor medför, att lönenedsättningen för män och kvinnor tillsammantagna blivit något större än för män och kvinnor var för sig.

Arbetarnas löneförhållanden. I undersökningen hava ingått 2 316 företag, och från dessa hava redovisats tillhopa 146 800 arbetare. Då under redovisningsåret liksom föregående år driftsinskränkningar förekommit i viss utsträckning, har det ansetts lämpligt att beräkna den genomsnittliga löneinkomsten per år och arbetare icke blott vid samtliga företag, utan även sär-

skilt för de företag, vid vilka arbetet varit i gång under åtminstone fem sjättedelar av året. Enligt å löneblanketterna lämnade uppgifter har detta varit fallet vid 2 137 företag eller 92 % av alla, och ha från dessa redovisats 123 381 arbetare eller 84 % av totalantalet. I efterföljande tab. 2 meddelas sålunda för år 1923 tvenne serier av siffror, varav de med *a* betecknade avse samtliga företag, medan talen under *b* endast gälla företag med minst 250 verksamhetsdagar under redogörelseåret.

Tab. 2. Arbetspersonalens löneförhållanden 1913—1923.

	Inkomst per år och arbetare, kr.			Löneökning (+) eller löneminskning (—), %						Inkomst per dag och arbetare, kr.		Löneökning (+) eller löneminskning (—), %		
	1913	1923		1913—1923		1920—1923		1922—1923		1913	1923	1913—1923	1920—1923	1922—1923
		a	b	a	b	a	b	a	b					
Män över 18 år .	1 241	2 527	2 673	+104	+115	—30	—26	—2	—1	4·32	9·24	+ 114	— 30	— 3
Kvinnor över 18 år	651	1 501	1 526	+131	+134	—30	—29	0	—1	2·34	5·55	+ 137	— 29	— 6
Minderåriga . . .	485	931	951	+ 92	+ 96	—36	—35	+2	+1	1·76	3·61	+ 105	— 35	— 5
Tillsammans	**1 093**	**2 272**	**2 375**	**+108**	**+117**	**—30**	**—27**	**0**	**0**	**3·88**	**8·35**	**+ 118**	**— 30**	— 3
Arbetare utan angivet kön . . .	1 079	1 855	1 874	+ 72	+ 74	—34	—33	—2	—3	3·72	[1] —	—	—	—
Samtliga arbetare	**1 091**	**2 264**	**2 363**	**+108**	**+117**	**—30**	**—27**	**—1**	**—1**	**3·82**	**8·35**	**+ 119**	**— 30**	**— 3**

Den genomsnittliga löneinkomsten per arbetare har sålunda för år 1923 beräknats till 2 264 kr. vid samtliga i undersökningen representerade företag och 2 363 kr. vid de företag, vilka under året varit i gång minst 250 dagar. Dessa siffror beteckna en ökning från 1913 med resp. 108 och 117 %. För vuxna manliga arbetare har medellönen (*a* 2 527, *b* 2 673 kr.) legat över, för kvinnor (*a* 1 501, *b* 1 526 kr.) och minderåriga (*a* 931, *b* 951 kr.) avsevärt under den genomsnittliga inkomsten. Liksom för förvaltningspersonalen kan även för de vuxna arbetarna en tendens till utjämning i lönenivån för män och kvinnor i jämförelse med föregående år konstateras. Från 1913 till 1923 ha sålunda lönerna för kvinnliga arbetare stigit med 131 %, medan männens inkomst under motsvarande tid ökats med 104 %, efter *a*-siffrorna räknat. Däremot har avlöningen för de i undersökningen representerade minderåriga stigit mindre än för övriga grupper, beroende på den kraftiga lönesänkning för förstnämnda slag av arbetskraft, som ägde rum särskilt under år 1921.

För arbetargruppen under ett visar en jämförelse med föregående år (1922), att medelinkomsten per år sedan dess praktiskt taget varit oförändrad. Sedan år 1920, då lönerna lågo på sin högsta nivå, har däremot en lönesänk-

[1] Fullständiga uppgifter om dagsinkomst för år 1923 saknas.

ning ägt rum med 30 % vid samtliga företag och med 27 % vid företag med minst 250 verksamhetsdagar. Lägges i stället år 1921 med dess något lägre löner till grund för jämförelsen, bliva motsvarande tal resp. 25 och 21 %.

Av tabellen framgår vidare, att löneinkomsten år 1923 per dag och arbetare beräknats till 8·35 kr.[1] Denna siffra innebär en ökning från år 1913 med 118 % eller något mer än i fråga om årsavlöningen. Skillnaden är emellertid ej oväsentligt mindre än de närmast föregående åren, vilket tyder på att antalet arbetsdagar i genomsnitt per arbetare något ökats under redogörelseåret.

Sedan åren 1920 och 1921, då genomsnittliga dagsinkomsten låg som högst, har densamma minskats med i genomsnitt 30 %. Den ojämförligt större delen av denna lönereduktion ägde rum under år 1922, medan nedgången under år 1923 inskränkte sig till några få procent.

Beträffande de i tab. 2 redovisade lönefluktuationerna bör emellertid beaktas, dels att siffrorna på grund av beräkningssättet närmast återspegla förhållandena vid resp. års mitt och dels att den genomsnittliga lönenivån även påverkas av att proportionen mellan män, kvinnor och minderåriga något förskjutits från det ena året till det andra. För vinnande av en mera exakt jämförelse böra därför de i tabellen meddelade relativa talen korrigeras genom s. k. standardberäkningar. Därest relativa antalet män, kvinnor och minderåriga antages vara detsamma år 1923 som 1913 och lönestegringen inom varje särskild kategori varit den, som utvisas i den anförda tabellen, blir den genomsnittliga lönestegringen per år under tiden 1913—1923 för alla arbetare tillsammantagna 105 % vid samtliga företag (*a*) och 116 % vid företag med minst 250 verksamhetsdagar (*b*). Lönestegringen per dagsverke sedan 1913 utgör efter samma beräkningsgrund 115 %. De indextal, som angiva den allmänna lönenivåns genomsnittliga höjd år 1923, om löneinkomsterna år 1913 sättas lika med 100, bliva således resp. 205, 216 och 215.

Ovan utförda beräkningar hänföra sig emellertid uteslutande till penninglönerna och avse således endast de nominella förändringar i arbetslönerna, som inträffat under redogörelseperioden. En beräkning av i vad mån dessa fluktuationer i penninglönerna äro reella och således innebära förfogande över en större eller mindre kvantitet varor och tjänster, möjliggöres i viss mån genom en sammanställning av nyssnämnda löneindextal med socialstyrelsens indexsiffror för levnadskostnadernas stegring. Ett med lönesiffrorna jämförbart medelindex för år 1923 synes kunna erhållas genom att taga genomsnittet av de publicerade indextalen för den 1 januari, 1 april, 1 juli, 1 oktober och 31 december 1923 (1 januari 1924).

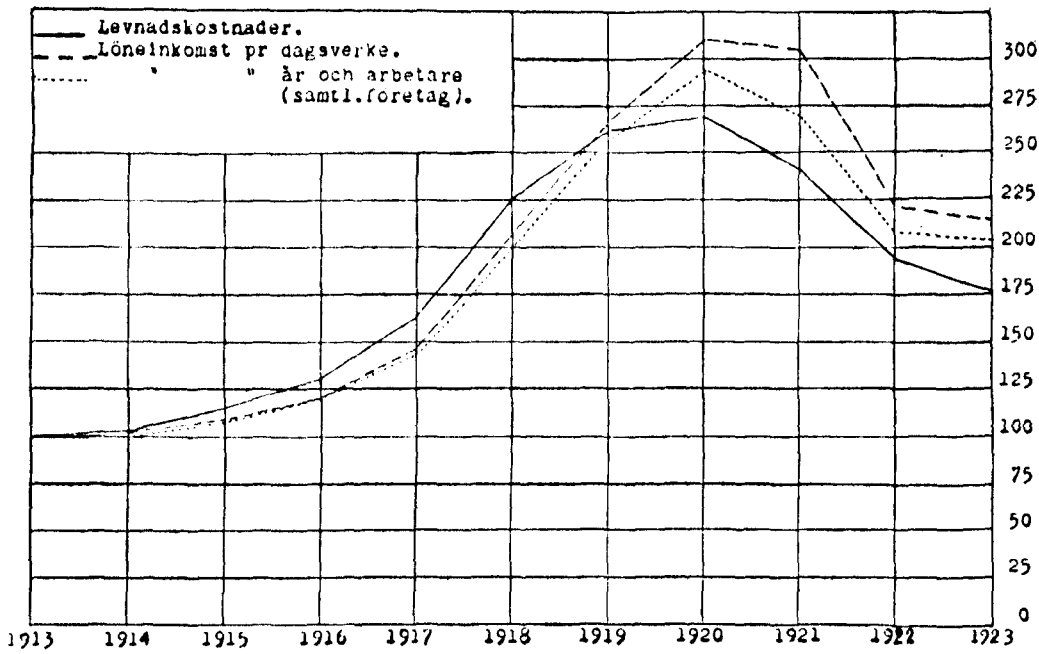
I efterföljande tablå och därtill fogade diagram meddelas indextal för varje år fr. o. m. 1913 t. o. m. 1923 dels för levnadskostnaderna, dels för arbetslönerna, räknade såväl per dagsverke som per år och arbetare.

---

[1] Denna siffra överensstämmer nära med den medellöneinkomst per dagsverke, som på grundval av löneuppgifter för 1923 beräknats av svenska arbetsgivareföreningens statistiska byrå, nämligen 8·02 kr. Skillnaden förklaras dels av den olika sammansättningen av materialet och dels av att arbetsgivareföreningens uppgifter endast omfatta årets tre första kvartal.

Indextal	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
Levnadskostnader	100	102	115	130	162	225	261	269	24.	195	177
Löneinkomster per dagsverke . . .	100	102	108	120	146	207	266	309	305	223	215
Löneinkomster per år och arbetare .	100	100	107	120	143	200	256	294	271	a 208 b 218	205 216

Det framgår härav, att ända till år 1919 lönestegringen var mindre än levnadskostnadsökningen, men att därefter förhållandet blivit det motsatta. Diagrammet visar därjämte, att differensen år 1920 och ännu mer år 1921 var ganska betydande (högst 127:100), men att kurvorna år 1922 åter ryckt varandra betydligt närmare. Under det sistförflutna året hava visserligen samtliga kurvor i likhet med de två föregående åren fortsatt att sjunka, men differensen mellan dem har något ökats, därigenom att levnadskostnaderna under året fallit starkare än penninglönerna. Medan levnadskostnaderna från 1922 minskades med c:a 9 %, sjönk nämligen den genomsnittliga arbetsinkomsten med endast c:a 4 % per dagsverke samt med 1 å 2 % per år och arbetare räknat.

Det torde emellertid böra framhållas, att nu anförda genomsnittstal, vilkas preliminära karaktär ytterligare betonas, icke kunna göra anspråk på annat *än att giva en bild av de ungefärliga förändringarna i löner och levnadskostnader*. Därtill kommer, att beträffande särskilda orter och industrier speciella förhållanden kunna åstadkomma betydande avvikelser från de allmänna genomsnittstalen.

Kontrollen över pantlånerörelsen.

Genom beslut den 15 februari 1924 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott avgiva yttrande över en inom kammaren väckt motion angående åtgärder till hävande av pantlånerörelsens sociala nackdelar. Till åtlydnad härav har socialstyrelsen i skrivelse till utskottet den 8 maj anfört följande:

Det lärer ej råda något tvivel om att pantlånerörelsen i åtskilliga fall tager sig yttringar, som ur samhällelig synpunkt ej äro tilltalande, men på samma gång måste erkännas, att verksamheten i och för sig, oavsett huru den bedrives, är mindre tilltalande, ty redan den omständigheten, att den huvudsakligen finner sin kundkrets bland dem, som råkat i fattigdom och nöd, kastar en viss skugga över densamma. Styrelsen föreställer sig, att vad som för känslan är stötande, i många fall mindre hänför sig till brister i själva pantlåneväsendet som fastmera till de omständigheter vilka över huvud taget driva en person till pantlånaren. Det synes vara av vikt, att man, då det gäller åtgärder från det allmännas sida på området, verkligen håller i sär å ena sidan vissa, måhända mindre tilltalande eller rent av stötande yttringar av verksamheten och å andra sidan de djupare liggande orsakerna. Samhällets åtgärder torde i främsta rummet böra inriktas på att undanröja de senare, vare sig de nu bestå i att vederbörande på grund av sjukdom eller annan orsak kommit i en nödställd belägenhet, genom spritmissbruk försatt sig och sin familj i sådan belägenhet, eller i något annat.

Om sålunda, för att taga ett exempel, en åt dryckenskap hemfallen familjefader pantsätter familjens nödvändigaste tillhörigheter, sådana som barnens kläder, sängkläder eller andra husgeråd i syfte att förskaffa sig medel till spritdrycker, lärer ett inskridande från samhällets sida till förebyggande av ett sådant allvarligt missförhållande ske på det mest effektiva sättet, om man med tillämpning av alkoholistlagen — familjefadern måste i ett dylikt fall anses hemfallen under dess bestämmelser — söker återföra den försumlige till ett nyktert och ordentligt liv.

Däremot torde föga stå att vinna exempelvis genom ett förbud för pantlånare att belåna sådana föremål som de angivna. Det torde nämligen alltid finnas möjligheter att i penningar evalvera föremål, som ha penningars värde. Och huru en sådan evalvering i ett dylikt fall än sker — genom pantsättning, försäljning hos kommissionsaffärer eller på annat sätt — lärer den alltid vara i och för sig stötande, i all synnerhet som de föremål, som ifrågakomma, i regel torde äga endast ett mycket ringa penningvärde i förhållande till det brukningsvärde, som de erbjuda familjen.

Så snart det vid pantsättning blir fråga om föremål, vilka äro att hänföra till en persons eller hans familjs oundgängligen nödvändiga existensmedel, torde vederbörande själv eller hans familj befinna sig i ett sådant nödläge, som påkallar samhällets inskridande enligt antingen fattigvårds-, barnavårds- eller alkoholistlagstiftningen. Det nära inre sammanhang, som här råder mellan de olika företeelserna, har givit styrelsen anledning att framföra tanken, om icke vissa förbättringar inom själva pantlåneväsendet skulle kunna åvägabringas därigenom, att man på sätt, som nedan skall utvecklas, etablerade ett samarbete med något av de kommunala organ, som närmast hava att utöva samhällets vårdverksamhet enligt någondera av nyssnämnda lagar; i så fall borde väl närmast fattigvårdsstyrelsen ifrågakomma.

Nu gällande förordning angående idkande av pantlånerörelse, vilken är av så sent datum som den 28 maj 1918, inrymmer åt länsstyrelsen en enligt socialstyrelsens

mening mycket vidsträckt befogenhet. Denna sträcker sig så långt, att länsstyrelsen, enligt 6 §, exempelvis kan meddela förbud för pantlånare att idka pantlånerörelse, om han finnes icke vara lämplig att utöva densamma. Styrelsen föreställer sig, att åtskilliga, kanske de flesta av de av motionären såsom önskemål angivna bestämmelserna skulle, med stöd av nämnda förordning, kunna meddelas såsom ordningsföreskrifter av länsstyrelsen. Men för efterlevnaden av sådana ordningsföreskrifter och över huvud taget av gällande bestämmelser kräves givetvis, att en effektiv tillsyn utövas.

Det inseende, som nu utövas över pantlånare, sker närmast genom polismyndigheten i orten. Det lärer ligga i sakens natur, att denna insyn i allmänhet inskränker sig till att konstatera, att en viss yttre ordning och korrekthet iakttages, och endast mera undantagsvis utsträckes till en saklig kontroll över verksamhetens bedrivande. Måhända kunde och borde därför denna polismyndighetens kontroll kompletteras genom tillsyn jämväl av ett kommunalt organ, förslagsvis fattigvårdsstyrelsen, som till följd av sin verksamhet torde vara i tillfälle att taga kännedom om de sociala verkningarna av pantlånerörelsen.

Denna fattigvårdsstyrelsens insyn, som givetvis finge uttryckligen legaliseras, borde såsom en med polismyndigheternas uppsikt sidoordnad verksamhet inordnas under den uppsikt, som i sista hand utövas av länsstyrelsen. Fattigvårdsstyrelsen skulle sålunda äga att, där missförhållanden iakttagits och eventuellt rättelse icke vunnits under hand, härom göra anmälan hos länsstyrelsen, som hade att besluta om åtgärder, som därav kunde föranledas.

Det förtjänar framhållas, att tanken på anordnandet av dylik samverkan mellan å ena sidan polismyndighet och å andra sidan en kommunal förtroendenämnd vid utövande av insyn på det sociala området icke vore något principiellt alldeles nytt för vår lagstiftning. I nykterhetsarbetet från det allmännas sida, som över huvud taget bedrives under särskilt intim samverkan mellan statliga myndigheter och kommunala organ (nykterhetsnämnderna), förekommer redan sådan gemensamt anordnad insyn. Sålunda föreskrives exempelvis i 53 § i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning, att försäljning av rusdrycker ej må ske annorstädes än i lokal eller å plats, som blivit för försäljningens bedrivande godkänd vid besiktning, vilken hålles i stad av stadsfiskal och på landet av kronobetjänt jämte två personer, utsedda en av nykterhetsnämnden i kommunen samt en i Stockholm av överståthållarämbetet, i annan stad av magistraten och på landet av kommunalnämnden.

Vad angår de av motionären ifrågasatta bestämmelserna till hindrande av oskäliga räntor lärer vara uppenbart, att föreskrifter, som ginge ut på att fixera en högsta tillåten ränta å lån mot pant, ej skulle kunna meddelas annat än genom författning, antagen av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt. Styrelsen ställer sig emellertid tveksam inför frågan, huruvida tvångsbestämmelser av sådant innehåll skulle leda till åsyftat resultat. Däremot vore det måhända icke uteslutet, att man även här genom ordningsföreskrifter skulle kunna åstadkomma en reform såtillvida, att man åtminstone framtvingade ett klart framhävande av ränteutgifternas verkliga storlek. Enligt vad styrelsen erfarit, plägar räntans storlek å pantkvitton angivas med så och så många ören per krona och månad. Detta vid handel med penningar väl eljest aldrig brukliga sätt att utmärka räntans storlek synes vilseledande och avsiktligt ägnat att för den oreflekterade uppfattningen förringa intrycket av räntesatsens verkliga storlek. Om räntesatsen angivits med exempelvis $3^1/_2$ öre per krona och månad — en räntesats, som ej synes ovanlig — torde de flesta ej göra klart för sig, att detta i själva verket innebär en årlig ränta av 42 procent eller 42 kronor per 100 kronor och år. Om nu den föreskriften meddelades, att å pantkvitto, där ju räntan finnes angiven, denna, även om det nu tillämpade sättet allt fortfarande komme att användas, alltid tillika skulle på tydligt sätt uttryckas i årsränta dels i procent och dels i kronor per 100 kronor, skulle detta för låntagaren säkerligen innebära en lättfattlig fingervisning om ränteutgiftens verkliga storlek samt en allvarlig maning att åtminstone icke utan tvingande skäl anlita ifrågavarande möjlighet att anskaffa penningar.

Det kunde slutligen tänkas, att man för att ernå större effekt av och likformighet i den hittillsvarande och den ifrågasatta nya kontrollen upprättade särskilda normalförslag till föreskrifter rörande räntans angivande o. d., vilka kunde tjäna till ledning vid fastställandet av ordningsföreskrifter på området.

De anordningar, som sålunda ifrågasatts, torde förutsätta särskilda nya författningsföreskrifter rörande de kommunala tillsynsorganens behörighet m. m., och torde i allt fall ej kunna genomföras med mindre ytterligare utredning ägnas åt frågan.

Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg år 1923.

De till socialstyrelsens kännedom komna olycksfallen vid lastning och lossning av fartyg uppgingo under år 1923 till ett antal av 1 353, varav 9 med dödlig utgång, medan motsvarande siffror för år 1922 voro resp. 1 030 och 3. Det föreligger alltså, särskilt beträffande dödsfallen, en ganska avsevärd ökning av det absoluta antalet olycksfall, en ökning, som emellertid ej torde få sättas liktydig med en motsvarande stegring av olycksfallsfrekvensen, enär enligt de uppgifter, som kunnat införskaffas från vissa större stuveriföretag, antalet arbetstimmar under året med c:a 18 % överstiger motsvarande antal under föregående år. Härtill kommer, att anmälningsplikten i fråga om inträffade olycksfall synes från arbetsgivarnas sida fullgöras på ett för varje år allt samvetsgrannare sätt, i det av inkomna rapporter ett mycket stort antal avse helt obetydliga, särskilt vid lastning och lossning för hand uppkomna fall.

Olycksfallens orsaker framgå av nedanstående sammanställning:

Skär- och slagverktyg	2
Andra verktyg	14
Transportredskap	45
Luckor och skärstockar	27
Kättingslängor, rälslängor, stroppar o. d.	25
Kolmått, gripskopor o. d.	67
Förtöjningsredskap	15
Ställningar, stegar, bockar, banor o. d.	47
Andra redskap (för handbärning)	9
Taljor, block, domkrafter o. d.	3
Kranar (i land)	8
Vinschar (ombord)	215
(Därav i samband med annan anledning 52)	
Lastning och lossning för hand:	
Personers fall	68
Föremåls fall	39
På annat sätt	340
Personers fall (utan samband med föregående):	
Från ställning, landgång etc.	57
Å däck, kaj o. d.	40
Genom luckor ned i lastrum o. d.	24
I vattnet, i pråm o. d.	31
I annat samband	15
Föremåls fall (utan samband med föregående):	
Nedfallande eller nedrasande last	108
Utslirande av last ur längor eller ras ur kolmått o. d.	93
Nedfallande lastnings- och lossningsmaterial	7
I annat samband	2
Andra här ej angivna eller obekanta orsaker	52
Summa	1 353

Det största antalet olycksfall, 33 % av samtliga under året anmälda, återfinnes som vanligt under rubriken *lastning och lossning för hand*. Som ovan antytts, är det stora flertalet av dessa fall av mindre betydelse, och de skador, som därvid uppstått, hava som regel varit av lindrig natur. Hit höra försträckningar, företrädesvis av ryggmusklerna, vid bärning av säckar och annat gods, allehanda klämskador samt mer eller mindre allvarliga kontusioner, uppkomna vid omkullfallande och halkning eller förorsakade av nedfallande föremål. Smärre riv- och sticksår, föranledda av bristfälligt eller olämpligt emballage, utgöra en i olycksfallsrapporterna ofta förekommande skada, som i en del fall genom oförsiktighet och underlåtenhet från den skadades sida komplicerats och medfört blodförgiftning. Vid olyckshändelser av denna art är det av stor vikt, att skadan till undvikande av komplikationer tages under omedelbar behandling, varför också betydelsen av lätt tillgängliga förbandsartiklar och desinfektionsmedel samt sättet för dessas handhavande ej kan nog framhållas.

Något över 16 % av samtliga olycksfall äro att hänföra till arbete i samband med *maskinella lyftanordningar*, framför allt *fartygsvinschar*. Förslitna och taggiga vinschlöpare av stållina utgöra sålunda alltjämt en ofta återkommande orsak till hand- och fingerskador, som visat sig svåra att undvika och beträffande vilkas omedelbara behandling gälla samma synpunkter som i fråga om de ovan nämnda skadorna vid lastning och lossning för hand.

Det ojämförligt största antalet olycksfall inom denna grupp har förorsakats genom slag av under upphissning eller nedfirning varande last. Det rör sig i nästan samtliga fall om gods, som medelst vinsch transporterats till eller från fartyget, varvid den s. k. slingan — det i kättingslängor eller stroppar hängande och hopförda godset — eller kolmått o. d. stött till den å däcket placerade luckbasen eller arbetare i fartygs lastrum och å prånar, vilka personer därigenom slagits omkull, störtats ned i lastrum eller kommit till andra skador. I allmänhet synas dylika olyckor vara att tillskriva oaktsamhet från vederbörande arbetares sida, men stundom bär även vinschmannen genom ouppmärksamhet eller felmanövrering skuld härtill. Underlåtenhet av luckbasen att i god tid före en slingas upphivande resp. nedfirande varsko i lastrum eller prånar befintliga arbetare är också en ej sällan förekommande anledning till olyckor av denna art, och i allmänhet torde man kunna säga, att det signaleringssystem — tillrop och tecken — som härvid användes, är otillfredsställande.

Den i fråga om antalet närmast kommande olycksfallsorsaken, utgörande c:a 16 % av samtliga olyckor, är att hänföra till *föremåls fall*, som ej inträffat vid lastning eller lossning för hand. Nedrasande last, såsom kol- och malmstycken, plank, bräder och props m. m., är en ofta återkommande anledning till dylika olyckor, vilka endast kunna undvikas genom iakttagande av nödig försiktighet. Ett stort antal ofta svårare olycksfall har ägt rum till följd av att last under upphissning eller nedfirning slirat ur längorna. Anled-

ningen härtill är huvudsakligen att hänföra till den omständigheten, att allt för mycket gods, särskilt trävirke, pappersmasse- och pappersbalar, säckar och lådor, hopföras i längorna och att själva längningen, d. v. s. kättingens eller stroppens anbringande runt lasten, ej verkställes på ett betryggande sätt. Detta förhållande torde i avsevärd mån vara att tillskriva det i nästan alla hamnar rådande ackordsarbetssystemet, vars tillämpning medför, att stuveriarbetarna för att öka dagsförtjänsten söka att på kortaste tid lasta eller lossa största möjliga kvantitet gods. Enahanda synpunkter göra sig även gällande vid kollossning medelst mått, tunnor eller korgar, som ösas allt för fulla, varvid kolstycken under upphivningen, då måtten svänga och slå emot luckkarmar och andra föremål, lätt falla ut och vid nedstörtandet skada i lastrum eller pråmar befintliga arbetare.

En av de mera betydande olycksfallsorsakerna, uppgående till något över 12 % av samtliga olycksfall, återfinnes i tabellen under huvudrubriken *personers fall*. Fall från ställningar äga oftast rum i samband med handkärrning av massgodslaster å högt belägna banor mellan fartyg och upplagsplats. Härvid är den å många platser konstaterade frånvaron av skyddsräcke en bidragande olycksfallsorsak, som ej bör förbises. Genom yrkesinspektionens ingripande hava emellertid såväl arbetsgivare som arbetare kommit till insikt om nyttan av de tidigare såsom hinderliga ansedda räckena å ställningar och banor samt skyddsbommar å den sida av lossningsplanen, som vetter mot fartygsluckan, så att dylika skyddsanordningar numera börja få allt större användning. I en del hamnar har man till och med kommit så långt, att arbetarna ej vilja vistas å ställningar och banor, utan att räcken och bommar uppsatts.

De mest ödesdigra olycksfallen inom denna grupp äro att hänföra till nedstörtande genom luckor i lastrum. Om man frånser de fall — slag av gods under lastning — som redan berörts, äro orsakerna flerfaldiga. Än är nedstörtandet att tillskriva oförsiktighet vid arbete med luckor och skärstockar, vilket material i sig självt på grund av förslitning, frånvaro av stroppar eller andra bristfälligheter ofta är den direkta anledningen härtill, än beror det på halkning eller slintning vid upp- eller nedstigning å rumslejdarna, och åter i andra fall kan det hänföras till bristande belysning vid lucköppningar. Frånvaro av räcke eller skyddsbom å lossningsplan har även varit en i sin mån bidragande orsak till olyckor av här berörd art.

Beträffande övriga i tabellen upptagna olycksfall fäster man sig särskilt vid dem, som återfinnas under rubriken *kolmått och gripskopor*. Det är framför allt förstnämnda slag av lossningsredskap, som varit anledning till ett avsevärt antal svårare skador å arbetarnas händer och fingrar, vilka under arbete med de tunga järnmåttens tippning kommit i kläm mellan bygeln och låsanordningen. I regel kunna för undvikande av dylika olycksfall inga andra försiktighetsmått påbjudas än iakttagande av aktsamhet och uppmärksamhet från arbetarnas egen sida.

Olycksfallsfrekvensen under årets olika månader framgår av nedanstående översikt:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Summa
Antal . . .	81	76	79	72	113	112	141	107	135	138	160	139	**1 353**
Procent . .	6·0	5·6	5·8	5·3	8·4	8·3	10·4	7·9	10·0	10·2	11·8	10·3	**100·0**

Olycksfallens fördelning på yrkesinspektionsdistrikt och olika slag av arbetsgivare angives i följande tablå:

Arbetsgivare	Antal arbetsgivare										Antal olycksfall									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Summa	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Summa
	yrkesinspektionsdistriktet										yrkesinspektionsdistriktet									
Handelsfirmor .	8	4	1	2	4	19	—	3	1	**42**	23	5	1	2	12	26	—	3	1	**73**
Industriella företag	7	6	4	6	10	15	18	11	28	**105**	15	10	5	6	29	34	27	19	60	**205**
Järnvägsföretag .	—	1	1	—	—	—	—	—	—	**2**	—	40	1	—	—	—	—	—	—	**41**
Rederier	6	1	2	—	2	13	—	1	—	**25**	55	1	3	—	2	177	—	1	—	**239**
Skeppsmäklare och speditörer .	1	2	1	—	—	10	—	2	—	**16**	1	2	1	—	—	41	—	6	—	**51**
Stat o. kommun	1	1	—	2	4	2	—	1	1	**12**	1	1	—	2	8	3	—	1	1	**17**
Stuvare och stuverifirmor . .	3	4	2	2	13	11	1	5	21	**62**	85	21	29	5	203	94	9	73	208	**727**
Summa	**26**	**19**	**11**	**12**	**33**	**70**	**19**	**23**	**51**	**264**	**180**	**80**	**40**	**15**	**254**	**375**	**36**	**103**	**270**	**1 353**

Olycksfallens fördelning på olika hamnplatser inom riket var följande:

Gravarne	2	Karlskrona . . .	21	Skellefteå m. distr.	19	Valdemarsvik . .	2
Gävle	50	Kristinehamn . .	9	Skoghall	6	Vallvik	2
Göteborg	324	Landskrona . . .	18	Skutskär	17	Vargön	2
Halmstad	31	Limhamn	10	Slite	6	Visby	5
Haparanda m. distr.	3	Luleå m. distr. .	21	Stockholm . . .	178	Vänersborg . . .	2
Hargshamn . . .	3	Malmö	104	Stugsund	24	Västervik	7
Hudiksvall . . .	6	Munkedal	2	Sundsvall m. distr.	105	Ystad	8
Hälsingborg . . .	32	Norrköping . .	34	Säffle	5	Åhus	17
Härnösand m. distr.	98	Oxelösund	41	Sölvesborg . . .	4	Övriga hamnar (med vardera 1 olycksfall)	48
Iggesund	6	Piteå m. distr. . .	6	Trälleborg . . .	6		
Kalmar	3	Ronnebyredd . .	5	Uddevalla	5		
Karlholmsbruk . .	2	Rute	3	Umeå m. distr. .	17	Summa	**1 353**
Karlshamn . . .	25	Sandarne	4	Varberg	5		

Beträffande förloppet av de i det föregående omnämnda nio olycksfallen med dödlig utgång anföres här i korthet följande:

1. Under lastning av pappersrullar å en större ångare i en västsvensk hamn, varvid några arbetare i och för stuvningens utförande befunno sig å fartygets övre mellandäck, skulle till underlättande av slingornas landning och lastens fortskaffande å mellandäcket en grövre planka eller stock placeras tvärs över den helt öppna luckan. Under utförande av detta arbete, i vilket flera

personer deltogo, råkade en av stuveriarbetarna, som skulle undvika en mellan däcken invid luckkarmen befintlig järnstötta, troligen att snava över den 40 centimeter höga luckkarmen samt handlöst falla ned genom luckan i det underliggande, 8 meter djupa lastrummet, där han genom att i fallet slå huvudet mot garneringen ljöt en ögonblicklig död. Olyckan ägde rum under den mörka delen av dygnet, men lastrummet var väl upplyst medelst elektriska lampor.

2. Då vid lossning av vinfat från en i en västkusthamn liggande ångare de i lastrummet sysselsatta stuveriarbetarna under middagsrasten skulle begiva sig i land, råkade en förman vid uppstigandet för rumslejdaren att släppa densamma och baklänges falla tillbaka ned i lastrummet, där han genom slag av huvudet mot ett vinfat erhöll så svåra skador, att han senare avled å sjukhuset. Huru vid olyckan tillgått har ej kunnat fullt utredas, men antagligen har mannen halkat å järnlejdaren eller ock stött huvudet mot luckkarmen å övre däcket samt därvid släppt taget och fallit ned.

3. Tvenne arbetare, som en dag utfört lossning av lådvirke från en pråm i en norrländsk hamn, skulle vid arbetets avslutande för dagen täcka i prämen kvarvarande last med en presenning. Härunder befann sig den ene av dem å prämens yttersida, där han gående å relingen var i färd med att sträcka presenningen genom att draga i en å densamma fastgjord tågstropp. Plötsligen lossnade stroppen, och arbetaren föll härvid från prämrelingen i vattnet, där han trots omedelbart anställda räddningsförsök omkom genom drunkning.

4. Vid trälastning å en ångare i en norrländsk hamn, varvid lasten medelst fartygets vinschar hivades ombord från längs sidan liggande s. k. takpråmar, träffades en av de arbetare, som var sysselsatt med längning av plank i en dylik pråm, av en ur längan vid upphivningen utslirande planka, med påföljd att han föll överbord och omkom. Av utredningen framgår, att den förolyckade, som under slingans upphissande intagit en skyddad ställning å prämrelingen utanför överbyggnaden, i det ögonblick lasten hivades över ångarens brädgång stuckit fram huvudet för att efterse, om slingan kommit ombord, samt därvid av en utrasande planka erhållit en så hård stöt i huvudet, att han slagits sanslös och från prämrelingen fallit i vattnet. Av arbetskamraterna i prämen jämte andra tillstädeskomna personer blev han uppdragen, innan han hunnit sjunka, men kunde trots ivriga försök medelst konstgjord andning ej återkallas till livet; antagligen har han redan vid slaget av den nedfallande plankan ljutit döden. Den slinga, ur vilken raset från en höjd av c:a 7 meter över prämens reling ägde rum, innehöll 25 stycken 4×6 tums plankor.

5. En större ångare av utländsk nationalitet befann sig för lastning av pappersmassa i en svensk hamn, där för tillfället hamnarbetarstrejk rådde, varför lastningen utfördes av fartygets egen, vid stuveriarbete ovana besättning. Massabalarna hivades från kajen ombord medelst fartygets vinschar, av vilka två vid varje lucka arbetade gemensamt med sammankopplade wirelöpare. Då en slinga, innehållande tre balar om sammanlagt 600 kilogram, av den ena vinschen hissats upp längs fartygets yttersida och därefter av den andra vinschen skulle föras ned i lastrummet, högg kättingslängan ur, just då lasten befann sig över lucköppningen, varvid länga och balar föllo ned i lastrummet, i fallet så svårt skadande en av de därstädes sysselsatta arbetarna, att denne någon stund senare avled å sjukhuset, dit han transporterats. Olyckan synes hava tillgått så, att medan lasten upphissades i den yttre bommen, vinschwiren å den inre hängt så slak, att den fångat i den för båda löparna gemensamma kroken. Då sedan den sistnämnda wiren vid den yttre löparens avslacknande styvnat till, har kroken huggits ur, med påföljd att last och länga från ansenlig höjd störtat ned i rummet.

6. Å en ångare i en sydsvensk hamn lastades fatgods, varje fat vägande c:a 200 kilogram, som medelst ångarens vinsch lyftes från kajen och därpå, efter att med hjälp av bomgajen hava svängts in över däcket, genom luckan nedsänktes i lastrummet. Vid ombordhivningen användes s. k. fathakar, anhuggna å laggarnas ändar, och då ett fat efter att hava hissats upp över relingen vid insvängningen över luckan skulle föras ned genom densamma, kom det att stöta emot luckkarmen eller en i luckan kvarliggande skärstock, med påföljd att hakarna höggo ur och fatet föll

ned på propelleraxeltunneln samt därifrån till lastrummets botten, varvid en stuveriarbetare träffades och ljöt en ögonblicklig död. Bidragande eller måhända enda orsak till olyckan synes hava varit, att fatet, efter att det hivats över relingen, kommit i stark svängning samt att vinschmannen missuppfattat ett av luckbasen givet tecken.

7. Vid lastning av pappersmassa å en ångare liggande i en norrlandshamn inträffade ett svårartat olycksfall, i det att en ombord som luckbas tjänstgörande stuveriarbetare klämdes till döds av en massaslinga. Den förolyckade, som ledde arbetet vid en av akterluckorna, hade genom tecken till vinschmannen, en av fartygets besättningsmän, låtit denne stoppa en under upphivning varande slinga (innehållande fyra balar med en sammanlagd vikt av c:a 680 kilogram) på fartygets utsida, nästan i jämnhöjd med, men till största delen under relingens överkant. Medan lasten sålunda hängde i wirelöparen, hade vinschmannen för att hålla slingan hängande låtit pådragsventilen stå något öppen, så att ångtrycket fortfarande i viss mån var verksamt i vinschens cylindrar. Tillsammans med luckbasen hade han därpå gått fram till luckan där båda, lutande sig mot luckkarmen, väntade på att de arbetare, som befunno sig i lastrummet, skulle bliva färdiga att emottaga den delvis upphissade slingan. Under det de intogo denna ställning, har vinschen satt sig i rörelse, genom att ångtrycket ökats — en annan med samma tilloppsledning försedd vinsch, som varit i gång, hade under tiden stannats. Härvid lyftes slingan över relingen, varvid den i wirelöparen hängande lasten med fart svängde in över däcket och slog till den vid luckan stående luckbasen, som härvid blev illa klämd och kort stund därefter avled. Av verkställd polisundersökning har framgått, »att olyckan kan tillskrivas olika samverkande, vid dylikt arbete vanliga omständigheter, vilka icke gärna kunna läggas någon enskild till last, utan snarare måste bero på det arbetssystem, som kommit till användning.»

8. Under lossning av s. k. karv medelst kran från en pråm blev kranskötaren så illa skadad, att han omedelbart efter olyckshändelsen avled. Kranen består av en fackverksbro på två bockar. På bron finnes en löpvagn med gripskopa och manöverhytt, som hänger ned mellan löpvagnens hjul. Ovanför manöverhytten är driftmaskineriet placerat i ett slutet rum, tillgängligt endast från brokranens plattform, som är belägen c:a 2 meter över förarkurens golv. Skopans rörelse uppåt begränsas medelst en strömbrytare, en c:a 2 meter lång bygel, som lyftes av skopan, när denna hissats upp till viss höjd, varvid den elektriska strömmen för driften brytes. Kranskötaren hade kört upp gripskopan så högt, att strömmen brutits, tömt skopan samt firat ned densamma i pråmen. Då han åter skulle hissa upp den, märkte han, att ovannämnda strömbrytarbygel hakat upp sig. Utan att bryta strömmen genom att återföra kontrollerns manöverhandtag till noll-läget eller slå ifrån huvudströmbrytaren, som också var placerad i hytten, steg han upp till broplattformen, tog bort en lucka från maskinrummet och kröp fram tvärs över en kuggväxel och lintrummorna för att nå strömbrytarbygeln. Då han fått ner den i sitt läge, kom maskineriet igång, och i det han skulle krypa tillbaka ut, fastnade han med höger arm och ben i kuggväxlarna. En verkmästare, som hörde den skadades rop på hjälp, skyndade upp och stängde motorn. Då kranskötaren framdrogs, voro armen och benet helt skilda från kroppen. Strömbrytarbygeln brukade dragas i sitt läge från förarhyttens fönster, antingen genom att föraren böjde sig ut, då han kunde nå bygeln med händerna, eller med en käpp.

9. Under transport av stuveriarbetare medelst automobil, stannade denna i en uppförsbacke, varvid en av de åkande hoppade av för att vara behjälplig med fordonets igångsättande. Bilföraren, som ej märkt detta, lät för att taga fart vagnen rulla något tillbaka, varvid ifrågavarande stuveriarbetare, vilken vid avstigandet fallit omkull, kom under ett av bakhjulen och fick huvudet krossat.

Socialiseringsnämndens förslag angående statens järnvägar.

Efter hemställan av dåvarande statsministern Hjalmar Branting tillsatte Kungl. Maj:t den 22 juni 1920 den s. k. socialiseringsnämnden, med uppdrag att verkställa utredning angående lämpligheten av och betingelserna för ett överförande i samhällets ägo eller under samhällelig kontroll av naturtillgångar och produktionsmedel, som äro för landets ekonomi och befolkningens välstånd av större vikt eller eljest prövades böra omhänderhavas av samhälleliga organ. Nämnden, som tidigare låtit publicera en del på dess uppdrag utarbetade monografier rörande socialiseringsfrågan i vissa främmande länder (England, Danmark, Österrike) ävensom rörande de svenska statsbanornas och tobaksmonopolets tillkomst och utveckling, har i maj innevarande år framlagt sitt första stora betänkande, angående statens järnvägars organisation som allmänt affärsverk. Närmaste anledningen till att speciellt denna fråga tagits under utredning, har varit det nämnden i april 1923 lämnade uppdraget att avgiva utlåtande med anledning av statsbaneekonomikommissionens betänkande (del II) och järnvägsstyrelsens däröver avgivna yttrande. Emellertid har nämnden, efter vad i betänkandet framhålles, även frånsett denna remiss trott sig handla ändamålsenligt genom att vid fullgörandet av sitt uppdrag i första hand ägna uppmärksamhet åt de av staten redan ägda och drivna företagen och tillse, i vad mån den befintliga statsdriften vore ur samhällsintressets synpunkt i behov av omläggning.

Nämndens ordförande har varit förutvarande statsrådet Rickard Sandler och dess övriga ledamöter professorerna Gunnar Andersson och Gustaf Steffen, civilingenjören Oscar Falkman, filosofie doktorn Axel Lindblad samt redaktörerna Gustav Möller och Nils Karleby, av vilka den sistnämnde tillika fungerat som nämndens sekreterare. Beträffande de ekonomiska meningsriktningar, som varit företrädda inom nämnden, torde böra erinras, att fyra av de sju ledamöterna — herrar Sandler, Steffen, Möller och Karleby — äro att anse som representanter för en socialistisk samhällsuppfattning, medan av de tre övriga professor Andersson framträtt såsom förespråkare för en liberal ekonomisk politik samt herrar Falkman och Lindblad närmast företräda närings- och företagarintresset. Trots de olika uppfattningar, som sålunda förefunnits inom nämnden, är det avgivna förslaget enhälligt. Att skilda meningar gjort sig gällande har i vissa punkter kommit till synes i betänkandet, men några reservationer eller särskilda yttranden av enskilda ledamöter ha ej avgivits.

En sammanfattning av nämndens förslag lämnas i följande resumé:

Statspolitik och statsbaneekonomi. Statens utövande av ekonomisk företagarverksamhet är en statsverksamhet av principiellt annan art än den egentliga statsförvalt-

ningen. För denna statsuppgift måste former sökas, som betingas av affärsverksamhetens egen natur. Riskfria sådana finnas icke. Fördelarna av en »affärsmässig» förvaltning kunna ej vinnas, utan att risker tagas. Varje företagsform blir ett komplex av fördelar och olägenheter att mot varandra avväga. Och till sist kan ingen konstruktion ersätta sunda förnuftets bruk.

Den statliga affärsverksamheten har uppstått som en utvidgning av den allmänna förvaltningen. Statens järnvägar, tillkomna såsom statsåtgärder för näringslivets befrämjande, numera utvecklade till landets största ekonomiska företag, hava hittills präglats av en dubbelhet i verkningssätt, som framträder ej mindre i fråga om järnvägsbyggandet än i taxe- och lönepolitik och förklaras av sammanflätningen mellan statsbaneekonomi och statens allmänna politik. Några i företagets egenart grundade riktlinjer för dess handhavande hava, trots vissa ansatser i senaste tid, icke kunnat göra sig gällande, så länge statsbanorna varit ett organ för statsmakternas allmänna politik utifrån skiftande intentioner.

Själva grundförutsättningen för en rationell statlig affärsverksamhet är att göra boskillnad mellan statens politiska förvaltning och dess ekonomiska företagarverksamhet. Statsbanorna böra därför organiseras som ett självständigt allmänföretag, ägt uteslutande av staten, med förvaltningens huvudgrunder lagfästa av statsmakterna och underkastat statsmakternas kontroll, men i sin ledning och skötsel fullständigt fristående från statens politiska organisation.

Den ekonomiska riktlinjen. Förvaltningen av ett sådant allmänt affärsverk som statens järnvägar kan icke vägledas av strävan efter högsta möjliga vinst. Ty företagets omedelbara syfte — däri ligger dess allmänkaraktär — är att tillgodose samhälleliga trafikbehov. Men den vägledande riktlinjen får ej heller vara största möjliga trafik. Ty trafikbehovets tillgodoseende måste hållas inom nationalekonomiskt förnuftiga gränser. Den ekonomiska grundsats, som skall vara det autonoma företagets ledstjärna, är företagskostnadernas fulla täckning.

Företagets program är alltså: tillgodose den trafik, som betalar sina kostnader. Detta innebär ej, att all annan trafik skall nedläggas, väl åter att statsmakterna må anskaffa medel därför, utan att företagets kostnadsprincip genombrytes.

Av statsbaneföretagets ledning måste varje eftergift åt underskottsprincipen principiellt avböjas. Dess strävan skall vara med all kraft inriktad på att öka marginalen mellan trafikinkomster och omedelbara driftkostnader. Denna marginal skall inrymma full förräntning av investerat kapital, men icke utvidgas till uppnående av företagarvinst. För denna finnes, vad statsbaneföretaget angår, icke något hållbart skäl. Obehövlig som impuls till statsbanebyggande, är den olämplig som monopolvinst eller fiskalisk inkomst.

Ansvaret för att företagarvinst undvikes, åvilar ej företagsledningen, vars strävan att förbättra företagets ekonomi icke får tämjas av en sådan hänsyn, utan därför svara statsmakterna själva genom taxekontroll. Sådan kontroll skall av Kungl. Maj:t utövas gentemot statens järnvägar, i princip likartad med kontrollen å jämförliga enskilda järnvägar. Taxan skall säkerställa kapitalets fulla vidmakthållande, men ej avse dess amorterande. Vill staten amortera sin skuld, får det vara en statens affär. Till en i detta syfte förhöjd taxa giver det icke anledning.

Arbetsvillkor i statsbaneföretaget. Då personalkostnaderna i statens järnvägar representera halva driftkostnaden, bliva principerna för lönebestämningen av vital betydelse i företagets ekonomi.

Med rationell ekonomi är det oförenligt, att lönebestämningen sker genom utom företaget stående faktorer. Att låta järnvägsmännens löner bestämmas av statsmakterna, under statsfinansiella eller socialpolitiska hänsyn, är att effektivt förhindra en affärsmässig förvaltning av statsbaneföretaget. I stället för av staten ensidigt fastställd lön bör träda mellan företagsledning och personal avtalad lön. I fråga om företagets

arbetskostnader får därvid marknadens värdering bilda utgångspunkten. Lönen bör alltså få utbilda sig efter principiellt samma metoder, som förekomma i det enskilda näringslivet. Att efter behovsstandard legalt fastlägga de olika lönenivåerna bör för den statliga affärsverksamhetens vidkommande i princip avböjas, och hela det från tjänstemannasamhället lånade lönesystemet avlägsnas ur affärsverksamheten. Här är det statsförvaltningsformerna, som gripit över ett område, för vilket de ej lämpa sig.

Behovslönerna ersättas alltså med marknadslöner.

Av vikt är därvid, att marknadslönens princip tillämpas även i fråga om allt ledande arbete; affärsverket bör sålunda betala konkurrenskraftiga chefslöner.

Ett ingripande i den samhälleliga inkomstfördelningen ligger utanför företagarverksamhetens ram — det må vara föremål för det allmännas socialpolitik. Socialpolitiska ingrepp i arbetsvillkoren böra hållas bestämt åtskilda från företagarverksamhetens arbetsformer. Vad som i socialpolitiskt avseende icke föreskrives beträffande samtliga ekonomiska företag eller alla företag av samma art (t. ex. alla järnvägsföretag) bör icke ifrågakomma beträffande statens järnvägar. Alla socialpolitiska standards, som staten i sin lagstiftande verksamhet genomför för järnvägsföretag eller företag i allmänhet, böra som regel gälla även statsbaneföretaget (t. ex. åttatimmarslag).

I grundsatsen »staten som mönsterföretagare» bör inläggas, att socialpolitiska bestämmelser omsorgsfullt och villigt iakttas i statsföretag, att man eftersträvar för personalens vidkommande ställningen som medarbetare i ett allmänföretag samt att företaget söker gå i täten både i fråga om prestationer och arbetsvillkor. Det får däremot icke anses åligga den statliga affärsverksamheten att kalkylera med en utanför fria marknaden efter behovsnormer konstruerad lönenivå.

Av övergången från auktoritär lönebestämning till avtal följer som konsekvens, att statsmakterna icke skola hava något att skaffa med arbetslönens fastställande. Löneavtal skall slutas av företagsledningen på dess odelade ansvar.

Med det nya systemet följer ock, att den ordinarie anställningen, vare sig i fullmaktens eller konstitutorialets form, avvecklas. Lagfäst garanti gives de anställda att erhålla förhandlingsordning. Deras intressen inom företaget tillgodoses för övrigt genom representation i dess högsta beslutande myndighet.

Personalens förändrade ställning innesluter, att deras rätt till arbetsnedläggelse lämnas obestridd; inga legala garantier mot arbetsnedläggelse äro sålunda föreslagna. Fördelarna av att övergå till avtalslön äro tillräckliga för att uppväga den risk för samhälleliga intressen, som härmed får tagas.

Avskaffandet av tjänstemannaställningen för personalen behöver icke betyda, att de anställda icke kunna erhålla pensionsrätt. Men det betyder, att personalen får vid förhandlingsbordet skaffa sig pensionsrätten liksom andra med anställningen förenade förmåner och att staten avstår att lagstifta därom. Nu bestående pensionsförpliktelser äga naturligen sin giltighet oberoende av den nya ordningens former.

Pensioneringskostnaden bör såsom en andel av företagets lönekostnader täckas på sådant sätt, att ingen del därav skjutes över på framtiden. Den nutida trafiken skall betala den fulla arbetskostnaden för sitt tillgodoseende.

Kapital och avkastning. Kravet, att i statsbanorna nedlagt kapital skall förräntas, är ej tillfyllest motiverat av att staten själv får betala ränta å upplånade medel. Som en avgörande riktlinje för statsbaneföretagets verksamhet kan förräntningskravet anses, endast om det upprätthålles oberoende av huru förlagsgivaren-staten anskaffat de i företaget insatta medlen.

Statens affärsverksamhet har att bidraga till kapitalbildningen och måste för den skull lämna ett överskott utöver de omedelbara — personliga och sakliga — driftkostnaderna. Med en växande statlig företagsamhet blir detta anspråk av allt större nationalekonomisk vikt. Såsom överskott skall begäras »normal kapitalränta», emedan företaget därmed visar sig kunna ekonomiskt tillfredsställande använda till dess förfogande ställt kapital. Att företaget får betala för sitt kapital — som eljest kunnat

nyttjas annorstädes i näringslivet — blir ett förträffligt incitament till rationell ekonomi för dess ledning och en praktisk avräkningsmetod för kontroll, att företagets kapitalanvändning ej är, jämfört med annat disponerande av kapital, en misshushållning. Uppnår ett företag icke »normal» ränta, antyder det en för samhället förlustbringande inriktning av produktionen. Det är därför statsbaneföretaget skall betala marknadens pris för sitt kapital.

Varje avvikelse härvidlag innebär, att statens järnvägar får kapital gratis till förfång för annan kapitaldisposition. En sådan avvikelse kan visserligen ibland vara påkallad. Men den är då icke företagsledningens utan statsmakternas sak, som må tagas med öppna ögon för vad den innebär. Statsmakterna hava att avskilja sådant gratiskapital från företagets affärskapital och uttryckligen avstå från räntekrav därå.

Sammanflätningen mellan statspolitik och statsbaneekonomi nödvändiggör alltså en uppdelning av statsbanekapitalet.

Att uppdela själva bannätet (räntegivande och icke räntegivande bandelar) och driva »affärsbanor» och »statsbanor» som slutna ekonomiska enheter är icke lämpligt. Statens järnvägar böra bilda en samfälld driftenhet. Att göra en uppdelning efter kapitalets ursprung (låne- och skattemedel) är åter principiellt felaktigt. Uppdelningen bör visserligen gälla kapitalet, men icke ske efter dess härkomst, utan efter arten av dess användning.

En viss del av företagets kapital bör alltså avskiljas från affärskapitalet såsom oräntabelt. Det kallas i förslaget *sekundärkapital*. Av affärskapitalet är en del att anse som säkert räntegivande, även på lång sikt med hänsyn tagen till trafiktekniska omvälvningar. Det motsvarar enskilda företags fast bundna lånekapital och kallas här *obligationskapital*. Det betraktas som en affärsverkets skuld till statsverket och löper med fastställd ränta, vilken avföres som omkostnad i rörelsen. Återstående affärskapital, här kallat *stamkapital*, fyller enahanda roll som aktiekapitalet i ett privatföretag. Dess varierande avkastning blir måttstocken både på hur företagsledningen handhar företagsekonomin och hur staten handhar taxekontrollen.

Om anläggningar, som påfordrats av allmänpolitiska grunder, icke ens täcka omedelbara driftkostnader, skall affärsföretaget icke behöva driva dem utan ersättning. Direkt täckning av den faktiska driftförlusten vore emellertid att avlyfta från ledningen av företaget ansvaret för dessa »statsbanors» skötsel. Fast riktlinje erhålles, först om en fixerad ersättning gives. Denna kan ha formen av årligen anvisade budgetanslag. Men samma resultat kan vinnas tekniskt smidigare genom överskjutning av en viss kapitaldel från stam- till sekundärkapital.

På basis av de vid beslut om nya anläggningar föreliggande förutsättningar bestämmes storleken av obligationskapital, stamkapital och sekundärkapital. Men om dessa förutsättningar sedermera väsentligt ändras, t. ex. genom tillväxande trafik å en s. k. kulturbana, då skall staten kunna få efter objektiv prövning genomförd en överföring av sekundärkapital till stamkapital. Gentemot överföringar i motsatt riktning måste däremot dragas för en kraftig rigel. Ty följden av dålig skötsel skall vara ombyte av företagsledning till dess förbättrande, ej kapitalomflyttning till dess bemantlande.

Taxepolitiken skall taga till utgångspunkt, att företaget som helhet skall betala förräntning av obligationskapitalet efter en med vissa års mellanrum omreglerad räntefot, som är anpassad efter räntenivån å obligationsmarknaden, samt genomsnittlig förräntning av stamkapitalet efter en räntefot, som är 1 procent högre. Denna ränteskillnad motiveras av att å stamkapitalet skall anses vila den risk för kapitalförlust, som kan ligga i trafiktekniska förändringar.

Om avkastningen å stamkapitalet varaktigt överstiger den avsedda procentsiffran, kan detta möjligen bero på växande inkomster från det gratis innehavda sekundärkapitalet och i så fall böra föranleda viss överflyttning till stamkapital. Är så ej förhållandet, bör en taxenedsättning bliva följden.

Sjunker åter avkastningen varaktigt under normalräntan trots affärsmässig skötsel, måste taxorna höjas. Uppnås icke avsedd avkastning, trots taxehöjning upp till den

maximala inkomsten, föreligger en förändring av de trafikekonomiska förutsättningarna eller en ohjälplig felkalkylering. Företagets affärsvärde är då i verkligheten lägre än det bokförda affärskapitalet. I längden kan i affärsmässig förvaltning en nedskrivning av stamkapitalet då icke undgås. Kapitalförlusten har i verkligheten gjorts, och det återstår endast att bokföringsmässigt erkänna densamma.

Vid övergången till den nya ordningen åsättas statens järnvägars tillgångar ett kapitalvärde, fördelat på obligationskapital, stam- och sekundärkapital. Värderingen sker efter de gjorda investeringarna, omräknade i 1913/14 års penningvärde. Hela »kriskostnaden» bortskrives alltså, som gällde det en rekonstruktion. Efter prövning av bannätets beskaffenhet avskiljes vidare ett sekundärkapital, som motsvarar det oräntabla kapitalet, ökat med det kapitaliserade värdet av sannolik driftförlust å motsvarande bandelar. Av återstoden föres 40 procent som obligationskapital och 60 procent som stamkapital. Stamkapitalet minskas därefter med den skuld åtagna pensionsförpliktelser kunna anses motsvara.

Efter förhållandena vid utgången av 1922 skulle statens järnvägars kapital enligt nämndens utredning upptagas till

obligationskapital	220	milj. kr.
stamkapital	228	» »
sekundärkapital	237	» »
	Summa 685	milj. kr.

Under nu rådande förhållanden förutsättes förräntning skola ske med 5 procent å obligationskapitalet och 6 procent å stamkapitalet.

Av vikt är, att varje tids trafik belastas med hela den kostnad, som erfordras för trafikens drivande. Vederbörliga avsättningar till pensionsfond och till förnyelsefond skola därför ingå i den fulla täckningen av företagskostnaderna.

Hänsyn till konjunkturväxlingarna påkallar avsättande till en reservfond av 10 procent utav årsöverskottet, vilken avsättning obligatoriskt fortgår, till dess reservfonden uppgår till lägst 10 procent av stamkapitalet. Reservfonden användes endast för täckande av uppkommen driftförlust. Den säkerställer därvid kapitalets förräntning. Reservfonden förutsättes placerad i företaget. Styrelsen erhåller rätt att till motsvarande belopp upptaga tillfällig kredit.

Statsbaneföretaget bör även årligen göra avsättning till en skattefond. Företaget skall nämligen i beskattningshänseende behandlas i princip lika med jämförliga enskilda företag. I skattelagarna böra införas bestämmelser om skatteplikt för allmänna affärsverk. Dessa beskattas närmast i analogi med aktiebolag; stamkapitalet likställes då med aktiekapitalet, och räntan å obligationskapitalet avgår som en skuldränta; bestämmandet av den skattepliktiga årsvinsten sker genom sedvanligt taxeringsförfarande, och skattesatsen blir gällande aktiebolagsskala.

Statsförfattningen och statsmakternas förhållande till affärsverket. De ekonomiska grundsatserna för statsbaneföretaget betinga en omdaning av företagets ställning till statsmakterna. En bestämd avgränsning bör ske mellan ägarens och företagsledningens funktioner.

Grundsatser från statsförvaltningen kunna ej tillämpas å en affärsverksamhet, där resultatet måste vara beroende av företagsledningens åtgöranden. En kollektiv ägare kan icke direkt och i denna sin egenskap handhava ett företags förvaltande. Risken att låta en företagsledning vara självständigt förvaltande är mindre än risken av en kameral bundenhet. Denna kan endast brytas genom att giva affärsverket en i fråga om förvaltningen autonom ställning utanför statsverket.

Med den statliga affärsverksamheten har uppvuxit en helt ny, vid grundlagarnas

stiftande icke förutsedd typ av statsverksamhet. Försöket att förlika denna nya statsverksamhets behov med de gamla konstitutionella formerna har haft att brottas med ständiga kompromisser och svårigheter, vilka alltmera tenderat att bliva oövervinneliga. Den principiella oklarheten har varit förbunden med en praktisk obestämdhet, som å ena sidan omöjliggjort en fast och enhetlig affärsledning och å den andra överlastat statsmakterna med en mängd detaljbekymmer, som gjort önskemålet om en förändring allt starkare. Det är blott att draga den naturliga slutsatsen av allt detta, om man grundlagsmässigt giver den statliga affärsverksamhetens förhållande till Kungl Maj:t och riksdagen en principiellt ny gestaltning. En grundlagsändring, som giver den statliga affärsverksamheten en konstitutionell särställning gentemot statsförvaltningen i övrigt, är den ofrånkomliga förutsättningen för att nå fram till en självständig förvaltning av det statliga affärsföretaget och för att grundlägga en sådan praxis i statsmakternas handlande, att denna självständighet tryggas.

Denna grundlagsbestämmelse behöver innehålla, att statens affärsverk skola förvaltas skilda från statsverket och att i särskild lag bestämmes om grunderna för denna förvaltning och om den ordning, vari regering och riksdag samt särskilda menigheter eller korporationer må däri deltaga.

Avskiljandet från statsverket av ett statens företag och dess inrangerande bland statens affärsverk i grundlagens mening sker först genom antagande av en särskild lag därom, för statens järnvägars vidkommande genom antagandet av nu föreslagna statsbanelag.

Den ordinarie anställningen i affärsverk avklippes från varje stöd i grundlagen genom att dess stadganden om tjänstemän uttryckligen begränsas att gälla »statsverkets».

För en affärsmässig förvaltnings genomförande är vidare erforderligt att modifiera grundlagsskyddet för kronans fasta egendom. I grundlagen införes bestämmelse, att om försäljning av affärsverks förvaltning underställd egendom stadgas i särskild lagstiftning. Det för statens järnvägar i detta avseende erforderliga stadgandet ingår i den föreslagna statsbanelagen.

Statsbanelagen motsvarar på en gång aktiebolagslag och bolagsordning. Lagen omfattar sålunda både normerande bestämmelser för ett allmänt affärsverk och huvudgrunder rörande förvaltning av detta speciella företag. Med statsbanelagens antagande uppdrages den yttre ramen för företagets verksamhet.

Den inre organisationen överlåtes däremot helt till den självständiga ledningen. Statsmakterna skola för framtiden icke besluta om företagets inre angelägenheter. Av denna socialiseringsnämndens allmänna ståndpunkt följer, att nämnden icke framlägger något detaljerat organisationsförslag att avgöras av statsmakterna. Om den inre organisationen skola företagets egna organ besluta, och statsmakterna inskränka sig till att utöva den funktion, som en kollektiv ägare i allmänhet kan utöva, nämligen att antaga »bolagsordning» och välja representanter i den förvaltande korporationen.

Liksom den statliga affärsverksamhetens särskilda karaktär bör komma till uttryck i grundlagen, bör denna verksamhets olikart jämfört med andra kollektiva företag komma till uttryck i företagsformen. Att göra statens järnvägar till en juridisk person och organisera statsbanorna t. ex. som ett aktiebolag vore, då staten alltjämt förutsättes vara ensam ägare, en konstlad åtgärd utan stöd i de faktiska förhållandena. I stället bör en ny företagsform konstitueras, ett allmänt affärsverk, som direkt äges av staten och som, utan att vara juridisk person, genom lag erhåller en gentemot statsverket fristående förvaltning. Mellan staten-ägaren och företagsledningen bör inskjutas ett särskilt organ, som innehar högsta beslutanderätten över förvaltningen. Denna korporation, statens järnvägars stämma, är i viss mån en motsvarighet till bolagsstämman, som är ett mellanled mellan ägare och företagsledning, gentemot båda suverän inom lagens gränser. Först genom att lagfästa en anordning, varigenom företagets förvaltning avlyftes från såväl Kungl. Maj:t som riksdagen, vinnes åt statsbaneföretagets autonomi en tillräckligt fast förankring.

Statens funktioner i förhållande till affärsverket bliva efter omdaningen av tvenne tydligt isärskilda slag. Såsom bärare av överhöghetsfunktionerna i samhället bestämmer staten angående skatte- och socialpolitiska prestationer, angående linjesträckning och säkerhetsföreskrifter samt utövar taxekontroll. Såsom ägarfunktioner utföra statsmakterna följande uppgifter: de antaga statsbanelag, välja ledamöter i företagets stämma, investera kapital och granska förvaltningen.

Staten utövar sina ägarrättigheter ej genom att ingripa i den löpande förvaltningen, utan genom att bestämma över den förvaltande korporationens sammansättning.

Staten ensam investerar kapital i företaget. Beslut härom, som fattas i vanlig statsregleringsväg, avser icke specificerade anslagsposter, utan ett visst investeringsbelopp, fördelat på olika kapitalslag. På företaget självt, d. v. s. dess egna organ, beror emellertid, om kapitalet skall på av statsmakterna förutsatta villkor mottagas och vederbörande anläggning därmed komma till utförande. Liksom ett enskilt företags beslutande organ gentemot ägarna skall statsbaneföretaget hava i sin hand att uppställa sina betingelser, t. ex. i fråga om kapitalets uppdelning, för att åtaga sig den förelagda trafikuppgiften. Och statsmakterna skola å sin sida veta, vilka uppoffringar statsverket ikläder sig genom att bygga en kultur- eller militärbana.

Det investerade kapitalets ställning skall, eftersom det gäller en statens tillgång, vara föremål för statsrevisionens granskning. Denna är emellertid ej en affärsrevision, som berör styrelsens ansvarsfrihet. För den granskningen svara av stämman utsedda överrevisorer. Statsrevisionen är ett led i riksdagens finanspolitik, icke i företagsförvaltningen. Den skall utmynna i ett allmänt omdöme om det nedlagda statskapitalets ställning och förvaltning. I statsrevisionens hand lägges rätten att påfordra överföring av sekundärkapital, vilken fråga avgöres genom ett skiljenämndsförfarande med av riksdagen och företagets styrelse utsedda ledamöter jämte av Kungl. Maj:t utsedd ordförande. Statsrevisionen betros därjämte med rätten att begära nyprövning av stämmoledamöternas mandat.

Affärsverkets egna organ. Det avgörande skälet för att staten skall äga järnvägar, är hänsynen till ett ändamålsenligt tillgodoseende av samhälleliga trafikbehov. Konstruktionen av statsbaneföretagets egna förvaltande organ måste ytterst bestämmas enligt samma grund.

Emedan det ur denna synpunkt är ändamålsenligt, föreslås, att i statsbanestämman insättas, vid sidan av en avgjord majoritet av direkta statsombud, ett antal ledamöter utsedda av trafikintressenter och av i företaget anställd personal. I fråga om dessa särintressen står valet ingalunda mellan inflytande eller icke-inflytande utan mellan olika former av inflytande. En direkt representation på stämman, klart och öppet stadgad, varigenom regering och riksdag känna sig mera fria att tillvarataga statens omedelbara intressen, och varigenom de grupper, som särskilt nära beröras av statsbaneföretagets skötsel, direkt knytas till företaget, har — trots inom nämnden uttalade betänkligheter däremot — befunnits överlägsen alla andra prövade alternativ.

Det föreslås en stämma av 29 ledamöter, av vilka riksdagen utser 8 (vardera kammaren 4) och Kungl. Maj:t 8 jämte ordförande.[1] Av de återstående skola 6 väljas

[1] Som motivering för denna anordning anför nämnden bl. a. följande:

»Det i konstitutionellt hänseende karakteristiska för den av nämnden föreslagna formen statens affärsverk är, att sådant verk till skillnad från statsverket — som står under Kungl. Maj:t — och banko- och riksgäldsverken — som stå under riksdagen — ställes under särskild förvaltning, beträffande vilken Konungen och riksdagen gemensamt stifta lag. Med detta är bäst förenligt, att statsmakternas representation i statsbanestämman består av lika antal representanter för Kungl. Maj:t och riksdagen.

Beträffande riksdagens val äro tvenne former tänkbara, dels det indirekta valet genom särskilda, av vardera kammaren utsedda valmän, vilket nu tillämpas vid val av banko- och riksgäldsfullmäktige, dels det direkta valet, varvid visst antal ombud väljes av vardera kammaren.

Nämnden anser det direkta valet vara att förorda. Valet av ledamöter i stämman är ett så stort offentligt intresse, att det icke bör få ske i slutna konklaver. Föreskrift om, hur valet skall tillgå, hör emellertid icke till statsbanelagen, utan till riksdagsordningen.

Med hänsyn till intresset av ett omsorgsfullt och av partipolitiska proportionalitetshänsyn obe-

av personalen och 6 utses av olika korporationer, som kunna anses företräda olika trafikantgrupper. Bestämmelser, huru dessa skola deltaga i utseende av stämmoledamöter, liksom valordning för personalen intagas ej i statsbanelagen, utan förutsättas skola meddelas av Kungl. Maj:t.

Stämmans ledamöter utses för en period av 4 år med viss successiv förnyelse. Inga suppleanter finnas.

Stämman skall välja styrelse och överrevisorer och besluta om ansvarsfrihet. Den fastställer balansräkning och bestämmer alla dispositioner i anledning av årsresultatet. Den är därvid oförhindrad att i ny räkning föra till utdelning disponibelt överskott liksom att göra fondavsättningar, utöver vad lagen obligatoriskt föreskriver. Stämman fattar vidare beslut om alla anläggningar eller inköp, för vilka nyinvestering erfordras, och om större försäljningar av fast egendom. Förhandlingsordning skall av stämman antagas.

Företagsledningen omhänderhaves av en kollektiv styrelse, bestående av affärsverkets chef och 6 av stämman utsedda. Chefen utses av styrelsen, som med honom träffar överenskommelse om anställningsvillkoren. Styrelsen, icke stämman, är beslutande i fråga om löneavtal med personal och i fråga om taxor, i den mån företaget över dem äger bestämma. Styrelsen äger vidare med förbehåll om stämmans medgivande, där det gäller fast egendom av större värde, försälja för statens järnvägars rörelse ej nödig egendom. Styrelsen beslutar angående placering av alla verkets fonder och om fondernas användning, med det undantag, att reservfondens tillgripande lagts under stämmans beslut. Inom ramen för reservfondens storlek är styrelsen befogad upptaga kredit på sätt, som finnes vara för affärsverket förmånligt.

Överrevisorerna, 3 till antalet, skola utföra fortlöpande kontroll, ej efterrevision. De skola därför vara utsedda före granskningsårets början.

Övergångsbestämmelser. Övergången till den nya ordningen kräver med säkerhet så många bestämmelser, att det icke är lämpligt söka pressa ihop dem i övergångsstadganden till själva statsbanelagen. Det förutsättes i stället, att en särskild promulgationslag utfärdas angående vad som i fråga om statsbanelagens införande skall iakttagas. Det är i denna övergångslagstiftning storleken av obligations-, stam- och sekundärkapital vid det nya företagets start skall fixeras. Där är ock platsen att bestämma rörande ordinarieanställningens avvecklande på kortast möjliga tid och huru med verkets nuvarande pensionsfond och föreliggande pensioneringsförpliktelser skall förfaras.

---

roende val av riksdagens ombud synes det önskvärt, att såvitt möjligt endast en representant åt gången väljes i vardera kammaren.

Mandattiden föreslår nämnden till fyra år. För denna mandattid talar särskilt, att den sammanfaller med valperioderna för riksdagens kamrar. Genom att välja denna period komme samtliga riksdagens representanter i stämman att hava stått på val en gång under varje andrakammarperiod, resp. två gånger för varje förstakammarperiod.

Om man alltså fastställer fyraårig valperiod och successiv utlöpning av ledamöternas mandat, med ett varje år, kommer man till ett antal av fyra ombud för vardera av riksdagens kamrar eller inalles åtta representanter för riksdagen. Första gången finge dessa väljas av vardera kammaren för resp. ett, två, tre och fyra år, men därefter en åt gången för fyra år i sänder.

Då Kungl. Maj:t bör utse samma antal ledamöter som riksdagen, erhåller man ett antal av sexton representanter för statsmakterna. Därjämte bör emellertid Kungl. Maj:t utse stämmans ordförande. Kungl. Maj:ts ombud böra, i likhet med riksdagens, utses för fyra år i sänder, med successiv utlöpning av mandaten, tvenne varje år.»

Sparbanksinsättarnas yrkesfördelning 1912—1922.

I den av statistiska centralbyrån utarbetade sparbanksstatistiken ha allt sedan år 1912 publicerats vissa uppgifter angående de under resp. år nytillkomna motboksinnehavarnas personliga förhållanden, speciellt kön, ålder och yrke. Av dessa uppgifter äro särskilt yrkesuppgifterna ur socialstatistisk synpunkt av intresse såsom belysande de ekonomiska konjunkturernas växlingar och den inverkan dessa utövat på de olika näringsgrupperna. Materialet är icke alldeles fullständigt, enär yrkesuppgifter städse saknas för en hel del insättare, i genomsnitt c:a 1/5 av hela antalet nytillkomna motboksinnehavare under resp. år. Dessa insättare utan angivet yrke utgöras emellertid till större delen av ogifta kvinnor och skolbarn, och är det ej anledning att antaga, att denna materialets ofullständighet i avsevärdare mån influerar på proportionen mellan de olika näringsgrupperna, vilken ter sig som följer:

År	Jordbruk		Industri		Handel och sjöfart		Allmän tjänst och fria yrken		Husligt arbete o. diverse yrken		Summa	Utan angivet yrke
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
1912 . .	41 313	39·8	33 460	32·8	10 224	9·9	9 122	8·8	9 568	9·2	**103 687**	25 824
1913 . .	43 919	40·3	33 944	31·1	10 820	9·9	9 288	8·5	11 129	10·2	**109 100**	24 610
1914 . .	38 069	39·8	29 303	30·6	9 816	10·3	9 145	9·6	9 244	9·7	**95 577**	23 021
1915 . .	43 659	40·7	30 922	28·9	12 388	11·6	9 854	9·2	10 315	9·6	**107 188**	27 300
1916 . .	52 190	41·1	36 536	28·8	15 852	12·5	11 460	9·0	10 885	8·6	**126 923**	34 161
1917 . .	61 552	43·6	42 598	30·2	14 815	10·5	11 847	8·4	10 269	7·3	**141 081**	30 639
1918 . .	73 289	44·1	51 345	30·9	16 462	9·9	13 852	8·4	11 137	6·7	**166 085**	34 564
1919 . .	59 811	37·6	53 707	33·7	16 692	10·5	16 914	10·6	12 031	7·6	**159 155**	36 840
1920 . .	46 032	35·3	45 778	35·1	13 677	10·5	13 432	10·3	11 463	8·8	**130 382**	33 373
1921 . .	38 101	34·7	35 750	32·6	12 349	11·3	13 003	11·9	10 428	9·5	**109 631**	28 283
1922 . .	40 188	35·6	32 385	28·6	14 750	13·0	14 542	12·9	11 252	9·9	**113 117**	32 319

Antalet årligen utfärdade motböcker har, efter vad härav framgår, under perioden 1912—1918 befunnit sig i stark ökning med undantag endast för år 1914, då osäkerheten omedelbart efter krigsutbrottet föranledde en tillfällig nedgång. Under 1919 förmärktes åter en minskning, som ännu starkare gjorde sig gällande de båda därpå följande depressionsåren. För 1922 kan man däremot konstatera en begynnande vändning i motsatt riktning.

Undersöker man nu, hur dessa konjunkturväxlingar berört de olika näringsgrupperna, visar det sig, att uppgången under krigsåren i främsta rummet kommit jordbruksgruppen till godo. Från att under åren 1912—14 ha omfattat c:a 40 % av hela antalet nya insättare, växte denna grupp till 44 % år 1918, för att sedan åter gå tillbaka till omkring 35 % under de senaste åren. — Särskilt framträdande är förskjutningen från 1918 till 1919, då jordbrukets sjunkande siffror stå i skarp kontrast mot den såväl absoluta som

relativa uppgången inom de andra näringsgrupperna. Under 1920 gjorde sig depressionen gällande inom samtliga grupper, men fortfarande starkast inom jordbruket, som då i fråga om sammanlagda antalet nya motböcker höll sig endast obetydligt framför industrigruppen. Efter de senaste årens industriella kriser har dock den inbördes proportionen mellan jordbruk och industri återställts till ungefär densamma som före kriget. Tillsammans omfattade dessa båda grupper emellertid under 1922 blott 64 % av hela antalet nytillkomna insättare, mot 72 % tio år tidigare. Motsatt har utvecklingen varit beträffande grupperna handel och sjöfart samt allmän tjänst och fria yrken, vilka 1922 omfattade vardera 13 % av insättarna, tillsammans sålunda 26 % mot ej fullt 19 % år 1912. Gruppen husligt arbete m. m. uppvisar i förhållande till de övriga jämförelsevis små fluktuationer i fråga om antalet insättare.

I förestående sammanställning ha i de olika yrkesgrupperna inräknats ej endast sådana insättare, som själva varit yrkesutövare, utan även hustrur, vilka — då eget yrke ej uppgivits — hänförts till mannens grupp, samt barn under femton år, vilka grupperats efter faderns (event. moderns) yrke. Insättarnas fördelning med hänsyn till familjeställning, ålder och kön framgår för de olika åren av nedanstående tablå:

År	Insättare över 15 år								Minderåriga				Summa
	Män		Ogifta kv. och änkor		Hustrur med yrke		Hustrur utan yrke		Gossar		Flickor		
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
1912 . .	41 833	32·3	24 566	19·0	642	0·5	7 790	6·0	27 802	21·5	26 878	20·7	**129 511**
1913 . .	42 783	32·0	24 861	18·6	634	0·5	8 394	6·3	28 954	21·6	28 084	21·0	**133 710**
1914 . .	37 952	32·0	21 050	17·8	557	0·5	7 620	6·4	25 923	21·8	25 496	21·5	**118 598**
1915 . .	43 224	32·2	24 928	18·5	501	0·4	9 446	7·0	28 691	21·3	27 648	20·6	**134 438**
1916 . .	54 882	34·1	28 662	17·8	434	0·3	11 806	7·3	33 278	20·6	32 022	19·9	**161 084**
1917 . .	59 565	34·7	25 695	15·0	495	0·3	11 854	6·9	37 970	22·1	36 141	21·0	**171 720**
1918 . .	72 632	36·2	27 625	13·8	516	0·2	15 263	7·6	43 332	21·6	41 281	20·6	**200 649**
1919 . .	70 171	35·8	29 657	15·1	566	0·3	16 070	8·2	40 535	20·7	38 996	19·9	**195 995**
1920 . .	54 441	33·2	26 495	16·2	667	0·4	13 180	8·1	35 224	21·5	33 748	20·6	**163 755**
1921 . .	43 663	31·6	24 215	17·6	567	0·4	11 818	8·6	29 188	21·2	28 463	20·6	**137 914**
1922 . .	49 301	33·9	28 829	19·8	703	0·5	14 122	9·7	26 776	18·4	25 705	17·7	**145 436**

I genomsnitt hava, efter vad härav framgår, 1/3 av de nytillkomna insättarna varit vuxna män och 1/4 kvinnor, medan gossar och flickor under 15 år utgjort vardera omkring 1/5 av hela antalet. Den mest betydande förskjutningen mellan åldersgrupperna är den, som ägt rum under 1922, då de minderåriga utgjorde endast 36·1 % av insättarna, mot 41·8 % näst föregående år.

Genom kombinering av ålders-, köns- och yrkesuppgifterna kan vidare erhållas en översikt av huru män och kvinnor samt vuxna och minderåriga under resp. år fördelat sig på olika yrkesgrupper och samhällsklasser. En dylik uppdelning i fråga om den talrikaste av de i förestående tabell upptagna kategorierna, *män över 18 år*, ter sig som följer:

Yrken	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Jordägare och arrendatorer (n)	23·9	23·0	24·9	27·9	27·3	29·0	26·8	22·0	22·2	22·3	24·3
Jordbruksarbetare (a)	17·2	16·6	15·5	14·9	14·0	14·5	14·3	12·8	12·2	12·7	11·1
Andra vid jordbruket sysselsatta (inspektorer, mejerister, trädgårdsmästare m. fl.)	2·3	2·4	2·5	2·4	2·5	2·6	2·4	2·2	2·4	2·4	2·6
Fabriksidkare, disponenter, bolagsdirektörer inom industrien o. dyl. (n)	0·7	0·8	1·0	0·9	1·0	1·0	0·9	0·9	1·1	1·0	1·5
Ingenjörer, verkmästare o. dyl.	1·5	1·7	1·7	1·6	1·8	1·5	1·4	1·7	1·9	2·2	2·9
Hantverkare (inkl. boktryckare) (n)	7·5	7·4	7·0	6·5	6·1	5·5	6·7	6·9	7·5	7·7	7·1
Gruv- och fabriksarbetare, transportarbetare och andra grovarbetare (a)	17·5	18·3	16·6	15·6	15·9	17·0	18·6	21·1	20·1	17·7	18·8
Byggnads- och hantverksarbetare (a)	5·4	5·8	5·3	4·5	4·6	5·2	6·2	6·4	6·5	5·3	4·7
Handlande, agenter, bank- och försäkringsdirektörer, restauratörer o. dyl. (n)	2·5	2·3	3·1	3·0	3·0	2·9	2·5	2·9	2·9	3·5	4·9
Kontorspersonal inom industri och handel, handelsresande och butiksbiträden	3·5	3·8	3·9	4·1	4·1	3·7	3·5	3·6	4·0	4·4	4·9
Sjökaptener, styrmän samt maskinister å ångbåtar	1·1	1·2	1·2	1·6	1·8	1·4	1·1	1·0	1·1	0·9	1·0
Övrigt sjöfolk och fiskare (a)	2·6	3·0	2·5	3·4	4·7	2·9	3·0	2·4	2·2	1·6	1·6
Präster	0·4	0·4	0·5	0·5	0·4	0·3	0·2	0·4	0·4	0·6	0·7
Folkskollärare, klockare o. dyl.	0·9	0·9	1·0	0·9	0·8	0·8	0·7	1·0	1·3	1·6	1·7
Andra vid undervisningsväsendet anställda män ävensom vetenskapsmän	0·4	0·5	0·5	0·5	0·5	0·3	0·3	0·4	0·4	0·5	0·7
Litteratörer, skådespelare, artister, fotografer o. dyl.	0·3	0·2	0·3	0·3	0·3	0·3	0·3	0·3	0·4	0·3	0·4
Civila tjänstemän av högre grad, officerare, tjänstemän vid enskilda järnvägar och skogar, läkare o. d.	1·9	1·8	2·2	2·1	2·0	1·7	1·4	1·9	2·1	2·8	3·6
Underofficerare	0·3	0·4	0·5	0·4	0·3	0·4	0·4	0·5	0·5	0·6	0·6
Manskap vid här och flotta	1·0	1·1	0·9	0·7	0·6	0·6	0·5	0·4	0·4	0·9	0·7
Lägre tjänstemän (i allmän tjänst samt vid enskilda järnvägar och skogar)	3·4	3·3	3·7	3·6	3·6	3·8	4·6	6·1	4·4	4·8	4·4
Kypare, hotellvaktmästare o. dyl.	0·5	0·4	0·4	0·4	0·3	0·3	0·3	0·3	0·6	0·4	0·5
Andra med uppgivet yrke	2·9	2·8	2·7	2·2	2·5	2·5	2·4	3·1	3·3	3·6	3·4
Husägare, kapitalister o. dyl.	2·3	1·9	2·1	2·0	1·9	1·8	1·5	1·7	2·1	2·2	2·9
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0
Därav:											
Självständiga näringsidkare (n)	34·6	33·5	36·0	38·3	37·4	38·4	36·9	32·7	33·7	34·5	37·8
Arbetare (a)	42·7	43·7	39·9	38·4	39·2	39·6	42·1	42·7	41·0	37·3	31·2
Övriga	22·7	22·8	24·1	23·3	23·4	22·0	21·0	24·6	25·3	28·2	31·0

De i det föregående påvisade förskjutningarna mellan de olika näringsgrupperna belysas här ytterligare genom ett särskiljande av arbetsgivare och löntagare inom varje särskild grupp. I allmänhet hava, såsom av tabellen framgår, något mer än 1/3 av de manliga insättarna varit att hänföra till kategorien självständiga näringsidkare (jordägare, fabriksidkare, hantverkare eller handlande), medan c:a 2/5 tillhört arbetarklassen (inkl. sjömän) och 1/4 varit tjänstemän (i allmän eller enskild tjänst), utövare av fria yrken e. dyl. Under de två sista i statistiken medtagna åren, och särskilt 1922, har emellertid proportionen mellan dessa tre stora samhällsklasser undergått en synner-

ligen stark förskjutning, i det att arbetargruppen kraftigt gått tillbaka, medan arbetsgivar- och tjänstemannagrupperna företett en motsvarande ökning. Den påfrestning, som arbetslöshetsåret 1922 utövat på den svenska arbetarklassens ekonomi, får i dessa siffror ett synnerligen vältaligt uttryck.

Löner, arbetstid och arbetstillgång i Förenta staternas industri under januari 1924.

I den av National Industrial Conference Board utgivna serien av undersökningar rörande löner, arbetstid och arbetstillgång inom fabriksindustrien har nu utkommit en ny publikation, avseende tiden fram till januari 1924. Den närmast föregående undersökningen i samma serie, som förut refererats i Sociala Meddelanden (årg. 1923, sid. 1081), sträckte sig t. o. m. juni 1923, och det är följaktligen i första hand utvecklingen under senare hälften av sistnämnda år, som behandlas i den nu föreliggande utredningen. Ifrågavarande tidsperiod kännetecknades i stort sett av en långsamt fortskridande avmattning å arbetsmarknaden, som också kom till synes i den i andra häftet av denna tidskrift återgivna, av Federal Reserve Board utarbetade arbetsmarknadsindexen. Nämnda index, vilken som utgångspunkt har år 1919, återgives i nedanstående tablå jämsides med tvenne av Nat. Ind. Conf. Board sammanställda indexserier, baserade på uppgifter om arbetarantalet vid dels samtliga de i undersökningen ingående företagen (avseende åren 1920—1924), dels sådana företag, varifrån material föreligger för hela perioden 1914—1924.

	Nat. Ind. Conf. Board.				*Fed. Res. Board's* indextal (1919 = 100)
	Uppgifter för åren 1914—1924		Uppgifter för åren 1920—1924		
	Antal arbetare	Indextal	Antal arbetare	Indextal	
1914 juli	388 776	100	.	.	.
1920 juni	580 688	149	697 965	100	107
1922 juli	427 815	110	530 320	76	86
1923 januari	508 160	131	618 158	89	99
februari	512 784	132	624 790	90	101
mars	527 812	136	642 203	92	103
april	528 332	136	643 623	92	103
maj	527 331	136	639 768	92	103
juni	524 137	135	633 360	91	103
juli	518 381	133	624 517	89	101
augusti	507 814	131	613 944	88	101
september	515 541	133	619 141	89	101
oktober	510 211	131	616 907	88	101
november	500 415	129	606 226	87	100
december	502 069	129	607 738	87	99
1924 januari	493 346	127	595 943	85	98

Den minskning av arbetstillgången, som sålunda ägt rum, har emellertid ej varit tillräckligt stor för att framkalla någon sänkning av lönenivån. Tvärtom visade timlönerna ända fram till oktober en tendens till stegring, som förklaras därmed, att det

vid en sådan långsam driftsinskränkning, som här förekommit, i första hand varit den mindre dugliga arbetskraften, som avskedats, och att alltså genomsnittsnivån inom den kvarvarande arbetsstyrkan förbättrats. Löneutvecklingen för olika arbetargrupper framgår av följande tablå:[1]

Tidpunkt	Timlön (indextal, juli 1914 = 100)				Veckolön (indextal, juli 1914 = 100)			
	Män		Kvinnor	Samtliga arbetare (vägt medeltal)	Män		Kvinnor	Samtliga arbetare (vägt medeltal)
	yrkesskickliga arbetare	grovarbetare			yrkesskickliga arbetare	grovarbetare		
1914 Juli dollars	0·280	0·203	0·154	0·245	14·16	10·71	7·84	12·54
1914 Juli indextal	100	100	100	100	100	100	100	100
1923 Januari	204	204	238	204	201	197	214	200
Februari	206	205	239	206	202	198	214	201
Mars	211	209	241	209	208	201	218	204
April	216	219	246	216	215	211	222	212
Maj	224	227	258	223	220	217	231	217
Juni	225	226	256	224	218	216	229	216
Juli	222	228	255	223	216	215	222	216
Augusti	224	229	256	224	214	215	226	213
September	227	230	258	228	215	216	226	214
Oktober	227	231	260	229	217	218	225	216
November	226	228	258	228	216	214	225	215
December	226	230	256	228	214	214	220	215
1924 Januari	226	230	259	228	215	215	222	215

Veckoförtjänsterna hava, såsom av tablån framgår, icke fullt hållit sig i nivå med timlönerna, vilket naturligtvis beror på den fortgående förkortningen av veckoarbetstiden. Utvecklingen härvidlag belyses av nedanstående sammanställning:[1]

	Normal arbetsvecka	Effektiv arbetstid	Arbetstid per arbetare		Normal arbetsvecka	Effektiv arbetstid	Arbetstid per arbetare
1914 juli	55·0	53·8	51·5	1923 juli	49·9	49·7	49·5
1923 januari	50·2	50·1	50·1	augusti	49·8	49·7	48·7
februari	50·1	50·1	49·8	september	49·7	49·3	48·0
mars	50·2	50·5	50·1	oktober	49·7	49·2	48·3
april	50·1	50·4	50·3	november	49·8	49·4	48·2
maj	50·2	50·3	49·8	december	49·8	48·8	48·1
juni	50·2	50·1	49·5	1924 januari	49·6	49·1	48·2

Den genomsnittliga *normala arbetsveckan*, som alltsedan 1920 hållit sig praktiskt taget konstant vid omkring 50 timmar, synes, av de sista månadssiffrorna att döma, tendera till att gå ner med ungefär en halv timme. Ännu tydligare framträder förskjutningen i fråga om den verkligt *utnyttjade (effektiva) arbetstiden*, som under vårmånaderna förra året höll sig över den såsom normal betecknade arbetstiden, men alltsedan juni legat något därunder. Detsamma gäller den i tablåns sista kolumn angivna *medelarbetstiden per arbetare*, vilken bl. a. ger uttryck för, i vad utsträckning de enskilda arbetarna genom tvångspermitteringar fått sin arbetstid reducerad. Denna medelarbetstid var, såsom synes, i januari 1924 nära 2 timmar kortare än vid samma tid föregående år.

Medan lönenivån under den period undersökningen avser hållit sig i stort sett konstant eller i varje fall icke stegrats mer, än att detta motvägts genom förkortad

[1] Motsvarande siffror för åren 1920—1922 återfinnas i Soc. Medd. årg. 1923, sid. 821.

arbetstid, ha levnadskostnaderna under senare delen av 1923 undergått en visserligen långsam, men dock märkbar stegring. Såsom framgick av den i fjärde häftet av denna tidskrift (sid. 279) publicerade internationella översikten, hade Förenta staternas officiella levnadskostnadsindex under denna period stigit från 170 till 173, och i samma riktning rörde sig den levnadskostnadssiffra, som uträknas av National Industrial Conference Board och användes i dess statistik. En på grundval av sistnämnda indextal utförd beräkning över *reallönens* förändringar ställer sig som följer:

	Levnadskostnadsindex	Indextal för reallönen (per vecka) Män yrkesskickliga	Män grovarbetare	Kvinnor	Samtliga arbetare
1914 juli	100·0	100	100	100	100
1923 januari	158·1	127	125	135	127
juni	160·1	136	135	143	135
juli	161·9	133	133	137	133
augusti	161·6	132	133	140	132
september	163·4	132	132	138	131
oktober	164·1	132	133	137	132
november	165·3	131	129	136	130
december	165·0	130	130	133	130
1924 januari	164·6	131	131	135	131

Den nivå, vartill reallönerna kommit i maj och juni 1923, betecknar, efter vad dessa siffror visa, tillsvidare höjdpunkten i löneutvecklingen. Den tillbakagång, som sedan inträtt, är emellertid ej större, än att reallönen i januari 1924 alltjämt var högre än vid samma tid 1923.

Trafikstrejken i London och dess närmaste följdverkningar.

Av socialrådet *Erik Sjöstrand.*

Strejken. Den trafikstrejk, som utbröt i London natten till fredagen den 21 mars 1924 och avslutades måndagen den 31 mars, berörde på ett vida mer kännbart sätt den stora allmänheten än de tidigare järnvägs- och hamnarbetarstrejkerna. Den omfattade hela det vidsträckta område, som betjänas av spårvägar och omnibusar i huvudstaden med kringliggande kommuner, och den var, vad dessa samfärdsmedel beträffar, så gott som fullständig. Spårvägsdriften var helt nedlagd, och av omnibusarna inställdes de c:a 4 000, som ägas av »London General Omnibus Company», medan 200 à 300 utanför den stora trafikkoncernen stående fortsatte att köra. Dessutom hängde över världsstaden hotet av en driftsinställelse vid de underjordiska järnvägarna och de elektriska förortsbanorna. Om detta hot verkställts, hade regeringen måst vidtaga utomordentliga åtgärder för trafikens återställande med anlitande av »Emergency Powers' Act», varom proklamation faktiskt utfärdades.

Trafikstrejker hava tidigare förekommit i London, och både den allmänna järnvägsstrejken i september 1919 och den partiella i januari innevarande år gjorde stort avbräck i passagerartrafiken mellan London och kringliggande orter, att icke tala om godstrafiken. Ihågkommas bör ock, att järnvägsstrejken 1919 berörde även huvudstadens underjordiska järnvägar. För den dagliga samfärdseln spela emellertid omnibusarna och spårvägarna en större roll än järnvägarna. De förra kunna i nödfall upptaga den allra största delen av lokal- och stadsbanornas trafik, medan det omvända i flertalet fall icke torde kunna ske. Följden av spårvägs- och omnibustrafikens inställande blev därför, att massor av folk måste gå till fots den ofta flera kilometer långa vägen mellan hemmet och arbetsplatsen.

Till sin rent sakliga innebörd erbjuder denna strejk ett mindre intresse. Det rörde sig om ett krav å 8 s. ökning i spårvägsmännens veckolön, som framställts redan i september förra året. På grund av tidigare reduktioner hade denna lön enligt allmänt erkännande nedgått under vad som kan anses för ett tillbörligt minimum. Efterföljande jämförelse mellan begynnelse- och slutlöner för förare och konduktörer vid Londons spårvägar, omnibusar och underjordiska järnvägar belyser detta förhållande:

	Spårvägar	Allmänna omnibusbolaget	Underjordiska järnvägar
Förare: begynnelselön (shillings per vecka)	58	80½	75
slutlön » » »	67	86½	93
Konduktörer: begynnelselön (shillings per vecka) .	58	73½	—
slutlön » » » .	67	79½	—

Förhandlingarna fördes på det tidigare stadiet inom Whitleyrådet för landets spårvägar, utan att dock leda till något närmande mellan parternas ståndpunkter. Arbetsgivarna, bestående av grevskapsrådet i London, en del andra kommunalstyrelser och tre bolag, förhöllo sig alldeles avvisande under hänvisning till det finansiella resultatet av driften. Strejk proklamerades nu av spårvägsmännen till den 15 mars, men genom arbetsministerns ingripande uppsköts beslutets ikraftträdande på sex dagar. Under ministerns bemedling gjordes i sista stund fåfänga ansträngningar att få till stånd en fredlig uppgörelse. Erbjudanden från arbetsgivarsidan om skiljedom respektive viss löneförhöjning med 2 till 5 s. i veckan å en del linjer förkastades av personalen, som till svar å skiljedomsanbudet erinrade, att arbetsgivarna tre år tidigare vägrat att godtaga ett utlåtande av statlig undersökningsdomstol i då föreliggande lönetvist.

Strejken utbröt alltså, som förut nämnt, natten till fredagen den 21 mars, och därmed förenade sig allmänna omnibusbolagets personal i sympatiaktion. Sammanlagt omfattades 40 000 man (varav 17 000 spårvägsmän) av arbetsnedläggelsen, samtliga anslutna till Transport and General Workers' Union.

Liksom vid dockarbetarkonflikten gick regeringen omedelbart efter strejkutbrottet i författning om tillsättande av en undersökningsdomstol enligt 1919 års skiljedomslag. Domstolsförhandlingarna försiggingo i samma snabba takt som vid föregående tillfälle, och redan på tredje strejkdagen förelåg ett interimsutlåtande. Däri framställdes utan omsvep tvenne huvudfakta: det ena, att personalens krav på alla håll erkändes hava fog, det andra, att arbetsgivarna på grundval av den sista tidens bokförda driftsresultat voro oförmögna att bevilja löneförhöjningen. Då därjämte på sakkunnigt håll det allmänt ansågs uteslutet att förbättra driftsresultatet genom höjda spårvägsavgifter, framstod en omgestaltning och förenkling av Londons hela trafikväsende som enda utvägen att möta personalens krav. Domstolen ansåg sig kunna uttala, att en övermäktig konkurrens från omnibusarnas sida i förening med vissa kostnader för linjernas underhåll bure skulden till den uppkomna situationen, och förordade särskild lagstiftning för åvägabringande av en enhetlig kontroll över de skilda trafikgrenarna.

Detta utlåtande gav faktiskt klaven till den slutligt träffade uppgörelsen. Ett lagförslag om samordning av Londons trafikväsende förelåg sedan lång tid tillbaka utarbetat, och regeringen ansåg sig med vissa modifikationer kunna framlägga detta för parlamentet, eftersom det till sitt huvudsyfte motsvarade ett allmänt omfattat önskemål. Arbetsgivarna förbättrade i två repriser sina erbjudanden, sista gången under tryck av hot om strejkens utvidgning till de underjordiska järnvägarna, där personal ansluten till Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen ställt sig solidarisk enligt en tidigare ingången överenskommelse med transportarbetarförbundet.[1] Uppgörelsen träffades dagen före det den utvidgade strejken skulle träda i kraft, men hann icke i tid meddelas en del av de underjordiska järnvägarnas personal, varför dessa järnvägar följande dag icke fungerade alldeles oklanderligt. Vad spårvägar och omnibusar beträffar, återupptogs driften först den 1 april, efter det att spårvägspersonalen vid omröstning bekräftat uppgörelsen med två tredjedelars majoritet. Villkoren voro i korthet följande:

1) Förare, konduktörer och uppsyningsmän erhöllo 6 s. förhöjning per vecka i den fasta grundlönen.

2) Övriga grupper fingo 4 s. förhöjning i krigstidstillägget, som varierar efter glidande skala med levnadskostnadsindex som norm.

3) Så länge levnadskostnadsindex hölle sig mellan 68 och 75 poäng, skulle någon ändring icke ske i den rörliga delen av lönen, men utanför dessa gränser skulle för var fjärde poäng veckolönen ökas respektive minskas med 1 s.

4) För minderåriga (under 18 år) skulle löneförhöjningen endast utgöra hälften av ovanstående.

Frågan om trafikväsendets ordnande i London. Spårvägskonflikten har gjort ytterst brännande den sedan lång tid tillbaka ivrigt diskuterade frågan om en bättre ordning i Londons trafikväsende. Den reguljära samfärdseln i huvudstaden kan sägas vila på fyra grundpelare: spårvägar, omnibusar, underjordiska järnvägar och lokalbanor. Av dessa äro omnibusar och underjordiska järnvägar till alldeles övervägande del förenade i en privat jättekoncern (London Traffic Combine), som jämväl trätt i samverkan med de av tvisten omfattade tre enskilda spårvägsbolagen. De övriga spårvägarna ägas och drivas av Londons grevskapsråd samt angränsande kommuner, medan ett underjordiskt järnvägsbolag (Metropolitan Railway) och ett 70-tal mindre omnibusföretag stå utanför koncernen. De lokala järnbanorna fördela sig på de fyra gruppbolag, som handhava järnvägstrafiken inom landet.[2]

[1] Se Soc. Medd. årg. 1924, sid. 204.
[2] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 1053.

Praktiskt sett ställer sig alltså saken så, att den reguljära samfärdseln inom London till övervägande del besörjes av en stor enskild koncern i konkurrens med kommunala spårvägar och ett mindre antal omnibusar. Vad gäller närtrafiken konkurrerar koncernen med de stora järnvägsbolagen.

Det finansiella resultatet av spårvägsdriften har på senaste tid varit synnerligen dåligt, gällande detta såväl bolags- som kommunaldrift. Bolagen kunna för det gångna året icke göra några avskrivningar och ej heller lämna någon utdelning. De kommunala spårvägarna åter se sig nödsakade att utdebitera uppkommen förlust å skattedragarna. Orsaken härtill konstaterades av undersökningsdomstolen vara konkurrensen från omnibusarna, vilka synas ha blivit det populäraste trafikmedlet i London. Denna konkurrens har drivits av såväl koncernen som de små omnibusägarna, vilka därjämte inbördes konkurrerat på det allra skarpaste. Enligt i pressen synliga uppgifter skall det stora omnibusbolaget under det sista året ha insatt genomsnittligen 25 nya vagnar per vecka i trafik, och de små företagen uppvisa en visserligen mycket blygsammare, men dock för det stora bolaget tillräckligt besvärande ökning. Några föreskrifter om ruter, regelbundna trafiktider m. m. finnas icke, och att erhålla licens synes icke möta några egentliga hinder. Intet under därför, att spårvägarna hämmas i sin trafik och dragas med ekonomiska svårigheter, i all synnerhet som de ha att ensamma bestrida vissa ganska betungande kostnader för underhåll av spår, för gatuvidgningar m. m., vilka enligt mångas förmenande borde utdebiteras även på andra trafikmedel. Ganska belysande för situationen är det, att då koncernen för någon tid sedan träffade uppgörelse med spårvägsbolagen om minskning i konkurrensen, de s. k. pirat-busarna i stället ryckte in och skummade åt sig grädden av trafiken.

Att råda bot härpå åsyftar det förslag till trafiklag för London, som regeringen förelagt parlamentet och som för närvarande är under utskottsbehandling. Förslaget tilldelar trafikministern befogenhet att i en mängd avseenden ingripa ordnande på här ifrågavarande område, exempelvis genom att föreskriva, i vad mån gata får användas för viss trafik, att fastställa ruter för trafiken, villkor för tunga åkdons framförande, för på- eller avlastning av fordon på gatan, för vagnars uppehåll på gatan, för uppsamling av skräp, angående trafikens ordnande vid gatukorsningar, droskstationer, belysnings- och skyddsanordningar vid gatuarbeten, uppsättandet eller bortförandet av föremål, som äro hinderliga eller riskabla för gatutrafiken, angående ordnandet av köer för trafiken eller för tillträde till offentliga förevisningar o. s. v.

Regler meddelas i själva lagförslaget, huru förfaras skall för att få gatuupprivningar reducerade till det minsta möjliga genom de därtill hörande arbetenas koordinering samt om undanröjande av sådana hinder för gatutrafiken, som bildas av byggnadsställningar och upplag av byggnadsmaterial. Av speciellt intresse i här förevarande sammanhang är, att koncession för omnibustrafik kan göras beroende av att viss trafikled följes och att regelbunden trafik upprätthålles. För den koncessionerande myndigheten skall framläggas ett trafikschema, innefattande tiden för trafikens början och slut, antalet lägenheter och åkdon i trafik m. m. Över schemat kan föras klagan av andra omnibusföretag, och med anledning härav kan trafikministern meddela föreskrift om ändring i schemat. Med hänsyn tagen till trafikens intensitet å viss gata kan ministern jämväl av eget initiativ förordna om inskränkning i omnibustrafiken å gatan.

Vid ministerns sida skall stå en nämnd för avgivande av råd i viktigare trafikfrågor, såsom samordning mellan olika trafikmedel, om mått och steg för undanröjande av trafikhinder, om trafikväsendets utveckling m. m. Nämnden skall sammansättas av representanter för olika stats- och kommunalmyndigheter samt ett antal »extra» medlemmar, företrädande vederbörande arbetargrupper, ägare av trafikmedel och trafikanter. De förstnämnda, ordinarie medlemmarna utses av vederbörande myndigheter, de extra av arbets- respektive trafikministern. Ordföranden utses av trafikministern.

Förslaget har i underhuset genomgått andra läsningen och remitterats till utskotts-

behandling. Opposition har särskilt från liberalt håll rests mot den föreslagna nya förvaltningens »byråkratiska» karaktär; på detta håll vill man lägga högsta ledningen av trafikväsendet i kommunalrepresentationens händer. Också ha uttalats farhågor för att genom lagen den bestående stora trafikkoncernens makt skulle alltför starkt befästas. På arbetarhåll ha naturligtvis sympatier funnits för en municipalisering av trafikväsendet, men detta är givetvis en fråga av större räckvidd, som icke i nuvarande sammanhang låter sig lösas.

Frågan om lagstiftning mot allmänfarliga arbetsinställelser. Trafikstrejken har naturligtvis väckt till nytt liv diskussionen om medel att förekomma strejker vid allmännyttiga företag. Den kanadensiska lagstiftningen på detta område från 1907 har bragts i åtanke, och det har ifrågasatts, om icke en obligatorisk undersökning i dylika tvister kunde kombineras med ett förbud mot arbetsinställelse under förhandlingarna inför undersökningsdomstolen, eventuellt om icke obligatorisk skiljedom kunde införas. Emellertid har i underhuset Mr. Clynes förklarat det vara regeringens uppfattning, att dylika tvister icke kunna förhindras i laglig väg och att varje försök i sådan riktning vore olyckligt. Samme talare erinrade emellertid om att den nuvarande regeringen gjort mera bruk än tidigare regeringar av bestående anordningar för undersökning i tvister och att den komme att fortsätta på samma väg. Ytterligare har premierministern uti interpellationssvar i underhuset meddelat, att inom regeringen kommer att omsorgsfullt övervägas, huruvida några nya anordningar äro erforderliga för att få till stånd undersökning på ett tidigare stadium av en tvist än hittills.

Av uttalanden från ledande fackföreningshåll framgår, att man ställer sig något misstrogen mot ett alltför flitigt användande av undersökningsdomstolar. Man befarar nämligen, att fackföreningarnas ställning såsom förhandlingsorgan och den kollektiva avtalsprincipen kunde taga skada därav. En del fackföreningsledare hava dock uttalat sig mera erkännsamt mot tanken på undersökning, innan arbetsinställelse etableras. Sekreteraren i det stora järnvägsmannaförbundet har förklarat, att undersökningstanken äger sitt fulla berättigande, då det gäller tvister av större räckvidd, men att däremot i sådana frågor som godtyckligt avskedande av arbetare mera handlingsfrihet bör förbehållas arbetarparten.

»National Alliance of Employers and Employed» har i ett manifest yrkat på en rikskonferens av organisationer å ömse sidor för överläggning om medlen att förebygga arbetstvister, men arbetsministern ställer sig tvivlande till gagnet av en sådan konferens med hänsyn framför allt till de skiftande förhållandena i olika industrier och svårigheten att få till stånd allmängiltiga regler.

Parlamentet har nu också att behandla frågan på grund av en i överhuset väckt motion av Lord Askwith, som tidigare gjort sig bekant för en utredning av den kanadensiska lagstiftningen på området. I motionen föreslås förbud mot arbetsinställelse, så länge tvist är under behandling i undersökningsdomstol, upprättad enligt 1919 års skiljedomslag. Såvitt annorlunda icke överenskommes mellan parterna, skall det dock vara tillåtet att etablera arbetsinställelse, sedan 30 dagar förflutit från det tvisten hänsköts till domstolen. För överträdelse föreslås bötesstraff, varierande mellan £ 20 och £ 200 per lockoutdag för arbetsgivare samt mellan £ 2 och £ 10 per strejkdag för varje arbetare.

Kristidens hyresreglering i Frankrike.

Av socialrådet *Erik Sjöstrand.*[1]

Den hyresreglering, som i Frankrike kommit till stånd såsom en följd av kriget, synes vara föga bekant utom landets gränser. Likväl förtjänar den ett ingående studium, särskilt av det skäl att Frankrike torde vara det land, där de största svårigheterna mött att utan fullständigt frångående av vanliga rättsregler genomföra en av kristidsförhållandena betingad reglering på detta område. Den under en följd av år uppbyggda lagstiftningen är också synnerligen komplicerad och torde knappast kunna förstås av den stora franska allmänheten utan sakkunnig handledning.

Antydda svårigheter få naturligtvis först och främst ses i belysning av det sakförhållandet, att det större hyreshuset, hyreskasernen, har en relativt stor utbredning i de mera betydande franska städerna. I sig självt är naturligtvis detta förhållande ägnat att medföra en större rörlighet och känslighet för fluktuationer på hyresmarknaden, jämfört exempelvis med England och Belgien, där enfamiljshuset är förhärskande. På grund av revolutionen i alla prisförhållanden har dessutom en stor osäkerhet kommit att vidlåda hyresmarknaden i Frankrike, och det har blivit lagstiftningens närmaste uppgift att åtminstone skapa något mått av trygghet för hyresgästen. Betecknande för osäkerheten är, att — enligt uppgift i deputeradekammaren helt nyligen — endast mycket få skriftliga hyreskontrakt ingåtts sedan kriget och att man överallt har att göra med muntliga överenskommelser utan tidsbegränsning, som i brist på uppsägning förnyas automatiskt (par tacite reconduction).

Emellertid torde icke ha förekommit någon hyresstegring, som kunnat kallas oskälig, förrän ganska lång tid efter kriget och närmare bestämt först under år 1922, då allmänna prisnivån på nytt började höja sig för att sedan oavbrutet fortsätta uppåt. Något behov av egentlig hyresreglering gjorde sig därför icke heller gällande under kriget och närmaste åren därefter, i trots av bostadsproduktionens så gott som fullständiga lamslagning. Förklaringen härtill får helt säkert sökas dels i den mycket omfattande mobiliseringen, som ju måste minska behovet av bostadsutrymme, dels i frånvaron av sådan efterfrågan på bostäder, som en ökad folkmängd eljest medför. Efter hand har emellertid läget förändrats och en knapphet på bostäder inträtt, som kan kallas kritisk. Förklaringen härtill är heller icke svår att finna. Den är att söka i införseln av utländska arbetare för rekonstruktionsarbeten m. m. samt, vad särskilt Paris beträffar, den oerhörda tillströmningen av turister, vilka uppehålla sig där för längre eller kortare tid. Officiellt har nyligen meddelats, att 450 000 främlingar vistas i Paris, däri inbegripet utom turister utländska arbetare. Sannolikt har man också att räkna med en fortsatt tendens till flyttning från landsbygden till städerna. Växlande uppgifter ha kommit till synes om omfattningen av den brist på bostäder, som föreligger, men i varje fall torde det röra sig om 100 000-tal av lägenheter.

Lagen den 9 mars 1918 och uppskoven med avhysning intill andra kvartalet 1922. Efter det att förut bestämmelser av mera allmän karaktär om moratorium m. m. varit gällande, kom en lag om reglering av hyresförhållandena till stånd först den 9 mars 1918. Denna innehöll huvudsakligen bestämmelser om hävande av hyreskontrakt, då hushållsföreståndaren stupat i kriget, om nedsättning i hyra eller uppskov med

[1] Förf:s manuskript har av utrymmesskäl måst något förkortas i vad gäller framställningen av lagstiftningen före december 1923.

erläggande av sådan för mobiliserade, invalider, arbetslösa m. fl. samt innehavare av smålägenheter enligt i lagen meddelad definition å dylika, om förbud mot rättsliga åtgärder gentemot vissa kategorier av hyresgäster, såsom mobiliserade och av dem beroende, krigsänkor och invalider m. m. Lagen meddelade också till lättnad för hyresvärdarna föreskrifter om viss gottgörelse av staten för vidtagen nedsättning i hyresbelopp samt om uppskov med erläggande av hypoteksränta. Frågor om nedsättning i hyran och över huvud alla tvister rörande lagens tillämpning lades i händerna på skiljenämnder med paritetisk sammansättning, utsedda »i princip» en för varje arrondissement resp. i vissa fall kanton.

Det för framtiden betydelsefullaste stadgandet innehölls i en paragraf, enligt vilken alla den 1 augusti 1914 gällande hyresavtal, muntliga likaväl som skriftliga, skulle på hyresgästens begäran få förlängas på förutvarande villkor för viss period — för bostadslägenheter i regel två år — räknat från det officiella datum för krigstillståndets upphörande, vilket senare fixerades till den 24 oktober 1919.

Genom lag av den 23 oktober 1919 stadgades vidare, att under avtal gällande vid krigsutbrottet skulle i här förevarande avseende inbegripas sådana, som förnyats mellan samma parter under tiden 1 augusti 1914—9 mars 1918, och detta även om hyresvillkoren ändrats, samt att sålunda jämväl dessa förnyade avtal skulle komma i åtnjutande av nyss angivna prolongationsperioder. Om förnyelsen skett mot lägre hyra än som gällde vid krigsutbrottet, måste dock den gamla hyran återställas, för att förlängning skulle få äga rum.

Av det föregående framgår, att prolongationerna enligt 1918 års lag — jämförd med det sedermera fastställda datum för krigstillståndets upphörande — skulle, vad bostadslägenheter beträffar, börja utlöpa mot slutet av 1921, tidigast dock den 24 oktober. Vare sig avtalen varit muntliga eller skriftliga, torde de emellertid på grund av bestämmelser i code civile och brukliga hyresterminer i regel icke kunnat bringas att upphöra förrän tidigast vid nästföljande kvartalsskifte, d. v. s. den 1 januari 1922.[1] Då det, såsom förut erinrats, efter kriget blivit alltmer brukligt att övergå till muntliga uppgörelser utan tidsbegränsning, torde en mängd uppsägningar särskilt av smålägenheter ha företagits till nyss angivna datum. Det var därför inför hotande eller kanske redan inledda vräkningar, som den 6 januari 1922 kom till stånd en lag om anstånd med avhysning av hyresgäster i kommuner med minst 10 000 invånare, Seinedepartementet och hela förstadsområdet kring Paris inom 50 km. radie från fortifikationslinjen ävensom de orter, där enligt sista folkräkningen förekommit en ökning i invånarantalet, samt inom de av kriget mera svårt härjade områdena.

Uppmärksammas bör emellertid, att i lagen infördes en del bestämmelser, varigenom det dels medgavs husägaren att i vissa fall taga lägenheten i besittning, dels lades i domstols hand att förordna om hyresökning. Anståndet ägde tillämpning icke endast å de hyresavtal, som fått prolongeras enligt 1918 års lag — d. v. s. som, eventuellt efter skedd förnyelse, varit gällande mellan samma parter sedan krigsutbrottet — utan kom å nyss angivna orter och med de begränsningar, som beskrivits, i princip alla hyresgäster till godo. Sålunda kom det också att gälla den stora grupp av hyresgäster, som efter krigets utbrott tillträtt ny lägenhet efter annan, vars kontrakt i vanlig ordning utlöpt eller av annan anledning upphört att gälla.

I själva verket hade det redan tidigare blivit nödvändigt att skapa skydd mot avhysning för de »nya» hyresgästerna. Genom lag den 1 mars 1921 hade hyresgäster, vilkas avtal redan utlöpt eller komme att utlöpa före den 1 juli s. å., beretts möjlighet att få kvarbo under högst sex månader efter utgången av den hyrestermin, som gällde vid tiden för anståndets meddelande. Lagen av den 1 mars 1921 ägde tillämpning över hela landet i motsats, såsom av det nyss sagda framgår, till sin efter-

[1] Se prof. Wilh. Lundstedt i Statens offentliga utredningar 1923: 76 (sid. 66—67). Tilläggas bör, att i texten angivna hyresterminer tillämpas i Paris; om förhållandena å andra orter föreligger icke upplysning

följare av den 6 januari 1922. Uppställda villkor och begränsningar med avseende å anståndet voro i huvudsak desamma i bägge lagarna.

Lagen den 31 mars 1922 och de fortsatta uppskoven med avhysning. Det genom lagen den 6 januari 1922 medgivna anståndet med avhysning skulle enligt lagens stadgande icke äga giltighet längre än till den 1 april 1922. Då nu läget på hyresmarknaden under loppet av sagda år icke förbättrades utan tvärtom, blev det nödvändigt att förordna om nytt uppskov. Detta skedde genom lagen den 31 mars 1922, vilken också föreskrev närmare regler för prolongation av hyresavtal enligt 1918 års lag samt därjämte åsyftade en mera omfattande kontroll över hyresmarknaden. Genom denna lag kan i Frankrike det första steget sägas ha tagits till en hyresreglering med ungefär samma syften, som i flertalet europeiska länder redan långt tidigare realiserats.

Vad beträffar de i 1918 års lag medgivna prolongationerna (två år för bostadslägenheter eller för mobiliserade innehavare av smålägenheter för tid motsvarande mobiliseringen) föreskrevs, såsom redan omnämnts, att dessa skulle börja löpa tidigast den 24 oktober 1919. Vad muntliga avtal angår, skulle prolongationen räknas från det datum, då hyresgästen anmält sig vilja göra bruk därav, tidigast dock från den 24 oktober 1919. Samtidigt föreskrevs en maximigräns för prolongationerna, nämligen nio år i fråga om bostadslägenheter och femton år i fråga om affärslokaler, räknat från nyss angivna datum.

Speciellt lägger man märke till, att lagen innehöll bestämmelser om viss hyresökning att tillämpas å här ifrågavarande kontrakt från tiden för hyresterminen närmast efter lagens promulgation och sålunda redan under förut medgiven prolongationstid. I proportion till hyresbeloppet förpliktades sålunda hyresgästen att bidraga till den ökning, som sedan krigets början inträtt i fastigheten åvilande skatter och onera (undantaget grundskatt) ävensom till ökade omkostnader för värme, hiss o. dyl. Dessutom skulle erläggas 5 proc. av 1914 års hyra såsom bidrag till ökade underhållskostnader för fastigheten.

Det närmaste syftet med den nya lagen torde ha varit att förlänga det allmänna uppskov med avhysning, som senast medgivits genom lagen den 6 januari 1922. Härutinnan stadgades nu nytt uppskov intill början av 1923 på huvudsakligen samma villkor som i sistnämnda lag. Uppenbarligen i syfte att förbereda övergången till en mera diskretionär prövning av uppskoven och till mera normala förhållanden å hyresmarknaden, stadgades vidare, att i undantagsfall en hyresgäst kunde medgivas »förlängd besittningsrätt» (prorogation de jouissance) intill senast den 1 januari 1925; såsom minimilängd för sådant uppskov gällde tre månader. Stadgandets tillämpning begränsade sig — liksom det allmänna uppskovet — till större och uppväxande orter samt befriade provinser, dock så att flyktingar från härjade departement skulle komma i åtnjutande därav över hela landet.

Lagen innehöll även ansatser till en mera genomgripande reglering av hyresmarknaden. Sålunda lägger man märke till ett förbud mot bostadslägenheters aptering till lokaler för offentliga förevisningar och dans eller till affärslokaler o. dyl. I lagen gjordes också ett försök att drabba sådant hyresocker, som förekommer under form av provisioner till husägaren resp. hans ombud eller särskilt vederlag för övertagna möbler. Krav på sådan ersättning eller avtal därom, varigenom hyran kunde anses oproportionerligt ökad, skulle betraktas såsom otillåtet och utan verkan.

Till sist märkes, att de paritetiska skiljenämnder för hyrestvister, som inrättats genom 1918 års lag, nu upphävdes. I stället bekläddes ordföranden i vederbörande civildomstol eller, vad gäller mindre lägenheter, fredsdomaren med uppdrag att söka i första hand åvägabringa förlikning eller att på bägge parternas anmodan skilja i tvisten, utan anlitande av vanliga rättsliga formaliteter. Kom icke på detta sätt uppgörelse till stånd, skulle tvisten behandlas i civil domstolsväg.

Det allmänna uppskov med avhysning, som givits genom lagen den 31 mars 1922, sträckte sig som nämnt icke längre än till följande årsskifte. Det var emellertid vid denna tid — under loppet av 1922 — som läget på bostadsmarknaden, sannolikt under inflytande av den allt starkare varuprisstegringen, ingick i ett kritiskt skede och som plötsliga och oskäliga hyresstegringar blevo allt vanligare. Något absolut verksamt hinder mot stegringarna bildade icke lagstiftningen — utom vad möjligen beträffar kontrakt prolongerade på grundval av 1918 års bestämmelser — och det var i brist på överenskommelse mellan parterna lagt i domares hand att med ledning av skäligen vaga lagbestämmelser utöva den diskretion i fråga om hyresbeloppets fastställande, som förhållandena kunde påkalla. På den del av bostadsmarknaden, som var helt fri från restriktioner, gjorde sig helt naturligt krisens tryck alldeles särskilt kännbart.

Under sådana förhållanden kunde icke bliva tal om annat än att öppna möjlighet till nytt uppskov, vilket skedde genom en lag den 30 december 1922, sålunda liksom tidigare i elvte timmen före hyreskvartalets utgång. Uppskovet lämnades denna gång icke ovillkorligt, utan lades i domares hand att därom förordna, och dess provisoriska karaktär framhävdes i lagen genom beteckningen »délai de grâce». Lagens giltighet begränsade sig till lägenheter om högst 8 000 frs. årshyra, och som slutgräns för uppskovet fastställdes den 1 juli 1923, liggande det i domarens hand att bestämma om längden av uppskovet i de enskilda fallen.

Vid halvårsskiftet 1923 upprepade sig samma historia som förut. Uppskovsbestämmelserna från slutet av föregående år måste förnyas genom en lag den 6 juli 1923, och slutgränsen sattes nu så långt fram som till den 1 juli 1924. Samma lag innehöll emellertid en bestämmelse, genom vilken man synes hava velat förbereda övergången från provisoriska uppskovsförordnanden till mera fria kontraktsförhållanden. Det stadgades nämligen, att å de orter, där uppskovsbestämmelserna gällde, uppsägningstiden för muntliga hyresavtal, som uppsagts före halvårsskiftet 1923, skulle fördubblas, försåvitt sagda tid icke överskred tre månader. I övrigt voro villkoren för uppskov desamma som förut.

Läget på hyresmarknaden vid slutet av 1923. Innan en redogörelse lämnas för den lag mot oskälig hyra, som antagits vid slutet av nästlidet år — och som utgör den senaste på området — torde vara lämpligt att kasta en allmän överblick över läget på den franska hyresmarknaden vid tiden för nämnda lags tillkomst.

Erinras må då, att en i hög grad komplicerad situation uppkommit i första rummet genom de vid krigsutbrottet gällande (resp. sedan förnyade) hyresavtalens prolongation på växlande tider för olika grupper av hyresgäster, genom undantagsbestämmelser under vissa förutsättningar till förmån för vissa grupper av husägare samt genom att prolongationens begynnelsetid gjorts beroende — utom på avtalets löpetid — av en sådan omständighet som att vid muntligt avtal hyresgästen anmält sig vilja göra bruk av prolongationen. Ovanpå detta kom det tid efter annan förnyade uppskovet med avhysning, som efter hand omgärdats med inskränkningar såväl i avseende å det lokala giltighetsområdet och förekommande hyras storlek som, i vissa fall, beträffande hyresgästens karaktär och förhållanden, ävensom med villkorligt undantag till förmån för en mängd kategorier av husägare. Från att ha varit tvingande — under i lag angivna förutsättningar — hade uppskovet förvandlats till en »délai de grâce», beroende på domares diskretionära prövning jämväl vad gäller uppskovstidens längd.

I lagstiftningen hade också införts bestämmelser om medgiven hyresökning, vilka praktiskt taget lade i domares hand att bestämma om hyrans storlek och därför helt naturligt föranledde en skiftande praxis i tillämpningen inom olika distrikt och landsdelar. Det må tilläggas, att i en allmän ockerlag, som fått utlöpa den 23 oktober 1922, varit införd en straffbestämmelse mot oskälig hyra. Såsom oskäligt betecknades där sådant hyresbelopp, som översteg vad som motiverades av ökade pålagor för fastigheten samt »marknadens naturliga och fria konkurrens».

Den fråga man uppställer för sig är nu, vilken effekt denna lagstiftning haft. De tillförlitligaste upplysningarna härom torde vara de, som stå att finna i parlamentsförhandlingarna på hösten 1923 rörande den nya lagen mot oskälig hyra.

Både i pressen och i parlamentet ha riktats skarpa anmärkningar mot det sätt, varpå uppskovsbestämmelserna tillämpats. Man har gått så långt som till att påstå, att lagen den 6 juli 1923 »saboterats» av domstolarna och att, då lagen beredde möjlighet för uppskov på ett år, sådant lämnades för så kort tid som en månad eller fjorton dagar.[1] Man kunde därför vänta, att en massa vräkningar blivit följden. Uppgifter härom hava lämnats i deputeradekammaren av justitieministern, avseende tiden 1 augusti—15 november 1923 och sålunda sträckande sig över två flyttningsterminer. Antalet vräkningar i Paris under denna tid uppgick till 510, varav emellertid 457 gällde hyresgäster, som icke omfattades av uppskovsbestämmelserna och som avhysts på grund av uraktlåten hyresbetalning e. dyl. Huruvida de återstående 53 vräkningarna, fallande inom de »skyddades» kategori, skett på grund av försummad hyresbetalning e. dyl. upplyses icke, men i varje fall måste antalet anses synnerligen ringa. Å andra sidan har bestämt uppgivits, att massor av uppsägningar till avflyttning drabbat hyresgäster, som ordentligt fullgjort sina hyresbetalningar, och att endast genom polismyndigheternas överseende massvräkningar undvikits.

De anförda siffrorna äro jämväl av intresse, emedan de synas peka på att ett stort antal hyresgäster kommit att falla utanför skyddsbestämmelserna, detta naturligtvis först och främst därför, att de icke uppfyllt de villkor, som allt från början varit gällande för erhållande av uppskov. Men därtill kommer, att sedan början av 1923 uppskovet icke haft karaktären av allmänt tvingande lagbestämmelse, utan det lagts i domares hand att därom förordna. På detta sätt hade möjlighet öppnats att utskilja ett allt större antal hyresgäster och naturligtvis framför allt sådana, som visat sig vara försumliga hyresbetalare eller av annat skäl betraktats som mindre önskvärda.

I många fall och kanske i regel torde vräkning, även om den kunnat motiveras med hänvisning till hyresgästens förhållande, ha uteblivit av det skäl, att annan bostad icke funnits att tillgå. Man erhåller en föreställning om svårigheterna att hysa befolkningen genom den i senaten den 22 december 1923 lämnade upplysningen från regeringshåll, att 434 militära byggnader i landet — varav 280 kaserner bland samtliga 1180 — måst upplåtas till bostäder för civilbefolkningen.

Även finner man i Frankrike liksom i England den företeelsen såsom en indirekt följd av hyresregleringen, att en mängd bostäder stå lediga. Antalet sådana bostäder i Paris har i deputeradekammaren efter upplysning från väl underrättad källa uppgivits vara 3 000 à 5 000. Ofta säges härvid ha tillgått så, att hyresvärden under förevändning att disponera en lägenhet för egen eller familjeanhörigas räkning, såsom lagen medgiver honom, återtagit lägenheten och innehållit densamma på spekulation. Den skadeståndstalan, som i dylika fall tillkommer hyresgästen, har denne icke velat begagna sig av på grund av de ovissa utsikterna att få sin talan godkänd, fruktan för rättegångskostnaderna och i allmänhet motvilja att anlita domstolsväg.

I stor utsträckning har säkert också förekommit, särskilt i Paris, att bostäder apterats till affärs- eller nöjeslokaler eller att bostadshus nedrivits och fått lämna plats för banker, affärspalats m. m. Efter det häremot införts ett generellt förbud med stränga straffbestämmelser i lagen den 31 mars 1922, torde emellertid företeelsen ha bragts under kontroll och stävjats. Sålunda har justitieministern meddelat i senaten, att efter lagbestämmelsens tillkomst och till 15 juni 1923 anhängiggjorts 113 mål enligt densamma, av vilka 46 lett till fällande. Det säger sig också självt, att detta lagbud — i motsats till en del andra på samma område — utan större svårighet kunnat göras ganska effektivt; likväl har anmärkts däremot, att stadgandet icke i önskvärd utsträckning kunnat förebygga sådana åtgärder, som det

[1] Justitieministern har visserligen på senare tid utfärdat instruktion till domstolarna, att de böra lämna tillräckligt långt uppskov och att intet står i vägen för uppskovets förnyande, men ovisst är, i vad mån dessa principer tidigare tillämpats.

riktar sig mot. Det förtjänar på tal härom erinras, att de talrika rivningar av bostadshus, som måst företagas för den pågående förlängningen av Boulevard Haussman i Paris, falla alldeles utanför bestämmelsen i fråga, enär de ha sin grund uti ett i vederbörlig ordning fattat beslut om expropriation.

En fråga, som vidare uppställer sig, är, i vad mån lagstiftningen varit effektiv för att förhindra oskälig hyresstegring. Så länge den förut omnämnda ockerlagstiftningen gällde, d. v. s. till den 23 oktober 1922, synes 35 proc. ökning över förkrigstidens hyra i allmänhet ha betraktats såsom skälig, naturligtvis med möjlighet till ytterligare ökning i särskilda fall. Lagen av den 31 mars 1922 införde emellertid nya normer för hyressummans beräkning och öppnade en vidsträcktare latitud, som synes ha tillämpats vid sidan av stadgandena i ockerlagen under dennas återstående giltighetstid. Det var också, såsom förut beskrivits, just under loppet av 1922, som förekomsten av vad allmänheten betraktade såsom oskälig hyresstegring blev vanligare.

Efter de upplysningar, som föreligga från domstolarna om hyresstegringen i större städer och för massan av små lägenheter, skulle man knappast kunna säga, att stegringen varit större än som motiverats av förhållandena — ökade underhållskostnader, pålagor m. m. — om ens så stor. I en tidning som »l'Humanité» (för den 9 januari 1924) finner man det erkännandet, att vad smålägenheter i Paris beträffar, de allra flesta domare — som ju hava att bestämma om hyresökning vid prolongation eller uppskov med avhysning — nästan aldrig tillåtit större förhöjning än 50 proc. å förkrigshyran, där de gått så långt. Vad mindre orter och landsbygden angår, rapportoras betydligt större hyresökningar, och hava anförts sådana å flera hundra procent. Såsom en förklaring härtill har gjorts gällande, att landsortens hyresnivå före kriget var lägre än i storstäderna och att därför den allmänna prisstegringen — som vad byggnadsarbete beträffar numera torde uppgå till minst fyra gånger förkrigspriset — motiverade ett proportionellt större pålägg. — Vad större lägenhetskategorier beträffar, synas enligt uppgifter från Seinedepartementet domstolarna ha medgivit åtskilligt större hyresökning än för smålägenheter, beroende på att här mera omsorg och kostnad nedlagts på reparationer och förbättringar.

Det här sagda baserar sig huvudsakligen på sådana mera kända fall, som kommit under domares prövning. I regel torde emellertid parterna ha träffat uppgörelse direkt mellan varandra, och att härvid förekommit talrika fall av vad som anses för oskälig hyresökning är naturligtvis mycket sannolikt. På en frihet från skrupler å en hel del värdars sida att utnyttja situationen tyda också vissa missbruk och kringgående av lagen, som anses ha haft en synnerligen stor utbredning.

Dessa missbruk ha huvudsakligen tagit två former: lägenheters undandragande från kontroll genom inredning med möbler och provisioner eller annat särskilt vederlag utöver den egentliga hyran. Ända till dess helt nyligen en förklaring i motsatt riktning avgivits av justitieministern, torde möblerade rum och lägenheter ha ansetts falla utom här ifrågavarande lagstiftning. Både i senaten och deputeradekammaren ha vid upprepade tillfällen bragts på tal de förhållanden, vartill sagda brist i hyresregleringen givit anledning. Under parlamentsförhandlingarna i december uppgavs av en talare, att sedan några år möblerade lägenheter tagit en omfattning i de större städerna, som måste anses verkligt elakartad. Han trodde sig icke överdriva, om han i Paris uppskattade sådana lägenheter till en fjärdedel eller femtedel av hela beståndet. En annan förklarade, att så snart en mindre lägenhet, speciellt arbetarbostad, blev ledig, så inreddes den av värden med tvivelaktiga möbler och uthyrdes till flerdubbla priset. Man har ifrågasatt, om icke en lägenhets inredning med möbler kunde falla under förbudet mot dess förvandling till affärslokal o. dyl., men en sådan tolkning synes lagen icke medgiva. Tilläggas må, att deputeradekammaren för sin del vid slutet av förra året antog en lag med förbud mot lägenheters förvandling till möblerade å större orter samt med bestämmelser om hyrans maximering efter viss grund. I varje fall ha nu genom justitieministerns ovannämnda förklaring möblerade rum och

lägenheter, t. o. m. om de endast förhyras per dag, underställts gällande lagbestämmelser om uppskov med avhysning och »förlängd besittningsrätt» samt — analogivis — hyresstegringsklausulerna i den nya lagen mot oskälig hyra. Helt naturligt har detta endast avseende å sådana personer, som verkligen äro bosatta (sédentaires) i rummet eller lägenheten, och gäller sålunda icke resande.

Vad provisioner o. dyl. beträffar, synas lagbestämmelserna häremot ha varit lika litet effektiva i Frankrike som i andra länder, försåvitt man över huvud velat stävja systemet med särskilt vederlag. Det uppgavs i deputeradekammaren, att löften om provisioner annonseras öppet i vissa tidningar och anslås på uthyrningsbyråers dörrar. Efter lagstadgandets ordalydelse synes här heller icke vara fråga om ett missbruk, som är åtkomligt. Rättsliga inskridanden ha emellertid förekommit, exempelvis då mellanhänder eller portvakter i bedrägligt syfte sökt öva utpressning.

Till sist torde några ord böra ägnas åt det förändrade läge på hyresmarknaden, som inträtt genom uppkomsten av *hyresgästorganisationer*. Av dessa existerar en sammanslutning för hela landet (L'Union Confédérale des Locataires de France et des Colonies), som uppgives omfatta 140 000 medlemmar. Seineavdelningen (La Fédération des Locataires de la Seine) räknar ensam 60 000 medlemmar, fördelade på ett antal sektioner.

En tacksam och säkerligen även gagnelig uppgift hava dessa organisationer funnit i sin rådgivande och upplysande verksamhet bland hyresgästerna. De olika hyreslagarna äro både komplicerade och svåra att bringa i tillämpning på grund av den skiftande beskaffenheten av de företeelser, med vilka de röra sig. Även bland parlamentsledamöter med sakkunskap på området finner man råda ovisshet om den rätta tolkningen av viktiga bestämmelser, exempelvis om förnyelse av uppskov är tillåten eller om rivning av bostadshus skall anses falla under förbudet mot bostads förvandling till affärslokal o. s. v. Om man ock lämnar åsido dylika svåra frågor — vilkas slitande ju måst läggas i domstols hand — har det alltid funnits ett rikt fält för upplysningsverksamhet bland publiken rörande sådana för densamma vitala saker som preskriptionstiden vid avtalsförlängningar och uppskov med avhysning, om den i lag medgivna längden av uppskovet, grunderna för hyrans ökning o. s. v.

Det är upplysningar härom, som hyresgästorganisationerna arbetat på att sprida i pressen och framför allt genom sitt eget organ »Le Réveil des Locataires».

L'Union Confédérale des Locataires (U. C. L.) uppträder emellertid med ett program, som sträcker sig vida längre än till hyresregleringen i egentlig bemärkelse och som efter ordalagen i en vid kongress i maj 1923 fattad resolution skulle omfatta en genomgripande omgestaltning på fastighetsväsendets område. Någon anledning att ingå härpå finnes icke i detta sammanhang, och må endast påpekas, att föreningen förklarar sig vara i rent politiskt och religiöst avseende neutral. Tilläggas kan också, att det kommunistiska partiet har sin egen »Commission locative» med tillhörande federationer.

Sina krav i de aktuella hyresregleringsfrågorna formulerade U. C. L. sistlidna november, och torde vara av intresse att här i sammandrag anföra dem:

Samma villkor för kontraktsförlängning som i lagen den 31 mars 1922 (torde avse där meddelade bestämmelser om hyresökning) samt fortsatta förlängningar intill 1935;

maximigräns för hyresförhöjning 50 proc. av 1914 års hyror;

obligatorisk bostadsförmedling i varje kommun;

rekvisition av icke anmälda, obebodda lägenheter;

inrättande av paritetiska nämnder för alla hyrestvister under fredsdomarens ordförandeskap;

förbud mot vräkning, innan annan lämplig bostad beretts den avhyste; samt

omedelbart uppförande av arbetarbostäder genom stat, departement och kommuner.

Nämnas må för övrigt, att U. C. L. och dess federationer söker verka för sina idéer genom all slags propaganda, demonstrationer o. s. v. Sålunda gjorde sig föreningen påmint om sin tillvaro under fastighetsägarkongressen i höstas i Paris och strax före slutbehandlingen i parlamentet av det nya förslaget om oskälig hyra. Även har U. C. L. för republikens president framlagt sina yrkanden i hyresregleringsfrågan, varom nyss förmälts.

Lagen den 29 december 1923 mot oskälig hyra. Huvudsyftet med den nya lagen mot oskälig hyra är att närmare precisera de grunder, efter vilka hyresökning får ske, och att fixera en maximigräns för sådan ökning, vilken endast i särskilt angivna fall får överskridas. Man har härvid gått så långt som till att medgiva nedsättning i hyra, som utgår enligt vid lagens promulgation gällande hyresavtal, nämligen försåvitt avtalet träffats efter den 31 mars 1922. Härigenom avser man att träffa icke blott helt och hållet nya avtal, som slutits sedan sagda tid, utan även förnyade äldre avtal och framför allt massan av muntliga avtal, som löpa utan tidsbegränsning och i brist på uppsägning automatiskt förnyas vid de brukliga hyresterminerna. Ifrågavarande bestämmelse synes dock icke betraktas såsom varande av egentligt retroaktiv karaktär, emedan, såsom vederbörande rapportör uttryckte sig under debatten i deputeradekammaren, »hyreskontraktet är ett 'successivt avtal', och i dylikt fall äger icke retroaktivitet rum, när lagen endast reglerar kontraktets verkningar i framtiden». Lagen äger endast tillämpning å avtal, som träffas intill den 1 januari 1926, och är sålunda av provisorisk karaktär. Den gäller vidare icke nybyggnader uppförda efter den 1 augusti 1914 och begränsar sig till, förutom de befriade provinserna, större och uppväxande orter, dock med gränsen dragen så lågt som vid en befolkningssiffra å 4 000 personer i stället för 10 000 enligt förut gällande lagstiftning.

Vid sidan härav innehåller lagen en bestämmelse, enligt vilken slutgränsen för »förlängd besittningsrätt», medgiven enligt lagen den 31 mars 1922, framflyttas ett år till början av 1926; minimilängden för sådan prolongation höjes från tre till sex månader. Till början av 1926 förlänges också förbudet mot bostadslägenheters förvandling till affärslokaler o. dyl. ävensom befrielsen för husägare från förpliktelse att verkställa vissa utvärtes reparationer. I fråga om det till den 1 juli 1924 gällande uppskovet med avhysning stadgas däremot ingen ändring.

Att märka är vidare, att den av deputeradekammaren önskade straffrättsliga sanktionen i händelse av otillåten hyresstegring saknas och att i stället föreskrives en »amende civile», räknad på beloppet av olaglig hyresökning och avkunnad av den civildomstol, som har att handlägga mål om hyresnedsättning. Vanliga straffrättsliga verkningar åtfölja icke ett fällande utslag, men det skulle dock, enligt vederbörande rapportörs uttalande i deputeradekammaren, stå offentlig myndighet likaväl som vederbörande domare öppet att inskrida av eget initiativ.

I lagen saknas också en i förslaget ursprungligen införd bestämmelse om obligatorisk anmälan av lediga bostäder jämte fordrad hyra samt om anslag härom å fastigheten. Anledningen till att denna bestämmelse slopades i senaten synes framför allt ha varit de praktiska svårigheterna att under nuvarande förhållanden tillämpa densamma. Anmälan gällde endast lokaler »avsedda för uthyrning», men detta öppnade möjlighet för husägaren att föregiva annan användning av lokalen, exempelvis för eget eller anförvanters behov. Anmälan måste vidare verkställas viss tid efter ledigblivandet, men på grund av gällande bestämmelser om uppskov med avhysning måste in i det sista tvekan komma att råda, när en bostad bleve ledig.

En närmare redogörelse för vissa lagbestämmelser lämnas här nedan.

Såsom allmän maximigräns för hyresökning gäller i Paris och Seinedepartementet 75 proc. över det hyresbelopp, som utgick terminen senast före krigsutbrottet. I andra departement skall, enligt i lagen angivna grunder, maximigränsen fastställas för varje kommun eller grupp av sådana av en paritetisk nämnd med säte i departementets

huvudstad. Nämnden består av 6 husägare och 6 hyresgäster, bosatta i departementet och utsedda av vederbörande appellationsdomstol bland listan över medlemmar av expropriationsnämnden.

Nämnda 75 proc. beräknas innefatta:

1) på fastighetsägaren fallande skatteökning, undantaget till staten (men icke till departement och kommun) utgående grundskatt;

2) ökningen i underhållskostnader, varvid underhållet beräknas draga 10 proc. av årshyran 1914 och därefter åsättes samma stegringskoefficient, som i allmänhet gäller för här ifrågavarande arbeten;

3) ökning av räntan å det i fastigheten investerade kapitalet från 5 till 7 proc., varvid man utgår från att nettohyran 1914 (efter avdrag för fastighetsskatter och underhållskostnader) representerade 5 proc. å kapitalet.

De paritetiska nämnderna i landsorten skola fastställa maximigränsen på grundval av nyss angivna beräkningsmetod, men med tillägg av 10 procent å de belopp, som motsvara punkterna 2) och 3) ovan eller, om detta befinnes otillräckligt, en högre procent. Den sålunda erhållna maximigränsen för hyresförhöjning, uttryckt i procent av 1914 års hyra, skall anslås i kommunerna och publiceras i allmänna kungörelser.

Maximigränsen angiver emellertid icke fulla beloppet av vad hyresgästen i verkligheten har att erlägga, vare sig i Paris eller på andra orter. Därutöver tillkommer hyresgästen som sådan åvilande skatt (»impôt des portes et fenêtres» och »droit proportionel») samt särskilt vederlag för sådana förmåner som hiss, centralvärme i våningen m. m., vilket vederlag enligt anvisning i lagen kan bestämmas till 10 proc. av hyran med utgående tillägg. Vad den stora massan av lägenheter beträffar, kommer ju sådant vederlag icke i fråga, och skulle sålunda där den faktiska hyresökningen i det närmaste ansluta sig till maximigränsen. Från vissa specialfall, såsom exempelvis då avgift för extra vattenförbrukning ansetts ingå i 1914 års hyra, frånses här.

I en del andra specialfall får också maximigränsen överskridas, såväl i Paris som annorstädes, nämligen då husägaren verkställt förbättringsarbeten sedan 1914, i vilket fall han får gottgöra sig 7 proc. ränta å kostnaderna, samt då 1914 års hyra visas ha understigit bostadens värde (valeur locative), i vilket fall hyran för liknande lägenheter lägges till grund. Var bostaden outhyrd 1914, tillämpas också sistnämnda regel.

Vad landsorten beträffar, står det dessutom alltid husägaren öppet att visa, att nyss angivna regler, inklusive den stegringskoefficient, som tillämpas å kostnaden för underhållsarbeten, icke lämnar honom tillräcklig marginal att hålla fastigheten i betryggande skick.

Slutligen medgives en ökning med 10 proc. å 1914 års hyra för det fall, att husägaren under tiden 31 mars 1922—1 januari 1926 samtyckt eller samtycker till kontrakt på längre tid än tre år.

Å andra sidan är hyresökning otillåten i lägenhet, som enligt lagen den 31 mars 1922 förklarats vara ohälsosam, och skall hälsovårdsnämnden göra vederbörande hyresgäst underrättad om sådan förklaring och dess verkningar med avseende å hyresbeloppet.

Om hyran, vare sig på grund av kontraktsbestämmelse eller vid sidan därav betingad provision, överstiger i lag medgivet belopp, har hyresgästen, som redan berörts, rätt att kräva nedsättning. Kravet skall framställas inom tre månader efter lagens promulgation eller lägenhetens tillträdande inför vederbörande civildomstol resp. fredsdomare. Förut omnämnda »amende civile» skall kunna ådömas, då en hyresvärd visas hava — direkt eller indirekt — med mer än en fjärdedel överskridit det hyresbelopp, som lagen medgiver. Bötessumman skall minst uppgå till den otillåtna hyresstegringens belopp och vid upprepad förseelse till samma belopp fyrdubblat. Vid böternas ådömande tages hänsyn till, om hyresvärden handlat i god tro eller icke.

Utslag angående hyras belopp avkunnas av civildomstolen såsom sista instans, dock med viss rätt till sakens upptagande inför kassationsdomstol.

Kortare meddelanden.

— Arbetslöner —

Arbetslönerna i Danmark under tredje kvartalet 1923. Den av statistiska departementet på grundval av arbetsgivarföreningens uppgifter utarbetade lönestatistiken utvisar för 1923 års tredje kvartal följande förändringar i lönenivån:

Öre per timme	Köpenhamn			Övriga orter			Hela landet		
Manliga arbetare	1914	1923 2 kv.	1923 3 kv.	1914	1923 2 kv.	1923 3 kv.	1914	1923 2 kv.	1923 3 kv.
Yrkesarbetare	67·1	183	186	54·8	146	148	61·3	165	167
Icke yrkesarbetare	47·5	145	148	40·8	123	126	45·5	132	134
Tillsammans	61·0	165	168	48·2	132	134	55·0	147	149
Kvinnliga arbetare	32·3	90	91	25·7	78	79	29·6	85	86
Samtliga arbetare	54·4	145	148	44·9	124	127	50·2	134	137

Höjningarna i jämförelse med föregående kvartal äro i huvudsak beroende på den s. k. augustiregleringen, varvid kollektivavtalens lönesatser som följd av levnadskostnadernas stegring höjdes med 3 %. Som regleringen genomfördes först i mitten av kvartalet, har skillnaden mellan andra och tredje kvartalets löner dock ej blivit fullt så stor som 3 %.

De sålunda fastställda lönerna gällde i stort sett oförändrade till februari 1924, då inom en del fack genomfördes en ny automatisk reglering, medförande 2 % löneförhöjning, medan i andra branscher träffades helt nya avtal med ungefär motsvarande förbättring av lönenivån. Genomsnittsförtjänsten för yrkesarbetare torde följaktligen under förra delen av år 1924 kunna uppskattas till kr. 1·72—1·78, för icke yrkesarbetare till 1·38—1·39 och för kvinnor till 0·88—0·89.

(Statistiske Efterretninger.)

Förslag till ny lantarbetarlag i England. Jordbruksministern framlade den 14 april 1924 i underhuset ett förslag till lag angående reglering av lantarbetarnas löner i England och Wales. Enligt lagförslaget skall i varje grevskap upprättas en lönekommitté för jordbruket och för hela landet en lönenämnd (Agricultural Wages Board) med befogenhet att fastställa minimilöner för timlönsarbete och, där så befinnes lämpligt, även för inom jordbruket förekommande ackordsarbete. Lönesatserna skola i första hand bestämmas av de lokala kommittéerna och därefter för godkännande underställas nämnden, vilken jämväl bemyndigas att direkt fastställa minimilöner för sådana fall, där en därom gjord framställning av vederbörande grevskapskommitté lämnats utan avseende. (The Ministry of Labour Gazette.)

— Arbetsförmedling —

Ungdomsförmedling och yrkesvalsbyrå i Stockholm. Under det att fredskrisen med dess massarbetslöshet i stor utsträckning omöjliggjorde en utplacering å arbetsmarknaden av den arbetskraft, som för första gången i livet skulle söka sig anställning, hava förhållandena numera utvecklats i så gynnsam riktning, att frågan om ungdomens yrkesval och arbetsförmedling åter kunnat upptagas till praktisk behandling. Så har bl. a. skett i huvudstaden, där stadens folkskoledirektion låtit upprätta en särskild yrkesvalsbyrå, närmast avsedd för från folkskolan avgående elever. Särskild uppmärksamhet ägnas åt gossarna, för vilka byrån meddelar upplysningar om olika praktiska yrken; hänsyn tages icke blott till dem, som söka omedelbar yrkesanställning, utan även till sådana, som vilja bestämma sig för ett yrke med särskild tanke på fortsatt utbildning i verkstads- och lärlingsskola eller därmed jämförlig lärokurs.

Denna yrkesvalsbyrå samarbetar med en särskild avdelning av Stockholms stads arbetsförmedling, vilken under namn av Ungdomsförmedlingen bedriver arbetsförmedling för minderårig arbetskraft. Dessa båda institutioner äro lokalt förenade. Arbetsförmedlingens ungdomsavdelning

är utrustad med särskilt kvalificerad personal, och verksamheten är fördelad på olika expeditioner för manliga och kvinnliga platssökande. Förutom avgående skolungdom äga även lärlingar och andra minderåriga (i regel under 17 år) att vända sig till ifrågavarande arbetsförmedling för sökande av anställning. Ungdomsförmedlingen är tillgänglig för allmänheten å samma tider som övriga arbetsförmedlingskontor.

Yrkesvalsbyrån, som förestås av byråassistenten i socialstyrelsen, riksdagsmannen O. Hagman, är öppen vissa kvällstimmar i veckan, under vilka barnen och deras föräldrar kunna å byrån erhålla upplysningar om arbets- och avlöningsförhållanden inom olika fack. Innan dylik konsultation äger rum, har ungdomsförmedlingen, därest fråga är om från folkskolan avgående elev, fått mottaga en skriftlig ansökan från vederbörande elev med uppgift bl. a. om det arbetsområde, inom vilket anställning önskas. Dylik ansökningsblankett, som utdelas vid samtliga stadens folkskolor och ifylles av eleven under målsmans inseende, insändes till ungdomsförmedlingen genom vederbörande lärares försorg, sedan denne å blanketten antecknat sin uppfattning om elevens förutsättningar för praktisk verksamhet. Detta blankettmaterial ställes av ungdomsförmedlingen till yrkesvalsbyråns förfogande under de tider, byrån är öppen. Genom samarbete med ungdomsförmedlingen är yrkesvalsbyrån i tillfälle att vid barnens eller föräldrarnas besök å byrån klargöra de möjligheter till utkomst, som finnas för eleven efter skolans avslutande. Byråns uppgift är endast upplysande, under det att valet av yrke helt ligger i den arbetssökandes hand.

Ungdomsförmedlingen och yrkesvalsbyrån började sin verksamhet vid maj månads ingång innevarande år, och resultatet av verksamheten, vilken ännu befinner sig på experimentets stadium, kan speciellt för ungdomsförmedlingens vidkommande betecknas såsom gott. Erfarenheterna hava givit vid handen, att yrkesrådgivningen icke endast får studera de anlag, som finnas mer eller mindre accentuerade hos de arbetssökande eleverna, utan framförallt måste taga hänsyn till den arbetstillgång, som den öppna arbetsmarknaden för tillfället kan erbjuda ungdomen.

Ungdomsförmedlingens verksamhet under maj månad framgår av följande siffror:

	Arbets-ansökningar	Lediga platser	Tillsatta platser
Manliga avd.	364	301	266
Kvinnliga »	293	226	126
Summa	**657**	**527**	**392**

Huvudstadens arbetsgivare hava i många fall visat stort intresse för den nyupprättade verksamheten, och i samma mån arbetsmarknadens tillfrisknande fortskrider, väntas en rikligare tillgång på platser. Arbetsansökningarna komma säkerligen att avsevärt överstiga platstillgången under juni månad, då skolavslutningarna ägt rum, men en viss utjämning av tillgång och efterfrågan emotses längre fram under sommaren.

Till ledning för ungdomen vid val av yrke hava genom Stockholms folkskoledirektions försorg utarbetats tvenne olika publikationer, innehållande anvisningar i fråga om vissa yrken och utbildningsvägar för gossar och flickor; ifrågavarande uppdrag hava utförts av rektor Arvid T. Pehrsson och fru Emilia Broomé, och redogörelserna hava utdelats till eleverna i de båda högsta klasserna.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under april 1924. Antalet till kommissionen rapporterade hjälpbehövande arbetslösa uppgick vid slutet av april till c:a 10 800, mot 13 700 vid månadens början. Fördelningen på yrkesgrupper framgår av följande sammandrag:

Jordbruk och skogshushållning:		Beklädnadsindustri	52
Jordbruk	234	Närings- och njutningsmedelsindustri	167
Skogshushållning	68	Kemisk-teknisk och belysningsindustri	79
Industri och hantverk m. m.:		Trämasse- och pappersindustri	66
Gruvdrift och malmförädling	1 665	Grafisk industri	36
Jord-, sten- och glasindustri	773	Industri och hantverk, ej särsk. spec.	688
Metall- och maskinindustri	1 952	Sjöfart och fiske	345
Trävaruindustri	383	Handel och samfärdsel m. m.	673
Byggnadsverksamhet	641	Husligt arbete	40
Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	55	Arbete, ej hänförligt till annan grupp	2 311
Textilindustri	82	Summa	**10 810**

Av förestående arbetslösa hava 1 123 rapporterats tillhöra det lokala arbetskraftsöverskottet, nämligen från gruvindustrien 97, från järnbruksindustrien 496, från verkstadsindustrien 489 och från gruppen affärsanställda 41.

Vid de statliga nödhjälpsarbetena sysselsattes den 30 april 2 525 arbetare, därav vid södra Sveriges statsarbeten 2 355 samt vid statens järnvägars automobilvägar 170. Antalet i gång varande företag utgjorde 59, samma antal som vid månadens början. Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes 1 928 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag) 888 arbetare. Härförutom uppburo 107 personer kommunalt arbetslöshetsunderstöd. Understödsverksamhet med statsbidrag har icke ägt rum under månaden.

Statens utgifter för nödhjälpsåtgärderna uppgingo under april till 615 691 kronor samt under årets fyra första månader till sammanlagt c:a 2·45 milj. kronor.

Liksom arbetslöshetskommissionen den 1 januari 1924 jämlikt Kungl. Maj:ts beslut övertog de uppgifter, som förut omhänderhafts av Norrlands statsarbeten, har kommissionen den 1 april, likaledes på grund av Kungl. Maj:ts åläggande, omhändertagit södra Sveriges statsarbetens verksamhet. Den statliga nödhjälpsverksamhetens avveckling står sålunda från ingången av april månad 1924 helt under arbetslöshetskommissionens ledning. Då kommissionen genom dessa centralisationsåtgärder även anförtrotts med den direkta ledningen av nödhjälpsarbetena sammanhängande uppgifter, har det befunnits nödvändigt att även anpassa kommissionens administrativa organisation efter de nya förhållandena. Arbetslöshetskommissionen har fördenskull under avvecklingsskedet organiserats på en byrå med en arbetschef såsom ledare och med ett antal avdelningschefer som dennes närmaste medarbetare. Statsarbetenas förutvarande distriktsindelning med en distriktsingenjör i spetsen för varje distrikt har bibehållits, varvid dock nödhjälpsarbetenas successiva färdigställande eller nedläggning möjliggjort en sammanslagning av vissa distrikt. Allteftersom avvecklingen fortskrider, komma dylika sammandragningar inom hela administrationen att äga rum.

Arbetsmarknaden i England under april 1924. Den engelska arbetsmarknaden har under april liksom föregående månad kännetecknats av en stadig ökning av arbetstillgången. Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 7·8 till 7·5 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 9·9 till 9·7 %. Antalet vid arbetsförmedlingsanstalterna registrerade arbetslösa nedgick från 1 057 000 den 31 mars till 1 052 000 den 28 april.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjades under april, var 46 och antalet från föregående månad pågående 21. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 51 000, mot 76 000 föregående månad. Löneförhöjningar rapporterades under månaden för nära 230 000 arbetare, under det att c:a 90 000 fått vidkännas lönesänkningar.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1924. Utsikterna på arbetsmarknaden synas under april icke ha tett sig fullt så ljusa som föregående månad. Arbetstillgången har visserligen fortfarande ökats, men inom åtskilliga näringsgrenar framträdde samtidigt tecken till en begynnande avmattning.

Enligt sjukkassestatistiken ökades antalet försäkringspliktiga med 5·9 %, mot 4·9 % föregående månad. Arbetslösheten inom fackföreningarna minskades från 16·6 till 10·4 %, och antalet av offentliga medel understödda arbetslösa nedgick från 476 000 till 311 000, en siffra, som vid mitten av maj ytterligare reducerats till 243 000. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna uppgick antalet ansökningar om arbete per 100 lediga platser till 260 mot 331 under mars månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Bostadsförhållanden —

Statens byggnadsbyrås verksamhet 1917—1923. Enligt den av statens byggnadsbyrå avgivna årsberättelsen för 1923 hade av de för åren 1917—1923 anvisade understödsmedlen till främjande av bostadsproduktionen intill utgången av sistnämnda år understöd beviljats för 6 270 byggnader (därav 5 442 egna hem) med inalles 47 814 eldstäder, fördelade på 15 958 lägenheter.

Sammanlagda byggnadskostnaden utgjorde 194·6 miljoner kronor, varav genom understöden täcktes 56·5 miljoner, utgående i form av lån för 39·7 miljoner och statsbidrag för 16·8 miljoner.

Vad särskilt redogörelseåret 1923 beträffar, hade ansökningar om lån till ett sammanlagt belopp av något över 22 miljoner kronor inkommit från 85 kommuner jämte 17 enskilda personer, avseende byggnadsföretag med en beräknad byggnadskostnad av c:a 57 miljoner. De enligt riksdagens beslut för detta år för ändamålet disponibla lånemedlen — statsunderstöd utgick allenast såsom lån ur statens bostadslånefond — c:a 10 miljoner, fördelades med omkring 9¼ miljoner kronor på städer, 290 000 kronor på köpingar samt 420 000 kronor på municipalsamhällen och landskommuner.

Såsom framgår av den i Soc. Medd. förut lämnade redogörelsen för denna frågas behandling vid 1923 års riksdag (årg. 1923, sid. 623), hade till statens bostadslånefond för året överförts 7 miljoner kronor som lån ur rusdrycksmedelsfonden, varjämte 3 miljoner tillförts fonden av besparingar å 1922 års bostadsanslag. Närmast skulle dessa besparingar användas till nedskrivning (extra statsbidrag) å redan utlämnade lån ur bostadslånefonden, men finge enligt riksdagens medgivande de medel, som sålunda tillfördes fonden, omedelbart åter utlämnas som nya lån. Dylikt statsbidrag lämnades byggnadsföretagare, som med lån ur bostadslånefonden uppfört hus under den dyraste kristiden (åren 1920 och 1921). Bidraget finge utgå med högst 10 % av byggnadskostnaden — tomtkostnad ej inräknad — och med högst 3 000 kr. per lägenhet.

Ansökningar om ifrågavarande extra statsbidrag inkomno under hösten 1923 från 128 kommuner för 1 734 byggnader, varav 16 uppförda av kommunerna själva. Av de ingivna ansökningarna måste ett stort antal avslås, då de för bidrags erhållande stadgade villkoren icke uppfyllts. Sålunda har t. ex. bidrag icke ansetts böra utgå, då den verkliga byggnadskostnaden icke med mer än 10 % överstigit den kostnad, som byggnaden enligt vederbörande kommunala myndighets bedömande skulle dragit, om den uppförts under år 1923. För byggnader, som påbörjats före 1920 års ingång eller efter 1922 års utgång, har extra statsbidrag författningsenligt icke kunnat utgå. För sådana byggnader, som igångsatts under senare delen av 1921, har bidraget gjorts beroende av, huruvida materialinköp o. d. verkställts före det då begynnande prisfallet. Inalles beviljades ifrågavarande statsbidrag för 1 379 byggnader, därav 4 kommunala, till ett sammanlagt belopp av i det allra närmaste tillgängliga 3 miljoner kronor.

— Föreningsväsen —

Svenska arbetsgivareföreningen år 1923. Enligt den till svenska arbetsgivareföreningens ordinarie stämma i maj 1924 avgivna styrelseberättelsen uppgick antalet delägare vid början av innevarande år till 2 155, mot 2 658 den 1 januari 1923. Minskningen i antalet delägare inom föreningen berör så gott som uteslutande de till arbetsgivareföreningen anslutna hantverkerierna. Två till föreningen anslutna yrkesförbund inom hantverket, nämligen Sveriges bleck- och plåtslageriarbetsgivareförbund och Sveriges målaremästareförening, hava utträtt vid 1923 års slut. Båda dessa förbund inträdde i arbetsgivareföreningen under början av år 1919 i samband med den då skedda upplösningen av centrala arbetsgivareförbundet, som båda tillhörde. Sveriges bleck- och plåtslageriarbetsgivareförbund räknade vid sitt utträde 127 arbetsgivare med 886 arbetare och Sveriges målaremästareförening 195 arbetsgivare med 1 899 arbetare.

När svenska arbetsgivareföreningen bildades, var den egentligen avsedd för fabriksindustrien. Stadgarna innehöllo den bestämmelsen, att ingen arbetsgivare fick bli delägare i föreningen, som icke hade minst tio arbetare, genom vilken bestämmelse större delen av det egentliga hantverket var utesluten. Omkring år 1907 uppstod emellertid fråga om att bereda inträde i arbetsgivareföreningen även för mindre, hantverket tillhörande arbetsgivare, och efter åtskillig tvekan blev denna fråga år 1910 löst sålunda, att hantverkare kunde vinna inträde i arbetsgivareföreningen, såvida de voro sammanslutna till ett yrkesförbund, som kunde antagas sysselsätta mera än en tredjedel av arbetarantalet inom yrket för hela riket. Med Sveriges bleck- och plåtslageriarbetsgivareförbunds och Sveriges målaremästareförenings utträde ur arbetsgivareföreningen har hantverkets delaktighet i föreningen i det närmaste upphört.

Ser man på antalet hos föreningens delägare sysselsatta arbetare, har minskningen under 1923 varit vida mindre än i fråga om antalet arbetsgivare. De avgångna delägarna sysselsatte tillsammans 7 151 arbetare, men motväges detta delvis av ökat arbetarantal hos kvarstående delägare samt tillkomsten av nya arbetsgivare, varigenom nettoförlusten reducerades till 3 790 arbetare. Föreningens totala anslutning, som vid 1923 års början utgjort 217 806 arbetare, minskades sålunda under året till 214 016.

Dessa siffror, som grunda sig på de av delägarna i och för ansvarighetsbeloppens bestämmande avgivna arbetaruppgifterna, återgiva emellertid icke de mera tillfälliga växlingar i arbetarantalet, som äro en följd av konjunkturerna å arbetsmarknaden. Den hos föreningens delägare faktiskt sysselsatta arbetsstyrkan har på grund av den rådande depressionen under förra delen av året hållit sig avsevärt lägre än den bokförda, under de senare månaderna däremot höjt sig ej obetydligt däröver, såsom nedanstående tablå utvisar:

	1/1	1/2	1/3	1/4	1/5	1/6	1/7	1/8	1/9	1/10	1/11	1/12
Sysselsatta arbetare, i tusental .	190	200	203	206	215	222	222	225	227	227	235	232
Indextal (januari = 100)	*100*	*105*	*107*	*109*	*113*	*117*	*117*	*119*	*120*	*120*	*124*	*122*
därav: Järnbruksförbundet . . .	22	23	23	23	23	24	24	24	25	26	27	27
Pappersmasseförbundet .	14	14	14	14	15	15	16	16	16	15	15	15
Pappersbruksförbundet . .	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
Textilindustriförbundet .	26	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	29
Verkstadsföreningen . . .	25	27	28	29	30	31	31	32	32	32	33	34
Sågverksförbundet . . .	15	16	17	17	21	24	26	26	25	24	23	20

Den ökade arbetstillgången har, såsom härav framgår, i främsta rummet gjort sig gällande inom järnbruks-, verkstads- och sågverksindustrierna; vad den sistnämnda gruppen beträffar, inträdde under höstmånaderna såsom vanligt en avmattning, men vid årets slut var den sysselsatta arbetsstyrkan dock c:a 1/3 större än vid årets början. Inom pappers- och textilindustrierna var arbetsstyrkan under hela året tämligen konstant.

Fackföreningsrörelsen i olika länder år 1922. Hela antalet fackligt organiserade arbetare den 31 december 1922 beräknades enligt fackföreningsinternationalens årsbok (årg. 1923/24) till c:a 41 miljoner, fördelade på olika länder och organisationsriktningar, som vidstående tabell utvisar.

De meddelade siffrorna äro, såsom naturligt måste vara, av mycket växlande värde ur tillförlitlighetens synpunkt. I vissa fall har man haft fullt exakta medlemssiffror att tillgå, i andra fall endast approximativa uppskattningar, avrundade till tusental eller miljontal (såsom i fråga om de italienska fascistorganisationerna och den mexikanska landsorganisationen). I en del fall, där uppgifterna tett sig särskilt osäkra, ha de anlitade källorna angivits i noter till tabellen.

I tabellens första kolumn ha, förutom sådana organisationer, som tillhört den s. k. Amsterdaminternationalen, även medräknats en del fackliga sammanslutningar, som icke varit formellt anslutna till resp. landsorganisationer, men likväl äro att anse såsom stående på samma allmänna ståndpunkt, som företrädes av internationalen. Detta gäller särskilt de tyska fackföreningarna i Tjeckoslovakiet samt en del fristående fackförbund i Danmark och Sverige (elektriska arbetarförbundet, textilarbetarförbundet, lantarbetarförbundet, sjömansunionen m. fl.). Vad de sistnämnda svenska organisationerna beträffar, ha dessa helt och hållet förbisetts i den av fackföreningsinternationalen uppgjorda sammanställningen, där alltså för Sverige — förutom de syndikalistiskt organiserade arbetarna — endast upptagits landsorganisationens medlemsantal vid 1922 års utgång (292 917). I överensstämmelse med den princip, som tillämpats vid redovisningen av de organiserade arbetarna i Danmark, har i tabellen den svenska siffran ökats med 70 000, motsvarande det ungefärliga medlemsantalet i de nämnda fristående fackförbunden i vårt land.

Antalet fackligt organiserade arbetare den 31 december 1922.

	Anslutna till internationalen	Konfessionella organisationer	Syndikalistiska organisationer	Kommunistiska organisationer	Neutrala organisationer	Organisationer av andra typer	Hela antalet organiserade arbetare
Amerikas förenta stater	—	—	80 000	—	2 926 468	815 000	3 821 468
Argentina	—	—	[1] 143 000	—	—	—	143 000
Australien	—	—	—	—	—	702 938	702 938
Belgien	618 871	162 036	—	—	—	—	780 907
Bulgarien	14 803	—	—	34 300	—	5 000	54 103
Chile	—	—	—	[2] 200 000	—	—	200 000
Danmark	307 574	—	—	—	—	—	307 574
Estland	—	—	—	—	—	20 000	20 000
Finland	—	—	—	48 176	—	—	48 176
Frankrike	757 847	125 000	100 000	150 000	93 000	170 000	1 395 847
Grekland	—	—	—	—	—	170 000	170 000
Indien	—	—	—	—	—	[3] 220 000	220 000
Italien	401 054	992 390	50 000	—	—	[3] 2 000 000	3 443 444
Japan	—	—	—	—	—	[4] 100 000	100 000
Jugoslavien	66 166	9 990	—	[5] —	—	—	76 156
Kanada	117 814	38 335	—	—	—	120 472	276 621
Kina	—	—	—	—	—	300 000	300 000
Lettland	12 350	—	—	5 500	—	7 600	25 450
Litauen	—	—	—	—	—	[3] 40 000	40 000
Luxemburg	12 100	500	—	—	—	—	12 600
Mexiko	—	—	30 000	—	—	[6] 1 000 000	1 030 000
Nederländerna	201 045	185 079	[7] 21 758	—	45 759	186 284	639 925
Norge	—	—	—	83 600	—	—	83 600
Nya Zeeland	—	—	—	—	—	82 553	82 553
Palestina	8 000	250	—	—	—	—	8 250
Peru	—	—	—	—	—	25 000	25 000
Polen	411 056	193 100	—	—	—	628 411	1 32 567
Portugal	—	—	—	—	—	150 000	150 000
Rumänien	28 423	—	—	23 577	—	29 822	81 822
Ryssland	—	—	—	4 494 226	—	—	4 4 94 226
Schweiz	162 192	25 475	—	—	—	51 000	238 667
Spanien	239 861	42 319	300 000	—	—	—	582 180
Storbritannien	4 369 268	—	—	—	299 921	910 811	5 580 000
Sverige	362 917	—	32 000	—	—	—	394 917
Sydafrika	50 000	—	—	—	—	40 000	90 000
Tjeckoslovakiet	[8] 673 670	93 250	7 000	318 685	—	412 894	1 505 499
Tyskland	8 576 414	1 033 506	62 000	—	600 000	992 000	11 263 920
Ungern	202 956	46 190	—	—	—	—	249 146
Österrike	1 049 949	78 105	—	—	—	—	1 128 054
Summa	**18 644 330**	**3 025 525**	**825 758**	**5 358 064**	**3 965 148**	**9 170 785**	**40 998 610**

[1] Uppgiften avser det medlemsantal, som representerades vid internationella syndikalistkongressen i Berlin 1920.
[2] Enligt uppgifter i kommunistpressen.
[3] De hithörande fascistiska organisationerna räkna åtskilliga medlemmar, som icke tillhöra lönarbetarklassen.
[4] Uppgiften avser »Nyppon Rodo Sodomei». För övriga organisationer ha uppgifter ej kunnat erhållas.
[5] På grund av gällande förbud mot kommunistiska föreningar ha några medlemssiffror ej kunnat publiceras.
[6] Enligt »International Labour Directory».
[7] Under 1923 ha c:a 2/3 av medlemmarna övergått till en kommunistisk organisation.
[8] Därav 388 294 tillhörande de tjeckiska och 285 376 de tyska organisationerna

— Nykterhetsfrågan —

Ny dansk rusdrycksförsäljningslag. Efter att i flera år hava varit föremål för kommitté-utredning och i hela fem år varit under riksdagsbehandling, har den danska »Beværterloven» äntligen antagits av riksdagen. På den nu upplösta riksdagens sista arbetsdag, den 31 mars, beslöto nämligen båda tingen med betydande majoriteter (folketinget 84 röster mot 18; landstinget 36 röster mot 21) att antaga det gemensamma utskottets kompromissförslag, och redan den 4 april erhöll lagen regeringens stadfästelse med giltighet från och med ingången av år 1925.

Ehuru lagen i flera hänseenden uppvisar modifiering av folketingets ursprungliga, mycket restriktiva förslag, innebär densamma avsevärda förändringar i nykterhetsvänlig riktning av gällande lagstiftning. Kraven på personliga kvalifikationer för erhållande av utskänkningsrättighet hava sålunda betydligt skärpts, och som villkor gäller hädanefter, att föreliggande upplysningar om sökandens föregående och hans personliga förhållanden icke på minsta sätt få giva anledning till misstanke, att han vid näringens bedrivande kommer att åsidosätta hänsyn till lagstiftning, moral eller nykterhet. Även antalet rättigheter begränsas, i det att hädanefter antalet i städerna må utgöra högst en på 450 invånare mot tidigare en på 350 invånare. På landsbygden får rättighet endast utlämnas med sognerådets samtycke, och därest en tredjedel av sognerådets medlemmar eller 35 % av kommunens röstberättigade så kräver, skall allmän folkomröstning rörande rättighetens utlämnande anordnas. Liknande omröstning skall i stad företagas, därest en tredjedel av kommunebestyrelsens medlemmar så påfordrar och förslag föreligger till utlämnande av utminutering åt systembolag eller begränsning av rättigheternas antal. Vidare ändrar den nya lagen bestämmelserna om restaurangernas stängningstid. Som allmän regel gäller hädanefter, att all utskänkning skall upphöra senast klockan 12 på natten, men polisen kan giva enskilda restauratörer till ett antal, som dock fastställes av kommunebestyrelsen, tillåtelse att bedriva utskänkning intill klockan 2 på natten. Inga restauranger få öppnas före klockan 5 på morgonen, och före klockan 8 på morgonen är all utskänkning av starka drycker förbjuden. Förslaget om söndagsförbud mot spritdrycksutskänkning rönte däremot icke riksdagens bifall. Utskänkningsrättigheterna utlämnas i Köpenhamn och övriga städer av en särskild bevillningsnämnd och på landet av amtsråden. Särskilda rättigheter kunna beviljas å teatrar, kur- och badorter, järnvägsstationer och vid särskilda tillfällen av en för hela landet gemensam överbevillningsnämnd, vilken i regel är bunden av de lokala myndigheternas veto. Utskänkning får vidare icke äga rum till personer under 18 år. Utskänkning å automater av såväl spritdrycker som vin är hädanefter förbjuden.

Göteborgssystemets princip inskrives slutligen i gällande lag, i det att i stad må beslutas, att för framtiden nya rättigheter endast få utlämnas till ett under kommunalt överinseende stående bolag, som bedriver verksamheten i det allmännas intresse och utan annan inkomst än skälig ränta på tillskjutna medel samt i övrigt efter regler, som fastställas av kommunebestyrelsen och inrikesministeriet. Därest rättigheten indrages eller icke förnyas, är rättighetsinnehavaren icke tillförsäkrad någon som helst ersättning, med mindre härom uttryckligt avtal träffats vid rättighetens utlämnande. I stad få utminuteringsrättigheter dock alltjämt utlämnas på innehavarens livstid, men på landet endast på åtta år. För överträdelse av lagen hava stipulerats stränga böter och vid upprepade överträdelser som regel rättighetens förlust.

(Tidskrift för systembolagen.)

— Socialförsäkring —

Socialförsäkringsfrågan i Frankrike. Den projekterade franska socialförsäkringslagen bragtes under den senaste avslutade parlamentssessionen åtminstone ett steg närmare sitt förverkligande. Den 8 april 1924 beslöt nämligen kammaren att för sin del antaga lagförslaget med betingelse, att detsamma skulle träda i kraft ett år efter det erforderliga tillämpningsbestämmelser utfärdats och medel anslagits för bestridande av statens andel i kostnaderna.

Då någon plan för dessa anordningar hittills ej föreligger och senaten ej heller fattat ställning till lagförslaget, är dettas framtid naturligtvis ännu långt ifrån tryggad. Kammarens beslut innebär dock tydligen ett framsteg i jämförelse med den av konseljpresidenten i början av detta

är framförda planen att helt uppskjuta lagens vidare behandling, intill dess finansieringsfrågan vore fullt ordnad (jfr h. 4, sid. 297). Regeringens ändrade ståndpunkt sammanhängde därmed, att lagförslagets ursprunglige upphovsman, arbetsministern Daniel-Vincent, som vid det Briandska kabinettets demission i början av 1922 lämnade regeringen, efter den partiella ministerkrisen i mars 1924 återtagit sin portfölj och därvid som villkor uppställt, att lagen skulle komma under omröstning i kammaren före de nya valen den 11 maj. Som saklig motivering för frågans återupptagande anfördes en av den nye arbetsministern omedelbart efter ministärförändringen igångsatt utredning, varigenom påvisats, att den av lagen föranledda utgiftsökningen för statens vidkommande i väsentlig grad kunde beräknas komma att motvägas av minskade kostnader för fattigvården.

(L'information sociale.)

— Ut- och invandring —

Den nya amerikanska invandringslagen, som efter den 1 juli 1924 skall ersätta treprocentslagen, har den 26 maj underskrivits av Förenta staternas president. Då fullständiga uppgifter om lagens slutliga avfattning ännu icke föreligga, får med en närmare redogörelse för den nya lagstiftningen anstå till nästa häfte av denna tidskrift.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Maj månad år 1924.

Under hänvisning till efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under maj månad.

Översikt av verksamheten under maj månad 1924.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	5 374	2 756	2 562	4 282	4 460	3 032	9 656	7 216	5 594
Stockholms län	2 616	1 448	1 330	611	708	372	3 227	2 156	1 702
Uppsala stad och län	638	461	332	177	179	151	815	640	483
Södermanlands län	597	409	310	286	315	195	883	724	505
Östergötlands län	977	435	355	531	503	341	1 508	938	696
Norrköping	557	244	206	224	215	162	781	459	368
Jönköpings län	290	176	130	171	150	100	461	326	230
Kronobergs län	77	50	40	80	88	59	157	138	99
Norra Kalmar län	137	98	88	39	53	37	176	151	125
Södra Kalmar län	467	302	281	104	120	82	571	422	363
Gotlands län	39	53	29	30	79	26	69	132	55
Blekinge län	693	584	482	420	366	269	1 113	950	751
Kristianstads län	811	967	568	415	528	326	1 226	1 495	894
Malmöhus län: Malmö	1 580	789	529	1 280	999	671	2 760	1 788	1 200
Malmöhus län: Lund	263	112	87	91	63	56	354	175	143
Malmöhus län: Landskrona	215	142	103	34	27	19	249	169	122
Malmöhus län: Hälsingborg	1 012	581	556	269	255	186	1 281	836	742
Malmöhus län: Ystad	158	107	82	81	81	41	239	188	123
Malmöhus län: Trälleborg	449	391	378	59	51	48	508	442	426
Malmöhus län: Eslöv	120	92	77	46	38	24	166	130	101
Malmöhus län: Skurup	41	106	32	24	34	18	65	140	50
Malmöhus län: Hvellinge	77	61	39	23	22	17	100	83	56
Hallands län	295	322	222	143	159	101	438	481	323
Göteborgs och Bohus län	326	222	158	172	164	67	498	386	225
Göteborg	3 279	1 893	1 754	1 202	1 272	854	4 481	3 165	2 608
Älvsborgs län	378	261	223	106	178	78	484	439	301
Skaraborgs län	576	589	386	392	547	308	968	1 136	694
Värmlands län	176	147	115	169	267	156	345	414	271
Örebro län	425	299	250	292	359	261	717	658	511
Västmanlands län	573	405	340	345	343	252	918	748	592
Kopparbergs län	273	103	94	217	229	137	490	332	231
Gävle stad och län	333	169	166	177	163	133	510	332	298
Västernorrlands län	312	124	116	95	81	51	407	205	167
Jämtlands län	158	77	63	179	228	165	337	305	228
Västerbottens län	378	79	75	161	164	133	539	243	208
Norrbottens län	110	61	48	104	117	81	214	178	129
Tillsammans maj 1924	24 730	15 115	12 606	12 981	13 605	9 008	37 711	28 720	21 614
» april 1924	*26 823*	*13 180*	*10 928*	*13 803*	*13 717*	*8 786*	*40 626*	*26 897*	*19 714*
» maj 1923	26 767	15 096	13 379	11 065	12 982	7 919	37 832	28 078	21 298
» » 1922	68 477	18 755	17 793	11 114	12 228	7 583	79 591	30 983	25 376
» » 1921	43 489	12 379	11 477	10 843	13 138	6 996	54 332	25 517	18 473

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					maj 1924	april 1924	maj 1923	maj 1924	april 1924	maj 1923
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	4 427	4 854	6 003	4 088	81	109	96	68	70	73
Industri och hantverk	6 471	7 172	1 959	1 687	366	496	475	86	88	85
Sjöfart och fiske	4 878	5 125	2 960	2 841	173	216	200	96	96	97
Handel och samfärdsel	2 585	2 839	1 337	1 219	212	322	223	91	90	89
Husligt arbete	2	2	2	1	.	.	—	.	.	—
Annat arbete	4 014	4 738	2 854	2 770	166	182	95	97	95	99
Summa	**22 377**	**24 780**	**15 115**	**12 606**	**104**	**204**	**177**	**83**	**83**	**89**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	685	706	1 573	706	45	44	39	45	37	37
Industri och hantverk	595	677	380	265	178	204	141	70	69	61
Sjöfart och fiske	303	317	139	128	228	322	141	92	90	86
Handel och samfärdsel	2 175	2 386	2 169	1 432	110	127	100	66	68	62
Husligt arbete	6 170	8 559	9 341	6 474	92	99	85	69	68	65
Annat arbete	323	336	3	3	.	.	.	.	.	.
Summa	**10 251**	**12 981**	**13 605**	**9 008**	**95**	**101**	**85**	**66**	**64**	**61**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	5 112	5 560	7 576	4 794	73	93	79	63	62	62
Jordbruk	4 959	5 380	7 347	4 616	73	92	77	63	61	62
Skogshushållning	153	180	229	178	79	181	161	78	92	75
Industri och hantverk	7 066	7 849	2 339	1 952	336	442	417	83	84	81
Gruvdrift och malmförädling . . .	868	888	22	22	.	.	.	.	.	.
Jord-, sten- och glasindustri . . .	212	227	158	115	144	.	133	73	.	73
Metall- och maskinindustri . . .	1 992	2 165	371	296	584	670	1086	80	84	78
Trävaruindustri	414	451	109	88	414	.	412	76	.	77
Byggnadsverksamhet	1 787	1 962	815	718	241	866	213	88	95	88
Läder-, hår- och gummiindustri . .	86	100	28	21	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	185	200	11	9	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	315	347	142	104	244	331	191	73	71	62
Närings- och njutningsmedelsindustri	548	740	442	386	167	207	155	87	88	85
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	103	125	11	8	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	132	145	40	29	.	.	.	.	.	.
Grafisk industri	105	111	9	3	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	819	893	181	158	493	884	1058	87	86	84
Sjöfart och fiske	5 181	5 442	3 099	2 969	176	221	197	96	95	97
Handel och samfärdsel	4 760	5 225	3 506	2 651	149	191	148	76	75	73
Kontors-, bank- o. d. personal . .	567	591	104	84	568	.	.	81	.	.
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 221	1 327	302	273	439	526	377	90	93	84
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 420	1 612	1 667	1 124	97	108	83	67	68	65
Transportarbetare	1 817	1 448	1 079	956	134	225	151	89	87	85
Allmän och litterär verksamhet . .	228	234	322	182	78	116	80	57	61	51
Ej särskilt specificerade	12	18	32	32	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	6 172	8 561	9 343	6 475	92	99	85	69	68	65
Annat arbete	4 337	5 074	2 857	2 773	178	188	98	97	95	99
Summa	**32 628**	**37 711**	**28 720**	**21 614**	**131**	**151**	**135**	**75**	**73**	**76**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 2 614 platser, varav 2 060 manliga och 554 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 3 252, 2 730 och 522 samt under nästlidna månad resp. 1 875, 1 437 och 438.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**4 674**	**5 774**	**3 910**	**180**	**229**	**178**	**383**	**22**	**22**	**225**	**157**	**114**	**2 121**	**361**	**287**
1	Stockholms stad	60	16	14	4	—	—	1	—	—	12	—	—	508	131	93
2	Stockholms län	1 211	1 159	1 062	69	84	76	213	—	—	22	—	—	121	11	10
3	Uppsala stad och län	280	322	220	8	25	14	4	—	—	13	8	7	40	8	8
4	Södermanlands län	177	214	143	10	25	18	4	—	—	1	—	—	136	24	17
5	Östergötlands län	349	284	213	2	—	—	10	—	—	3	—	—	153	13	13
6	Norrköping	74	77	50	—	—	—	1	—	—	—	—	—	52	4	2
7	Jönköpings län	61	73	48	4	4	4	—	—	—	8	19	9	50	9	5
8	Kronobergs län	18	20	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	67	121	94	—	3	3	—	—	—	6	1	1	62	—	—
10	Gotlands län	20	33	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
11	Blekinge län	210	304	221	—	—	—	—	—	—	27	7	7	23	7	6
12	Kristianstads län	426	802	414	14	6	6	—	—	—	44	28	28	46	10	9
13	Malmöhus län: Malmö	68	316	70	—	—	—	—	—	—	4	—	—	191	15	11
14	Hälsingborg	103	93	78	—	—	—	11	—	—	9	1	1	44	4	2
15	Övriga anstalter	370	488	280	1	7	7	—	—	—	4	10	10	149	16	15
16	Hallands län	68	161	72	—	—	—	—	—	—	6	6	2	21	6	4
17	Göteborgs och Bohus län	62	88	44	—	—	—	—	—	—	11	4	1	22	6	5
18	Göteborgs stad	91	148	125	1	6	6	—	—	—	8	1	—	282	78	73
19	Älvsborgs län	49	82	49	—	9	9	1	—	—	2	—	—	14	5	3
20	Skaraborgs län	246	356	204	—	—	—	—	—	—	29	69	45	41	3	2
21	Värmlands län	63	93	69	5	14	7	3	—	—	5	—	—	3	—	—
22	Örebro län	181	189	141	22	14	14	59	14	14	2	1	1	16	1	1
23	Västmanlands län	254	235	183	3	10	2	61	7	7	—	—	—	75	2	2
24	Kopparbergs län	35	28	26	8	6	—	13	—	—	5	2	2	32	1	1
25	Gävle stad och län	15	7	7	8	10	7	1	—	—	2	—	—	18	2	2
26	Västernorrlands län	6	8	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	1
27	Jämtlands län	38	35	31	19	6	5	—	—	—	1	—	—	1	—	—
28	Västerbottens län	71	20	18	—	—	—	—	—	—	6	—	—	13	1	1
29	Norrbottens län	1	2	1	—	—	—	1	1	1	—	—	—	5	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**706**	**1 578**	**706**	—	—	—	—	—	—	**2**	**1**	**1**	**44**	**10**	**9**
1	Stockholms stad	13	63	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	10	9
2	Stockholms län	58	174	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	24	27	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	32	62	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	28	77	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	5	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	5	16	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	8	25	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	14	66	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gotlands län	3	21	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	115	150	110	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	77	170	71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	14	35	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—
14	Hälsingborg	6	14	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	42	96	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	19	47	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	34	28	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	12	17	2	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—
19	Älvsborgs län	3	28	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	48	132	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	25	51	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	35	89	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	34	59	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	24	47	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	4	11	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	3	29	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	18	29	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, här- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kom.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
449	**104**	**81**	**1 962**	**815**	**718**	**87**	**19**	**18**	**145**	**8**	**6**	**128**	**9**	**8**	**555**	**300**	**297**	**95**	**5**	**4**	
69	19	13	637	286	245	12	2	2	3	—	—	27	1	1	339	217	217	14	1	—	1
33	8	7	217	29	24	7	—	—	3	—	—	7	—	—	15	2	2	—	—	—	2
12	3	3	35	4	4	—	—	—	—	—	—	2	—	—	13	2	1	—	—	—	3
22	10	9	25	9	8	—	—	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	4
38	4	3	113	26	25	5	—	—	10	—	—	2	—	—	10	1	1	4	—	—	5
17	3	3	80	8	5	1	—	—	45	—	—	4	—	—	14	1	1	1	—	—	6
23	6	6	10	13	10	5	1	1	2	2	1	4	—	—	7	3	3	6	—	—	7
10	—	—	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	8	—	—	8
10	1	1	13	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	7	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	17	12	5	1	—	—	—	—	—	3	1	1	4	2	2	—	—	—	11
8	2	2	36	14	8	2	—	—	—	—	—	1	—	—	9	1	1	—	—	—	12
25	1	1	144	68	68	8	—	—	5	—	—	24	1	1	22	1	1	26	—	—	13
4	1	1	73	22	22	10	—	—	4	—	—	5	—	—	10	—	—	6	3	3	14
19	1	1	51	18	15	25	13	13	7	1	—	3	—	…	46	50	50	—	—	—	15
8	5	5	26	43	42	—	—	—	9	—	—	2	1	—	5	—	—	—	—	—	16
5	—	—	45	30	17	—	—	—	9	—	—	1	—	—	1	1	1	5	—	—	17
62	4	3	114	50	46	4	3	2	6	—	—	12	2	2	10	14	14	8	1	1	18
5	2	—	38	16	16	—	—	—	35	5	5	5	1	1	2	1	—	1	—	—	19
5	3	2	47	31	29	2	—	—	2	—	—	3	—	—	28	1	—	8	—	—	20
9	1	1	7	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	…	—	—	—	—	—	21
—	—	—	11	13	13	—	—	—	—	—	—	16	—	—	1	—	—	—	—	—	22
6	3	2	38	41	41	1	—	—	1	—	—	1	—	—	6	2	2	—	—	—	23
9	5	5	38	18	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	24
10	—	—	14	4	4	1	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	25
3	6	—	7	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	26
1	11	8	24	19	14	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	27
36	5	5	88	13	13	2	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	28
—	—	—	12	14	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
2	**5**	**2**	—	—	—	**13**	**9**	**3**	**55**	**3**	**3**	**219**	**133**	**96**	**185**	**142**	**89**	**30**	**6**	**4**	
—	2	—	—	—	—	5	8	3	9	2	2	91	76	55	68	55	31	13	4	2	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6	4	9	11	5	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2	1	5	6	4	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	3	2	2	3	3	3	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	2	2	5	2	1	3	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	4	4	—	—	—	12
2	1	1	—	—	—	3	—	—	7	1	1	58	30	19	48	6	5	6	—	—	13
—	—	—	—	—	—	2	—	—	5	—	—	5	2	2	3	3	2	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	6	3	3	2	1	1	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	2	2	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	17
—	2	1	—	—	—	1	—	—	10	—	—	11	3	2	12	16	10	6	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	7	16	6	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	—	—	2	3	1	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	3	3	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	9	2	2	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetaförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**87**	**7**	**4**	**103**	**9**	**3**	**332**	**143**	**125**	**5125**	**2960**	**2841**	**400**	**69**	**60**
1	Stockholms stad	14	—	—	51	9	3	315	75	65	940	734	716	268	37	31
2	Stockholms län	3	—	—	4	—	—	69	2	1	32	16	13	5	—	—
3	Uppsala stad och län	1	—	—	2	—	—	23	7	6	—	1	1	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	18	2	—	77	33	33	1	—	—
5	Östergötlands län	1	—	—	2	—	—	25	—	—	6	1	1	10	—	—
6	Norrköping	11	2	—	10	—	—	13	4	3	122	50	50	3	1	1
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	14	—	—	3	—	—	2	—	—
8	Kronobergs län	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	2	1	1	—	—	—	7	—	—	335	184	180	1	—	—
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	8	5	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	24	3	3	214	156	154	3	—	—
12	Kristianstads län	1	—	—	—	—	—	15	1	1	24	18	18	5	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	7	—	—	159	14	14	287	164	156	33	2	2
14	Hälsingborg	2	—	—	2	—	—	9	6	6	550	390	389	2	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	11	—	—	14	—	—	250	154	154	1	1	1
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	101	85	83	3	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	12	—	—	3	—	—	1	—	—	26	13	10	1	—	—
18	Göteborgs stad	12	1	—	4	—	—	72	24	21	1665	767	694	41	24	21
19	Älvsborgs län	1	—	—	1	—	—	9	—	—	1	—	—	4	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	1	—	—	2	—	—	2	—	—	5	2	2
21	Värmlands län	—	—	—	1	—	—	1	—	—	9	6	5	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	—	—	3	—	—
23	Västmanlands län	1	—	—	2	—	—	23	1	1	6	4	4	3	—	—
24	Kopparbergs län	4	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	2	—	—	3	—	—	160	88	88	—	—	—
26	Västernorrlands län	1	—	—	—	—	—	3	1	1	235	77	77	1	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	5	1	1	2	1	—	—	—	—
28	Västerbottens län	8	—	—	—	—	—	2	—	—	21	7	7	1	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	2	1	1	45	3	3	4	2	2
	Kvinnliga avdelningen	**58**	**33**	**25**	**8**	**—**	**—**	**61**	**33**	**33**	**317**	**189**	**128**	**191**	**85**	**24**
1	Stockholms stad	34	17	11	2	—	—	8	14	9	193	66	61	123	17	8
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	2	2	2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	1	1	1	1	1
6	Norrköping	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2	1	1
10	Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	2	1
13	Malmöhus län: Malmö	5	12	12	3	—	—	38	21	21	7	5	5	47	3	2
14	Hälsingborg	4	—	—	—	—	—	3	—	—	12	10	10	1	—	—
15	Övriga anstalter	1	—	—	—	—	—	2	1	1	5	5	5	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—
18	Göteborgs stad	12	2	—	2	—	—	—	—	—	81	38	34	7	10	10
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	3	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	3	3	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	3	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
914	**195**	**190**	**128**	**69**	**63**	**1835**	**966**	**870**	**49**	**16**	**14**	**18**	**22**	**22**	**2**	**2**	**1**	**4 738**	**2 854**	**2 770**	
487	116	111	52	22	20	498	316	270	32	12	10	—	—	—	—	—	—	1 031	762	751	1
34	2	2	19	2	2	97	11	10	3	1	1	—	—	—	1	1	1	431	120	119	2
10	—	—	6	3	3	19	13	10	3	—	—	—	—	—	—	—	—	167	65	55	3
5	3	3	2	1	1	10	8	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103	80	73	4
16	1	1	4	3	3	54	37	32	1	1	1	—	3	3	1	—	—	158	61	59	5
8	8	8	1	—	—	27	22	19	—	2	2	—	—	—	—	—	—	73	62	62	6
4	—	—	2	2	2	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77	44	41	7
—	—	—	1	1	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	27	27	8
8	—	—	3	3	3	13	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	68	82	82	9
—	—	—	2	2	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	8	7	10
1	1	1	4	6	6	15	11	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	147	74	68	11
25	11	11	1	1	1	13	5	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	140	68	65	12
113	8	8	7	4	4	120	66	64	2	—	—	1	2	2	—	—	—	283	127	127	13
9	1	1	3	—	—	25	13	9	—	—	—	—	—	—	—	1	—	131	46	44	14
12	—	—	1	—	—	43	168	168	2	—	—	1	—	—	—	—	—	313	84	84	15
6	—	—	1	3	3	8	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	6	6	16
7	3	3	—	3	3	10	55	55	1	—	—	—	—	—	—	—	—	104	19	19	17
125	31	31	5	3	1	225	189	167	3	—	—	9	15	15	—	—	—	525	532	532	18
6	—	—	—	—	—	28	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	181	138	138	19
3	1	1	5	5	5	9	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	137	117	95	20
1	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61	33	33	21
7	4	4	—	—	—	9	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	90	62	61	22
5	—	—	—	—	—	11	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76	88	84	23
4	1	1	6	3	3	20	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97	31	30	24
8	1	1	1	2	2	18	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	47	47	25
2	1	1	—	—	—	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	16	16	26
2	—	—	1	—	—	16	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	2	2	27
3	1	1	1	—	—	20	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	104	24	22	28
3	1	1	—	—	—	6	7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	29	21	29
418	**107**	**83**	**1484**	**1598**	**1061**	**113**	**118**	**86**	**185**	**806**	**168**	**—**	**10**	**10**	**8 559**	**9 841**	**6 474**	**886**	**8**	**3**	
187	51	36	544	528	311	43	50	36	112	159	90	—	9	9	2 682	3 326	2 303	123	3	3	1
4	1	1	77	71	48	—	—	—	17	19	6	—	—	—	442	425	243	1	—	—	2
—	—	—	21	16	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	131	114	—	—	—	3
1	—	—	16	31	22	1	—	—	1	7	2	—	—	—	212	212	144	16	—	—	4
7	7	7	41	58	48	8	3	2	3	13	8	—	—	—	399	335	241	29	—	—	5
1	5	5	18	28	15	1	4	3	8	1	1	—	—	—	164	169	130	9	—	—	6
—	—	—	16	16	11	—	1	1	1	4	4	—	—	—	134	109	78	1	—	—	7
—	—	—	8	11	8	—	—	—	1	1	1	—	—	—	62	51	42	—	—	—	8
—	—	—	5	16	13	2	—	—	—	2	—	—	—	—	115	85	60	2	—	—	9
—	—	—	5	13	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	22	44	20	—	—	—	10
8	4	2	55	63	52	1	2	2	—	2	—	—	—	—	237	144	102	—	—	—	11
13	—	—	60	92	68	2	1	1	3	9	8	—	—	—	252	247	170	—	—	—	12
131	16	11	99	82	51	30	20	15	6	2	1	—	—	—	692	765	519	22	—	—	13
3	10	10	41	52	31	—	1	—	2	—	—	—	—	—	161	163	122	21	—	—	14
2	1	1	15	13	13	6	4	4	3	5	4	—	—	—	251	187	151	20	—	—	15
4	2	2	17	31	21	1	2	2	1	6	5	—	—	—	90	68	49	9	—	—	16
—	—	—	33	41	20	—	—	—	—	5	2	—	—	—	92	87	39	9	—	—	17
33	6	4	111	66	34	10	17	14	13	14	1	—	—	—	822	1 080	741	57	—	—	18
7	—	—	10	25	15	—	—	—	2	6	5	—	—	—	76	117	53	1	—	—	19
2	2	2	50	46	40	1	1	—	2	3	1	—	—	—	278	345	216	—	—	—	20
—	—	—	17	24	14	—	—	—	3	9	5	—	—	—	124	182	112	—	—	—	21
4	—	—	32	26	22	—	—	—	—	13	8	—	—	—	183	228	188	10	—	—	22
1	—	—	38	51	37	3	4	3	3	9	7	—	1	1	260	215	165	—	—	—	23
—	—	—	44	46	30	3	2	2	1	1	1	—	—	—	145	133	83	—	—	—	24
—	2	2	14	19	18	1	—	—	3	4	1	—	—	—	134	122	103	6	—	—	25
1	—	—	10	15	9	—	—	—	—	5	3	—	—	—	75	55	35	—	—	—	26
1	—	—	52	82	65	—	1	1	—	6	4	—	—	—	121	109	88	—	—	—	27
2	—	—	17	15	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	116	101	—	—	—	28
1	—	—	18	21	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	91	62	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 30 april 1924.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar			Arbetslösa				Föregående månads %
		Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Tillsammans Antal	Tillsammans %	
Bleck- o. plåtslagareförb.	35	1 240	—	**1 240**	119	—	**119**	**9·6**	13·3
Bokbindareförbundet	18	915	1 683	**2 598**	40	29	**69**	**2·7**	2·8
Bryggeriindustriarb.-förb.	*32*	2 316	*516*	**2 832**	36	30	**66**	**2·3**	2·7
Byggnadsträarbetareförb.	71	5 352	—	**5 352**	1 390	—	**1 390**	**26·0**	35·4
De förenade förbunden	43	2 248	553	**2 801**	169	53	**222**	**7·9**	11·0
Elektriska arbetareförb.	48	1 977	—	**1 977**	334	—	**334**	**16·9**	17·5
Gjutareförbundet	101	3 628	9	**3 637**	530	—	**530**	**14·6**	13·9
Grov- o. fabriksarb.-förb.	186	14 760	1 197	**15 957**	3 209	298	**3 507**	**22·0**	31·2
Gruvindustriarbetareförb.	19	1 555	16	**1 571**	329	2	**331**	**21·1**	19·1
Handelsarbetareförb.	98	4 927	1 710	**6 637**	352	75	**427**	**6·4**	6·8
Hatt- o. pälsindustriarb.-f.	12	195	405	**600**	17	1	**18**	**3·0**	8·5
Hattarbetare	5	66	178	**244**	11	—	**11**	**4·5**	4·9
Pälsvarnarbetare	7	129	227	**356**	6	1	**7**	**2·0**	9·6
Kommunalarbetareförb.	84	9 442	647	**10 089**	241	9	**250**	**2·5**	3·7
Litografiska förbundet	14	739	—	**739**	13	—	**13**	**1·8**	2·0
Livsmedelsarbetareförb.	65	4 663	1 381	**6 044**	396	160	**556**	**9·2**	11·0
Metallindustriarb.-förb.	198	52 858	1 939	**54 797**	4 663	74	**4 737**	**8·6**	9·3
Järnbruksarbetare	58	12 681	12	**12 693**	957	1	**958**	**7·5**	7·4
Verkstadsarbetare	145	40 177	1 927	**42 104**	3 706	73	**3 779**	**9·0**	9·9
Murareförbundet	41	2 270	—	**2 270**	301	—	**301**	**13·3**	36·3
Måleriarbetareförbundet	43	1 706	1	**1 707**	238	—	**238**	**13·9**	31·9
Pappersindustriarb.-förb.	109	16 543	607	**17 150**	1 058	60	**1 118**	**6·5**	8·1
Sadelm.- o. tapetseraref.	28	438	8	**446**	30	—	**30**	**6·7**	9·2
Sko- o. läderindustriarb.-f.	39	5 861	2 487	**8 348**	306	221	**527**	**6·3**	5·8
Skrädderiarbetareförb.	48	1 198	2 798	**3 996**	30	112	**142**	**3·6**	3·6
Stenindustriarbetareförb.	56	2 413	—	**2 413**	120	—	**120**	**5·0**	10·5
Stuckatörförbundet	4	69	—	**69**	15	—	**15**	**21·7**	32·9
Sågverksindustriarb.-förb.	219	17 907	22	**17 929**	5 780	4	**5 784**	**32·3**	29·4
Textilarbetareförbundet	54	3 956	4 614	**8 570**	64	55	**119**	**1·4**	2·1
Tobaksindustriarb.-förb.	10	456	2 207	**2 663**	36	63	**99**	**3·7**	5·0
Transportarbetareförb.	44	2 817	—	**2 817**	613	—	**613**	**21·8**	23·1
Träindustriarbetareförb.	105	4 938	60	**4 998**	422	11	**433**	**8·7**	9·2
Tunnbinderiarbetareförb.	14	261	—	**261**	26	—	**26**	**10·0**	7·8
Typografförbundet	16	3 723	298	**4 021**	157	22	**179**	**4·5**	5·6
Väg- o. vattenb.-arb.-förb.	13	536	—	**536**	42	—	**42**	**7·8**	17·8
Summa	**1 862**	**171 907**	**23 158**	**195 065**	**21 076**	**1 279**	**22 355**	**11·5**	**13·8**

Antalet *arbetslöshetsveckor* (d. v. s. på grund av arbetslöshet fristämplade veckor) har under årets fyra första månader uppgivits till inalles 487 721, därav 120 348 under januari, 113 923 under februari, 146 624 under mars och 106 826 under april, vilket i genomsnitt motsvarar resp. 4·6, 4·3, 5·0 och 4·8 veckor per varje å månadens sista dag arbetslös medlem.

Arbetslösheten i utlandet.

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna april 1923—april 1924.

	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April
Sverige	14·9	10·7	9·8	9·1	8·6	8·0	8·2	9·1	14·1	13·6	13·2	13·8	11·5
Norge	9·0	8·6	7·7	6·5	6·4	7·5	7·3	8·4	12·4	9·1	8·2	7·8	—
Danmark	11·0	8·9	8·1	7·5	8·0	7·7	8·0	12·1	19·6	21·0	21·3	18·4	9·3
England	11·3	11·3	11·1	11·1	11·4	11·3	10·9	10·5	9·7	8·9	8·1	7·8	7·5
Tyskland	7·0	6·2	4·1	3·5	6·3	9·9	19·1	23·4	28·2	26·5	25·1	16·6	10·4
Nederländerna	10·4	9·6	9·3	10·6	12·9	11·6	11·0	11·3	15·9	22·4	17·3	13·2	9·0
Belgien	2·4	3·6	2·6	2·2	1·9	1·5	1·9	2·7	3·6	3·8	3·6	2·1	—
Kanada	4·6	4·5	3·4	2·9	2·2	2·0	4·8	6·2	7·2	7·5	7·8	6·7	—
Nya Syd-Wales	14·8	6·3	10·0	10·0	8·6	7·6	9·9	9·6	9·3	8·6	8·7	—	—

De norska uppgifterna för februari och mars äro på grund av de omfattande arbetskonflikterna att beteckna såsom mycket osäkra.

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under maj månad 1924. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Efter den sänkning av prisnivån, som under april månad ägde rum i fråga om livsmedel, bränsle och lyse, har maj att uppvisa ett i stort sett oförändrat läge, i det att prishöjningar och prissänkningar å de särskilda varuslagen motvägt varandra. Av de 57 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan april 24 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas socker och samtliga slag av färsk fisk. Under redovisningsmånaden har *prisstegring* ägt rum beträffande 14 varuslag, däribland smör och potatis. Fullt *oförändrade* äro medelpriserna å 19 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—maj 1924. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med maj 1924, meddelas efterföljande indexserier (sid. 512), vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

Medelpris per år (1913—1923) och per månad (maj 1923—maj 1924)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	25	× 38	47	44	35	25	23
2	handskummad	»	8	8	15	× 24	—	26	20	13	12
3	separerad	»	6	6	12	× 19	23	19	13	9	9
4	Smör: borda- (mejeri-)	kg.	236	239	× 401	× 587	729	657	496	375	366
5	mat- (lands-)	»	213	218	× 358	× 546	727	651	486	358	350
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	× 305	× 372	624	524	389	277	275
7	halvfet, »	»	121	119	× 234	× 332	500	374	267	178	187
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	185	144	—	—	433	376	293	178	184
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	348	725	681	578	428	320	271
10	» konserverade	»	187	151	307	615	716	533	393	348	260
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	× 955	× 1200	1271	963	947	699	771
12	»	5 l.	28	30	× 58	× 68	71	60	60	47	50
13	färsk	»	46	30	146	237	102	191	124	119	180
14	Ärter, gula	kg.	31	35	× 63	× 66	78	69	58	48	50
15	Bruna bönor	»	48	49	190	× 173	214	180	83	97	72
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	× 42	× 50	× 75	91	71	52	45
17	råg-, » » »	»	22	23	× 36	× 41	× 56	56	46	31	27
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	—	—	× 73	73	63	44	38
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	× 63	× 82	99	101	72	52	50
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	× 75	× 73	111	176	85	61	53
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	× 62	× 73	96	111	103	86	75
22	hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	139	132	110	97
23	mjukt, limpa, söt	»	33	40	× 60	× 75	96	105	93	73	65
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	× 45	× 49	64	71	65	50	44
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	× 117	× 180	230	254	217	172	157
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	× 63	× 83	116	128	113	83	77
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	× 83	× 144	167	145	129	103	90
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	219	567	563	398	301	223	209
29	soppkött	»	100	95	193	507	490	333	243	175	169
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	× 215	546	512	493	377	280	256
31	spädkalv	»	72	70	× 143	357	312	274	204	155	149
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	253	626	600	431	310	233	225
33	salt, svenskt	»	114	113	241	546	547	385	264	193	184
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	261	509	557	442	343	270	264
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	× 270	× 388	605	449	321	250	214
36	salt, svenskt »	»	140	137	× 287	× 404	619	470	338	263	227
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	364	275	204	192
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	122	211	202	191	166	140	132
39	gädda	»	108	110	188	317	333	312	260	211	209
40	sill	»	84	85	91	149	110	102	92	79	67
41	strömming	»	88	89	65	123	114	106	91	70	61
42	torsk	»	55	57	111	196	160	139	119	100	94
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	167	295	244	219	199	169	154
44	kolja	»	—	—	—	—	—	152	134	113	111
45	salt: sill, prima	»	45	45	105	145	148	120	87	77	59
46	strömming	»	30	31	78	100	105	74	65	51	45
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	152	293	223	156	113	97	83
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	× 315	× 307	316	331	210	219	244
49	Socker, bit-	»	67	65	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	× 156	107
50	Salt (matsalt)	»	—	10	19	31	32	31	26	21	20
51	Svagdricka	l.	6	6	10	14	16	16	17	15	14
52	Fotogen, Water White	»	20	21	37	—	71	60	53	38	32
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	5520	7850	8220	10310	7090	4990	5250
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	4500	6620	6740	8230	5620	3820	3880
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	670	1035	896	964	659	460	449
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	803	—	—	2069	1286	948	840
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	707	—	—	1664	703	444	414
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	413	—	—	1177	452	326	310
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	521	—	—	1249	481	356	337

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Maj 1923	Juni 1923	Juli 1923	Aug. 1923	Sept. 1923	Okt. 1923	Nov. 1923	Dec. 1923	Jan. 1924	Febr. 1924	Mars 1924	Apr.[2]) 1924	Maj[2]) 1924	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	maj 1914—maj 1924	maj 1923—maj 1924	
23	23	23	23	23	24	24	24	24	24	24	24	24	+ 71·4	+ 4·3	1
12	12	12	12	12	12	13	13	13	13	13	13	13	+ 62·5	+ 8·3	2
8	9	8	8	9	9	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	+ 12·5	3
331	319	304	339	385	391	404	401	385	371	359	315	343	+ 52·4	+ 3·6	4
325	312	290	323	366	376	386	386	365	343	332	310	324	+ 56·5	− 0·3	5
270	270	270	270	271	281	293	299	300	300	301	294	291	+ 79·6	+ 7·8	6
179	183	184	182	186	196	210	213	212	210	209	207	205	+ 72·3	+ 14·5	7
187	186	184	165	182	185	185	185	185	184	184	174	173	+ 25·4	− 7·5	8
188	183	183	225	285	328	377	389	360	319	265	198	184	+ 49·6	− 2·1	9
—	—	—	—	282	272	274	284	279	284	270	—	—	—	—	10
667	727	923	817	908	877	873	871	901	928	969	1 064	1104	—	+ 65·5	11
44	48	61	53	58	54	54	54	56	57	60	64	65	+ 140·7	+ 47·7	12
—	—	264	95	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	50	50	50	50	50	50	50	51	51	52	52	51	+ 70·0	+ 2·0	14
69	67	66	66	66	67	76	89	91	92	92	91	89	+ 97·8	+ 29·0	15
45	45	45	45	44	44	43	43	42	42	41	41	40	+ 29·0	− 11·1	16
27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	27	26	+ 23·8	− 3·7	17
38	38	38	38	38	38	38	38	38	37	37	37	37	+ 42·3	− 2·6	18
50	50	50	50	50	49	49	49	49	48	48	48	48	+ 33·3	− 4·0	19
53	52	52	52	53	53	53	53	53	53	54	54	54	+ 38·5	+ 1·9	20
75	74	74	74	73	73	73	73	73	72	72	72	71	+ 73·2	− 5·3	21
98	97	96	96	96	96	96	96	96	94	94	94	93	—	− 5·1	22
65	65	65	64	64	64	64	63	62	62	61	61	61	+ 60·5	− 6·2	23
44	44	44	44	45	44	44	44	44	44	43	43	43	+ 43·3	− 2·3	24
157	156	156	155	156	156	156	155	154	155	155	152	153	+ 104·0	− 2·5	25
78	77	77	76	76	76	76	76	75	75	74	74	75	+ 70·5	− 3·8	26
90	89	89	89	89	88	89	88	88	88	87	87	88	+ 46·7	− 2·2	27
208	209	210	212	212	210	207	204	202	201	199	199	199	+ 65·8	− 4·3	28
167	168	170	171	171	171	169	167	166	165	164	164	164	+ 65·7	− 1·8	29
259	257	255	251	250	249	248	248	247	246	246	246	244	+ 84·8	− 5·8	30
148	150	147	146	146	147	146	147	145	143	141	142	141	+ 98·6	− 4·7	31
240	242	238	231	221	212	205	203	208	209	216	221	229	+ 65·9	− 4·6	32
189	192	186	187	191	178	175	171	177	172	177	176	178	+ 48·3	− 5·8	33
297	297	—	—	—	226	221	252	260	248	249	241	250	+ 104·9	− 15·8	34
213	210	209	209	208	208	204	194	188	182	178	175	175	+ 35·7	− 17·8	35
227	222	221	219	219	218	214	206	200	193	189	185	185	+ 36·0	− 18·5	36
191	193	190	188	186	191	190	187	186	184	184	182	180	—	− 5·8	37
118	114	115	124	135	139	136	140	153	153	155	147	118	+ 66·2	0·0	38
184	181	191	206	218	221	222	221	228	231	241	237	165	+ 65·0	− 10·3	39
57	74	89	78	70	68	63	65	68	61	56	66	62	+ 87·9	+ 8·8	40
60	60	54	54	59	64	63	64	68	66	67	69	62	+ 72·2	+ 3·3	41
89	89	87	91	94	101	100	96	109	110	107	99	91	+ 68·5	+ 2·2	42
146	146	147	151	152	156	153	153	171	178	167	154	134	+ 67·5	− 8·2	43
112	106	105	102	109	118	118	113	133	134	129	122	109	—	− 2·7	44
58	57	56	56	57	61	63	64	64	65	65	65	65	+ 51·2	+ 12·1	45
46	47	44	43	44	46	47	46	44	45	43	46	43	+ 38·7	− 6·5	46
82	82	83	82	82	84	86	87	89	89	90	89	90	+ 60·7	+ 9·8	47
246	246	245	244	244	244	244	244	244	251	267	273	275	+ 75·2	+ 11·8	48
*118	113	108	103	103	103	94	98	98	105	104	100	97	+ 51·6	− 14·2	49
20	20	20	20	20	20	19	19	19	19	19	19	19	—	− 5·0	50
15	14	14	14	14	14	14	14	15	15	14	14	14	+ 133·3	− 6·7	51
32	32	32	32	32	31	30	30	30	30	31	31	31	+ 55·0	− 3·1	52
5250	5240	5200	5190	5180	5200	5230	5250	5260	5260	5240	5260	5240	+ 103·1	− 0·2	53
3840	3870	3820	3800	3780	3780	3790	3820	3840	3840	3850	3890	3900	+ 87·5	+ 1·6	54
445	445	440	451	474	468	447	439	445	435	442	444	451	+ 120·0	+ 1·3	55
859	860	858	841	815	805	798	796	797	801	802	800	800	+ 103·6	− 6·9	56
431	432	418	405	409	407	403	402	406	409	413	409	409	+ 81·0	− 5·1	57
319	316	312	310	310	308	307	308	309	310	311	312	312	+ 101·3	− 2·2	58
342	342	347	338	337	335	333	333	338	340	342	346	344	+ 90·1	+ 0·6	59

	Juli	Årsmedeltal								År 1923				År 1924[1]		
	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	Apr.	Maj
Aritmetiska (ovägda) tal	100	126	157	208	319	348	321	245	186	173	169	169	172	174	171	168
Vägda tal	100	121	139	181	270	320	298	237	180	166	162	162	164	162	159	159

Enligt vad den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under maj månad varit oförändrad; det »ovägda» indextalet har däremot sänkts med 3 enheter.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisförändringarnas inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 4 av Sociala Meddelanden 1924 (sid. 311 ff.), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 april 1924 till c:a 73 % mot 76 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 januari.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 maj—10 juni 1924 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
123.	K. förordn. om vissa ändringar i förordn. ang. handel med skattefri sprit	23 maj
124.	K. förordn. om vissa ändringar i förordn. ang. tillverkning av brännvin	23 »
125.	K. förordn. om ändrad lydelse av 13 § i förordn. ang. försäljn. av rusdrycker	23 »
130.	Lag om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap	23 »
141.	Lag om utsträckt rätt att från utmätning få undantagen viss egendom	23 »
145.	K. kung. ang. ändrad lydelse av § 2 i kung. ang. statsbidrag till driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter	11 april
146.	K. kung. om ändrad lydelse av 7 § i kung. ang. understöd av statsmedel åt anstalter för obildbara sinnesslöa	11 »
147.	K. kung. om ändrad lydelse av 1 § i kung. ang. understöd av statsmedel åt anstalter för bildbara sinnesslöa, som icke äro fallandesjuka, och åt epileptikeranstalter	11 »
152.	K. kung. ang. statsbidrag till resor till och från de statsunderstödda kustsanatorierna	11 »
155.	Lag om ändrad lydelse av 16 § i lagen om försäkring för olycksfall i arbete	23 maj
156.	Lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till epidemilagen	23 »
158.	K. kung. om ändrad lydelse av § 16 i kung. ang. statsbidrag för förbättrad sjukvård inom rikets ödemarksområden	11 april
159.	K. kung. ang. viss inskränkning i tillämpningen av kung. ang. statsbidrag för resor till och från det s. k. radiumhemmet	11 »
160.	Lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen om allmän pensionsförsäkring	23 maj

[1] Preliminära siffror för april och maj.

Statistiska Centralbyrån
Biblioteket
Fack
102 50 STOCKHOLM 50